

Із ІСТОРІЇ МУЗИЧНОЇ СПАДИЩИНИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
імені В. І. ВЕРНАДСЬКОГО**

Олена Бугаєва

**МУЗИЧНЕ ТОВАРИСТВО
ІМЕНІ М. Д. ЛЕОНТОВИЧА
(1921–1931) :
БІОГРАФІЧНИЙ СЛОВНИК**

Науковий довідник

Київ 2015

УДК 78.071(477)«1921–1931»(092):030
ББК Щ313(4УКР)61+Т213я2
Б902

Друкується за рішенням вченої ради
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського
(протокол № 14 від 16.12.2014)

Науковий редактор
доктор історичних наук В. І. Попик

Рецензенти:
кандидат мистецтвознавства Л. В. Івченко;
кандидат мистецтвознавства В. В. Кузик;
доктор історичних наук, член-кореспондент НАН України В. М. Даниленко

Бугаєва О.

Б902 Музичне товариство імені М. Д. Леонтовича (1921–1931) : біографічний словник / Олена Бугаєва ; наук. ред. В. І. Попик ; Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2015. – 348 с.

ISBN978-966-025159-5 (серія)
ISBN 978-966-02-7512-6

Дане довідкове видання є однією з перших спроб у вітчизняній гуманітаристиці створення колективного портрета окремої мистецької організації – Музичного товариства імені М. Д. Леонтовича (МТЛ), як цілісного об'єкта біографічного дослідження. Персоналізований формат репрезентації музичної культури України, у контекст якої органічно вписано славетне Товариство Леонтовича, відкрив можливості для поіменного переліку всіх його членів із числа вже відомих, маловідомих і взагалі незнаних постатей (не тільки музикантів), які входили до цього угруповання. Створення 450 біографічних «портретів» діячів МТЛ дало можливість окреслити в синкретичній єдності узагальнений образ Товариства як культурно-мистецького і соціального явища епохи.

Пропоноване видання розраховане на представників гуманітарної сфери знань, фахівців з історії культури і музичного мистецтва України, викладачів і студентів, а також широке коло читачів, які цікавляться питаннями української біографіки.

УДК 78.071(477)«1921–1931»(092):030
ББК Щ313(4УКР)61+Т213я2

При передруку посилання на авторський текст обов'язкове.

ISBN978-966-025159-5 (серія)
ISBN 978-966-02-7511-9

© О. Бугаєва, 2015
© НБУВ, 2015

ПЕРЕДМОВА

Звернення до теми Музичного товариства імені М. Д. Леонтовича і підготовка біографічного словника діячів провідної музично-громадської організації України 20-х років ХХ ст. обумовлено загальним інтересом до історично-біографічної проблематики – однієї з пріоритетних сьогодні в нашій країні для наук гуманітарного циклу, сутність якої передбачає дослідження історії крізь призму суспільної людини, що діє в певному історичному часі й просторі. Персоналізований ракурс дослідження української історії, де біографія окремої особи не обмежується статичним, формалізованим життєписом, а розглядається з позицій життєвих рефлексій на відповідний стан культури суспільства, є винятково важливим, як для осягнення самої національної культури, так і усвідомлення особистості в ролі її творця. Колективна біографія кожної нації формується з індивідуальних біографій її персонажів, із сукупності фрагментів людських доль, які оживають у людській пам'яті лише за умови залишеного знання про себе і свої справи. Відновленню історичної пам'яті про тих, хто за різних причин й досі залишається поза сценою історії, присвячена ця книга.

Довідкове видання «Музичного товариства імені М. Д. Леонтовича (1921–1931): біографічний словник» є результатом тривалого дослідницького етапу, пов'язаного з вивченням широкого кола рукописних, друкованих та електронних джерел, що тією чи іншою мірою розкривали діяльність славетної музично-громадської організації України, яка стала уособленням новітніх і прогресивних музично-культурних починань в історії української національної культури 1920-х років. Перший крок на шляху розкриття цієї теми позначився виходом монографії «Архівна спадщина Музичного товариства імені

М. Д. Леонтовича»¹, опублікованої 2011 р. у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського в серії видань «Із історії музичної спадщини України», присвяченої реконструкції діяльності Товариства на основі комплексу документів архівного фонду МТЛ². Запропонований біографічний словник став логічним продовженням попередньої праці, адже персоналізований формат репрезентації музичного Товариства відкрив нові можливості, як для поіменного переліку всіх його членів із числа добре відомих, маловідомих, або досі незнаних діячів (не тільки музикантів), які складали це угруповання, так і окреслення в синкретичній єдності його узагальненого образу як культурно-мистецького і соціального явища епохи.

Словник містить 450 імен, розташованих в алфавітному порядку. У широкому колі осіб різних професій, пов'язаних між собою любов'ю до музики і українського мистецтва, представлено дійсних, персональних і почесних членів МТЛ, членів Президії Товариства, його комісій і філій, співробітників журналу «Музика», кореспондентів з осередків, керівників і членів виконавських колективів (ансамблів, хорів, оркестрів), музично-бібліотечних працівників. Великий чисельний загал цієї організації-символу відродження мистецької України пояснювався консолідацією в колі патріотично налаштованих однодумців представників усієї «горизонталі» українського соціуму – від громадсько-політичних діячів до священнослужителів, від наукової еліти до військовиків, від художньо-творчої інтелігенції до музикантів-любителів із числа робітників і селян. Натомість об'єднання в музичному Товаристві таких різних (за рівнем освіти, фахової належності і соціального походження) постатей для того часу в Україні виявилось швидше типовим, ніж випадковим, що лише підтверджувало факт подвижництва в боротьбі за національну культуру серед представників різних верств населення нашої країни. Найвища цінність МТЛ, як мистецької організації, полягає саме в її людському, професійному і громадянському вимірах,

¹ Бугаєва О. В. Архівна спадщина Музичного товариства імені М. Д. Леонтовича: монографія / Олена Бугаєва : НАН України; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського; наук. ред. В. М. Даниленко. – Київ, 2011. – 388 с.: іл. – URL : http://192.168.6.2/E_LIV/EIF00000038.pdf. Переважну більшість представлених у біографічному словнику імен уперше введено до наукового обігу в монографії (див.: Іменний покажчик і Додатки).

² Музичне товариство імені М. Д. Леонтовича. – ІР НБУВ. – Ф. 50; 2083 од. зб.

у конкретних іменах і справах найкращих представників Товариства, передусім, музикантів – справжнього авангарду української мистецької інтелігенції того важливого історичного періоду. Таких імен, які сьогодні викликають почуття гордості, дуже багато. Серед найвідоміших – композитор, педагог і громадський діяч *Левко Ревуцький*, композитор і педагог *Борис Лятошинський*, хоровий диригент, композитор і громадський діяч *Григорій Верьовка*, музикознавець *Ігор Белза*, диригент, керівник хорової капели «Думка» *Нестор Городовенко*, скрипаль і педагог *Давид Бертъе*, композитор і музикознавець *Анатолій Буцький*, композитор і педагог *Михайло Вериківський*, драматична актриса і співачка *Марія Заньковецька*, диригент, фольклорист і композитор *Порфирій Демуцький*, регент, етнограф і публіцист *Омелян Витошинський*, хоровий диригент, фольклорист і педагог *Михайло Гайдай*, музикознавець, диригент і громадський діяч *Микола Грінченко*, піаніст-віртуоз *Сергій Тарновський*, композитор і музикознавець, організатор музичного відділу ВБУ (тепер НБУВ) *Олександр Дзбанівський*, музикознавець, композитор і громадський діяч *Пилип Козицький*, співак і педагог *Анатолій Доливо-Соботницький*, музикознавець, піаніст, композитор, педагог *Болезлав Яворський*, композитор і диригент *Сергій Дрімцов*, композитори *Федір Надененко* і *Василь Золотарьов*, фольклорист і композитор *Климент Квітка*, музикознавець, піаніст, композитор і педагог *Володимир Пухальський*, композитор і фольклорист *Павло Сениця*, композитор і педагог *Михайло Скорульський*, композитори і диригенти *Яків Степовий* та *Кирило Стеценко*, етнограф, диригент і композитор *Василь Ступницький*, піаністи і педагоги *Григорій Беклемішев*, *Фелікс Блюменфельд* і *Матвій Гозенпуд*, композитор *Михайло Тележинський*, композитор і піаніст *Маркіян Фролов*, композитор і співак *Олесь Чижко*, хоровий диригент *Гнат Яструбецький*, композитор і хоровий диригент *Яків Яциневич*, композитор і хормейстер, завідувач музичного відділу ВБУ *Василь Петрушевський*, композитори *Борис Яновський* і *Михайло Тележинський*. На жаль, перелічені імена відомі лише фахівцям, більшість із них нашим співвітчизникам взагалі не знайома – проте окреслена гуманітарна «прогалина» не має нічного спільного з банальним «незнанням», а містить історичне пояснення.

Тривалий час тематика наукових праць, пов'язаних з вивченням історії багатьох наукових, художньо-творчих, культурно-освітніх та

інших громадських об'єднань 1920–х років, перебувала в Україні під забороною. Архівні документи цих угруповань (першоджерела) стали доступними широкому загалу дослідників переважно за здобуття Україною Незалежності, завдяки чому виникла можливість дослідити найпомітніші сторінки вітчизняної історії, у тому числі й діяльність МТЛ. Архів Товариства, що близько півсторіччя зберігався у відділі рукописів Центральної наукової бібліотеки (тепер Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського), як документальний фонд було упорядковано лише на початку 1980-х років, тоді ж у вигляді стислого огляду документів архіву МТЛ вийшла перша архівознавча праця «Всеукраїнське музичне товариство імені М. Д. Леонтовича»³, підготовлена співробітниками цього відділу *Анастасією Адаменко* та *Тетяною Воронковою*. Публічне визнання МТЛ в Україні фактично починається з 1996 р., коли про діяльність музичного Товариства було вперше заявлено вголос на спеціальному вечорі з нагоди його 75-річчя, влаштованому Правлінням об'єднаних творчих спілок України в Українському домі. Ініціатором і організатором цієї акції, що в подальшому мала значення визначної історичної події, а також автором ювілейного буклету⁴ стала відомий український музикознавець *Валентина Кузик*. Проте цілісне наукове сприйняття феномену Товариства було ще попереду, адже мав пройти певний час, аби не тільки вітчизняні фахівці-дослідники, а й суспільство були готові до усвідомлення його історичного значення й узагальнення внеску в історію розвитку українського мистецтва і художньої культури ХХ ст.

Так майже сторічної давнини папери Товариства зберегли для нащадків незнані імена українців у сукупності їх професійних і життєвих колізій і доль, які стали яскравим відображенням суспільно-політичних і культурних реалій радянської дійсності 1920 – початку 1930-х років. Українське мистецтво з великими складнощами і втратами прорубало свій шлях до національного самовизначення і самоствердження в колишньому СРСР, де і коли само ставлення до теми українського мистецтва було свідомо тенденційним. Що ж

³ *Адаменко А. Г., Воронкова Т. І.* Всеукраїнське музичне товариство ім. М. Д. Леонтовича // Фонди відділу рукописів ЦНБ АН УРСР. – Київ, 1982.

⁴ *Кузик В.* Товариству ім. М. Леонтовича 75 років: буклет. – Київ: Центр муз. інформації СКУ, 1996.

до українських музикантів, то до когорти «великих» зараховували лише обраних, інші – або потрапляли під заборону виконання творів, або – у заслання, деякі були змушені емігрувати закордон. Талановиті українські музиканти, передусім хорові диригенти, музично-освітні діячі, композитори, переслідувалися і навмисно виселялися з країни, потрапляючи здебільшого до Сибіру або Казахстану. Таке «розпорошення» музичних кадрів, по-перше, деформувало уявлення про справжню чисельність мистецького заgonу, який діяв в Україні, по-друге – штучно створювало умови для пониження фахового професійного рівня українських музикантів до «периферійного». Будь-яка консолідація митців у творчі угруповання викликала занепокоєння влади і підлягала суворому контролю. Суттєвою перешкодою у створенні міцної музичної спільноти в Україні стало існуюче на той час політичне роз'єднання країни, її трагічна «розірваність», унаслідок чого здійснювалося штучне розмежування музичних кіл Києва і Львова, заборонялося виконання творів західноукраїнських композиторів на землях Наддніпрянщини і Сходу України, а листування митців між собою відбувалося таємно. Усі ці факти нашої історії потребують сьогодні адекватного висвітлення.

Значний відсоток представлених у Словнику біографій пов'язано з членами Музичного товариства з числа художників, поетів і письменників, бібліотечних і музейних працівників, вчених та громадських діячів, педагогів і освітян, кооператорів, службовців. Серед найвідоміших – імена живописця *Миколи Бурачека*, письменника *Степана Васильченка*, прозаїка, музичного і літературного критика *Ніни Дубровської-Трикулевської*, літературознавця і мовознавця *Володимира Дурдуківського*, історика і мистецтвознавця *Федора Ернста*, економіста і громадсько-політичного діяча *Дмитра Коліуха*, актора і режисера *Леся Курбаса*, демографа і журналіста *Юрія Масютина*, книгознавця, бібліографа і літературознавця *Юрія Меженка*, поета, художника і мистецтвознавця *Юхима Михайліва*, історика літератури і театрознавця *Бориса Неймана*, літературознавця, музикознавця і фольклориста *Дмитра Ревуцького*, актора і режисера *Миколи Садовського*, живописця, бандуриста, мистецтвознавця і етнографа *Опанаса Сластіона*, письменника і поета *Дмитра Тася*, музиканта і поета *Євгена і Павла Тичин*, прозаїка, поета і публіциста *Миколи Хвильового*, археолога і мистецтвознавця *Федора Шміта*, археолога, етнографа і мистецтвознавця *Данила Щербаківського* та інші.

На жаль, доля багатьох подвижників музичного Товариства склалася драматично. Сьогодні є можливість уперше поіменно назвати тих, хто був безпідставно репресований і загинув у катівнях НКВС. Серед них – музикознавець *Адам Бабій* (Київ), учитель *Олекса Бачинський* (Проскурів), композитор, хоровий диригент, співак, педагог *Костянтин Богуславський* (Харків), музикант-аматор *Антон Богуцький* (Вінниця), хоровий диригент, композитор, педагог, громадський діяч *Павло Боцюн* (Полтава), хоровий диригент *Олександр Брижаха* (Харків), співак *Борис Бугославський* (Чернігів), музикант-аматор *Федір Величко* (Вінниця), композитор, хормейстер, хореограф *Василь Верховинець*, статистик і юрист *Іван Вікул* (Поділля), співак *Петро Гладкий* (Вінниця), філософ, педагог і суспільно-політичний діяч *Михайло Гордієвський* (Одеса), освітній діяч *Василь Гоца* (Кам'янець-Подільський), педагог *Мефодій Гриневич* (Тулчин), літературознавець, мовознавець, педагог і громадський діяч *Володимир Дурдуківський* (Київ), літературознавець і громадський діяч *Сергій Єфремов* (Київ), співак *Іполит Ковернев* (Поділля), історик письменства і освітній діяч *Євген Кондрацький* (Кам'янець-Подільський), актор і режисер *Лесь Курбас* (Київ, Харків), хоровий диригент і композитор *Борис Левитський* (Київ), піаністка *Єлизавета Лукашевич* (Вінниця, Київ), філолог і журналіст *Віктор Маньківський-Вержбицький* (Вінничина, Поділля), поет, художник і мистецтвознавець *Юхим Михайлів* (Київ), філолог і композитор-аматор *Валер'ян Михальчук* (Вінниця, Київ), педагог, освітньо-громадський діяч *Олександр Мізерницький* (Вінниця), музикант-аматор *Василь Назімов* (Вінниця), учитель, композитор-аматор *Іван Ницай* (Чернігів), живописець і графік *Іван Падалка* (Харків), хормейстер і педагог *Сергій Папа-Афанасопуло* (Поділля, Вінниця, Київ), хоровий диригент *Василь Постоловський* (Вінниця), юрист, редактор журналу «Музика» *Антон Приходько* (Харків), диригент *Олександр Райнський* (Київ), композитор і піаніст *Костянтин Регаме* (Київ), учитель *Борис Родкевич* (Вінниця), педагог і політичний діяч *Пантелеймон Сак* (Київ), освітній діяч *Федор Самутін* (Вінниця), співак-аматор *Олександр Свідзінський* (Вінниця), юристи *Іван і Микола Сіяки* (Харків), диригент *Федір Соболев* (Харків), піаніст і фольклорист *Валентина Стешенко* (Київ), диригент *Олександр Страшевський* (Проскурів), публіцист, редактор, диригент *Архип Татарко* (Проскурів), театрознавець *Ісаак Туркельтауб*

(Харків), диригент *Олексій Фарба* (Харків), регент, філолог, педагог *Віталій Філіповський* (Кам'янець-Подільський, Вінниця), бандурист, актор, письменник *Гнат Хоткевич* (Харків), археолог і мистецтвознавець *Федір Шміт* (Київ), філолог, музично-громадський діяч *Дмитро Шпановський* (Вінниця). Деяким членам цього угруповання внаслідок еміграції до країн Європи, Канади та Америки вдалося не тільки зберегти життя, але й отримати визнання свого таланту закордоном. Їх імена не випадково потрапили до біографічних словників світу, це – співак *Семен Бутовський*, піаніст і диригент *Володимир Грудин*, піаніст і педагог *Олександр Ейдельман*, педагог, математик, економіст і музикант-самоук *Полікарп Плюйко*, співак і диригент *Лев Сорочинський*, диригент *Павло Федів* (США). Між тим, усі вищеперелічені більш-менш відомі широкому загалу громадськості прізвища були лише вершиною айсберга в абрисі Товариства, решта, а це чисельний загал незаних до сьогодні виконавців хороших, вокальних та інструментальних колективів, музичних кореспондентів філій МТЛ, організаторів і керівників місцевих осередків, композиторів-аматорів тощо, потребували копіткої дослідницької роботи, аби будь-яка інформація про їхню життєдіяльність вийшла із забуття історії. Тож, найбільш проблемні питання, які виникали в процесі підготовки даного видання, потребували окремої уваги.

Одним з непростих виявився етап укладання реєстру імен до Біографічного словника. Незважаючи на початкову визначеність, список імен постійно змінювався: уточнювався правопис власних імен і відбувалося поповнення новими прізвищами, внаслідок широкого залучення в процесі роботи різної (іноді «другорядної», випадкової) біографічної інформації, відносно тієї чи іншої персоналії. Завдяки широкому застосуванню довідково-біографічної інформації за рахунок комплексного опрацювання архівних, друкованих, електронних джерел, вдалося відпрацювати (перевірити, виправити) значну кількість власних імен з тими чи іншими «помилками» правопису, які механічно було перенесено в текст з архівних рукописів, що нерідко траплялися в канцелярських документах з необережності. Стосовно рідковживаних прізвищ, взятих із рукописного першоджерела, у разі відсутності інших можливостей їх перевірки автор залишив за собою право використання норм транслітерації, відповідно до українського правопису власних імен.

Найбільш тривалою і копіткою виявилася робота, пов'язана з пошуком біографічної інформації, що передбачала подальше відтворення життєдіяльності особи у вигляді форматного довідково-біографічного запису. Часто-густо власні імена, запозичені з рукописних джерел, обмежувалися неповними даними – або прізвиськом, або прізвиськом з нерозкритим/и ініціалом/ами, що, внаслідок відсутності інших ідентифікаційних ознак особи, серйозно ускладнювало пошук будь-яких біографічних або інших персональних даних. На жаль, автору так і не вдалося знайти необхідні матеріали для представлення змістовних біографій певної кількості членів Товариства переважно з числа виконавських колективів, на сьогодні це завдання виявилось надскладним. Водночас з метою «статусної» визначеності особи щодо місця й ролі в музично-громадській організації було змістовно розширено позицію «дефініція», що вказувала на належність цієї особи до регіонального відділення МТЛ, структурного підрозділу Товариства або виконавського колективу. При створенні біографічної довідки персоналії пріоритет надавався архівним документам, а обсяг і зміст визначався, перш за все, рівнем значущості персоналії і наявністю біографічної інформації про неї: щодо загальновідомих постатей – умовно стандартний, для маловідомих/невідомих – максимально інформативний, оскільки більшість із них уперше потрапляють на сторінки довідкового видання. У тому чи іншому випадку, завдання максимально повного розкриття зв'язків кожного члена МТЛ зі своєю мистецькою організацією, висвітлення його функціональних обов'язків і внеску в загальну справу розвитку музичної України було визначено як орієнтир для підготовки будь-то великої біографічної статті чи малої біографічної довідки. Навіть для спеціалістів інформація щодо належності таких знаних діячів української історії і культури, як Микола Бурачек, Федір Ернст, Лесь Курбас, Павло Тичина, Данила Щербаківський та багатьох інших до МТЛ є ексклюзивною.

Окремого висвітлення потребують деякі аспекти використання джерел і бібліографії. У цілому автор не відходить від існуючих стандартів структурування і змістовного наповнення позицій довідково-бібліографічної інформації, як органічної складової персоналії. Вертикаль позицій бібліографії традиційно складається з посилань на друковані та рукописні авторські *твори* (літературні, музичні, художні тощо), *ролі* (театральні) або *праці* (наукові, публіцистичні та ін.), а також – *архівні, друковані і електронні джерела*.

Використання ж електронного ресурсу, запропонованого в якості однієї з обов'язкових позицій бібліографії, що для книжкового формату словника виглядає свого роду новацією, сьогодні є закономірним і в даному випадку обумовлено самою практикою проведення біографічних розвідок. Завдяки активному використанню різних інтернет-ресурсів, що забезпечував швидкісний і різномірний доступ до потужних баз інформації, виникла реальна можливість отримання необхідних (часом ексклюзивних) біографічних даних про маловідомих і невідомих діячів МТЛ, які вважалися «втраченими» для історії. Факт того, що для багатьох персоналій електронна інформація сьогодні набуває значення основної, саме і пояснює необхідність залучення електронного ресурсу як окремої позиції довідково-бібліографічної частини статті. З міркувань максимально повного розкриття всіх позицій бібліографії, у тому числі – електронних джерел, автор припускає можливим, у разі відсутності або нестачі інших, залучення також посилань на сайт Wikipedia, що зарекомендував себе як невід'ємна частина сучасного електронно-інформаційного ресурсу, хоча й орієнтованого на широку читацьку аудиторію, але на сьогодні загальноприйнятого в науковій практиці.

Біографічний словник містить необхідний довідково-допоміжний апарат, що складається із списку «Основних довідкових видань», «Вживаних аббревіатур і скорочень», а також «Іменного покажчика», у якому імена діячів МТЛ представлено відповідно до їх адміністративного розподілу, членства у певних виконавських колективах, філіях тощо.

У підсумку зазначимо, що представлене видання «Музичне товариство імені М. Д. Леонтовича (1921–1931): біографічний словник» є однією з перших спроб у вітчизняній біографіці створення колективного портрета окремої мистецької організації як цілісного об'єкта біографічного дослідження, поява якого виявилася логічною і закономірною, як з позицій загальних сучасних тенденцій розвитку української історичної науки, так і її пріоритетних напрямів біографічного знання. Вихід наступних довідкових видань на кшталт тематичних біографічних словників і покажчиків, орієнтованих на відкриття нових славетних імен, достойних історичної пам'яті наших співвітчизників в Україні та світі, є лише питанням часу.

ВЖИВАНІ АБРЕВІАТУРИ

АПМУ	Асоціація пролетарських музикантів України
АРКУ	Асоціація революційних композиторів України
АСМ	Асоціація сучасної музики
ВАПЛІТЕ	Вільна академія пролетарської літератури
ВБУ	Всенародна бібліотека України
ВКП(б)	Всесоюзна комуністична партія (більшовиків)
ВМК	Вищий музичний комітет
ВУАК	Всеукраїнський археологічний комітет
ВУСПП	Всеукраїнська спілка пролетарських письменників
ВУТОРМ	Всеукраїнський комітет революційних музик
ГЦММК	Государственный центральный музей музыкальной культуры имени М. И. Глинки (Москва)
ДАВО	Державний архів Вінницької області
ДВУ	Державне видавництво України
ДРОТ	Державний робітничий театр (Дніпропетровськ)
ДУХ	Державний український хор
ІМФЕ НАНУ	Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського Національної академії наук України
ІНО	Інститут народної освіти
ІР НБУВ	Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського
КДА	Київська духовна академія
МВТУ	Московський вищий технічний університет
МіК	Ансамбль мандолін і кларнетін
МТБ	
ім. К. Стеценка	Музично-теоретична бібліотека імені К. Стеценка
МТЛ	Музичне товариство імені М. Д. Леонтовича
НБУВ	Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
НКО	Народний комісаріат освіти
НМАУ	Національна музична академія України імені П. І. Чайковського
НСТДУ	Національна спілка театральних діячів України
ОІНО	Одеський інститут народної освіти

ПРОЛЕТМУЗ	Всеукраїнське об'єднання пролетарських музик
РГАЛИ	Российский государственный архив литературы и искусства (Москва)
РГИА	Российский государственный исторический архив (Санкт-Петербург)
РМТ	Російське музичне товариство
РУХ	Робітничий український хор
СВУ	Спілка визволення України
СКУ	Спілка композиторів України
СПМУ	Спілка пролетарських музикантів України
ССМШ	Спеціальна середня музична школа
СУПРОМ	Спілка українських професійних музик
ТЗМ	Товариство заохочення мистецтв
УАПЦ	Українська автокефальна православна церква
У.В.А.	Український вокальний ансамбль
УВО	Українська військова організація
УНР	Українська Народна Республіка
УСРР	Українська Соціалістична Радянська Республіка
УТоДіК	Українське товариство драматургів і композиторів
УЦР	Українська Центральна Рада
ЦДАВО України	Центральний державний архів вищих органів влади та управління України
ЦДАМЛМ України	Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України

ОСНОВНІ СКОРОЧЕННЯ ПРИ ПОСИЛАННІ НА ДЖЕРЕЛА

ЕСУ	Енциклопедія сучасної України
ЕУ	Енциклопедія українознавства
ІУМ	Історія української музики
МЭ	Музыкальная энциклопедия
МЭС	Музыкальный энциклопедический словарь
НТЕ	Народна творчість та етнографія
РМ	Радянська музика
РМГ	Русская музыкальная газета
СМ	Советская музыка
УЛЕ	Українська літературна енциклопедія
УМЕ	Українська музична енциклопедія
УРЕ	Українська радянська енциклопедія

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

авт.	авторський
арк.	аркуш
арх.	архів, архівний
біогр.	біографічний
вок.	вокальний
голов.	головний
Головполітосвіта	Головний політико-освітній комітет Народного комісаріату освіти
Дніпросоюз	Дніпровський союз споживчих товариств
довід.	довідник, довідковий
електр. рес.	електронні ресурси
енциклопед.	енциклопедія, енциклопедичний
журн.	журнал
зб.	збірник
ім.	імені
інстр.	інструментальний
ін-т	інститут
інформ.-імідж.	інформаційно-іміджевий

конф.	конференція
літ.	література, літературний
м.	місто
мемор. альм.	меморіальний альманах
міжнар.	міжнародна
муз.	музичний
навч. посіб.	навчальний посібник
нар.	народний
Наркомос	Народний комісаріат освіти
наук.	науковий
обл.	область
од. зб.	одиниця зберігання
орк.	оркестр, оркестровий
пр.	праці
практ.	практика, практичний
прізви.	прізвище
проф.	професор
р-н	район
ред.	редактор, редакційний
Робмис	Професійна спілка робітників мистецтва
рос.	російський
с.	село
скр.	скрипка, скрипковий
слов.	словник
сост.	составитель (рос.)
соц.	соціалістичний
супр.	супровід
тв.	твори
укр.	український
Укрмузвидав	Українське музичне видавництво
ун-т	університет
упорядкув.	упорядкування
упоряд.	упорядник
ф.	фонд
фп.	фортепіано, фортепіанний
ф-т	факультет
хор.	хоровий

Агте Андрій Кас'янович (1893, м. Київ – 1972, м. Свердловськ, РФ) – педагог, піаніст. Фундатор Чернігівської філії МТЛ.

Із російських дворян німецького походження. Закінчив юридичний ф-т Московського ун-ту і Московську консерваторію (1913). У зв'язку з революційними подіями 1917–18 переїхав до України. Оселився в Чернігові, де провадив активну концертну, педагогічну й громадську діяльність, обіймав посади завідувача Музичної секції Комітету мистецтв та учбової частини Чернігівської музичної профшколи. У 1919 розпочався етап творчої співпраці з І. С. Козловським, із яким кілька років виступали дуєтом і концертували містами України, де «з панських часів у маєтках ще збереглися роялі». У 1926 повернувся в Росію: викладав в Оренбурзькому, потім – в Омському, з 1937 – у Свердловському музичних училищах, а згодом – у Свердловській консерваторії.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви музичних осередків Чернігівщини та їх керівників про вступ у члени МТЛ. – № 264–270. – 7 од. зб. – 37 арк.; Діяльність Чернігівської філії за 1923–27 рр. – № 547. – 91 арк.

Літ.: *Агте В.* От Тюрингии до Уфы / В. Агте // Русское поле. – 2012. – 27 окт.; *Горбовец Л.* Пианисты Екатеринбурга: творческие портреты / Л. Горбовец. – Екатеринбург : Полиграфист, 2000.

Електр. рес.: Фонарь Диогена. Ю. Хейфец. Написано для артели «Восточный ветер» // Творческое объединение «Ледя». – Режим доступа: http://www.israbard.net/leda/pressview.php?press_id=23. – Загл. с экрана.

Адасовська див. Заньковецька Марія Костянтинівна

А. Искандер див. Смирнова Александра Василівна

Альбов див. Дурдуківський Сергій Федорович

Альшванг Арнольд Олександрович [19.09(01.10).1898, Київ – 28.07.1960, Москва] – музикознавець, піаніст, композитор. Член МТЛ у 1923.

Вступив до Київської консерваторії (1911), «за неблагонадійність» був висланий в Олонецьку губернію (1914–15). Повернувшись до Києва, нелегально викладав на робітничих курсах. Закінчив Київську консерваторію (1920, клас фп. Г. Ходоровського і Г. Нейгауза; 1922, клас композиції Р. Глієра і Б. Яворського). Закінчив Інститут народного господарства (1920). Викладав музично-історичні дисципліни в Київській консерваторії (від 1919). Начальник першої військово-музичної школи в Радянській Україні. Лектор військово-політичної школи Правобережної України (від 1920). Професор і декан музично-наукового ф-ту Київської консерваторії (від 1923), водночас викладач московського Літературно-художнього інституту ім. В. Я. Брюсова (1923–24). Київський період життєдіяльності пов'язаний з роботою у складі редколегії журн. «Музика», виступами на засіданнях Музичної комісії МТЛ, творчою співпрацею з видатними діячами культури України – Б. Яворським, П. Козицьким, В. Модзалевським, Г. Нарбутом, Л. Курбасом, П. Тичиною та ін. Присвятив ряд наукових розвідок українським композиторам і виконавцям – Г. Когану, П. Козицькому, В. Пухальському. Від 1924 жив і працював у Москві. Викладав у Краснопресненському технікумі (від 1925). Був обраний дійсним членом Державної академії художніх наук (Москва, 1928–32). Викладав музично-історичні дисципліни в Московській консерваторії (від 1930). Як піаніст здійснив гастрольні подорожі до Києва, Харкова, Ленінграда (1923–31).

Пр.: Людвиг ван Бетховен. 1770–1827. – Харків, 1927; Музыка XIX ст. в соціологічному освітленні // Культура і побут. – 1927. – № 12; В. Пухальський // РМ. – 1933. – № 2–3; О творчестве А. Вебрика // СМ. – 1933. – № 4; Творчество Ф. Козицкого // СМ. – 1934. – № 12; Клод Дебюсси: Жизнь и деятельность, мировоззрение и творчество. – Москва ; Ленінград, 1935; Школа фортепианной транскрипции Г. Когана // СМ. – 1938. – № 8; Советские школы пианизма (К. Игумнов, Г. Нейгауз, А. Гольденвейзер, Л. Николаев) // СМ. – 1938. – № 10–12, 1939. – № 3, 7; Избранные сочинения : 2 т. – Москва, 1964–65; Людвиг ван Бетховен. – Москва, 1940; А. Скрябин. 1915–1940. К 25-летию со дня смерти. – Москва, 1940 (переизд. 1952, 1963); Советский симфонизм. – Москва ; Ленінград, 1946; Йосиф Гайдн. – Москва ; Ленінград, 1947; Памяти В. Пухальского // СМ. – 1948. – № 4; П. И. Чайковский. – Москва, 1959; Экспрессионизм в музыке // СМ. – 1959. – № 1.

Арх.: Особовий склад МТЛ за 1923 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 57. – 15 арк; Рукописи А. А. Альшванга. Исследования, монографии. Российский государственный архив литературы и искусства (РГАЛИ). – Ф. 057. – Ед. хр. 127. – Дата: 1918–1968 – URL : <http://libinfo.org/index/index.php?id=115622>.

Лім.: Бернандт Г. А. Альшванг / Г. Бернандт // СМ. – 1941. – № 1; Кулаковский Л. Талантливый музыковед / Л. Кулаковский // СМ. – 1955. – № 9; Кулаковский Л. Арнольд Александрович Альшванг / Л. Кулаковский // Альшванг А. Избранные сочинения : в 2 т. – Москва, 1964. – Т. 1; Цуккерман В. Теория музыки и педагогика в деятельности А. Альшванга / В. Цуккерман // Альшванг А. Избранные сочинения : в 2 т. – Москва, 1964. – Т. 1; Кунин И. Мыслитель, ученый, художник / И. Кунин // Альшванг А. Избранные сочинения : в 2 т. – Москва, 1964. – Т. 1.

Електр. рес.: Альшванг А. А. // Визуальный словарь. – Режим доступа: <http://vslovar.org.ru/1891.htm>. – Загл. с экрана; Альшванг А. А. // Российская еврейская энциклопедия. – Режим доступа: http://www.rujen.ru/index.php/АЛЬШВАНГ_Арнольд_Александрович – Загл. с экрана; Альшванг Арнольд Александрович // Словари и энциклопедии на Академике. – Режим доступа: <http://dic.academic.ru/contents.nsf/bse/>. – Загл. с экрана; Последние издания книг. Арнольд Александрович Альшванг // LiveLib: сохраняем знания. – Режим доступа: <http://www.livelib.ru/author/192064/latest>. – Загл. с экрана.

Андрієвський І. А. (?-?) – хоровий диригент. Член Катеринославської філії МТЛ.

Засновник, керівник і диригент Українського хору при Робклубі ім. Т. Дроб'язко на станції Олександрівка Катеринославської залізниці (тепер м. Запоріжжя). Хоровий колектив був створений у січні 1924 і складався з 30 співаків. У репертуарі твори Г. Верьовки, П. Козицького, О. Копиця, М. Леонтовича, Ф. Попадича, К. Стеценка та ін.

Арх.: Документи про діяльність музичних осередків Музичного товариства ім. Леонтовича на Катеринославщині за 1924–27 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 526. – Арк. 10.

Артимович (Артемович) Петро Максимович (бл. 1885, Галичина – після 1925) – хоровий диригент, співак (бас). Кооптований (1922–23) і дійсний (1924–26) член МТЛ.

Закінчив Українську академічну гімназію у Львові, де співав у хорі Я. Вітошинського. Від 1904 працював другим диригентом учнівського хору. Був диригентом студентського хору «Бандурист» (1906–14) і хору «Боян» (1912–14) у Львові. Влаштував серію тематичних концертів із творів українських композиторів, таких, як «Твори М. В. Лисенка», «Концерт з творів К. Стеценка», «Вечір Шуберта». Співпрацював із С. Крушельницькою, М. Микишею, С. Стадниковою та ін. Працював у відділі театральних концертних видовищ УГА, був референтом Нового Львівського театру. У складі військових частин УГА потрапив до Києва, де вступив до МТЛ.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. – 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–25 рр. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.

Лит.: Мала українська музична енциклопедія / опрац. О. Залеський. – Мюнхен: Дніпрова хвиля, 1971. – 125 с. – URL : <http://ukr-lib.com>; *Медведик П.* Діячі української музичної культури (Матеріали до біо-бібліографічного словника) / П. Медведик // НТШ. – Львів, 1993. – Т. ССХХVI : Праці Музикознавчої комісії; *Волошин М.* Концерт у Сокалі / М. Волошин // Діло. – 1908. – № 260; [Б. п.] З нагоди ювілею І. Франка // Діло. – 1913. – № 154.

Електр. рес.: Жертвы львовской тюрьмы № 3 в Золочевском замке // Львовское общество «Пошук»: списки жертв. – Режим доступа: <http://www.poshuk-lviv.org.ua/>

ru/spysky/zolochev41.htm. – Загл. с екрана; Артимович П. М. // Мала українська музична енциклопедія – Diasporiana... – Режим доступу: <http://www.diasporiana.org.ua/wp-content/.../file.pdf>. – Назва з екрана.

Бабій Адам Минович [19.12.1897(02.01.1898), с. Ріпки Київської губ., тепер Лисянський р-н Черкаської обл. – 06.12.1937, с. Биківня Київ. обл.] – хоровий диригент, теоретик-дослідник, музичний критик, публіцист, педагог. У 1924–27 дійсний член МТЛ. Член Хорового бюро Об'єднання диригентів при МТЛ (від 1925). Член Київської філії МТЛ у 1928.

Закінчив Кирилівську учительську гімназію (1913), Київську учительську семінарію (1917) та диригентсько-хоровий ф-т Музично-драматичного ін-ту ім. М. В. Лисенка в Києві (1927), у якому викладав музично-теоретичні дисципліни на ф-ті драми протягом 1926–37. Спочатку наукові інтереси були пов'язані з розробкою питань української музичної термінології (співкладач «Словника музичної термінології»). Обіймав посаду секретаря Музичної секції Ін-ту української наукової мови АН УСРР (від 1925), працював науковим співробітником Кабінету українського мистецтва ВУАН (від 1930). Організатор і диригент самодіяльних хорових колективів. Один із найактивніших членів авторського колективу журн. «Музика», «Музика масам» і «Радянська музика», провідний музикант-публіцист тогочасних періодичних видань України, автор численних «дописів» щодо організації клубної роботи, статей з питань методики викладання хорового мистецтва, рецензій на збірники українських народних пісень, музикознавчих праць, бібліографічних розвідок, присвячених творчості українських композиторів. Засуджений за звинуваченням в українському буржуазному націоналізмі та організації терористичних угруповань. Розстріляний 6 грудня 1937. Реабілітований 1956.

Тв.: Народні пісні (з мелодіями). Родинно-побутові, ліричні пісні. Записано на Київщині, Чернігівщині. 1925–1930 рр. [Рукопис]. – ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України. – Ф. 64. – № 47. – 34 арк.

Пр.: Про походження музики [за Бюхером] // Музика. – 1925. – № 7–8; Нові перспективи мистецтва хорового диригування // Музика масам. – 1928. – № 1–5; «День Музики» у Києві // Музика масам. – 1929. – № 5; «День Музики» у Києві // Музика масам. – 1929. – № 5; Основні елементи музичної грамоти. Довідкова книжка для учнів музпрофшкіл та педтехнікумів. – Харків ; Київ, 1930; Музыкально-культурное строительство Донбасса // СМ. – 1934. – № 7; Музыкальное образование на Украине после Октября // СМ. – 1935. – № 1; Мистецтво хорового співу. Поради керівникові хорового гуртка. – Київ ; Харків, 1937; рецензії на збірники: Ф. Колесса. «Народні пісні з Галицької Лемківщини» та В. Ступницький. «Народні пісні Слобідської України» (обидві – рукопис).

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1927 р. – № 61. – 22 арк.; Бюро диригентів Музичного товариства ім. Леонтовича за 1925–1926 рр. – № 521. – 12 арк.; ВУТОРМ. Протоколи засідань Правління за

1928 р. 14 квітня–28 грудня 1928 р. – № 1988. – 7 арк.; Бабій А. Народні пісні (з мелодіями) [Родинно-побутові, ліричні пісні. Записано на Київщині, Чернігівщині. 1925–1930 рр.]. – ІМФЕ. – Ф. 6–4. – № 147 (рукописи). – 34 арк.

Лит.: Шевчук О. Концертне життя / О. Шевчук, Н. Якименко // Історія української музики. – Київ, 1992. – Т. 4; Муха А. Музикознавство / А. Муха // Там само.

Електр. рес.: Бабій А. М. // Вікіпедія : Українські музикознавці. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/index.php?title=%>. – Назва з екрана; 2008 рік. Цього року виповнюється // Національна парламентська бібліотека України : календар знаменних і пам'ятних дат. Режим доступу: http://nplu.org/calendar_dat.php?year=2008. – Назва з екрана; Бабій А. М. // Вікіпедія : Репресовані. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/w/index.php?title=%/>. – Назва з екрана.

Балацький Дмитро Євменович (26.10.1902, м. Гайсин Подільської губ., тепер Вінницької обл. – 15.03.1981, м. Полтава) – хоровий диригент та організатор хорів. Член Подільської філії МТЛ. Член Київської філії МТЛ у 1928–29.

Здобув загальну середню освіту. Від 1924 працював художнім керівником і диригентом збірної ініціативної капели «Зірка» у Гайсині, до складу якої входило понад 60 виконавців. Репертуар колективу вражав складністю творів і масштабністю, містив близько 70 творів українських авторів, серед них – М. Лисенко, М. Леонтович, К. Стеценко, Я. Степовий, В. Ступницький, М. Вериківський, О. Кошиць, С. Людкевич, В. Михальчук, П. Козицький. Був керівником клубних хорів у Києві (від 1928). Закінчив Музично-драматичний ін-т ім. М. В. Лисенка (1929). Заарештований 1938, до 1947 – на засланні у Казахстані. Повернувшись із заслання, працював керівником хорових капел, хорів і вокальних ансамблів обласних філармоній в Одесі, Києві та Полтаві. Обіймав посади керівника хорової капели Одеської філармонії (1947–48), хормейстра Ансамблю пісні і танцю УРСР у Києві (1948–49), керівника хорової капели Полтавської обласної філармонії (1949–51), самодіяльного хору та вокального ансамблю м. Полтави (1951–61). Автор музики пісні «Розпрягайте, хлопці, коней» (1918).

Тв.: Зпіснею в серці (Спогад про М. Рильського) // Зб. «Син Країни Рад». – Київ, 1982.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Документи про заснування і діяльність Подільської філії МТЛ за 1922–27 рр. – № 535. – 96 арк.; Документи про діяльність музичних осередків Поділля за 1923–25 рр. – № 537. – 40 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1929, 1930 рр. – № 1987. – 22 арк.

Лит.: Кауфман Л. Пісня знаходить автора / Л. Кауфман. – Київ, 1966; Семенко Л. Їх поєднала пісня Леонтовича: Нариси з історії музичного життя в Україні 1910–1930-х років / Л. Семенко. – Вінниця, 2007.

Електр. рес.: Вклад наших земляків у розвиток культури, мистецтва, освіти, літератури, фізичної культури і спорту // Гайсинська районна державна адміністрація. – Режим доступу: <http://www.gaysin-rda.gov.ua/2012-09-28-07-30-12.html>. – Назва з екрана.

Баранов (?–?) – флейтист, піаніст. Член Київської філії МТЛ (1928).

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – ІР НБУВ. – 50. – 1988. – 7 арк.

Барик Сильвестр Степанович (05.09.1896, м. Куликів, тепер Жовківського р-ну Львівської обл. – 23.09.1975, м. Київ) – журналіст, співак, лектор. Входив до складу Хору-студії ім. К. Стеценка (від 1922). Дійсний член МТЛ у 1924–26. Член Київської філії МТЛ у 1928.

Народився в родині шевця. Був австро-угорським підданним. Спочатку навчався у бурсі львівської Ставропігії (від 1906), далі – в українській гімназії. Від 1915 жив у Петербурзі, де закінчив 8 клас російської гімназії і вступив на історично-філологічний факультет Петербурзького ун-ту. Восени 1917 переїхав до Києва, де працював редактором, водночас вступивши на службу в Союз міст. Восени 1918 оселився в Криму, де вступив на аграрний ф-т Сімферопольського ун-ту. На початку 1919 прийнятий до лав Комуністичної партії, якийсь час працював у підпіллі, але невдовзі вийшов із неї. Влітку 1919 з частинами Червоної Армії залишив Крим і оселився в м. Переяславі, де мешкала його родина. У 1921 вступив тут на службу в книжковий магазин. Від того часу його доля була пов'язана з представниками нелегального українського «антирадянського гуртка», до якого входили Г. Дорошкевич, Я. Шидловський, І. Малащенко, П. Манджула, І. Шале та ін. Пізніше, у матеріалах слідства 1933 буде зазначено, що «організація мала на меті встановити на Україні «самостійну» державу, реставрувати УНР, готуючи кадри для майбутнього повстання, яке мало розпочатися разом з інтервенцією...». У 1920-ті закінчив КІНО за спеціальністю викладач літературно-лінгвістичних наук та Музично-драматичний ін-т ім. М. В. Лисенка, де працював викладачем української мови та літератури і німецької мови. Викладав у медичному технікумі. Як патріот України не міг залишатися поза подіями її культурного життя. У 1922 вступає до Вокальної студії МТЛ, а згодом стає дійсним членом Товариства, залишається в його складі у найскладніші часи переслідувань і арештів та вступає до Київської філії МТЛ-ВУТОРМУ (1928–1930). У 1933 перебуває три місяці під слідством у Київському обласному відділенні ГПУ. Проте, розглянувши слідчу справу за № 3391, слідство не довело висунуті проти нього обвинувачення у «створенні контрреволюційної організації», внаслідок чого 3 червня 1933 справу було закрито. У 1934 – новий арешт за звинуваченням у членстві в Українській військовій організації (УВО), яка мала на меті «створення незалежної держави шляхом повстання в УССР і Галичині». 29 березня 1934 було ухвалено постанову, яка лягла в основу вироку: «Барик С. С. являлся членом контрреволюционной военной организации, подготавливал вооруженное восстание против советской власти». А вже 2 квітня 1934 він був засуджений «Особым Совещанием» при Колегії ОГПУ УССР за ст. 54-11 КК УССР до трьох років перебування на поселенні у північних районах країни. Після звільнення 13 травня 1937 залишився у Черевковському р-ні Архангельської обл. (тепер

РФ). Протягом 2,5 років (грудень 1935 – червень 1937) працював рахівником та касиром на л/п Авнюге. Від 1 вересня 1938 до травня 1942 жив у с. Подосиновець Подосинівського р-ну (тепер Кіровської обл. РФ), де викладав німецьку мову, креслення і хімію у середній школі «на лісопункті». Організовував у школі спектаклі. У липні 1941 подав заяву в райвійськкомат із проханням мобілізувати його до лав Червоної Армії. Спочатку його прийняли в народне ополчення, а у травні 1942 мобілізували до Червоної Армії, де служив перекладачем при штабі 54-ї гвардійської стрілецької дивізії, з другої половини 1943 був стрільцем 53-го військово-дорожнього відділу, а згодом – писарем, потім перекладачем при відділі контррозвідки СМЕРШ ВАД-25. Був нагороджений медалями «За звільнення Варшави», «За взяття Берліна», «За перемогу над Німеччиною в ВОВ 1941–1945 гг.». У вересні 1945 демобілізувався з лав Червоної Армії рядовим. Тоді ж очолив кафедру іноземних мов у Київському технологічному ін-ті харчової промисловості ім. А. Мікояна (1945–74). 7 травня 1952 з нього було знято судимість. Похований на Байковому кладовищі поряд із сестрою.

Тв.: Пам'яті М. Д. Леонтовича з приводу 5-ліття його смерті // Життя й революція. – 1926. – № 1.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. – 50: Особовий склад МТЛ за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Особовий склад МТЛ за 1927 р. – № 61. – 22 арк.; Хор-студія ім. К. Стеценка. Документи про діяльність студії за 1922–25 рр. – № 727. – 57 арк.; ВУТОРМ. Протоколи засідань Правління за 1928 р. 14 квітня – 28 грудня 1928 р. – № 1988. – 7 арк.

Літ.: Шеремета І. Дешифрування псевдонімів як аспект вивчення музичної культури (за матеріалами журналу «Музика» 20-х років) / І. Шеремета // Мистецтвознавчі студії. – 2011. – № 3.

Електр. рес.: Коваль Роман Миколайович : Короткий начерк до біографії // Українське життя в Севастополі. – Режим доступу: <http://ukrlife.org/main/evshan/biokoval.htm>. – Назва з екрана.

Бас-Лебединець (Лебединець) Антін Дмитрович (07.01.1895, с. Скибинці, тепер Київської обл. – 17.03.1979, Харків) – композитор, хоровий диригент, педагог. Член Черкаського осередку Київської філії МТЛ.

Викладав на Вищих педкурсах у Черкасах і Першій трудовій школі ім. Леніна в Києві. Закінчив Харківський музично-драматичний ін-т (1932). Від 1944 викладав у Харківській консерваторії, впродовж 1951–62 рр. – її ректор. Автор пісень та хорів («Тракторист», «Дніпрельстан», «Партія веде» та ін.), музики Державного гімну УРСР (у співавт.).

Тв.: Червонарми : для масового співу й духової оркестри : Ор. 2 / сл. В. Сосюри ; орк. М. Єлісєєва. – Харків : ДВОУ «Мистецтво», 1932; Тракторист оре лани : [2-х голосн. хор без супроводу] / сл. М. Бернацького // Музика масам. – Харків, 1930. – № 4. – URL : <http://irbis-nbuv.gov.ua>.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Документи про заснування та діяльність Київської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1921–29 рр. – № 530. – 26+8 арк.; Об'єднаний

хор м. Черкас. 1926 р. (фото). – № 906; Бас-Лебединець Антон Дмитрович (1895–1979), композитор. – ІЦДМЛІМ України. – № 1022. – Оп. 1. – Од. зб. 20 (1926–1983 рр.).

Електр. рес.: Антон Дмитрович Лебединець. Біографія // Pisni.Org.Ua. Українські пісні. – Режим доступу: <http://www.pisni.org.ua/persons/1241.html>. – Назва з екрана; Лебединець // Leksika.com.ua. – Режим доступу: <http://leksika.com.ua/12201004/ure/lebedinets>. – Назва з екрана; Лебединець А. Д. // Композитори / Енциклопедія Волошина : Українська енциклопедія. – Режим доступу: <http://ukrslovnyk.com.ua/search?query=%D0%BB%D0%B5%D0%B1%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C>. – Назва з екрана; Михайло Голинський : спогади // Український центр : Література. – Режим доступу: <http://www.ukrcenter.com/>. – Назва з екрана.

Батюк Порфирій Кирилович (11.03.1884, м. Зіньків, тепер Полтавської обл. – 19.04.1973, м. Київ) – композитор, диригент, педагог, фольклорист. Член Харківської філії МТЛ.

Музичну освіту здобув у Петербурзі в музичній школі ім. Смоленського та в Придворній співацькій капелі. Мав спеціальність диригента, вчителя співу та теорії музики. Вчився гри на скрипці у П. Вілкомірського і постановці голосу у В. Власова в Москві. У 1913 повернувся в Україну, де розпочав музично-педагогічну діяльність. Протягом 1913–20 працював учителем співу в гімназії в м. Зінькові. За цей час видав «Музичну хрестоматію для шкіл» та збірку шкільних хорів «Червоні свята». У 1918 разом із П. Толстяковим у м. Зінькові заснували школу для диригентів сільських хорів. Викладав методику на Педагогічних курсах (1920–26), теорію музики та методику шкільного співу в Педагогічному технікумі м. Охтирка (тепер Харківської обл.; 1926–33). Упродовж 1933–41 обіймав посаду керівника хору в Харківському архітектурному технікумі. У 1944–47 працював старшим науковим співробітником Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР. У 1946–48 був керівником хору Київської партшколи. Записав і обробив значну кількість тогочасних українських народних пісень. Автор творів на тексти Т. Шевченка.

Тв.: Красные праздники : для детского хора с сопровожд. фп. – Харьков : Укрвосиздат, [1927]; Держ. вид-во України. 1-а друк. ДВУ ім. Г. І. Петровського, [1927]; Червоні свята : [двоголосні хори з фп.] / П. Батюк; [худ.] Є. Мей. – Харьков : Державне видавництво України, [1927]; О, дні нові, красо незнана : на мішаний хор // Селянський будинок. – [Х.] : [ДВУ], 1927. – № 7–9; Веснянка : [на мішан. хор без супроводу] / сл. П. Савицького // Музика масам. – Харьков, 1929; Під вибухи часті : мішан. хор з супров. фп.] // Музика масам. – Харьков, 1929 (описано за журн. «Музика масам» 1930 р.); Жнивварська пісня : для голоса с фп. / укр. текст О. Лана ; рос. текст О. С. – Харьков : Мистецтво, 1933; Марш ударників : для 2-х голосного хору без супров. / слова В. Сосюри. – Харьков : Мистецтво, 1933; Перший сів : для 2-х голосн. хору без супров. / слова Ст. Яновського. – Харьков : Мистецтво, 1933; Тракторист : 2-голосий

хор с фп. / слова Я. Гримала. – Харків : Мистецтво, 1934; 3 п'єси для фортепіано : на теми українських народних мелодій / ред. О. Берндта. – Харків : Мистецтво, 1934 (Друкарня ім. Фрунзе); Три українські народні пісні : Обробка для хору з супров. фп. – Київ : Мистецтво, 1939; Дві українські народні пісні : оброб. для мішаного хору а саpella. – Київ : Мистецтво, 1940; Молоді сівачі : для заспівача та хору з фп. / слова нар. – Київ : Музфонд УРСР, 1947; Ой, чи чуєш, Дніпре : українська нар. пісня о в обробці для хору з фп. – Київ : Музфонд УРСР, 1947; ...Пять народних пісень для мішаного хору. – Харків : Слався, могутня Росіє : для мішан. хору а саpella : з нагоди ювілею 800-річчя Москви / слова М. Ісаковського та О. Суркова ; пер. Олексія Ющенка. – Київ : Музфонд УРСР, 1947; Летіли орлята : українська рад. нар. пісня / обробив для хору з фп. П. Батюк; слова нар.; літ. обробка Д. Бобиря. – Київ : Музфонд СРСР, 1952; Ой, чи чуєш, Дніпре : Для хору без супроводу / обробка П. Батюка; Слова народні. – Полтава, [1952]; Українські радянські народні пісні / обробив для мішаного хору без супроводу П. Батюк ; рос. пер. Г. Литвака. – Київ : Музфонд СРСР, 1952; Колись до хвилі дні провіо : для мішан. хору без супров. / слова М. Рильського. – Київ : Музфонд СРСР, 1954; Три віки з Москвою : для хору з супров. фп. / слова нар. – Київ : Мистецтво, 1954; Пісня про Переяславську раду : для хору з фп. / слова П. Тичини. – Київ : Музфонд СРСР, 1954; Сонце сходить за горою : пісня для хору з фп. / слова О. Ющенка; пер. з укр. М. Кузьміна. – Київ : Держ. вид. образотворчого мистецтва і муз. літ., 1956; Гей, по всім краю широкім : пісня для хору з баяном / сл. Т. Масенка. – Киев, 1958; Вибрані хоріві твори [без супроводу]. – Киев : Музфонд СРСР, 1959; Народ стогнав : на мішаний хор / слова О. Ведьміцького]. – Харків : Народи Партія веде : для мішаного хору без супроводу / сл. В. Сосюри ; пер. з укр. І. Тутковської. – Київ : Музфонд СРСР, 1960; Добрий вечір вам, матусю : українська народна жартівлива пісня / обробив для баритона або баса з супров. фп. П. Батюк. – Киев : Сов. композитор, 1961; Ми Партії вірні : для мішаного хору без супров. / слова М. Сікача; пер. з укр. Л. Реви. – Київ : Музфонд СРСР, 1961; На могилі на високій : для мішаного хору без супров. / слова К. Яцика; пер. з укр. І. Тутковської. – Київ : Музфонд СРСР, 1961; Тихо над річкою : для дуєту або двоголосного хору в супров. фп. / слова С. Черкасенка. – Київ : Рад. композитор, 1961; У долині є криниця : для мішаного хору без супроводу / слова П. Амбросій. – Київ : Рад. композитор, 1961; У дружбі вічній : для мішаного хору без супров. / слова М. Рильського; пер. з укр. І. Тутковської. – Київ : Рад. композитор, 1961; Три хори без супроводу. – Київ : Рад. композитор, 1962; У гаю, гаю... = В лесу лесочке : романс для високого голосу з фортепіано / слова Т. Шевченка; [пер. рос. О. Твардовського]. – К. : Рад. композитор, 1962; Народні пісні Полтавщини : для співу (соло, хор) без супров. – Київ : Мистецтво, 1963; Пісня про артилерію : для хору а саpella / слова А. Северного; пер. О. Новицького. – Київ : Музфонд УРСР, б. р.; Песни и хоры : С сопровожд. фп. и без сопровожд. / предисл. Л. Кауфмана. – Киев : Музична Україна, 1967.

Пр.: Музична хрестоматія на вірші українських письменників : Для двохголосного та трьохголосного хору [без супр.] / уклад. і передм. П. Батюка. – Полтава : [б. в.], 1922. – URL : <http://irbis-nbuv.gov.ua>.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб та організацій Харківської округи. 1925 р. –

№ 179–203. – 25 од. зб. – 27 арк.; Діяльність Харківської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1923–25 рр. – № 544. – 94 арк.

Електр. рес.: Порфирій Батюк // Наша Парафія : Парафія святого архистратига Михаїла, Київ, Пирогів. – Режим доступу: <http://www.parafia.org.ua/person/batyuk-porfyrij/>. – Назва з екрана; Батюк П. К. // Словари енциклопедии на Академике. – Режим доступу: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_music/825/%D0%91%D0%B0%D1%82%D1%8E%D0%BA. – Загл. с екрана; Батюк П. К. // Словопедія : УСЕ (Універсальний енциклопедичний словник). – Режим доступу: <http://slovopectia.org.ua/29/53392/6109.html>. – Назва з екрана; Батюк Порфирій Кириллович // Личности : Досьє личности. – Режим доступу: http://persons-info.com/persons/BATIUK_Porfirii_Kirillovich/71337. – Загл. с екрана.

Бачинський Олекса Юхимович (1882 – ?) – співак, учитель. Член Проскурівської філії МТЛ.

Здобув середню освіту. Викладав співи у школі. За документами Шумського архіву – активний учасник національно-визвольних змагань 1922–41. Засуджений польським режимом до концтабору, заарештований органами НКВС (ймовірно 1940) і закатований у Кременецькій тюрмі.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви про вступ у члени МТЛ Проскурівської філії 4 січня – 1 грудня 1925. – № 160–177. – 18 од. зб. – 34 арк.; Документи про заснування та діяльність Проскурівської філії МТЛ за 1925. – № 541. – 9 арк.

Електр. рес.: Мистецька палітра. Разом із театром корифеїв // Жовтень. – Режим доступу: <http://www.ursr.org/jovten/89/03/html/79.html>. – Назва з екрана.

Безпалець (?–?) – піаністка, педагог. Член Київської філії МТЛ–ВУТОРМ.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. 14 квітня – 28 грудня 1928 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – 1986. – 48 арк.

Безпалій Леонід (?–?) – хоровий диригент, музичний кореспондент. Член Білоцерківської філії МТЛ.

Продовжувач культурно-мистецьких традицій, закладених на Білоцерківщині К. Стеценком. Представник музично-просвітницького руху. Один із організаторів концерту, проведеного в межах VI Окружного з'їзду профспілок УСРР, на якому тут уперше пролунали хорові твори М. Леонтовича, О. Кошиця, П. Демуцького. Справжньою подією культурного життя стала перша Музична виставка, що відбулась у Білій Церкві 12–25 серпня 1925, де було представлено у живому виконанні хорові композиції М. Вериківського, Г. Верьовки, П. Козицького, М. Радзівєвського, Л. Ревуцького, М. Леонтовича, М. Лисенка, К. Стеценка, Я. Степового, Я. Яциневича. Крім ознайомлення з книжковими і нотними виданнями (експозиція складалася з понад 100 назв), можна було прослухати лекції з історії української музики, розвитку

хорового мистецтва, мистецтва співів, музичного мистецтва на селі тощо. За архівними даними виставку відвідало понад 1000 осіб.

Пр.: Музична виставка у Білій Церкві // Музика. – 1925. – № 7–8.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви про вступ у члени МТЛ Білоцерківської філії. 4–5 травня 1925 р. – № 114–123. – 10 од. зб. – 20 арк.; Документи про заснування та діяльність Білоцерківської філії МТЛ за 1925–27 рр. – № 524. – 35 арк.; Безпалий Л. Замітка про діяльність Білоцерківської філії. 8 лютого 1925 р. – № 1635. – 2 арк.; Безпалий Л. Музичне життя на Білоцерківщині. 25 січня 1925 р. – № 1636. – 2 арк.; Безпалий Л. Музична виставка в Білій Церкві. 1925 р. – № 1637. – 2 арк.

Лит.: [М.] Відкриття Білоцерківської філії Музичного товариства ім. Леонтовича // Музика. – 1925. – № 9–10.

Безп'ятов (?–?) – музикант-аматор. Член Київської філії МТЛ у 1928. Керівник музичних гуртків, диригент оркестрів народних інструментів.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – 1986. – 48 арк.

Безуглий Лук'ян Пилипович (1885–?) – хоровий диригент, учитель. Член Білоцерківської філії.

Здобув вищу музичну освіту. Викладав співи в школі. Керівник хору.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Білоцерківської філії. 4–5 травня 1925 р. – № 114–123. – 10 од. зб. – 20 арк.; Документи про заснування та діяльність Білоцерківської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1925–27 рр. – № 524. – 35 арк.

Безуглий Микита Іванович (1884, с. Сингаївка Шполянського р-ну Київської обл. – 04.05.1938, Київ) – хоровий диригент. Член Чернігівської філії МТЛ.

Працював на посаді другого диригента заснованого 1919 та реорганізованого 1922 Козелецького хору ім. М. Леонтовича при трирічних Педкурсах – одного з провідних на той час хорових колективів Чернігівщини. Хор мав свою нотну бібліотеку, збирав народні інструменти, розробив програму музичного лекторію з урахуванням інтересів представників різних соціальних груп, започаткував серію тематичних виступів для малопідготовлених слухачів: «Заньковецька як артистка», «Український театр», «Музична творчість Леонтовича». Колектив активно виступав, даючи «приурочені» безплатні й платні концерти. У другій половині 1930-х митця заарештували, відбував покарання в Уманській в'язниці. Розстріляний у Києві.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Подільської філії, Козелецького хору, товариства «Просвіта» м. Літок та хору с. Велика Сніжинка. 1923–24. – № 110–113. – 4 арк.; Музичні осередки Чернігівщини за 1922–30 рр. – № 548. – 104 арк.

Електр. рес.: Україна : жертви сталинських репресій // Форум поісковых движений. – Режим доступа: <http://forum.patriotcenter.ru/index.php?topic=4955.5>. – Загл. с экрана.

Беклемішев Григорій Миколайович [23.01(04.02).1881, Москва – 05.02.1935, Київ] – піаніст, педагог, музично-громадський діяч. Засл. професор УСРР (1926). Член Київської філії МТЛ у 1928.

Закінчив Московську консерваторію як піаніст (1900, клас фп. П. Шлецера й В. Сафонова), вдосконалював майстерність у Ф. Бузоні в Берліні. Працював у Музично-драматичному училищі Московського філармонічного т-ва, музичним інструктором 12-ї армії (1919–22), згодом – Політичного управління Київського округу Червоної Армії. Викладач фп Київської консерваторії (від 1913; згодом професор), професор і завідувач кафедри фп. Музично-драматичного ін-ту ім. М. В. Лисенка (1923–34). Займався активною концертною діяльністю, популяризуючи європейську і російську музичну класику, твори українських композиторів-сучасників. Гастролював містами Росії, Німеччини, України. Учасник «професорського тріо» (разом з Д. Бертьє – скрипка та С. Вільконським – віолончель), у репертуарі якого твори В. Барвінського, В. Золотарьова, М. Лисенка, Б. Лятошинського (1922–35). Організатор і автор-виконавець циклу лекцій-концертів «Музично-історичні демонстрації», у яких виконав близько 2000 творів композиторів XVI–XX ст. Виступав із сольними концертами на традиційних музичних «суботниках», запроваджених МТЛ. Разом з іншими членами МТЛ був засновником Робітничої та Народної консерваторій у Києві та Харкові. Ініціатор відкриття музичної школи-десятирічки при Київській консерваторії і професійної музичної школи (згодом Музичне училище ім. Р. М. Глієра, тепер Київський інститут музики). Автор навчальних програм, методичних розробок, навчальних посібників. Разом з Л. Ревуцьким та В. Золотарьовим підготував і видав нотну серію творів для фп. під назвою «Український музичний репертуар» (понад 60 творів, серед них – М. Колесси, В. Косенка, С. Людкевича, Л. Ревуцького). Автор п'єс, етюдів, прелюдій і транскрипцій для фп. Підготував плеяду відомих піаністів – М. Гозенпуда, Г. Курковського, А. Луфера, Ю. Толпіна, А. Янкелевича та ін.

Тв.: Дві прелюдії : [cis moll, f moll] для фп. / Г. Беклемішев = Deux preludes : pour le piano / G. Beklemichev. – Київ : Київське музичне підприємство, [1929]; Три п'єси на народні пісні : [для фп.] / Г. Беклемішев; [худож.] Л. Кривінська. – [X.] : Державне видавництво України, 1930; Франк Цезар. Прелюдія, fuga і варіація : (h-moll) / Цезар Франк; Транскрипція для двох фортепіано Г. М. Беклемішева. – Харків : Мистецтво, 1939. – URL : <http://irbis-nbuv.gov.ua>.

Пр.: Психофізичні основи сучасної фортепіанної техніки // РМ. – 1939. – № 4.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Протоколи засідань Президії МТЛ № 15–58 за 1925 р. 8 січня – 29 грудня 1925. – № 275. – 57 арк.; ВУТОРМ. Протоколи засідань Правління за 1928 р. 14 квітня – 28 грудня 1928 р. – № 1988. – 7 арк.

Лит.: Огляд музичного життя // Музика. – 1923. – Ч. 6–7; Юрмас Я. Г. М. Беклемішев / Я. Юрмас // Нове мистецтво. – Харків, 1926. – № 6; Коган Г. Г. Н. Беклемішев / Г. Коган // СМ. – 1935. – № 3; Пам'яті Григорія Миколайовича Беклемішева: Спогади Л. Ревуцького, В. Івановського і М. Гозенпуда // РМ. – 1940. – № 1;

Г. В. Курковський, В. В. Пухальський, Г. Н. Беклемішев // Научно-методические записки Киевской государственной консерватории им. П. И. Чайковского : сб. 1956 г. / КГК им. П. И. Чайковского. – Київ, 1957; Курковський Г. Педагоги-піаністи Київської консерваторії (1913–1933) / Г. Курковський // Укр. музикознавство. – Київ, 1967. – Вип. 2; Хурсіна-Аністратенко Ж. Незабутне ім'я / Ж. Хурсіна-Аністратенко / Музика. – Київ, 1981. – № 6; Шамаєва К. Концертная жизнь Киева 1919–1932 гг. / К. Шамаєва // Из прошлого советской музыкальной культуры. – Москва, 1982. – Вып. 3; Лобачова Т. Г. Беклемішев – редактор / Т. Лобачова // Музика. – 1986. – № 6; Лобачова Т. Фортепіанні транскрипції Г. Беклемішева / Т. Лобачова // Музика. – 1988. – № 1; Музично-історичні демонстрації Г. М. Беклемішева // Українське музикознавство. – 1990. – Вип. 2; Кутинський М. Некрополь України : довідник про місце поховання або місце смерті видатних українських історичних і культурних діячів від давнини до сучасності / М. Кутинський // Дніпро. – 1990. – № 3. – URL : <http://www.ursr.org/dnipro/90/03/html/140.html>; Семенко Н. Музична освіта / Н. Семенко, О. Шевчук // Історія укр. музики. – Київ, 1992. – Т. 4; Ревуцький В. По обрїю життя. Спогади / В. Ревуцький. – Київ, 1998. Академія музичної еліти України: історія та сучасність / авт.-упоряд. А. П. Лащенко, О. І. Малозьомова, Т. В. Гусарчук. – Київ, 2004; Муха А. Композитори України та української діаспори / А. Муха. – Київ, 2004.

Електр. рес.: Беклемішев Г. М. // Словопедія. – Режим доступу: <http://slovopectia.org.ua/29/53393/6221.html>. – Назва з екрана; Григорій Миколайович Беклемішев : біографія // People SU : цікаві історії про відомих особистостей... – Режим доступу: <http://www.people.su/ua/12277>. – Назва з екрана; Григорій Николаевич Беклемішев – Транскрипція органної прелюди и фуги соль-минор (ВухWV 150) Д. Букстехуде // Skassik-ONLINE.ru : Олег Безбородько (фортепіано, дирижер). – Режим доступу: <http://classic-online.ru/ru/performer/8261>. – Загл. с екрана; Кафедра спеціального фортепіано № 1 // Національна музична академія імені П. І. Чайковського. – Режим доступу: http://www.knmau.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=82&Itemid=103. – Назва з екрана; 5 лютого 1935 року спочив Григорій Беклемішев, російський і український піаніст // Православ'є в Україні. – Режим доступу: <http://arhiv.orthodoxy.org.ua/uk/node/14042>. – Назва з екрана.

Белза Ігор Федорович [справ. прізвище – Дорошук, псевдонім – Ярема Вишневецький; 26.01(08.02).1904, м. Кельце, Польща – 05.01.1994, Москва] – музикознавець, культуролог, композитор, літературознавець. Член Київської філії МТЛ. Член СК СРСР (з 1932). Доктор мистецтвознавства (1954). Доктор Honoris Causa Карлового ун-ту в Празі (1967) і Музичної академії ім. Ф. Шопена у Варшаві (1986). Почесний член австрійських, чеських, польських літературних, музичних, наукових товариств. Заслужений і постійний голова Кантівської комісії АН СРСР (1965), головний редактор «Пушкінських читань» та член Пушкінської комісії. Засл. діяч мистецтв РРФСР (1974). У 1915–41 жив і працював в Україні.

Закінчив Київський музичний технікум (1925; тепер НМАУ), де понад 15 років викладав композицію, інструментовку, поліфонію та історію музики (1925–36 – викладач, 1936–41 – професор). Викладав курс «Теорія і прак-

тика звукового кіно» в Українському ін-ті кінематографії (1938). Очоловав музичний відділ Українфільму (1930–37; тепер Кіностудія ім. О. Довженка). Очоловав музичний сектор вид-ва «Мистецтво» (1938–41), працював заступником головного редактора журн. «Радянська музика». Більшість музичних творів написав в Україні. Автор музики до першого звукового кіно («Арсенал» О. Довженка). У композиторській творчості розвивав традиції Б. Лятошинського, був його першим випускником по класу композиції. Упорядкував збірку фортепіанних творів Б. Лятошинського, присвятив його пам'яті «Епітафію», а дружині композитора – фортепіанну «Казку» (1882). Дослідник творчості Б. Лятошинського, опублікував понад 10 наукових праць, що вийшли друком у Польщі, Чехії, Словаччині, Росії та Україні. Переїхавши до Москви, провадив педагогічну й музично-просвітницьку діяльність, продовжуючи активно співпрацювати з українськими періодичними виданнями. Під псевдонімом Ярема Вишневецький друкував переклади текстів своїх вокальних творів із української на російську. Працював головним редактором Державного музичного видавництва СРСР (1943–48). Професор Московської консерваторії (1942–49). Очолив сектор історії культури європейських країн народної демократії Ін-ту історії мистецтв (1954–61), а також Ін-ту слов'янознавства і балканістики АН СРСР (1961–90). Учений-енциклопедист, всесвітньо відомий славіст, автор понад 500 музикознавчих і культурологічних праць. Його музикознавча україністика містить понад 30 наукових досліджень.

Тв.: опери «Казка про Івана Голика» (для Київського лялькового театру) та «Легенда про Уленшпігеля»; симфонічні – 5 симфоній, Ноктюрн (ор. 8), Концерт для органа з оркестром (ор. 17), Концерт для фп. з оркестром (ор. 18); вокальні – поема «Анчар» для басу з оркестром (ор. 30), п'єси для голосу, балади на сл. Т. Шевченка, М. Терещенка, романси; інструментальні – Струнний квартет (ор. 6), 2 сонати-балади для віолончелі і фп., 5 сонат для фп.; хори, музика до кінофільмів «Арсенал», «Фронт» (1931), «Молодість» (1934) та ін. – URL : <http://irbis-nbuv.gov.ua>.

Пр.: Про творчість Б. М. Лятошинського // РМ. – 1934. – № 10 (рос. пер. – О творчестве Б. Н. Лятошинского. – Москва, 1935); Проблема ортофонічного запису музичних інструментів // Науково-технічний збірник НІТОКФ. – 1936. – № 2–3; До питання настроювання музичних інструментів // РМ. – 1938. – № 3; Дуалізм інтервалів і викладання сольфеджіо // РМ. – 1938. – № 5; Молодые композиторы Киева // СМ. – 1938. – 10–11; Нові обробки «Заповіту» // РМ. – 1939. – № 2; Пушкінські романси Б. М. Лятошинського // РМ. – 1939. – № 3; Нотографія і бібліографія творів Б. М. Лятошинського // РМ. – 1937. – № 5; «Урочиста кантата» Б. Лятошинського // РМ. – 1939. – № 6; «Гражина» Б. Лятошинського // Сообщения Ин-та истории искусства АН СРСР. – Москва, 1956. – Вып. 9; Моцарт. – Киев, 1941; А. П. Бородин. – Москва, 1944; Б. М. Лятошинский. – Київ, 1947 (рос. переклад – Б. Н. Лятошинский. – Москва, 1947); Советская музыкальная культура. – Москва, 1947; Антонин Дворжак. – Москва, 1949; Чешская оперная классика. – Москва, 1951; История польской музыкальной культуры. – Москва, 1954; Р. М. Глиэр. – Москва, 1955; Мария Шима-

новская. – Москва, 1956; История польской музыкальной культуры : в 3 т. – Москва, 1954, 1957, 1972; История чешской музыкальной культуры : в 3 т. – Москва., 1953, 1973; Витеслав Новак. – Москва, 1957; Фридерик Шопен. – Москва, 1960; Забытые польские музыканты. – Москва, 1963; Автор «Арсенала» // Спогади про Олександра Довженка. – Київ, 1973; Александр Николаевич Скрябин. – Москва, 1982; Кароль Шимановский, его роль и значение в развитии польской музыкальной культуры. – Москва, 1984; Встречи с О. Мандельштамом [Київ, 1929] // Наше наследие. – 1996. – № 38.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50 : ВУТОРМ. Протоколи засідань Правління за 1928 р. 14 квітня – 28 грудня 1928 р. – Ф. 50. – 1988. – 7 арк.; Белза (справж. прізвище Дорошук) Ігор Федорович – мистецтвознавець, композитор і педагог. – ЦДАМЛІМ України. – Ф1140. – Оп. 1. – Од. зб. 13 [1920-ті] (1943–1979). – URL : http://www.archives.gov.ua/Publicat/References/Ref_Arch-Ukr.pdf.

Літ.: *Луфєр А.* Ігор Белза / А. Луфєр // РМ. – 1934. – № 11–12; *Зльїднєв В. І. Ф. Бєлза как историк культуры / В. Зльїднєв, А. Сидоров* // Славяне и Запад. – Москва, 1975; *Плавець Й.* Исследователь и друг чешской и словацкой музыки / Й. Плавец // Славяне и Запад. – Москва, 1975; Полная библиография и нотография И. Ф. Бєлзы (до 1975) // Славяне и Запад. – Москва, 1975; *Олійник Л.* Розмаїття творчих інтересів / Л. Олійник // Музика. – 1984. – № 1; *Роговський В.* Строитель музыкальной культуры / В. Роговський // Сирєны и Московський Холмс. – Москва, 1988; *Анисимов Г.* Он между нами жил... / Г. Анисимов // Культура. – 1994. – 5 февр.; *Бєлза-Гулинская З.* Былое память воскресит / З. Бєлза-Гулинская // Государственный мемориальный музей А. Н. Скрябина : Ученые записки. – Москва, 1995. – Вып. 2; *Блажкевич-Чаплін Х.* Ігор Белза / Х. Блажкевич-Чаплін. – Київ, 1998; *Бойко О. І.* Белза. Естафета традицій / О. Бойко // КіЖ. – 2004. – 12 трав.; *Берегова О.* Комуникативна характеристика особистості і творчості / О. Берегова // Маловідомі і забуті сторінки музичної історії України : наук. вісн. НМАУ. – Київ, 2006. – Вып. 55; *Wiśniewski G.* Igor Belza / G. Wiśniewski. – Poznan, 1996.

Електр. рес.: Історія Спїлки. Антон Муха // Національна спїлка композиторів України. – Режим доступу: <http://composersukraine.org/index.php?id=115>. – Назва з екрана; События по годам : 1904 // Киевский календарь: сегодня 03.12.2014. – Режим доступа: <http://calendar.interesniy.kiev.ua/Years2.aspx?year=1904>. – Загл. с екрана.

Бендерський Іван Якович (1870–?) – скрипаль, педагог. Член Білоцерківської філії МТЛ.

Здобув середню загальну і спеціальну музичну освіту. Працював шкільним учителем музики і керівником хору.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви про вступ у члєни Музичного товариства ім. Леонтовича Білоцерківської філії. 4–5 травня 1925 р. – № 114–123. – 10 од. зб. – 20 арк.; Документи про заснування та діяльність Білоцерківської філії товариства ім. Леонтовича за 1925–27 рр. – № 524. – 35 арк.

Електр. рес.: Архівна спадщина Музичного товариства імені М. Д. Леонтовича

// НБУВ : офіц. сайт. – Режим доступу: http://192.168.6.2/E_LIV/EIF00000038.pdf. – Назва з екрана.

Берндт Оттомар Вільгельмович (01.07.1896, Рівне – 1943, Харків) – композитор, піаніст, педагог. Дійсний член МТЛ у 1924–26 та член Харківської філії МТЛ.

За походженням – німець. Закінчив Харківський вищий музичний ін-т (тепер консерваторія) по класу фп. і композиції. Від початку 1920-х працював педагогом ін-ту, а згодом – професором. Водночас обіймав посаду концертмейстера хорової капели «ДУХ», викладав у школі ім. Б. Грінченка. Музичний редактор вид-ва «Мистецтво» (1930-ті). Загинув під час примусової евакуації жителів Харкова гітлерівцями.

Тв.: Фортеп'янові п'єски для дітей. – Харків : Д. В. У., 1927; Дума. – Харків : Держ. вид-во України, 1930; Три дитячих п'єси для фортепіано. – Харків : Держ. вид-во України, 1930; Чотири дитячих п'єси // Мелодія зб. К. Квітки. – Харків : Держ. вид-во України, 1930; Встануть на Рейні і Темзі: Марш жовтневих демонстрантів: Мішаний хор у супроводі фп. – Харків ; Київ : Література і мистецтво, 1931 (сл. М. Булатовича); Марш змаганців: Для двоголосного хору з фп. – Харків ; Київ : Література і мистецтво, 1931 (сл. К. Заїжджого); Маршем тракторних колон: для голосу з фп. – Харків ; Київ : Мистецтво, 1931; Комсомольці-бетонярі : Для триголосного хору з фп. – Харків : Мистецтво, 1932 (сл. Т. Масенка); Пісня Червоної комуни: для двоголосного хору с фп. – Київ, 1932 (сл. П. Поліщука); Дві п'єси: Танок і Сварка. – Київ: Держ. вид-во України, б. р.; Вугільний марш: двоголосний хор з супроводом фп. – Харків : Мистецтво, 1933 (сл. О. Роховича); Наша бригада: Масова пісня для двоголосного хору з фп. – Київ : Мистецтво, 1933 (сл. М. Кожушного); Танок // Мелодія зб. К. Квітки. – Харків ; Київ : Мистецтво, 1933; Три п'єси для фортепіано. – Харків : Мистецтво, 1933; Червоноармійська похідна: Масова пісня. Для двоголосного хору з ф-но (сл. Калиновського). – Харків : Мистецтво, 1933; Чотири дитячих п'єси. – Харків : Мистецтво, 1933; Ударний радіо-фронт: для голосу з фп. – Харків : Мистецтво, 1933 (сл. Я. Могили); Веснянка: Прелюдія на тему укр. народної пісні: для фп. – Харків : Мистецтво, 1934; Два танки для фп. на теми укр. народних пісень. – Харків : Мистецтво, 1934; Зайчик і мисливець: дитяча пісня з супроводом фп. – Харків : Мистецтво, 1934 (сл. А. Лазаренка, рос. текст Ю. Корецького); Козлик: Рондо для фп. на теми укр. нар. мелодій. – Харків : Мистецтво, 1934; Концерт ре-мажор: для 2-х фп. з каденцією. – Харків ; Київ : Мистецтво, 1934; Піонерський танок: для фп. – Харків : Мистецтво, 1934; Плуги й плужки: для середнього голосу з фп. – Харків ; Київ : Мистецтво, 1934; Столярики: Пісня-інсценізація з супроводом фп. – Харків : Мистецтво, 1934 (сл. М. Мороза; рос. пер. Ю. Корецького); 7 пісень жовтень і піонерів: для фп. – Харків : Мистецтво, 1934; Весна-весниця: П'єса для скрипки і фп. на тему укр. народної пісні. – Харків : Мистецтво, 1935; Лижна: Одноголосна дитяча пісня з фп. – Харків : Мистецтво, 1935 (сл. Г. Петнікова, укр. пер. М. Йогансена); Пісня про Десяту Амію: Із циклу «Царицин»: двохголосний хор без супроводу. – Київ : Мистецтво, 1936 (сл. О. Количева, укр. текст М. Бірюкова); Пісня туристів: для двого-

лосного хору з супроводом фп – Київ : Мистецтво, 1937 (сл. С. Острового, укр. пер. М. Пригарина); Продай, милий, сиві бички: для мішаного хору (обробка). – Київ : Мистецтво, 1937; Сонячні пісеньки: Для голоса з супроводом фп. – Київ : Мистецтво, 1938 (сл. М. Бірюкова); Наш «Челюскін»: для дитячого одноголосного хору з супроводом фп. – Київ : Мистецтво, 1938 (сл. Л. Андреевої); Балада: для фп. – Київ : Мистецтво, 1939; Марш Днепростроя: для баритона с фп. – Харків ; Київ : Мистецтво, б. г. (сл. М. Радия); Красная конница: Песня октябрат (для голоса с фп.) [Электронный ресурс]. – Рига : Varr. Dziesmu un nosu argadnieciba, 1941 (сл. В. Антоновой; латш. текст Є. Минденберге). – URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?...Берндт.

Арх. : ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад МТЛ за 1925. – № 59. – Арк. 3; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб та організацій Харківської округи. 1925 р. – № 179–203. – 25 од. зб. – 27 арк.; Берндт О. Всі до школи. 1931. [Автограф нот]. – № 965; Берндт О. «Закли» (сл. А. Дикого). Для високого голосу з ф-но. 1931. [Автограф нот]. (Постанова Музкому НКО про заборону виконання). – № 966; Берндт О. «Наша бригада» (сл. М. Кожушного). Для високого голосу з ф-но. 1931. [Автограф нот]. – № 967.

Електр. рес.: Немецкая некрополистика Ровно. Вильгельм Берндт // Witalij aus Rowno : Wolyndeutscher. – Режим доступу: <http://blog.rusdeutsch.ru/witalijausrowno>. – Назва з екрана; Оттомар Берндт. Линии судьбы // ХайВей : Тобі є що сказати світові. – Режим доступу: <http://h.ua/story/44563>. – Загл. с екрана; Оттомар Вильгельмович Берндт : біографія // People SU : цікаві історії про відомих особистостей... – Режим доступу: <http://www.people.su/ua/13635>. – Назва з екрана; Электронный каталог. Берндт, Оттомар Вильгельмович // Российская государственная библиотека : офиц. сайт. – Режим доступу: <http://old.rsl.ru/table.jsp?f=1003&t=3&v0=%>. – Загл. с екрана.

Бертъе Давид Соломонович [справж. прізви. – Лівшиць; 19(31).05.1882, м-ко Літин, тепер смт Вінн. обл. – 16.05.1950, Київ] – скрипаль, диригент, педагог. Дійсний член МТЛ у 1924–27, член Київської філії МТЛ у 1928. Засл. професор УРСР (1932), засл. діяч мистецтв УРСР (1938). Один із засновників української скрипкової школи.

Закінчив Варшавський музичний ін-т (1901; кл. скрипки С. Барцевича), навчався в Санкт-Петербурзькій консерваторії (1901–04; кл. проф. Л. Ауера). Опановував симфонічне диригування в Лейпцизькій консерваторії. Скрипаль, а згодом – концертмейстер симфонічного оркестру О. Шереметьєва в С.-Петербурзі (від 1904), викладач С.-Петербурзької консерваторії. Концертмейстер і диригент Київського симфонічного оркестру (від 1918). Викладач (1920), професор (1922) і проректор Музично-драматичного ін-ту ім. М. В. Лисенка (1924–28). Від 1934 – професор Київської консерваторії. Керівник симфонічного оркестру оперної студії Київського музичного технікуму (1925), організатор і керівник (разом із М. Радзівеським) симфонічного гуртка при МТЛ (1925–28), один з організаторів Симфансу (1926–30), диригент симфонічного оркестру Київської консерваторії (1939–41). Виступав у

складі «професорського» тріо разом із Г. Беклемішевим і С. Вільконським. Виховав плеяду відомих скрипалів, серед них – І. Кушнір, О. Пархоменко, В. Стеценко, А. Штерн та ін.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1924 р. – № 58, – 171 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1927 р. – № 61. – 22 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–25 рр. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.

Лит.: *Едельштейн Г.* Слово про вчителя / Г. Едельштейн // Музика. – 1982. – № 5; *Юсов С.* Видатні викладачі скрипкових класів Київської консерваторії / С. Юсов // Укр. музикознавство. – Київ, 1990. – Вип. 25; *Спренціс О.* Скрипкова школа Київської консерваторії. Видатні викладачі скрипкових класів / О. Спренціс // Академія музичної еліти України. – Київ, 2004.

Електр. рес.: Бертьє Давид Соломонович – біографія // Помни Про : електронний меморіал. – Режим доступу: <http://pomnipro.ru/memorypage11664/biography>. – Загл. с екрана; Бертьє в енциклопедії музики // Музыкальная энциклопедия. – Режим доступу: <http://www.musenc.ru/html/b/bert5e.html>. – Загл. с екрана; Бертьє Д. С. // Энциклопедии & Словари : Музыкальная энциклопедия. – Режим доступу: http://enc-dic.com/enc_music/Berte-D-S-876.html. – Загл. с екрана; До-сьє личности : Бертьє Давид Соломонович // Проект «Личности». – Режим доступу: http://persons-info.com/persons/BERTE_David_Solomonovich/71357. – Загл. с екрана; Кафедра струнно-смичкових інструментів // Національна музична академія імені П. І. Чайковського. – Режим доступу: <http://www.knmau.com.ua/index.php?option...id>. – Назва з екрана; Профессор Бертьє // Ожившие фотографии. – Режим доступу: <http://www.judaica.kiev.ua/fotoNach/evrSudbi/Sem2.htm>. – Загл. с екрана; Становлення хорового виконавства на Поділлі у міжвоєнний період // Бібліотека online : Электронная библиотека научно-образовательной, финансовой и художественной литературы. – Режим доступу : <http://book.net/index.php?p=achapter&bid=3959&chapter=1>. – Назва з екрана.

Беслядовський Василь Павлович (1884 – ?) – диригент, музичний діяч. Член Кам'янець-Подільської філії МТЛ.

Здобув вищу освіту. Обіймав посаду керівника і диригента організованого 1918 Українського національного хору, що відігравав важливу роль у культурному відродженні Поділля. Обіймав посаду наукового співробітника Архівного управління в Кам'янці-Подільському.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Кам'янець-Подільської філії. 1–21 липня 1925 р. – ІР НБУВ. – № 128–139. – 12 од. зб. – 23 арк.

Електр. рес.: Архівна спадщина Музичного товариства імені М. Д. Леонтовича // НБУВ : офіц. сайт. – Режим доступу: http://192.168.6.2/E_LIV/EIF00000038.pdf. – Назва з екрана.

Бестріх Йосип Йосипович (1868–?) – учитель, співак. Член Харківської філії МТЛ.

Здобув загальну середню освіту, закінчив клас вокалу. Обіймав посади керівника і диригента шкільних ансамблів та хорів. У 1920-х – професор Харківського музично-драматичного інституту. Зробив великий внесок у справу організації музично-концертного життя Харкова, ініціатор створення невеликих і мобільних хорових колективів для подорожування з концертами містами України. Організатор і керівник Українського жіночого квартету, створеного 1927. Тогочасна місцева преса відзначала самовіддану працю та високий художній рівень колективу, репертуар якого був орієнтований на популяризацію української музики – творів М. Лисенка, К. Стеценка, Я. Степового, М. Радзівєвського, П. Козицького, В. Костенка та ін. За три роки квартет виступив з понад 200 концертами в Україні і Росії.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб та організацій Харківської округи. 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 179–203. – 25 од. зб. – 27 арк.

Лит.: *Лошков Ю.* Володимир Андрійович Комаренко : монографія / Ю. Лошков. – Харків, 2002; *Ян І. М.* Особливості розвитку видів і форм концертного життя Харкова 20-х – початку 30-х рр. ХХ ст. / *І. М. Ян* // Мистецтвознавчі записки. – Київ, 2009. Вип. 16. – URL : <http://nakkkim.edu.ua/sites/default/files/documents/page/%5Bsite-date-dd%5D-%5Bsite-date-mm%5D-%5Bsite-date-yy%5D/%5Buser-id%5D/MZ%2016.pdf>.

Електр. рес.: Становлення хорового виконавства на Поділлі у міжвоєнний період // Бібліотека online : Електронная библиотека научно-образовательной, финансовой и художественной литературы. – Режим доступу: <http://book.net/index.php?p=chapter&bid=3959&chapter=1>. – Назва з екрана.

Бистрицький (?–?) – контрабасист. Член Київської філії МТЛ у 1928.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928. – ІР НБУВ. – Ф.50. – № 1986. – 48 арк.

Білич П. П. (?–?) – дійсний член МТЛ у 1924–27. Член Київської філії МТЛ у 1928.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1927 р. – № 61. – 22 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–25 рр. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928. – № 1986. – 48 арк.

Білобержицька Наталка Феофанівна (1883–?) – піаністка, учитель. Член Кам'янець-Подільської філії МТЛ.

Здобула загальну середню освіту. Викладала співи і фортепіано в школі.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Кам'янець-Подільської філії. 1–21 липня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 128–139. – 12 од.зб. – 23 арк.

Білобужицький Дмитро Васильович (1888–?) – композитор, хоровий диригент, педагог, просвітянин. Член Кам'янець-Подільської філії МТЛ.

Здобув загальну середню освіту. Викладав співи в школі. Активний культурно-громадський діяч на Поділлі. Член Кам'янецької «Просвіти». Організатор і керівник хорових колективів Кам'янець-Подільської філії МТЛ.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Кам'янець-Подільської філії. 1–21 липня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – 128–139. – 12 од. зб. – 23 арк.

Лит.: Велева Г. Дмитро Васильович Білобужицький – композитор, хоровий диригент, просвітянин / Г. Велева // «Просвіта» в духовно-культурному піднесенні України: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 100-річчю з часу створення «Просвіти» на Поділлі, 7 груд. 2005 р., м. Хмельницький / Ін-т історії України НАН України, Кам'янець-Подільський держ. ун-т, Хмельницька обл. орг. т-ва «Просвіта». – Хмельницький, 2005. – URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/60183>.

Блуменфельд Фелікс Михайлович [07(19).04.1863, с. Ковалівка, тепер Миколаївської обл. – 21.01.1931, Москва] – піаніст, педагог, композитор, диригент. Засл. діяч мистецтв РРФСР (1927). Персональний член МТЛ. Брат Сигізмунда і Станіслава Блуменфельдів. Дядько Кароля Шимановського і Генріха Нейгауза.

За походженням спольщений німець. Закінчив Петербурзьку консерваторію (1885; клас фп. Ф. Штейна, клас композиції М. Римського-Корсакова). Диригент Маріїнського театру в Петербурзі (1895–1911). Здійснив постановки опер, серед яких «Трістан і Ізольда» Р. Вагнера (1899), «Нерон» А. Рубінштейна (1902), «Борис Годунов» М. Мусоргського (1904 – на сцені Маріїнської опери; 1908 – у Парижі за участю Ф. Шаляпіна та І. Алчевського), «Сказання про невидимий град Кітеж» М. Римського-Корсакова (1907). Викладач Петербурзької консерваторії (від 1885; 1897–1905, 1911–18 – на посаді професора). Професор і директор київського Музично-драматичного ін-ту ім. М. В. Лисенка (1918–20), Київської консерваторії (1920–22), де водночас завідував організованою ним аспірантурою. Працював диригентом симфонічних оркестрів імені М. В. Лисенка та Театру опери і балету у Києві. У 1921 став членом МТЛ, брав активну участь в організації концертів. У період «чистки рядів» та у зв'язку з переїздом до Росії 1924 його було виключено із складу Товариства. Обіймав посаду професора Московської консерваторії (1922–31). Виховав плеяду виконавців-піаністів – В. Горовиця, Г. Артоболовську, М. Грінберг, С. Барера, О. Цфасмана, композиторів – Г. Таранова, М. Раухвергера, музикознавців – Л. Баренбойма, С. Шліфштейна та ін.

Тв.: симфонічні – симфонія «Пам'яті дорогих померлих», Симфонічне скерцо, Алегро для фп. з оркестром, Струнний квартет; фортепіанні – сюїти, етюди, транскрипції, п'єси, обробки укр. нар. пісень; вокальні – романси, вокальні цикли; інструментальні твори тощо.

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 56. – 58 арк.

Лит.: *Баренбойм Л.* Фортепианно-педагогические принципы Ф. М. Блуменфельда / *Л. Баренбойм.* – Москва, 1964; *Його ж.* На уроках Ф. М. Блуменфельда // Вопросы фортепианного исполнительства. – 1965. – Вып. 1; *Шамаєва К.* Концертна діяльність піаністів у Києві в двадцяті роки ХХ ст. / *К. Шамаєва* // Науково-методичні записки Київ. консерваторії. – Київ, 1964. – Т. 2. – Вип. 2; *Курковський Г.* Педагогі-піаністи Київської консерваторії (1913–1933) / *Г. Курковський* // Укр. музикознавство. – 1967. – Вип. 2; *Нейгауз Г.* Из воспоминаний (к столетию со дня рождения Ф. М. Блуменфельда) / *Г. Нейгауз* // СМ. – 1968. – № 4; *Моозер Р.* Воспоминания о Ф. М. Блуменфельде (Петербургские воспоминания швейцарского музыканта) / *Р. Моозер* // Муз. исполнительство. – Москва, 1970. – Вып. 6; Письма к Н. А. Римскому-Корсакову (1907–1908) / Публикация и предисловие Н. Растопчиной // СМ. – 1973. – № 8; *Растопчина Н.* Ф. Блуменфельд і українська фортепіанна школа / *Н. Растопчина, Ж. Аністратенко* // Музика. – 1974. – № 1; *Зильберман Ю.* Киевская симфония Владимира Горовица / *Ю. Зильберман, Ю. Смилянская.* – Киев, 2002. – Кн. 1.

Електр. рес.: Блуменфельд С. М. Блуменфельд Феликс Михайлович // Энциклопедия Кругосвет : Универсальная научно-популярная онлайн-энциклопедия. – Режим доступа: http://www.krugosvet.ru/enc/kultura_i_obrazovanie/muzyka/BLUMENFELD_FELIKS_MIHALOVICH.html. – Загл. с экрана; Блуменфельд Феликс Михайлович // Muzofon.com : mp3 скачать... – Режим доступа: <http://muzofon.com/search>. – Загл. с экрана; Блуменфельд Феликс Михайлович // Словари и энциклопедии на Академикe : большой энциклопед. слов. – Режим доступа: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc3p/74134>. – Загл. с экрана; Блуменфельд, Феликс Михайлович // Энциклопедии & Словари. – Режим доступа: <http://enc-dic.com/word/b/Blumenfeld-feliks-mihalovich-15540.html>. – Загл. с экрана; Блуменфельд Ф. М. // Киевский календарь : События по годам : 1863. – Режим доступа: <http://calendar.interesniy.kiev.ua/Years2.aspx?year=1863>. – Загл. с экрана; Блуменфельд Ф. М. // Люди России и бывшего СССР : Достойные люди – достойны своей страны. – Режим доступа: http://www.rosiyane.ru/page_513.html. – Загл. с экрана; Блуменфельд Ф. М. // PDA. Дорогу осилит идущий : Специальное радио для специальных людей. – Режим доступа: <http://www.specialradio.ru/p&d/?id=103>. – Загл. с экрана; Воспоминания о Московской консерватории : *В. Белов.* Ф. М. Блуменфельд // Московская консерватория имени П. И. Чайковского : мобильная версия. – Режим доступа: <http://www.mosconsrv.ru/ru/book.aspx?id=127832&page=131274>. – Загл. с экрана; Муз. экскурс : Феликс Михайлович Блуменфельд // Xmusic.me : Музыка. – Режим доступа: http://xmusic.me/q/l_28xbXo5cuR_YvVRpKLs8KC1qDWt8G9z7bJpdWI4pPJGZ35tIqr6j4mvOFy7_xpOS50-b8mOw/. – Загл. с экрана.

Богорський Г. Г. (?–?) – дійсний член МТЛ у 1924–26.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–25 рр. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.

Богуславський Костянтин Євгенович [09(21).05.1895, с. Павлівка, тепер Старобільського р-ну Луганської обл. – 07.12.1943, сталінські концтабори] – композитор, хоровий диригент, співак (бас), педагог. Один із засновників Харківської філії МТЛ. Заступник голови Правління і член Координаційного бюро Товариства.

Навчався в Духовній семінарії (1910–14), Харківському ун-ті (1914–15), Харківському музичному училищі (клас композиції С. Богатирьова), приватно в школі співів П. Голубева. Організатор хору в с. Вільшани Харківського повіту. Обіймав посаду диригента Школи червоних старшин (1922–25), керівника студії юних композиторів Харківського палацу піонерів (1924–27), учителя музики і співів у трудшколах та дитячих будинках Харкова (від 1927), музичного редактора Харківської радіостанції Наркомосу. Активний член МТЛ, один із лідерів руху масової пісні в Україні, упорядник репертуарного збірника ідеологічно-виховного спрямування «Масовий спів» (1926; разом з П. Козицьким), активіст СПМУ (1929–32). Як співак здійснив гастрольну подорож містами України разом з композитором-піаністом М. Фоменком (1930). У 1937 заарештований під час виступу на Чорноморському флоті в Одесі. Загинув в одній із катівень для політ'язнів. Автор аранжировок нар. пісень та понад 300 масових пісень (1922–27; збірки «Червоний заспів», «Перше Травня», «Жовтневі співи», «Червоні щедрівки», «Піонери йдуть»), популярних пісень на слова І. Шевченка («12 косарів»), В. Еллана-Блакитного («Барабани б'ють»), В. Поліщука («Юнацький марш») та ін.; оригінальних творів, методичних розробок, рецензій.

Тв.: Андрійко-козак : оперка-гра / текст М. Тополі. – Харків : Державне видавництво України, 1930; Гуморески : для середнього голосу [з фп.]. – Харків : Державне видавництво України, 1929; Дванадцять косарів : комсомольська пісня : [голос і двоголос. хор] / сл. І. Шевченка. – Харків : Державне видавництво України, 1930; Дзень-Брязь : веселий марш : для баса [з фп.] / сл. Ю. Будяка. – Харків : Державне видавництво України, 1928; Дівчина з поля : дитяча пісенька : [голос з фп.] / сл. М. Кожушного. – Харків : Державне видавництво України, 1930; Коза незарізаная : [нар. пісня в обр. для середнього голосу з фп.] / із збірки Д. Ревуцького «Золоті ключі». – Харків : Державне видавництво України, 1928; На городі буркун... : народня гумореска : [середній голос з фп.] / із збірки Д. Ревуцького «Золоті ключі». – Харків : Державне видавництво України, 1928; Перше травня : шкільна збірка пісень : [з фп. та без супроводу]. – Київ : Державне видавництво України, 1925; Піонери йдуть. Харків : Державне видавництво України, 1926; Пісня червоного козацтва : [голос і триголос. чоловічий хор з фп.] / із збірки «Козацькі пісні». – Харків : Державне видавництво України, 1930; По зорі : музика до п'єси / сл. В. Гжицького. – Харків : Державне видавництво України, 1929; 1905 рік : муз.-вокальна вечірка в школі, клубі, сільбуді та хаті-читальні. – Харків : Книгоспілка, 1925; Три пісні : для мішаного хору. – Київ ; Харків : Державне видавництво України, 1925; Червоний юнак : збірка червоних маршів і пісень : [для 2-голосного хору без супроводу] : Присвята 5-й об'єднаній школі червоних старшин ім. ВУЦВК. – Харків : Книгоспілка, 1924;

Юнацький марш : для мішаного хору [з фп.] / сл. В. Поліщука. – Харків : Державне видавництво України, 1928; Як упав же він з коня : [Для мішан. хору без супр.] / сл. П. Тичини. – Київ : [б. в.], 1920. – URL : [**Пр.:** Музична грамота, хоровий спів та оркестрова справа в клубі. – Харків, 1928; Методичні поради з нотної грамоти // Весела бригада. – Харків, 1935.](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_vfmf/cgiirbis_64.exe?; сценічні – опера «Турбаївське повстання», спектакль для дітей «По зорі» (1924), дитяча опера «Годинник» (1925), музичні комедії «Кум на ніч проти Різдва» (за М. Гоголем, у співавт.), «Нещастя Пульчинелли»; інструментальні – музика до поеми Л. Українки «У катакомбах», струнний квартет на народну тему «Комарик» та ін.</p></div><div data-bbox=)

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб та організацій Харківської округи. 1925 р. – № 179–203. – 25 од. зб. – 27 арк.; Діяльність Харківської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1923–25 рр. – № 544. – 94 арк.

Літ.: [Б. а.] Театр і музика // Червоний край. – 1925. – 4 берез.; Грицюк Н. З пісенного літопису 20-х років. Композитор К. Богуславський / Н. Грицюк // Укр. музикознавство. – 1974. – Вип. 9; Кузик В. Масова пісня / В. Кузик // Історія української музики : підручник. – Київ, 1992. – Т. 4.

Дискогр.: Богуславський К. «Юнацький марш» / Українська хорова капели п/к П. Бігдаш-Бігдашева. – Москва : Мелодія, 1930.

Електр. рес.: Богуславський Костянтин Євгенович // Словопедія : УСЕ (Універсальний словник-енциклопедія). – Режим доступу: <http://slovopectia.org.ua/29/53393/6722.html>. – Назва з екрана; Богуславський Костянтин Євгенович // Хохлопедія : Українська енциклопедія. – Режим доступу: http://hohlopedia.org.ua/use_universalnyu_slovnuk_entsyklopediya/page/boguslavskyy_kostyantyn_jevgenovych.3311/. – Назва з екрана; Дешифрування псевдонімів як аспект вивчення музичної культури (за матеріалами журналу «Музика») // НБУВ. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/39369/07-Sheremeta.pdf?sequence=1>. – Назва з екрана.

Богуцький (Богоцький) Антон Михайлович (1897, Вінниця – 09.04.1938) – бухгалтер, музикант-аматор. Член Вінницької філії МТЛ.

Здобув початкову освіту. Співав у Вінницькому хорі (від 1925). Працював цеховим бухгалтером взуттєвої фабрики. Заарештований у справі «групи Родкевича», розстріляний 9 квітня 1938.

Літ.: Семенко Л. І. Їх поєднала музика Леонтовича: Нариси з музичного життя України 1910–1930-х років / Л. І. Семенко. – Вінниця, 2007.

Електр. рес.: Сторінки людських трагедій : Богуцький А. М. // Головна редакційна колегія науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією» : Вінницька область. Книга 3// Реабілітовані історією : Пам'яті жертв політичних репресій присвячується. – Режим доступу: <http://www.reabit.org.ua/files/store/Vinn.2-59-848.pdf>. – Назва з екрана.

Бондар Ганна Федорівна (1900–?) – робітниця. Входила до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–25.

Арх.: Особовий склад Студії за 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – Арк. 6–50.

Бондар Зінаїда Федорівна (1902–?) – учениця. Входила до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–25.

Арх.: Особовий склад Студії за 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – Арк. 6–50.

Бондаренко Григорій Андрійович (1907–?) – студент Укрпедкурсів. Член Волинської філії МТЛ.

Засновник хору при Хаті-читальні в с. Стрижавка (тепер Вінницької обл.).

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича музичних осередків Волині та їх керівників. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 218–220. – 3 од. зб. – 3 арк.

Боцюн Павло Львович (1893, м. Лубни, тепер Полтавської обл. – 1955, м. Фрунзе, тепер Бішкек, Республіка Киргизстан) – хоровий диригент, композитор, педагог, громадський діяч. Член Полтавської філії МТЛ.

Закінчив Петроградську консерваторію та капелмейстерські курси. Працював учителем співів у с. Снітин на Лубенщині (від 1918), хормейстер Музично-драматичного театру м. Лубни (від 1922), диригент Донецького музичного театру (1941–43; тепер Донецький театр опери і балету ім. А. Б. Солов'яненка). Організатор самодіяльних хорів та оркестрів: хорової студії у Лубнах при Окружному робітничому клубі (1922), капели «Сурма Донбасу» у с. Попівка (тепер Краснолиманського р-ну Донецької обл., 1926), об'єднаного хору залізничної станції Красний Лиман (1927). Після Другої світової війни працював в Ашхабаді (тепер Ашгабад, Туркменістан), а згодом у Фрунзе (Киргизія). Заарештований 8 грудня 1932, у березні 1933 ув'язнений до концтабору строком на три роки. Реабілітований 1989. Автор вокальних та інструментальних творів, статей з питань самодіяльних хорових колективів та роботи з ними.

Тв.: Чотири шкільних хори а капела. – Харків, 1927; Юний піонер (на текст школярів). – Харків, 1927.

Арх.: Анкети та заяви музичних осередків Полтавщини та їх керівників про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 257–263. – 7 од. зб. – 8 арк.

Літ.: Гедзь П. П. Л. Боцюн / П. Гедзь // Музика – масам. – 1928. – № 2.

Електр. рес.: Книга пам'яті репресованих Полтавської області // Історія Полтави : сайт Бориса Тристанова. – Режим доступу: http://histpol.pl.ua/ru/?option=com_content&view=article&id=3822. – Загл. с екрана.

Брагинський (Брагінський) Лев Мойсейович [11(23).03.1896, Київ – 17.03.1953, Львів] – скрипаль, диригент, композитор, педагог. Член Київської філії МТЛ у 1928–30. Заслужений діяч мистецтв УРСР (1947).

Навчався по класу скрипки у Музично-драматичній школі ім. М. В. Лисенка в Києві (1910–13; клас скрипки), закінчив Петроградську консерваторію (1917; клас скрипки І. Налбандяна). Від 1917 – у Києві. Навчався композиції у Б. Яворського, диригуванню у Л. Штейнберга. Учасник камерного ансамблю, згодом скрипаль в оркестрі Київського оперного театру (від 1919), диригент симфонічного оркестру Клубу радянських працівників (від 1923), учасник інструментального тріо (разом із В. Косенком та І. Козловим; від 1929), в репертуарі якого були твори В. Косенка, Б. Сметани, А. Дворжака, С. Рахманінова та ін. Диригент Київського (1928–34), Свердловського (тепер Єкатеринбурзького; 1934–39), Львівського (1944–53, з перервою) оперних театрів. Водночас обіймав посади викладача і керівника оркестру Київського музично-драматичного технікуму (1932–34), керівника оперного класу Свердловської (1934–39), викладача Київської (1939–41, з 1940 – її професор), Львівської (1944–53) консерваторій. Диригент (1939–42) і головний диригент (1942–44) Державного симфонічного оркестру України. Автор оперних постановок «Різдвяна ніч» М. Лисенка, «Джонні награвает» Е. Кшенека (обидві 1929), «Золотий обруч» Б. Лятошинського (1930), «Кармелюк» В. Косенка (1931), «Лоенгрін» Р. Вагнера (1933), «Гугеноти» Дж. Мейєрбера (1934), «Наймичка» М. Вериківського (1954), «Пікова дама» П. Чайковського (1948).

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1929, 1930 рр. – № 1987. – 22 арк.

Лит.: Гамкало І. Митець буремного часу / І. Гамкало // Музика. – 1996. – № 3.

Електр. рес.: Кафедра хорового та оперно-симфонічного диригування // Львівська національна музична академія ім. Миколи Лисенка. – Режим доступу: <http://conservatory.lviv.ua/departments/kafedra-khorovogo-ta-operno-simfonichnogo-diriguvannja/>. – Назва з екрана.

Бржеський (?–?) – піаніст. Член Київської філії МТЛ у 1928–30.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1929, 1930 рр. – № 1987. – 22 арк.

Брижаха Олександр Прокопович (14(26).05.1896, м. Лубни, тепер Полтавської обл. – 16.01.1938, м. Харків) – хоровий диригент, громадський діяч. Член Ревізійної комісії Харківської філії МТЛ.

Закінчив Харківський музично-драматичний інститут (1930; клас диригування Л. Розенштейна, з теоретичних дисциплін у С. Богатирьова). Розпочав педагогічну діяльність на Лубенщині у 1918, викладав співи у школах. Організатор і диригент Лубенського народного хору, керував хоровими

колективами у повіті. Обіймав посаду керівника робітничих, армійських та шкільних хорів на Харківщині (від 1922). Від 1925 у межах повноважень члена Харківської філії МТЛ виконував функції хорового консультанта Харківської окружної ради профспілок, опікувався організацією музичних олімпіад (1927–28). Художній керівник і головний диригент Державної хорової капели у Харкові, репертуар якої складала хорові твори світової класики – «Реквієм» В. Моцарта, «Пори року» Й. Гайдна, 9 симфонія Л. Бетховена, кантати Й. Баха, С. Танеева та ін. Митцєві належить перше виконання творів тогочасних українських композиторів, таких, як П. Сениця, М. Коляда, В. Борисов, Д. Клебанов та ін. Репресований у 1937, розстріляний.

Пр.: Столична капела // Музика мас. – 1931. – № 34.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1925 р. – № 59. – 154 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб та організацій Харківської округи. 1925 р. – № 179–203. – 25 од. зб. – 27 арк.

Літ.: Дзюба Г. А. Концертно-хорове життя України 20-х – початку 30-х років ХХ століття : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 / Г. А. Дзюба. – Київ, 2004. – 220 с.; Головащенко М. Хормейстер Олександр Брижаха / М. Головащенко // Культура і життя. – 1987. – 29 лип.; Козицький П. Харківська філія Всеукраїнського музичного Товариства ім. М. Леонтовича / П. Козицький // Музика. – 1924. – № 6; Меєров Є. Ансамбль великого художнього й громадського значення / Є. Меєров // Музика масам. – 1930. – № 4; Михайленко І. Розвиток музично-хорової справи на Харківщині / І. Михайленко // Музика. – 1927. – № 5; Пирогова Н. З історії музичного життя Харкова / Н. Пирогова // Українське музикознавство. – Київ, 1968; Ткаченко Ю. Український жіночий квартет / Ю. Ткаченко // Музика масам. – 1928. – № 3.

Електр. рес.: Брижаха О. П. // Словопедія : УСЕ (Універсальний словник-енциклопедія). – Режим доступу: <http://slovopectia.org.ua/29/53393/6996.html>. – Назва з екрана; Календар пам'ятних дат : Центр культури і мистецтва // 26 трав. – Брижаха О. П. – Режим доступу: http://region.library.kharkov.ua/Kalendar_2011.pdf. – Назва з екрана; Книга пам'яті репресованих Полтавської області // Історія Полтави : сайт Бориса Тристанова). – Режим доступу: http://histpol.pl.ua/ru/?option=com_content&view=article&id=3822. – Назва з екрана; Українські диригенти // Booksllc.net : PDF BOOK Search. – Режим доступу: <http://www.booksllc.net/book.cfm?id=5982923>. – Назва з екрана.

Бугославський Борис Михайлович (01.05.1887, Чернігів – після 1935) – камерний співак, педагог. Член Чернігівської філії МТЛ.

Мав незакінчену вищу освіту (Московський ун-т). Організатор народних концертів, завуч Чернігівської музпрофшколи. За «націоналістичну діяльність» заарештований 8 березня 1935. Згідно з вироком від 11 березня 1935, засуджений до п'яти років заслання в Атбасар (тепер Республіка Казахстан). Реабілітований 31 серпня 1989.

Арх.: Анкети та заяви музичних осередків Чернігівщини та їх керівників про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 264–270. – 7 од. зб. – 37 арк.

Електр. рес.: Бугославський Б. М. // Меморіал : Жертвы политического террора в СССР. – Режим доступа: <http://lists.memo.ru/index2.htm>. – Загл. с экрана.

Бугославський Сергій Олексійович [20.06(02.07).1888, Чернігів – 14.01.1946, Москва] – український і російський музикознавець, композитор, літературознавець.

Закінчив Київське музичне училище (1907), історико-філологічний факультет Київського університету (1912). Приватно навчався композиції у Р. Глієра, С. Василенка, О. Льїнського. Від 1916 – магістр, згодом – доцент і професор Таврійського університету у Сімферополі. Переїхавши до Москви, викладав у Московському комуністичному університеті трудящих Сходу, Вищому літературно-художньому інституті та Московському університеті (1919–22). Працював художнім керівником Московського радіо і лектором Московської філармонії (1926–30). Завідувач відділу фольклору Інституту світової літератури АН СРСР (1938–45). Автор музично-критичних, історико-біографічних праць, теоретико-методичних досліджень з музичного виконавства, наукових розвідок з історії давньоруської та російської літератури.

Тв.: Симфонія з хором «Пушкін», сюїта «Пісенна розповідь про таджиків», увертюра «Ломоносов», музика до к/ф «Свято св. Йоргена» (1930; реж. Я. Протазанов)

Пр.: О музыкальном образовании и преподавании игры на фортепиано. – Ялта, 1918; Музыка и кино: принципы и методы киномузыки. – Москва, 1926 (у співавт.); Два этюда о Бетховене. – Москва ; Ленинград, 1927; Ирма Яунзен – исполнительница песен народностей. – Москва ; Ленинград, 1927, 1929; Рейнгольд Морицевич Глиэр. – Москва, 1927, 1930; М. М. Ишполитов-Иванов: Жизнь и творчество. – Москва, 1936; Песни донских и кубанских казаков. – Москва, 1937; Вечера камерного пения // Зрелища. – 1923. – № 5; Певца Бутомо-Названова // Зрелища. – 1924. – № 76.

Лит.: Гудзий Н. С. А. Бугославский / Н. Гудзий // Труды отдела древнерусской литературы Института русской литературы АН СССР. – Москва, 1948. – Т. 6.

Електр. рес.: Бугославский // Православная энциклопедия : мобильная версия. – Режим доступа: <http://www.pravenc.ru/text/153545.html>. – Загл. с экрана; Бугославский С. А. // Википедия. – Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org/?oldid=66922301>. – Загл. с экрана; Бугославский С. А. // Киевский календарь за 1888 г. - webpage capture. – Режим доступа: <http://archive.is/H1LAm>. – Загл. с экрана; Бугославский С. А. // Энциклопедия музыки. – Режим доступа: <http://archive.is/xz40j>. – Загл. с экрана; 2 июля, 1888 год // Киевъ Градъ. – Режим доступа: <http://kievgrad.org/index/0-518>. – Загл. с экрана.

Бурачек Микола Григорович [04(16).03.1871, с. Летичів, тепер смт Хмельницької обл. – 12.08.1942, Харків] – живописець-пейзажист, театральний художник, письменник, сценограф, мистецтвознавець, педагог. Один із

фундаторів Української академії мистецтва та засновників Всеукраїнського комітету по вшануванню пам'яті М. Д. Леонтовича. Засл. діяч мистецтв УРСР (1941).

Навчався в ун-ті св. Володимира у Києві (з 1889), звідки був відрахований за участь у студентських протестах. За рекомендацією актриси М. Савіної вступив до трупи Кам'янець-Подільського театру (1890), де поєднував роботу актора з художнім оформленням вистав. Виступав на українських та російських театральних сценах разом з В. Комісаржевською, М. Савіною, М. Тархановим та ін. Захоплюючись живописом, відвідував класи Київської рисувальної школи М. Мурашка. Взяв участь у Першій Всеукраїнській виставці художників у Львові. Вступив до краківської Академії мистецтв (клас Я. Станіславського, а після його смерті – Ф. Ручиця; 1905–10). Вдосконалював майстерність у Парижі (1910–12). Під час навчання подорожував Австрією, Італією, Німеччиною, Швейцарією, брав участь у виставках Відня і Кракова, працював у майстернях А. Матісса та П. Рансона у Вільній академії мистецтв. Повернувшись в Україну, вступає спочатку до Товариства київських художників (1912), а з часом – до Товариства українських художників. Проводить активну культурно-громадську діяльність: член оргкомітету товариства «Національний театр» (1917–поч. 1920-х), один із фундаторів, викладач (1917) і президент (1918) Української АМ, член літературно-мистецьких угруповань «Гроно», «Музагет», один із засновників МТЛ (1921), голова Центрального бюро мистецтв у Харкові, член Шевченківського комітету, Комітету з увічнення пам'яті М. Коцюбинського, член бюро Комітету охорони пам'яток культури. Викладав у Харківському художньому технікумі (1925–27), Харківському художньому інституті (1925–31, від 1927 – професор). Живописна спадщина налічує понад 10 тисяч творів.

Тв.: Оригінальні твори – «Сутінки» (1890), «На Дніпрі в сутінки» (1898), «Подвір'я взимку» (1911), «Соняшники» (1914), «Дахи Софійського собору в Києві» (1917), «Дніпро. Хмари насуваються» (1934), «Ранок на Дніпрі» (1934), «Колгоспне жито» (1935), «Яблуні в цвіту» (1936), «Дорога до колгоспу» (1937), «Причинна. Реве та стогне Дніпр широкий» (1941); декорації до спектаклів – «По дорозі в казку» (за О. Олесем, 1918), «Дай серцю волю, заведе в неволю» (за М. Кропивницьким, 1936), «Сорочинський ярмарок» (за М. Старицьким та М. Гоголем, 1937), «Наймичка» (за І. Карпенко-Карим, 1938).

Пр.: Мое життя. – Київ, 1937; Великий народний художник Т. Г. Шевченко. – Київ, 1939.

Арх.: Особовий склад Комітету пам'яті М. Д. Леонтовича за 1921 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 8. – 18 арк.

Літ.: Мацько В. Літературне Поділля / В. Мацько. – Хмельницький, 1991; Дюженко Ю. Микола Бурачек / Ю. Дюженко. – Київ: Мистецтво, 1967; Шаров І. Бурачек Микола Григорович (1871 – 1942) / І. Шаров, А. Толстоухов // Художники України : 100 видатних імен. – Київ, 2007; Завальнюк О. М. Минуле і сучасне Кам'янець-Подільського / О. М. Завальнюк, О. Б. Комарницький, В. Б. Стецюк. – Кам'янець-

Подільський, 2007. – Вип. 2; *Аблицов В.* Солнечный мастер: Миколай Бурачек в кругу Тараса Шевченко, Анри Матисса, Яна Станиславского, Олександра Мурашко и... вечности / В. Аблицов // *День*. – 2011. – 3 марта. – URL : <http://www.day.kiev.ua/ru/article/ukraina-incognita/solnechnyy-master>.

Електр. рес.: Бурачек М. Г. // *Словопедія : УСЕ (Універсальний словник-енциклопедія)*. – Режим доступу: <http://slovopedia.org.ua/29/53393/7180.html>. – Назва з екрана; Бурачек Миколай Григорьевич : *Картины // Музей украинской живописи : Днепропетровск : Художники*. – Режим доступу: <http://museum-painting.dp.ua/ru/painters/painters-ukraine/khudozhniki-ukrainy-xix-nachala-xx-vv/burachek-nikolaj-grigorevich-kartiny.html>. – Загл. с екрана; *Історія життя і творчої діяльності М. Г. Бурачека // UA-Referat.Com*. – Режим доступу: <http://ua-referat.com>. – Назва з екрана; М. Г. Бурачек // *Національна парламентська бібліотека України / Культура України : Електронна бібліотека*. – Режим доступу: <http://elib.nplu.org/view.html?&id=589>. – Назва з екрана; Микола Бурачек // *Українці в світі : Персоналії*. – Режим доступу: <http://www.ukrainians-world.org.ua/peoples/7aa4a3388262d7ae/>. – Назва з екрана; *Співець української природи М. Г. Бурачек // Art Salon Sovfarfor*. – Режим доступу: <http://ukr.sovfarfor.com/obrazotvorche-mistectvo/zhivopis/184-spvec-ukransko-prirodin-g-burachek.html>. – Назва з екрана; *Сонячний художник (Микола Григорович Бурачек, український живописець-пейзажист, художник театру, письменник) // Наукова бібліотека : Харківський національний технічний університет сільського господарства ім. П. Василенка*. – Режим доступу: <http://books.khntusg.com.ua/?q=node/113>. – Назва з екрана.

Бутовський Семен Юхимович (24.05.1886, Полтавська губ. – 12.04.1967, Філадельфія, США) – оперний і концертний співак (драматичний тенор), режисер, актор. Персональний член МТЛ у 1926–27.

У 1908–15 виступав у київському Українському музично-драматичному театрі М. Садовського. Впродовж 1915–16 працював у Товаристві українських акторів під керівництвом І. Мар'яненка, що ставив вистави у Києві та Одесі за участю М. Заньковецької та П. Саксаганського. У 1919 входив до складу художньої комісії новоствореного в Одесі театру «Музична драма», де виступав також як соліст (до вересня 1919). Від 1929 – на посаді режисера Одеського оперного театру, у 1931–43 – режисер Дніпропетровського театру опери та балету. У 1944 переїхав до Австрії із Станіславським театром, працював режисером Українського пересувного театру в Зальцбурзі. Пізніше переїхав до США.

Тв.: оперний репертуар – Еол («Енеїда» М. Лисенка), Сулейман II («Бранка Роксоляна» Д. В. Січинського), Андрій («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського), Левко («Утоплена» М. Лисенка), Петро («Наталка Полтавка» М. Лисенка), Андрій Безверхий («Катерина» М. Аркаса); Йонтек («Галька» С. Монюшко), Туридду («Сільська честь» П. Масканьї); концертний репертуар – твори С. Гулак-Артемовського, М. Лисенка, К. Стеценка, Я. Степового, Д. Січинського, українські народні пісні. Постановки в Одесі – «Золотий обруч» Б. Лятошинського (1930, перше

виконання), «Дума Чорноморська» Б. Яновського (1929), «Тарас Бульба» М. Лисенка (1929); у Дніпропетровську – «Заколот» Л. Ходжа-Ейнатова (1938), «Щорс» Б. Лятошинського (1939), «Отелло» Дж. Верді (1939).

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 60. – 27 арк.

Літ.: Вечір Полтавського земляцтва у Києві // Рада. – Київ, 1912. – 13 листоп.; «Катерина» Аркаса у театрі Садовського // Рада. – Київ, 1912. – 8 верес.

Електр. рес.: Бутовський С. Ю. // Словопедія : УСЕ (Універсальний словник-енциклопедія). – Режим доступу: <http://slovoopedia.org.ua/29/53393/7229.html>. – Назва з екрана; Бутовський С. Ю. // Хохлопедія : Українська енциклопедія. – Режим доступу: http://hohlopedia.org.ua/use_universalnyu_slovyk_entsyklopediya/search/?word=%E1%F3%F2%EE%E2%F1%FC%EA%E8%E9&select=use_universalnyu_slovyk_entsyklopediya. – Назва з екрана; 24 травня 2013 | Галина Мирослава // Стожари : Нашого цвіту по всьому світу. – Режим доступу: <http://svitua.org/all/item/371-24-05>. – Назва з екрана.

Буцький (Буцькой) Анатолій Костянтинович (21.07(02.08).1892, с. Росошново, тепер Орловської обл. РФ – 27.07.1965, Ленінград, тепер С.-Петербург РФ) – музикознавець, композитор, педагог. Дійсний член МТЛ у 1924–26.

Початкову музичну освіту здобув від матері (О. Вонсовської). Закінчив Музично-драматичну школу М. Лисенка (1913), де протягом 1920–25 викладав композицію, теорію музики і фп., читав спеціальні музичні курси: «Життєві джерела музики» та «Наукові основи техніки виконання». Закінчив фізико-математичний ф-т Київського університету св. Володимира (1915). Один із організаторів Музично-драматичного ін-ту ім. М. В. Лисенка у Києві (1918). Навчався в Київській консерваторії (клас композиції Р. Глієра та Б. Яворського; 1916–18). Від 1925 працював у Ленінградській консерваторії, де викладав курс композиції і музично-теоретичні дисципліни. Від 1935 – професор цієї консерваторії. У 1943 захистив докторську дисертацію.

Тв.: музика до драматичних вистав театру «Березіль» – «Газ» (Г. Кайзер; 1923), «Джеммі Хігінс» (Е. Сінклер; 1923), «Макбет» (В. Шекспір; 1924), «Жакерія» (разом з М. Вериківським, за П. Меріме; 1925).

Пр.: Непосредственные данные музыки. (Опыт введения в музыку). – Харьков Гос. изд-во Украины, 1925. – URL : <http://alexkrm.narod.ru/papers/Journalizm/MJ/buzkoj.htm>; Музыка в творчості життя // Музыка. – Київ, 1923. – Число 1; Безпосередні дані музики (досвід введення в музику) // Музыка. – Київ, 1923. – Число 1; Походження музичної матерії // Музыка. – Київ, 1925. – Число 6–7; Воспоминания о Н. В. Лысенко // Ученые записки Ленинградской консерватории. – Ленинград, 1946; Структура музыкального произведения. Теоретические основы анализа музыкальных произведений. – Ленинград ; Москва, 1948; Найдорожчє ім'я // М. В. Лисенко у спогадах сучасників. – Київ, 1968.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.

Електр. рес.: Буцкой Анатолий Константинович // Словари и энциклопедии на Академикe : Музыкальная энциклопедия. – Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_music/1355/%D0%91%D1%83%D1%86%D0%BA%D0%BE%D0%B9. – Загл. с экрана; Пясковський І. Б. Історико-біографічний нарис діяльності педагогів кафедри теорії музики НМАУ ім. П. І. Чайковського // Наші ювілеї : До 75-річчя кафедри теорії музики НМАУ ім. П. І. Чайковського. – Режим доступу: http://knmau.com.ua/chasopys/10_NBUV/docs/14_Pyaskovsky.pdf. – Назва з екрана.

Бялошицький Лев Аполлінарійович (1903–?) – піаніст, співак. Член Кам'янець-Подільської філії МТЛ.

Здобув загальну середню освіту. Хорист міського хорового гуртка.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Кам'янець-Подільської філії. 1–12 липня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 128–139. – 12 од. зб. – 23 арк.

Електр. рес.: Бялошицький Л. А. // Радощі п'янкх джерел : Український тижневик «Міст». – Режим доступу: <http://meest-online.com/?p=8078>. – Назва з екрана.

Вайсман Яків Едуардович (1904–?) – учитель фортепіано. Член Проскурівської філії МТЛ.

Здобув загальну середню освіту. Співробітник Наросвіти.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Проскурівської філії. 4 січня – 1 грудня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 160–177. – 18 од. зб. – 34 арк.

Васильченко Степан Васильович [справж. прізвище Панасенко; 27.12.1878(08.01.1979), м. Ічня, тепер Чернігівської обл. – 11.08.1932, Київ] – письменник, журналіст, перекладач, педагог. Персональний член МТЛ від 1922.

Закінчив учительську семінарію у м. Коростишєві на Волині, учительський ін-т у Глухові. Учителював на Полтавщині і Київщині. Від 1905 на Донбасі. За організацію робітничих демонстрацій був заарештований. Звільнившись з-під арешту, від 1908 мешкав в Ічні на Чернігівщині. Обіймав посаду керівника відділу театральної хроніки в газ. «Рада» (Київ). Після Жовтневої революції подорожував з хоровою капелюю «Думка» містами Лівобережної України. Працював вихователем і завідувачем дитячого будинку (1921) та викладачем трудової школи в Києві (1922–28). Автор новел і оповідань: «Мужицька арихметика», «Вечеря», «У панів», «Циганка», «На чужину», «Роман», «Увечері», «Свекор», «Басурмен», «На хуторі», «У панів», «На розкоші», «На золотому лоні», «Під святий гомін», «Отруйна

квітка», «Чорні маки», «Талант», «Осінні новели», «Вечеря», «З самого початку»; психологічних етюдів: «Дощ», «Дома», «Волошки», «Петруня», «Віконце»; драматичних творів: «Минають дні», «Кармелюк» та ін.; щоденникових записів: «Записки вчителя» «Окопний щоденник»; першої частини (з п'яти запланованих) біографічної повісті про Т. Шевченка – «В бур'янах» (вийшла посмертно 1938), кіносценаріїв за фольклорними мотивами, фейлетонів, цикл новелет «Крилаті слова», перекладів творів російських письменників.

Тв.: С. Васильченко. Твори. – Київ, 1959–1960. – Т. 1–4; С. Васильченко. Твори. – Київ, 1974. – Т. 1–3; С. Васильченко. Талант: Оповідання та повісті. – Київ, 1986; С. Васильченко. Твори: Оповідання, повісті, драматичні твори. – Київ, 1988; С. Васильченко. Избранное. – Москва, 1956.

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922. – ІР НБУВ. Ф. 50. – № 56. – 58 арк.

Літ.: Антоненко-Давидович Б. На шляхах і роздоріжжях: Спогади. Невідомі твори / Б. Антоненко-Давидович. – Київ : Смолоскип, 1999; Семенко Л. Їх поєднала пісня Леонтовича: Нариси з історії музичного життя України 1910–1930 років / Л. Семенко. – Вінниця, 2007; Шевчук В. Теплий талант Степана Васильченка / В. Шевчук // Наука і культура. Україна : щорічник. – Київ, 1989. – Вип. 22 ; Будзей О. Про бідного єврея замовте слово... : Кам'янецький відлік / О. Будзей // Подільянин (Кам'янець-Подільський). – 2002. – 26 лип.

Електр. рес.: Біографія : Степан Васильченко // Parta.ua. – Режим доступу: <http://www.parta.com.ua/ukr/stories/writers/4/>. – Назва з екрана; Васильченко С. В. // Степан Васильович Васильченко (Панасенко) / Біографія. – Режим доступу: www.ukrlit.vn.ua/biography/vasilchenko.html. – Назва з екрана; Васильченко (Панасенко) Степан Васильович – письменник, журналіст, педагог (1879–1932 рр.): червоною ниткою крізь життя // Web-Мультимедія Енциклопедія / Історія педагогіки : Мультимедія галерея. – Режим доступу: http://webhp.kpspu.edu/joomla/index.php?option=com_courses&task=view&Itemid=110&catid=37&id=22. – Назва з екрана; Васильченко (Панасенко) Степан Васильович // Спадщина України : Західно-Українська Асоціація. – Режим доступу: <http://www.spadshina.com/programs/vidatni-ukrayintsi/vasilchenko-panasenko-stepan-vasilovich->. – Назва з екрана; Васильченко Степан Васильович // Словари и энциклопедии на Академикe : Большая советская энциклопедия. – Режим доступу: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/bse/73051/%D0%92%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE>. – Загл. с екрана; КГБ : Васильченко С. В. // Киевская городская библиотека : Степан Васильченко (1879–1932). – Режим доступу: http://lib.misto.kiev.ua/UKR/VPRAVA/LITERATURA_SVITOVA/stepan_vasilchenko_18791932.txt. – Загл. с екрана; Про знаменитості : Степан Васильович Панасенко : біографія // People.Su : Цікаві історії про відомих особистостей, біографії. – Режим доступу: http://www.people.su/ua/21080_2. – Назва з екрана; Степан Васильченко. Биография // LiveLib : сохраняем знания. – Режим доступу: <http://www.livelib.ru/author/313471>. – Загл. с екрана; Степан Васильченко (Степан Васильович Панасенко) 1879–1932 // Літера-

турне місто : Онлайн-бібліотека української літератури. Освітній онлайн-ресурс. – Режим доступу: <http://litmisto.org.ua/?p=13822>. – Назва з екрана; Степан Васильченко (1879–1932) // Українська література : Каталог авторів. – Режим доступу: <http://www.ukrlit.vn.ua/author/vasilchenko.html>. – Назва з екрана.

Ващенко-Захарченко Людмила Яківна (1880–?) – учитель фортепіано. Член Проскурівської філії МТЛ.

Закінчила загальну середню і художню школи. Наприкінці ХІХ– на початку ХХ ст. входила до Кременчуцької Громади сестер милосердя Червоного Хреста – благодійницької організації, що надавала послуги медичного характеру. Обіймала посаду завуча Педагогічного технікуму. Вступила до Проскурівської філії. Викладала фортепіано у школі.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Проскурівської філії. 2 січня–1 грудня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 160–177. – 18 од. зб. – 34 арк.

Електр. рес.: Кременчугская община сестер милосердия // Окраины Кременчуга : история Кременчуга в фотографиях и статьях. – Режим доступа : http://okrain.net.ua/article/read/Kremenchugskaia_Obeshina_sestjor_miloserdija_Krasnogo_Kresta.html. – Загл. з екрана; Марія Старицька : господиня у школі Лисенка // Українське життя в Севастополі / Бібліотека ім. Марії Фішер-Слиж : Юрій Хорунжий. Шляхетні українки. – Режим доступу: http://ukrlife.org/main/minerva/parsuny_star.htm. – Назва з екрана.

Величко Федір Гаврилович (1894, Вінниця – 09.04.1938) – музикант-аматор, співак. Член Вінницької філії МТЛ.

Народився в міщанській родині. Освіта – незакінчена середня. Працював старшим бухгалтером ошадної каси. Співав у Вінницькій капелі МТЛ (від 1925). Заарештований у справі «групи Родкевича», розстріляний 9 квітня 1938.

Літ.: Семенко Л. І. Їх поєднала пісня Леонтовича: Нариси з історії музичного життя України 1910–1930 років / Л. І. Семенко. – Вінниця, 2007.

Верещак Василь (?–?) – співак. Входив до складу Вокального квартету ім. Я. С. Степового у 1922–25.

Арх.: Особовий склад Вокального квартету ім. Я. Степового. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 725. – 13 арк.

Вержбицький Віктор Іванович див. *Маньківський-Вержбицький Віктор Іванович*

Вериківський Михайло Іванович [08(20).11.1896, м. Кременець, тепер Тернопільської обл. – 14.06.1962, Київ] – композитор, диригент, педа-

гог, музикознавець, громадський діяч. Засл. артист УРСР (1923), засл. діяч мистецтв УРСР (1944). Один із фундаторів Музичного товариства імені М. Д. Леонтовича, член Президії, голова Музичної комісії, голова Київської філії МТЛ (1926–1928). Член Хору-студії ім. М. Леонтовича при МТЛ.

Закінчив Київську консерваторію (1923; клас Б. Яворського). Працював диригентом Київського (1926–28) та Харківського (1928–35) оперних театрів, аматорських хорів. Від 1920-х викладав у Києві: Народній консерваторії, Педкурсах ім. Б. Грінченка, Музично-драматичному ін-ті ім. М. В. Лисенка, Київській консерваторії (від 1935; у 1955–60 очолював кафедру хорового диригування). Обстоював ідею відродження Української православної церкви, був присутній на I Всеукраїнському православному соборі УАПЦ (1921). Автор власної теоретичної системи гармонії, ладових сполучень та музичного формотворення. Дослідник розвитку української музичної культури, чому присвятив ряд праць. Творча спадщина композитора складається з понад 400 музичних творів. Композитору відкрито меморіальну дошку у приміщенні Національної музичної академії ім. П. І. Чайковського в Києві.

Пр.: Вериківський М. Вибрані твори. – Київ 1975–86. – Т. 1–5.

Тв.: Реквієми «Пам'яті Леонтовича» (сл. П. Тичини; 1921), «Пам'яті Лисенка» (сл. М. Вороного; 1922), ораторія «Дума про дівку-бранку Марусю попівну Богуславку» (1923), оркестрова сюїта «Веснянки» (1924), балет «Пан Каньовський» (1930), симфонічні поеми, 9 кантат, комічні опери, фортепіанні, духовні і вокальні твори на тексти Лесі Українки, І. Франка, В. Сосюри, П. Тичини та ін., обробки нар. пісень, музика до кінофільмів, театральних і радіовистав; Абетка : пісня для малят в супроводі фп. / сл. Ю. Тувіма. – Київ : [б. в.], 1956; 10 народних пісень : [для мішан. хору без супр.] / [обробив] М. Вериківський. – Київ : Державне видавництво, 1921; Дума про дівку-бранку : ораторія. – Київ : [б. в.], 1922; На майдані : для мішаного хору [без супр.] / сл. П. Тичини. – Київ : Державне видавництво, 1921; Ой, піду я по над лугом : народна пісня для мішаного хору / [обробив] М. Вериківський. – Київ : Губсоюз, 1921; Ой сусідко, сусідко, Гей зі Львова до Мукачова : [дві українські народні пісні : для хору без супр.] / [обробив] М. Вериківський. – [Б. м. : б. в.], 1920. – URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_vfml/cgiirbis_64.exe?

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Заява М. Вериківського про звільнення від обов'язків голови Правління філії. 7 лютого 1928. – № 1988. – Арк. 10; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1927 р. – № 61. – 22 арк.; Анкети і заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–25 рр. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.; Хор-студія ім. К. Стеценка за 1922–25 рр. – № 727. – 57 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1929, 1930 рр. – № 1987. – 27 арк.

Літ.: Герасимова-Персидська Н. М. І. Вериківський / Н. Герасимова-Персидська. – Київ, 1959; Шурова Н. Михайло Вериківський / Н. Шурова. – Київ, 1972; Михайло Іванович Вериківський: погляд з 90-х : зб. статей. – Київ, 1997.

Електр. рес.: Біографія // Михайло Вериківський [Pisni.Org.Ua](http://www.pisni.org.ua/). Українські пісні : Михайло Іванович Вериківський. – Режим доступу: <http://www.pisni.org.ua/>

persons/1175.html. – Назва з екрана; Вериківський Михайло Іванович // Знаменитые, великие, гениальные люди. Самое интересное о них! Events | Persons. – Режим доступу: <http://100v.com.ua/ru/node/3294>. – Загл. с екрана; Вериківський Михайло Іванович // Українська духовна музика : Донбаський державний педагогічний університет. – Режим доступу: http://ukrspiritmuz.net.ua/pages/2_7.html. – Назва з екрана; Вериківський Михайло Іванович // Українці в світі : В. – Режим доступу: <http://www.ukrainians-world.org.ua/ukr/about/45/49/86/89/>. – Назва з екрана; Вериківський М. І. // Інститут історії України НАН України. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Verykivskij_M. – Назва з екрана; Вериківський Михайло // Нотна бібліотека капели Дударик. – Режим доступу: http://www.library.dudaryk.ua/page.php?name=authors&&articles_p=15. – Назва з екрана; Збереження і вшанування спадщини українського композитора, диригента, педагога Михайла Вериківського // Кобза : Українці Росії : Незалежний сайт діаспори. – Режим доступу: <http://kobza.com.ua/kultura/4660-zberezhennia-i-vshanuvannia-spadshchynu-ukrainskoho-kompozytora-dyryhenta-pedahoha-mykhaila-verykivskoho.html>. – Назва з екрана; Інформація о персоне: Михайло Вериківський // RussianDVD.com. – Режим доступу: <http://www.russiandvd.com/store/person.asp?id=21387&media=2&type=artist&genreid=&fullbiography=1>. – Назва з екрана; Михайло Вериківський (1896) // Calendarium.com.ua : Український календар. – Режим доступу: http://www.calendarium.com.ua/mihailo_verikivskii. – Назва з екрана; Михайло Вериківський. «Дума про дівку-бранку» // Національний університет «Києво-Могилянська академія». – Режим доступу: <http://www.ukma.edu.ua/index.php/resursi/kulturno-mistetski-tsentr/89-about-us/177-verukivsky-duma>. – Назва з екрана; Михайло Вериківський // Наша Парафія: Парафія святого Архистратига Михаїла, Київ, Пирогів. – Режим доступу: <http://www.parafia.org.ua/person/verykivskij-myhajlo/>. – Назва з екрана; Пясковський І. Б. Музично-теоретичні ідеї Михайла Вериківського // Концептуальні проблеми сучасного музикознавства. – Режим доступу: http://knmau.com.ua/chasopys/12_NBUV/docs/14_Pyaskovsky.pdf. – Назва з екрана; Ю. В. Бентя. Особовий фонд композитора Михайла Вериківського // Огляди джерел та документальні нариси. – Режим доступу: http://www.archives.gov.ua/Publicat/AU/AU_4_2012/08.pdf. – Назва з екрана; 21 листопада 1896 року народився український композитор // Православие в Украине: суббота, 6 декабря 2010. – Режим доступу: <http://arhiv.orthodoxy.org.ua/ru/node/4426>. – Назва з екрана.

Верховинець Василь Миколайович [справж. прізвище – Костів; 05.01.1880, с. Старий Мізунь, тепер Долинського р-ну Івано-Франківської обл. – 11.04.1938, Київ] – композитор, диригент, хормейстер, педагог, хореограф, актор, співак (лірико-драматичний тенор). Дійсний член МТЛ у 1924–25.

У 1899 закінчив Самбірську учительську семінарію (тепер Львівська обл.) та Музично-драматичну школу М. Лисенка у Києві (1908; клас Г. Любомирського). Працював хормейстером Руського театру при «Руській Бесіді» у Чернівцях (1904–06), актором, диригентом, хормейстером і хореографом у Києві в театрі М. Садовського (1906–15) і водночас – диригентом, хорео-

графом і хормейстером Товариства українських артистів під керівництвом І. Мар'яненка, де виступали М. Заньковецька та П. Саксаганський. Обіймав посаду викладача Музично-драматичного ін-ту ім. М. В. Лисенка (1918–20, 1923–24), завідуючого кафедри мистецтва Полтавського ІНО (1920–23, 1924–32) і Харківського Музично-драматичного ін-ту (1927–28). Був керівником Полтавської окружної хорової капели (1924–32; разом з Ф. Попадичем та О. Свешніковим). Став основоположником хореографічної Школи народного танцю України і всієї української діаспори. Один із фундаторів і балетмейстер Харківського театру музичної комедії (1929), один із засновників і керівників Жіночого хорового театралізованого ансамблю («Жінхоранс»). Збирав укр. народні пісні (понад 300 записів), досліджував процеси розвитку музичного фольклору, чому присвятив численні статті у періодичних виданнях. Автор романсів і солоспівів на слова Л. Українки, І. Франка, М. Рильського, О. Олеся, хорових творів, музики до вистав, серед яких «Богдан Хмельницький» за М. Старицьким. Репресований 1937, розстріляний 1938. Реабілітований 1958. Встановлено меморіальну дошку на фасаді Полтавського педагогічного ін-ту (1966), у с. Старий Мізунь встановлено пам'ятну стелу (скульптор В. Лендєл). У Києві, Полтаві та в селі Старий Мізунь на його честь названо вулиці. У 1980 за рішенням Паризької сесії ЮНЕСКО митець був оголошений міжнародним ювіляром. Сторіччя від дня народження митця широко відзначалось у нашій країні та за її межами. Ювілейні вечори відбулися в Полтаві, Києві та Москві.

Пр.: Українське весілля // Українська етнографія. – Київ, 1914. – Т. 1; Теорія українського народного танку. – Київ, 1919 (перевидання 1920, 1963, 1991).

Тв.: хорові пісні і п'єси «За Україну» (сл. М. Вороного, 1919), «Шалійте, шалійте» (сл. О. Колесси, поч. 1920-х), реквієм для хору «Жалібний марш» пам'яті К. Стеценка (1922), пісні: «Великий День» (сл. Б. Грінченка), «Весна гука» (сл. Я. Мамонтова, 1922), збірка дитячих ігор з піснями «Весняночка» (1923), «Більше надії, брати» (сл. В. Чумака), «Великодній дощ», «На стрімчастих скелях», «Ми дзвіночки», «Світає», «То не вітер» (сл. П. Тичини), «Вперед, завзяті юнаки» (сл. Х. Рябокона), «Затих зелений сад» (сл. М. Філянського), «Ми – діти праці», «Ой, красно весно» (сл. Ю. Жилка), «Ми – творці життя нового» (сл. П. Лучанського), «Ой, зацвіла папороть» (сл. М. Хвильового), «Я – весна, уклоняйтесь мені» (сл. П. Гомона, всі – 1923), «Марсельеза» (сл. М. Вороного, обробка Верховинця, 1924), «Гей, стомлені і голі», «Греми, греми, могутня пісня» (сл. Д. Загула), «Жалібний марш» (сл. П. Капельгородського), «Заграй, kobзарю» (сл. Х. Рябокона), «Облегіли пелюстки» (сл. В. Чумака), «Перше Травня» (сл. П. Тичини), «І затремтіли холодні сніги», «Ми діти волі» (сл. Ю. Жилка, 1925), «Навіки між нами» (сл. В. Чумака, 1927), «Пам'яті Леніна» (сл. О. Слісаренка, 1927), «Коллективна» (сл. П. Капельгородського), «Весна» (сл. Д. Єршова), «Проводи» (сл. П. Горбенка, всі – 1930), «Гей, тушни під спів» (сл. Я. Розанкіна), «Гей, у лузі» (сл. А. Артеменка, всі – 1937), романс «Стежечка» (присвячений І. Козловському).

Арх.: Анкети і заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.

Лит.: Садовський М. Мої театральні згадки. 1881–1917 рр. / М. Садовський. – Харків, 1930; Михайличенко О. Музично-педагогічна діяльність українських композиторів і виконавців другої половини ХІХ – початку ХХ ст.: історичні нариси / О. Михайличенко. – Суми : Мрія-1, 2005; Капельгородський П. Концерти «Жінхорансу» / П. Капельгородський // Більшовик Полтавщини. – 1930. – 15 черв.; Василь Верховинець – етнограф / Я. Верховинець // Народна творчість та етнографія. — 2008. — №. 5. — URL : <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/20253>.

Електр. рес.: Балетмейстери : Верховинець Василь Миколайович // Барвіночок : Державна студія українського танцю. – Режим доступу: <http://barvinochok.com.ua/index.php/ru/dance/556-2011-02-04-23-40-45?start=1>. – Назва з екрана; Верховинець Василь Миколайович // Історія Полтави (Сайт Бориса Тристанова). – Режим доступу: http://histpol.pl.ua/ru/?option=com_content&view=article&id=1415. – Загл. с екрана; Верховинець Василь Миколайович (1880–1938) // Історична Волинь : Галерея. – Режим доступу: http://istvolyn.info/index.php?option=com_datagallery&func=detail&catid=2&id=1346&Itemid=18. – Назва з екрана; Верховинець Василь Миколайович // Музей історії українського хореографічного мистецтва : Публікації. – Режим доступу: <http://www.regionalmuseum.kr.ua/preg10-06.html>. – Назва з екрана; Василь Верховинець : Життя – як танець, танець – як життя // Великі українці. – Режим доступу: <http://velykiukrainci.livejournal.com/27068.html>. – Назва з екрана; Василь Верховинець // Українці в світі. – Режим доступу: <http://www.ukrainians-world.org.ua/peoples/4809f75313df3204>. – Назва з екрана; О. В. Павлова. До 75-ї річниці загибелі українського хореографа Василя Верховинця // Огляди джерел та документальні нариси. – Режим доступу: http://www.archives.gov.ua/Publicat/AU/AU_1_2013/11.pdf. – Назва з екрана; Реабілітовані історією. Полтавська область. Кн. 5 // Головна редакційна колегія науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією»... – Режим доступу: http://www.reabit.org.ua/files/store/Poltava_05.pdf. – Назва з екрана; Чародій танцю (до 130-річчя від дня народження Василя Верховинця) // Долинська центральна районна бібліотека. – Режим доступу: <http://dcrb.net/virtualni-vystavky/charodij-tantsyu/>. – Назва з екрана.

Верьовка Григорій Гурійович [13(25).12.1895, м. Березна, тепер смт Чернігівської обл. – 21.10.1964, Київ] – хоровий диригент, композитор, педагог, музично-громадський діяч. Голова Правління СКУ (1948–52). Нар. артист УРСР (1960). Професор (1947). Лауреат Сталінської (1948) і Державної премії України імені Т. Г. Шевченка (1968, посмертно). Один із членів Правління МТЛ. У 1922–25 входив до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича. Дійсний член МТЛ у 1924–26. Член Київської філії МТЛ у 1928–30.

Закінчив київський Музично-драматичний ін-т ім. М. В. Лисенка (1922, клас теорії і композиції Б. Яворського; 1933, клас диригування О. Орлова). Керував самодіяльними хорами (від 1919), хоровою капелюю заводу «Більшовик» (Київ, 1935–41), жіночим ансамблем Будинку Червоної Армії (1941–43). Викладав у навчальних закладах Києва: Народній консерваторії (1919–23), Музично-драматичному ін-ті ім. М. В. Лисенка (1923–27), Спеціальній му-

зичній школі № 5 (1925–31), Музично-театральному технікумі (1931–34), Державній консерваторії ім. П. І. Чайковського (з перервою у 1934–41 та 1943–64; зав. кафедрою диригування 1945–53), Башкирському відділенні Московської консерваторії (1941–43). Був організатором (1943), художнім керівником і головним диригентом Українського народного хору (до 1964, від 1965 – імені Г. Верьовки). З великим успіхом провадив гастрольні подорожі містами СРСР, Польщі, Румунії, Фінляндії, Бельгії, Люксембургу, Німеччини, Югославії. Автор понад 200 хорових, симфонічних, інструментальних, вокальних творів, обробок народних пісень для хору. Чимало наукових праць присвятив розвитку музичного мистецтва України, зокрема творчості М. Леонтовича. На честь Верьовки 1970 у Києві встановлено меморіальну дошку (вул. Толстого, 5; скульптор Е. Фрідман), також встановлено пам'ятник на Чернігівщині.

Тв.: пісні і хори а capella (понад 16), мішаний хор «Нехай собі та й шумлять дуби» (сл. П. Тичини, 1923), хори «Там на горі за Дніпром» (сл. П. Тичини, 1924), «За-клик» (сл. Д. Загула, 1927), П'ять народних пісень (1929), хор у супроводі фп. «Ой, як стало зелено» (сл. В. Бичка, 1936), «Ой, чого ти, земле, молодіти стала» (сл. нар., 1936), «Не забудь юних днів» (сл. І. Франка, 1941), «Виряджала милого» (сл. М. Грудницької, 1942), «Клятва» (сл. М. Бажана, 1942), «Пісня про Хрещатик» (сл. П. Тичини, 1944), «Про Миколу Лукичова» (сл. П. Тичини, 1946), «Дівчата з Донбасу» (сл. С. Воскресасенка, 1947), «Гоголь наш – велике серце» (сл. П. Тичини, 1952), «Хоровод дружби» (сл. Т. Масенка, 1954), «Шахтарочка» (сл. С. Воскресасенка, 1955), «Навіки славен» (сл. В. Лагоди, 1960), кантата для солістів, мішаного хору та оркестру нар. інструментів «Ми – ковалі своєї долі» (сл. П. Тичини, 1961) та ін.; романси: «Подивилась ясно», «По один бік верби», «Співає стежка на город», «Зелена неділя» (сл. П. Тичини, 1919–20), «Хтось мене ще пам'ятає» (сл. О. Олеся, 1919–20), «На хуторі» (сл. П. Тичини, 1922–23), «Закружляли в вихрі золотому» (сл. М. Рильського, 1925), «Я знаю» (сл. Є. Плужника, 1925), «На червоній, на весні» (сл. А. Акопяна, 1925), «Сміхом і піснями зацвісти» (сл. В. Сосюри, 1931), «Ой, не п'ються пива, меду» (сл. Т. Шевченка, 1934), «Перед картиною Айвазовського» (сл. О. Туманяна, 1939), «Чайка» (сл. М. Стельмаха, 1943), «Туга за Україною» (сл. Т. Масенка, 1943), «Слово матері» (сл. С. Кудаша, 1943), «Деся на дні мого серця» (сл. П. Тичини, 1962); для малого симф. оркестру сюїта «П'ять народних пісень» (1929), Вулична інтермедія (1930), Соната для скрипки і фп. (1932), «Лірична пісня» (1933), обробки нар. пісень для 2-х скрипок і фп. (1934), обробка «Плескач» для нар. інструментів (1935); обробки нар. пісень для хору з фп., музика до драми «Назар Стодоля» за Т. Шевченком (1941); Не щечече соловейко : [жін. хор] // Хорові твори на вірші Тараса Шевченка. – Київ : Музична Україна, 1989; По діброві вітер віє : українська народна пісня [2-голосн. хор з фп.] / гармонізація Г. Верьовки; сл. Т. Шевченка. – Харків : Мистецтво, 1939; Там на горі за Дніпром : [для мішан. 4-голос. хору без супр.] / сл. П. Тичини. – Харків : Мистецтво, 1939. – URL : <http://irbis-nbuv.gov.ua>.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922 р. – № 56. – 58 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича

за 1923 р. – № 57. – 15 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1924 р. – № 58. – 171 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1925 р. – № 59. – 154 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1927 р. – № 61. – 22 арк.; Анкети і заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–25 рр. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.; Особовий склад Студії за 1922–25 рр. – № 716. – 61 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1929, 1930 рр. – № 1987. – 27 арк.

Літ.: *Яценко Л.* Григорій Гурійович Верьовка / Л. Яценко. – Київ, 1963. – URL : http://homin.etnoua.info/novyny/hhverjovka_ljashchenko_1963/; *Перепелюк В.* Повість про народний хор: Сторінки із «Щоденника» / В. Перепелюк ; літ. запис В. Данилейка. – Київ, 1970; *Григорій Верьовка.* Спогади / упоряд. З. Клименко. – Київ, 1972; *Бенч-Шокало О.* Український хоровий спів. Актуалізація звичаєвої традиції / О. Бенч-Шокало. – Київ, 2002; *Гуменюк А.* Народжений для музики / А. Гуменюк // Музика. – 1970. – № 6; *Андрієвська Н.* Його пісні з нами / Н. Андрієвська // Музика. – 1974. – № 1; *Юдіна В.* Співці нового життя / В. Юдіна // Музика. – 1977. – № 6; *Дженков В.* Хормейстер, композитор, педагог / В. Дженков, Л. Пасещенко // Музика. – 1985. – № 6; *Дженков В.* Дивосвіт Григорія Верьовки / В. Дженков // Всесвіт. – 1986. – № 6; *Пасещенко Л.* Пам'яті художника / Л. Пасещенко // Музика. – 1986. – № 6; *Кобач І.* Співоче поле у Березані / І. Кобач // Укр. культура. – 2004. – № 4; *Кречко М.* Життя на високій ноте / М. Кречко // Юг. – 1995. – 19 дек.; *Його ж.* Фундатор // КіЖ. – 1985. – 22 груд.; *Кирейко В.* Краса таланту / В. Кирейко // Рад. Україна. – 1985. – 25 груд.; *Станішевський Ю.* Чародій народної пісні / Ю. Станішевський // Вечірній Київ. – 1985. – 25 груд.; *Музиченко С.* Народжений для музики / С. Музиченко // Сільські вісті. – 1985. – 27 груд.; *Кобач І.* Чарівник хорového співу / І. Кобач // Там само. – 1995. – 26 верес.; *Куценко П.* Чарівник української пісні / П. Куценко // Там само. – 19 жовт.; *Біленко В.* Могуття Григорія Верьовки / В. Біленко // Там само. – 1995. – 26 груд.; *Повниця А.* Песня Веревки / А. Повниця // Правда України. – 1995. – 26 дек.; *Михайленко Р.* На святі основоположника хору / Р. Михайленко // УМГ. – 1996. – січ.-берез.; *Доріченко О.* Життя у пісню перелив: Уроки Г. Верьовки / О. Доріченко // Жива вода. – 1977. – № 1.

Електр. рес.: Верьовка Григорій Гурійович // Київ : Енциклопедія. – Режим доступу: <http://wek.kiev.ua/uk>. – Назва з екрана; Верьовка Григорій Гурійович // Комітет з Національної премії України імені Тараса Шевченка. – Режим доступу: <http://knpu.gov.ua/content/verovka-grigorii-guriiovich>. – Назва з екрана; Григорій Гурійович Верьовка // Discography at Discogs. – Режим доступу: <http://www.discogs.com/artist/1038536%D0%93%D1%80%D0%B8%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B9%D0%93%D1%83%D1%80%D1%96%D0%B9%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87%D0%92%D0%B5%D1%80%D1%8C%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0>. – Назва з екрана; Григорій Верьовка // «Наша Парафія» : Парафія святого Архистратига Михаїла, Київ, Пирогів. – Режим доступу: <http://www.paraafia.org.ua/person/verovka-hryhorij/>. – Назва з екрана; Григорій Верьовка // Словопедія : УСЕ (Український

словник-енциклопедія). – Режим доступу: <http://slovopedia.org.ua/29/53393/7658.html>. – Назва з екрана; Григорій Верьовка // Україна : Історія великого народу. – Режим доступу: <http://www.litopys.com.ua/encyclopedia/vidatn-d-yach-per-odutimchasovo-l-berizats-radyanskogo-susp-lstva/g-verovka/> – Назва з екрана; Григорій Верьовка // Українці в світі. – Режим доступу: <http://www.ukrainians-world.org.ua/peoples/9d1b251735ed3cd0/>. – Назва з екрана; Григорій Гурійович Верьовка : біографія // People.Su : Цікаві історії про відомих особистостей, біографії... – Режим доступу: <http://www.people.su/ua/22181>. – Назва з екрана; «І шумить, і гуде» – українська народна пісня в обробці Г. Г. Верьовки // Українські реферати : Мистецтво і культура. – Режим доступу: <http://referatu.net.ua/referats/49/19066>. – Назва з екрана; 25 грудня 1895 року народився український композитор і хоровий диригент // Православне в Україні. – Режим доступу: <http://arhiv.orthodoxy.org.ua/uk/node/4793>. – Назва з екрана.

Вишницький Петро (?–?) – хоровий диригент. Член Київської філії МТЛ у 1928.

Організатор музичної справи в Україні у 1920-ті. Разом з Д. Ревуцьким, Д. Усенком, І. Копаном та М. Полотаєм 1927 входив до складу комісії з проведеного З'їзду кобзарів, 72 з них було заарештовано і знищено.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926. – № 60. – 27 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1927. – № 61. – 22 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.; Вишницький П. До історії студентського хору Університету св. Володимира. – № 2016. Арк. 146.

Електр. рес.: Розстріл українських співців-мучеників // Welcome to Poltava. – Режим доступу: <http://orenda.pl.ua/read/rozstril-ukranskix-spivtsiv-muchenikiv>. – Назва з екрана; Розстріляний з'їзд кобзарів. Микола Литвин // Кримська світлиця : Всеукраїнська громадсько-політична і літературна газета. – Режим доступу: <http://svitlytsia.crimea.ua/?section=article&artID=7740>. – Назва з екрана; Розстріляний з'їзд кобзарів // Форум співробітників МВД України. – Режим доступу: <http://police-ua.com/showthread.php?t=9857>. – Назва з екрана; Розстріляний з'їзд кобзарів // Хай-Вей : Тобі є що сказати світові. – Режим доступу: <http://h.ua/story/358164/>. – Назва з екрана.

Витошинський (Вітошинський) Омелян (Еміліан) Михайлович [псевд. Е. Вішин; 21.09.1869, Люблінська губ., тепер Польща – після 1929, Київ] – регент, композитор, етнограф, публіцист, педагог, музичний діяч. Дійсний член МТЛ у 1924–26. Член Київської філії МТЛ (1928), організатор музично-освітніх заходів.

Народився в родині священика. Навчався в Холмському (тепер Хелм, Польща) духовному училищі, Холмській духовній семінарії (1885–91), Московській духовній академії (1891–95), Харківському ун-ті (1895–98). Викладав

у 3-й Варшавській гімназії (1898–1916), чоловічій гімназії в Лодзі (1906–09). Організатор у Холмі концертів духовної музики (1906–12), народно-півничих з'їздів, керівник об'єднаних селянських хорів (1912–13). Один із засновників Т-ва розповсюдження хорового церковного та світського співу. Учасник п'яти регентських з'їздів у Москві, С.-Петербурзі (від 1906). У 1916 був змушений евакуюватися до Москви, де з 1917 від мирян Холмщини мав членство в Помісному Соборі Російської Православної Церкви. Від 1920 жив у Києві, викладав у трудовій школі (до 1924). З 1924 – безробітний. Протягом 1920-х займався музично-громадською діяльністю. Член секції духовної музики (1925–29). У композиторській творчості обстоював ідею вільного (від канонів) розвитку хорового церковного співу. У власних духовних творах тяжів до композиційно розгорнутих і технічно складних партитур, розрахованих на широкий діапазон і контраст динаміки хорового виконання. Автор ряду обробок нар. пісень Холмщини, написаних у традиціях місцевого церковного виконання. Автор світських хорів і обробок нар. пісень. Здійснив записи «Малорусских песен Томашевского уезда Холмской губернии» та «Малорусской свадьбы Северо-Восточной части того же уезда», котрі надіслав до відділу етнографії Російського географічного товариства С.-Петербурга (1914, рукописи не збереглися). Збирач матеріалів про О. Архангельського.

Тв.: «Святий Боже» (С.-П., 1902); «Сподоби, Господи, в вечер сей», «Херувимская песнь № 1», «Блажен муж», «Господи, возвах» гласи 1-й, 2-й (всі – Москва, 1903); «Богородице, Дево, радуйся» (Санкт-Петербург, 1904); Пісні побожніі, певаеміі по усопшим: для ужитку люду в Холмщині і Підлясь / Зібр. і ноти холмсаго уніатсаго наспіва на целый хор положил Е. Витошинский. – [б. м.], 1906; «Последование панихидь», «Святий Боже» № 2, «Великая ектения» (Липецьк, 1904); «На реках Вавилонских» (Липецьк, 1909); Песнопения Богогласника: Холмського нар.-церковного распева в 4-х голосной гармонизации ([б. м.], 1910); «Херувимская песнь» № 2 (С.-П., 1912); Из Гёте [«Горные вершины»] : Муж. хор б/сопр. – Варшава : изд. авт., 1898.

Пр.: Русские духовные композиторы перед судом цензуры // Моск. ведомости. – 1902. – № 79–80; Хор Калишевского в Киеве // Музыка и пение. – 1902. – № 1–2; Критический отзыв о. Лисицына о моих духовно-музыкальных произведениях // Там же. – 1905. – № 5; Женщины в церковных хорах // Муз. труженик. – 1906/1907. – № 18; Церковные народные хоры и их благотворное влияние // Нар. образование. – 1907. – № 4; Народно-церковный напев Холмской Руси // Богословський вестник. – 1910. – № 7–8; Предисловие // Песнопения Богогласника Холмского народно-церковного распева в четырехголосной гармонизации Е. Витошинского. – Холм : Изд. Нар.-Просветительного о-ва Холмск. Руси, 1910. – URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IM AGE_FILE_DOWNLOAD=1&Imag; Указатель именной и предметный к труду прот. А. В. Горского и К. И. Невоструева // Описание славянских рукописей Московской Синодальной библиотеки. – Варшава, 1915.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства

ім. Леонтовича окремих осіб за 1924–25 рр. – ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1986. – 48 арк.

Літ.: Зверева С. Омелян Вітошинський (1869 – після 1929) / С. Зверева – Львів : Видавництво УКУ, 2006. – URL : <http://press.ucu.edu.ua/book/kalofoniya-ch-3-2006/>; Костюк Н. Музично-літургічні аспекти греко-католицької обрядовості у працях православних дослідників (друга половина ХІХ – початок ХХ століття) / Н. Костюк // Українська музика. – 2013. – Вип. 4. – URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ukrmuzyka_2013_4_3.pdf.

Електр. рес.: Биографическая справка: Витошинский Емельян Михайлович // Электронная библиотека : Научное наследие России : Единое информационное пространство. – Режим доступа: <http://e-heritage.ru/ras/view/person/history.html?id=42090491>. – Загл. с экрана; Хор селянський О. Вітошинського // Leksika.com.ua. – Режим доступу: http://leksika.com.ua/12480820/ure/hor_selyanskiy_o_vitoshinskogo. – Назва з екрана; Витошинский Емельян (Эмилиан) Михайлович // Богослов.Ру : Научный богословский портал. – Режим доступа: <http://www.bogoslov.ru/persons/49971/>. – Загл. с экрана; Витошинский // Православная энциклопедия. – Режим доступа: <http://www.pravenc.ru/text/158864.html>. – Загл. с экрана.

Вітошинський (Вітошинський) Ярослав Теофілович (?–?) – учитель, хоревий диригент, музичний діяч на Поділлі. Член Кам'янець-Подільської філії МТЛ. Дійсний член Товариства у 1924–25.

Художній керівник і диригент Хору імені М. Леонтовича Державної цукроварні Тульчинського округу, що складався із 60 осіб. У репертуарі – твори М. Леонтовича, Я. Степового, К. Стеценка, М. Вериківського.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб за 1924–25 рр. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Кам'янець-Подільської філії. 1–21 липня 1925 р. – № 128–139. – 12 од. зб. – 23 арк.; Документи про заснування та діяльність Кам'янець-Подільської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922–26 рр. – № 529. – 16 арк. ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.

Електр. рес.: Туризм та відпочинок на Гуцульщині у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. // Все о туризме : Туристическая библиотека. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/klapchuk.htm. – Назва з екрана.

Вікул Іван Павлович (1894–?) – статистик, юрист, музикант-самоук. Один із засновників Вінницької філії, секретар і скарбник Подільської філії МТЛ. Кореспондент журналу «Музика». Племінник депутата II Державної Думи Росії – Вікула Павла Устиновича, рідний брат Вікула Миколи Павловича – професора Української агрономічної академії у Чехословаччині (від 1930 р.), Вікула Сергія Павловича – політичного діяча,

публіциста і видавця. Народився у Кам'янці-Подільському в родині священика. Закінчив тут гімназію (1912). Навчався у Варшавському (1912–1913), Київському (1913–16) та Харківському (1918) університетах. Працював в оціночно-статистичному відділі Подільської земської управи у Кам'янці-Подільському (з 1916), брав активну участь у заснуванні та діяльності місцевої кам'янецької «Просвіти». Співпрацював з М. В. Грінченком та А. В. Татарко. Бібліотекар хору укр. «Громади» у Варшаві та співак Українського національного хору. Співробітник Губстату і завідувач підвідділу статистики губернської народної освіти в Кам'янці-Подільському (1920), обіймав різні службові посади у Вінницькому статбюро (1920–1927), працював у Демографічному ін-ті ВУАН у Києві (1927–1930). Вперше заарештований 1928, вдруге – 1930 (за підозрою у родинних зв'язках з отаманом Лихом–Володимиром Павловичем Вікулом). У травні 1931 засуджений до 7 років ув'язнення. Подальша доля невідома.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Вінницької філії. 14–16 квітня 1925 р. – № 124–127. – 4 од. зб. – 8 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Кам'янець-Подільської філії. 1–21 липня 1925 р. – № 128–139. – 12 од. зб. – 23 арк.; Документи про заснування та діяльність Кам'янець-Подільської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922–26 рр. – № 529. – 16 арк.

Літ.: Черкашина О. В. Становлення хорового виконавства на Поділлі у міжвоєнний період (1919–1937) / О. В. Черкашина // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури. – 2011. – Вип. 26. – URL : http://nakkkim.edu.ua/sites/default/files/documents/page/%5Bsite-date-dd%5D-%5Bsite-date-mm%5D-%5Bsite-date-yy%5D/%5Buser-id%5D/Aktual_Probl_26.pdf.

Електр. рес.: Становлення хорового виконавства на Поділлі у міжвоєнний період // StattiOnline : Бібліотека наукових статей. – Режим доступу: <http://www.stationline.org.ua/obraz/33/2229-stanovlennya-xorovogo-vikonavstva-na-podilli-umizhvoeyennij-period-1919-1937.html>. – Назва з екрана.

Вітошинський Еміліан див. *Вітошинський Омелян Михайлович*

Вішин Е. див. *Вітошинський (Вітошинський) Омелян (Еміліан) Михайлович*

В. Коновченко див. *Дурдуківський Володимир Федорович*

Владимиров (?–?) – оперний співак. Член Київської філії МТЛ у 1928.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1986. – 48 арк.

Владимир Донато див. *Шульман Натан Борисович*

В. Мировець див. *Дурдуківський Володимир Федорович*

Вовкогон Микола Олександрович (1903–?) – агроном. Член Чернігівської філії МТЛ. Член Музичної секції «Плугу».

Закінчив Чернігівський сільськогосподарський технікум, входив до складу хорової ради технікуму. Організатор і керівник хору в Сосниці.

Арх.: Анкети та заяви музичних осередків Чернігівщини та їх керівників про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 264–270. – 7 од. зб. – 37 арк.

Воликівський Андрій Титович (13.12.1888, Київська губ. – 17.05.1963, м. Ромни Сумської обл.) – хоровий диригент, педагог, композитор, музично-громадський діяч. Член Роменської філії МТЛ. Член ревізійної комісії ВУТОРМу (1928).

Здобув загальну середню освіту, закінчив регентські курси у С. Бармотіна в Херсоні. Переїхав до Рівного, де працював у семінарії, викладав співи у реальній школі та жіночій гімназії. Від 1920 – засновник, диригент і перший керівник Заслуженого народного хору Роменської мандрівної робітничо-селянської капели ім. М. Леонтовича. На початку 1940-х працював у Ромнах, де при Народному театрі організував хор. Один із засновників Українського музично-драматичного театру в Ромнах (1941). У 1943 репресований, засуджений до 10 років ув'язнення. Після відбуття покарання повернувся в Ромни, де керував учительським хором та заснував чоловічий ансамбль при Клубі залізничників. Автор аранжировок для хору і оригінальних музичних творів.

Арх.: Анкета про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича представника Роменської капели ім. Леонтовича А. Т. Воликівського. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 178. – 1 арк.

Літ.: Воля Я. Андрій Воликівський / Я. Воля // Музика масам. – 1928. – № 8.

Електр. рес.: Воликівський А. // Календар знаменних і пам'ятних дат Сумщини на 2014 рік. – Режим доступу: <http://www.slideshare.net/Sumyoblrada/kalendar-date2014>. – Назва з екрана; Грудень : Воликівський А. Т. // Офіційний сайт Роменського комітету : Календар пам'ятних і знаменних дат. – Режим доступу: <http://vykonkom.romny.info/index.php?id=0&id2=4>. – Назва з екрана; Роменський пересувний робітничий театр // [Leksika.com.ua](http://leksika.com.ua). – Режим доступу: http://leksika.com.ua/19991130/ure/romenskiy_peresuvniy_robitchno-selyanskiy_teatr. – Назва з екрана; Феномен П. Н. Толстякова в контексті української музичної культури ХХ сторіччя // [Librar.org.ua](http://librar.org.ua) – Бібліотека українських рефератів. – Режим доступу: http://librar.org.ua/sections_load.php?s=art&id=1127&start=8. – Назва з екрана; Цього року виповнюється // Київське обласне управління культури і туризму, Київська обласна бібліотека для дітей : Календар дат видатних діячів Київщини на 2013 рік. – Режим доступу: http://child-library.kiev.ua/files/KOBDD_Kalendar_uviley_dat_2013.pdf. – Назва з екрана.

Волошин Олександр Федорович [псевд. – Журба, Олександр Хведорович; 24.11(06.12).1855, м. Бобринець, тепер Кіровоградської обл. – 12.01.1933, Одеса] – хормейстер, педагог, етнограф, громадський діяч. Член Одеської філії МТЛ. Голова видавничого комітету київської філії Т-ва «Просвіта».

Закінчив учительську семінарію у Херсоні. Викладав співи в школі. Був заарештований за революційну діяльність. Після звільнення працював хормейстером групи М. Кропивницького (1885–87). Впродовж 1887–95 жив і вчителював в Одесі. Працював у земських управах міст Ананьєва, Харкова, Вовчанська, Полтави, Дубна (1895–1905 та 1911–15). З 1915 – у Києві, від 1921 – знов в Одесі. Організатор хорових концертів та укр. вистав, сприяв виданню книг укр. мовою. Збирач укр. пісенного фольклору, починаючи з 1879 надсилав нар. пісні М. Лисенкові, обробки яких композитор залучив до своїх «Збірників українських народних пісень». Провадив громадську діяльність: був обраний делегатом Центральної Ради від Товариства укр. поступовців, разом із І. Стешенком займався організацією комісії у справах народної освіти.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Одеської філії. 20–25 вересня 1925 р. – ІРНБУВ. – Ф. 50. – № 144–159. – 16 од. зб. – 16 арк.

Лит.: Шевченко С. Лицарі українського степу : збірка статей (1983–2008) / С. Шевченко. – Кіровоград, 2008. – URL : <http://library.kr.ua/elib/shevchenkos/lycari.pdf>.

Електр. рес.: Макієнко О. А. Із історії розвитку та діяльності земської статистичної служби у Херсонській губернії (70–80-ті роки ХІХ ст.) / О. А. Макієнко // Із історії розвитку та діяльності земської статистичної служби. – Режим доступу: <http://web.znu.edu.ua/pu/articles/174.pdf>. – Назва з екрана.

Вольф-Ізраель Михайло Олександрович [10(22).06.1870, С.-Петербург, Росія – 24.12.1934, Київ] – скрипаль, диригент, педагог. Член Київської філії МТЛ.

Закінчив Петербурзьку консерваторію (1890, клас скрипки Л. Ауера). Концертмейстер оркестру Маріїнського театру (1892–1912), від 1913 – диригент у Рибінську, Воронежі. Починаючи з 1918, працював у Києві концертмейстером оркестру і диригентом Київської опери. Водночас викладав у Київській консерваторії. Протягом 1926–32 обіймав посаду художнього керівника і диригента Струнного квартету МТЛ–ВУТОРМ.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1986. – 48 арк.

Електр. рес.: ЕЗБЕ : Вольф-Израиль Михаил Александрович // Викитека. – Режим доступу: <http://ru.wikisource.org/wiki/>. – Загл. с екрана; Марія Старицька: Господиня у школі Лисенка // Українське життя в Севастополі: Юрій Хорунжий. Шляхетні українки. – Режим доступу: http://ukrlife.org/main/minerva/parsuny_star.htm. – Назва з екрана.

Воропаєва Тетяна (1890–?) – телеграфістка. Входила до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–25.

Арх.: Особовий склад Студії за 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – 61 арк.

Всеволод див. Сак Пантелеймон

Гавриленко Василь Остапович (1904–?) – диригент. Член Полтавської філії МТЛ.

Закінчив Вищі Пірятинські педкурси ім. Г. Сковороди. Організатор і керівник Співочої студії (1925) і оркестру при Пірятинських педкурсах. У репертуарі – твори тогочасних українських композиторів.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Документи про діяльність музичних осередків Полтавщини за 1920–27 рр. – № 539. – 31 арк.; Хор Пірятинських педкурсів. 1924–25 рр. Пірятин [фото]. – № 873.

Гайовий Климент Гаврилович (1891–?) – історик, суспільствознавець, педагог. Член Проскурівської філії МТЛ.

Здобув вищу гуманітарну і музично-педагогічну освіту. Працював у редакції часописів. Викладав у Проскурівському педагогічному технікумі. Був членом КП(б)У.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Проскурівської філії. 4 січня – 1 грудня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 160–177. – 18 од. зб. – 34 арк.

Гайда Павло Васильович (1870-ті, м. Ямпіль, тепер Вінницької обл. – перша третина ХХ ст.) – педагог, композитор. Член Білоцерківської філії МТЛ (від 1925).

Закінчив Острозьку учительську семінарію (1890), Московську консерваторію (1912; клас композиції С. Танеєва). Залишився в Москві, де викладав у музичній школі З. Плаксиної, Академії комерційних наук, Учительській семінарії, брав участь у розробці програми навчання співу у початкових школах. Повернувшись в Україну, жив і працював у с. Велика Сніжинка поблизу ст. Фастів, де 1917 організував хор і струнний оркестр із селян. Хором керував М. Вериківський, оркестром – П. Коротич, композитором було зараховано Павла Гайду. Від 1918 виконував обов'язки інструктора хору, був активним членом видавничої секції культурно-просвітницького відділу Дніпросоюзу. Брав участь у концертній подорожі Другої мандрівної капели Дніпросоюзу.

Тв.: Все упованіє мое : жіночий хор [без супр.] / сл. Т. Шевченка. – Київ : Губсоюз, 1921–1922; Молитва: для струнного оркестра. – Київ : Губсоюз, 1921–1922. – URL : <http://irbis-nbuv.gov.ua>.

Арх.: Анкети та заяви про вступ і члени Музичного товариства ім. Леонтовича Білоцерківської філії. 4–5 травня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 114–123. – 10 од. зб. – 20 арк.

Електр. рес.: Гайда Павел Васильович // Родословная книга: памяти наших предков посвящается. – Режим доступа: <http://rodoslovnaia.org/ru/wiki/index/index/>

page_id/54314/name/. – Загл. с экрана; У цей день, 91 рік тому... // Музей-квартира Павла Тичини. – Режим доступу: <http://tychyna.com/1-travnia/>. – Назва з екрана.

Гайдай Михайло Петрович [09(21).12.1878, с. Даньківка, тепер Прилуцького р-ну Чернігівської обл. – 09.09.1965, м. Київ] – хоровий диригент, фольклорист, музикознавець, педагог, організатор хорового співу. Входив до складу Музичної комісії МТЛ. Член Київської філії МТЛ у 1928. Батько Зої та Михайла Гайдаїв.

Народився в селянській родині. Навчався в Житомирській учительській семінарії. З юнацьких років співав у хорівій капелі в Софії Київській під керівництвом Я. Калишевського. За спогадами сучасників, П. Чайковський, вражений співом хлопчика, подарував йому золоту монету. Будучи досвіченим майстром хорового виконання, розпочав педагогічну діяльність: працював учителем співу в Першій Київській гімназії (від 1905), Маріїнській жіночій гімназії, Волинській духовній семінарії. Водночас диригував архієрейським хором духовної семінарії і світським хором Волинського відділення «Просвіти». Закінчив регентські курси при Херсонському музичному училищі (1912; кл. С. Бармотіна). Під час навчання в Академії мистецтва у Києві (1917–20; майстерня М. Жука) керував хоровими колективами Тамбова і Житомира. Обстоював ідею відродження Української православної церкви, був присутній на I Всеукраїнському православному соборі УАПЦ (1921). Засновник і художній керівник 1-го Волинського рад. укр. хору (1919–23). У 1920-ті у складі авторського колективу готує статті до «Большой советской энциклопедии». На початку 1921 вступає до МТЛ. Разом з К. Квіткою подорожує селами Київщини, де впродовж двох років записав понад 240 укр. нар. пісень. У зв'язку з «чисткою» МТЛ, 1924 М. Гайдая виключають із його складу, проте митець й надалі продовжує працювати у складі етнографічної групи Товариства, займаючись розшифруванням мелодій і текстів пісень, передусім – 197 українських, 42 російських, 1 молдавської. Від 1924 – співробітник кабінету Музичної етнографії ВУАН. Увійшов в історію української етнографії як продовжувач розгорнутого дослідження фольклору з позицій синкретичного мистецтва. Внесок митця у становлення укр. наукової муз. етнографії знайшов відображення на сторінках тогочасного журн. «Музика». Обіймав посаду другого диригента хорової капели «Думка» у Києві (1924–27) та диригента Укр. хорової капели у Москві (1928–30). У 1930-ті працював співробітником Маріупольського краєзнавчого музею (1930–32), худ. керівником і диригентом Капели ім. М. Леонтовича у Вінниці (1933), керівником студентського хору Київського художнього ін-ту (1935–39). У 1940 повертається до наукової діяльності, працює співробітником ІМФЕ АН України (1944–46 – зав. відділу муз. фольклору).

Водночас керує хором Володимирського собору у Києві (від 1949). Зібрав та обробив понад 5.000 історичних пісень і дум, серед яких вперше записано «Думу про Івася Коновченка» та «Про Устима Кармалюка». Здійснював

фольклорні записи народів, які проживали на теренах України (греків, татар, айсорів). Автор хорів і романсів на слова Бориса Тена, М. Рильського, Т. Шевченка; опери «Весняна казка» (1922–24, лібр. О. Олеса). Упорядник пісенних збірок, у тому числі й обробок нар. пісень. Архів зберігається у фондах ІМФЕ НАН України.

Пр.: Мелодії тюремних пісень. – Київ : Етнографічний вісник ВУАН, 1926. – Кн. 2; Про зільницький обряд і сполучені з ним пісні. – Київ : Етнографічний вісник ВУАН, 1926. – Кн. 3; Жебрацькі рецитації з нотами. – Київ : Етнографічний вісник ВУАН, 1928. – Кн. 6; Народні голосіння. – Київ : Етнографічний вісник ВУАН, 1928. – Кн. 7; Зразки народної поліфонії. – Київ, 1928. – Вип. 1, 1930. – Вип. 2; Народні обрядові мелодії до різдвяної гри «Коза» // Матеріали до етнології та антропології. – Львів, 1929. – Т. 21–22; До питання про музичний фольклор робітників // Укр. фольклор. – Київ, 1938. – Кн. 5–6; Нові записи улюблених пісень Т. Шевченка // Укр. фольклор. – Київ, 1939. – Кн. 1.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50 : Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Анкети і заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–25. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.

Електр. рес.: Великое славословие : Жаркий летний вечер в Кіеве // Православие и современность : Информационно-аналитический портал Саратовской и Вольской епархии. – Режим доступа: <http://www.eparhia-saratov.ru/Articles/velikoe-slavoslovie>. – Загл. с экрана; Випускники училища // Херсонське музичне училище. – Режим доступу: <http://xmy.org.ua/golovna/vipuskniki-uchilishha>. – Назва з екрана; Гайдай Михайло Петрович // Музыкальная энциклопедия. – Режим доступа: <http://www.musenc.ru/html/g/gayday.html>. – Загл. с экрана; Гайдай М. П. // Энциклопедии & Словари : Музыкальная энциклопедия. – Режим доступа: http://enc-dic.com/enc_music/Gajdaj-M-P-1662.html. – Загл. с экрана; Михайло Гайдай // Народознавча спадщина Михайла Гайдая. – Режим доступу: <http://nte.etnolog.org.ua/zmist/2003/N4/Art1.html>. – Назва з екрана; Михайло Петрович Гайдай нар. 21 листопада 1878 ... // Rodovid. Режим доступу: <http://uk.rodovid.org/wk/%D0%97%D0%B0%D0%BF%D0%B8%D1%81:404748>. – Назва з екрана; Славетні імена : Гайдай Михайло Петрович // Житомирський державний університеті ім. Івана Франка. – Режим доступу: <http://www.zu.edu.ua/postati.html>. – Назва з екрана.

Галудянський Павло Михайлович (1899–?) – співак. Член Проскурівської філії МТЛ.

Здобув середню спеціальну освіту. Співав у Проскурівському хорі та капелі «Зірка».

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Проскурівської філії. 4 січня – 1 грудня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 160–177. – 18 од. зб. – 34 арк.

Ганчель О. Я. (?–?) – камерна співачка. Дійсний член МТЛ від 1923. Член Київської філії МТЛ–ВУТОРМ.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–25 рр. – № 62–109. – 48 од.зб. – 83 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.

Гарник О. (?–?) – член МТЛ від організацій Києва у 1926.

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 60. – 27 арк.

Гдешинський (Гдішинський) Олексій Петрович (18..–?) – скрипаль, педагог. Член Київської філії МТЛ у 1928.

Артист Струнного квартету МТЛ. Син хорового диригента Петра Степановича Гдешинського.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1986. – 48 арк.

Георгій Ней *див. Яновський Юрій Іванович*

Гіренко Юрко (Юрій) Олександрович (19..–?) – педагог, диригент, організатор музично-громадського життя на Полтавщині. Дійсний член МТЛ у 1924–26. Член Київської філії МТЛ у 1928.

Навчався в Київському ун-ті. Закінчив Музично-драматичний ін-т ім. М. В. Лисенка, де згодом викладав хорове диригування. Керівник хоргуртка при Клубі КІНО.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–25 рр. – № 62–109. – 48 од.зб. – 83 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.

Лит.: Бугаєва О. В. Київська філія Музичного товариства імені М. Д. Леонтовича як об'єкт біографічного дослідження / О. В. Бугаєва // Українська біографістика. – 2008. – № 4. – URL : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi.../cgiirbis_64.exe?

Електр. рес.: Музикальна культура Полтавщини ХІХ – початок ХХ століття // Історія Полтави : сайт Бориса Тристанова. – Режим доступу: http://histpol.pl.ua/ru/?option=com_content&view=article&id=584. – Загл. с екрана.

Гладкий Петро Захарович (1898, м. Сутківці на Поділлі – 09.04.1938) – співак-аматор. Член Вінницької філії МТЛ.

Із селян. Здобув початкову освіту. Співав у хоровій капелі (від 1925). Працював начальником відділу зв'язку у Вінниці. Заарештований у справі «групи Радкевича», розстріляний 9 квітня 1938.

Арх.: [Гладкий П.З.]. – ДАВО. – Ф. 6023. – Оп. 4. – Спр. 6346.

Лит.: Семенко Л. Їх поєднала пісня Леонтовича: Нариси з історії музичного життя України 1910–1930 років / Л. Семенко. – Вінниця, 2007.

Гнат Галайда *див. Хоткевич Гнат Мартинович*

Гнатенко Дем'ян Омелянович (1883–?) – учитель, працівник народної освіти. Член Білоцерківської філії МТЛ.

Здобув вищу педагогічну освіту. Завідував Білоцерківським окрсільбудом.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Білоцерківської філії. 4–5 травня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 114–123. – 10 од. зб. – 20 арк.

Гозенпуд Матвій Якимович [21.05(03.05).1903, Київ – 17.02.1961, Новосибірськ, РФ] – піаніст, педагог, композитор. Дійсний член МТЛ у 1924–26. Член Київської філії МТЛ у 1928. Член Київської організації СКУ (1932–51). Брат музикознавця, літературознавця і критика Абрама Гозенпуда.

Народився в родині службовців. Закінчив Київську консерваторію (1921; клас фп. Г. Беклемішева; у 1918–20 навчався композиції у Р. Глієра). Викладач (приват-доцент) Музично-драматичного ін-ту ім. М. В. Лисенка (від 1921). Професор Київської консерваторії по класу композиції і фп. (1935–49), викладач Київського музичного училища й ССМШ. Внаслідок кампанії «боротьби з космополітизмом» змушений був залишити Україну (1950). Професор Алма-Атинської (тепер Алматинської) консерваторії (1951–52), з 1959 – Новосибірської консерваторії. Автор критичних статей і муз. рецензій.

Тв.: 4 сонати для фп. (1928, 1933, 1935, 1947); 4 концерти для фп. з оркестром (1929, 1935, 1938, 1953); 4 струнних квартети (1931, 1934, 1938, 1953); 2 тріо (1940, 1950), фортепіанний квінтет (1945) з симфонії (1938, 1939, 1946); «Укр. сюїта» (1950), «Сюїта на казахські теми» (1953), концерт для скрипки з оркестром (1947); опера «Лампа Аладдіна» (1947); 24 прелюдії, етюди, п'єси, хори, романси, пісні. – URL : <http://feb-web.ru/feb/lermont/biblio/lvm/lvm-001-.htm?cmd=2>.

Пр.: Киевский музыкальный сезон 1946–47 года // СМ. – № 5; Концерти філармонії // Київ. правда. – 1946. – 21 груд.

Арх.: Анкети і заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–25. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.

Лім.: *Волосатих О.* Відомі «невідомі кияни» – Абрам і Матвій Гозенпуди / О. Волосатих // Часопис. – 2013. – № 4 (21). – URL : http://knmau.com.ua/chasopys/21_NBUV/docs/35.pdf.

Електр. рес.: Гозенпуд Матвей Акимович // Проза. Ру : Свод персоналий (Ігорь Абросимов). – Режим доступу: <http://www.proza.ru/2009/03/24/912>. – Загл. с екрана; Житловий будинок 1915–18, 1927–28, в якому містилися клуб // Звід пам'яток історії та культури: Інтересный Киев. – Режим доступу: <http://pamyatky.kiev.ua/streets/chervonoarmijska/zhitloviy-budinok-191518-192728-v-yakomu-mistilisya-klub-i-muzichna-shkola-yevreyskoyi-kulturno-prosvitnitskoyi-organizatsiyi-kulturna-liga>. – Назва з екрана; Житловий будинок 1875–78, в якому містилися склад-магазин // Звід

пам'яток історії та культури: Интересный Киев. – Режим доступу: <http://pamyatky.kiev.ua/streets/hreshchatik/zhitloviy-budinok-187578-v-yakomu-mistilisya-sklad-magazin-i-fabrika-muzichnih-instrumentiv-yindrzhaha-genrih-ignatij-ignatijovich-yindrzhisheka-pershij-u-kiyevi-postiyniy-hudozhnij-salon>. – Назва з екрана.

Головань Віра (1904–?) – робітниця. Входила до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–25.

Арх.: Особовий склад Студії за 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – 61 арк.

Головань Катерина (1900–?) – робітниця. Входила до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–25.

Арх.: Особовий склад Студії за 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – 61 арк.

Головань Ніна (1906–?) – учениця. Входила до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–25.

Арх.: Особовий склад Студії за 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – 61 арк.

Головатюк Степан Григорович (?–?) – педагог. Член Подільської філії МТЛ.

Закінчив учительську школу. Художній керівник і диригент співочого гуртка при Клубі Профагрошколи ім. Т. Шевченка у Гайсині. Для координації зв'язків із Центральним Правлінням МТЛ та з метою висвітлення музично-концертної діяльності, що провадив колектив у районі, Головатюком було запрошено Леона Ставицького на посаду музкора.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети керівників музичних осередків Поділля. 1925 р. – № 255–256. – 2 од. зб. – 2 арк.; Документи про діяльність музичних осередків Поділля за 1923–25 рр. – № 538. – 30 арк.

Гончар див. Сластіон Опанас Георгійович

Горбенко Павло Дмитрович (1892–?) – педагог, театральний діяч, критик. Член Київської філії МТЛ.

Навчався в Академії Мистецтва. Викладав у Музично-драматичному ін-ті ім. М. В. Лисенка. Працював у Народному комісаріаті освіти. Був членом Секції мистецтв Експертно-кваліфікаційної комісії (тепер ВАК) наукових робітників при Укрнауці НКО УСРР, до складу якої також входили П. О. Козицький (голова), С. А. Таранушенко, М. Г. Бурачек і П. І. Таран.

Пр.: Про ляльковий театр // Сільський театр. – 1926. – № 4.

Арх.: Анкети та заяви музичних осередків Київщини та їх керівників про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 243–252. – 10 од. зб. – 15 арк.

Літ.: Бугаєва О. В. Київська філія Музичного товариства імені М. Д. Леонтовича як об'єкт біографічного дослідження / О. В. Бугаєва // Українська біографістика. – 2008. – № 4. – URL : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi.../cgiirbis_64.exe?.

Електр. рес.: Михайло Бойчук і його школа у Києві // Сергій Білокінь / Історик України : Персональний сайт. – Режим доступу: <http://www.s-bilokin.name/Culture/Bojchuk/KyivPainter.html>. – Назва з екрана.

Гордієвський Михайло Іванович (23.05.1885, с. Зеленьки Київської губ., тепер Кагарлицького р-ну Київської обл. – 27.03.1938, Одеса) – філософ, педагог, суспільно-політичний діяч. Член Одеської філії МТЛ. Батько – Гордієвський Іван – відомий співак (бас-профундо) і педагог.

Народився в родині священника. Закінчив Київську духовну семінарію (1905) та історико-філологічний ф-т Імператорського Новоросійського ун-ту (1910). Вступив до аспірантури Ун-ту, по закінченні якої 1915 під керівництвом проф. М. Ланге був зарахований до приват-доцентом та магістрантом на кафедрі філософії. Водночас у 1915–17 працював в Одесі учителем історії в реальній школі та жіночій гімназії та на Вищих жіночих курсах. Активний діяч українського національно-визвольного руху: від української партії соціалістів-революціонерів 1917 був кандидатом до Установчих зборів по Херсонському округу від губкомів селянських депутатів, у січні 1919 – делегатом Трудового конгресу. Член товариств «Просвіта» і «Українська хата» Одещини. Будучи патріотично налаштованим українцем, у 1920-ті вступив до Одеської філії МТЛ, брав участь в організації культурно-мистецьких заходів. Провадив публіцистичну діяльність, протягом 1917–19 друкувався в газетах «Українське слово», «Молода Україна», «Боротьба», працював редактором журн. «Основи». Від 1920 – доцент Одеського гуманітарно-суспільного ін-ту, водночас – Ін-ту народної освіти (з 1921 – професор, 1926 – декан ф-ту соціального виховання), у яких викладав логіку, історію педагогіки, методологію суспільних наук. Очолював науково-дослідну кафедру педагогіки і педології при ОІНО (1927–30), науково-методичну комісію Одеського губкому політичної освіти з питань українізації (1924–1926), був членом Одеського бібліографічного товариства (1926–1930), посідав три посади в Одеському Науковому Товаристві при ВУАН (голова товариства, педагогічної секції та підсекції історії педагогіки). У 1930–33 – очолював посаду професора Ін-ту соціального виховання та Фізико-хіміко-математичного ін-ту, де читав лекції з історії педагогіки, суспільних наук та методології викладання суспільно-історичних дисциплін. Упродовж 1934–38 – професор кафедри історії стародавнього світу історичного ф-ту Одеського державного університету. 27 березня 1938 заарештовано як «учасника і керівника контрреволюційної есерівської організації за проведення шпигунської роботи». Протягом одного дня Виїзною сесією Військової колегії Верховного суду СРСР в Одесі було винесено вирок і страчено вченого. Репресіям також було піддано його дружину Олену Оттівну – ви-

кладача німецької мови в ОДУ та Ін-ті зв'язку. За відсутністю доказів 1992 справу – припинено, а вченого – реабілітовано.

Пр.: Соціально-педагогічні ідеї Песталоцці в освітленні його філософії. – Одеса, 1927; Кант і Песталоцці. – Одеса, 1928; М. І. Пірогов і «Одесский Вестник» // Записки Українського бібліографічного товариства в Одесі. – 1930. – Ч. 4; Наукова й громадсько-педагогічна діяльність професора М. М. Ланге // Записки Одеського наукового при ВУАН товариства. – 1930. – № 1; Л. А. Смоленський (з нагоди 25-тиріччя смерті). До історії українського руху в Одесі // Шквал. – 1930. – № 35 (22 груд.).

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Одеської філії. 20–25 вересня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – 144–159. – 16 од. зб. – 16 арк.

Літ.: Зленко Г. Д. Лицарі досвітніх огнів в історії «Просвіти» / Г. Д. Зленко. – Одеса, 2005; Шевченко В. В. Організація та діяльність Одеської секції Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури при Одеському інституті народної освіти / В. В. Шевченко // Записки історичного факультету. – Одеса, 2003. – Вип. 13; Петровський Е. П. Кадрова ситуація на історичному факультеті Одеського державного університету в 1930-х роках / Е. П. Петровський // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. – Київ, 2005. – Вип. 13. – URL : <http://histans.com/JournALL/pro/13/13.pdf>; Левченко В. В. Михайло Іванович Гордієвський – забутий професор Одеського державного університету / В. В. Левченко, Е. П. Петровський // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – 2007. – № 1–2. – URL : <http://ua.convdocs.org/docs/index-126126.html>; Шевченко В. «Арештувати як українського есера...» (до біографії професора філософії та педагогіки Одеського державного університету Михайла Гордієвського) / В. Шевченко, Е. Петровський // З архівів ВУЧК ГПУ НКВД КГБ. – Київ, 2008. – № 1/ 2 (30/31). – URL : http://histans.com/JournALL/gpu/gru_2008_30_1/10.pdf.

Гордій Юрич див. *Дубровська-Трикулевська Ніна Юріївна*

Городовенко Нестор Феофанович [27.10.(09.11).1885, с. Венслави Лохвицького пов., тепер Полтавської обл. – 21.08.1964, м. Монреаль, Канада] – хоревий диригент, педагог, музично-громадський діяч, художній керівник і головний диригент капели «Думка». Персональний член МТЛ (від 1921), дійсний член МТЛ у 1924–26. Засл. арт. України (1926).

Змалку співав у церковному хорі. Закінчив Полтавську учительську семінарію (1903) і Глухівський педагогічний ін-т. Вчителював у Лохвиці, Переяславі (тепер Переяслав-Хмельницький), Ольгополі, Києві, повсюди організовуючи аматорські хори. Диригент Першої мандрівної капели Дніпросоюзу (весна 1920), що з середини 1921 стала відома як Державна українська мандрівна капела («Думка»), з якою пов'язана вся подальша творча доля митця. Становлення «Думки» як неповторного і високо професійного хороваго колективу та формування власного репертуару фактично відбувалося під час концертної практики під час подорожей Україною. Від початку існування репертуар колективу складався з української хорової класики – тво-

рів М. Леонтовича, К. Стеценка, М. Лисенка, Г. Топольницького, П. Батюка, Л. Ревуцького та ін. Зростанню популярності «Думки» сприяли чисельні авторські концерти композиторів М. Вериківського, П. Толстякова, П. Козицького, що проходили за участі «Думки», а також щорічне відзначення Шевченкових роковин у різних містах, що справляло на слухачів сильне, навіть магічне враження. Розширення репертуару за рахунок зарубіжної і російської класики стимулювали гастрольні подорожі не тільки містами України, але й Росії, Білорусі, Кавказу і Європи. Так, під керівництвом Городовенка було здійснено 53 гастрольні подорожі. А наприкінці 1920-х «Думка» вважалася одним із найкращих хорів у колишньому СРСР. Репертуар колективу виявився надзвичайно широким, крім українських, виконувалися твори Л. Бетховена, Й. Брамса, Й. Гайдна, К. Дебюссі, С. Монюшка, М. Мусоргського, С. Танєєва, М. Равеля, С. Рахманінова, Р. Шумана та ін. Блискучу техніку і надзвичайну художність виконання високо оцінювали провідні тогочасні вітчизняні й закордонні музиканти – Е. Ансерме, О. Глазунов, О. Кошиць та ін. У 1930-ті, незважаючи на величезну популярність колективу, до нього, як і до інших мистецьких колективів України, запроваджується політика утиску і звинувачень у націоналізмі, що спочатку позначилося на помітному звуженні українського репертуару, а поступово – скорочення штату колективу і виключення хористів із його складу (вересень 1937). Незабаром митець отримує посаду хормейстера в Українському ансамблі пісні і танцю (керівник П. Вірський), що розпався у 1941, на початку Другої світової війни. Водночас (разом із П. Гончаровим) керує у Києві Українською національною капелюю (1942), до репертуару якої вперше ввійшли запропоновані ним духовні твори, передусім хоровий концерт Д. Бортнянського. Переїхавши до Львова у 1943, очолив організований тут Український національний хор ім. М. Леонтовича, останній виступ якого під його орудою відбувся в Україні у січні 1944. Переїхавши до Німеччини, митець виступає з хором «Україна» (1945–48) та Капелюю бандуристів ім. Т. Шевченка під керівництвом Г. Китастого. З грудня 1948 жив і працював у Монреалі (Канада). Очолив аматорський хор «Україна», організований українською громадою міста, репертуар якого складали хорові твори українських композиторів. Останній виступ колективу під керівництвом Городовенка відбувся навесні 1963.

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 60. – 27 арк.

Лит.: Автобіографія // Музика. – 1993. – № 5; *Шибанов Н.* Нестор Городовенко: Життя і творчість / Н. Шибанов. – Київ, 2001; Народжені Україною: мемор. альм. : у 2 т. – Київ : Євроімідж, 2002. – (Золоті імена України). – Т. 1. – 2002; *Завітневич Г.* Нестор Городовенко / Г. Завітневич // Екран (США). – 1975. – № 81–82 (передрук у журн. «Музика». – 1993. – № 3); *Лащенко А.* Драматичні колізії мистецького життя Нестора Городовенка / А. Лащенко // Повернення культурного надбання України: проблеми, завдання, перспективи // Матеріали музичної спадщини. – Київ, 1999. – Вип. 13; *Пархоменко Л.* Нестор Городовенко в історії капели «Думка»: версії та фак-

ти / Л. Пархоменко // Київська старовина. – 2000. – № 4; Шерей Г. Нестор Городовенко в Америці / Г. Шерей // Народна творчість та етнографія. – 2002. – № 5–6.

Електр. рес.: Городовенко Нестор Феофанович // Assis : архив сайта. – Режим доступа: <http://assis.lt/?p=75>. – Загл. с экрана; Городовенко // Russian.Records.Com. – Мир русской грамзаписи. – Режим доступа: http://www.russianrecords.com/search.php?search_keywords=%C3%EE%F0%EE%E4%EE%E2%E5%ED%EA%EE&l=russia. – Загл. с экрана; Думка // Інститут історії України НАН України : Енциклопедія історії України. – Режим доступу: <http://history.org.ua/index.php?termin=Dumka>. – Назва з екрана; Нестор Городовенко // «Наша Парафія» : Парафія святого архистратига Михаїла, Київ, Пирогів. – Режим доступу: <http://www.parafia.org.ua/person/horodovenko-nestor/>. – Назва з екрана; Нестор Городовенко // Українські класичні співаки, композитори, музиканти. – Режим доступу: <http://www.ex.ua/17208462>. – Назва з екрана; Нестор Городовенко // Українці в світі. – Режим доступа: <http://www.ukrainians-world.org.ua/peoples/1d43160fc8a159c7/>. – Назва з екрана; Олександромиколаївська церковно-учительська семінарія // История Полтавы : сайт Бориса Тристанова. – Режим доступу: <http://histpol.pl.ua/ru/obrazovanie-i-sport/dukhovnye-uchebnye-zavedeniya?id=398>. – Назва з екрана; Реабілітовані історією. Полтавська область. Кн. 5 // Головна редакційна колегія науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією»... – Режим доступу: http://www.reabit.org.ua/files/store/Poltava_05.pdf. – Назва з екрана; Родовід Городовенка : версії та факти // Лохвиця : Історія міста. – Режим доступу: <http://lohvitsa.org.ua/forum/4-3-8>. – Назва з екрана.

Гоца Василь Петрович (1885, с. Озерна, тепер Тернопільської обл. – 1937, Соловки, Росія) – педагог, освітній діяч, диригент. Член Кам'янець-Подільської філії МТЛ.

Народився у селянській родині. Закінчив Тернопільську гімназію (1905) та філософський ф-т Львівського університету (1910), працював у системі освіти Австро-Угорщини. Активіст Української Радикальної партії, військовик (від 1914), перебував у російському полоні (1916–17), учасник Громадянської війни у складі Червоної Армії. Завідувач Ямпільської повітової та старший інспектор Кам'янець-Подільської округової народної освіти (1923–1927). Диригент хору і член драмгуртка Кам'янець-Подільської філії МТЛ. Директор Житомирського інституту народної освіти (від 1928). Заарештований за участь в УВО (1933), розстріляний на Соловках (1937).

Лит.: Семенко Л. Їх поєднала пісня Леонтовича: Нариси з історії музичного життя в Україні 1910–1930-х років / Л. Семенко. – Вінниця, 2007; Стрижак С. Василь Гоца (1885–1937): сторінки біографії директора Житомирського інституту народної освіти / С. Стрижак // Наукові записки ВДПУ. – Вінниця, 2006. – Вип. X. – (Серія «Історія»)

Електр. рес.: Гоца Василь Петрович // Соловецкий мартиролог: Списки имен Соловецких заключенных. Книга 7. Глава 12. – Режим доступа: http://www.solovki.ca/passional/passional_4.php. – Загл. с экрана; Згадай. Вшануй! Мартиролог розстріляних під Сандармохом // Українська правда : Історична правда. – Режим досту-

пу: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2010/10/27/1406/>. – Назва з екрана; Соловки // Сергій Білокінь / Історик України : персональний сайт. – Режим доступу: <http://www.s-bilokin.name/Terror/Solovky.html>. – Назва з екрана.

Грабовський (?–?) – скрипаль (альтист). Член Київської філії МТЛ у 1928.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1986. – 48 арк.

Григор'єв Георгій Михайлович (1894–?) – слідчий. Член Київської філії МТЛ.

Здобув вищу юридичну освіту, закінчив приватну музичну школу. Організатор оркестру народних інструментів, керівник музичного гуртка.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви музичних осередків Києва та їх керівників про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. 1924–1926 рр. – № 230–242. – 13 од. зб. – 16 арк.; Анкети та заяви музичних осередків Київщини та їх керівників про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. 1925 р. – № 243–252. – 10 од. зб. – 15 арк.

Григоріів (?–?) – кобзар. Персональний член МТЛ у 1926. Представник від Гуртка аматорів народних інструментів у МТЛ.

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 60. – 27 арк.

Гриневич Мефодій Іванович (1908, с. Кам'яне Балтського пов., тепер Одеської обл. – після 1938) – педагог, диригент. Член Тульчинської філії МТЛ.

Народився в сім'ї диякона. Закінчив Тульчинський педтехнікум (1927), викладав у Тульчинській медшколі. Керівник і диригент місцевої капели ім. М. Леонтовича. Заарештований 1938. Подальша доля невідома.

Арх. [Гриневич Мефодій Іванович]. – Державний архів Вінницької обл. – Спр. 5907. – Оп. 1.

Літ.: Семенко Л. Їх поєднала пісня Леонтовича: Нариси з історії музичного життя в Україні 1910–1930-х років / Л. Семенко. – Вінниця, 2007.

Грінфельд Генріх Ілліч (1894–?) – піаніст, педагог. Член Проскурівської філії МТЛ.

Закінчив консерваторію та художню школу. Акомпаніатор у школі.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Проскурівської філії. 4 січня – 1 грудня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 160–177. – 18 од. зб. – 34 арк.

Грінченко Микола Олексійович [криптонім – М. Г.; 22.04(05.05).1888, м. Київ – 27.11.1942, м. Уфа, тепер Башкортостан, РФ, перепохований у Киє-

ві] – музикознавець, фольклорист, педагог, музично-громадський діяч. Член Президії МТЛ (1922–24), завідувач науково-дослідного і видавничого (разом із К. Квіткою) відділу Товариства. Член редколегії журн. «Музика», «Музичної газети» та журн. «Червоний шлях». Член Київської філії МТЛ у 1928. Засл. діяч мистецтв УРСР (1941).

Початкову музичну освіту здобув у Придворній співацькій капелі С.-Петербурга (1897–1901). Закінчив Київське музичне училище по класу теорії музики (1912). Працював вихователем притулку імені Дегтярьова в Києві (1913–18). Розробив курс історії української музики, який вперше почав викладати у Кам'янець-Подільському ун-ті у 1921. Присвятив себе педагогічній діяльності, викладав усі музично-історичні курси української, російської та західноєвропейської музики, започаткував і читав курси історії опери, музичної критики, музичної історіографії та історії української музичної фольклористики. Обіймав посади професора (від 1922), ректора (1925–28), проректора з навчальної роботи (1928–34) Музично-драматичного ін-ту ім. М. В. Лисенка. Від кінця 1920-х провадив активну наукову діяльність, працює співробітником Кабінету музичної етнографії ВУАН (1929–30), водночас завідує Музично-художньою частиною Радіоцентру (від 1930). Обіймає посаду професора Київської консерваторії (1934–38) і лектора Київської філармонії (від 1935). На початку 1930-х починаються переслідування вченого, якого було звинувачено у буржуазному націоналізмі, наслідком чого став нетривалий арешт (після 1934), позбавлення посад і нігілістична критика наукового доробку впродовж майже десяти років. Протягом 1938–42 обіймав різні наукові посади в Інституті фольклору АН УРСР (тепер ІМФЕ НАНУ): завідувачий відділу пісенного фольклору, в. о. заступника директора Інституту. У 1939 був художнім керівником Етнографічного ансамблю кобзарів, завідувачим кафедри російської мови Вольського учительського інституту (м. Вольськ, тепер Саратовської обл. РФ). Тяжкі випробування не минули безслідно: він захворів на туберкульоз, від якого невдовзі й помер. Автор понад 100 наукових праць, зокрема першого ґрунтовного музикознавчого дослідження – «Історія української музики», аналітичних досліджень творчості М. Лисенка, М. Леонтовича, К. Стеценка. За сприяння митця предмет «Історії української музики» виокремлено як обов'язкову музично-історичну дисципліну для вищих спеціальних навчальних закладів. Грінченко одним із перших всебічно дослідив внесок М. Лисенка у національну музичну культуру, разом із Д. Ревуцьким розробив джерельну базу для дослідження музичної Шевченкіани.

Пр.: поміж найголовніших: Історія української музики. – Київ., 1922; Шевченко і музика. – Київ, 1941; Нарис історичного розвитку української народної музики. – Київ, 1947; Українські радянські народні пісні. – Київ, 1959; Українська народна інструментальна музика. – Київ, 1959; Українська народна дума. – Київ, 1959; Коломийки. – Київ, 1959; «Тарас Бульба». Академічний оперовий театр // Пролетарська Правда. – Київ, 1927. – 18 жовт.; Донець і Захарова в «Тарасі Бульбі» // Пролетар-

ська Правда. – Київ, 1927. – 22 жовт.; «Тарас Бульба» (до відкриття сезону в Київській академічній опері) // Пролетарська Правда. – Київ, 1927. – 14 жовт. – URL : <http://feb-web.ru/feb/gogol/critics/mi0/mi1/mi12474.htm>.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1927 р. – № 61. – 22 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–25 рр. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.; Списки особового складу журналу «Музика» та автури за 1923 р. – № 1560. – 4 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.; Грінченко Микола Олексійович (1888–1942) – музикознавець, фольклорист, педагог, засновник музичного українського радіомовлення. – ІМФЕ. – Фонд 36. – 912 од. зб. (1865–1942).

Лит.: Юдіна В. М. О. Грінченко / В. Юдіна. – Київ, 1945; Провідники духовності в Україні : довідник / І. Ф. Курас. – Київ : Вища шк., 2003. – URL : http://uchebnikonline.com/kulturologia/providniki_duhovnosti_v_ukrayini_kuras_if/providniki_duhovnosti_v_ukrayini_-_kuras_if.htm; Вернадский В. Избранные труды по истории науки / В. Вернадский. – Москва : Наука, 1981; Немкович О. Микола Грінченко: Нарис про життєвий і творчий шлях / О. Немкович. – Київ, 1988; Немкович О. Українське музикознавство ХХ століття як система музикознавчих дисциплін / О. Немкович. – Київ, 2006; Козицький П. Микола Грінченко. «Історія української музики»: Рецензія / П. Козицький // Музика. – 1923. – № 3; Білокопитов О. Викрити й розтрошити націоналізм на музичному фронті УСРР / О. Білокопитов // Радянська музика. – 1934. – № 1; [Б. п.] Микола Олексійович Грінченко (1888–1942) // Мистецтво, фольклор, етнографія: Наукові записки АН УРСР. – Київ, 1947. – Т. 1–2; Гордійчук М. М. О. Грінченко / М. Гордійчук // Народна творчість та етнографія. – 1957. – № 4; Гордійчук М. М. О. Грінченко / М. Гордійчук // Фольклор і фольклористика. – Київ, 1979; Бакаєва Г. Фундатор українського музикознавства / Г. Бакаєва // Музика. – 1987. – № 3; Немкович О. Перший редактор «Української музичної газети» / О. Немкович // УМГ. – 1987. – № 2–3; Іваненко В. Дослідник історії української музичної культури М. О. Грінченко / В. Іваненко // Народна творчість та етнографія. – 1988. – № 3; Іваненко В. Новації Миколи Грінченка (український музикознавець, фольклорист, педагог) / В. Іваненко // Культура і життя. – 1988. – 15 трав.; Грінченко А. Спогади про батька / А. Грінченко // Музика. – 1988. – № 5; Немкович О. М. Грінченко і становлення української композиторської школи / О. Немкович // Народна творчість та етнографія. – 1997. – № 4; Гнатюк Л. Микола Грінченко і становлення вищої музичної освіти в Україні / Л. Гнатюк // Наукові записки Тернопільського педагогічного ун-ту. – 2000. – № 1 (4); Немкович О. Народжені Україною: мемор. альм. / О. Немкович. – Київ : Євроімідж, 2002. – (Золоті імена України). – Т. 1. – 2002.

Електр. рес.: Грінченко Микола Олексійович // Знаменитые, великие, гениальные люди. Самое интересное о них. – Режим доступа: <http://00v.com.ua/ru/node/3307>. – Загл. с экрана; Грінченко Микола Олексійович // Словопедія : УСЕ (Український словник-енциклопедія). – Режим доступу: <http://slovopedia.org.ua/29/53395/9545.html>. – Назва з екрана; Грінченко Микола Олексійович: україн-

ський музикознавець, фольклорист // Br.Com.Ua : Реферати, курсові, дипломні роботи. – Режим доступу: <http://www.br.com.ua/referats/Biography/124319.htm>. – Назва з екрана; Грінченко М. О. // Київ : енциклопедія. – Режим доступу: <http://wek.kiev.ua/uk>. – Назва з екрана; «Грінченко М.» в словаре // Хохлопедія : Українська енциклопедія. – Режим доступу: http://hohlopedia.org.ua/search/?word=%C3%F0%B3%ED%F7%E5%ED%EA%EE+%CC.&select=use_universalnyu_slovyuk_entsyklopediya. – Назва з екрана; Микола Грінченко // Українці в світі. – Режим доступу: <http://www.ukrainians-world.org.ua/peoples/f5a757da583485c3/>. – Назва з екрана; Повнотекстова довідка «Митці – ювіляри» : «Нехай лунає музика» // Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека імені Миколи Островського. – Режим доступу: <http://www.ounb.km.ua/vistavki/uvilari/index.php>. – Назва з екрана; Путівник по особових фондах Архівних наукових фондів // Національна парламентська бібліотека України / Культура України : Електронна бібліотека. – Режим доступу: <http://elib.nplu.org/view.html?id=2204>. – Назва з екрана; Сьогодні 125 років від дня народження Миколи Грінченка... // Воля народу : громадсько-політичний портал – Режим доступу: <http://volianarodu.org.ua/uk/Garyacha-tema/Sogodni-125-rokiv-vid-dnya-narodzheniya-Mykoly-Grinchenka-ukrajinskogo-muzykoznavtsya-folklorysta>. – Назва з екрана.

Гродзинський Олександр Олександрович [10(22).06.1891, с. Скотаре, тепер Звенигородського р-ну Черкаської обл. – 1973, Київ] – оперний співак (бас), педагог. Член Київської філії МТЛ у 1928. Засл. діяч мистецтв УРСР (1969).

Навчався вокалу в Київській консерваторії (1913–15; 1922–25, клас Г. Гандольфі та М. Чистякова). Соліст Київської опери (1925–54). Викладач Київської консерваторії (1943–73). Серед учнів – М. Кондратюк, А. Мокренко, М. Полуденний. Партії: Виборний («Наталка Полтавка» М. Лисенка), Кирдяга («Тарас Бульба» М. Лисенка), Пацок («Різдвяна ніч» М. Лисенка), Кончак («Князь Ігор» О. Бородіна), Гремін («Євгеній Онегін» П. Чайковського), Собакін («Царева наречена» М. Римського-Корсакова), Цуніга («Кармен» Ж. Бізе) та ін.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1986. – 48 арк.; Гродзинський Олександр Олександрович (1891–1973) – оперний співак і вокальний педагог. – ЦДАМЛІМ України. – Ф. 455. – Оп. 1. – Од. зб. 113 (1920–1970). – URL : <http://csam.archives.gov.ua/includes/uploads/2014/08/NDA.pdf>.

Літ.: Михайлова Т. Виховання співаків у Київській консерваторії / Т. Михайлова. – Київ, 1970.

Електр. рес.: Кондратюк Миколай Кондратьєвич // История Полтавы : сайт Бориса Тристанова. – Режим доступу: http://histpol.pl.ua/ru/?option=com_content&view=article&id=2133. – Назва з екрана; Хлюпни мені, терне... // Дика Слива (Wild Plum). – Режим доступу: http://ternu.ucoz.ru/news/khljupni_meni_terne/2013-01-22-374. – Назва з екрана; Національна музична академія України // Music-Review Ukraine. – Режим доступу: <http://www.m-r.co.ua/mr/mr.nsf/0/516D8892658CD043C225771D0063E4E0?OpenDocument>. – Назва з екрана.

Грудин (Грудін) Володимир Володимирович (26.12.1893, Київ – 14.11.1980, м. Філадельфія, США) – композитор, піаніст, педагог, диригент, музичний критик. Член Київської філії МТЛ у 1928. Очолював АСМ в Україні (1927–28). Член СКУ (до 1941).

Навчався приватно у Ф. Якименка та Є. Риба. Закінчив Київську консерваторію (клас фп. С. Тарновського, клас композиції Р. Глієра) та Одеську консерваторію (клас диригування Й. Прибіка). Диригент Одеського та Київського оперних театрів, водночас викладач Одеської та Київської консерваторій. Від 1945 викладав у музичних навчальних закладах Праги і Парижа, де виступав як піаніст і виконавець власних творів. На початку 1950-х переїхав до США, де викладав в Українському музичному інституті Нью-Йорка. Автор вокально-хорових творів – поеми «Сон» для хору і оркестру (за Т. Шевченком), романсів, хорів та обробок укр. народних пісень; інструментальних – симфонії, трьох сюїт для оркестру, 2-х концертів для фп. з оркестром, концерту для 2-х скрипок, квартету, 2-х тріо для скрипки, віолончелі та фп., мініатюр для різних інструментів та ін.

Тв.: Вечер : для меццо-сопр. или баритона в сопров. фп. : Оп. 1. – № 1 / сл. Ф. Сологуба. – Москва, 1926; Два романса : для 1 голоса с ф.-п. : Ор. 1 / сл. Н. Казаданова. – Киев : К.М.П. [б. г.]; Колыбельная : для сопр. или тенора с фп. : Ор.1. – № 1 / сл. Рена Гиль. – Москва, 1926; Два офорта : для фп. : Соч. 2. – Москва, 1925; Первая японская сюита : для голоса с фп. : Соч. 3. – Москва ; Вена, 192?; Соната для фортепиано : Соч. 4. – Москва, 1924; Дитяча сюїта : Ор. 5. – Х., 1930; П'єса на молдавські теми : для скрипки та фп. : Тв. 6. – Харків ; Київ : Мистецтво, 1934; Дума про соколів : для голосу з супровод. фп. / сл. В. Здорового. – Київ, 1938; Етюдї : Ор. 7. – № 1, 2. – Харків, 1930; Квартет (F-Dur) : для 2-х скр., альта і віолонч. : Ор. 8. – Москва, 1935; Три парадокса : Для фп. : Ор. 9. – Москва ; Вена, 1928; 6 прелюдїй : для фп. : Ор. 10. – № 1–6. – Київ : Мистецтво, 1939; Три інструктивні п'єси : Ор. 11. – Харків, 1934; Київ : для двохголосного хору без супровод. / сл. В. Здорового. – Київ, 1938; Дві п'єси для фп. : Ор. 12. – Київ, 1930; Дві п'єси : для кларнета з супров. фп. : Ор. 13. – Харків ; Київ, 1934; Поема на укр. теми a-moll : для скрипки і фп. : Ор.14. – Київ : Мистецтво, 1938; Два стихотворения А. Пушкина : для високого голоса с фп. : Соч. 15. – Москва, 1938; Тріо d-moll для фп, скр. та віолонч. : Ор. 18. – Київ : Мистецтво, 194?; Дві п'єси : для фп. : Ор. 19. – Москва ; Лейпциг, 1929; Вторая японская сюита : для сопр. или тенора с фп. : Соч. 17. – Москва, 1926; Романс : для високого голосу з супровод. фп. : Ор. 20. – № 1 / сл. О. Пушкіна, пер. В. Сосюри. – Київ, 1938; Вальс (H-Dur) : для сопр. з супровод. фп. : Ор. 21 / сл. П. Фета, пер. В. Сосюри. – Київ, 1938; Ой діброво, темний гаю : Романс : для голосу з супровод. фп. : Ор. 22. – № 1 / сл. Т. Шевченка. – Київ, 1939; Две песни на сл. Т. Шевченко : для високого голоса с фп. : Соч. 22. – № 1, 2. – Москва ; Ленинград : Искусство, 1939; Льїч : для середнього голосу з супровод. фп. / сл. В. Здорового. – Київ, 1938; К портрету [«Как мальчик кудрявый, резва»]. – Ор. 23/1 / сл. М. Ю. Лермонтова // Романси українських радянських композиторів. – Київ : Мистецтво, 1941; Песня [«Желтый лист о стебель бьется»]. – Ор. 23/3 // Романсы и песни советских композиторов на тексты Лермон-

това. – Москва ; Ленинград : Музгиз, 1941 (рукопис : ГЦММК. – Ф. 267. – ед. хр. 3036). – URL : <http://feb-web.ru/feb/lermont/biblio/lvm/lvm-001-.htm?cmd=2>; Буревестник : для середнього голосу і фп. : Ор. 25 / сл. М. Горького. – Київ, 1939; Поема : для віолонч. і фп. : Ор. 27. – Київ : Мистецтво, 1940; Море : Романс : для високого голосу і фп. : Ор. 29. – № 1 / сл. В. Сосюри. – Київ, 1941; Ой по горі ромен цвіте : для середн. голосу з фп. / сл. Т. Шевченка. – Київ, 1939; Осінь : для фп. – Москва, 1925. – URL : <http://old.rsl.ru/table.jsp?>.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1986. – 48 арк.

Літ.: Лисько З. Сучасні музики Великої України / З. Лисько // Українська музика. – 1938. – Число 11–12; Брескін О. Шевченко в романах українських радянських композиторів / О. Брескін // Радянська музика. – 1939. – № 2; Ольховський А. Творчість радянських композиторів України / А. Ольховський // Там само. – 1940. – № 3; Лагодинська-Залеська Г. Володимир Грудин / Г. Лагодинська-Залеська // Овид (Буенос-Айрес). – 1958. – Число 1; Соневицький І. Авторський концерт В. Грудина / І. Соневицький // Свобода (Нью-Йорк). – 1958. – 14 лют.

Електр. рес.: Грудин Володимир Володимирович // Дніпро. – Режим доступу: <http://www.ursr.org/dnipro/91/04/html/204.html>. – Назва з екрана.

Грушівська Олена Львівна (1889–?) – педагог. Член Одеської філії МТЛ.

Закінчила Вищі жіночі курси. Викладала історію в школі.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Одеської філії. 20–25 вересня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 144–159. – 16 од. зб. – 16 арк.

Губерман Овсій Маркович (21.05.1896, м-ко Стара Прилука, тепер Вінницької обл. – 15.04.1970, Київ) – композитор, педагог. Член Вінницької філії МТЛ.

Народився в родині агронома. Навчався по класу скрипки в Музичному училищі Одеського відділення Імператорського російського музичного товариства (1910–13), на музично-теоретичному та диригентському відділеннях Житомирського музичного училища (до 1919). Закінчив екстерном факультет теорії композиції Одеської консерваторії (1921; клас проф. В. Малишевського). Викладач музики, історії, російської мови в школах на Вінниччині. Викладач, а згодом директор Вінницького музичного технікуму. Працював диригентом аматорських хорів і симфонічного оркестру. Переїхавши до Києва, викладав у Київській консерваторії по класу композиції (1933–58). Автор науково-теоретичних та методичних праць: «Методи навчання гри гармонійних послідовностей на фортепіано», «Курс методики викладання музично-теоретичних дисциплін», «Про підручники теорії музики та гармонії Г. Л. Любомирського», «Слухове засвоєння гармонійного матеріалу», «Короткий російсько-український словник музичної термінології», «Збірка вправ

із сольфеджіо». Автор двох сюїт для струнного квартету, п'єс для скрипки та фп., музики до драматичних вистав, обробок нар. пісень. Автор популярної пісні «Мы – веселье ребята».

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Вінницької філії. 14–16 квітня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 124–127. – 4 од. зб. – 8 арк.

Гуменник (?–?) – організатор музполітосвіти. Член Київської філії МТЛ від 1926.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1927 р. – № 61. – 22 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.

Гупаловський Василь Павлович (1887–?) – піаніст. Член Кам'янець-Подільської філії МТЛ.

Здобув загальну середню освіту, закінчив фортепіанні класи. Працював тапером у кінотеатрі.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Кам'янець-Подільської філії. 1–21 липня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 128–139. – 12 од. зб. – 23 арк.

Дегтяренко Тодось Олександрович (1897–?) – учитель. Член Чернігівської філії МТЛ.

Закінчив Педкурси. Викладав співи в школі. Організатор хору при Сельбуді.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб, хору при Будинку освіти і Музпрофшколи м. Чернігова. 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 204–217. – 14 од. зб. – 14 арк.

Дегтярьов Кіндрат Савович (18..–?) – педагог, диригент. Член Полтавської філії МТЛ.

Закінчив Педкурси і Регентські курси на Полтавщині. Викладав на Педкурсах. Був диригентом Соборного хору (1905–13). Засновник і диригент Хору-студії при Гадяцьких Педкурсах (1922).

Арх.: Анкети та заяви музичних осередків Полтавщини та їх керівників про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 257–263. – 7 од. зб. – 8 арк.

Електр. рес.: Алфавитный указатель к справочным книжкам... Полтавской губернии // История Полтавы : сайт Бориса Тристанова. – Режим доступа: <http://histpol.pl.ua/ru/biblioteka/ukazatel-po-avtoram/avtory-a/aroyan-artur-sargisovich?id=11685>. – Загл. с экрана.

Дейнеко Сергій Гнатович (1900–?) – агроном, педагог, диригент. Член Чернігівської філії МТЛ.

Здобув вищу музичну освіту. Керівник і диригент хору Чернігівського ІНО, Капели ім. Леніна та хору товариства «Плуг».

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб, хору при Будинку освіти і Музпрофшколи м. Чернігова. 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 204–217. – 14 од. зб. – 14 арк.

Денбський Віктор Миколайович (01.11.1892, Київ – 16.03.1976, м. Новосибірськ, РФ) – композитор, педагог. Член Київської філії МТЛ у 1928. Член СК СРСР (від 1941).

Початкову музичну освіту здобув дома. Спочатку вчився гри на фп. у Ю. К. Виганд. Закінчив гімназію у Києві (1902–11). Продовжив приватне навчання по класу фп. у Л. І. Доманської. Під час навчання працював акомпаніатором, вивчав клавіри симфонічних і оперних творів. Водночас самостійно навчався гри на струнних і духових інструментах, брав участь у виступах самодіяльних оркестрів Києва – симфонічному, народному і духовому. Протягом 1911–15 вчиться на юридичному ф-ті Київського ун-ту і в Музичному училищі (від 1913 – консерваторія). Проте здобути музичну освіту йому тоді не вдалося: 1915 взяв ранній шлюб, у зв'язку з чим часто змінював місця роботи і міста в пошуках роботи. У 1921 вступає до Московської консерваторії, яку покидає і переїжджає до Казані, де керує самодіяльними колективами. Повернувшись до Києва, вчиться у Музично-драматичному ін-ті ім. М. В. Лисенка (1922–26; клас композиції Б. Лятошинського та Р. Глієра, диригування – М. Малька). До 1931 жив і працював у Києві, де керував Оркестром мандолін і концертін (МіК). Протягом 1931–44 очолює музичні частини драматичних театрів Магнітогорська, Хабаровська, Владивостока, Новосибірська, Куйбишева. Викладає в музичному училищі й музичній школі Новосибірська. Збирав музичний фольклор народів Сибіру. Автор опер «Повстання» (1926) і «Маскарад» (1940), оперети «Фронтowa бригада» (1944), трьох симфоній (1926, 1938, 1955), скрипкового концерту, сюїти «Із глибини століть» для оркестру народних інструментів, сюїти, рапсодії («Молдавська рапсодія»), увертюри для симфонічного оркестру, камерних ансамблів та п'єс для фортепіано, віолончелі, творів для оркестру народних інструментів, романсів і хорів, музики для драматичних вистав (до «Лісової пісні» Лесі Українки).

Тв.: опера «Маскарад» / лібр. В. Денбського. – Москва : Сов. композитор, 1941 (постановка Куйбишевського т-ру опери і балету, 1941).

Пр.: Моя опера // Волжская коммуна (Куйбишев). – 1941. – 13 мая; По театрам Союза // Театральная неделя (Куйбишев). – 1941. – № 2.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1986. – 22 арк.; Денбский Виктор Николаевич (1892–1976) – композитор. – ГАНУ. – Ф. Р-2024. – 79 ед. хр. – Оп. 1(1910–1976).

Літ.: Митин В. Композитор Виктор Николаевич Денбский / В. Митин. – Новосибирск : Окраина, 2010; Сырых Н. 80-летие В. Н. Денбского / Н. Сырых // Музыкальная жизнь. – 1973. – № 5; Звягина С. «Я врос в Сибирь»: [к 115-летию со дня рождения композитора] / С. Звягина // Вестник Новосибирского музыкального колледжа им. А. Ф. Мурова. – 2008. – № 1.

Електр. рес.: Большевицька руйнація // Сергій Білокін / Историк України : персональний сайт. – Режим доступу: <http://www.s-bilokin.name/Culture/Mezhygirja/BolshevicsRuine.html>. – Назва з екрана; Денбский Виктор Николаевич // Новосибирский краеведческий портал. – Режим доступа: <http://kraeved.ngonb.ru/node/3710>. – Загл. с екрана; Денбский Виктор Николаевич // Путеводитель : Архивные коллекции : Фамильный фонд. – Режим доступа: http://museum.nsk.ru/project/katalog/archive_kol/familia/d/d.html. – Загл. с екрана; Денбский Виктор Николаевич // Словари и энциклопедии на Академике : Большая биографическая энциклопедия. – Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_biography/19611/%D0%94%D0%B5%D0%BD%D0%B1%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9. – Загл. с екрана; Денбский В. Н // Архивы России : Государственный архив Новосибирской области. – Режим доступа: <http://guides.rusarchives.ru/browse/guidebook.html?bid=306&sid=1048166>. – Загл. с екрана; Лермонтов в музыке // Фундаментальная электронная библиотека : Русская литература и фольклор. – Режим доступа: <http://feb-web.ru/feb/lermont/biblio/lvm/lvm-001-.htm>. – Загл. с екрана; Личные фонды : Центр музыкальной Сибири в тяжелые сороковые... // Новосибирская государственная консерватория (академия) им. М. И. Глинки : Студенческая электронная газета. – Режим доступа: http://esg.nsglinka.ru/v_07/?page=sorokovye. – Загл. с екрана.

Демуцький Порфирій Данилович (10.03.1860, с. Янишівка, тепер с. Іванівка Таращанського пов., тепер Ставищанського р-ну Київської обл. – 03.06.1927, Київ) – фольклорист, хоровий диригент, композитор-аматор, педагог, організатор хорів на селі. Персональний член МТЛ. Засл. діяч мистецтв (1926).

Походив із родини сільського священика. Навчався у Київському духовному училищі та Духовній семінарії (1876–81). Закінчив медичний ф-т Київського ун-ту (1882–89). Ще студентом почав збирати записи народних пісень, передусім коломийок. Працював субрегентом в аматорському хорі під керівництвом М. Лисенка (від 1885). Протягом 1889–1918 жив і працював у с. Охматові, де займався лікарською практикою, а також етнографічною та фольклористичною справою і організацією хорів на селі. За цей період зібрав близько 700 народних пісень, серед них – канти і лірницький репертуар. Охматівський хор, до складу якого входили любителі-співаки з усієї України, виступав з щорічними концертами не тільки в своїй окрузі, але й – у Києві, Одесі, Таращі, Умані, Жашкові та інших містах України. П. Д. Демуцький досліджував і збирав народні інструменти, зокрема цікавився лірою. Переїхавши до Києва, працював в Етнографічному відділі АН України (від 1918), викладав у Муз.-драматичному інституті ім. М. В. Лисенка.

Займався організацією етнографічних концертів капели «Думка» та Хорової студії ім. К. Стеценка. Обстоював ідею відродження Української православної церкви, був присутній на I Всеукраїнському православному соборі УАПЦ (1921). На початку 2000-х запроваджено Всеукраїнський фестиваль-конкурс колективів народного хорового співу імені П. Демуцького.

Тв.: Перший десяток українських народних пісень з репертуару Охматівського хору. – Київ, 1906; Другий десяток українських народних пісень з репертуару Охматівського хору. – Б. м., б. д.; Літургія для хору. – Київ, 1921; «Дума про Федора Безридного» (слова народні). – Київ, 1921; Пісні на слова Т. Шевченка: «Заповіт», «Б'ють пороги», «Чернець», «Учітеся, брати мої» та ін. – Київ, 1926; Українські народні пісні. Примітиви: Вип. 1, 2. – Київ [б. д.]; Українські народні пісні. – Київ, 1951, 1954; Перший десяток народних українських пісень з репертуара Охматівського хора : [для мішан. хору без супр.] / обробка П. Демуцького. – [Київ] : Книгарня видавництва «Час», 1917–1918; Другий десяток народних українських пісень з репертуара Охматівського хора : [хори та ансамблі без супр.] / обробка П. Демуцького. – [Київ] : Книгарня видавництва «Час», 1917–1918; Три українські пісні : для народних хорів [без супр.]. – Київ : Видавництво Книгарні Є. Череповського, 1918; Літургія : [для хору без супр.]. – Київ : [б. в.], 1922; Народні пісні : [для мішаного хору без супр.]. Збірка 1 / констр. Левко Ковалів. – [Київ] : Державне видавництво України, [192*]; Народні пісні : [для мішаного хору без супр.]. Збірка 2 / констр. Левко Ковалів. – [Київ] : Державне видавництво України, [192*]; Українські народні пісні : примітиви : [для мішаного хору без супр.]. Вип. 1. – [Харків] : Книгоспілка, 1926; Українські народні пісні : примітиви : [для мішаного хору без супр.]. Вип. 2. – [Харків] : Книгоспілка, 1926; Чотири масові пісні на сл. Т. Шевченка : [однорід. триголос. хор]. – Київ : Музичне товариство ім. Леонтовича, 1926; Заповіт Т. Шевченка : для балалайки [з фп.] / П. Д. Демуцький, Г. П. Гладкий; аранж. для двох балалайок Я. С. Степовий, аранж. для балалайки з фп К. Г. Стеценко. – Харків : Література і мистецтво, 1931; Українські народні пісні : багатоголосся / упоряд. М. Гордійчук. – Київ : Мистецтво, 1954. – URL : <http://irbis-nbuv.gov.ua>.

Пр.: Ліра і її мотиви. – Київ, 1903. – URL : <http://etnoua.info/novyny/zbirnyk-lira-i-jiji-motuvu-porfyrij-demuckuj/>; Народні українські пісні в Київщині. – Київ, 1905. – Ч. 1; Київ, 1907. – Ч. 2.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Комітету пам'яті М. Д. Леонтовича за 1921 р. – № 8. – 18 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922 р. – № 56. – 58 арк.

Лит.: Яценко Л. П. Демуцький / Л. Яценко. – Київ, 1957; Яценко Л. Українське народне багатоголосся / Л. Яценко. – Київ, 1962; Квітка К. Порфірій Демуцький / К. Квітка // Вибрані статті. – Київ : Муз. Україна, 1986. – Ч. 2; Демуцький Порфірій Данилович / І. Курас // Провідники духовності в Україні. – Київ, 2003; Козицький П. Вітання П. Д. Демуцького – героя-ветерана української музично-етнографічної праці / П. Козицький // Музика. – 1924. – Ч. 4–6; Козицький П. 5-ть років музично-етнографічної праці / П. Козицький // Музика. – 1924. – № 7–9; Квітка К. Порфірій Демуцький / К. Квітка // Етнографічний вісник. – Київ, 1926. – Кн. 6; Зеленко Г.

З історії Ахматівського хору П. Демуцького / Г. Зеленко // НТЕ. – 1973. – № 4; *Васильчик М. М.* Порфирій Демуцький – фольклорист, композитор, культурний діяч / М. М. Васильчик // Краєзнавець Черкащини. – Черкаси, 1992. – Вип. 3; *Кукса О.* Охматівський хор, який організував Порфирій Демуцький, був знаний по всій Україні / О. Кукса // Нова доба. – 2000. – 7 берез.; *Богданова О.* Збірник П. Демуцького «Ліра та її мотиви» у контексті лірницької традиції / О. Богданова // Українське музикознавство. – Київ, 2001. – Вип. 30; *Бенч О.* Професійний народний хоровий спів // Київське музикознавство. – 2009. – Вип. 30; Шелепко М. Відоме й невідоме в біографії митця / М. Шелепко // Київське музикознавство. – 2013. – Вип. 46. – URL : <http://glierinstitute.org/ukr/digests/046/5.pdf>.

Електр. рес.: Біографічне видання про Порфирія Демуцького // Етнографічний хор «Гомін». – Режим доступу: <http://homin.etnoua.info/novynu/biografichne-vydannja-pro-porfirija-demuckoho/>. – Назва з екрана; Демуцький Порфирій Данилович // Інститут історії України НАН України : Енциклопедія сучасної України. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/index.php?termin=Demucky_P_D. – Назва з екрана; Демуцький Порфирій Данилович // Словепедія : УСЕ (Український словник-енциклопедія). – Режим доступу: <http://slovopedia.org.ua/29/53396/10003.html>. – Назва з екрана; Демуцький // Шевченківський словник. – Режим доступу: <http://izbornyk.org.ua/shevchenko/slovn13.htm>. – Назва з екрана; Пам'ятні дати Черкащини у 2015 // Календар пам'ятних дат Черкащини на 2015 рік. – Режим доступу: <http://library.ck.ua/files/15.10.2014/Kalendar2015.pdf>. – Назва з екрана; Порфирій Данилович Демуцький : біографія // Pisni.Org.Ua : Українські пісні. – Режим доступу: <http://www.pisni.org.ua/persons/1350.html>. – Назва з екрана.

Дзбанівський Олександр Тихонович (1870, с. Маньківка на Уманщині, тепер смт Черкаської обл. – 28.10.1938, Київ) – композитор, організатор музично-бібліотечної справи в Україні, музичний критик, педагог, співак, музично-громадський діяч. Член Харківської і Київської філій МТЛ. Член Вищої Ради Головополітосвіти у Харкові, член-секретар Вищого музичного комітету НКО. Інспектор і секретар Об'єднання українських оперних театрів (1921–28), один із фундаторів Харківського театру опери та балету та член його художньої ради (від 1925), член художньої ради Київського театру опери та балету (від 1928).

Закінчив Уманське духовне училище та Духовну семінарію у Києві (1885–91). Був вільним слухачем Київського ун-ту. Навчався співу у К. Евєрарді в Київському музичному училищі (1902–03). Відвідував класи з теорії музики Московського філармонійного училища, був хористом у капелі Васильєва. Протягом 1897–1909 працював у Житомирі: викладав співи у жіночих гімназіях, читав лекції з історії музики, організовував концерти, провадив методичну роботу у школах міста, укладав репертуарні збірки, писав рецензії, обіймав посаду директора-розпорядника Артистичного товариства. На запрошення М. Фіндейзена переїжджає до Петербурга (1909–19), де працює кореспондентом «РМГ», «Слова», «Вечерней газетъ», а також викладає тео-

рію й історію музики у Петербурзькому музичному інституті. У 1919 працює інструктором Одеського оперного театру, від 1921 – у Харкові, обіймає посади члена-секретаря Вищмузкому, інструктора оперного театру, викладача Музично-драматичного інституту. Протягом 1928–38 жив і працював у Києві, де започаткував і очолив Музичний відділ Всенародної бібліотеки України (Відділ формування музичного фонду НБУВ), доклавши чимало зусиль до зібрання її потужних фондів. Від 1929 займався розробкою засад організації музично-бібліотечної справи та наукових підходів збереження національної музичної спадщини. Його дослідження рукописної і книжкової спадщини, архівних, бібліотечних і музейних фондів України не втратили історичної цінності й сьогодні. Наукову діяльність ученого представлено широким діапазоном праць з історії світової й вітчизняної художньої культури, передусім працею «Минуле музичної культури. По київських музеях та бібліотеках» (1927), присвяченій оглядові сховищ Лаврського музею, бібліотек Софії Київської, Києво-Печерського та Михайлівського монастирів, Духовної академії, а також Всенародної бібліотеки України та бібліотеки Історичного музею. Дана публікація є першою згадкою про існування у запасниках ВБУ колекції стародрукованих нот із бібліотеки графа Олексія Розумовського, а також першою історіографічною працею щодо вивчення рукописів хорів А. Веделя, М. Березовського та А. Мезенця. Широка наукова ерудиція сприяла започаткуванню різних напрямів вітчизняного музикознавства: музичної етнографії («Лекції з музичної етнографії»; 1930-ті), історії українського вокального та інструментального виконавства («Російські романси дореволюційного часу», «Український оркестр», «Шумові гумористичні оркестри»; 1920-ті; «Ставка на відомих артистів»; 1930-ті), історії театру та розвитку хорового мистецтва («Записные книжки с заметками о театре и музыке»; 1925–28), історії музично-бібліотечної справи і проблем збереження національної музичної спадщини («Житомирський музей»; 1930-ті) та ін. Значний інтерес митця було спрямовано на дослідження української стародавньої музики в контексті аналізу історії розвитку світської і церковної музики («До історії музики»; 1931). Гостре відчуття історичного моменту позначилося на започаткуванні роботи вченого над Українською музичною енциклопедією і біографічними словниками: виробленням списку імен із числа музикантів світового рівня, написанням біографічних довідок про українських композиторів-сучасників, виготовленням бібліографічних списків музичних творів. Щоправда, дана праця залишилась незавершеною в рукопису. Вражаючим є внесок митця у діяльність МТЛ. Він був ініціатором подій, пов'язаних з організацією музичного життя і започаткуванням музично-просвітницьких заходів в Україні, автором численних рецензій на концерти, періодичні видання, наукові праці та окремі музичні твори (як композиторів-професіоналів, так і аматорів), рецензій на грамплатівки з записами творів українських композиторів, на підручники, хрестоматії та різні збірники вправ для виконавців-інструменталістів тощо. Ним було підготовлено чимало посібників для дітей та юнацтва професійно-

го і любительського використання, таких як «Детские музыкальные игры», «Нотная грамота в таблицах», «Программы клубных лекций-концертов», «Порадник для керівників муз гуртків», а також серійне видання збірника «Школьное пение» (вид-во П. Юргенсона).

Пр.: Огляд діяльності Етнографічного Товариства за час з 22/II – 1/VI 1925 р. // Записки Етнографічного товариства. – Київ, 1925. – Кн. 1; Минуле музичної культури на Україні (по Київських музеях і бібліотеках) // Червоний шлях. – 1927. – № 11; Матеріали музичної старовини у Житомирському музеї // Музика масам. – 1927. – № 5–6; Вищий Музичний Комітет при відділові мистецтв Наркомосвіти // Музика масам. – 1927. – № 4; Пам'яті артиста О. Г. Мусіна // Музика мас. – 1929. – № 12; Про поточний і майбутній сезон Київської опери (порядком дискусії) // Радянське мистецтво. – 1930; Памяти Б. К. Яновского. – Киев, 1938.

Тв.: Сборник школьных песен. – Москва, 1904; Хоровое пение. – Москва, [б. д.]; Пісні та ігри. – Харків, 1929; Школьное пение / сост. А. Дзбановский. – Москва, 1900.

Арх.: ІР НБУВ: Дзбанівський Олександр Тихонович. – № 67. – 657 од. зб. (1915–1938); Приглашение принять участие в Жюри по музыкальной секции, организованной для проведения конкурса. Нач. XX в. – Ф. I. – № 40138. – 1 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб та організацій Харківської округи. 1925 р. – Ф. 50. – № 179–203. – 25 од. зб. – 27 арк.; Діяльність Харківської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1923–25 рр. – Ф. 50. – № 544. – 94 арк.; Письма Дзбановского Александра Тихоновича, композитора, А. В. Преображенскому о своем докладе в Главнауку Украинской ССР о необходимости проведения музыкально-архивной работы на Украине и выделении на это средств; с предложением принять участие в работе по розыску, разбору и описанию материалов по истории украинской музыкальной культуры в библиотеках, музеях и архивах г. Киева; о своих поездках в города Житомир, Каменец-Подольский, Киев, Полтаву для осмотра материалов в музеях и библиотеках; с описанием найденных древних нотных и крюковых рукописей; с препровождением рукописей своих статей для журналов «Музыка» и «Червоний шлях», газетных вырезок и др.; о своей преподавательской деятельности в Харьковском музыкально-драматическом институте (бывшая консерватория); о состоянии здоровья и о своем отдыхе в г. Кисловодске (санаторий им. Сталина) 2–30 июня 1927 г.; поздравительные (27 п.). – РГИА. – Ф. 1109. – Оп. 1. – Д. 94 (1927). – URL : <http://www.fgurgia.ru/showObject.do?object=119068979>.

Лит.: Івченко Л. З любов'ю до музики / Л. Івченко // Музика. – 1990. – № 6; Шульгіна В. Олександр Дзбанівський – фундатор Музичного відділу НБУВ / В. Шульгіна, І. Бобришева // Бібл. вісн. – 1999. – № 3. – URL : http://librar.org.ua/sections_load.php?s=libraries&id=1966; Бугаєва О. Музично-теоретична бібліотека імені К. Стеценка в архівних документах Музичного товариства імені М. Д. Леонтовича / О. Бугаєва // Рукописна та книжкова спадщина України. – Київ, 2003. – Вип. 8; Івченко Л. В. Реконструкція нотної колекції графа О. К. Розумовського за каталогами XVIII сторіччя / Л. В. Івченко. – Київ, 2004. – URL : <http://irbis-nbuv.gov.ua/fond/vfmf/cat/rozum/01.pdf>; Бугаєва О. Архівна біографіка діячів музичної культури в особових

фондах Інституту рукопису НБУВ / О. Бугаєва // Українська біографістика. – Київ, 2012. – Вип. 9. – URL : <http://archive.nbuv.gov.ua>.

Електр. рес.: Бібліотека ВБУ (тепер Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського) 1914–17, 1929–30 // Звід пам'яток історії та культури. – Режим доступу: <http://pamyatky.kiev.ua/streets/volodimirska/biblioteka-teper-natsionalna-biblioteka-krayini-im-v-vernadskogo-nan-ukrayini-1914-17-1929-30>. – Назва з екрана; Відділ музичних фондів // Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/65>. – Назва з екрана; В «Русской музыкальной газете» есть много неподписанных статей... // Русская музыкальная газета (1894–1918). – Режим доступу: <http://www.ripm.org/pdf/Introductions/RMGintroor.pdf>. – Загл. с екрана; Дзбанівський // Енциклопедія Волошина : Українська енциклопедія. – Режим доступу: <http://ukrslovnuk.com.ua/article/%>. – Назва з екрана; Дзбанівський // Leksika.com.ua : Українська радянська енциклопедія. – Режим доступу: <http://leksika.com.ua/18611110/ure/dzbanivskiy>. – Назва з екрана; Дзбанівський Олександр Тихонович – український композитор, педагог, співак і громадський діяч... // Br.Com.Ua : Безкоштовні реферати... – Режим доступу: <http://www.br.com.ua/referats/Biography/44332.htm>. – Назва з екрана; Дзбановский Александр Тихонович // Знамените, великие, гениальные люди. Самое интересное о них : Events / Persons. – Режим доступу: <http://100v.com.ua/ru/node/3312>. – Загл. с екрана; Знаменні дати і події 2010 року // Kalendar2010 : Міністерство культури України. – Режим доступу: <http://mincult.kmu.gov.ua/mincult/doccatalog/document?id=192470>. – Назва з екрана.

Дісар Дмитро (справж. прізви. – Пломод'яло; ?–?) – співак. Входив до складу Вокального квартету імені Я. Степового у 1922–25.

Арх.: Особовий склад Вокального квартету ім. Я. Степового Музичного товариства ім. Леонтовича. 6 січня 1922 – 10 квітня 1924 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 725. – 13 арк.

Дложевська Ольга Миколаївна (1900–?) – учитель, адміністратор. Член Проскурівської філії МТЛ. Дружина вченого, філолога і археолога С. С. Дложевського.

Загальна середня освіта. Організатор хорових гуртків.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Проскурівської філії. 4 січня – 1 грудня 1925. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 160–177. – 18 од. зб. – 34 арк.

Доливо-Соботницький Анатолій Леонідович (справж. прізви. – Соботницький; інші – Доливо) [29.09(11.10).1893, м. Павлоград, тепер Дніпропетровської обл. – 20.04.1965, Москва, РФ] – співак (бас), педагог. Дійсний член МТЛ у 1924–26. Засл. діяч мистецтв РРФСР (1944). Доктор мистецтвознавства (1947).

Закінчив Московську консерваторію (1918, клас У. Мазетті) і водночас фізико-математичний ф-т Московського ун-ту. Викладач (від 1930), профе-

сор (1932), завідувач кафедри камерного співу (1932–43), завідувач кафедри сольного співу (1954–65) Московської консерваторії. Протягом життя провадив активну концертну діяльність у республіках колишнього СРСР та країнах Європи – Франції, Норвегії, Німеччині, Великій Британії. У репертуарі – твори К. Монтеверді, Б. Марчелло, Л. Бетховена, О. Даргомижського, М. Мусоргського, українські, російські, шотландські, ірландські народні пісні, духовні афро-американські пісенспіви та ін. Мав дружні стосунки з Д. Ревуцьким, з яким підготував в Україні кілька музичних прем'єр українських і зарубіжних композиторів. Блискучий виконавець «Галицьких пісень» Л. Ревуцького.

Тв.: Певец и песня. – Москва ; Ленинград, 1948; Заметки об истоках русской и советской вокальной классической школы // О музыкальном исполнительстве. – Москва, 1954; Речитативы в вокальном искусстве // Вопросы вокально-исполнительского искусства. – Москва, 1962. – Вып. 3.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–1925 рр. – ІРНБУВ. – Ф. 50. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.

Лім.: Коган Г. Портреты исполнителей / Г. Коган // Советская музыка. – 1933. – № 3.

Електр. рес.: Доливо Анатолий Леонидович // Личности : Досье личности. – Режим доступа: http://persons-info.com/persons/DOLIVO_Anatolii_Leonidovich/. – Загл. с экрана; Доливо (Соботницкий) Анатолий Леонидович // Архивы России : Архивные справочники : Биографические справки. – Режим доступа: http://www.rusarchives.ru/guide/perech_12/perech20061223117_p_008.shtml. – Загл. с экрана; Доливо-Соботницкий // Словари и энциклопедии на Академике. – Режим доступа: <http://dic.academic.ru/searchall.php?SWord=%>. – Загл. с экрана; Концертне життя // ADHDPortal. – Режим доступу: http://adhdportal.com/book_3022_chapter_71_3.6.2_Kon%D1%81ertne_zhittja.html. – Назва з екрана; Мир русской грамзаписи // Rassion. Records.Com : Грампласттрест. – Режим доступа: http://www.russian-records.com/search.php?search_keywords=%. – Загл. с экрана.

Долина Павло Трохимович (справж. прізви. – Попиков; 12.11.1888, с. Мишоловка, тепер у складі м. Києва. – 15.09.1955, Київ) – актор, режисер театру і кіно, драматург, перекладач, педагог. Член Одеської філії МТЛ. Член трупи театру «Березіль».

Народився в селянській родині. Закінчив акторський факультет Театрального училища київського Товариства мистецтва і літератури (1918). Працював у театрах Саратова, Батумі, Києва (1919–25). Викладав в Одеському державному технікумі кінематографії. Працював режисером на Одеській (1925–29) і Київській (1929–40) кіностудіях, згодом – на «Техфільмі» (1940–45; Київ, Ташкент). У 1947–55 обіймав посаду директора Київського музею театрального мистецтва і деякий час жив у Будинку письменників у Києві. Автор перекладів і оригінальних драматичних творів. Зіграв роль італійського журналіста у к/ф «Арсенальці» (1924) та старого робітника – у

к/ф «Макдональд» (1925). Був асистентом режисера у стрічках «Гамбург» і «Тарас Трясило». Здійснив постановку таких кінокартин, як «Чортополох» (1927), «Новими шляхами», «Буря» (1928), «В заметах» (1929), «Секрет рапіда», «Чорні дні» (1930), «Чатуй» (1931), «Свято Унірі» (1932).

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Одеської філії. 20–25 вересня 1925 р. – № 144–159. – 16 од. зб. – 16 арк.; Анкети та заяви музичних осередків Одещини та їх керівників про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. 1925 р. – № 253–254. – 2 од. зб. – 4 арк.

Електр. рес.: Долина // Leksika.com.ua : Українська радянська енциклопедія. – Режим доступу: <http://leksika.com.ua/15070416/ure/dolina> – Назва з екрана; Долина Павло Трохимович // Словopedia : УСЕ (Універсальний словник-енциклопедія). – Режим доступу: <http://slovopedia.org.ua/29/53396/10432.html>. – Назва з екрана; Житловий будинок 1875–78, в якому містилися склад-магазин і фабрика музичних інструментів... // Звід пам'яток історії та культури. – Режим доступу: <http://pamyatku.kiev.ua/streets/hreshchatik/zhitloviy-budinok-187578-v-yakomu-mistilisya-sklad-magazin-i-fabrika-muzichnih-instrumentiv-yindrzhaha-genrih-ignatij-ignatijovich-yindrzhisheka-pershiy-u-kiyevi-postiyuiy-hudozhniy-salon>. – Назва з екрана; Перетворення Шекспіра: Лесь Курбас, український модернізм і // Книги : Перетворення Шекспіра. – Режим доступу: <https://books.google.com.ua/>. – Назва з екрана.

Домбровська Марія (1895–?) – службовець. Входила до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–25.

Арх.: Особовий склад Студії за 1922–1925 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – 61 арк.

Дорош Микита Іванович [16(28).02.1897, с. Чоботарка, тепер Заболотне Крижопільського р-ну Вінницької обл. – 1980, м. Одеса] – оперний і камерний співак (бас), педагог. Член Одеської філії МТЛ.

Навчався в Одеському драмтехнікумі. Викладав співи в школі. Закінчив Одеську консерваторію (1922–24, клас Тамарина і Сипягіної). Соліст Одеської опери (1926–44), у 1944–65 працював у концертних установах Кишинєва. У репертуарі – партії Карася («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського), Виборного («Наталка Полтавка» М. Лисенка), Кирдяги («Тарас Бульба» М. Лисенка), Батька («Катерина» М. Аркаса), Кочубея («Мазепа» П. Чайковського), Малюти Скуратова («Царєва наречена» М. Римського-Корсакова), Мефістофеля («Фауст» Ш. Гуно), Сен-Брі («Гугеноти» Дж. Мейєрбера) та ін.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Одеської філії. 20–25 вересня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 144–159. – 16 од. зб. – 16 арк.

Літ.: Дорош М. Автобіографія // Приватний архів І. Лисенка.

Електр. рес.: Дорош Микита // Велика українська енциклопедія. – Режим доступу: <http://gue.microdb.com/index.php?r=3&litera=6&comb=19>. – Назва з екрана.

Дорошук див. Белза Ігор Федорович

Доценко М. К. (?–?) – педагог. Дійсний член МТЛ у 1924–26. Член Київської філії МТЛ у 1928.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства окремих осіб Києва за 1924–1925 рр. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.

Драгомиров див. Толстяков Павло Нилович

Дрімцов Сергій Прокопович [Дремцов, псевд. – Дрімченко; 15, за ін. даними 19.05.1867, Харків – 18.08.1937, там само] – диригент, композитор, педагог, фольклорист, музикознавець, музично-громадський діяч. Член Правління Харківської філії МТЛ. Член ВУТОРМУ, АПМУ, СКУ. Засл. артист УРСР (1929).

Загальну освіту здобув у харківському Реальному училищі, де навчався на хімічному відділенні. Музикою захоплювався з дитинства, з часом брав уроки з музично-теоретичних дисциплін у М. Лисенка, співів – у С. Я. Лапинського, гри на фортепіано – у Й. Вільчека. Самотужки навчився гри на скрипці, бандурі, гітарі та віолончелі. За зв'язки з Харківською народовольською організацією його було заарештовано і відправлено до Сибіру (1887–1903). Під час заслання закінчив агрономічний відділ Красноуфімського технікуму, після закінчення якого оселився у В'ятці, де продовжив заняття музикою (сольному співу навчався у К. Шляпникової у приватній школі Льонової, гри на фортепіано у Р. Андреева). Займався тут журналістською діяльністю. Працюючи секретарем редакції «Вятской газетъ» (1897–1903), написав низку праць з питань агрономії. У 1903 повернувся в Україну. Працював агрономом в маєтку поміщика Лісевича на Сумщині, де познайомився з видатним вченим-ботаніком, професором Харківського університету А. Красновим, який допоміг переїхати митцю в Харків (1907). Впродовж 10 років (до 1917) завідував відділом позашкільної освіти Харківського повітового земства, організовував хорові та музичні гуртки в робочих клубах. У Харкові продовжує журналістську діяльність, працює редактором журн. «Хлібороб» (1909–13). Вчиться гри на бандурі у В. Ємця. Фінансово утримує кобзарські курси в Лисенківській школі, видає «Думи і пісні кобзаря І. Кучеренка». Обстоював ідею відродження Української православної церкви і був присутній на I Всеукраїнському православному соборі УАПЦ (1921). Багато зробив для розвитку хорової справи на Харківщині, став засновником і диригентом Українського державного хору (1919) та перших робітничих хорів. Присвятив себе становленню музичної освіти в Україні, працював педагогом і керував рядом навчальних закладів. Викладав у Центральній музичній школі Харкова (1920), Народній консерваторії (1922–25). Був одним із заснов-

ників (1923), а згодом ректором Харківського музично-драматичного ін-ту. У 1925 брав участь у створенні класу бандури. Скомпонував оперу «Іван Морозенко» на кобзарські мотиви, присвятивши її кобзарю І. Кучеренкові. На 1920-ті припадає пік музично-громадської діяльності митця. Він бере участь в організації Харківської філії Музичного товариства імені М. Д. Леонтовича (1922), Харківської філармонії (1928), стає членом Вищого музичного комітету НКО, Всеукраїнського товариства драматургів і композиторів. Протягом двох років на початку 1930-х працює у Народній консерваторії, одним із організаторів якої був. Фундатор Музичного відділу Харківської бібліотеки ім. В. Короленка, завідувач – у 1934–37. Працював редактором часопису «Труд і мистецтво», переклав російською «Кобзар» Т. Шевченка.

Тв.: опери – «Настуся» (незакінчена), «Іван Морозенко» (1914, 1925; лібретто П. Куліша за нар. піснями й думами); оперети – «Мартин Гаук» (втрачена), «Сорочинський ярмарок» (1926); музика до вистав – «Троянда й хрест» за О. Блоком (1918), «Тарас Бульба» за М. Гоголем, «Сотник», «Тополя» (1920–34); камерно-інструментальні – два струнні квартети, сюїта, фортепіанне тріо «Кобзарський спів»; фортепіанні – «Ноктюрн», «Думка» та ін.; хорів – «Гімн Землі», «Гімн праці» й ін.; солоспіви – «Колицькова», «Останні квіти», «Ой і там за яром»; романси й пісні на слова Лесі Українки, Т. Шевченка, М. Некрасова; обробки українських народних пісень; *видані твори:* Хоровое пение : 11-ть великорусских песен в народной гармонизации / [сост., обр. с предисл. и комент.] С. П. Дремцов. – Харьков, 1919; Шкільна збірка українських народних пісень для початкових шкіл : [Одноголосні і багатоголосні співи, танки та гри без супр. / уклав, обробив з передм. та комент.] С. П. Дрімцов. – Харків, 1919; Гаук : Гумореска : [голос з фп.] : Ор. 37. – № 1 / сл. С. П. Дрімцова. – Харків, 1928; Пісня : для мішаного хору : Ор. 39. – № 1 / сл. В. Сосюри. – Харків, 1928; Пісня : [двоголосний хор або дует : Ор. 39. – № 2 / сл. В. Сосюри. – Харків, 1928; За врожай : масова пісня про підготовку до засіву : на 3 голосн. хор // Музика масам. – Харків : Радянське село, 1929. – № 7/8; Гей, нуте, хлопці : [на 3-голосн. хор] // Музика масам. – Харків : Радянське село, 1929. – URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_vfml/cgiirbis_64.exe.

Пр.: Шкільна збірка українських народних пісень для початкових шкіл. – Харків, 1919; Елементи народного стилю в творчості М. В. Лисенка. – Харків, 1922; Музична теорія – практичний курс для музичних професійних шкіл – Харків ; Київ, 1925; Листи М. В. Лисенка // Музика. – 1927. – № 5–6.

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 59. – 154 арк.

Лит.: *Вишня Остап.* С. П. Дрімцов / Остап Вишня // Остап Вишня. Твори. – Київ, 1975. – Т. 3; *Сікорська І.* Оперета / І. Сікорська // Історія укр. музики. – Київ, 1992. – Т. 4; *Смоляга Н. В.* Сергій Прокопович Дрімцов / Н. В. Смоляга // Музична Харківщина : зб. наук. пр. Харк. ін-ту мистецтв ім. І. П. Котляревського. – Харків, 1992; *Лисенко М.* Листи / М. Лисенко ; авт.-упоряд. Р. Скорульська. – Київ, 2004; *Ткаченко Ю. С. П.* Дрімцов / Ю. Ткаченко // Музика – масам. – 1928. – № 3–4; *Лисько З.* Сучасні музики / З. Лисько // Укр. музика. – 1938. – Числ. 11–12; *Шалонова С.* Преодолевая забвение / С. Шалонова // Муз. жизнь. – 1982. – № 21; *Кутинський М.* Некрополь України : довідник про місце поховання або смерті історичних і культур-

них діячів України від давнини до сучасності / М. Кутинський // Дніпро. – 1999. – № 8. – URL : <http://www.ursr.org/dnipro/91/08/html/200.html>.

Електр. рес.: Знаменні та пам'ятні дати Харківщини на 2012 рік // Календар знаменних і пам'ятних дат на 2012 рік. – Режим доступу: http://region.library.kharkov.ua/Kalendar_2012.pdf. – Назва з екрана; Дрімцов С. П // Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України. – Режим доступу: http://www.archives.gov.ua/Publicat/CDAMLM_Putivnyk.pdf. – Назва з екрана; Дрімцов Сергій Петрович // Шевченківський словник : Ізборник. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/shevchenko/slovn13.htm>. – Назва з екрана.

Дробинський Борис Костянтинович (1904–1937) – актор, режисер, педагог і диригент духових оркестрів. Член Київської філії МТЛ у 1928.

Грав у театрах «Березіль», ТРОМ. Виконавець ролей Мили Мазайло і Ралка («Заповіт пана Ралка»). Режисер лабораторії О. Довженка.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1986. – 48 арк.

Електр. рес.: Дробинський Б. К. // Дробинський – Вікіпедія. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>. – Назва з екрана.

Дубок Ганна Іларіонівна (1904–?) – службовець. Входила до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–25.

Арх.: Особовий склад Студії за 1922–1925 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – 61 арк.

Дубровська-Трикулевська Ніна Юріївна (псевд. – Гордій Юрич; 26.02.1885, м. Черкаси – ?) – прозаїк, перекладач, музичний і літературний критик. Дійсний член МТЛ від 1923. Дружина мовознавця Віктора Дубровського.

Закінчила Римську музичну академію. Публікувалася в журн. «Книгар» (Київ, 1917–20), газеті «Трибуна» (Київ, 1918–19). Член музичної секції Інституту української наукової мови при ВУАН (1920-ті), головний редактор Комісії «Словника музичної термінології». Виступала за високий рівень українського музикознавства, спиралася на здобутки європейської наукової думки всупереч радянській офіційній доктрині. Емігрувала на Захід. Подальша доля невідома. Авторка оповідань, що друкувалися в часописах, починаючи з 1910-х. Переклала збірку оповідань Д. Лондона «Любов до життя» (Київ, 1925; 2-ге вид., Вінніпег, 1928; 3-тє доп. вид., спільно з Галиною Яр, Харків; Київ, 1930), роман П'єра Л'юті «Ісландський рибалка» (Київ, 1928) та ін.

Пр.: Малярський хист Шевченка // Українська хата. – 1911. – № 4; «Поклик і марш соколів». Музика Я. Ярославенка // Книгар. – 1917. – № 1; «Слава Україні». Гімн. Міш. хор, сл. Г. Чупринки, муз. К. Стеценка // Книгар. – 1918. – № 5; Стеценко К. Початковий курс нотного співу // Книгар. – 1919. – № 25–26; Музичний огляд за 1918 рік // Трибуна. – 1919. – № 31; Художні виставки і український елемент в їх

сезон (сезон 1909–1910 рр. у Києві) / Савицька Л. Художня критика в Україні. Друга половина XIX – початок XX ст. : хрестоматія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів культури і мистецтва / упоряд. Л. Савицька. – Київ : Кадри, 2001.

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 57. – 15 арк.

Електр. рес.: Дубровська-Трикулевська Н. Ю. // Ізборник: Т. Г. Шевченко в епістолярії відділу рукописів : покажчик імен. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/shevchenko/epis12.htm>. – Назва з екрана; Перші просвітяни столиці. // Слово Просвіти. – Режим доступу: <http://slovoprosvity.org/pdf/2013/slovo2013-29.pdf>. – Назва з екрана; Творчість Галини Журби і міжвоєнна доба в українській літературі // Серія XX століття: від модерності до традиції. – Режим доступу: <http://www.uk.xlibx.com/4filologiya/17093-11-seriya-stolittya-vid-modernosti-tradicii-tvorchistgalini-zhurbi-mizhvo-nna-doba-ukrainskiy-literaturi-125-i.php>. – Назва з екрана.

Дудка (?-?) – диригент. Член Київської філії МТЛ у 1928.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1986. – 48 арк.

Дурдуківський Володимир Федорович (псевдоніми і криптоніми – В. Коновченко, В. Мировець, Скавло, В. М., Д-ській, М-ць, Д. В., В-dur, В.; 17.09.1874, с. Пединівка Звенигородського пов., тепер Черкаської обл. – 16.01.1937) – літературознавець, мовознавець, громадський діяч. Співробітник Історично-філологічного відділу УАН від 1919. Один із фундаторів МТЛ, персональний член Товариства. Брат Сергія Дурдуківського.

Народився у родині священика. Після його народження сім'я переїхала до Миронівки, а згодом до Києва, де батько обійняв посаду у Київській духовній академії. Майбутній педагог змалку виховувався і зростав у духовно-релігійній атмосфері, що наклало відбиток на все його життя. Навчався у Київській духовній семінарії, від 1895 вступив до Духовної академії. Ще під час перебування в семінарії долучається до української ідеї, що спонукає його до активної громадської роботи. Навчаючись в академії, випробовує себе в журналістській та літературній діяльності – пише огляди російської преси для українських видань, зокрема для «Записок Наукового товариства імені Шевченка» у Львові, яким на той час керував М. С. Грушевський. По закінченні академії (1899) влаштовується тут педагогом, водночас працюючи викладачем історії в жіночій гімназії Євсеевої. На початку XX ст. він вже член Київської громади – об'єднання національно свідомої інтелігенції, прогресивно налаштованого українства. Організовує вид-во «Вік», через яке громадівці популяризували свої ідеї в суспільстві. Був членом редакції та постійним співробітником журн. «Киевская старина». Багато друкувався на історичні й літературні теми на сторінках різних газет і журналів. Працював директором Першої Трудової школи у Києві (колишня колегія Павла Галагана). Як активний громадівець мав міцні й дружні зв'язки з багатьма представниками української інтелігенції – М. Лисенком, М. Старицьким,

Лесею Українкою, Б. Грінченком, Є. Чикаленком, О. Кониським, М. Грушевським, В. Антоновичем, іншими провідними митцями і громадськими діячами з числа прогресивно налаштованих українців. Перше ув'язнення сталося після заснування ним київської «Просвіти» 1906 у часи розгрому, утисків, масових арештів, закриття українських періодичних видань. Повернувшись після звільнення до Києва, відходить від активного публічного життя і присвячує себе вчительській праці, викладаючи свої міркування щодо педагогічної діяльності на сторінках першого українського педагогічного журналу «Світло» (1910–14). Бурхливі революційні події в Україні 1917 і кардинальні зміни, що відбувалися у різних сферах національної культури, позначилися на його поглядах щодо системи освіти в країні в цілому, пріоритетом якої вважав створення української національної школи. Не залишаючись осторонь культурно-суспільних процесів, Дурдуківський поринає у громадську діяльність, зосереджуючи зусилля в першу чергу на просвітницькому і педагогічному напрямках. За його участі у березні 1917 було відкрито Першу українську гімназію, якій незабаром присвоїли ім'я Т. Г. Шевченка, де від початку її існування він викладав українську мову і літературу, а невдовзі став беззмінним директором. Поєднуючи педагогічну роботу з науковою, активно працював у ВУАН: виконував обов'язки голови термінологічної комісії, члена-редактора «Комісії словника живої мови», члена Науково-педагогічної комісії ВУАН. Очолював засноване 1925 при ВУАН Науково-педагогічне товариство, у роботі якого брав найактивнішу участь: виступав на загальних зборах, працював у комісіях, провадив за дорученням Товариства велику дослідницьку роботу в керованій ним школі. Будучи активним діячем української культури, після трагічної загибелі композитора М. Леонтовича став одним із фундаторів Комітету по вшануванню пам'яті митця, присвятивши себе втіленню його програмних завдань. Утім, і сам патріотично налаштований митець, і його погляди на «школу» не давали спокою представникам влади: національна спрямованість навчально-виховного процесу, освітування козаччини, «вишивані рушники і мальовані мережки» викликали стурбованість і ставали дедалі небезпечнішими для радянської системи. Тож розпочаті 1928 арешти за справою «СВУ» дали підстави для його затримання (разом з С. Єфремовим) одним із перших. Вдруге був заарештований у липні 1929 і засуджений до восьми років ув'язнення, але 1930 – помилуваний і випущений на волю німеччиною, хворою і морально зламанною людиною. Проте влада не зупинялась у своїх знуцаннях і за вказівкою відповідних партійних органів провідні українські журнали почали друкувати негативні рецензії і відгуки на його літературознавчі праці, за «буржуазний націоналізм» та «український фашизм» піддавали нищівній критиці його педагогічні принципи й ідеологічні засади шкільної освіти. Центром контрреволюційних ідей було визнано педагогічну комісію ВУАН та Науково-педагогічне товариство, кероване В. Дурдуківським. Внаслідок цього вчений фактично залишився в ізоляції, а «колишні колеги» навіть не наважувалися заглянути до його са-

мотної й бідної оселі. 28 грудня 1937 «за антирадянську діяльність» його було втретє заарештовано і засуджено за тими ж обвинуваченнями, що у 1929. За вироком «трійки» розстріляний 16 січня 1938. Лише у серпні 1989 «справу СВУ» закрили «через відсутність складу злочину в діях засуджених» з їх повною реабілітацією.

Пр.: Матеріали для шкільних ранків і вечірок в пам'ять Тараса Шевченка // Вільна українська школа. – Київ, 1918. – № 7; Наша школа // 3 практики трудової школи. – Київ, 1923. – Ч. I; Дитяче шкільне самоврядування // 3 практики трудової школи. – Київ, 1923. – Ч. I; Про клубну працю в трудовій школі // 3 практики трудової школи. – Київ, 1923. – Ч. I–II; 3 практики трудової школи // За заг. ред. В. Дурдуківського. – Київ, 1924; Шевченківська школа – Шевченкові: 3 досвіду Київської 1-ої трудової школи ім. Т. Шевченка // Радянська освіта. – Київ, 1924. – № 3–4; Проект програми для досвідної роботи у справі вивчення ланкової системи в трудовій школі // Радянська освіта. – Київ, 1927. – № 1; Жовтень переміг (Українська школа під час денікінщини) // Радянська освіта. – 1927. – № 11; Педагогічна діяльність Б. Грінченка / В. Дурдуківський // Науково-педагогічна комісія при ВУАН. – Київ, 1929.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Комітету пам'яті М. Д. Леонтовича за 1921 р. – № 8. – 18 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922 р. – № 56. – 58 арк.

Літ.: Даниленко В. М. Володимир Дурдуківський. Педагог, критик, громадський діяч (1874–1938) / В. М. Даниленко, А. А. Кравченко. – Київ, 2000; Даниленко С. В. Будівничі українського світу: родина Дурдуківських (кінець XIX – перша третина XX ст.): монографія. – Київ; Вінниця, 2014; Хорунжий Ю. Педагог Володимир Дурдуківський і його школа / Ю. Хорунжий // Хорунжий Ю. Мужі чину: історичні парсуни. – Київ, 2005. – URL: <http://www.dnpb.gov.ua/id/555/?PHPSESSID=2e9775d74843f162714c5d8f3d9bd349><http://www.dnpb.gov.ua/id/555/?PHPSESSID=2e9775d74843f162714c5d8f3d9bd349>; Гермайзе О. Свято української школи. 25 років педагогічної діяльності Володимира Федоровича Дурдуківського / О. Гермайзе // Життя й революція. – 1926. – № 1; Іваниця Г. В. Ф. Дурдуківський: 3 нагоди 25-х роковин його діяльності / Г. Іваниця // Радянська освіта. – 1926. – № 2; Даниленко В. М. Він був «душею школи». Володимир Дурдуківський / В. М. Даниленко // 36. наук. статей Педагогічного ун-ту ім. М. Драгоманова. – Київ, 1999.

Електр. рес.: Бібліографія публікацій про життя та діяльність В. Ф. Дурдуківського // Державна науково-педагогічна бібліотека Україна імені В. О. Сухомлинського НАПН України. – Режим доступу: <http://www.dnpb.gov.ua/id/2499/?PHPSESSID=c02ea97fc7a03766acacb152041e21e4>. – Назва з екрана; Даниленко В. Один з 45-ти: В. Дурдуківський // Біографічні нариси. – Режим доступу: http://memorial.kiev.ua/zhurnal/pdf/01-02_1998/253.pdf. – Назва з екрана; Дурдуківський Володимир Федорович (17.09.1874–16.01.1938) // Державна науково-педагогічна бібліотека ім. Сухомлинського. – Режим доступу: <http://www.dnpb.gov.ua/id/523/>. – Назва з екрана; Дурдуківський Володимир // Хронологія мовних подій в Україні. – Режим доступу: <http://movahistory.org.ua/wiki/>. – Назва з екрана; Дурдуківський В. Ф. // Дурдуківський Володимир Федорович. – Режим доступу: <http://www.library.lg.ua/>

grin/ grinchenkoznavci_2.html. – Назва з екрана; Дурдуківський Володимир Федорович // Педагогічне краєзнавство. – Режим доступу: <http://kraeznavstvo.at.ua/news/2009-08-29-23>. – Назва з екрана; Дурдуківський В. Ф. // Інститут історії НАН України : Енциклопедія історії України. – Режим доступу: http://history.org.ua/index.php?termin=Durdukivsky_V. – Назва з екрана; «Кого не поставимо на коліна – перестріляємо»: 80 років процесу «СВУ» // День : Kiev.ua. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/ukrayina-incognita/kogo-ne-postavimo-na-kolina-perestrilyaiemo...> – Назва з екрана.

Дурдуківський Сергій Федорович [псевд. – Альбов; 1875 (за ін. даними 1880), с. Мирівка, тепер Київської обл. – 15.07.1933, Київ] – співак (лірико-драматичний тенор), педагог, популяризатор української вокальної класики. Один із фундаторів і персональних членів ВКВПЛ-МТЛ. Організатор і керівник Вокального квартету ім. Я. Степового у складі МТЛ (до 1924). Член Київської філії МТЛ у 1928. Брат Володимира Дурдуківського.

Закінчив Київську духовну семінарію, навчався у Московському музичному училищі О. Гнесіної (1902–03). Співав у Києві: в російській опері (1904–06), оперній антрепризі М. Бородая (1904–12), Театрі мініатюр (1912–13), театрі «Летюча миша» (1913–14). Соліст хорів О. Кошиця та К. Стеценка (1918–20), театру «Музична драма», Київського оперного театру (1923–30). Викладач Музично-драматичного ін-ту ім. М. В. Лисенка (від 1920).

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Комітету пам'яті М. Д. Леонтовича за 1921 р. – № 8. – 18 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922 р. – № 56. – 58 арк.; Особовий склад Вокального квартету ім. Я. Степового Музичного товариства ім. Леонтовича. 6 січня 1922–10 квітня 1924 р. – № 725. – арк. 13 арк.

Літ.: Даниленко С. В. Будівничі українського світу: родина Дурдуківських (кінець XIX – перша третина XX ст.) : монографія / С. В. Даниленко. – Київ ; Вінниця, 2014; *Його ж.* Сергій Дурдуківський – оперний співак і педагог // Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету : зб. наук. пр. – Ч. 1. – Київ : Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2012. – URL : <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/4360/1/Dunkevich.pdf>; *Його ж.* Мистецька діяльність Сергія Дурдуківського // Народна творчість та етнографія. – 2013. – № 3.

Електр. рес.: Дурдуковский Сергей Федорович // Яндекс : Словари. – Режим доступу: <http://slovari.yandex.ru/>. – Загл. с екрана.

Е. Вішин див. Витошинський (Вітошинський) Омелян (Еміліан) Михайлович

Ейдельман Олександр Лазаревич (07.06.1904, м. Гостомель, тепер Київської обл. – 31.10.1995, Нью-Йорк, США) – піаніст, педагог. Член Київської філії МТЛ у 1928. Лауреат Всеукраїнського конкурсу піаністів у Харкові (1931; перша премія).

Закінчив Київську консерваторію (1923; класи фп. Ф. Блюменфельда, М. Домбровського, Г. Нейгауза) і фортепіанний відділ Музично-драматичного ін-ту ім. М. В. Лисенка (1929). Соліст Київської філармонії (1925–41). Викладач ССМШ імені М. Лисенка, доцент (1934–41), професор (1943–50) Київської консерваторії. Протягом 1941–43 працював на посаді професора об'єднаної (Московської і Саратовської) консерваторії. У 1950–78 – професор і завідувач кафедри спеціального фортепіано Львівської консерваторії. Від 1978 жив і працював у США. Протягом 14 років обіймав посаду професора фортепіано Нью-Йоркського ун-ту. Серед учнів – Ю. Осипчук, М. Крих, А. Задерацька, Ю. Хурдеева та ін.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1986. – 48 арк.

Лит.: Ейдельман Олександр: Данина шани вчителю / упоряд. і ред. Н. Кашкадамова, Т. Мілодан. – Львів, 2006; *Шамаєва К.* З історії фортепіанного виконавства: О. Л. Ейдельман / К. Шамаєва // Дослідження. Досвід. Спогади. – Київ, 2002. – Вип. 3; *Вакаріна Л.* Воспоминания о моем учителе Александре Лазаревиче Ейдельмане / Л. Вакаріна // Там само. – Київ, 2004. – Вип. 5; Мальцев С. Дневник М. Я. Хальфина 1931 года (Публикации и комментарии) // Музыка (Санкт-Петербург). – 2010. – № 3–4 (22–23). – URL : <http://www.conservatory.ru/node/2192>; Селицкий А. Благородство, аристократизм – за роялем и в жизни (К 60-летию В. С. Дайча) // Семь искусств. – 2010. – № 10 (11). – URL : <http://7iskusstv.com/2010/Number10/Selicky1.php>.

Електр. рес.: Кафедри «А» та «Б» спеціального фортепіано // Львівська Національна Музична Академія ім. Миколи Лисенка. – Режим доступу: <http://conservatory.lviv.ua/departments/kafedri-a-ta-b-specialnogo-fortepiano/>. – Назва з екрана; Лариса Вакаріна. О моём учителе // Проза. ру. – Режим доступу: <http://www.proza.ru/2011/11/05/1325>. – Загл. с екрана; «Silentium»: звучащая тишина // Stereo-архів. – Режим доступу: http://stereo.ru/before/sv_onedisk.php%3Fdisk_id=170.html. – Загл. с екрана.

Ернст Федір Львович [справж. ім'я – Теодор-Ріхард Людвигович; 28.10(09.11).1891, Київ, за ін. даними 11(23).11.1891, м. Глухів, тепер Сумської обл. – 28.10.1942, м. Уфа, тепер Башкортостан, РФ] – історик, мистецтвознавець, педагог, журналіст, музеезнавець, громадський діяч. Член ВУАН. Член Спілки художників України. Член авторського колективу журналу «Музыка», учасник музично-культурних заходів МТЛ. Один із фундаторів українського мистецтва, знаний дослідник української художньої культури XVII–XX ст. Професор Київського археологічного та художнього ін-тів. Організатор Лаврського музею, Київської картинної галереї, Музею мистецтва ВУАН. Автор праць з історії художньої культури та краєзнавства, чисельних наукових розвідок і монографій, серед них – про Г. Нарбута, Г. Гольбейна, Д. Щербаківського, Т. Шевченка, І. Рєпіна, М. Мурашка. Укладач путівника «Київ» (1930). Брат Миколи Ернста.

Німець за походженням. Здобув освіту в Берлінському (1909–10) та Київському (1910–14) ун-тах. Учень вітчизняного історика мистецтва Г. Павлуцького, який вперше запровадив до академічного курсу цикли лекцій з історії давньоукраїнського та сучасного українського мистецтва. По закінченні навчання як німецькому підданому йому заборонили проживати у Києві і відправили до Сибіру (1914–17). Після перемоги Української революції повернувся до Києва. Від 1917 працював у галузі охорони пам'яток культури. Брав участь у всіх пам'яткоохоронних комісіях під керівництвом М. Біляшівського. У 1919 був обраний редактором відділу діячів мистецтва Біографічної комісії ВУАН; завдяки йому було укладено кількатисячну картотеку діячів мистецтва України до «Біографічного словника діячів українського народу й української землі». У 1920-х бере участь у численних експедиціях для пошуків, дослідження і збереження пам'яток української архітектури і мистецтва, провадить археологічні розкопки, організовує виставки і музейні експозиції. Внаслідок такої діяльності вченому вдалося зберегти велику кількість сакральних пам'яток, віднайдених на Київщині, Чернігівщині, Волині і Поділлі. У 1923 його обрано на посаду завідувача відділу Всеукраїнського художнього музею ім. Т. Г. Шевченка, залучено до складу Комісії з реставрації і оздоблення Музею. У 1929 стає членом паритетної Комісії з обміну культурними цінностями між РРФСР та УСРР. У 1920-ті зробив вагомий внесок у створення Київського музею російського мистецтва, Києво-Печерського, Кирилівського та Чернігівського заповідників, мріяв про створення заповідника «Київський акрополь», куди мали ввійти Софіївський собор, Десятинна, Георгіївська та Андріївська церкви, Михайлівський монастир. У 1926–28 – член комісії мистецтва книги в УНІК. Протягом 1927–33 (до моменту арешту) співробітничав з Будинком учених, де виступав з лекціями. Входив до його лекційної комісії, згодом – до літературно-мистецької. У листопаді 1928 зробив тут доповідь на тему «Українське барокко в минулому й сучасному», що викликало гостру, негативну критику з боку режиму. Розпочата в Україні на початку 1930-х Наркоматом освіти «чистка кадрів» вилилась у тотальний погром, внаслідок чого всі головні музеї України було оголошено «осередком розташування націоналістичних сил», а їх працівників – ворогами народу. Так, наприкінці жовтня 1933 митця звільняють із посади, заарештовують і засилають на каторжні роботи у м. Повенець (тепер Медвежегірського р-н Карелії, РФ) на будівництво Балтійського, а згодом Волго-Донського каналів. У 1936 на нетривалий час його звільняють і призначають завідувачем Музею будівництва каналу Москва–Волга у м. Дмитрові. Він також очолює роботу зі створення Казахської національної художньої галереї в Алма-Аті (1937; тепер м. Алмати), працює заступником директора Казахської художньої галереї, водночас у 1938–41 обіймає посаду заступника директора з наукової роботи Башкирського художнього музею в Уфі. Третій арешт стався 16 липня 1941. Помер на засланні.

Пр.: поміж найважливіших – Київські архітектори XVIII ст. – Київ, 1918; Українське мистецтво XVII–XVIII віків. – Київ, 1919; Стара бурса в Києві. – Київ, 1921; Дерев'яна Златоустівська церква на Старому Києві. – Київ, 1921; Контракти і Контрактовий будинок у Києві. – Київ, 1924; Біжуча художня література про Г. І. Нарбута // Бібліологічні вісті. – 1923. – № 4; Кріпацькі капели на Україні // Музика. – 1924. – Число 1–3; Ще про кріпацькі капели на Україні // Музика. – 1924. – Число 4–6; Музичне товариство ім. Леонтовича // Більшовик. – 1924. – № 9 (11 січ.); Український портрет XVII–XX вв. – Київ, 1925; Виставка українського портрета. – Київ, 1925; Київська архітектура XVIII в., Київ та його околиці. – Київ, 1926; Георгій Нарбут. Посмертна виставка творів. – Київ, 1926; Шевченко як маляр на тлі доби. – Київ, 1927; Українське малярство XVII–XX ст. – Київ, 1929; Посмертна виставка творів Г. І. Нарбута // Бібліологічні вісті. – 1925. – № 1; Георгій Нарбут та нова українська книга // Там само. – 1926. – № 3; Виставки рисунку й гравюри // Там само. – 1926. – № 4; Герострат з Конотопу [про руйнування могили К. Розумовського] // Пролетарська правда. – 1927. – 3 серп.; Балет «Блазень» у Київській державній опері // Радянське мистецтво. – 1928. – 3 серп.; Щоденник Федора Ернста : Охорона пам'яток культури. 1919–1920 роки // Пам'ятки України. – 1993. – № 1–6; Данило Михайлович Щербаківський : пам'яті дослідника // Бібліологічні вісті. – 1928. – № 1; Щоденник Федора Ернста : Охорона пам'яток культури. 1919–1920 роки // Пам'ятки України. – 1993. – № 1–6; «Мастера современной гравюры и графики»: [Рецензія]. – М. ; Л., 1928 // Бібліологічні вісті. – 1928. – № 1.

Арх.: Ернст Теодор Ріхард (Федір) Людвигович (Львович) (1891–1942) – мистецтвознавець. – ІМФЕ. – Фонд 13. – 671 од. зб. (1855–1941).

Лит.: Грибов Р. Історик Києва [Ф. Ернст] / Р. Грибов // Вечірній Київ. – 1986. – 24 листоп.; Федір Ернст : Бібліографічний покажчик. – Суми, 1987; Білокінь С. В обороні української спадщини: історик Федір Ернст / С. Білокінь. – Київ, 2006; Ернст Т. Із спогадів / Т. Ернст // Пам'ятки України. – 1989. – № 2; Бережина А. Собори наших душ: справа Федора Ернста / А. Бережина // Пам'ятки України. – 1989. – № 2; Білокінь С. Федір Ернст / С. Білокінь // Пам'ятки України. – 1989. – № 2; Білокінь С. Федір Ернст // С. Білокінь // Сучасність. – 1990. – Числа 7–8; Білокінь С. «Київ мене породив...» / С. Білокінь // КіЖ. – 1991. – 2 лют.; Ковальчук Г. Співробітники УНІК – жертви політичних репресій / Г. Ковальчук // Науковий вісник НБУВ. – 1999. – Вип. 2; Непомнящий А. А. Невідомі сторінки репресованого краєзнавства: до біографії Миколи Ернста / А. А. Непомнящий // Чорноморський літопис. – 2010. – № 1. – URL : http://history.org.ua/LiberUA/CL_2010_1/15.pdf.

Електр. рес.: В обороні української спадщини : історик мистецтва Федір Ернст // Сергій Білокінь / Історик України : персональний сайт. – Режим доступу: <http://www.s-bilokin.name/Personalia/Ernst.html>. – Назва з екрана; Ернст Федор (Теодор) Людвигович // Списки репресованих діячів української культури, освіти. – Режим доступу: http://donklass.com/arhiv/histdisk/memorial/list_repres/4.htm. – Назва з екрана.

Ельгарт Ісаак Аврамович (1898–?) – лікар. Член Білоцерківської філії МТЛ.

Здобув вищу медичну освіту. Працював шкільним лікарем.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Білоцерківської філії. 4–5 травня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 114–123. – 10 од. зб. – 20 арк.

Євтушенко Дометій Гурійович [07(19).08.1893, с. Стара Осота Херсонської губ., тепер Олександрівського р-ну Кіровоградської обл. – 17.03.1983, м. Київ] – співак, педагог. Персональний член Київської філії МТЛ у 1926–28. Професор (1939). Засл. діяч мистецтв УРСР (1943).

Навчався у Музично-драматичному ін-ті ім. М. В. Лисенка на вокальному (клас О. Муравйової) та диригентському відділеннях (до 1925), співав у вокальному квітеті. Викладач (від 1927), завідувач кафедри сольного співу (1931–34) цього ін-ту. Працював у Київській консерваторії: від 1934 – викладач, 1937 – декан, 1939–63 – завідувач кафедри сольного співу. Його вокальна школа була одна з найавторитетніших у колишньому СРСР. Серед учнів – В. Борисенко, В. Буймістер, Н. Гончаренко, В. Грицюк, Л. Масленникова, Е. Томм, В. Ялгут та багато ін.

Тв.: Питання вокальної педагогіки. – Київ, 1963 (у співавторстві з М. Михайловичем-Сидоровим); Выдающийся педагог-вокалист. Воспоминания о Е. Муравьевой // Вопросы вокальной педагогики. – Москва, 1967. – Вып. 3; Слово в співі // Рад. культура. – 1967. – Вып. 2; Великий талант [А. Іванов] // Музика. – 1975. – № 6; Найвища нагорода // КіЖ. – 1977. – 21 квіт.; Складові кваліфікації співака // КіЖ. – 1977. – № 61; Вопросы вокальной педагогики : статьи и очерки // сост. Д. Г. Євтушенко. – Москва, 1967. – Вып. 3.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1927 р. – № 61. – 22 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.

Електр. рес.: 19 августа 1893 года... родился Дометий Гуревич Євтушенко // Киевский календарь: 1893. – Режим доступа: <http://calendar.interesniy.kiev.ua/Years2.aspx?year=1893>. – Загл. с экрана; «Певец должен не говорить, а петь...» // Виктор Курин . Строки из Дневника. Ч.1. – Режим доступа: <http://viktor-kurin.narod.ru/1photoalbum.html>. – Загл. с экрана.

Єльчиць Олександра (1904–?) – учениця. Входила до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–25.

Арх.: Особовий склад Студії за 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – 61 арк.

Єфимов В. (?–?) – кооператор, представник Губсоюзу Київщини в МТЛ. Член МТЛ у 1922.

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 56. – 58 арк.

Єфремов Сергій Олександрович [справж. прізвище – Охріменко; 06(18).10.1876, с. Пальчик, тепер Катеринопільського р-ну Черкаської обл. –

10.03.1939, один із таборів ГУЛАГу) – публіцист, історик літератури, літературний критик, громадсько-політичний і державний діяч. Академік УАН (від 1919), віце-президент ВУАН (від 1922), дійсний член Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка у Львові, один із фундаторів і персональний член Музичного товариства імені М. Д. Леонтовича у Києві.

Народився в родині священика. Навчався в Київській духовній семінарії (1891–96), закінчив юридичний факультет Київського університету св. Володимира. Політичну діяльність розпочав у студентські роки, ставши членом Загальної української безпартійної демократичної організації. Разом з Б. Грінченком, М. Левицьким, Ф. Матушевським створив Українську радикальну партію (1904), перетворену 1905 на Українську демократично-радикальну партію. Того ж року очолив Селянську Спілку. Один із засновників і діячів Товариства українських поступовців. Співпрацював із багатьма українськими періодичними виданнями: «Зоря», «Правда», «Записки НТШ», «Киевская старина», «Літературно-науковий вістник», «Рада», «Нова Рада», «Україна», «Украинская жизнь» та ін. Один із засновників видавництва «Вік» (1895–1918). Присвятивши себе дослідженню української літератури, історичний погляд на літературний процес виклав у фундаментальній праці «Історія українського письменства» (1911). У публіцистичних працях виступав з рішучим засудженням ксенофобії й антисемітизму, з критикою яких виступили його колеги по письменницькому цеху – Олена Пчілка, М. Міхновський, Д. Донцов та ін. За гострі публікації на захист української національної культури й політичних свобод у дореволюційний період неодноразово заарештовувався російською владою. У березні 1917 увійшов до складу Української Центральної Ради, а в квітні 1917 на Українському Національному Конгресі був обраний заступником голови УЦР і членом Малої Ради. У Генеральному Секретаріаті УЦР–УНР займав посаду генерального секретаря з міжнародних справ. Зі встановленням радянської влади в Україні був змушений перейти на нелегальне становище й переховуватися. Восени 1919 на прохання УАН його було амністовано. Позбавлений можливості займатися активною політичною діяльністю, провадив велику наукову й науково-організаційну роботу. Обіймав посади віце-президента (1922–28) і голови Управи (1924–28) УАН–ВУАН. Протягом 1920-х очолював різні наукові товариства і комісії: Комісію для видання пам'яток новітнього письменства України, Комісію для складання біографічного словника діячів України, Історико-літературне товариство при УАН та інші. Брав участь у Першому Всеукраїнському Церковному Соборі, який підтвердив автокефалію Української православної церкви (1921). Брав участь у розробці концепції української державності, української національної культури й освіти. На громадських засадах очолював бібліографічну комісію УНІК (лютий 1926–березень 1928). Був одним із найвидатніших представників неонародництва в українській літературі, вважав, що однією з провідних ідей в історії української літератури завжди лежала «визвольна-національна ідея».

Як один із основоположників наукового шевченкознавства упорядкував і видав «Щоденники» та «Листування» Т. Г. Шевченка (1927–28), написав близько десяти тисяч публіцистичних і наукових статей. Протягом життя підготував ряд монографій, присвячених творчості діячів української літератури – М. Вовчка (1907), Т. Шевченка (1914), М. Коцюбинського (1922), І. Франка (1913, видана – 1926), І. Нечужа-Левицького, І. Карпенка-Карого (обидві 1924), П. Мирного (1928) та ін. Враховуючи непримиренне ставлення вченого-громадянина до більшовицького режиму та свідоме обстоювання ідеї української державності, одним із перших його було звинувачено у створенні «таємних опозиційних організацій» (Братства української державності та Спілки визволення України) і 21 липня 1929 було заарештовано за звинуваченням у «справі СВУ», у квітні 1930 – засуджено до 10-річного ув'язнення із суворою ізоляцією. Відбував покарання в Ярославському політизоляторі, згодом у Владимирській тюрмі. Загинув в одному із таборів ГУЛАГу. Реабілітований 1989 р.

Пр: На світанку українських видавництв // Бібліологічні вісті. – 1925. – № 1–2; В тісних рамках. Українська книга в 1798–1916 рр. // Там само. – 1926. – № 2; Історія українського письменства. – Нью-Йорк, 1983; Мюнхен, 1989; Київ, 1995. – URL : http://chtyvo.org.ua/authors/Yefremov_Serhii/Istoriia_ukrainskoho_pysmenstva; Фрагменти із щоденника / передм. та публ. В. Шмельова // Київська старовина. – 1992. – № 1; Літературно-критичні статті. – Київ, 1993; Щоденники. (1923–1929). – Київ, 1997; Вибране. – Київ, 2002.

Арх: Архів УНІК. – ІР НБУВ. – Ф. 47. – Од. зб. 63. – арк. 1, 13; Од. зб. 154. – арк. 14; ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Комітету пам'яті М. Д. Леонтовича за 1921 р. – № 8. – 13 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922 р. – № 56. – 58 арк.

Лім: *Кримський А.* Життєпис і літературна діяльність С. О. Єфремова / А. Кримський // Записки історико-філологічного факультету ВУАН. – Київ, 1923. – Кн. II–III (1920–1922); *Заїрський П.* Сергій Єфремов / П. Заїрський // Свобода. – Нью-Йорк, 1951. – Т. 10. – № 30–31; Т. 11. – № 1–2; *Подольак Б.* Сергій Єфремов / Б. Подольак // Сучасна Україна, 1951. – 14 жовт.; *Овчаренко М.* Сергій Єфремов як літературознавець / М. Овчаренко // Збірник на пошану українських учених, знищених більшовицькою Москвою. – Париж ; Чикаго, 1962; *Бойко Ю.* Літературознавча і літературно-критична методологія Сергія Єфремова. Вибране / Ю. Бойко. – Мюнхен, 1981. – Т. 3; *Качкан В.* Сергій Єфремов / В. Качкан // Освіта. – 1993. – № 34 (1 жовт.); *Колоїд Ж.* Національна школа в концепції Сергія Єфремова / Ж. Колоїд // Дивослово. – 1994. – № 1; *Шумило Н.* На сторожі класичного та виваженого: [Політик, культурний діяч, письменник С. Єфремов] / Н. Шумило // Слово і час. – 1994. – № 7; *Наєнко М.* Сергій Єфремов і його історико-літературна концепція / М. Наєнко / С. Єфремов. Історія українського письменства. – Київ, 1995; *Бурій В.* Слово про Сергія Єфремова / В. Бурій // Катериношільський вісник. – 1996. – 28 лют.; Сергій Єфремов як історик українського письменства // *Грабович Г.* До історії української літератури: дослідження, есе, полеміка. – Київ, 1997. – URL : <http://litopys.org.ua/>

hrabo/hr.htm; Ковальчук Г. Співробітники УНІК – жертви політичних репресій / Г. Ковальчук // Науковий вісник НБУВ. – 1999. – Вип. 2; Масенко Л. Цінне джерело (Нотатки мовознавця про «Щоденники» Сергія Єфремова) / Л. Масенко // Урок української. – 2000. – № 1; Масенко Л. «Щоденники» Сергія Єфремова як історичне й філологічне джерело / Л. Масенко // Дивослово. – 2000. – № 1; Гирич І. Апостол українства: До 125-річчя від дня народження С. О. Єфремова / І. Гирич // Календар знаменних і пам'ятних дат. – 2001. – IV кв.; Бойко Н. Сергій Єфремов – представник української політичної еліти початку ХХ століття (нарис політичної біографії) / Н. Бойко // Людина і політика. – 2001. – № 3; Крячко Т. П. Просвітницька діяльність Сергія Єфремова (до 125-річчя з дня народження) / Т. П. Крячко // Наукові праці. – 2001. – Вип. 1 (Педагогічні науки); Наєнко М. Сергій Єфремов як історична і літературна постать / М. Наєнко // Літературна Україна. – Київ, 2001. – 8 листоп.; Оборонець українства: до 125-річчя від дня народження С. О. Єфремова // Знаменні дати. Календар. – 2001; Ткач Л. Євангелійні мотиви у щоденниках Сергія Єфремова / Л. Ткач, І. Шепетюк // Урок української. – 2002. – № 2; Кореневич Л. Він не мислив себе поза Україною: Скарби високих дум Сергія Єфремова / Л. Кореневич // День. – 2003. – № 128; Мукомела О. Палке слово публіциста і громадянина / О. Мукомела // Історичний календар. – 2004; Чеховський О. Шевченкова мудрість у «Щоденниках» Сергія Єфремова / О. Чеховський // Дивослово. – 2004. – № 7; Гирич І. Сергій Єфремов – лідер Наддніпрянського народництва / І. Гирич // Історія в школах України. – 2005. – № 3; Бурій В. Сергій Єфремов / В. Бурій // Місто робітниче (Ватутіне). – 2006. – 22 верес.; Єрмашов Т. В. Показчик Сергія Єфремова «Українознавство» та його значення для розвитку української національної освіти / Т. В. Єрмашов // Українознавство. – К., 2007. – № 1; Єрмашов Т. В. Сергій Єфремов (1876–1939): Бібліографічний показчик. Критика про С. О. Єфремова / Т. В. Єрмашов // Молода нація. – 2007. – № 2 (43); 2008. – № 1 (46); Іваницька С. Г. С. А. Єфремов в «фокусі зрення» постсоветской української гуманітаристики / С. Г. Іваницька // Наука. Культура. Образование. Актуальные проблемы и перспективы развития : сб. науч. тр. – Волгоград : Волгоградское научное издательство, 2010; Іваницька С. Г. Михайло Драгоманов як «Значущий інший» у світосприйманні Сергія Єфремова (1890–1920-ті роки) / С. Г. Іваницька // Наук. пр. іст. ф-ту Запорізь. нац. ун-ту. – Запоріжжя : ЗНУ, 2011. – Вип. XXVII; Іваницька С. Г. Сергій Єфремов versus Богдан Кістяківський: полеміка навколо «політичної спадщини» Михайла Драгоманова (історіографічний аспект) / С. Г. Іваницька // Наук. пр. іст. ф-ту Запорізь. нац. ун-ту. – 2011. – Вип. XXXI; Єрмашов Т. В. Вплив публіцистичної творчості С. О. Єфремова на розвиток суспільних процесів у Російській імперії та Україні / Т. В. Єрмашов // Збірник праць П'ятих Єфремовських читань; 5–6 жовт. 2011 р., м. Черкаси [До 135-ї річниці з дня народження Сергія Єфремова та 120-річчя з дня народження Павла Филиповича]. – Черкаси : Вид. Ю. Чабаненка, 2012; Іваницька С. Г. Єфремов С. Щоденник: Про дні минулі (спогади) / С. Г. Іваницька, Т. В. Єрмашов ; упоряд., вступ. ст. І. Гирича. – Київ : Темпера, 2011 [Рецензія] // Український історичний журнал. – 2013. – № 1.

Електр. рес.: Єфремов Сергей Александрович // Фундаментальная электронная библиотека : Русская литература и фольклор. – Режим доступа: <http://feb-web.ru/feb/litenc/encyclor/le4/le4-0952.htm>. – Загл. с екрана; Єфремов Сергій : біографія // Бібліотека української літератури. – Режим доступу: <http://www.ukrlib.com.ua/bio/printout.php?id=195>. – Назва з екрана; Єфремов Сергій Олександрович // Педагогічне краєзнавство. – Режим доступу: <http://kraeznavstvo.at.ua/news/2009-08-29-21>. – Назва з екрана; Єфремов Сергій Олександрович // Списки репресованих діячів української культури, освіти. – Режим доступу: http://donklass.com/arhiv/histdisk/memorial/list_repres/4.htm. – Назва з екрана.

Сременко (?–?) – персональний член МТЛ у 1922. Представник київського Музично-драматичного ін-ту ім. М. В. Лисенка.

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 56. – 58 арк.

Щенко Олександр Миколайович (1884–?) – співак-аматор. Член Харківської філії. Дійсний член МТЛ у 1924–26.

Здобув загальну середню освіту, приватно закінчив музичні курси зі співів. Артист Харківської опери.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1925 р. – № 59. – 154 арк; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб та організацій Харківської округи. 1925 р. – 179–203. – 25 од. зб.

Жишко Олена (1900–?) – учитель. Входила до особового складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–25.

Арх.: Особовий склад Студії за 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – 61 арк.

Жовткевич Клавдія див. Леонтович Клавдія Феропонтівна

Журба див. Волошин Олександр Федорович Олександр Хведорович

Залевський Матвій (1896–?) – культурно-громадський діяч. Входив до особового складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–25.

Арх.: Особовий склад Студії за 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – 61 арк.

Заньковецька Марія Костянтинівна [уродж. Адасовська, за чоловіком до офіційного розлучення 1888 – Хлистова; 23.07(04.08).1854, с. Заньки, тепер Ніжинського р-ну Чернігівської обл. – 04.10.1934, Київ] – драматична актриса, співачка (меццо-сопрано). Почесний член МТЛ від 1923. Народна артистка Республіки (1923).

Походила із дворянської родини. Цивільна дружина М. Садовського (1888–1909). Навчалась у приватному пансіоні С. Осовської в Чернігові (від 1864), де уроки танців брала у К. Прушинського, співу – у його дружини. Закінчила Ніжинську гімназію (1871), по закінченні якої мріяла вступити до Петербурзької консерваторії, але батьки не дозволили. Маючи від природи гарний голос, брала участь у виставах аматорського гуртка в Ніжині (1874–75), де вперше виконала роль Наталки в п'єсі «Наталка Полтавка» І. Котляревського. Протягом 1878–80 виступала в аматорських гуртках у м. Бендери (Молдова), де, перебуваючи з чоловіком за місцем його служби, познайомилася з М. Тобілевичем. Брала уроки співу у І. Єсипової, згодом – у Я. Гржималі. Отримавши запрошення від М. Садовського до трупи М. Кропивницького, відмовилася від пропозиції вступити на імператорську сцену і працювала актрисою в трупах М. Кропивницького (1885–1888), М. Садовського (1888–1898), І. Найді (1898–1900), в об'єднаній «Малоросійській трупі» М. Кропивницького під керівництвом П. Саксаганського і М. Садовського (1900–1903). Протягом 1903–09 перебувала у трупах О. Сулова, Ф. Волика, Л. Квітки, Руського народного театру в Галичині, трупі українських артистів М. Садовського. Займалась організацією театральних закладів, понад шість років (1909–15) керуючи аматорськими гуртками в Ніжині й Кролевіці (тепер Сумська обл.). У цей же час періодично виступала в антрепризах Ф. Рудикова, Л. Сабініна, Д. Гайдамаки, Б. Оршанова й В. Данченка, Ф. Светлова, П. Прохоровича та ін. Багато зусиль доклала (разом з П. Саксаганським) для відкриття «Українського мистецького театру» у Харкові (1910–12), виступала проти принизливого ставлення, що зазнавав український театр у царській Росії. У 1918 очолила у Ніжині свій власний театр – «Українську трупу під орудою М. Заньковецької». Протягом 1918–22 працювала у реорганізованому із «Українського національного театру» Державному народному театрі під керівництвом П. Саксаганського у Києві. А 15 грудня 1922 у приміщенні Троїцького народного дому відбулася незабутня зустріч – це був останній виступ акторки на сцені в ролі Зінки в п'єсі «Дві сім'ї» М. Кропивницького, присвячений 40-річчю сценічної діяльності видатної майстрині сцени. Серед найпопулярніших ролей у театрі: Уляна («Сватання на Гончарівці» Г. Квітки-Основ'яненка), Галя («Назар Стодоля» Т. Шевченка), Харитина («Наймичка» Т. Шевченка) Приська («По ревізії» М. Кропивницького), Тетяна («Тетяна Репіна» А. Суворіна). Ролі у кінострічках: Наталка – в «Наталці Полтавці» (1909), матір – в «Остапів Бандурі» (1923). У 1923 вступила до Музичного товариства імені М. Д. Леонтовича. Як виконавиця укр. нар. пісень і творів українських композиторів брала участь у концертних виступах і мистецьких заходах, що провадило МТЛ. На честь видатної акторки 1923 Троїцькому народному дому присвоєно ім'я М. Заньковецької (тепер Львівський національний академічний український драматичний театр ім. М. Заньковецької). Меморіальні музеї М. Заньковецької створено у Києві (1960) та в с. Заньках (1964). На могилі актриси на Байковому кладовищі встановлено

надгробок (1936; скульптор Ю. Білостоцький), у Маріїнському парку у Києві – статую (1973; скульптор Г. Кальченко), а на будинку-музеї – пам'ятний знак (1989; скульптор В. Медведєв, архітектор П. Купрій). У с. Заньки – погруддя (1984; скульптор Ю. Станецький), у Ніжині – пам'ятник (1993; скульптор О. Скобликов). Національною спілкою театральних діячів України запроваджено Премію імені М. Заньковоцької (1993). На честь великої акторки започатковано фестиваль моновистави «Марія» (від 2004).

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1923 р. – № 57. – 15 арк.; Протоколи засідань Президії Музичного товариства ім. Леонтовича № 1–14 за 1924 р. 24 вересня – 26 грудня 1924 р. – № 274. – 15 арк.

Літ.: Антонович Д. Триста років українського театру: 1619–1919 / Д. Антонович. – Прага, 1925; Бобир О. Марія Заньковоцька у колі діячів російської культури / О. Бобир. – Київ, 1984; Бобир О. Українська свідомість і російські симпатії Марії Заньковоцької: (до 150-річчя від дня народження актриси) / О. Бобир. – Чернігів, 2004; Богомолець-Лазурська Н. Життя Марії Заньковоцької / Н. Богомолець-Лазурська. – Київ : Держ. вид-во образотв. мистецтва і муз. літ. УРСР, 1961; Дурилин С. Мария Заньковоцкая (1854–1934): Жизнь и творчество / С. Дурилин. – Киев : Мистецтво, 1982; Самойленко Г. Марія Заньковоцька і театральне життя Ніжина / Г. Самойленко. – Ніжин : НДП, 1994; Пчілка Олена. «Енеїда». Музична комедія (оперета) на 3 дії (за Котляревським). Уложив Микола Садовський. Музика Миколи Лисенка / Олена Пчілка // Рідний край. – Полтава, 1910. – Число 3; Степаненко Н. «Рідний край» про театральну діяльність в Україні (кінець ХІХ – початок ХХ століття) / Н. Степаненко // Рідний край. – Полтава, 2011. – Число 1(24); Студьонова Л. Хохлацька королева / Л. Студьонова / Студьонова Л. Чернігівки в житті славетних. – Чернігів, 1996; Ашкаренко Г. Спомин про першу Українську трупу / Г. Ашкаренко // Рідний край. – Полтава, 1906. – Число 15; Зільберман Е. Ніжинська Чайка: [До 140-річчя від дня народження М. К. Заньковоцької] / Е. Зільберман // Гарт. – 1994. – 5 серп.; Мандрика В. Ясний промінь таланту / В. Мандрика // Деснянська правда. – 1994. – 4 серп.; Яній О. «Зорій довіку поміж нами»: (Сценарій вечора, присвяченого М. Заньковоцькій) / О. Яній // Дивослово. – 1995. – № 12; Онищенко Н. Нове про Марію Заньковоцьку / Н. Онищенко // Просвіта. – 1996. – 10 серп.; Шевченко В. Чернігівські стежки Марії Заньковоцької / В. Шевченко // Літературний Чернігів. – 2000. – № 15; Шевченко В. Деякі уточнення до біографії Марії Заньковоцької / В. Шевченко, І. Панін // Сіверянський літопис. – 2001. – № 6; Бурбан В. Мельпомена української сцени. Триумф і трагедія / В. Бурбан, А. Бурбан // Дзеркало тижня. – 2004. – 6 серп. – URL : http://gazeta.dt.ua/SOCIETY/melpomena_ukrayinskoyi_stseni_triumf_i_tragediya_do_150-richchya_z_dnya_narodzhennya_mariyi_kostyant.html.

Електр. рес.: Заньковоцька Марія Костянтинівна // Івано-Франківський академічний обласний театр ляльок ім. Марійки Підгірянки. – Режим доступу: http://ifteatr.org.ua/load/personaliji_zankovecka_marija_kostjantinivna/6-1-0-267. – Назва з екрана; Марія Заньковоцька (Адасовська, 1854–1943), видатна українська драматична акторка... // Київ туристичний: про місто. – Режим доступу: <http://svit.ukrinform.ua/celebrities.php?page=Zankov.htm>. – Назва з екрана; Марія Заньковоцька: геній української сцени // Мистецька сторінка. – Режим доступу: <http://storinka-m.kiev.ua/>

article.php?id=571. – Назва з екрана; Марія Заньковецька. – легенда українського театру // *Ukrainci.hu* : Державне самоврядування українців Угорщини. – Режим доступу: <http://www.ukrainci.hu/oldal.php?style=cikk&id=146>. – Назва з екрана; 4 серпня (за новим стилем) 1854 р. – 4 жовтня 1943 : до 155-річчя з дня народження корифея української сцени М. Заньковецької // *Первое экскурсионное бюро : Достопримечательности : Знана і незнана Марія Заньковецька*. – Режим доступу: <http://www.primetour.ua/ru/company/articles/Znana-i-neznana-Mariya--Zankovetska-.html>. – Назва з екрана.

Зарицький Леонід (?–?) – гобоїст, педагог, диригент. Персональний член ВКВПЛ–МТЛ у 1922. Член Київської філії МТЛ у 1928.

Представник Національного хору. Закінчив Музично-драматичний ін-т ім. М. В. Лисенка. Викладач Київської консерваторії по класу гобоя (1934–41).

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922 р. – № 56. – 58 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.

Лит.: *Посвалюк В.* Кафедри духових і ударних інструментів НМАУ імені П. І. Чайковського 75 років / В. Посвалюк // *Мистецтвознавство : Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського*. – 2011. – № 2 (11). – URL : http://knmau.com.ua/chasopys/11_NBUV/docs/05_Posvalyuk.pdf.

Захаровський Іван Миколайович (?–?) – диригент. Член Кременчуцької філії МТЛ.

Здобув загальну середню освіту. Керівник і диригент Хору партклубу заводу «Більшовик» у Києві.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Кременчуцької філії. 1 грудня 1925 – 12 квітня 1926 р. – № 140–141. – 2 од. зб. – 3 арк.; Документи про заснування та діяльність Кременчуцької філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922–30 рр. – № 531. – 24 арк.

Зенкевич Стефан Олександрович (1886–?) – хімік, учитель, лектор, публіцист. Член особового складу МТЛ у 1924–26 за додатковими списками. Член Чернігівської філії МТЛ.

Закінчив Харківський ун-т. З вересня 1923 до лютого 1924 викладав на курсах у Музичній студії при Козелецькому хорі ім. М. Леонтовича. Запропонував модель професійної підготовки слухачів, що передбачала обов'язкове дванадцятигодинне навчання теорії, сольфеджіо та історії музики щотижня, постановку голосу та рояль, які викладалися щодня, а також співанки хору – двічі на тиждень. Автор науково-популярних статей у періодичних виданнях. У 1925 у серії «Словникових видань України» вийшов його хімічний словник у співавторстві з О. Курило.

Пр.: Словник хемічної номенклатури. Неорганічна хемія (проект). З доручення Всеукраїнської наради в справі усталення української хемічної номенклатури. – Харків : ДВУ, 1928.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1925 р. – № 59. – 154 арк.; Діяльність Чернігівської філії за 1923–1927 рр. – № 547. – 91 арк.; Музичні осередки Чернігівщини за 1922–1930 рр. – № 548. – 104 арк.

Зігль Брис див. *Яновський Борис Карлович*

Злобін Григорій Михайлович (?–?) – хоровий диригент. Член Подільської філії МТЛ.

Організатор і керівник Брацлавського співочого товариства ім. М. Леонтовича у Гайсині (1923), репертуар якого складався переважно з обробок народних пісень М. Леонтовича.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети керівників музичних осередків Поділля. 1925 р. – № 255–256. – 2 од. зб. – 2 арк.; Документи про діяльність музичних осередків Поділля за 1923–25 рр. – № 537. – 40 арк.

Золотарьов Василь Андрійович [справж. прізвище – Куюмжі; 24.02(07.03).1872, Таганрог, тепер РФ – 25.05.1964, Москва] – композитор, педагог. Член Київської філії МТЛ у 1928. Заслужений артист РСФРР (1932), народний артист БРСР (1949). Лауреат Державної премії СРСР (1950).

Навчався у Придворній співацькій капелі у Петербурзі, вчився композиції у М. Балакірева (1893–97). Закінчив Петербурзьку консерваторію (1900; клас композиції М. Римського-Корсакова). Викладав скрипку, композицію і теоретичні дисципліни (1909–18), від 1918 – професор Московської консерваторії. У 1920–24 – професор Кубанської, 1924–26 – Одеської консерваторій, 1926–31 – Музично-драматичного ін-ту ім. М. В. Лисенка у Києві, 1933–41 – Мінської консерваторії. Серед його учнів – К. Данькевич, Л. Кауфман, А. Свечников, В. Феміліді, А. Богатирьов та ін. Приятелював з Л. Ревуцьким.

Тв.: опери – «Декабристи» (1925; нова редакція – «Кіндрат Рилєєв», 1957), «Хвесько Андібєр» (1926; лібр. М. Рильського); балет «Князь-озеро» (1949); 7 симфоній – «Симфонія гнева» (1902), «1905 год» (1929), «Челюскинець», «Беларусь» (1934), «1941 год» (1942), «Моя Родина» (1944), «Памяти М. Балакірева и Н. Римского-Корсакова» (1962); Симфонієта (1909), Увертюра-фантазія (1898), «Єврейська рапсодія» (1902), п'єса «Сільське свято» (1901); Концертний дует для фортепіано (1942), Концерт для віолончелі (1943), 6 струнних квартетів (1899, 1902, 1906, 1912, 1915, 1943); камерні – Фортепіанний квартет (1904), Струнний квінтет (1904); «Шевченківська сюїта» (1929); вокально-хорові – хори, романси, солоспів на вірші І. Франка («Догорять поліна в печі», «Кузня», «Пісня»), записи й обробки українських народних пісень; Сюїта в формі варіації : для скр. и фп. : Ор. 2. – Лейпциг : Беляєв, 1900. – URL : <http://korolenko.kharkov.com/cgi-bin/wcatalog/>; Вторая соната : для фп. : Ор. 42. – Москва ; Вена, 1927; Дитячі п'єси : [для фп.] : Ор. 49. – Харків, 1930; Сонатина № 3 : [для фп.] : Ор. 47 [мелодії із записів В. Золотарьова, Чернігівщина. – Харків, 1930; Сонатина № 4 : [для фп.] : Ор. 48 [мелодії із записів В. Золотарьова (Чернігівщина), К. Квітки]. – Харків, 1930. – URL : <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/>

Пр.: Фуга : Руководство к практическому изучению. – Москва, 1932, 1956, 1965; Воспоминания о моих великих учителях, друзьях и товарищах. – Москва, 1957.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1986. – 48 арк.

Літ.: *Акименко Ф.* Василий Андреевич Золотарев / Ф. Акименко // РМГ. – 1913. – № 14; *Нисневич С. В. А.* Золотарев / С. Нисневич. – Москва, 1964; *Архімович Л.* Шляхи розвитку української радянської опери / Л. Архімович. – Київ, 1970; *Ревуцький В.* По обрїю життя: Спогади / В. Ревуцький. – Київ, 1998; *Лисенко І.* Музична культура у спогадах, матеріалах, листах / І. Лисенко. – Київ, 2008; *Юцевич Е.* Несколько штрихов к портрету / Е. Юцевич // Лев Николаевич Ревуцкий. Статьи, воспоминания / сост. В. Кузык. – Киев, 1989; *Пясковський І. Б.* Історико-біографічний нарис діяльності педагогів кафедр теорії музики / І. Б. Пясковський // Часопис. – 2011. – № 1. – URL : http://knmau.com.ua/chasopys/10_NBUV/docs/14_Pyaskovsky.pdf.

Електр. рес.: Золотарев Василий Андреевич // Словари и энциклопедии на Академикe : Большой энциклопедический словарь. – Режим доступа: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc3p/134074>. – Загл. с экрана; 25 травня 1964 / Спочив Золотарьов Василий Андрійович // Православие в Украине. – Режим доступа: <http://arhiv.orthodoxy.org.ua/ru/node/8030>. – Назва з екрана.

Зубравський (?-?) – педагог. Персональний член Київської філії МТЛ у 1928.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1986. – 48 арк.

Івашин Іван Леонтійович (1887-?) – хоровий диригент, музикант-теоретик. Член Білоцерківської філії МТЛ.

Закінчив Муз.-драматичний ін-т ім. М. В. Лисенка. Працював учителем співів у школі.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Білоцерківської філії. 4–5 травня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 114–123. – 10 од. зб. – 20 арк.

Калайда Харлампій Пилипович (19..-?) – музикант-аматор, диригент. Член Київської філії МТЛ.

Жив і працював в Умані. Закінчив робітфак. У 1924 заснував при клубі Сільськогосподарського технікуму струнний оркестр, до складу якого ввійшло 28 виконавців. Для учасників оркестру додатково викладалася нотна грамота, читалися лекції з музично-історичних дисциплін. За перший рік існування оркестру для жителів міста було влаштовано 9 концертів, з них 7 – безплатних. Репертуар колективу складався з народних пісень в обробці Х. П. Калайди.

Арх.: Анкети та заяви музичних осередків Київщини та їх керівників про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 243–252. – 10 од. зб. – 15 арк.

Калинович М. В. (?–?) – педагог. Дійсний член МТЛ у 1924–26. Персональний член Київської філії МТЛ у 1928.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–1925 рр. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – 1986. – 48 арк.

Калиновська Марія Степанівна (1895, с. Дитятки, тепер Чорнобильського р-ну Київської обл. – 1966, Київ) – оперна і камерна співачка (меццо-сопрано). Входила до складу Вокального квартету ім. Я. Степового.

Закінчила Київську консерваторію по класу вокалу (1919; клас Г. Гандольфі). Від 1919 – солістка Музично-драматичного і Київського оперного театрів. У 1927 представляла українське музичне мистецтво на концертах Міжнародної виставки у Франкфурті-на Майні. У 1929–41 – солістка Київської, а 1941–44 – Челябінської філармоній. Повернувшись до Києва, викладала у консерваторії (1944–50, від 1948 – доцент).

Арх.: Особовий склад Вокального квартету ім. Я. Степового Музичного товариства ім. Леонтовича. 6 січня 1922 – 10 квітня 1924 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 725. – 13 арк.

Літ.: Михайлова Т. Виховання співаків у Київській консерваторії / Т. Михайлова. – Київ, 1970; Академія музичної еліти України. Історія та сучасність: До 90-річчя Національної музичної академії імені П. І. Чайковського. – Київ, 2004; Хорунжий Ю. Марія Старицькі: Господиня у школі М. Лисенка / Ю. Хорунжий / Шляхетні українки : есеї-парсуни. – Київ, 2004. – URL : http://ukrlife.org/main/minervalparsuny_star.htm.

Калістратенко М. Р. (?–?) – організатор музичних передач на київській радіостанції. Дійсний член МТЛ у 1924–26. Персональний член Київської філії МТЛ у 1928.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–1925 рр. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – 1986. – 48 арк.

Капкан Василь Петрович (1899–?) – учитель, освітній діяч. Член Проскурівської філії МТЛ.

Закінчив два класи Духовної семінарії, згодом здобув військову освіту. Працював інспектором Проскурівського відділу Наросвіти. Співав у хорі, що входив до складу Проскурівської філії МТЛ.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Проскурівської філії. 4 січня – 1 грудня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 160–177. – 18 од.зб. – 34 арк.

Капкан Мусій Минович (1892–?) – диригент. Член Проскурівської філії МТЛ.

Здобув загальну середню і спеціальну освіту. Обіймав посаду керівника і диригента хорового гуртка. Співав у Проскурівському народному хорі.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Проскурівської філії. 4 січня – 1 грудня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 160–177. – 18 од. зб. – 34 арк.

Качеровський Максим В. (?–?) – кооператор. Один із організаторів і фундаторів ВКВПЛ–МТЛ у 1921. Завідувач видавничого відділу «Дніпро-союзу». Секретар Президії МТЛ. Член Видавничої комісії МТЛ і редколегії журн. «Музика». Член Київської філії у 1926–28.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1927 р. – № 61. – 22 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–1925 рр. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.; Списки особового складу журналу «Музика» та автури за 1923 р. – № 1560. – 4 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – 1986. – 48 арк.

Лит.: Україномовна книга у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (1798–1923) : у 3 т. – Київ, 2003. – URL : http://histans.com/LiberUA/e_dzherela_UkrMovKn3_2003/e_dzherela_UkrMovKn3_2003.pdf; Цимбал Я. «Мозаїка» Юрія Смолича як джерело до історії літературного побуту 1920–1930-х років / Я. Цимбал // Спадщина. – Київ, 2010. – № 5. – URL : http://www.ilnan.gov.ua/Spadshchyna/Spadshchyna_5.pdf.

Квітка Климент Васильович [псевд. і крипт.: К., К. К., Кл. Кв., Тиміш-Борейко, Юхим Бойко; 23.01(04.02).1880, с. Хмелів, тепер Роменського р-ну Сумської обл. – 19.09.1953, Москва] – музикознавець, фольклорист, композитор, громадський діяч. Член Правління і персональний член МТЛ. Член редколегії журн. «Музика» у 1923. Член Київської філії МТЛ у 1926–28. Завідувач Кабінету музичної етнографії при ВУАН. Один із фундаторів української музичної етнографії, збирач народної музики. Теоретично обґрунтував основи етномузичної соціології та історико-порівняльного музикознавства. Чоловік укр. поетеси Лесі Українки.

Навчався у 5-й Києво-Печерській гімназії (1889–97) та у Київському музичному училищі (1895–96). Перші уроки музики брав у Л. Зателю. Здійнював записи народних пісень на Чернігівщині (1896), Київщині (1897), Житомирщині (1899). Через хворобу покинув заняття музикою і вступив на правничий ф-т Київського ун-ту. Закінчивши 1902 ун-т, обіймав різні юридичні посади на Кавказі, в Чигирині, Києві. Збирав і записував народні пісні (загалом – понад 6 тисяч, переважно українських), був організатором експедиції Ф. Колесси на Полтавщину для запису дум, а також співавтором запису на фонограф дум і пісень з голосу Г. Гончаренка (1908). Записав

мелодії до збірників «Дитячі гри, пісні й казки з Волині», зібрані Ларисою Косач (1903) та «Народні мелодії з голосу Лесі Українки» (1917, 1918). Від 1918 – міністр юстиції уряду УНР, а також співробітник Музичного відділу Головного управління мистецтв і національної культури Міністерства освіти. Викладав у Музично-драматичному ін-ті ім. М. В. Лисенка (1918–20-ті), заснував і очолив Кабінет музичної етнографії при ВУАН (1922–23). У 1922 видав фундаментальний збірник «Українські народні мелодії» з 743 неповнотекстових зразків, у тому числі унікальних обрядових та календарних пісень. Незважаючи на плідну наукову діяльність у Києві, на початку 1930-х внаслідок переслідувань творчої інтелігенції в Україні був змушений переїхати до Москви. Від 1933 – на педагогічній роботі, 1936 – керівник етнографічного сектору Науково-дослідного музичного інституту при Московській консерваторії та завідувач Кабінету з вивчення музичної творчості народів СРСР (1937). З 1940 – викладач кафедри музичного фольклору історико-теоретичного ф-ту Московської консерваторії. Під час Другої світової війни жив і працював у Москві. Співробітничав з АН УРСР, що на той час перебувала в Уфі, розробляв наукові теми, пов'язані з українським музичним фольклором.

Пр.: Пісні українських зимових обрядових свят. – Київ, 1940; Квитка К. В. Избранные труды : в 2 т. / сост. и коммент. В. Л. Гошовского. – Москва : Сов. композитор, 1971. – Т. 1; 1973. – Т. 2; Вибрані твори : у 2 т. / упоряд. і передм. М. Іваницького. – Київ, 1985. – Ч. 1, 1986. – Ч. 2; Квитка К. В. Музыкальный фольклор и музыкальная фольклористика на Кавказе: (Из рукописного наследия ученого) / сост. и коммент. В. Л. Гошовского. – Ереван : Арчеш, 2001; Новітня музична етнографія // Рідний край. – 1912. – № 12–15, 18–19; Музыка // Украинский вопрос. – Москва, 1915; Народні мелодії з голосу Лесі Українки. Ч. 1-2. – Київ, 1917–1918; Українські народні мелодії. – Київ, 1922; Ритмічні паралелі в піснях слов'янських народів. – Київ, 1923; М. Лисенко як збирач народних пісень // Повідомлення Музично-етнографічного кабінету УАН. – Київ, 1923. – Ч. 1; Пісенні форми з удвоє збільшеними ритмічними групами // Музыка. – 1923. – № 2, 3; Народні співці і музиканти на Україні: Програма для досліду їх діяльності й побуту. – Київ, 1924; Потреби у справі дослідження народної музики на Україні // Музыка. – 1925. – № 2–3; Філярет Колесса // Там само. – 1925. – № 11–12; Віддих у народних співах // Етнографічний вісник. – 1927. – Кн. 5; Ангемітонічні примітиви і теорія Сокальського // Там само. – 1928. – Кн. 6; Порфи́рій Демущий // Україна. – 1928. – Кн. 6; Фольклористична спадщина Лисенка // Зб. Музею діячів науки та мистецтва України. – Київ, 1930. – Т. 1 (присвячений Миколі Лисенкові).

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–1925 рр. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.; Списки особового складу журналу «Музика» та автури за 1923 р. – № 1560. – 4 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – 1986. – 48 арк.

Літ.: Привалов Н. Труды по музыкальной этнографии / Н. Привалов. – Ленинград, 1929; Памяти К. В. Квитки (1880–1953) / сост. В. Иваненко. – Москва :

Сов. композитор, 1983; *Сторожук А.* Климент Квітка (людина – педагог – вчений) / А. Сторожук. – Київ, 1998; *Кошиць О.* Народні мелодії з голосу Лесі Українки / О. Кошиць ; записав і упоряд. Климент Квітка [рец.] // Книгар. – 1918. – № 12–13; *Колеса Ф.* З царини української музичної етнографії / Ф. Колеса // Записки НТШ. – Львів, 1925. – Т. СХХХVI–СХХХVII; *Козицький П.* Климент Квітка і сучасна українська музика / П. Козицький // Нове мистецтво. – 1928. – № 8; *Бачинский Л. К. В.* Квітка [Некролог] / Л. Бачинский // Вопросы музыкознания: Ежегодник. – Москва, 1955. – Вып. 2; *Руднева А.* Климент Васильевич Квитка / А. Руднева // Выдающиеся деятели теоретико-композиторского факультета Московской консерватории. – Москва, 1966; *Иваненко В.* Климент Квітка: До 90-річчя від дня народження / В. Иваненко // НТЕ. – 1970. – № 1; *Петров Г.* Серед моря її пісень : Про дружбу Лесі Українки з нашим земляком Климентом Квіткою / Г. Петров // Червоний промінь. – 1971. – 25 лют. – URL : http://library-sumy.com/sumy/pismennik_sumy/102/609/; *Гошовский В. Л.* Музыка Востока в исследованиях К. В. Квитки / В. Л. Гошовский // Музыка народов Азии и Африки. – Москва, 1973. – Вып. 2; *Шевчук О.* Климент Квітка та українська музика / О. Шевчук // Квітка К. Українські народні мелодії. – Ч. 2: Коментар. – Київ, 2005; *Гошовский В. Л. К.* Квитка и эпистемология народной музыки / В. Л. Гошовский // Народній пісні я життя своє присвятив : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті видатного українського етномузиколога Володимира Гошовського / ред.-упоряд. В. Пасічник. – Львів, 2001; *Іваницький А.* Наукова конференція пам'яті Климента Квітки / А. Іваницький // НТЕ. – 2003. – № 5–6. – URL : http://nte.etnolog.org.ua/zmist/2003/N5_6/Art23.html; *Шевчук О.* Климент Квітка та українська музика / О. Шевчук // Квітка К. Українські народні мелодії. – Ч. 2: Коментар. – Київ, 2005.

Електр. рес.: Квитка Климент Васильович // Словари и энциклопедии на Академике. – Режим доступа: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/bse/94707/%D0%9A%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D0%B0>. – Загл. с экрана; Квітка Климент Васильович // Библиотека українських підручників : Провідники духовності в Україні. – Режим доступа: http://libfree.com/193261494_kulturologiyakvitka_kliment_vasilovich.html. – Назва з екрана; Квітка Климент Васильович // Знамените, великие, гениальные люди. Самое интересное о них : Events / Persons. – Режим доступа: <http://100v.com.ua/ru/node/3325>. – Загл. с экрана; Квітка Климент Васильович // Музей видатних діячів української культури : Музей Лесі Українки. Персоналії. – Режим доступа: http://mvduk.kiev.ua/?page_id=133. – Назва з екрана; Квітка Климент Васильович // Словопедія УСЕ : Універсальний словник-енциклопедія. – Режим доступа: <http://slovopectia.org.ua/29/53402/12869.html>. – Назва з екрана; Квітка Климент Васильович. Український музикознавець-фольклорист, педагог // Br.Com.Ua : Безкоштовні реферати... – Режим доступа: <http://www.br.com.ua/referats/Biography/71238.htm>. – Назва з екрана; Климент Квітка // Український центр : Освітньо-інформаційний портал : Біографії – Режим доступа: <http://www.ukrcenter.com/>. – Назва з екрана; Климент Квітка // Українці в світі. – Режим доступа: <http://www.ukrainians-world.org.ua/peoples/8cd053f95e33c0c8/>. – Назва з екрана; Климент Квітка // Calendarium. Com.ua : Український календар. – Режим доступа: <http://www.calendarium.com.ua/>

ua/kliment_kvitka. – Назва з екрана; 19 вересня 2013 року – 60 років з дня смерті Климента Квітки // Колодяжненський літературно-меморіальний музей Лесі Українки. – Режим доступу : http://kololesi.at.ua/publ/19_veresnja_2013_roku_60_rokiv_z_dnja_smerti_klimenta_vasilovicha_kvitki_ukrajinskogo_muzikoznavcja_folklorista_cholovika_lesi_ukrajinki/1-1-0-47. – Назва з екрана.

Кней (?–?) – один із фундаторів ВКВПЛ–МТЛ. Представник «Думки» в МТЛ.

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 56. – 58 арк.

Ковалевський Олександр (1898–?) – інженер. Входив до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–1925.

Арх.: Особовий склад Студії за 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – 61 арк.

Коваль див. *Сак Пантелеймон*

Ковальчук Марія (1906–?) – співачка. Входила до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–1925.

Арх.: Особовий склад Студії за 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – 61 арк.

Ковнацький Євген Олександрович (1886–?) – настроювач та фортепіанний майстер. Член Білоцерківської філії МТЛ.

Здобув музичну освіту приватно. Працював у школах та клубах у Білій Церкві.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Білоцерківської філії. 4–5 травня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 114–123. – 10 од. зб. – 20 арк.

Ковернев Іполит Васильович (1878, м. Кам'янець-Подільський – 09.04.1938, Вінниця) – співак хору. Член Кам'янець-Подільської філії МТЛ.

Народився у Кам'янці-Подільському в родині службовця. Там же здобув початкову освіту. Один із кращих хористів Вінницької капели ім. М. Леонтовича. Обіймав посаду помічника бухгалтера спирто-горілчаного заводу. Заарештований у справі «групи Радкевича». Розстріляний 9 квітня 1938.

Арх.: [Ковернев Іполит Васильович]. – Державний архів Вінницької області. – Ф. 6023. – Оп. 4. – Спр. 6346.

Літ.: Семенко Л. Їх поєднала пісня Леонтовича: Нариси з історії музичного життя України 1910–1930-х років / Л. Семенко. – Вінниця, 2007.

Електр. рес.: Ковернев Іполит Васильович // Реабілітовані історією. Вінницька область. Книга 3. – Режим доступу: <http://www.reabit.org.ua/files/store/Vinn.3.pdf>. – Назва з екрана.

Козачкова Ганна (1900–?) – конторниця. Входила до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–25.

Арх.: Особовий склад Студії за 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – 61 арк.

Козицький Пилип Омелянович [11(23).10.1893, с. Летичівка, тепер Черкаської обл. – 27.04.1960, Київ] – музикознавець, композитор, педагог, музично-громадський діяч. Один із фундаторів і персональних членів ВКВПЛ–МТЛ–ВУТОРМ. Рецензент часописів і головний редактор журналів «Музика» (1923–25, 1927), «Музика масам» (1928–1931) та «Радянська музика» (1932–1941). Один із засновників «Гарту» (1923–25). Член Харківської філії МТЛ у 1926–28. Заслужений діяч мистецтв УРСР (1943). Професор (1945).

Походив із родини священика. Навчався у Київському духовному училищі (від 1902), Духовній семінарії (1905). Закінчив Київську духовну академію (1917), був останнім диригентом її академічного хору (1914–15). Належав до активних членів УАПЦ, був учасником Всеукраїнського УАПЦ собору (1921), де виступив з доповіддю «Про українські церковні співи». Закінчив Київську консерваторію (1920; клас композиції Б. Яворського, клас гармонії та інструментування Р. Глієра). Викладав історію музики у Музично-драматичних ін-тах Києва (1918–24) та Харкова (1923–35). Обіймав посаду інспектора музики й голови Вищої музичної ради при Народному комісаріаті УСРР (1925–35, Харків). Від 1935 працював у Київській консерваторії: завідувач кафедри історії української музики (1944–49), історії української та зарубіжної музики (1949–57), історії музики (1957–60). Водночас у Києві обіймав посади художнього керівника Республіканської філармонії (1939–41) та заступника голови Комітету у справах мистецтв при Раді народних комісарів УРСР (1943–48). Був обраний головою правління СКУ (1952–56), членом правління СК СРСР (від 1952). З 1959 – організатор і голова Хорового товариства (тепер Всеукраїнське музичне т-во). У 1950-ті провадив активну організаційну, педагогічну, публіцистичну та лекторську роботу. Поміж учнів і аспірантів – музикознавці Н. Горюхіна, С. Грица, Л.Єфремова, Л. Івахненко, О. Малозьомова, Т. Некрасова, Л. Пархоменко, О. Шреер-Ткаченко та ін. Автор фундаментальних праць з історії музики і понад 70 науково-публіцистичних статей.

Тв.: *опери* – «Невідомі солдати» (лібр. Л. Первомайського; 1934, рукоп.); «Жан Жірдан» (1937, рукоп.); «За Батьківщину» (лібр. С. Кудаша й Х. Ібрагімова; 1941, рукоп.); *для симф. оркестру:* «Пісня» (1913), сюїти – «Козак Голота» (1934), «П'ять мініатюр» (1962), поема «Партизанська донька» (1963); *вок.-хорові* – кантати «Співцеві народу» (пам'яті М. В. Лисенка; сл. М. Рильського; у співавт. з М. Вериківським; 1942, рукоп.), «Наше майбутнє» (1949, рукоп.), «Пам'яті більшовика» для мішаного хору (сл. М. Рильського; 1951), «Здрастуй, весно» (сл. Г. Плоткіна; 1952); *духовна музика* – хори з відправи Всенічної: «Благослови, душе моя», «Світе тихий», «Богоро-

дице діво», «Нині відпускаєш», «Від юності моєї», «Хваліте ім'я Господнє»; з Літургії: «Херувимська пісня», «Милість миру»; хори: Канон на Різдво Христове, Христос воскрес (три твори); зі Шлюбу – «Щасливий чоловік»; *для хору* – Десять шкільних хорів (1922), «Вісім прелюдів пісень» (1923); *для струн. квартету* – Квартет (I і II част., 1913, рукоп.), Варіації на купальську тему (1925), сюїта «Хореофрагменти» (1927, рукоп.), сім прелюдів (1926); Сюїта (тема з варіаціями на башкирську народну мелодію). – Москва, 1947; *пісні і солоспіву* – «Він шепнув мені» (сл. Р. Тагора; 1928), «Коли почую твій співучий голос» (сл. П. Филиповича; 1928); «А я у гай ходила» (сл. П. Тичини; 1927); «Укрийте мене» (сл. П. Тичини; 1928); «Руки», «Балада про ката», «Авіаційний мітинг» (усі – сл. М. Терещенка; 1933); Чотири західноукраїнські народні пісні (1934); «Ой ви, зорі вранішні» (сл. М. Ісаковського; 1940); «Ой ти, птичко жовтобока», «Будь здорова, природо» (сл. Г. Сковороди; 1944, рукоп.); «Колискова» (сл. М. Рильського, 1944); «Москва» (сл. П. Тичини; 1951); «Олександрю Пушкіну» (сл. П. Тичини; 1953); «Пісня про Гулю Корольову», (сл. Є. Львіна, 1953); *музика до худож. і докум. фільмів* – «Дочка партизана» (1934; реж. О. Маслюков), «Повінь» (1936; реж. Л. Голуб, М. Садкович), «Сонячний маскарад» (1936; реж. Є. Григорович), «Кубанці» (1939; пісні на сл. В. Сосюри; реж. М. Володарський, М. Красій), «Стожари» (1939; реж. І. Кавалерідзе); *музика до вистав* – «Король бавиться» (за драмою В. Гюго; 1927) та «Плацдарм» (за п'єсою М. Ірчана; 1932); *видані твори* : Сюїта для фотрєпіано «Сторінка дитинства». – Москва, 1913; три дитячих – «Червоний заспів»: «Ріємо, ріємо», «Гумореска», «На зелені килими» (сл. В. Чумака) // Червоний заспів . – Київ, 1925. – Вип. 1; «Червоним шляхом» : «Голод (сл. М. Йогансена), «Нова Атлантида» (сл. В. Сосюри) // Там само. – Київ, 1925. – Вип. 3. – URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_vfmf/cgiirbis_64.exe; «Плач Ярославни» і «Дивний флот» (сл. П. Тичини). – Харків ; Київ, 1926; «Юнацький марш» (сл. В. Поліщука) // Червоний заспів. – Київ, 1925. – Вип. 2; «Волошки» : зб. пісень для хору. – Харків, 1926; Масовий спів : зб. пісень і солоспівів. – Харків, 1926; Чотири народні пісні. – Харків, [б. д.]; «Вісім українських народних новел». – Москва, 1938; «Ми країни радянської діти»: 36. пісень для дітей. – Київ, 1950; Народні пісні: Чеські, моравські, словацькі, польські. – Київ, 1952; «В щасливий зростаємо час»: Пісні для дітей. – Київ, 1959.

Пр.: Спів і музика в Київській духовній академії за 300 років її існування. – Київ, 1917 (рукоп.), 1971; Музика масам: Зміст, форми й методи музично-політосвітньої роботи. – Харків, 1928; Борис Лятошинський і його опера «Золотий обруч» (передм. до лібрето опери). – Харків, 1930; Бедржих Сметана. – Київ, 1949; Тарас Шевченко і музична культура. – Київ, 1959; Творчість Миколи Леонтовича // Музика. – 1923. – № 1; Кирило Стеценко // Там само. – № 2; Сутність музичної творчості К. Стеценка // Червоний шлях. – Харків 1923. – № 6–7; Харківська філія Всеукраїнського музичного Товариства ім. М. Леонтовича // Музика. – 1924. – № 6; 50 років музично-етнографічної діяльності: [П. Демуцький] // Нове мистецтво. – 1925. – № 8; Климент Квітка і сучасна українська музика // Там само; Українська музична культура на 8-му році революції (огляд) // Культура і побут. – 1925. – № 20; Про кризу української музичної творчості // Там само. – 1926. – № 17; Перспективи концертної роботи на Україні // Там само. – № 25; Форми музичного мислення М. Леонтовича // Червоний

шлях. – Харків, 1926. – № 4; Всеукраїнське музичне товариство ім. Леонтовича в його минулому, сучасному і майбутньому // Музика. – 1927. – № 4; «Тарас Бульба» в столичній опері // Нове Мистецтво. – Харків, 1928. – № 8–9. – URL : <http://feb-web.ru/feb/gogol/critics/mi0/mi1/mi12474.htm>; Форми будови музичних творів // Музика масам. – 1928. – № 1, 2, 3-4, 6, 8, 9; Музыкальная жизнь в Харькове // СМ. – 1933. – № 2; Смичковий квартет ім. М. Леонтовича // Музика масам. – 1929. – № 3; Музыкальная жизнь в Харькове // СМ. – 1933. – № 2; Украинская народная песня // Там же. – 1936. – № 8; Українська музична культура // Укр. література. – 1941. – № 2; 1942. – № 3–4; Творчий подвиг: До 80-річчя С. Людкевича // Правда України. – 1959. – № 297; Хорове товариство УРСР // Рад. культура. – 1959. – № 61 та ін.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922 р. – № 56. – 58 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб та організацій Харківської округи. – № 179–203. – 25 од. зб. – 27 арк.; Списки особового складу журналу «Музика» та автури за 1923 р. – № 1560. – 4 арк.; Козицький Пилип Омелянович. Список музичних творів. 1931 р. – ЦДАМЛІМ України. – Фонд 359. – Оп. 1. – Од. зб. 78. – 115 арк.; [Козицький Пилип Омелянович]. – ЦДАВО України (м. Київ). – Ф. 166. – Оп. 7. – Спр. 232. – Арк. 44.

Лит.: *Гордійчук М. П. О. Козицький: Нарис про життя і творчість* / М. Гордійчук. – Київ, 1951, 1959; *Його ж. Пилип Козицький*. – Київ, 1985; *Його ж. Народ його не забув* // КіЖ.. – 1993. – 23 жовт.; *Фільц Б. Хорові обробки українських народних пісень* / Б. Фільц. – Київ, 1965; *Її ж. Хорові обробки українських пісень П. О. Козицького* // НТЕ. – 1962. – № 2; *Михайлов М. П. О. Козицький* / М. Михайлов. – Київ, 1966; *Альшванг А. Творчество П. Козицкого / А. Альшванг* // СМ. – 1934. – № 12; *Некрасова Т. Хорові твори П. Козицького / Т. Некрасова* // Укр. музикознавство. – Київ, 1968. – Вип. 3; *Боровик М. Віднайдене дослідження П. Козицького («Спів і музика в Київській академії за 300 років її існування»)* / М. Боровик // Музика. – 1971. – № 6; *Уманець В. П. О. Козицький – учитель музики і співів* / В. Уманець // Там само. – 1973. – № 1; *Його ж. Будівничий музичної культури* // Там само. – 1993. – № 6; *Литвинова О. Невідомі солдати / О. Литвинова* // Там само. – 1985. – № 5; *Її ж. Оперна творчість* // ІУМ. – К., 1992. – Т. 4; *Її ж. Музика кіно* // Там само; *Величко Н. Деяльність Ф. Е. Козицького в області музикального виховання дітей / Н. Величко* // Теорія і історія музикального исполнительства. – Київ, 1989; *Її ж. П. О. Козицький і проблеми музичного виховання дітей* // Укр. музикознавство. – Київ, 1990. – Вип. 25; *Булат Т. Солоспіви / Т. Булат* // ІУМ. – Київ, 1992. – Т. 4, 2004. – Т. 5; *Гордійчук М. Симфонічна музика* / М. Гордійчук // Там само; *Гордійчук М. Інструментальні концерти* / М. Гордійчук, А. Калениченко, В. Клин // Там само; *Калениченко А. Камерно-інструментальні ансамблі / А. Калениченко* // Там само; *Його ж. Музика для камерно-інструментального ансамблю* // Там само. – Київ, 2004. – Т. 5; *Муха А. Музикознавство* / А. Муха // Там само. – Київ, 1992. – Т. 4; *Семененко К. Концертне життя* / К. Семененко, О. Шевчук // Там само; *Фільц Б. Обробки народних пісень для хору* / Б. Фільц // Там само; *Її ж. Обробки народних пісень для шкільного співу* // Там само; *Її ж. Пісні та хори для дітей* // Там само; *Її ж. Хорові обробки народних пісень* // Там само. – Київ, 2004. – Т. 5; *Її ж. Пісні і хори для дітей та шкільної молоді*

// Там само; *Пархоменко Л.* Хорова творчість / Л. Пархоменко // ІУМ. – Київ, 1992. – Т. 4; *Фільц Б.* Обробки народних пісень / Б. Фільц // Там само; *Юрченко М.* Духовна музика / М. Юрченко // Там само; *Його ж.* Духовні твори композиторів 20-х років ХХ ст. – Київ, 2004; *Ржевська М.* Творчість П. Козицького у контексті соціокультурних процесів першої третини ХХ ст. / М. Ржевська // Наук. записки Тернопіл. держ. пед. ун-ту. – Тернопіль, 1999. – Вип. 2 (3); *Олійник О.* Опера / О. Олійник // ІУМ – Київ, 2004. – Т. 5; Історико-теоретичний факультет. Спеціалізація «Музикознавство» / Н. Герасимова-Персидська, О. Зінкевич, І. Котляревський [та ін.] // Академія музичної еліти України: Історія та сучасність. – Київ, 2004; *Копиця М.* З історії кафедри української музики / М. Копиця, Т. Некрасова, О. Таранченко // Там само; *Кирейко В.* Доленосна зустріч / В. Кирейко // Музика. – 2005. – № 1–2; *Леоненко Я.* Сторінками співпраці Леся Курбаса та П. Козицького / Я. Леоненко // Українська і світова музична культура: сучасний погляд // Наук. вісн. НМАУ. – Київ, 2005. – Вип. 36. – Кн. 1; *Бугаєва О. В.* Архівна біографіка діячів музичної культури в особових фондах НБУВ / О. В. Бугаєва // Українська біографістика. – 2012. – Вип. 9. – URL : file:///C:/Users/1/Downloads/ubi_2012_9_13.pdf.

Електр. рес.: Батько-композитор і донька-воїн // Релігія в Україні: Міркуй разом із нами. – Режим доступу: http://www.religion.in.ua/zmi/ukrainian_zmi/13917-batko-kompozitor-i-donka-voyin.html. – Назва з екрана; Козицький Пилип Омелянович // Знамените, великие, гениальные люди. Самое интересное о них : Events / Persons. – Режим доступу: <http://100v.com.ua/ru/node/3328>. – Загл. с екрана; Козицький Пилип Омелянович // Електронная бібліотека «Культура України» : Путівник по особових фондах Архівних наукових фондів ІМФЕ... – Режим доступу: <http://elib.nplu.org/view.html?id=2204>. – Назва з екрана; Козицький Пилип Омелянович // Особові архівні фонди Інституту рукопису : путівник. – Режим доступу: http://www.archives.gov.ua/Publicat/Guidebooks/IR_Osobovi_arch_fondy.pdf. – Назва з екрана; Козицький Пилип Омелянович // Словopedia : УСЕ (Універсальний словник-енциклопедія). – Режим доступу: <http://slovopedia.org.ua/29/53402/13341.html>. – Назва з екрана; Козицький Пилип Омелянович. Український композитор і громадський діяч, педагог, музикознавець // Br.Com.ua : безкоштовні реферати. – Режим доступу: <http://www.br.com.ua/referats/Biography/100146.htm>. – Назва з екрана; *27 квітня 1960 спочив* Козицький Пилип Омелянович // Православие в Украине. – Режим доступу: <http://arhiv.orthodoxy.org.ua/ru/node/7500>. – Назва з екрана; Пилип Козицький – «бюрократ» від музики // 057.ua : сайт міста Харькова. – Режим доступу: <http://www.057.ua/news/86784>. – Назва з екрана; Пилип Козицький // «Наша Парафія» : Парафія святого архистратига Михаїла, Київ, Пирогов. – Режим доступу: <http://www.parafia.org.ua/person/kozytskyj-pylyp/>. – Назва з екрана.

Кокочко (?–?) – Персональний член МТЛ у 1923 р. Представник культвідділу профспілок, робітник цукроварні.

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1923 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 57. – 15 арк.

Колінська Зінаїда Костянтинівна (1900–?) – учитель. Член Одеської філії МТЛ.

Закінчила Кам'янець-Подільський університет. Викладала співи в трудшкoлі і хорoвій студії.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Одеської філії. 20–25 вересня 1925 р. – № 144–159. – 16 од. зб. – 16 арк.; Документи про заснування та діяльність Одеської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1924–28 рр. – № 533. – 31 арк.

Коліух Дмитро Вікторович (1880, м. Росош Острозького пов., тепер Волинської обл. – після 1931) – економіст, кооператор, громадський та політичний діяч. Один із фундаторів і персональний член ВКВПЛ–МТЛ. Секретар Загальноорганізаційного відділу Товариства.

Народився в малозабезпеченій селянській родині. Вищу освіту не здобув через матеріальні проблеми, проте завдяки самоосвіті і таланту забезпечив собі авторитет економіста і кооператора. Йому належить ініціатива створення Українського кооперативного союзу (1913), очолював правління «Дніпросоюзу» (1917–20). У 1917 вступив до Української соціал-демократичної партії. Займався політичною і громадською діяльністю: входив до складу Ради об'єднаних громадських організацій (1917), був обраний головою Київського міського продовольчого комітету, генеральним секретарем (згодом міністром) продовольчих справ УНР (з 1918). Від 1920 – заступник голови Вукоопспілки, нетривалий час був головою Укрзовнішторгу, референтом-економістом Київміськплану. Заарештований 8 листопада 1930, у 1931 засуджений у справі «Українського національного центру» до 3-х років заслання, яке відбував у Казахстані. Подальша доля невідома.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Комітету пам'яті М. Д. Леонтовича за 1921 р. – № 8. – 18 арк.; Протокол засідання Загально-організаційної комісії. 2–18 травня 1921 р. – № 49. – 4 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 56. – 58 арк.; Протоколи засідань Президії Музичного товариства ім. Леонтовича № 1–14 за 1924 р. 24 вересня – 26 грудня 1924 р. – № 274. – 15 арк.

Лит.: Українська Центральна Рада: Документи і матеріали. – Т. 1–2. – Київ, 1996–97; *Верстюк В.* Діячі Української Центральної Ради: біограф. довід. / В. Верстюк, Т. Осташко. – Київ, 1998; *Сова А.* Розвиток української національної кооперації Наддніпрянщини у 1919 році (на прикладі «Дніпросоюзу») / А. Сова // *Історія України.* – 2013. – № 5. – URL : http://journal.mandrivets.com/images/file/Sova13_5.pdf.

Електр. рес.: [Коліух Д.] // *Енциклопедія українознавства* : Т. 3. – Режим доступу: http://horyzont.narod.ru/encyklopedia_3/encyklopedia_03_kuj_kon.htm. – Назва з екрана.

Колодуб Олександр Олексійович [25.05(07.06).1900, с. Турківка, тепер Прилуцького р-ну Полтавської обл. – 29.09.1994, Київ] – оперний співак

(тенор), режисер, педагог, живописець. Перший керівник і диригент Українського вокального ансамблю «У.В.А.». Член Київської філії МТЛ.

Здобув загальну середню освіту. Навчався в Київському музичному технікумі на диригентському відділенні. Співак і диригент хорів товариства «Просвіта» (1918–20), брав участь в організації аматорських театрів. Керівник Українського вокального ансамблю «У.В.А.», започаткованого у складі Київської філії МТЛ, який складався з 11 виконавців. У 1924 «У.В.А.» виступив з понад 30 концертами (з них – 16 платних). У репертуарі колективу твори російської і західноєвропейської класики – С. Танеева, П. Чайковського, М. Мусоргського, М. Римського-Корсакова, Р. Шумана, а також твори тогочасних українських композиторів – М. Лисенка, М. Леонтовича, П. Сениці, К. Стеценка, В. Верховинця, Л. Ревуцького, П. Козицького, Г. Верьовки. Викладав співи у школі. Навчався в Українській академії мистецтва, його картини виставлялися на художніх виставках у Києві. Закінчив Київську консерваторію по класу вокалу (1925, клас Г. Гандольфі і М. Чистякова). Був солістом Харківського, Одеського (1925–28) і Київського (1928–33) оперних театрів. Втративши голос, працював режисером Київського театру опери і балету (1933–48) та оперної студії Київської консерваторії (1934–75). Проводив педагогічну діяльність у Київській консерваторії, обіймав посади декана вокального ф-ту (з 1947), завідувача кафедри оперної підготовки (з 1949), з 1964 – професор.

Партії: Андрій («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського), Петро («Наталка Полтавка» І. Котляревського–М. Лисенка), Кобзар («Тарас Бульба» М. Лисенка), Ленський («Євгеній Онегін» П. Чайковського), Ликов, Вакула, Індійський гість, Гвідон («Царева наречена», «Ніч перед Різдом», «Садко», «Казка про царя Салтана» М. Римського-Корсакова), Володимир Ігорович («Князь Ігор» О. Бородіна), Альмавіва («Севільський цирульник» Дж. Россіні), Фауст (однойменна опера Ш. Гуно), Пінкертон («Чіо-Чіо-сан» Дж. Пуччіні).

Пр.: Її не можна забути [про М. Скибицьку] / І. Лисенко. Українські співаки у спогадах сучасників. – Київ ; Львів ; Нью-Йорк, 2003.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви музичних осередків Києва та їх керівників про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. 1924–26 рр. – № 230–242. – 13 од. зб. – 16 арк.; Анкети та заяви музичних осередків Київщини та їх керівників про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. 1925 р. – № 243–252. – 10 од. зб. – 15 арк.; Колодуб О. Автобіографія. – Приватний архів І. Лисенка.

Лит.: Колодуб О. Життя, творчість, спогади / О. Колодуб ; авт.-упоряд. І. Колодуб. – Київ, 2006; Євтушенко Д. На сцені і в житті / Д. Євтушенко // Вечірній Київ. – 1980. – 9 черв.; Козак С. Грані таланту / С. Козак // Вечірній Київ. – 1983. – 13 жовт.; Пауков С. Талановита родина композиторів Коло дубів / С. Пауков // Світогляд. – 2007. – № 6. – URL : <http://www.mao.kiev.ua/biblio/jscans/6-2007-paukov.pdf>; Завина А. С. 40 лет Оперной студии Киевской консерватории 1938–1978 гг. / А. С. Завина // Науковий вісник Національної музичної академії імені П. І. Чай-

ковського. – 2013. – Вип. 101. – URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvnmau_2013_101_21.pdf.

Електр. рес.: Валентина Андреева. Митець та складові його успіху... // Київський інститут музики : збірник № 40. – Режим доступу: <http://glierinstitute.org/ukr/digests/040/22.pdf>. – Назва з екрана; Видатні особистості Згурівського району // Київська обласна державна адміністрація. – Режим доступу: http://www.kyiv-obl.gov.ua/news/article/vidatni_osobistosti_zgurivskogo_rajonu. – Назва з екрана; Деякі сторінки з історії роду Вороних-Крицьких // Благодійний фонд імені Георгія Вороного. – Режим доступу: http://voronuy.at.ua/index/rodina_voronikh/0-11. – Назва з екрана.

Коляда Микола Терентійович (04.04.1907, с. Березівка, тепер Гребінківського р-ну Полтавської обл. – 30.07.1935, похований у Харкові) – композитор, фольклорист, музично-громадський діяч. Член Харківської філії МТЛ. Один із фундаторів АПМУ. Голова творчого відділу СУПРОМУ.

Юність минула у рідному селі на Полтавщині. Приватно вчився гри на фортепіано у О. Гольденвейзера. Закінчив Харківський муз.-драматичний ін-т (клас композиції С. Богатирьова). У 1920–30-ті брав участь у театральному житті Харкова, друкував праці з музичної етнографії в журн. «Музика», керував селянським хором. Співпрацював з Театром робітничої молоді. Був членом музичної секції Вищого репертуарного комітету НКО УСРР. Захоплювався альпінізмом, брав участь в експедиціях на Тянь-Шань. Трагічно загинув при сходженні на гору Ушба (Кавказ).

Тв.: музична комедія «Гаврилея»; вокально-симфонічна поема «Штурм «Тракторного» (1932), Сюїта на українські народні теми для симфонічного оркестру (1927); камерно-інструментальні – Фортепіанний квінтет, Струнне тріо, Соната і Варіації для скрипки і фп., Увертюра для 2-х фп., п'єси, прелюдії для фп.; хори, романси, масові пісні, обробки народних пісень; музика до драматичних вистав, к/ф «Велика гра» (пісні на тексти О. Прокоф'єва, режисер Г. Тасін; 1934; Українфільм, Одеса); *видані твори* : Варіації : [для скр. з фп.] / [ред. С. С. Богатирьов, В. М. Голдфельд]. – Харків, 1930; Прелюд : [для фп.]. – Харків, 1930; Скерцо : [для скр. з фп.] / ред. С. С. Богатирьов, В. М. Голдфельд. – Харків, 1930; Дві революційні пісні : [для орк. нар. інстр.] / оркестрував Ф. Богданів. – Харків : ДВОУ, 1931; Комсомолец : похідний марш для духового орк. / інструментував Овчаренко. – Харків : ДВОУ, 1931; Магістраль : [для співу з орк.] / інструм. П. Леонт'єва; сл. І. Маловічка. – Харків, 1931; Марш «Комсомолец» : для 2-х баянів / ін струм. А. Штогаренко. – Харків : ДВОУ, 1931; Масовий танець : [для орк. нар. інстр.] / оркестрував Ф. Богданів. – Харків : ДВОУ, 1931; Марш Червоної повітрофльоти : масовий спів з орк. [для духових інстр.] / оркестрував В. Овчаренко ; сл. І. Френкеля. – Харків : ДВОУ, 1933; Соната № 1 : для скр. і фп. / ред. О. І. Ільевич, [О. В. Берндт]. – Харків, 1934; Пам'яті товариша : поема для скр. і фп. – Харків, 1935. – URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_vfml/cgiirbis_64.exe.

Пр.: Лист до редакції (з О. Білокопитовим, Т. Шутенко, Ф. Богдановим, В. Борисовим) // Література і мистецтво. – 1929. – 26 жовт.; За пролетарську музику //

Антрацит. – 1931. – № 9; Харьковская госопера под влиянием «современничества»: по поводу постановки «Машиниста» Гопкинса // Там же.

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 9. – 154 арк.

Літ.: Богатирьов О. З творчого фронту (з нагоди 10-ліття Харківського музичного театрального інституту) / О. Богатирьов // Радянська музика. – 1934. – № 4; Арнаутів О. Життя і творчість / О. Арнаутів. – Київ; Харків, 1936; Виноградов В. За творческую перестройку / В. Виноградов // СМ. – 1947. – № 4; Кирейко В. Джерела невмирущої краси / В. Кирейко // Радянське мистецтво. – 1952. – 20 серп., Гордійчук М. Мистецтво, любиме народом / М. Гордійчук // Соціалістична культура. – 1957. – № 6; Його ж. Обрії радянської музики // Радянська культура. – 1963. – № 10; Тюменева Г. Становлення творчості М. Коляди / Г. Тюменева // Українська музика. – Київ, 1972; Її ж. Микола Коляда // Музика. – 1977. – № 3; Коляда Ю. Співець пролетарської культури / Ю. Коляда // Там само. – 1983. – № 3; Ємець О. На батьківщині митця / О. Ємець // Там само. – 1987. – № 6; Тюменева Г. Микола Коляда: Життя і творчість / Г. Тюменева. – Харків, 2002; Гожик Ю. Талановитий надзвичайно / Ю. Гожик // Музика. – 2007. – № 6.

Електр. рес.: Коляда // Енциклопедія Волошина : Українська енциклопедія : композитори. – Режим доступу: <http://ukrslovnyk.com.ua/catalog/%D0%9C%D1%83%D0%B7%D0%B8%D0%BA%D0%B0/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%BE%D0%B7%D0%B8%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8>. – Назва з екрана; Коляда Николай Терентьевич // Словари и энциклопедии на Академике : Большая биографическая энциклопедия. – Режим доступу: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_biography/58906/%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D1%8F%D0%B4%D0%B0. – Загл. с екрана; Коляда // Leksika.com.ua : Українська радянська енциклопедія. – Режим доступу: <http://leksika.com.ua/18561201/ure/kolyada>. – Назва з екрана; Микола Коляда // Art Salon : Sovfarfor. – Режим доступу: <http://ukr.sovfarfor.com/muzichne-mistectvo.html?start=6>. – Назва з екрана.

Комаренко Володимир Андрійович (15.07.1887, Харків – 19.02.1969, там само) – диригент, кларнетист, музикознавець, педагог, музично-громадський та культурно-просвітницький діяч. Основоположник академічного народно-інструментального виконавства в Україні, керівник і диригент Симфонічного оркестру народних інструментів ім. Х. Раковського у Харкові. Член Харківської філії МТЛ.

Закінчив Харківське музичне училище по класу кларнета (1905, клас Г. Гека). Присвятив себе організації виконавських колективів. Організатор і диригент балалаечного оркестру «Прогрес», засновник і керівник самодіяльних домрово-балалаечного і духового оркестрів у Харкові (1909–15), а також балалаечного оркестру Харківського 2-го вищого початкового училища. Викладав гру на народних інструментах при Товаристві «Просветительный досуг». Засновник першого професійного в Україні оркестру народних інструментів (домрово-балалаечного оркестру) при Харківському губернсько-

му відділі народної освіти, посаду керівника і диригента якого обіймав у 1920–52. Організатор і керівник дитячого оркестру народних інструментів харківського Палацу піонерів і жовтенят (1935–62). Працював над удосконаленням інструментального складу народного оркестру, надавав консультативну допомогу самодіяльному ансамблю бандуристів, який організував у с. Наталіне Красноградського р-ну Харківської обл. Починаючи з 1917, крім організаційної, багато часу приділяв педагогічній діяльності: викладав гру на балалайці у 7-му міському училищі (1917–19), гру на домрі у Харківській професійній музичній школі (від 1922), очолював Основ'янську музпрофшколу (від 1924), був засновником і директором Музичних курсів для дорослих (1924–41). Від 1924 викладав у харківському Муз.-драматичному ін-ті: професор ф-ту соціалістичного виховання і викладання гри на домрі (1924–26), завідувач кафедри народних інструментів (1926–32), завідувач кафедри диригування (1932–34). Протягом 1934–37 працював завідувачем хормейстерського відділу і головою циклової комісії Харківського музичного училища. Від 1937 – на посадах у Харківській консерваторії: завідувач кафедри диригування (1937–47), від 1941 – виконувач обов'язків директора художньої частини. У 1941–44 – директор Харківського музичного комбінату, до складу якого входили три спеціальних навчальних заклади: консерваторія, музичне училище і музична школа. Викладав на музично-інструментальних курсах Політвідділу Української Армії. Виступив організатором відкриття музичної школи-інтернату (пізніше ССМШ), яку очолював у 1943–48. У 1947 за політичними мотивами відсторонений від педагогічної діяльності, до роботи в ССМШ став лише 1965, керував там духовим оркестром до останніх днів свого життя. Протягом 1957–65 займався організацією педагогічного процесу й методичного забезпечення кафедри хорового співу у Харківському педагогічному ін-ті імені Г. Сковороди. Протягом всього життя займався організацією конкурсів та оглядів художньої самодіяльності серед виконавських колективів на народних та духових інструментах. Входив до складу Музичного бюро МТЛ та Секції мистецтв Харківської міської ради, діяльність яких було спрямовано на координацію художньо-самодіяльної справи в Україні. Опікувався проблемами виконавського репертуару для студентів-народників консерваторій та ССМШ: упорядкував збірник оркестрових п'єс для народних інструментів, видав першу в Україні партитуру для домрово-балалаєчного оркестру. Автор науково-методичних праць і навчальних посібників.

Пр.: Робота з самодіяльним оркестром народних інструментів. – Київ, 1955; Методика навчання гри на чотириструнній домрі : навч. посіб. для студентів педінститутів. – Київ, 1961.

Арх.: Діяльність Харківської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1923–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 544. – Арк. 4.

Лит.: Гуменюк А. Українські народні музичні інструменти / А. Гуменюк. – Київ, 1967; Лошков Ю. В. А. Комаренко / Ю. Лошков. – Харків, 2002; Сідлецька Т. І. Прак-

тична культурологія. Історія народного виконавства України : навч. посіб. Ч. 1. / Т. І. Сідлецька. – Вінниця, 2009. – URL : <http://posibnyku.vntu.edu.ua/pdf/000802.pdf>; Лошков Ю. Творчість В. А. Комаренка і народно-інструментальне виконавство в Слобідській Україні (перша половина ХХ ст.) : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства / Ю. Лошков. – Київ, 2000; Оркестр народних інструментів ім. Х. Раковського // Музика. – 1925. – № 4; Оркестр народних інструментів ім. Х. Раковського // Музика. – 1925. – № 4; Білоненко Г. Професіоналізм – народному мистецтву / Г. Білоненко, О. Нечитайло // Музика. – 1991. – № 2.

Електр. рес.: Комаренко В. А. // Персоналії діячів народно-оркестрового виконавства України. – Режим доступу: http://posibnyku.vntu.edu.ua/narodniy_rkestr/diyachi.html. – Назва з екрана; Харківська середня спеціалізована музична школа-інтернат // Вікіпедія. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>. – Назва з екрана.

Комінек Зденек Рудольфович (08.06.1882, Прага, тепер Чехія – 02.11.1952, Кам'янець-Подільської, тепер Хмельницької обл.) – скрипаль, диригент, педагог. Член Кам'янець-Подільської філії МТЛ.

Навчався в Чеській консерваторії, закінчив Чесько-Слов'янську академію музики і співів (1902). Переїхавши до Кам'янця-Подільського (1911), керував військовим оркестром 47-го піхотного Українського полку. Провадив педагогічну діяльність: викладав музику у чоловічій гімназії (від 1912), клас скрипки у музичній школі (від 1913). Займався концертною діяльністю, як скрипаль-соліст брав участь у виступах симфонічного оркестру на Поділлі. Йому належить ініціатива заснування різних духових і камерних оркестрів у Кам'янці-Подільському, керівником і диригентом яких він був протягом багатьох років. У репертуарі цих колективів твори російської і зарубіжної класики та українські народні пісні у власному перекладі для оркестру та аранжуванні.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Кам'янець-Подільської філії. 1– 21 липня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 128–139. – 12 од зб. – 23 арк.

Літ.: Печенюк М. Музиканти Кам'яниччини / М. Печенюк. – Хмельницький, 2003; Гуцал Р. Історія діяльності духового оркестру Кам'янець-Подільської чоловічої гімназії як складова розвитку музичної культури закладу / Р. Гуцал // Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України : зб. матеріалів IV Всеукр. наук.-практ. конф. Вип. 4. – Рівне, 2012. – URL : <http://www.on-libr.info/wp-content/uploads/2014/02/%D0%97%D0%91-%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A-4-D0%BE%C2%AC-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%C2%A6%C2%AC.pdf>.

Електр. рес.: Комінек Зденек // Кам'яниччина : Товтри : імені Толстого. – Режим доступу: http://www.tovtry.km.ua/en/history/statti/imeni_tolstogo.html. – Назва з екрана; Музиканти Кам'яниччини // Вікіпедія. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>. – Назва з екрана.

Конашевич Іван Матвійович (1890–?) – учитель. Член Чернігівської філії МТЛ.

Навчався у Чернігівському ІНО. Викладав співи у школі, займався організацією хорів при Сельбуді і школах. Адміністратор хору Чернігівського ІНО.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Діяльність Чернігівської філії за 1923–27 рр. – № 547. – 91 арк.; Музичні осередки Чернігівщини за 1922–30 рр. – № 548. – 104 арк.

Конашинська Софія Іполитівна (1903–?) – друкарка. Член Проскурівської філії МТЛ.

Загальна середня освіта. Співала в Хорі імені М. Леонтовича в Тульчині.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Проскурівської філії. 4 січня – 1 грудня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 160–177. – 18 од. зб. – 34 арк.

Кондра Р. А. (?–?) – дійсний член МТЛ у 1924–27. Входив до складу Київської філії МТЛ.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1924 р. – № 8. – 171 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб із Києва за 1924–25 рр. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.

Кондра Сергій Григорович (20.11.1880, с. Пирого Полтавської обл. – 26.05.1938, Київ) – геолог, геодезист, бібліограф. Дійсний член МТЛ у 1924–26. Член Київської філії МТЛ у 1928–30.

Закінчив реальне училище й інститут у Москві. Завідував картографічним відділом Науково-дослідного інституту геології АН УРСР, викладав у Київському університеті. У 1918 розпочав укладання реєстру української періодичної преси. Від 1923 жив і працював у Києві. Як член МТЛ брав участь у складанні російсько-українського словника музичних термінів (книгу було видано, але невдовзі вилучено). У 1928–31 – учений секретар Українського науково-дослідного інституту книги (УНІК). Розробляв питання стандартів паперових форматів книжок і журналів, нотографії, необхідності бібліографічного опису нот, впровадження спеціальних приладів для визначення розміру книг. За фактом «перевірки наукових працівників» 26 жовтня 1930 отримав зауваження «за політичну пасивність». 17 січня 1938 був заарештований «за участь у націоналістичній організації» з метою проведення «терористичних актів» і повалення радянської влади. Постановою «трійці» при Київському облуправлінні 22 квітня був засуджений до страти, а особисте майно – до конфіскації. Реабілітований 2 серпня 1956.

Пр.: Систематический указатель содержания «Русской музыкальной газетъ» за второе десятилетие (1904–1913) / сост. С. Г. Кондра. – Санкт-Петербург, 1914;

Бібліотечна класифікація по децимальній системі // Книгар. – 1918. – Ч. 7; Завдання української національної бібліографії // Там само. – 1918. – Ч. 15; Звернення до провінціальних бібліофілів // Бібліологічні вісті. – 1925. – № 1–2; Бібліометр, або книгомір // Там само. – 1927. – № 4; Перший з'їзд польських бібліотекарів // Там само. – 1927. – № 4; Особливості нотографії // Там само. – 1928. – № 1; [Рецензія] на кн. Б. П. Юргенсона «Очерк истории нотопечатания» // Там само. – 1929. – № 2–3; [Рецензія] на зб. «Труды Всероссийского библиографического съезда» // Там само. – 1930. – № 2; [Рецензія] на кн. Л. Б. Хавкіної «Составление указателей к содержанию книг и периодических изданий» // Там само. – 1930. – № 4.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1924 р. – № 58. – 171 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1924–25 рр. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1929, 1930 рр. – № 1987. – 28 арк.; Кондра С. Г. Стан бібліографічної роботи у наукових закладах та шляхи його поліпшення. – УНІК. – Од. зб. 221. – арк.7; Од. зб. 219. – арк. 3.

Літ.: Ковальчук Г. Співробітники УНІК – жертви політичних репресій / Г. Ковальчук // Наукові праці НБУВ. – 1999. – Вип. 2; *Її ж.* Кондра Сергій Григорович / Г. Ковальчук // ЕСУ. – 2014. – Т. 14; *Ісаевич Я.* Українське книгознавство: етапи розвитку / Я. Ісаевич // Вісн. Львів. ун-ту. Серія книгознавство. – 2006. – Вип. 1. – URL : http://library.lnu.edu.ua/bibl/images/Vudanna_WEB_pdf/1Visnuk_NB/2006_Vu-rusk_I/7-19.pdf; *Ковальчук Г.* Репресоване книгознавство (до 90-річчя Українського наукового інституту книгознавства) / Г. Ковальчук // Вісн. Книжк. палати. – 2012. – № 12. – URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?; *Її ж.* Книгознавчий журнал «Бібліологічні вісті» (до 90-річчя від часу створення) // Наука України у світовому інформаційному просторі. – Вип. 8. – Київ, 2013. – URL : http://www.nas.gov.ua/publications/books/series/9789660247048/Documents/2013_8/131_NU-8-Kovalchuk.pdf.

Електр. рес.: Библиография музыкальная // Belcanto.ru : Классическая музыка, опера и балет. – Режим доступа: <http://www.belcanto.ru/bibliografia.html>. – Загл. с экрана; Книгознавство та дослідження історії книги в Україні // Інститут історії України НАН України : Енциклопедія історії України. – Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?termin=Knygoznavstvo-Kovalchuk.pdf>. – Назва з екрана; Кондра С. Г. // Тернопільська обласна наукова бібліотека: 2012 рік. – Режим доступу: http://www.library.te.ua/about/writes_about_us/2012_rik/. – Назва з екрана.

Кондрацький Євген Григорович (1886, с. Маліївці Ушицького пов. Подільської губ. Тепер Дунаєвецького р-ну Хмельницької обл. – 15.01.1938 – філолог, педагог, громадський і просвітній діяч. Один із фундаторів Музичного товариства імені М. Д. Леонтовича. Член Кам'янець-Подільської філії МТЛ.

Народився в сім'ї священика. Навчався у Кам'янець-Подільському духовному училищі, 1904 був виключений із семінарії «за сприяння розвитку українському руху» і заборону навчатися в Україні. Переїхавши до Росії, вступив до Костромської духовної семінарії. По закінченні навчання (1908)

викладав російську мову і словесність у Варшавській гімназії (до 1915). Після нетривалого перебування в Чернівцях повертається до Росії (серпень 1916–1918), де його спочатку призначають на посаду завідувача жіночого початкового училища в м. Торопець (тепер Псковської обл.), а згодом – другої жіночої гімназії м. Кінешма (тепер Костромської обл.). Влітку 1918 повертається в Україну. Викладав мову і літературу в учительській гімназії. У 1919–20 – голова Подільської «Просвіти». У 1925 очолив Кам'янець-Подільську філію МТЛ. Член Кам'янець-Подільського наукового товариства при Всеукраїнській академії наук (ВУАН). У листопаді 1929 заарештований за звинуваченням у «приналежності до підпільної української контрреволюційної організації, участь в її діяльності і агітації проти заходів радянської влади». Реабілітований 1981.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50 : Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Кам'янець-Подільської філії. 1–21 липня 1925 р. – № 128–139. – 12 од зб. – 23 арк.; Документи про заснування Кам'янець-Подільської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922–26 рр. – № 529. – 16 арк.

Електр. рес.: Кондрацький Євген Григорович // Ділові Дунаївці : Відомі Дунаївчани. – Режим доступу: <http://dun.at.ua/index/0-16>. – Назва з екрана; *Онищук О.* Подільський просвітник Євген Кондрацький / О. Онищук // Дунаєвецький вісник. – 2012. — Вип. № 31–32. – 19 квіт. – Режим доступу: http://dunvis.dun.km.ua/Arhiv/visnuk_19_kvitnya.pdf. – Назва з екрана.

Кондрачук Юліан Гаврилович (1892, с. Секретарка Балтського пов., тепер Одеської обл. – після 1957) – учитель, музикант-самоук. Член Вінницької «Просвіти» (від 1918). Член Вінницького осередку Подільської філії МТЛ. Диригент Вінницької капели ім. М. Леонтовича у 1925–26. Секретар правління Об'єднаної спілки працівників освіти і мистецтва «Робмис».

Народився в багатодітній селянській родині. Склавав іспити на звання народного вчителя. Викладав у школах Балтського і Ананьївського повітів (від 1909). Закінчив Вінницький учительський інститут (1918), викладав українську мову у школах та інститутах Вінниці (до 1926). Співробітник Київського інституту мовознавства ВУАН (від 1926). Ще з 1920 перебував під наглядом ДПУ, був заарештований і висланий у 1934 до Казахстану за звинуваченням у проведенні націоналістичної пропаганди. Вдруге заарештований 1936 за декількома статтями – «справою диригентів», українських «боротьбистів» та ін., покарання відбував на Колімі. На початку 1950-х працював на Алтаї, від 1956 – на Поділлі. Реабілітований 1957. Подальша доля невідома.

Арх.: [Кондрачук Юліан Гаврилович]. – Державний архів Вінницької області. – П. 521. – Оп. 1. – Спр. 13. – Арк. 52; [Кондрачук Юліан Гаврилович]. – Центральний державний архів громадських організацій. – Ф. 263. – Оп. 1. – Спр. 44493.

Лит.: *Семенко Л.* Їх поєднала пісня Леонтовича: Нариси з історії музичної культури України 1910–30-х років / Л. Семенко. – Вінниця, 2007; *Прокопчук В. С.* Подільянин К. Тургалло – жертва сфальсифікованої справи «Спілки визволення Украї-

ни» / В. С. Прокопчук // Вісн. Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. І. Огієнка. – 2012. – № 5. – URL : http://science.kpnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/7/2014/pdf/hist/visn/5/4_12.pdf.

Електр. рес.: Кондрачук Ю. Г. // Реабілітовані історією. Вінницька область. Книга 3. – Режим доступу: <http://www.reabit.org.ua/files/store/Vinn.3.pdf>. – Назва з екрана.

Коновал Віктор Іванович (1898–?) – журналіст, літератор, музикант, етнограф. Член Музичної секції Чернігівської філії МТЛ. Чоловік репресованої 1938 поетеси Лідії (Ладі) Михайлівни Могиллянської.

Загальна середня освіта. Керівник і диригент хору, заснованого при Чернігівському «Плузі», що складався із 60 виконавців. Навесні 1925 колектив взяв участь у хорівій олімпіаді, присвяченій святкуванню дня народження Т. Шевченка. У програмі олімпіади як обов'язкові під його керівництвом було виконано «Заповіт» Б. Яворського, «Жалібний марш» М. Лисенка, «Хустину» Л. Ревуцького. Здійснив близько 300 музично-етнографічних записів. Разом з доктором Іваном Базилевичем, Іллею Шрагом, Аркадієм Верзиловим та Федором Каллашом імовірно входив до т. зв. «нелегальної української антирадянської групи», що боролася за політичну незалежність і самостійність України.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Діяльність Чернігівської філії за 1923–27 рр. – № 547. – 91 арк.; Музичні осередки Чернігівщини за 1922–30 рр. – № 548. – 104 арк.

Літ.: Шкварчук В. Винуватий, бо українець / В. Шкварчук // Шугай О. Крапля сонця у морі блакиту. – Київ : Смолоскип, 2010.

Електр. рес.: Андрійчук Т. Родина Лебедів у національно-культурному житті Чернігова на початку ХХ ст. / Т. Андрійчук // Шрагівські читання. – Режим доступу: http://libkor.com.ua/php/fulltext_files/Shrahivski_reading.pdf. – Назва з екрана; Ладя Могиллянська (1899–1937) // Всеукраїнська тижнева газета «Сіверщина». – Режим доступу: <http://siver.com.ua/forum/49-74-1>. – Назва з екрана.

Коновалів (Коновалов) (?–?) – організатор музичних заходів МТЛ. Член Київської філії у 1928.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – ІР НБУВ. – № 1986. – 48 арк.

Копиця Роман Петрович (1896–?) – педагог. Член Проскурівської філії МТЛ.

Здобув вищу освіту. Співав у народному хорі.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Проскурівської філії. 4 січня – 1 грудня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 160–177. – 18 од. зб. – 34 арк.

Корбут Г. Й. (?–?) – дійсний член МТЛ у 1924–26.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича

за 1924 р. – № 58. – 171 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–25 рр. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.

Коренчевський М. (?–?) – кооператор. Один із засновників і персональний член МТЛ.

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 56. – 58 арк.

Коротя (Коротяк) Іван Петрович (1893–?) – учитель, диригент, службовець. Член Кременчуцької філії МТЛ. Зробив внесок у розвиток хорової і клубної справи в Кременчуці.

Загальна середня освіта. Закінчив Педкурси у Кременчуці. Секретар Окрінспекції народівіти. Один із засновників і диригентів Кременчуцького українського хору ім. М. Лисенка (1918), на основі якого 1925 було створено Кременчуцьку філію МТЛ. На 1925 рік хор складався з 56 виконавців і був єдиним музичним колективом на всю округу. У 1924–25 під орудою митця хор здійснив 27 виступів у місті і селах округи (із них 15 – безплатних), зібравши понад 12.500 слухачів із 196 організацій міста. У 1925 колектив перейменовано спочатку в Кременчуцький національний хор, а 1927 – у Кременчуцьку окружну робітничо-селянську капелу імені М. Лисенка.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Кременчуцької філії. 1 грудня 1925 – 12 квітня 1926 р. – № 140–141. – 2 од. зб. – 3 арк.; Документи про заснування та діяльність Кременчуцької філії Музичного товариства ім. Леонтовича 1922–30 рр. – № 531. – Арк. 8; 19–22; Кременчуцька окружна капела ім. М. Лисенка. 1925 р. Кременчук [фото]. – № 865; Кременчуцька окружна капела ім. М. Лисенка. 1925р. Кременчук [фото]. – № 866.

Коротич Павло Іванович (188.–?) – скрипаль. Один із засновників Білоцерківської філії МТЛ.

Засновник і керівник струнного оркестру в с. Велика Сніжинка (ст. Фастів). У травні 1917 тут було організовано два колективи: хор (диригент М. Вериківський) та струнний оркестр (диригент П. Коротич), що складався із 70 селян. Ці колективи з часом відіграли важливу роль у формуванні Білоцерківської філії Музичного товариства. П. Коротич розробив масштабну програму культурних заходів на Білоцерківщині: від звичайних концертних виступів до влаштування музично-літературних вечорів та постановки театральних вистав. Репертуар струнного оркестру складався з творів українських, російських та західноєвропейських композиторів у його авторському перекладі для оркестру. Завдяки просвітницькій діяльності музикантів у селі було започатковано нотозбірню, а члени хору та оркестру вивчали нотну грамоту, теорію і сольфеджіо.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Білоцерківської філії 4–5 травня 1925 р. – ІР НБУВ. – № 114–123. – 10 од. зб. – 20 арк.

Косий А. (?–?) – диригент. Член Катеринославської філії МТЛ. Керівник співочого гуртка Ободівського сельбуду.

Арх.: Документи про діяльність музичних осередків Музичного товариства ім. Леонтовича на Катеринославщині за 1924–27 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 526. –13 арк.

Костенко Валентин Григорович [16(28).07.1895, с. Уразове на Харківщині, тепер Білгородської обл., РФ – 14.07.1960, Харків] – композитор, педагог, музичний критик. Організатор створення і голова Асоціації революційних композиторів України (АРКУ) у Харкові (1928). Музичні твори композитора звучали в концертах Харківської філії ВУТОРМ.

Із родини сільського регента. Змалку співав у Придворній співацькій капелі у Петербурзі. У 1921 закінчив Петроградську (тепер С.-Петербург) консерваторію (клас теорії музики і композиції М. Соколова). Переїхав до Харкова, де від 1923 обіймав посаду професора Музично-драматичного ін-ту і музичного керівника радіостанції. Належав до плеяди композиторів, які активно включилися в культурно-мистецьке і суспільно-політичне життя Радянської України 1920-х років. Створивши АРКУ, зайняв критичну позицію щодо композиторів ВУТОРМу і розв'язав дискусію у пресі з представниками МТЛ, яких звинуватив у «Націоналістичній обмеженості та орієнтації на Захід». Здійснив музичну редакцію опери «Наталка Полтавка» І. Котляревського–М. Лисенка, яку на початку 1930-х було поставлено на сцені Харківської опери. Під час Другої світової війни перебував у Харкові, виступав у місцевій пресі. У 1946 був засуджений до 10 років позбавлення волі. Під політичним тиском вимушено засудив власні погляди і «національно орієнтовані» музикознавчі праці. Реабілітований.

Тв.: опери – «Кочубеївна» (1924), «Кармелюк» (1929–30), «Карпати» (1932), «Наталка Полтавка» (1935), «Сава Чалий» («Народна помста» за п'єсою І. Карпенка-Карого), «Назар Стодоля» (1937); балет «Оживлений степ» (за «Романом Міжгір'я» І. Ле; 1933); кантати – «Громадянський похорон» («Смерть людини», текст Х. Алчевської) для хору, солістів і духового орк., «1905» для хору, солістів та орк. (1925); для симфонічного орк. – «Сюїта на укр. теми» (1924), симфонія «1917 рік» (1925), концерт для скрипки з орк. (1927), Andante (1947), поема «Тайга» (1956), «Жалібний марш» (б. д.); камерно-інстр. – 8 струнних квартетів (1924; присвячений Квартетові ім. Вільяма 1925, 1934, 1937, за поемою «Сон» Т. Шевченка 1939, присвячений І.Франкові 1941, 1949, 1957), два Тріо для 2-х скрипок і альту та для фп., скр., віолончелі (обидва 1942); для фп., і скрипки – «Козачок» (1924), «Українська тема з варіаціями» (1924); для віолончелі і фп. – Соната, «Мелодія» (обидва 1937), для фп. – Соната (1915), Етюд, «Етюд-імпресія» (обидва 1925), «Проліски», 50 п'єс для

початківців (1950–55); *хори* – «Океан» (сл. Х Алчевської; 1923), «Сійте в рахманний чорнозем» (сл. П. Тичини; 1924), «Червоний бенкет» (за поемою «Гайдамаки» Т. Шевченка), «Червоний подарунок» (сл. О. Донченка; обидва 1925), «Дума про козака Степана» (1926), «Наша пісня» (сл. Дригалка; 1928), «Зріст. Гудки. Паротяги» (сл. С. Голованівського), «Жіноче свято (сл. М. Кожушного), «Лена» (сл. Д. Бедного; всі 1930), 5 обробок укр. нар. пісень для хору і фп.; художнє читання для хору або голосу в супроводі фп. (сл. І. Микитенка з поеми «Епохи»; 1927); 12 солоспівів на слова Лесі Українки, присвячені Л. Костенко (1949–50), романс «Шумить Нева» (сл. І. Микитенка з поеми «Епохи», 1927), «Патетичний момент» (кінозбірник); музика до к/ф «Каховський плацдарм» (разом з І. Овадіс; 1933, реж. О. Стрижак); *видані твори*: Квартет : Тв. 7. – Харків, 1926; 1917 рік: Романтична симфонія для великого симфонічного оркестру : фп. переклад : Ор. 9. – Харків, 1927; Квартет № 2 : g-Dur : Тв. 12 = Quartett № 2 : G-Dur. – Х., 1929; Два етюди : для фп. : Ор. 10. – № 4, 6. – Харків, 1930; Українська тема з варіаціями : для скр. з фп. : Ор. 6. – № 4. – Харків, 1930; Масовий танок : з опери «Кармелюк» : для духового орк. / оркестрував Б. Кожевников. – Харків, 1932; Козачок : для скр. з фп. : ор. 6. – №1 / ред. : С. С. Богатирьов, В. М. Гольдфельд, М. О. Фоменко. – Харків, 1933; Агромінімум : у гаслах-прислів'ях : для 4-голосного хору з фп. – [б. м. : б. в.], [193-]; Кирпата : для жіночого вок. ансамблю з супр. фп. / муз. В. Костенка, сл. В. Гринько // Вокальний ансамбль : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / упоряд., обр., пед. ред. В. Сичевська. – Житомир, 2013; Мої квіти : для жіночого вок. ансамблю з супр. фп. / муз. В. Костенка, сл. М. Бахтинського // Вокальний ансамбль : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / упоряд., обр., пед. ред. В. Сичевська. – Житомир, 2013. – URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_vfml/cgiirbis_64.exe.

Пр.: Музикознавчі праці. Статті. Матеріали / упоряд. І. Беренбейн. – Київ, 1996; Народна пісня та музика українська (Стислий огляд). – Харків, 1928; Павло Сениця. До 25-річчя композиторської діяльності: Критико-біографічний нарис. – Харків, 1930; Практичний підручник з елементарної теорії музики. – Харків, 1930; 25 статей у періодичних виданнях, поміж яких – До розвитку української музики // Культура і побут. – 1926. – 28 берез.; Про музичну профосвіту // Там само. – 11 квіт.; Критичне дослідження музики // Там само. – 29 серп.; Експресіонізм і правдизм в музиці // Там само. – 7 верес.; Дрібнобуржуазні течії в українській музиці // Нове мистецтво. – 1926. – № 37, 1927. – № 1; До створення української опери // Комуніст. – 1927. – 17 берез.; Характерні властивості народної української пісні // Критика. – 1928. – № 3; Опера «Самійло Кішка» Б. Яновського // Там само. – 1929. – № 4; Німецький експресіонізм і впливи його на українську музику // Там само. – 1930. – № 4; Пролетарський фронт у музиці АРКУ // Мистецька трибуна. – 1930. – № 12–13; Націоналістичні концепції в моїх музично-критичних роботах // Рад. музика. – 1934. – № 10.

Арх.: Костенко Валентин Григорович (1895–1960) – композитор, педагог і музикознавець. – ЦДАМЛМ України. – Ф. 328. – Оп. 1. – Од. зб. 52. – 24 арк.

Літ.: Довженко В. Нариси з історії української радянської музики / В. Довженко. – Київ, 1967; Архимович Л. Шляхи розвитку української радянської опери / Л. Архимович. – Київ, 1970; Іжевська М. На зламі часів / М. Іжевська. – Київ, 2005; Юрмас Я. Музично-громадська робота та її критика / Я. Юрмас // Музика. – 1927. –

№ 1; Композитор В. Костенко // Мистецька трибуна. – 1931. – № 1; *Кравцевич Г.* Пророк Дажбога / Г. Кравцевич // Музика. – 1995. – № 1; *Беренбейн І.* Досі незнаний світові / І. Беренбейн // Укр. культура. – 1996. – № 5; *Її ж.* Творча спадщина Валентина Костенка: Сучасні проблеми дослідження та збереження // Наук. вісн. НМАУ. – Київ, 2002. – Вип. 16; *Її ж.* Валентин Костенко. Ідея творчості – ідея життя (на матеріалі філософської спадщини) // Там само. – Київ, 2005. – Вип. 36. – Кн. 1; *Шульгіна В.* Композитор Валентин Костенко / В. Шульгіна // КіЖ. – 1995. – 19 лип.

Електр. рес.: Костенко Валентин Григорович // Інститут історії НАН України : Енциклопедія сучасної України. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?encyclp&termin=Kostenko_V. – Назва з екрана; Костенко // Енциклопедія Волошина : Українська енциклопедія. – Режим доступу: <http://ukrslovnnyk.com.ua/catalog/>. – Загл. с екрана; Костенко // [Leksika.com.ua](http://leksika.com.ua/) : Українська радянська енциклопедія. – Режим доступу: <http://leksika.com.ua/14921018/ure/kostenko>. – Назва з екрана.

Костецький Іван (?–?) – диригент клубних хорів. Член Київської філії МТЛ у 1928–30.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1986. – 48 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1929, 1930 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1987. – 28 арк.

Електр. рес.: Костецький Іван // Енциклопедія українознавства. Словникова частина. Т. 5. – Режим доступу: <http://izbornyk.org.ua/encycl/euui124.htm>. – Назва з екрана.

Костів див. Верховинець Василь Миколайович

Кравченко Петро Петрович (1873–?) – піаніст, тапер. Член Кам'янець-Подільської філії МТЛ.

Здобув середню спеціальну музичну освіту.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Кам'янець-Подільської філії. 1–21 липня 1925. – № 128–139. – 12 од зб. – 23 арк.; Документи про заснування Кам'янець-Подільської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922–26 рр. – № 529. – 16 арк.

Кравченко Родіон Тимофійович (1900–?) – учитель. Входив до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–25.

Арх.: Особовий склад Студії за 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – 61 арк.

Кривенький В. (?–?) – студент, співак. Учасник Хору ім. Я. Степового в МТЛ. Персональний член МТЛ у 1922.

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 56. – 58 арк.

Електр. рес.: Особливості національно-культурного Відродження // Online Бібліотека : Readbookz. – Режим доступу: <http://readbookz.com/book/210/7993.html>. – Назва з екрана.

Крупський Микола Іванович (1885–?) – педагог. Член Білоцерківської філії МТЛ.

Закінчив музичну школу і Київський університет. Керівник хору і засновник музичних курсів на Білоцерківщині.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Білоцерківської філії. 4–5 травня 1925 р. – № 114–123. – 10 од. зб. – 20 арк.; Документи про заснування та діяльність Білоцерківської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1925–27 рр. – № 524. – 35 арк.

Куденко Сергій Антонович (1890–?) – педагог. Член Катеринославської філії МТЛ.

Закінчив університет, мав незакінчену консерваторську освіту. Керівник музично-освітніх закладів м. Новомосковська (тепер Дніпропетровської обл.), викладач музичних дисциплін у середніх школах.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви музичних осередків Катеринославщини та їх керівників про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. 1925 р. – № 226–229. – 4 од. зб. – 6 арк.; Документи про заснування та діяльність Дніпропетровської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 525. – 7 арк.

Кудрицький Павло Михайлович [27.06(09.07).1896, Коростишів, тепер Житомирської обл. – 22.07.1926, Київ] – актор і режисер. Відповідальний за репертуарну політику МТЛ у хорових колективах на селі. Персональний член МТЛ від киян у 1926. Син метеоролога Михайла Кудрицького. Молодший брат мовознавця Євгена Кудрицького.

Від 1901 жив у Житомирі. У 1923 закінчив режисерську лабораторію театру «Березіль», у якому працював протягом 1922–26. Учень Л. Курбаса. Ролі: Поль, доктор Нарвуд («Джیمмі Хіггінс» за Сінклером), Робітник («Жовтень», «Рур» – тексти творчого колективу) та ін. Здійснив постановку вистави «Комуна в степах» М. Куліша (1925), разом з Б. Тягном інсценізував роман Л. Скотта «Секретар профспілки» (театр «Березіль»).

Пр.: Актор «Березоля» як новий тип театрального робітника. – Київ, 1925; Обережно з «Новими фазами». – Київ, 1926.

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 60. – 27 арк.

Електр. рес.: Кудрицький // [Leksika.com.ua](http://leksika.com.ua) : Українські енциклопедії та словники. – Режим доступу: <http://leksika.com.ua/19890426/ure/kudritskiy>. – Назва з екрана.

Курбас Лесь [справж. – Курбас Олександр-Зенон Степанович; 25.02.1887, м. Самбір, тепер Львівської обл., хрещений і вписаний до метричної книги 08.01.1888, м. Перемишль, тепер Пшемисль, Польща – 03.11.1937, Соловки, РФ] – режисер, актор, драматург, публіцист, теоретик театру, перекладач. Персональний член МТЛ у 1923.

Народився у родині акторів галицького театру Степана та Ванди Курбасів (сценічний псевд. – Яновичі). Навчався у Тернопільській гімназії, Віденському та Львівському університетах. У 1916 вступив до трупи акторів Театру Садовського у Києві. Приділяючи головну увагу організації студії молодих акторів, сформував згодом свій «Молодий театр» (1917) – театр пошуків нових форм втілення сучасної та класичної драматургії. Уперше на українській сцені поставив п'єсу «У пуці» Л. Українки, «Цар Едіп» Софокла (1918), інсценізував у «Молодому театрі» поезії «Сонячні кларнети» П. Тичини (1919). Від 1917 був відповідальним секретарем тижневика «Театральні вісті». Влітку 1920 із своїх кращих акторів та акторів Київського театру ім Шевченка створив «Кийдрамте» (Київський драматичний театр), який працював у різних містах Київщини – Білій Церкві, в Умані. Заснував політичний (1922–26) і філософський («Березіль», 1926–33, від 1935 – Харківській укр. драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка) театри в Україні. У 1922–26 викладав у Київському, а 1926–33 – Харківському муз.-драматичному ін-тах. Водночас з викладацькою займається режисерською діяльністю. У Державному народному театрі поставив виставу «Гайдамаки» Т. Шевченка, прем'єра якої відбулася в листопаді 1922 у Києві. Працював у кіно. У червні 1924 Всеукраїнське кіно-фото управління запросило його на один рік режисером до Першої Державної Одеської кінофабрики. На студії ВУФКУ поставив фільми «Вендетта» і «Макдональд» (1924) та «Арсенальці» («Червоний Арсенал», 1925). Як режисер театру «Березіль» активно співпрацював із драматургом М. Кулішем і художником В. Меллером. Першою п'єсою М. Куліша, поставленою на сцені театру у Києві, стала «Комуна в степах». Переїхавши до Харкова, при театрі «Березіль» відкриває мюзик-хол, з яким ставить спектаклі «Шпана», «Алло на хвили», «Чотири Чемберлени». Хоча його постановки мали великий успіх, передусім театральна серія «Костюмованої історії» («Жакерія», «Сава Чалий», «Король бавиться», «Змова Фієско»), на жаль, вистави за п'єсами М. Куліша («Народний Малахій», «Мина Мазайло»), критикою було сприйнято ворожнечо, а проти режисера висунуто звинувачення у «викривленні оптимістичної радянської дійсності». Проте режисер не зламався, не поступився своїми переконаннями, продовживши боротьбу з поширеними на той час тенденціями спрощенства і вульгаризації мистецтва. Через деякий час за наклепницькою обмовою його було спочатку звільнено з посади керівника «Березолю», а потім заарештовано у Москві, де він кілька місяців працював у С. Михоелса в Московському державному єврейському театрі на Малій Бронній. У 1933 митця позбавили звання народного артиста УСРР. За постановою суду режисера вислали на Медвежу Гору

на будівництво Біломорсько-Балтійського каналу, а невдовзі відправили на Соловки. Після повторного суду його розстріляно в урочищі Сандармох. Посмертно реабілітовано 1957. 21 грудня 1991 Кабінет Міністрів України постановою № 367 скасував постанову Ради Народних Комісарів УСРР від 17 грудня 1933 р. «Про позбавлення Л. Курбаса звання народного артиста УСРР». В пам'ять про Леся Курбаса 1989 на фасаді Харківського державного академічного українського драматичного театру ім. Т. Г. Шевченка встановлено меморіальну дошку, а «Мала сцена» театру знову здобула назву «Березіль». На честь Леся Курбаса названо Львівський академічний театр.

Ролі: Гонта («Гайдамаки» Т. Шевченка), Гурман («Украдене щастя» І. Франка), Астров («Дядя Ваня» А. Чехова), Хлестаков («Ревізор» М. Гоголя), Едіп («Цар Едіп» Софокла), Макбет («Макбет» В. Шекспіра), Збігнев («Мазепа» Ю. Словацького).

Пр.: Из творческого наследия / Л. Курбас // Театр. – 1987. – № 9; Березіль: Из творчої спадщини / Л. Курбас. – Київ : Дніпро, 1988; Філософія театру / упоряд. М. Лабінський. – Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001.

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1923 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 57. – 15 арк.

Лит.: Лесь Курбас. Спогади сучасників / упоряд. М. Лабінський. – Київ, 1969; *Гірняк Й.* Спогади / Й. Гірняк. – Нью-Йорк : Сучасність, 1982; Лесь Курбас: Статті и воспоминания о Лесе Курбасе. Литературное наследие / сост. М. Лабинский, Л. Танюк. – Москва : Искусство, 1987; *Борошко Ю.* Режисер Лесь Курбас / Ю. Борошко. – Київ, 1987; Лесь Курбас у театральній діяльності, в оцінках сучасників, документи. – Балтимор-Торонто : Смолоскип, 1989; Молодий театр: Генеза. Завдання. Шляхи / під ред. Ю. П. Косенко ; упоряд. М. Г. Лабінський. – Київ : Мистецтво, 1991; *Макарик І.* Перетворення Шекспіра. Лесь Курбас, український модернізм і радянська культурна політика 1920-х років / І. Макарик / пер. з англ. Микола Климчук. – Київ : Ніка-Центр, 2010; *Запорожець О.* Уроки: спогади про Леся Курбаса / О. Запорожець. – Київ, 1987. – № 2; *Черкашин Р.* Лесь Курбас: «Я принял это молча...» / Р. Черкашин // Театр. – 1989. – № 4; *Скалий Р.* Лесь Курбас. Дорога на Соловки / Р. Скалий // Театр. – 1992. – № 4; *Шерях Ю.* Лесь Курбас: Харків / Ю. Шерях // Сучасність. – 1993. – № 12; *Павленко Н.* Тернини і зірки творчості. Курбас і Таїров у пошуках TERRA INCOGNITA у театральному мистецтві / Н. Павленко / Березіль. – 1994. – № 8; *Лягущенко А.* Лесь Курбас: Мистецтво художника у дзеркалі двох епох / А. Лягущенко // Укр. театр. – 1996. – № 2; *Малюшицкая Н.* Психологические аспекты театрального творчества Лесь Курбаса / Н. Малюшицкая // Наука і освіта. – 2000. – № 4; *Корнієнко Н.* Лесь Курбас і духовні засади українського авангарду / Н. Корнієнко // Дзеркало тижня. – 2007. – № 5 (10–16 лют.). – URL : http://gazeta.zn.ua/CULTURE/les_kurbas_i_duhovnye_osnovy_ukrainskogo_avangarda.html; *Танюк Л.* Курбас и «кремлевский театр» на Соловках / Лесь Танюк // Зеркало недели. – 2012. – 24 февр. – URL : http://gazeta.zn.ua/SOCIETY/kurbas_i_kremlevskiy_teatr_na_solovkakh_.html.

Електр. рес.: За що і як загинув Лесь Курбас. «На нашій – не своїй землі...» // Пинакотека. – Режим доступу: <http://www.ex.ua/11334895>. – Назва з екрана; Курбас

Лесь // Інститут історії України НАН України : Енциклопедія сучасної України. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?encyclp&termin=Kurbas_Les. – Назва з екрана; Лесь (Александр-Зенон) Курбас // Сто великих українців. – Режим доступу: <http://www.history.vn.ua/book/person/79.html>. – Загл. с екрана; Лесь Курбас : біографія // People.Su : Цікаві історії про відомих особистостей, біографії... – Режим доступу: <http://www.people.su/ua/60962>. – Загл. с екрана; Лесь Курбас в Києві // Camrador.hall. – Режим доступу: http://camrador.hall.org.ua/BU_TIME/1922-1934_pershiroki_SRSR/05-berezol.htm. – Назва з екрана; Лесь Курбас : Виртуальна книжна виставка // Розстріляний промінь сонця : YouTube. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=tnARku-Q3iw>. – Загл. с екрана; Лесь Курбас в новій історії Соловков // Соловецкіє лагерь и тюрьма (СЛОН/СТОН). – Режим доступу: http://www.solovki.ca/camp_20/kurbas_solovki.php. – Загл. с екрана; Матеріали наукової конференції в рамках міжнародного мультимедійного проекту «Лесь Курбас і світовий театральний контекст», присвяченої 125-річчю від дня народження Лєся Курбаса, Київ, Центр Курбаса, 30–31 березня 2012 р. : [зб. наук. статей] / Нац. центр театр. мистецтв ім. Лєся Курбаса ; редкол. : Н. Корнієнко (голова) [та ін.] ; керівник проекту Г. Веселовська ; випуск. ред. І. Чужина. – Київ : [НЦТМ ім. Лєся Курбаса], 2012. – 96 с. – Режим доступу: http://www.kurbas.org.ua/projects/EI_LKurbas_book.pdf. – Назва з екрана; Лесь Курбас // Лидеры нации. Лучшие люди своей страны. – Режим доступу: <http://bestpeople.com.ua/persona/235>. – Загл. с екрана; Лесь Курбас (1887–1937) – режисер, актор, теоретик театру, драматург, публіцист, перекладач // Електронна бібліотека Князева. – Режим доступу: <http://ebk.net.ua/Book/biographies/vidomiukraintsi/part4/kurbas.htm>. – Загл. с екрана.

Курчинська (?–?) – акомпаніатор. Входила до складу Хору-студії ім. К. Стеценка у 1922–25.

Арх.: Хор-студія ім. К. Стеценка. Документи про діяльність студії у 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 727. – арк. 14–20.

Кушаков Іван Г. (?–?) – педагог і виконавець. Член Правління Київської філії. Голова Виконавського відділу і персональний член МТЛ у 1926–27. Батько диригента Євгена Івановича Кушакова.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1927 р. – № 61. – 22 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.

Кушлін Михайло О. (?–?) – диригент, піаніст, композитор, педагог, музично-просвітницький діяч. Представник музичних осередків Луганщини і Донеччини.

Закінчив Петербурзьку консерваторію. Жив і працював у Бахмуті (тепер м. Артемівськ Донецької обл.) і Луганську. Впродовж 1909–17 у Бахмуті був власником нотного магазину з друкарнею «Луна», де міг друкувати свої

ранні твори. Один із зачинателів професійної музичної освіти й музично-естетичного виховання дітей на Донбасі, передусім відкриття у Луганську дитячої музичної школи (1923; на базі якої 1945 було створено музичне училище) і заснування у місті дитячого музичного театру, що для митця стало справою життя. Заявив про себе не лише як талановитий організатор театру, але й художній керівник, диригент і композитор. Співпрацював із місцевими драматургами С. Погрібним та П. Шмельовим – авторами лібрето його дитячих опер, що ставилися в театрі. Викладав фортепіано в музичній школі, одним із учнів митця був М. Матусовський, відомий у майбутньому рад. поет. Від 1922 викладав у розташованому у Луганську Донецькому ін-ті нар. освіти. Багато уваги приділяв розвиткові слухацької культури любителів музики, організовував концерти і писав інструм. твори для популярного на Луганщині у 1928–30 духового секстету. Серед муз. творів, що залишилися до сьогодні, – «Реквієм» (на честь загиблих гірняків), вальс «Надія», п'єса «Елегія» (присвячена Н. О. Фрідман). Відомо, що композитор надсилав до Видавничого відділу МТЛ свої композиції, проте, відповідно до Постанови ВМК НКЮ, виконання в Україні їх було заборонено.

Тв.: «Тваринний світ восени»: Дитяча опера на 1 акт [Рукопис] / лібр. М. Густинова. – 1921. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1135; «Доля»: для голосу з фп. [Рукопис] / сл. Т. Шевченка. – 1926. – 1134; «І тут, і всюди – скрізь поганю»: для голосу з фп. [Рукопис] / сл. Т. Шевченка. – 1926. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1136; «Минають дні, минають ночі»: для голосу з фп. [Рукопис] / сл. Т. Шевченка. – 1926. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1137; «Сонце заходить, гори чорніють»: дует з фп. [Рукопис] / сл. Т. Шевченка. – 1926. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1138; «Чого мені тяжко»: для голосу з фп. [Рукопис] / сл. Т. Шевченка. – 1926. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – 1139. – URL : http://192.168.6.2/E_LIV/EIF00000038.pdf.

Літ.: Якимчук А. Н. Страницы истории луганской музыкальной профшколы (20-е годы XX ст.) / А. Н. Якимчук // Проблемы современности: культура, искусство, педагогика : сб. науч. тр. – Луганск, 2007. – Вып. 7; *Ее же*. История становления Донецкого государственного театра оперы и балета в Луганске в 30-х годах XX ст. / А. Н. Якимчук // Проблемы современности: культура, искусство, педагогика : сб. науч. тр. – Луганск, 2009. – Вып. 11; *Татаринов С. Й.* Нариси історії самоврядування в Бахмуті і повіті у XVIII–XX століттях / С. Й. Татаринов, Н. О. Тутова. – Артемівськ, 2008. URL : http://dadashov.org.ua/sites/default/files/book-history/narisi_istori_samovryaduvannya.doc); *Татаринов С. Й.* Штетл Бахмут – феномен єврейського народу в Донбасі: Історико-культурологічний очерк / С. Й. Татаринов, С. А. Федотов. – Харків, 2013. – URL : http://www.vtoraya-literatura.com/pdf/tatarinov_fedotov_stetl_bakhmut_2013_text.pdf.

Електр. рес.: Артемовская школа искусств // Это интересно знать. – Режим доступа: artschool.ucoz.ua/index/ehto_interesno_znat/0-149. – Загл. с экрана; Биография «дома Васнева» – биография Луганска // Сайт Луганского городского головы. – Режим доступа: <http://gorod.lugansk.ua/index.php?newsid=2771>. – Загл. с экрана; Луганск и Луганчане // Генеалогический форум ВГД. – Режим доступа: <http://forum>.

vgd.ru/611/31703/20.htm. – Загл. с экрана; Матусовский Михаил Львович (1915–1990): Советский поэт // Биографии знаменитых людей : Главная. – Режим доступа: <http://biography-peoples.ru/index.php/m/item/457-matusovskij-mikhail-lvovich>. – Загл. с экрана; Якимчук А. Н. Становление музыкальной жизни Луганщины первой половины XX века: исполнительство, театральнo-концертная деятельность, педагогические школы / А. Н. Якимчук // Авторефераты – авторефераты диссертаций : аннотации к авторефератам диссертаций. – Режим доступа: <http://avtoreferati.ru/stanovlenie-muzykalnoj-zhizni-luganshhiny-pervoj-poloviny-xx-veka-ispolnitelstvo-teatralno-koncertnaya-deyatelnost-pedagogicheskie-shkoly.html>. – Загл. с экрана.

Лазаренко Назар Купріянович (1894–?) – педагог. Член Проскурівської філії МТЛ.

Закінчив реальну школу, навчався в Кам'янець-Подільському ІНО, співав в інститутському хорі. Організатор хорів у школах та селбудах.

Арх. : ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Проскурівської філії. 4 січня – 1 грудня 1925 р. – № 160–177. – 18 од. зб. – 34 арк.; Документи про заснування та діяльність Кам'янець-Подільської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922–26 рр. – № 529. – 16 арк.

Лангваген (імовірно Наталія Вільгельмівна) (?–?) – піаністка. Член Київської філії МТЛ у 1928.

Арх. : ВУТОРМ. Особовий склад Музичного товариства за 1928 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1986. – 48 арк.

Лашкарьова Антоніна (?–?) – піаністка, педагог. Член Тульчинської філії МТЛ.

Закінчила Київську консерваторію. Працювала акомпаніатором в одному із київських театрів. Вважалася досвідченим педагогом з викладання фортепіано у музичній школі, що було відкрито при Тульчинській філії МТЛ у 1923. Проводила активну концертну діяльність, виступала у різних містах округи. Співробітничала з діючими в Тульчині драматичними театрами.

Арх.: Документи про заснування та діяльність Тульчинської філії Музичного товариства ім. Леонтовича. За 1922–27 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 543. – 46 арк.

Лебединець Антін Дмитрович див. *Бас-Лебединець Антін Дмитрович*

Левитський (Левицький) Борис Порфирівич (13.03.1887, с. Андріївка, тепер Макарівського р-ну Київської обл. – 20.11.1937, Київ) – хоровий диригент, педагог, композитор. Член Київської філії МТЛ від 1923.

Народився в сім'ї священика. Від 1903 керував селянськими хорами. Мав загальну середню і спеціальну музичну освіту. Закінчив 3-річні диригентські курси при Херсонській музичній школі. Від 1907 викладав уроки співу в

Головківській (тепер Кіровоградської обл.) учительській школі. Навчався по класу теорії та композиції у Київському музичному училищі (від 1910; клас проф. Є. Рибя). По закінченні училища очолював Київський робітничий хор (1916), хор Андріївського собору у Києві (1919). Один із засновників музичної школи в Переяславі. У 1921 переїжджає до Борисполя, де працює диригентом селянського хору. З часом обіймає посаду священника в с. Барахти Васильківського пов. Київської губ. (1922–23). Очолює студентський хор КІНО (1923). Засновник капели «РУХ» (1923) – одного із найвідоміших хорових колективів України, що на правах «колективного члена» входив до складу МТЛ. Очолює капелу М. Леонтовича у Вінниці (1927), організовує спільні концерти з «РУХ»ом у Києві. У 1930-ті працював на різних хормейстерських та диригентських посадах у Дніпропетровську та Києві. Останнє місце роботи – хор при бібліотеці АН УРСР. У 1937 заарештований за звинуваченням у буржуазному націоналізмі і шпигунстві на користь Німеччини. Розстріляний того ж року. Реабілітований 1956. Архів митця майже втрачено, серед того, що залишилося, декілька оригінальних творів та обробок народних пісень, романси – «Для тебе одної» (для тенора), «На чужині», «До матері», «Признання», мелодекламація «Як почувеш вночі»; «Янгол» для дитячого хору або тріо; Три польські гімни та Літургія (за П. Маценком); «Військовий співаник. 60 українських народних пісень»; хоріві – «Козацький марш», «Туга України. Дума для хору», «Ще не вмерла України».

Тв.: Для тебе одної : романс для тенора або сопрано [з супр. фп.] / сл. і муз. Б. Левитського. – Київ, 1918–1919. – URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_vfmf/cgiirbis_64.exe.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 57. – 15 арк.; Для тебе одної [ноти]. – № 944 (запис 1145), № 945 (запис 707), № 946 (запис 3962); Військовий співаник [ноти]. – № 944 (запис 1919), № 945 (запис 784); До матері [ноти]. – № 944 (запис 1182); Туга України. Дума для хору [ноти]. – № 944 (запис 1996); Козацький марш [ноти]. – № 944 (запис 1995).

Лит.: Семенко Л. Їх поєднала пісня Леонтовича: Нариси з історії музичного життя України 1910–1930-х років / Л. Семенко. – Вінниця, 2007; Капела «Рух» // Музика. – 1925. – № 1; Капела «Рух» // Музика масам. – 1928. – № 7; Капела «Рух» // Музика масам. – 1929. – № 1; Пархоменко Л. Реабілітований помертвості / Л. Пархоменко // Музика. – 1992. – № 3. – URL : <http://donklass.com/arhiv/histdisk/memorial/education/music/levutski/1.htm>; Ефимов Л. Массовый отстрел музыкантов по разнарядкам ЦК ВКП(б) / Л. Ефимов // Зеркало недели. – 1997. – 27 июня. – URL : http://gazeta.zn.ua/SOCIETY/puli_dlya_nih_prigotovili_zadolgo_do_aresta.html.

Електр. рес.: Левитський Борис Порфирівич // Реабілітовані історією : Вінницька обл. Кн. 3. – Режим доступу: <http://www.reabit.org.ua/files/store/Vinn.3.pdf>. – Назва з екрана; Становлення хорового виконавства на Поділлі у міжвоєнний період // Бібліотека online : Електронна бібліотека науково-образовательной, финансовой и художественной литературы. – Режим доступу : <http://bo0k.net/index.php?p=achapter&bid=3959&chapter=1>. – Назва з екрана; 1887 – Борис Порфирівич Левитський (Ле-

вицький) // Всеукраїнська експертна мережа: Цей день в історії. – Режим доступу: <http://www.experts.in.ua/inform/smi/detail.php?ID=37326>. – Назва з екрана; № 185. Протокол допиту Анатолія Нестеренка від 3 грудня 1937 р. // З архівів ВУЧК–ГПУ–НКВД–КГБ. – 2006. – № 1/2 (26/27). – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/40792/67-Document185.pdf?sequence=1>. – Назва з екрана; 125 років від дня народження Бориса Порфировича Левитського // Ровеньковская централизованная библиотечная система / Календар знаменних і пам'ятних дат. – Режим доступу: http://rovenky-cbs.edukit.lg.ua/izdaniya_biblioteki/informacionnie_izdaniya/kalendarj_znamenatel'nih_i_pamyatnih_dat/. – Загл. с екрана.

Левицький К. О. (?–?) – дійсний член МТЛ у 1924–26.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–25 рр. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.

Леонтович Вікторія Дмитрівна (?–?) – рідна сестра композитора М. Д. Леонтовича. Почесний член ВКВПЛ–МТЛ.

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50 – № 56. – 58 арк.

Леонтович Дмитро Феофанович (?–?) – батько композитора М. Д. Леонтовича. Почесний член ВКВПЛ–МТЛ.

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50 – № 56. – 58 арк.

Електр. рес.: Микола Дмитрович Леонтович // «Наша Парафія»: Парафія святого архистратига Михаїла, Київ, Пирогів. – Режим доступу: <http://www.parafia.org.ua/mediateka/kompozytory/mykola-dmytrovych-leontovych/>. – Назва з екрана; Микола Дмитрович Леонтович // Національна спілка композиторів України. – Режим доступу: <http://composersukraine.org/index.php?id=124>. – Назва з екрана.

Леонтович Клавдія Ферапонтівна (уродж. Жовткевич) (?–?) – дружина композитора М. Д. Леонтовича. Почесний член ВКВПЛ–МТЛ.

Взяла шлюб з композитором 22 березня 1902. У 1903 у них народилася дочка Галина Миколаївна Леонтович.

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50 – № 56. – 58 арк.

Електр. рес.: Микола Дмитрович Леонтович // «Наша Парафія»: Парафія святого архистратига Михаїла, Київ, Пирогів. – Режим доступу: <http://www.parafia.org.ua/mediateka/kompozytory/mykola-dmytrovych-leontovych/>. – Назва з екрана; Микола Дмитрович Леонтович // Національна спілка композиторів України. – Режим доступу: <http://composersukraine.org/index.php?id=124>. – Назва з екрана.

Леонтович Микола Дмитрович [01.(13).12.1877, присілок Монастирок публ. с. Селевинці, тепер Немирівського р-ну Вінницької обл. – 23.01.1921, с. Марківка, того ж р-ну і тієї ж обл.] – композитор, хоровий диригент, педагог, збирач музичного фольклору, музично-громадський діяч. На його честь названо Всеукраїнське музичне товариство, створене на базі Комітету по вшануванню пам'яті композитора М. Леонтовича, заснованого 1 лютого 1921.

Походив із родини священика. Навчався у Шаргородській духовній школі (1888–92; тепер м. Шаргород Вінницької обл.), Кам'янець-Подільській духовній семінарії (1892–99; тепер м. Кам'янець-Подільській Хмельницької обл.), закінчив регентський курс Петербурзької придворної співацької капели (1904, керівник С. Бармотін). Приватно студював композицію у Б. Яворського (1908–13). Викладав музику у школах Вінниччини, єпархіальному жіночому училищі у Тульчині (1900–17). Від 1918 жив і працював у Києві: викладав у Муз.-драматичному ін-ті ім. М. В. Лисенка та учительській семінарії. У складі Першого національного хору (під орудою К. Стеценка) як другий хормейстер виступав з хоровими концертами в Західній Україні. Виконував обов'язки комісара Державної хорової капели ім. М. Лисенка (керівники – Я. Калішевський і Я. Яциневич). Нетривалий час працював у музичному відділі Міністерства освіти (від 1918), Всеукраїнському музичному комітеті (від 1919) та Всеукраїнській Церковній Раді УАПЦ. Восени 1919 переїхав до Тульчина, де організував хорову капелу, водночас займався композиторською діяльністю, передусім написанням духовних творів і обробок укр. нар. пісень для хору. Застрелений у батьковій хаті агентом Гайсинського ЧК. Автор опери «На Русалчин Великдень» (за казкою Б. Грінченка, 1919, незакінчена; у 1975 М. Скорик завершив, відредагував та інструментував для сучасного складу симфонічного оркестру); хори – «Льодолом» (сл. В. Сосяри), «Літні тони» (сл. Г. Чупринки), «Моя пісня» (сл. І. Білиловського), «Легенда» (сл. М. Вороного); духовні твори – Літургія св. Іоанна Златоустого, Молебень, Всенощна (частини); хорові обробки українських народних пісень (понад 150), зокрема «Щедрик», «Дударик», «Пряля», «Козака несуть», «Мала мати одну дочку», «Зашуміла ліщинонька», «Ой з-за гори кам'яної», «Із-за гори сніжок летить», «За городом качки пливуть», «Піють півні», «Коза», «Гра в зайчика» та ін.

Тв.: Народні пісні / ред. П. Козицький. – Київ : Вид-во «Дніпросоюзу», 1921 (п'ять десятків); Музичні твори / прим. Я. Юрмас. – Київ ; Харків : Книгоспілка, 1930–31 (8 збірників); Українські народні пісні для хору / упоряд. М. Вериківський. – Київ : Мистецтво, 1952 (перевид. 1961); Хорові твори / заг. ред. М. Гордійчука, упорядкув. та прим. В. Брусса. – Київ : Муз. Україна, 1970; Вибрані хорові твори / спец. редакція І. Мартона. – Київ : Муз. Україна. – 1977; Хорові твори на народнопісенні теми. З неопублікованого / упорядкув. і ред. Б. Луканюка. – Київ : Муз. Україна, 1987; На Русалчин Великдень. Опера на 1 дію. Лібрето М. Леонтовича за казкою Б. Грінченка / літ. ред. А. Бобиря. Муз. редакція для солістів, хору та симфонічного оркестру М. Скорика. – Київ : Муз. Україна, 1980; Духовні хорові твори / упоряд. В. Іванов. –

Київ : Муз. Україна, 1993; Духовно-музичні твори українських композиторів ХХ ст. / упорядкув. і ред. М. Юрченка. – Київ, 2004; Духовні твори М. Леонтовича / упоряд. М. Гобдич. – Київ, 2005; Хорові твори / ред.-упоряд. В. Кузик. – Київ : Муз. Україна, 2005. – URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_vfmf/cgiirbis_64.exe.

Пр.: Практичний курс навчання співу у середніх школах / З педагогічної спадщини. – Київ, 1989; Як я організував оркестр у сільській школі // Музика. – 1925. – № 1/2.

Арх.: Леонтович М. Д. [Рукописи нот]. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1146–1243; [М. Д. Леонтович]. – ЦДАВО України (м. Київ). – Ф. Р-166. – Оп. 2. – Спр. 878; [М. Д. Леонтович]. – ДАВО. – Ф. Р-925. – Оп. 2. – Спр. 165, Р-254. – Оп. 1. – Спр. 129, 632.

Літ.: Дяченко В. М. Д. Леонтович. Малюнки з життя / В. Дяченко. – Київ, 1941 (перевид. – 1950, 1963, 1969, 1985); Леонтович М. Д. : зб. статей та матеріалів / упоряд. В. Довженко. – Київ, 1947; Гордійчук М. М. Д. Леонтович. Нарис про життя і творчість / М. Гордійчук. – Київ, 1956; Його ж. М. Леонтович. – Київ, 1960 (перевид. – 1972, 1974, 1977); Завальнюк А. Микола Леонтович. Листи. Документи. Духовні твори : до 130-ї річниці від дня народження / А. Завальнюк. – Вінниця : Нова книга, 2007; Творчість М. Д. Леонтовича : зб. статей / упоряд. В. Золочевський. – Київ, 1977; Завальнюк А. М. Д. Леонтович. Невідомі сторінки творчості / А. Завальнюк. – Вінниця, 1996; Його ж. Деякі питання стилю творчості М. Д. Леонтовича. – Вінниця, 1996; Його ж. М. Д. Леонтович. – Вінниця, 1997; Микола Леонтович: дослідження, документи, листи. – Вінниця, 2002; Провідники духовності в Україні : довідник / за ред. І. Ф. Кураса. – Київ : Вища шк., 2003. – URL : http://pidruchniki.com/kulturologiya/leontovich_mikola_dmitrovich; Михайличенко О. В. Музично-педагогічна діяльність українських композиторів і виконавців другої половини ХІХ – початку ХХ ст. : історичні нариси / О. В. Михайличенко. – Суми : Видавничо-виробниче підприємство «Мрія-1», 2005; Украинская педагогика в лицах : учеб. пособие для студентов высш. учеб. заведений : в 2-х кн. / под ред. А. В. Сухомлинського. – Киев, 2005. – кн. 1. – URL : <http://www.spadshina.com/ru/programs/vidatni-ukrayintsi/leontovich-mikola-dmitrovich/>; Кузик В. З історії утворення Музичного товариства ім. Леонтовича / В. Кузик // Укр. муз. архів: документи і матеріали укр. муз. культури. – Київ : Центрумзінформ, 1999. – Вип. 2.

Електр. рес.: Леонтович Микола Дмитрович : біографія // Тиврів. – Режим доступу: <http://tyvrivrada.at.ua/publ/1-1-0-56>. – Назва з екрана; Леонтович Микола Дмитрович // Національна спілка композиторів України. – Режим доступу: <http://composersukraine.org/index.php?id=124>. – Назва з екрана; Леонтович Микола Дмитрович // «Наша Парафія» : Парафія святого архистратига Михаїла, Київ, Пирогів. – Режим доступу: <http://www.parafia.org.ua/mediateka/kompozytory/mykola-dmytrovych-leontovych/>. – Назва з екрана; Леонтович Микола Дмитрович // Словopedia : УСЕ (Український словник-енциклопедія). – Режим доступу: <http://slovopectia.org.ua/29/53403/14655.html>. – Назва з екрана; Леонтович Микола Дмитрович // Українська духовна музика : Донбаський державний педагогічний університет. – Режим доступу: http://ukrspiritmuz.net.ua/pages/2_18.html. – Назва з екрана; Леонтович Николай Дмитриевич // Электронная библиотека Князева. – Режим доступа: http://ebk.net.ua/Book/synopsis/ukrainska_elita/part3/018.htm. – Загл. с екрана;

Леонтович Микола Дмитрович // Vseslova. – Режим доступу: <http://vseslova.com.ua/word/>. – Назва з екрана; Микола Дмитрович Леонтович // ДМШ.ua. – Режим доступу: http://musicschool.ucoz.ua/publ/kompozitory/ukrainskaja_muzyka/mikola_dmitrovich_leontovich/5-1-0-7. – Назва з екрана; Микола Дмитрович Леонтович нар. 1 грудня 1877, пом. 23 січня 1921 // Rodovid : Леонтовичі. – Режим доступу: <http://uk.rodovid.org/wk?title=%D0%A0%D1%96%D0%B4:%D0%9B%D0%B5%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87%D1%96&limit=50&offset=20>. – Назва з екрана; Микола Леонтович : біографія // Pisni.Org.ua : Українські пісні. – Режим доступу: <http://www.pisni.org.ua/persons/101.html>. – Назва з екрана; 13 грудня 1877 року народився видатний український композитор // Православие в Украине. – Режим доступу: <http://arhiv.orthodoxy.org.ua/ru/node/4650>. – Назва з екрана.

Лехницький Борис Микитович (15.05.1902, м. Одеса – 23.02.1986, там само) – хоровий диригент, педагог, музично-громадський діяч. Член Одеської філії МТЛ.

Закінчив в Одесі Муз.-драматичний інститут ім. Л. Бетховена (клас вокалу, 1929) та кредитно-економічний ін-т (1938). Під час навчання викладав співи у школі. Від 1920-х протягом 60 років займався музичним просвітництвом, працював у різних сферах художньої самодіяльності і культурно-масової роботи. У 1930-ті – в Одеській консерваторії на кафедрі хорового диригування К. Пігрова на посаді хормейстера-практика. Водночас обіймав посади керівника Вокального квартету Радіокомітету (1935–38) і квартету Одеського відділення СКУ (1938–40). Був засновником і керівником хорової капели Одеської філармонії (1945–47), хору Одеського відділення СКУ (1946–49). Засновник і керівник хорової капели Будинку вчителя (1938–41, 1944–48) і самодіяльного хору Клубу працівників зв'язку (1952–86). Під його орудою було дано понад 1500 концертів за участі професійних та самодіяльних хорових колективів Одеси, у репертуарі яких твори західноєвропейських, російських та українських композиторів, передусім – Л. Бетховена, Е. Гріга, К. Данькевича, М. Леонтовича, М. Лисенка, М. Мусоргського, Л. Ревуцького, К. Стеценка, П. Чайковського та ін. Починаючи з 1947, реалізує себе в педагогічній діяльності: працює викладачем кафедри хорового диригування Одеської консерваторії (1947–69) і Педагогічного ін-ту (1969–72). Як член Президії (1959) та методист-консультант з питань творчої роботи (1969–86) Одеського обласного відділу Музичного товариства УРСР провадив активну музично-громадську діяльність, був засновником і ректором підпорядкованого Товариству Народного ун-ту хорової культури (від 1964). Почесний член Музично-хорового товариства УРСР (від 1968). Організатор творчої шефської роботи викладачів і студентів консерваторії.

Пр.: Художник и педагог // Знамя коммунизма (Одесса). – 1961. – 8 апр.; Памяти ушедших // СМ. – Москва, 1963. – № 6; Університет хорової культури // Чорноморська комуна (Одеса). – 1972. – 6 серп.; Товариш пісня // Там само. – 1973. – 7 груд.; Громадський народний університет хорової культури // Музика. – 1973. – № 4; Під-

сумки конкурсу // Чорноморська комуна (Одеса). – 1974. – 31 січ.; Творчий звіт народних мистецтв // Там само. – 1974. – 10 берез.; Пісня і праця крокують разом // Там само. – 1974. – 30 берез.; Композитор, музикант, педагог // Чорноморська комуна. – 1975. – 24 груд.; Вчимося у Пігрова : до 100-річчя від дня народження видатного диригента і педагога // Музика. – 1976. – № 5.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Одеської філії. 20–25 вересня 1925 р. – № 144–159. – 16 од. зб. – 16 арк.; Документи про заснування та діяльність Одеської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1924–28 рр. – № 533. – 31 арк; Письма Лехницького Бориса Никитовича А. Г. Новикову (к письмам от 12 мая 1970 г., 18 мая 1975 г., 18 янв. 1977 г. приложены программы концертов с участием Б. Н. Лехницького). – РГАЛИ. – Ф. 2031. – Оп. 2. – Ед. хр. 191. – URL : <http://www.rgali.ru/object/261381365?lc=ru>.

Літ.: Лисянська С. Один день робочого клубу / С. Лисянська // Вечірня Одеса. – 1973. – 7 берез.; Теодорович Т. Друзі в залі і на селі / Т. Теодорович // Там само. – 1973. – 10 серп.; Борисенко Л. Створено пісню про Одесу / Л. Борисенко // Чорноморська комуна. – 1973. – 25 груд.; Воротняк Т. Народження пісні / Т. Воротняк // Там само. – 1974. – 19 лют.; Одеській державній музичній академії ім. А. Нежданової – 90! – Одеса, 2003.

Електр. рес.: История кафедры хорового дирижирования // Одесская национальная музыкальная академия имени А. В. Неждановой. – Режим доступа: http://odma.edu.ua/rus/about/history/choral_conducting. – Загл. с экрана.

Линниченко (?–?) – лікар. Член МТЛ у 1923.

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1923 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 57. – 15 арк.

Лисенко-Бібікова Маргарита Євгенівна (1874 – 1970, м. Герцег Нови, Чорногорія) – музикознавець, піаністка. Член МТЛ у 1923.

Походила із шляхетного роду Бібікових, які мешкали у Тверській губернії. Дочка російського генерала Євгена Михайловича Бібікова, дружина генерал-майора Андрія Кононовича Лисенка. У числі сімей інших офіцерів Білої армії виїхала з чоловіком до Чорногорії. Викладала фортепіано у місцевій чорногорській школі (від 1924).

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1923 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 57. – 15 арк.

Електр. рес.: [Бібікова] // Форум Союза возрождения родословных традиций. – Режим доступа: <http://forum.svrt.ru/lofiversion/index.php?t63-1100.html>. – Загл. с экрана.

Литвиненко А. (?–?) – кооператор. Входив до складу Всеукраїнського комітету вшанування пам'яті М. Леонтовича.

Співробітник Українського кооперативного інституту ім. М. Туган-

Барановського у Києві (від 1920). Входив до складу Піклувального Комітету і Правління Кооперативного інституту від Коопероцентру.

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1923 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 56. – 58 арк.

Електр. рес.: Литвиненко А. // Культурно-просвітня діяльність «Дніпросоюзу». – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vlca_Gum/2010_9/16.pdf. – Назва з екрана.

Литвиненко-Вольгемут Марія Іванівна [уродж. Литвиненко; 01(13).02.1892, Київ – 03.04.1966, там само] – оперна й камерна співачка (лірико-драматичне сопрано), педагог, драматична актриса, музично-громадський діяч. Брала активну участь у концертах, організованих МТЛ. Професор Київської консерваторії (1944). Народна артистка СРСР (1936). Лауреат Сталінської премії (1946).

З дитинства співала в церковному хорі, де оволоділа основами нотної грамоти. Закінчила Київське музичне училище по класу вокалу (1912; клас М. Алексєєвої-Будневич). Захоплювалася грою в аматорських театрах: працювала у київському театрі М. Садовського (1912–14), театрі музичної драми у Петербурзі (1914–16). У 1916, повернувшись в Україну, співала в Київському оперному театрі і театрі Української музичної драми (1919). Протягом 1919–22 років жила і працювала у Вінниці, де викладала у Народній консерваторії, виступала в Українському народному театрі та Музичному театрі. Була активним учасником музично-культурних починань Подільської філії МТЛ, в її класі навчалися майстерності співу хористи Капели ім. М. Леонтовича. З метою ознайомлення любителів музики зі світовою оперною класикою неодноразово виступала у складі Об'єднаної трупі державних оперних театрів, що складалася із солістів Харківської, Київської та Одеської опер (сезон 1926–27). Солістка Харківської опери (1923–35), солістка Театру опери та балету ім. Т. Г. Шевченка у Києві (1935–53). Брала участь у роботі пересувних музичних театрів у Дніпропетровську, Полтаві, Кременчуці, Сумах, Кривому Розі, Маріуполі з метою популяризації українського оперного репертуару, передусім – «Тараса Бульби» М. Лисенка, «Вибуху» Б. Яновського, «Кармелюка» В. Йориша. Мала унікальний, багатий за тембровими відтінками і широтою діапазону (в 2,5 октави) голос, що давав можливість виконувати драматичні партії. Акторській манері притаманне відтворення багатой палітри емоційно-образних відтінків (трагедійних, ліричних, комічних), природність вокального інтонування, досконала вокальна техніка у поєднанні з психологічною насиченістю образу та акторською переконливістю ролей. У концертному репертуарі – українська вокальна музика: твори А. Вахнянина, М. Вериківського, В. Верховинця, Р. Глієра, П. Гулака-Артемівського, К. Данькевича, М. Дремлюги, В. Заремби, В. Йориша, П. Козицького, А. Кос-Анатольського, В. Косенка, М. Лисенка, Я. Лопатинського, Б. Лятошинського, Г. Майбороди, Ю. Мейтуса,

П. Ніщинського, П. Сениці, Д. Січинського, М. Скорульського, П. Сокальського, Я. Степового, К. Стеценка, Л. Ревуцького, Г. Таранова, Г. Хоткевича, Б. Яновського, Я. Яциневича та ін., російська і світова вокальна класика – твори С. Аренського, Д. Аракішвілі, М. Балакірева, О. Бородіна, О. Варламова, М. Глінки, О. Гурільова, О. Даргомижського, М. Іполитова-Іванова, Ц. Кюї, М. Мусоргського, С. Рахманінова, М. Римського-Корсакова, Г. Свиридова, С. Танєєва, А. Хачатуряна, П. Чайковського, М. Черепніна; Г. Берліоза, Л. Бетховена, Р. Вагнера, К. Вебера, Г. Вольфа, Г. Генделя, Е. Гріга, Ш. Гуно, Р. Леонкавалло, Ф. Ліста, П. Масканьї, Ж. Массне, Дж. Мейєрбера, С. Монюшка, В. Моцарта, Дж. Пуччіні, Дж. Россіні, П. Сарасате, Ф. Шопена, Р. Штрауса, Ф. Шуберта, Р. Шумана та ін. Російські романси, українські, російські, французькі, неаполітанські народні пісні. На честь Литвиненко-Вольгемут названо вулицю в Києві, у 1977 встановлено бронзову меморіальну дошку (вул. Пушкінська, 20; скульптор О. Олійник, архітектор В. Гнездилов), надгробок на Байковому кладовищі (1977; скульптор О. Олійник), створено портрет (1947; О. Шовкуненко, олія) і скульптуру в ролі Одарки із опери «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського (1957; І. Кавалерідзе). За участі співачки на кіностудії ім. О. Довженка здійснено екранізацію цієї опери, нею виконано партію Наталки в екранізації опери «Наталка Полтавка» М. Лисенка (1936). На «Укркінохроніці» було знято документальні кінофільми – «Київ» (1944) і «Україна відроджується» (1946; обидва – реж. Г.Тасін), а також кіножурнали (1943. – № 1; 1946. – № 7; 1948. – № 2, 30; 1949. – № 28, 29; 1950. – 58, 100), фрагменти яких присвячено співачці.

Партії: Оксана, Одарка («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського), Одарка («Купало» А. Вахнянина; 1-ше вик.), в операх М. Лисенка: Наталка, Терпилиха («Наталка Полтавка» І. Котляревського–М. Лисенка), Оксана («Різдвяна ніч»), Панночка («Утоплена»), Настя («Тарас Бульба»; Сталін. премія, 1946), Дідона («Енеїда»), Катерина, Мати («Катерина» М. Аркаса), Роксолана (однойм. опера Д. Січинського), Наталя («Вибух» Б. Яновського; 1-ше вик.), Мирослава («Золотий обруч» Б. Лятошинського), Ядвіга («Кармелюк» В. Костенка), Ганна («Наймичка» М. Вериківського; 1-ше вик.), Тетяна («Розлом» В. Феміліді), Варвара («Богдан Хмельницький» К. Данькевича; 1-ше вик., остання її партія), Журбенчиха («Честь» Г.Жуковського; 1-ше вик.), Надежда («Аскольдова могила» О.Верстовського), донна Анна, Наташа («Кам'яний гість», «Русалка» О. Даргомижського), Ярославна («Князь Ігор» О. Бородіна), Купава, Сабурова, Мілітриса («Снігуронька», «Царева наречена», «Казка про царя Салтана» М. Римського-Корсакова), Татьяна Ларіна, Іоланта, Марія, Ліза, Оксана, Кума («Євгеній Онегін», однойм. опера, «Мазепа», «Пікова дама», «Черевички», «Чародійка» П. Чайковського), Тамара, Попшея («Демон», «Нерон» А. Рубінштейна), Рогнеда (однойм. опера О. Серова), Маша («Дубровський» Є. Направника), Леонора («Фіделіо» Л. Бетховена), Рахіль («Жидівка» Ж. Галеві), Аїда, Амелідія, Леонора (однойм. опера, «Бал-маскарад», «Трубадур» Дж. Верді), Брунгільда, Ортруда, Ельза, Єва, Єлизавета, Венера («Валькірія», «Лоренгрін», «Нюрнберзькі

майстерзінгери», «Тангейзер» Р. Вагнера), Маргарита («Фауст» Ш. Гуно), Джульєтта («Казки Гофмана» Ж. Оффенбаха), Галька (однойм. опера С. Монюшка), Мажєнка («Продана наречена» Б. Сметани), Джоконда (однойм. опера А. Понкієллі), Мікаєла, Фраскіта («Кармен» Ж. Бізе), Шарлотта («Вертер» Ж. Массне), Недда («Паяци» Р. Леонкавалло), Тоска, Турандот, Мюзетта (однойм. опери, «Богема» Дж. Пуччіні), Сантуцца («Сільська честь» П. Масканьї). *Ролі в оперетах і муз.-драматичних виставах:* Уляна («Сватання на Гончарівці» Г. Квітки-Основ'яненка), Панночка («Вій» М. Кропивницького), Аза, Маруся («Циганка Аза», «Маруся Богуславка», «Ой не ходи, Грицю» М. Старицького), Гандзя (однойм. твір І. Карпенка-Карого).

Пр.: Воспоминания о Н. А. Обуховой // Н. А. Обухова : Воспоминания, статьи, материалы. – Москва, 1970; Вітаємо молодого майстра [Про З. Гайдай] // Рад. музика. – 1936. – № 8; Тринадцять кращих // Театр. – Київ, 1936. – № 10; Сама про себе // Там само. – 1937. – № 9; 10 літ Харківської опери // Там само. – № 24; Совершенствуйте свое мастерство // Молодые мастера искусств. – Москва ; Ленинград, 1938; Всесоюзный конкурс вокалистов // Огонек. – Москва, 1938, № 35–36; Шевченківський образ // Рад. жінка. – Київ, 1947. – № 3; Воспоминания артистки // Сов. Украина. – Киев, 1953. – № 10; Моя жизнь // Веч. Москва, – 1938. – 28 сент., Зустріч з композитором (до 95-річчя М. Лисенка) // Вісті. – 1937. – 21 берез.; О ленинградских гастролях // Ленинград. правда. – 1937. – 28 июня; Состязания певцов // Лит. газета. – Москва, 1939. – 10 янв.; Украинские артисты выехали на фронт // Сов. Украина. – 1942. – 19 февр.; Певцы Украины // Сов. искусство. – Москва, 1945. – 7 дек. (у співавт. з І. Паторжинським); Видатна українська співачка [Про О. Петрусенко] // Рад. культура. – Київ, 1960. – 20 лют. (у співав. із З. Гайдай) та ін.

Арх.: Діяльність Харківської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1923–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 544. – 94 арк.

Лит.: Савинов Б. М. И. Литвиненко-Вольгемут – народная артистка СРСР / Б. Савинов. – Киев, 1946; Поляков А. М. И. Литвиненко-Вольгемут / А. Поляков. – Киев, 1956; Стебун І. Марія Іванівна Литвиненко-Вольгемут / І. Стебун. – Київ, 1958; Исаченко И. Мария Ивановна Литвиненко-Вольгемут – народная артистка СССР / И. Исаченко. – Киев, 1960; Стефанович М. Київський державний орденa Леніна театр опери і балету ім. Т. Г. Шевченка / М. Стефанович. – Київ, 1964; Михайлова Т. Виховання співаків у Київській консерваторії / Т. Михайлова. – Київ, 1970; Швачко Т. Марія Литвиненко-Вольгемут / Т. Швачко. – Київ, 1972; Швачко Т. Марія Литвиненко-Вольгемут / Т. Швачко. – Киев, 1986; Тольба Б. Звезда первой величины / Б. Тольба // Тольба Б. Статті, воспоминания. – Киев, 1986; Станішевський Ю. Національний академічний театр опери та балету ім. Тараса Шевченка: Історія і сучасність / Ю. Станішевський. – Київ, 2002; Лисенко І. Музики сонячні дзвони / І. Лисенко. – Київ, 2004; Музична культура України у спогадах, матеріалах, листах / упоряд., вступ. ст., ред. та прим. І. Лисенка. – Київ, 2008; Гайдай З. Народная артистка М. И. Литвиненко-Вольгемут / З. Гайдай // Сов. искусство. – 1946. – № 4; Гозенпуд А. Мастера украинской оперной сцены / А. Гозенпуд // СМ. – 1951. – № 6; Михайлова Т. Мария Ивановна Литвиненко-Вольгемут / Т. Михайлова // Вопросы вок. педагогики. – Москва, 1967. – Вып. 3; Її ж. Литвиненко-Вольгемут і радянська

опера // Музика. – 1970. – № 2; *Гришко М.* Зірка української опери / М. Гришко // Музика. – 1972. – № 1; *Тольба Б.* Зірка оперної сцени / Б. Тольба // Музика. – 1982. – № 3; *Тольба Б.* Звезда первой величины / Б. Тольба // Тольба Б. Статті, воспоминання. – Київ, 1986; *Михайлова Т.* Незабутня Одарка / Т. Михайлова // Укр. театр. – Київ, 1992. – № 2; *Її ж.* Легенда національної опери // Музика. – 2002. – № 1–2; *Тольба Б.* Велика співачка / Б. Тольба // Українські співаки у спогадах сучасників / авт.-упоряд. І. Лисенко. – Київ ; Львів ; Нью-Йорк, 2003; *Бойкина Н.* На гастролях у Дніпропетровську / Н. Бойкина // Там само; *Муха А.* Музично-театральне життя / А. Муха, Л. Мазепа // ІУМ. – Київ, 1990. – Т. 3; *Беляева М.* Музично-театральне життя / М. Беляева // ІУМ. – Київ, 1992. – Т. 4; *Шевчук О.* Концертне життя / О. Шевчук, Н. Якименко // Там само; *Беляева М.* Музично-театральне життя / М. Беляева, Н. Якименко, А. Муха // Там само. – Київ, 2004. – Т. 5; *Їх же.* Концертне життя // Там само; *Галинський М.* Нещасливий випадок у Харківській опері / М. Галинський // Там само; *Гужова В.* Віддане мистецтву життя / В. Гужова // Там само; *Козак С.* Чарівний голос / С. Козак // Там само; *Скоробагатько М.* Музикальна співачка / М. Скоробагатько // Там само; *Туркевич В.* Народная артистка / В. Туркевич // Правда України. – Київ, 1982. – 12 февр.; *Борищенко В.* Життя віддане сцені / В. Борищенко // Прапор комунізму. – Київ, 1982. – 13 лют.

Електр. рес.: День смерті української співачки (лірико-драматичне сопрано) // ПРО : Інформаційна агенція культурних індустрій. – Режим доступу: <http://www.i-pro.kiev.ua/content/den-smerti-ukrayinskoji-spivachki-liriko-dramatichne-soprano-mariyi-litvinenko-volgemut>. – Назва з екрана; 3 еретичних листів – з життя української співачки Марії Іванівни Литвиненко-Вольгемут // [Joanerges.livejournal](http://joanerges.livejournal.com/1487681.html). – Режим доступу: <http://joanerges.livejournal.com/1487681.html>. – Назва з екрана; Иван Паторжинский, Мария Литвиненко-Вольгемут: из сокровищницы мирового исполнительского искусства // Hurton – Торрент – Толока. – Режим доступу: <http://toloka.hurton.com/viewtopic.php?t=30964>. – Загл. с екрана; Її пісня і досі заворожує // Кримська світлиця. – Режим доступу: <http://svitlytsia.crimea.ua/?section=article&artID=10594>. – Назва з екрана; Литвиненко-Вольгемут Литвиненко-Вольгемут // Ізборник : Шевченківський словник : у 2 т. Том 1. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/shevchenko/slovn22.htm>. – Назва з екрана; // Індекс : словари. – Режим доступу: <http://slovari.yandex.ru/>. – Загл. с екрана; Литвиненко-Вольгемут Марія Іванівна // История Полтавы : сайт Бориса Тристанова. – Режим доступу: <http://histpol.pl.ua/ru/kniga-ramyati/kniga-ramyati-i-skorbi/kniga-ramyati-tom-11?id=2345>. – Загл. с екрана; Литвиненко-Вольгемут Марія Іванівна // Словopedia : УСЕ (Український словник-енциклопедія). – Режим доступу: <http://slovopectia.org.ua/29/53403/14746.html>. – Назва з екрана; Литвиненко-Вольгемут М. І. // Словари и энциклопедии на Академике : Музыкальная энциклопедия. – Режим доступу: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_music/4472/%D0%9B%D0%B8%D1%82%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE. – Загл. с екрана; Литвиненко-Вольгемут М. І. (1892–1966). Певица мирового класса // История Киева. – Режим доступу: http://kiev-history.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=484:---1892-1966---&catid=82:--xx-&Itemid=105. – Загл. с екрана; Литвиненко-Вольгемут М. І. // Інститут історії

НАН України : Енциклопедія історії України. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Litvinenko_Volgemut_M_%D0%86. – Назва з екрана; Литвиненко-Вольгемут Марія Іванівна (1892–1966), співачка // Київський пантеон : Байкове (діячі культури). – Режим доступу: <http://kiev-memory.narod.ru/nekropol-b.html>. – Загл. с екрана; Марія Іванівна Литвиненко-Вольгемут // Українські реферати. – Режим доступу: <http://referatu.net.ua/referats/144/160211>. – Назва з екрана; Марія Іванівна Литвиненко-Вольгемут [1(13).II.1892 – 3.IV.1966] // Ukrsong : Українська пісня. – Режим доступу: <http://ukrsong.narod.ru/htmls/litv-vol.html>. – Назва з екрана; «Я встигла зіграти все, що хотіла» // Gazeta.ua. – Режим доступу: http://gazeta.ua/articles/history-newspaper/_ya-vstigla-zigrati-vse-scho-hotila/422861. – Назва з екрана.

Лівшиць див. Бертъе Давид Соломонович

Лісовицький (?-?) – керівник клубних хорів. Член Київської філії МТЛ у 1928.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1929, 1930 рр. – № 1987. – 28 арк.

Лісовський Леонід Леонідович [11(23).10.1866, Санкт-Петербург, тепер РФ – 23.12.1934, Харків] – композитор, піаніст, педагог, музикознавець, музично-громадський діяч. Член Харківської філії МТЛ.

Закінчив у Харкові Музичне училище по класу фортепіано (клас І. Слатіна) та історико-філологічний ф-т ун-ту (1889), Петербурзьку консерваторію (1897; клас композиції М. Соловйова, фп. – Ф. Черні). Давав приватні уроки музики, поміж учнів – аквареліст Альберт Бенуа (брат живописця Олександра Бенуа), дочка диригента Є. Направника; керував студентським оркестром Ін-ту шляхів сполучення (СПБ). Працював чиновником Державного контролю. У 1898–1908 викладав музику в Ін-ті шляхетних дівчат у Полтаві, провадив тут активну музично-педагогічну і просвітницьку діяльність, виступав як соліст і акомпаніатор, диригував власними творами, організував популярні музичні курси. Працював рецензентом газети «Полтавские губернские ведомости». Влаштував концертні програми разом з В. Оголевцем та Ф. Якименком. У симфонічних зібраннях Полтавського відділення ІРМТ під орудою Д. Ахшарумова було виконано його Концертну увертюру В-dur. У 1909–13 працює в Петербурзі: музичним вихователем Комерційного училища Відомства імператриці Марії Федорівни, викладачем Народної консерваторії, Музичної школи Даннемана і Боровської, Комерційної школи М. Шидловської, дає приватні уроки. Восени 1913 переїжджає до Тифліса, де викладає у Музичній школі М. Пишнова та А. Швейгера. У місцевих виданнях публікує рецензії на оперні вистави, симфонічні й камерні концерти, що відбувалися в Тифлісі. Протягом 1914–17 працює в Харкові, викладає в Музичній школі А. Бенша й С. Нікольської, працює музичним рецензентом

газети «Возрождение» («Русская жизнь»). З 1918 – лектор короткотермінових музичних інструкторських курсів Губвійськкому, викладає у Народній консерваторії і Музичному технікумі. Член Союзу оркестрантів, член (згодом секретар) Вукмузкому НКО разом з С. Богатирьовим, Б. Яновським, П. Козицьким, С. Дрімцовим (1921–30). Здійснює редакцію музичних творів П. Сокальського, перекладає з німецької «Керівництво з диригування» К. Рімана. У 1928 стає членом секції композиторської майстерності Харківської філії МТЛ–ВУТОРМУ, проте 1931 був виключений із складу членів Товариства на підставі звинувачення у причетності до «церковщини в музиці». Протягом життя працював рецензентом музичних видань Полтави, Тифлісу і Харкова.

Тв.: опери – дитяча «Сон старого саду» (1901; у першій ред. – «Іменини троянди»), комічна «Диво» (1912); для симф. оркестру – три концертні увертюри (1896–1916), «Лірична прелюдія», скерцо «Навесні», «Трохи із Сен-Санса», Вальс (транскрипція для стр. квартету); вок.-симф. – кантати «Іоанн Дамаскін» (1897), «Ерос і Психея»; для стр. оркестру – Квартет G-dur, Серенада, Скерцозний менует (1894), Варіації (1929); для скр. і фп. – програмні Етюди, Танець, Серенада; для флейти і фп. – п'єси; для фп. – Соната h-moll, два сонатних алегро (F-dur та f-moll), етюди, вальси, багателі, Елегійне рондо, «Аркуш в альбом»; мелодекламація для хору «День пролетаріату» (сл. Е. Толлера; 1922), «Гасла ЦК ВКП(б)» (1929); вокальні – романси «Весна», «Троянди праці» (обидва – 1926), Російські загадки (1928), «Музичні сатири» (сл. В. Блакитного; 1928); мелодекламація в супроводі фп. «Умираючий гладиатор» (сл. М. Лермонтова; 1929); видані твори: День пролетаріату : «Коли вже скінчиться задушлива ніч?» : Хорова мелодекламація / сл. Ернста Толлера. – Харків : Книгоспілка, 1923; Красная армия : сборник стихов и песен с нотами : трехголос. и четырехголос. хоры. – Харків : Главполитпросвет, 1923; Бодай кати їх постинали – отих катів, царів людських : мішан. хор з фп. / сл. Т. Шевченка. – Харків : ДВУ, 1925; Ніч на 10 січня : мішаний хор. – Харків, 1925; За сотні рук : мішаний хор / сл. Ол. Цигулі. – Харків : ДВУ, 1926; Умираючий гладиатор : для чтения с фп. / сл. М. Лермонтова. – Москва, 1926; Атеїст : для баритона з фп. / сл. В. Пронози [В. Блакитного]. – Харків : ДВУ, 1928; Варіації для струнного квартету. – Харків : ДВУ, 1928; Гасла ВКП(б) : [для одноголосн. і мішан. хору та солістів з фп. і без супров. // Музыка масам. – Харків, 1928; Пісенька з прозаїчним кінцем : для голосу з фп. / сл. В. Пронози. – Харків : ДВУ, 1928; Тиша в Гамбурзі : для голосу з фп. / сл. В. Пронози. – Харків : ДВУ, 1928; Це ти? : для голосу з фп. / сл. В. Пронози. – Харків : ДВУ, 1928; Баба : байка : для голосу з фп. – Харків : ДВУ, 1930; Загадки : музичні малюнки для голосу й фп. / укр. текст О. Байкаря. – Харків : ДВУ, 1930; Келлер Е. Й. Етюди для флейти або скрипки в супроводі фортепіана / форт. супр. Л. Лісовського. – Харків : ДВУ, 1930; Квартет G-Dur / ред. О. В. Берндт. – Харків ; Київ : Мистецтво, 1934. – URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_vfml/cgiirbis_64.exe.

Пр.: Співоче товариство «Мінуса» // Музыка. – 1924. – № 2; Музична творчість П. П. Сокальського // Музыка. – 1927. – № 3; Петро Петрович Сокальський // Там само; Опера «Вибух» Бориса Яновського // Там само. – № 5–6; Нові солоспіви // Му-

зика масам. – 1929. – № 3–4; Нові твори для фортепіано // Там само; Нотна грамота для самонавчання // Там само. – № 2, 5, 6, 9, 10–11, 12.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1925 р. – № 59. – Арк. 3; Ніч на 10 січня. Мішаний хор [Ноти]. – № 945 (запис 3090, 3091); День пролетаріату. Хорове мелодекламування [Ноти]. – № 944 (запис 1979), № 945 (запис 1163); За сотні рук. Мішаний хор [Ноти]. – № 946 (запис 3753, 3754); Щоденники. 1895–1912. – ІР НБУВ. – Ф. 1. – Од. зб. 39659, 39675, 39676, 39678; Доклад, прочитаний на 1-м Всеукраїнском съезде Союза оркестрантов в Харькове. 1918 г. – Ф. 1. – Од. зб. 39741; Завдання Вищої Музично-Репертуарної Ради. 22 квітня 1924. – Ф. 67. – Од. зб. 129; Заява до Центрального Проводу ВУТОРМу. – Ф. 1. – Од. зб. 39960.

Лит.: Литвиненко А. І. Леонід Лісовський і музичне життя Полтави на зламі XIX–XX століть / А. І. Литвиненко // Культура України : зб. наук. пр. – Харків : ХДАК, 2001. – Вип. 8 (Мистецтвознавство); Ржевська М. На зламі часів. Музика Наддніпрянської України першої третини XX століття у соціокультурному контексті епохи / М. Ржевська. – Київ, 2005; Її ж. Леонід Лісовський: Харківські сторінки біографії // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти. – Харків, 2009; Її ж. Леонід Лісовський: Сторінки біографії композитора // Муз. україністика: Сучасний вимір. – Київ, 2005. – Вип. 5; Калениченко А. Симфонічна музика / А. Калениченко, А. Терещенко // ІУМ. – 1990. – Т. 3; Костюк О. Камерно-інструментальна музика / О. Костюк, А. Калениченко // Там само; Степанченко Г. Солоспіви / Г. Степанченко // Там само; Дзбанівський О. Вищий Музичний Комітет при Відділові Мистецтв Наркомосвіти: Історичний нарис / О. Дзбанівський // Музика. – 1927. – Вип. 4; Богданів Ф. Харківська композиторська майстерня ВУТОРМу / Ф. Богданів // Музика масам. – 1928. – № 7; [Б. п.] Ударна бригада композиторів // Мистецька трибуна. – Харків, 1930. – № 1; [Б. п.] Постанова IV поширеного ЦП ВУТОРМу в справі перевірки складу організації // Там само. – 1931. – № 10–11.

Електр. рес.: Лісовський Леонид // Біографія. – Режим доступу: <http://biography.uaxu.ru/01120396.htm>. – Загл. с екрана; Лісовський Леонид Леонідович // Словари и энциклопедии на Академикe : біогр. слов. – Режим доступу: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/biograf2/8098>. – Загл. с екрана; Лісовський Леонід Леонідович // История Полтавы : сайт Бориса Тристанова. – Режим доступу: <http://histpol.pl.ua/ru/poltava-istoricheskie-ocherki/istoricheskie-ocherki?id=2336>. – Загл. с екрана.

Лузіна Ольга (?–?) – піаністка, педагог. Член Тульчинської філії МТЛ.

Закінчила Одеську консерваторію. Займалася концертною діяльністю. Викладала фортепіано в музичних навчальних закладах Тульчина.

Арх.: Документи про заснування та діяльність Тульчинської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922–27 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 543. – 46 арк.

Лукашевич Єлизавета Миколаївна (1875, с. Ставчани (Бессарабія) – 18.12.1944, Київ) – піаністка, педагог, політичний діяч. Член Вінницької філії МТЛ.

Народилась у дворянській родині. Закінчила Кам'янець-Подільську гімназію, брала участь у народовольчому русі, відбувала покарання в Карелії. Вчителювала в Рівному. Від 1900 жила і працювала у Вінниці, викладала співи на педагогічних курсах. Під час Першої світової війни – сестра милосердя у лазареті Червоного Хреста. Співала в Капелі ім. М. Леонтовича Вінницької філії МТЛ, акомпанувала на фп. Вперше заарештована 16 жовтня 1930 за звинуваченням у прихильності до УНР. Звільнена за відсутністю доказів. У 1930-х роках працювала викладачем російської мови у школі, вихователем дитячого садка, в управлінні освіти, завідувала міськими бібліотеками. Закінчила Київський педагогічний інститут (1941). За обвинуваченням у діяльності спілки «Жіноча справа України» (ЖСУ) та «співпрацю з окупантами» заарештована 1944 року. Померла у Київській в'язниці.

Лит.: Семенко Л. Їх поєднала пісня Леонтовича: Нариси з історії музичного життя в Україні 1910–1930-х років / Л. Семенко. – Вінниця, 2007.

Арх.: [Лукашевич Є. М.]. – ДАВО. – Ф. 6023. – Оп. 4. – Спр. 25626.

Електр.рес.: [Лукашевич Є. М.]//Реабілітовані історією. Вінницька область. Книга 3. – Режим доступу: <http://www.reabit.org.ua/files/store/Vinn.3.pdf>. – Назва з екрана.

Луценко Анастасія Георгіївна (1903–?) – службовець. Входила до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–25.

Арх.: Особовий склад Музичної студії ім. М. Леонтовича за 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – 61 арк.

Любар Маркел Тимофійович (1894–?) – диригент, педагог. Член Київської філії МТЛ.

Закінчив Педкурси на Черкащині і Муз.-драматичний ін-т ім. М. В. Лисенка в Києві. Працював учителем співів у школі. Організував чотири хори, репертуар яких переважно складали обробки укр. нар. пісень. Очолована ним Хорова студія м. Товмач (тепер Шполянського р-ну Черкаської обл.) у квітні 1925 виступила з проханням зарахувати її до МТЛ на правах члена організації. Маркел Любар виступив її представником.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви музичних осередків Київщини та їх керівників про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. 1925 р. – № 243–252. – 10 од. зб. – 15 арк.; Хор-студія у м. Товмач (фото). – 1925. – № 886.

Електр.рес.: Любар Маркел Тимофійович // Офіційний сайт школи Товмацького НОК : Головна сторінка. – Режим доступу: <http://tovmach.at.ua/>. – Назва з екрана.

Любович Олексій Іванович (?–?) – духовик, педагог. Член Київської філії МТЛ.

Закінчив Московську консерваторію. Був засновником і керівником духового гуртка при Клубі Київських Січневих майстерень, що складався з 18 виконавців. Для учасників гуртка викладав нотну грамоту. Колектив утримувався на клубний кошт, протягом року дав 5 платних концертів.

Арх.: Анкети та заяви музичних осередків Києва та їх керівників про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. 1924–26 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 230–242. – 13 од. зб. – 16 арк.

Любченко Івга Петрівна (?–?) – діловод. Кооптований член до Особового складу МТЛ у 1922.

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 56. – 58 арк.

Ляторовський Андрій Леонідович (1903–?) – співак, піаніст-аматор. Член Проскурівської філії МТЛ.

Загальна середня освіта. Входив до складу народного хору в Проскуріві (тепер Хмельницький).

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Проскурівської філії. 4 січня – 1 грудня 1925 р. – № 160–177. – 18 од. зб. – 34 арк.; Документи про заснування та діяльність Проскурівської філії Музичного товариства ім. Леонтовича. – № 541. – 9 арк.

Лятошинський Борис Миколайович [22.12.1894 (03.01.1895), Житомир – 15.04.1968, Київ] – композитор, педагог, диригент, музично-громадський діяч. Член Київської філії МТЛ. Засл. діяч мистецтв УРСР (1945), нар. артист УРСР (1968). Лауреат держ. премій СРСР (1946, 1952) та Держ. премії УРСР імені Т. Г. Шевченка (1971).

Народився в сім'ї інтелігентів. Батько викладав історію в школі, був директором гімназій, провадив наукову й громадсько-освітню діяльність, мати – чудово грала на фортепіано і співала. З дитячих років юнак виявив музичний талант, вчився гри на скрипці і фп. Два роки навчався в Злато-пільській гімназії, де брав уроки по класу скрипки у гімназійного викладача Б. Хаїмовського, грав в учнівському оркестрі. Перші композиторські спроби відбулись у 14-річному віці – це струнний та фортепіанний квартети, з успіхом виконані в Житомирі (1909). Закінчивши у 1913 гімназію, переїхав до Києва і вступив до юридичного ф-ту Київського ун-ту (1913–18). Готуючись до вступу у Київську консерваторію, брав приватні уроки музики у Р. Глієра, у класі композиції якого навчався в подальшому (1914–19). Серед зрілих творів консерваторських років виділяються Струнний квартет № 1 (ор. 1) і Симфонія № 1 (ор. 2). У 1920-ті спочатку викладає музично-теоретичні дисципліни на виконавських ф-тах Київської консерваторії, а від 1922 – клас композиції. За спогадами сучасників, до студентів майстер ставився дуже уважно, доброзичливо і водночас «суворо вимогливо», намагався виявити індивідуальність творчої особистості. Його перші випускники – відомі діячі музичної культури минулого сторіччя – музикознавець І. Белза і композитор Г. Таранов. Крім педагогічної, провадить активну композиторську діяльність, займається формуванням власного індивідуального стилю.

Цікавиться «ною» музикою, стежить за здобутками модерних російських і зарубіжних композиторів (С. Прокоф'єва, І. Стравинського, М. Мясковського, А. Берга, Б. Бартока, А. Онегера, А. Шенберга). Велике значення приділяє роботі Асоціації сучасної музики при Музичному товаристві імені М. Д. Леонтовича (1922–25). 1930-ті роки – важливий етап творчої біографії митця. Композитор звертається до великих оркестрових форм, працює над симфонічно сюїтою з музики до кінофільмів (1931–32), створює Симфонію № 2 (1936). У цей же час пише романси на вірші О. Пушкіна, І. Франка, Л. Первомайського, обробки укр. нар. пісень для голосу з фп., дві кантати («Урочиста кантата», «Заповіт») і оперу «Щорс». Поряд з написанням власних творів редагує і оркеструє опери М. Лисенка «Енеїда» і «Тарас Бульба», оркеструє балет «Комедіанти» і оперу «Шах Сенем» Р. Глієра, пише музику для кінофільмів. У 1935 здобуває звання професора. Викладає композицію паралельно у Київській і Московській консерваторіях (1935–38). На початку 1939 митця обирають головою правління СКУ. У квітні 1941 у Київській філармонії з великим успіхом пройшов авторський концерт Лятошинського, під орудою якого було виконано його Симфонію № 2, танцювальну сюїту із опери «Золотий обруч» та сюїту для хору і оркестру із опери «Щорс». На початку Великої Вітчизняної війни евакуювався до Саратова, де продовжив роботу у тимчасово розташованій там Московській консерваторії. Разом із дружиною М. Царевич брав участь у роботі радіостанції «Тарас Шевченко», організованій у Саратові, що транслювала радіопередачі для партизанського підпілля України. У цей час продовжує плідну композиторську працю. Створює «Український квінтет», Струнний квартет № 4, Сюїту на українські народні теми для струнного квартету, Сюїту для квартету дерев'яних духових інструментів, Тріо № 2, Сюїту і Прелюдію для фортепіано, романси на вірші М. Рильського і В. Сосюри, обробки понад восьмидесяти укр. нар. пісень. Повернувшись до Києва влітку 1944, включається у музично-культурне життя. Працює художнім керівником Укр. філармонії, музичним консультантом Радіокомітету України, викладає у Київській консерваторії, займається композиторською творчістю. У 1940–50 працює над хоровими, оркестровими творами, романсами і музикою до кінофільмів. Серед епохальних – Симфонія № 3, симфонічна балада «Гражина», «Поема Возз'єднання», поема «На берегах Вісли», Концерт для фортепіано з оркестром. Вагомим вкладом в українську хорову творчість повоєнних років стали хори на вірші Т. Шевченка і О. Пушкіна. Музична спадщина композитора є золотим фондом української музики. Симфонічний оркестр Держтелерадіо (тепер Національна радіокомпанія України) під керівництвом народного артиста України В. Гнедаша був першим інтерпретатором творів Лятошинського. Серед його учнів такі видатні композитори, як Л. Грабовський, Л. Дичко, О. Канерштейн, І. Карабиць, Г. Мірецький, М. Полоз, В. Польовий, В. Сильвестров, Є. Станкович, І. Шамо та багато ін. Поховано митця на Байковому цвинтарі у Києві (надгробок – бронза; скульптор О. Банников, архітектор А. Сніцарев; 1971). На

честь митця укр. режисером В. Скворцовим 1994 знято документальну кінострічку «Борис Лятошинський».

Тв.: опери – «Золотий обруч» (за повістю І. Франка «Захар Беркут»; 1929); «Шорс» («Полководець», лібр. І. Кочерги та М. Рильського; 1937); для хору з оркестром – «Урочиста кантата» (сл. М. Рильського; 1939), «Заповіт» (сл. Т. Шевченка; 1939); для симф. оркестру – симфонії № 1 (1918–19; 2-га ред. 1967); № 2 (1935–36; 2-га ред. 1940); № 3 (1950; 2-га ред. 1954); № 4 (1964), № 5 «Слов'янська» (1965–66), «Фантастичний марш» (1920); «Увертюра на чотири укр. нар. теми» (1926), симф. поема з музики до к/ф (1931–32), «Поема Возз'єднання» (1949–1950), симф. поема з музики до к/ф «Тарас Шевченко» (1952), з музики до трагедії У. Шекспіра «Ромео і Джульєтта» (1955), «Польська сюїта» (1961), Балада «Гражина» (1955), «Слов'янська сюїта» (1966), «Слов'янська увертюра» (1961), «Урочиста увертюра» (1968), поема «На берегах Вісли» (1958), «Лірична поема пам'яті Р. Глієра» (1964); «Слов'янський концерт» для фп. з орк. (1953); для духового оркестру – Урочистий марш (1931), 2 похідних марші (1932, 1936); для голосу з оркестром – Три романси (слова старовинних китайських поетів; 1925), Два романси (на сл. О. Пушкіна і К. Рилєєва; 1951); Два романси для голосу і камерно-інстр. ансамблю (сл. К. Бальмонта; 1923); для камерно-інстр. ансамблю – Сюїта для квартету дерев'яних духових інстр. (1944), Три п'єси (1939), 2 фп. тріо (1922, 1942), 4 струнних квартети (1915, 1922, 1928, 1943), Сюїта для квартету на укр. нар. теми (1944), «Український квінтет» (1942; 2-га ред. 1945); для скрипки і фп. – Соната (1926), Три п'єси на таджицькі нар. теми (1932), 2 мазурки на польс. нар. теми для віолончелі і фп. (1953); для альту і фп. – Ноктюрн і Скерцино (1964); для фп. – п'єси «Відображення» (1925), Балада (1928), Сюїта, 2 прелюдії (1942), 5 прелюдій (1943), Концертний етюд, рондо (1962) та ін.; хори – на слова І. Франка (1941), Т. Шевченка («Тече вода в синє море», «Із-за гаю сонце сходить», 1949–51; «За байраком байрак», «Над Дніпровою сагою» та ін., 1960), О. Пушкіна (цикл «Пори року», 1949, 1952), О. Фета (1961), М. Рильського (1964), різних поетів (цикл «З минулого», 1966) та ін.; романси – на слова П. Шеллі (1923), М. Метерлінка (1923), О. Пушкіна (1936), І. Франка (1940), Л. Первомайського (1940), В. Сосюри (1942), А. Міцкевича (1955) та ін.; обробки укр. нар. пісень – для голосу з фп. (2 – 1934; 10 – 1937; 15 – 1941; 5 – 1941 та ін.), для хору без супр. (1942); музика до театру і кіно – музика до 6-ти театр. вистав (1932–57, зокрема «У пущі» Лесі Українки, «Ромео і Джульєтта» У. Шекспіра), до 14-ти худ. к/ф (1932–60, зокрема «Кармелюк», «Визволення», «Тарас Шевченко», «Григорій Сковорода», «Повія»); оркестрування творів інших авторів – опер «Енеїда», «Тарас Бульба» (разом з Л. Ревуцьким), 2-х полонезів і Маршу М. Лисенка, закінчення та інструментування Скрипкового концерту Р. Глієра

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1929, 1930 рр. – № 1987. – 22 арк.

Літ.: Белза І. Б. Лятошинський / І. Белза. – 1947; Запорожець Н. Б. Лятошинський / Н. Запорожець. – Москва, 1960; Самохвалов В. Борис Лятошинський / В. Самохвалов. – Київ, 1972, 1974, 1981; Гордійчук М. Українська радянська симфонічна музика / М. Гордійчук. – Київ, 1969; Його ж. На музичних дорогах. – Київ, 1973;

Гордійчук М. Музика і час / М. Гордійчук. – Київ, 1984; Белза І. Композитор, громадянин, учитель / І. Белза // Борис Лятошинський: Воспоминания, письма, материалы. – Київ, 1985; Борис Лятошинський: Воспоминания. Письма. Материалы : в 2 ч. / сост. Л. Грисенко, Н. Матусевич, вступ. ст. И. Балзы. – Киев, 1985; Зинькевич Е. Динамика обновления / Е. Зинькевич. – Киев, 1986; Борис Николаевич Лятошинский : сб. ст. / сост. М. Копица. – Киев, 1987; Копиця М. Симфонії Б. Лятошинського: епоха, колізії, драматургія / М. Копиця. – Київ, 1990; Бялик М. Лятошинський, Мравинський та інші / М. Бялик // Музичний світ Бориса Лятошинського. – Київ, 1995; Ольховський А. Творчість радянських композиторів України / А. Ольховський // РМ. – 1940. – № 3; Гордійчук М. Славянський концерт Б. Лятошинського / М. Гордійчук // Из истории русско-украинских музыкальных связей. – Москва, 1956; Советская симфония за 50 лет. – Ленинград, 1967; Історія української радянської музики. – Київ, 1990; Отмечаю 100-летие со дня рождения Б. Н. Лятошинского: Свидетельствуют ученики / А. Муха, В. Сильвестров, В. Годзяцкий [и др.] // Муз. академия. – 1996. – № 1; Копиця М. Епістолярна спадщина Б. Лятошинського з архівів Москви – духовний пам'ятник української культури / М. Копиця // Повернення культурного надбання України: проблеми, завдання, перспективи / Матеріали музичної спадщини. – Київ, 1999. – Вип. 13; Копиця М. Епістолярна спадщина Р. Глієра – Б. Лятошинського в світлі завдань музичної археології / М. Копиця // Матеріали до українського мистецтва. – Київ, 2002. – № 1; Степанченко Г. Борис Лятошинський. Доля в листах / Г. Степанченко // Дзеркало тижня. – 2002. – 18 жовт. – URL : http://gazeta.dt.ua/CULTURE/boris_lyatoshinskiy_dolya_v_listah.html; Копиця М. Борис Лятошинський у духовній атмосфері Львова (на підставі епістолярної спадщини композитора) / М. Копиця // ЗНТШ: Праці музикознавчої комісії. – Львів, 2009; Гордійчук М. Невідомі сторінки // Музика. – 1975. – № 1; Белза І. Біля вершин української музики / І. Белза // КіЖ. – 1975. – 5 січ.; Його ж. Борис Николаевич Лятошинский // Муз. жизнь. – 1979. – № 1; Копиця М. Листи Лятошинського / М. Копиця // Art Line. – 1998. – № 1 (у співавт. з І. Царевич); Копиця М. Листи Майстра до Маргарити / М. Копиця // Музика. – 2000. – № 6; Зінченко Н. Загадаємо Лятошинського / Н. Зінченко // День. – 2011. – 14 квіт. – URL : <http://www.day.kiev.ua/uk/article/kultura/zgadaemo-lyatoshinskogo>; Копиця М. Симфонії під ... арештом / М. Копиця // День. – 2012. – 2 берез. – URL : <http://www.day.kiev.ua/uk/article/kultura/simfoniyi-pid-areshtom>; Постати Новомиргородщини // Новомиргородщина. – 2014. – № 2 (9237). – 11 січ.

Електр. рес.: Борис Лятошинский // КиноПоиск.ru : Найди свое кино. – Режим доступа: <http://www.kinopoisk.ru/name/360690/>. – Загл. с экрана; Борис Лятошинський // «Наша Парафія» : Парафія святого архистратига Михаїла, Київ, Пирогів. – Режим доступу: <http://www.parafia.org.ua/person/lyatoshynskiy-borys/>. – Назва з екрана; Борис Лятошинський: палітра творчого портрета // Бібліотека Online. – Режим доступу: <http://book.net/index.php?p=achapter&bid=19396&chapter=1>. – Назва з екрана; Борис Миколайович Лятошинський // Classical music : Творчі портрети українських композиторів першої половини і середини ХХ століття. – Режим доступу: <http://classicalmusic.uol.ua/ukr/text/8039297/tvorchi-portreti-ukrayinskih-kompozitoriv-pershoyi-polovini-i-seredini-xx-stolittya-boris-mikolayovich-lyatoshinskiy>

1895-1968-ukrayinskiy-kompozitor-dirigent-i-pedagog-horoviy-tsikl-pori-roku-techevoda-v-sine-more-simfoniya-no3-si-minor/. – Назва з екрана; Листи з небуття : Видано перший том «Епістолярної спадщини Бориса Лятошинського» // Хрещатик : газета київської міської ради : Київ-Музик-Фест. – Режим доступу: <http://www.kreschatic.kiev.ua/ua/3857/art/8042.html>. – Назва з екрана; Лятошинський Борис Николаевич // Словари и энциклопедии на Академике : Большой энциклопедический словарь. – Режим доступа: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc3p/184842>. – Загл. с экрана; Лятошинський Борис Миколайович // Композитор. – Режим доступу: http://omposer.ucoz.ua/publ/ukr_kompozytory/latoszynski/13-1-0-11. – Назва з екрана; Лятошинський Борис // 1576 : Бібліотека українського світу : Постаті. – Режим доступу: <http://1576.ua/people/3624>. – Назва з екрана; Лятошинський Борис Миколайович (3.01.1895–15.04.1968) // Житомирська обласна бібліотека для дітей. – Режим доступу: <http://childlibr.org.ua/index.php?m=content&d=view&cid=72>. – Назва з екрана.

Лященко О. І. (?–?) – музикант, педагог. Член Тульчинської філії МТЛ. Здобув вищу музичну освіту. Заступник завідувача учбової частини Тульчинської музичної школи.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Документи про заснування та діяльність Подільської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922–27 рр. – № 535. – 96 арк.; Документи про діяльність музичних осередків Поділля за 1923–25 рр. – № 537. – 40 арк.; Документи про заснування та діяльність Тульчинської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922–27 рр. – № 543. – 46 арк.

Магеровський Василь Кирилович (1888–?) – бібліотекар. Член МТЛ від 1923. Входив до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–25.

У 1918 разом з П. Тичиною звернувся з клопотанням до Наркомосу про створення дитячої бібліотеки (тепер Центральна міська бібліотека імені Т. Г. Шевченка для дітей у Києві), що на той час стала другою бібліотекою для дітей в Україні. Деякий час тут працював бібліотекарем його колега – П. Тичина. У квітні 1920 за пропозицією В. Магеровського бібліотеці присвоїли ім'я Т. Г. Шевченка. Співав у хорі МТЛ і був адміністратором Музичної студії ім. М. Д. Леонтовича під орудою П. Тичини. Наприкінці 1930-х працював у бібліотеці Київського ун-ту, що 1940 виокремилася в самостійний адміністративний підрозділ і здобула статус наукової. Під час Великої Вітчизняної війни В. Магеровського як освіченого фахівця і людину високої культури було обрано директором університетської бібліотеки. Під час його директорства бібліотечний фонд складався з-понад 1 млн примірників.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1923 р. – № 57. – 15 арк.; Особовий склад Студії за 1922–25 рр. – № 716. – арк. 6–50.

Електр. рес.: Возобновились попытки отнять здание у Центральной государственной библиотеки имени Т. Г. Шевченко для детей // Zahvat.Net. – Режим доступу: <http://zahvat.net/6/11742/>. – Назва з екрана; Історія бібліотеки // Наукова бібліоте-

ка ім. М. Максимовича. – Режим доступу: <http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/about/history.php3>. – Назва з екрана; Степанова М. С. Библиотека Киевского национального университета имени Тараса Шевченко / М. С. Степанова // История библиотек на сайтах вузов Украины : Электронная библиотека. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/6684/20-Stepanova.pdf?sequence=1>. – Загл. с екрана; Центральна міська бібліотека імені Т. Г. Шевченка для дітей // Публічна бібліотека імені Лесі Українки міста Києва. – Режим доступу: http://lukl.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=156:web-&catid=%208:2012-01-29-14-01-16&Itemid=6. – Назва з екрана.

Макарова Антоніна Костянтинівна (1890–?) – артистка. Входила до складу Вокального квартету ім. Я. Степового у 1922–24.

Арх.: Особовий склад Вокального квартету ім. Я. Степового Музичного товариства ім. М. Д. Леонтовича. 6 січня 1922 – 10 квітня 1924 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 725. – 13 арк.

Максанін Костянтин Олександрович (1882–?) – співак, педагог, музичний діяч. Член Харківської філії МТЛ. Входив до особового складу МТЛ у 1925.

Здобув вищу музичну освіту. У 1910-х з акомпаніатором (композитором і піаністом) О. В. Таскіним виступав із сольними концертами в Іркутську (тепер РФ), разом із співаками А. Д. Вяльцевою і тенором Бобровим – у Казані (тепер Республіка Татарстан). Працював рецензентом газети «Голос народа» (Орел, тепер РФ). У 1920-ті викладав на Вищих муз.-драматичних курсах у Харкові. Засновник симфонічного оркестру Нар. консерваторії.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1925 р. – № 59. – 154 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб та організацій Харківської округи. 1925 р. – 179–203. – 25 од. зб. – 27 арк.; Діяльність Харківської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1923–25 рр. – № 544. – 94 арк.

Електр. рес.: В Казані состоялся концерт известной петербургской певицы Анастасии Дмитриевны Вяльцевой // Давности : Новости Казани и губернии столетней давности : Выпуска № 439 от 29 июня 1911 года. – Режим доступу: <http://davnosti.ru/view/4068>. – Загл. с екрана; Максанин – оперный певен. 1910 г. (автограф) // Форумы SU : Коллекция авторграфов артистов до 1917 г. – Режим доступу: <http://forums-su.com/viewtopic.php?f=152&t=146807>. – Загл. с екрана; Танцевальные вечера (стр. 2) // Pandia.ru : Энциклопедия знаний – Режим доступу: <http://pandia.org/text/77/272/58332-2.php>. – Загл. с екрана.

Малюта (?–?) – керівник клубних симфонічних оркестрів. Дійсний член МТЛ у 1924–26. Член Київської філії МТЛ у 1928.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1924 р. – № 58. – 171 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича

за 1925 р. – № 59. – 154 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – Ф. 50. – № 1986. – 48 арк.

Маньківський-Вержбицький Віктор Іванович (1890, с. Харківці Маньківського пов., тепер Черкаської обл. – ?) – філолог, журналіст, літературний редактор, музичний кореспондент. Один із ініціаторів заснування Вінницької філії МТЛ. Член Президії Подільської філії МТЛ. Член редколегії газети «Червоний край».

З родини службовців. Закінчив сільську школу, навчався в Уманській та Єлисаветградській гімназіях. Закінчив історико-філологічний факультет Петербурзького ун-ту (1912) та історико-теоретичний ф-т Петребурзької консерваторії. Проходив військову службу в 49-му піхотному Брестському полку. По закінченні служби давав приватні уроки і працював у газеті «Крымский вестник». Від 1914 на посаді редактора газети «Бердянское эхо». З того ж року у діючій армії, здобув звання прапорщика. У 1915–18 перебував в австрійському полоні, де читав лекції для військовополонених і завідував бібліотекою. Повернувшись 1918 в Україну, став членом, а з листопада головою Київського відділення «Союза георгиевских кавалеров» і брав участь у антигетьманському повстанні. У 1919 залишив Київ, виїхав у Західну Україну, друкувався там у періодичних виданнях, працював редактором часопису «Українська справа» (Рівне,) «Українські вісті» (Тернопіль), коректором «Вісника законів УНР» (Кам'янець-Подільський), у культвідділі штабу УГА. Після поразки армії УНР обіймав посаду секретаря Київської губнаросвіти, був редактором червоноармійських газет. Від 1921 жив і працював у Вінниці. Читав лекції на відкритих при філії МТЛ курсах, був учасником літературно-музичних вечорів, працював музкором місцевих газет і журналу «Музика». У 1925 переїжджає спочатку до Харкова, а згодом до Києва, де очолює методичний відділ Театру ім. І. Франка. Невдовзі через важкий матеріальний стан повертається до Харкова. Працює у часописах Радянської України, вступає до Всеукраїнської спілки селянських письменників «Плуг». Від 1933 очолює літературний відділ газети «Більшовицька правда» у Вінниці. За звинуваченням в антирадянській пропаганді «великого шанувальника памфлетів і контрреволюційної критики» 21.03.1935 було заарештовано і засуджено на три роки виправних робіт. Подальша доля невідома.

Пр.: Концерт капели імені Леонтовича // Більшовицька правда. – 1934. – 6 серп.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Вінницької філії. 14–15 квітня 1925 р. – № 124–127. – 4 од. зб. – 8 арк.; Документи про заснування та діяльність Подільської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922–27 рр. – № 535. – 96 арк.

Лит.: Семенко Л. Їх поєднала пісня Леонтовича: Нариси з історії музичного життя в Україні 1910–1930-х років / Л. Семенко. – Вінниця, 2007; Сідлецька Т.

Культурно-мистецьке життя Вінниці першої третини ХХ століття / Т. Сідлецька // Мистецтвознавчі записки. – 2011. – Вип. 20. – URL : http://nakkkim.edu.ua/sites/default/files/documents/page/%5Bsite-date-dd%5D-%5Bsite-date-mm%5D-%5Bsite-date-yy%5D/%5Buser-id%5D/MZ_20.pdf.

Електр. рес.: Маньківський В. І. // Реабілітовані історією. Вінницька область. Книга 3. – Режим доступу: <http://www.reabit.org.ua/files/store/Vinn.3.pdf>. – Назва з екрана; Становлення хорového виконавства на Поділлі у міжвоєнний період // Бібліотека online : Електронна бібліотека науково-образовальної, фінансової і художественної літератури. – Режим доступу : <http://bo0k.net/index.php?p=achapter&bid=3959&chapter=1>. – Назва з екрана.

Мар'яненко Іван Олександрович [справж. прізвище – Петлішенко; 28.05(09.06).1878, хутір Сочеванов поблизу с. Мар'янівки, тепер Бобринецького р-ну Кіровоградської обл. – 04.11.1962, Харків] – актор, режисер, педагог, театральний діяч. Один із засновників Комітету вшанування пам'яті М. Д. Леонтовича. Представник Троїцького Народного Дому в МТЛ. Нар. артист СРСР (1944). Лауреат Сталінської премії першого ступеня (1947). Рідний племінник українського актора і культурного діяча М. Кропивницького.

Розпочав сценічну діяльність 1895 у Києві в трупі М. Кропивницького, де працював до 1898. Грав у трупах О. Сулова (1899–1906), Ф. Волика (1903–04), театрі М. Садовського (1906–14). Від 1915 очолював у Києві Товариство українських акторів, у 1917 – директор і режисер Національного зразкового театру, з 1918 – актор Державного драматичного театру, у 1919–23 був комісаром Першого театру Української Радянської Республіки ім. Т. Шевченка. У 1923 вступив у Києві до мистецького об'єднання «Березіль» (від 1926 – у Харкові, з 1935 – Харківський український драматичний театр імені Тараса Шевченка), де працював до 1958. Протягом життя з перервами викладав у Київській муз.-драматичній школі М. В. Лисенка та Муз.-драматичному ін-ті ім. М. В. Лисенка (1907–26), у Харківському муз.-драматичному ін-ті (1944–61; від 1946 – професор). Серед учнів – народні артисти СРСР В. Василько, І. Козловський, Б. Романицький, Н. Ужвій, І. Кравцов. Зіграв понад 300 ролей у театрі, серед головних: Хома Кичатий («Назар Стодоля» Т. Шевченка), Гонта («Гайдамаки» за Т. Шевченком), Омелько («Мартин Боруля» І. Карпенка-Карого), Дон Жуан («Камінний господар» Лесі Українки), Ярослав («Ярослав Мудрий» І. Кочерги), Жадов («Тепленьке місце» О. Островського), Тартюф («Тартюф» Ж.-Б. Мольєра). Здійснив постановки вистав «Блакитна троянда» Лесі Українки, «Казка старого млина» С. Черкасенка (обидві – 1915), «Оборона Буші» М. Старицького (1917) та ін. Ролі у кінофільмах: «Злива» (1929), «Фата моргана» (1931), «Коліївщина» (1933), «Прометей» (1936).

Тв.: Минуле українського театру. – Харків, 1953; Сцена, актори, ролі. – Харків, 1964.

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 56. – 58 арк.

Лит.: Ботунова Г. Маловідомі сторінки творчої діяльності І. О. Мар'яненка у Харкові (1925–1927 рр.) / Г. Ботунова // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти : зб. наук. пр. – Київ, 2001. – Вип. 7; Український театр ХХ століття / за заг. ред. М. Гринчишиної. – Київ, 2012. – URL : <http://www.mari.kiev.ua/Theatre-XX%20-%20text%20block.pdf>; Гринчишина М. Театральна культура рубежу ХІХ–ХХ століть: Реалізм. Дискурс / М. Гринчишина. – Київ, 2013. – URL : <http://mari.kiev.ua/Grinishina%20-%20Teatralna%20kultura%20XIX-XX.pdf>.

Електр. рес.: День смерті українського актора, режисера, педагога Івана Мар'яненка // ПРО : Інформаційна агенція культурних індустрій. – Режим доступу: <http://i-pro.kiev.ua/content/den-smerti-ukrayinskogo-aktora-rezhisera-ta-pedagoga-ivana-maryanenko>. – Назва з екрана; Житловий будинок 1875–78, в якому містився склад-магазин і фабрика музичних інструментів // Звід пам'яток історії та культури: Вулиці Києва. – Режим доступу: <http://pamyatky.kiev.ua/streets/hreshchatik/zhitloviy-budinok-187578-v-yakomu-mistilisya-sklad-magazin-i-fabrika-muzichnih-instrumentiv-yindrzhaha-genrih-ignatij-ignatijovich-yindrzhisheka-pershiy-u-kiyevi-postijniy-hudozhnij-salon>. – Назва з екрана; Іван Олександрович Мар'яненко : біографія // People.Su : Цікаві історії про відомих особистостей, біографії. – Режим доступу: <http://www.people.su/ua/71966>. – Назва з екрана; Мар'яненко // Енциклопедія Волошина : Українська енциклопедія. – Режим доступу: <http://ukrslovnuk.com.ua/catalog/%D0%A2%D0%B5%D0%B0%D1%82%D1%80%D0%90%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8?&page=3>. – Назва з екрана; Мар'яненко Іван // История Полтавы : сайт Бориса Тристанова. – Режим доступу: http://histpol.pl.ua/ru/?option=com_content&view=article&id=2539. – Назва з екрана; Мар'яненко // Leksika.com.ua. – Режим доступу: <http://leksika.com.ua/18390306/ure/maryanenko>. – Назва з екрана; Наймолодший з плеяди корифеїв української сцени: до 135-річчя від дня народження видатного українського актора, народного артиста Радянського Союзу Івана Мар'яненка // Кіровоград Elisavetgrad. – Режим доступу: <http://www.regionalmuseum.kr.ua/preg13-23.html>. – Назва з екрана.

Мариківський Євмен Іванович [11(23).09.1899, с. Северинівка, тепер Кам'янського р-ну, Республіка Молдова – 17.01.1986, Харків) – диригент, педагог, керівник клубних хорів. Член Київської філії МТЛ у 1928.

Випускник Тиврівського духовного училища. Учень К. Стеценка. Закінчив Одеську духовну семінарію (1918), Музично-драматичний ін-т ім. М. В. Лисенка (1928; клас М. Вериківського), де 1928–29 навчався на оперно-симф. відділенні. Від 1921 працював учителем співів у сільських школах на Поділлі. По закінченні навчання викладав у Сумському педагогічному ін-ті і очолював капелу «Сурма». У 1935–46 обіймав посаду головного хормейстера Донецького та Київського оперних театрів, у 1946–52 – Харківського театру опери та балету. У 1953–55 – художній керівник Харківської хорової капели. Викладав у Харківській консерваторії (1946–60) та Інституті культури (1960–71).

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – IP НБУВ. – Ф. 50. – № 1986. – 48 арк.

Літ.: Коноплева Е. Страницы из музыкальной жизни Харькова / Е. Коноплева. – Киев, 1990; Гамкало І. Невтомний трудівник (до 80-річчя з дня народження Є. І. Мариківського) / І. Гамкало // Музика. – 1979. – № 6.

Електр. рес.: Євмен Мариківський : бібліотека. Віват, Академіє! // Портфель учня. – Режим доступу: <http://ruh.znaimo.com.ua/index-26161.html?page=10>. – Назва з екрана; Є. І. Мариківський // Хорові диригенти : фото. – Режим доступу: http://lib.mdpu.org.ua/e-book/muzkultura/eBook/gallery/4_hor_dirig.htm. – Назва з екрана; Організація музичної освіти в Україні // Br.Com.Ua. – Режим доступу: <http://www.br.com.ua/referats/Pedagogica/122873-2.html>. – Назва з екрана.

Мартиненко Олександр (1895, Полтава – 1983) – оперний співак (драматичний баритон). Член Київської філії МТЛ у 1928.

Закінчив Київську консерваторію (1925). Співав на оперних сценах Харків, Одеси, Донецька та Києва. Працював у Муз.-драматичних театрах Луганська та Вінниці. Від 1943 на еміграції в Західній Європі, з 1950 – у Міннеаполісі (США). Кращі оперні партії – Кармелюк (в однойменній опері В. Костенка), Тельрамунд («Лоенгрін» Р. Вагнера), Амонасро («Аїда» Дж. Верді), Скарпіо («Тоска» Дж. Пуччіні) та ін.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – IP НБУВ. – Ф. 50. – № 1986. – 48 арк.

Електр. рес.: Мартиненко Олександр // Ізборник : Енциклопедія українознавства. Словникова частина. Т. 4. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/encycl/euui110.htm>. – Назва з екрана; Мартиненко Олександр // Велика українська енциклопедія : Біографічний... – Режим доступу: <http://gue.microdb.com/index.php?r=3.4&litera=17>. – Назва з екрана.

Масайшур Петро Дмитрович (1884–?) – педагог, музикант. Член Київської філії МТЛ.

Закінчив Учительську семінарію. Викладав співи у школі. Організатор і керівник хорових колективів у Миронівці. На власний кошт організував і утримував співочий гурток, заснований 1924 при Миронівському сельбуді ім. В. І. Леніна. Виконавці гуртка здебільшого володіли музичною грамотою. У репертуарі колективу – твори В. Верховинця, О. Кошиця, М. Леонтовича, М. Лисенка, Я. Степового, К. Стеценка. Під орудою П. Масайшура співацький гурток виступав з концертами для місцевих жителів, за перший рік давши 6 безплатних і 3 платних концерти. З метою підвищення музично-просвітницького рівня для учасників гуртка було запроваджено проведення регулярних читань з репертуару української книги, передусім «Історії української музики» М. Грінченка та журн. «Музика».

Пр.: З далекого дитинства // Кирило Стеценко. Спогади. Листи. Матеріали / упоряд. Є. Федотов. – Київ, 1981.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви музичних осередків Київщини та їх керівників про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. 1925 р. – № 243–252. – 10 од. зб. – 15 арк.; Документи про заснування та діяльність Київської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1921–29 рр. – № 530. – 26 арк. + 8.

Електр. рес.: Памятные книги и адрес-календари Российской империи // Литера РУ : генеалогическое агентство. – Режим доступа: <http://surname.litera-ru.ru/pkn.php?filter=%C0%F8%F3%F0%EA%EE%E2>. – Загл. с экрана.

Масленникова Катерина Миколаївна [уродж. – Лисенко; (?–?)] – піаністка, педагог. Персональний член МТЛ. Дочка композитора М. В. Лисенка, дружина художника В. Масленникова.

Найстарша дочка композитора. Як і її брати й сестри навчалася музиці і була чудовою піаністкою. Одна з перших співробітників Музичного відділу ВБУ, організованого за ініціативи О. Т. Дзбанівського, де працювала бібліотекарем. Проводила педагогічну діяльність. Обіймала посаду професора Музично-драматичного ін-ту ім. М. В. Лисенка.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Протоколи засідань Музичного товариства ім. Леонтовича № 1–14 за 1924 р. 24 вересня – 26 грудня 1924 р. – № 274. – арк. 10; Документи особового складу Музично-теоретичної бібліотеки при Музичному товаристві ім. Леонтовича. 24 березня 1924 – 25 березня 1929 р. – Ф. 50. – № 916. – 25 арк.

Лит.: *Поліщук Т.* Гетьман української музики. Так називали сучасники представника козацького роду – Миколу Лисенка / Т. Поліщук // День. – 2002. – 7 листоп. – URL : <http://www.day.kiev.ua/uk/article/kultura/getman-ukrayinskoyi-muziki>.

Масютин Юрій Михайлович [Масютін, псевд. – Я. Юрмас, Юрмас Я.; 15.05.1896, с. Нова Басань, тепер Бобровицького р-ну Чернігівської обл.–04.10.1942, ?] – музикознавець, демограф, журналіст. Член ВКВПЛ–МТЛ, відповідальний за діяльність робклубів та виконавських організацій Товариства. Один з організаторів Чернігівської філії МТЛ і Хорової капели ім. Леонтовича (1923). Кореспондент журн. «Музика», «Музика масам» і «Мистецька трибуна».

Науковий співробітник Демографічного ін-ту і член музичної секції Ін-ту української наукової мови при УАН-ВУАН (від 1920). Автор критичних статей і рецензій у періодичних виданнях Києва, Чернігова, Харкова. Упорядник і редактор 1-го видання музичних творів М. Леонтовича (1930–31). Репресований 1932, загинув у таборах. Деякі праці зберігаються окремими відбитками у Фонді М. Грінченка архіву ІМФЕ.

Тв.: Г. Н. Беклемішев. До 25-річчя музично-педагогічної діяльності. – Київ, 1926; Нова музика в Києві. – Київ, 1926; Десятирічний ювілей Музично-драматичного інституту ім. М. В. Лисенка у Києві. – Київ, 1928; Сучасна музика в Києві. – Київ, 1928; Сучасна українська музична творчість. – Київ, 1929; М. Леонтович. Хорові твори / упорядкув. і комент. Ю. Масютин. – Київ, 1930–31; Професійна статистика в Росії та на Україні [б. р., б. м.]; Дума Чорноморська. Самійло Кішка: опера на 4 дії та 7

відмін. / Статтю про композитора [«Борис Яновський»] і твір та лібрето опери подав Юр[ій] Масютин. – [Київ] : Укртеакіновидав, [1920]; Музика Б. К. Яновського [Худож. В. І. Касяїн]. – Там само; Про церковщину і боротьбу з нею // Музика. – 1924. – Число 7–9; Музика і Сельбуди // Музика. – 1924. – Число 7–9; Музичне життя українських робітників у Канаді // Музика. – 1924. – Число 7–9; Виступ І-го Московського Музичного Технікуму // Музика. – 1925. – № 1; Відгуки преси на міжнародне музичне свято 1925 року // Музика. – 1925. – № 9–10; Музвиховання селянським дітям // Музика. 1925. – № 1; «Європа» чи «Просвіта»? // Музика. – 1925. – № 5–6; Збираймо матеріали! // Музика. – 1925. – № 5–6; По філіях Музичного товариства ім. Леонтовича // Музика. – 1925. – № 5–6; По наших хорах // Музика. – 1925. – № 7–8, 9–10, 11–12; «Тарас Бульба» на Харківській оперовій сцені // Музика. – Київ, 1925. – № 3; Хорове життя на Україні // Музика. – 1925. – № 1; Оркестрова справа на Україні // Музика. – 1925. – № 1; Цикл вечорів, присвячених Й. С. Бахові // Музика. – 1925. – № 9–10, 11–12; Музичне життя України 1925 р. // Музика. – 1926. – № 1. – URL : <http://feb-web.ru/feb/gogol/critics/mi0/mi1/mi12474.htm>; Музично-громадська робота та її критика // Музика. – 1927. – № 1; Всеукраїнський «День Музики» 1926 р. // Музика. – 1927. – № 1; [Я. Юрмас]. До біографії М. Д. Леонтовича // Життя і революція. – 1928. – Вип. 7; Музично-громадська робота та її критика // Музика. – 1927. – № 1; Всеукраїнський «День Музики» 1926 р. // Музика. – 1927. – № 1; Музичне життя України 1926 р. // Музика. – 1925. – № 1; Музичні постаті. Левко Ревуцький // Життя і революція. – 1929. – Кн. VI.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1924 р. – № 58. – 171 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1925 р. – № 59. – 154 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1927 р. – № 61. – 22 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.

Лит.: *Леонтович М.* Хорові твори / М. Леонтович ; ред.-упоряд. В. Кузик. – Київ : Муз. Україна, 2005; *Шеремета І.* Дешифрування псевдонімів як аспект вивчення музичної культури (за матеріалами журналу «Музика» 1920-х років) / І. Шеремета // Студії мистецтвознавчі. – Київ : ІМФЕ НАН України, 2011. – № 3 (35). – URL : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/39369/07-Sheremeta.pdf?sequence=1>.

Електр. рес.: Масютин Юрій Михайлович // Ізборник : Енциклопедія українознавства. Словникова частина. Т. 5. – Режим доступу: <http://izbornyk.org.ua/encycl/euui124.htm>. – Назва з екрана; Юрмас Я. // Вікіпедія. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>. – Назва з екрана; Юрмас Я. // Історія міста Києва з найдавніших часів до 2000 року : науково-допоміжний бібліографічний покажчик у виданнях від XVII ст. до 2000 року : Т. 1. – Режим доступу: <http://histans.com/LiberUA/978-966-02-5831-0/978-966-02-5831-0.pdf>. – Назва з екрана.

Мевш Павло Федорович (1891–?) – учитель і диригент. Член Проскурівської філії МТЛ.

Мав загальну середню освіту. Опікувався справою організації співочих гуртків у початковій школі, був диригентом і керівником створених хорових колективів.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Проскурівської філії. 4 січня – 1 грудня 1925. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – 160–177. – 18 од. зб. – 34 арк.

Меженко Юрій Олексійович [справж. прізвище – Іванов; 18.06.1892, Харків – 24.11.1969, Київ] – книгознавець, бібліограф, історик культури, літературознавець, громадський діяч. Один із фундаторів МТЛ. Представник УАН у МТЛ. Член авторського колективу журн. «Музика», співробітник газети «Червоний шлях».

Народився в сім'ї лікаря. Закінчив філологічне відділення Московського ун-ту (1917). Працював на посаді службовця бібліотечно-архівного відділу Міністерства народної освіти (1918), обіймав посаду завідуючого справами Головної книжкової палати (1919). Член Комітету із заснування і голова Ради бібліотекарів Всенародної бібліотеки України при УАН, її перший директор (1920–22). Директор Українського наукового інституту книгознавства (УНІК; 1 серпня 1922 – 7 серпня 1931). Редактор журн. «Бібліологічні вісті» (1923–31), «Труди УНІК» (1–4 тт.; 1926–30). У 30-ті з політичних мотивів змушений виїхати із України до Ленінграда (тепер Санкт-Петербург), де у 1934–45 працював головним редактором Державної публічної бібліотеки ім. М. Салтикова-Щедріна. Повернувшись на Батьківщину, очолив Бібліотеку АН УРСР (6 квітня 1945 – 1 лютого 1948), займався укладанням «Репертуару української книги, 1798–1914». Через цькування і переслідування за діяльність у галузі українського книгознавства й розвитку української мови, знову виїжджає до Ленінграда, де 1950 виходить на пенсію. На початку 1960-х його запрошують на роботу в Київ, де він обіймає посаду завідувача редакції бібліографії Головної редакції УРЕ (1960–62). Власник безцінної колекції «Шевченкіани» (понад 15.000 од. зб. книг), яку збирав протягом всього життя, починаючи від 1911.

Тв.: Творчість індивідуума і колектив // Музагет. – 1919. – № 1/3; Децимальна міжнародна система та питання музикографії // Музика. – 1923. – № 4–6; Європа чи Просвіта? // Життя і революція. – 1925. – № 5; Перспективи розвитку великих наукових бібліотек на Україні // Бібліологічні вісті. – 1926. – № 2; Теоретичні передумови організації бібліографічної роботи // Бібліологічні вісті. – Там само; Актуальні питання української бібліографії // Життя і революція. – 1927. – № 9; Українська книжка часів Великої революції // Життя і революція. – 1927. – № 10–12; Чужомовне письменство в українських перекладах : Бібліографічний покажчик // Життя і революція. – 1929. – Кн. 4–8 (спільно з М. Яшеком); До питання про виявлення динаміки літературного процесу бібліографічним методом // Бібліологічні вісті. – 1930. – № 2; Русская техническая периодика, 1800–1916 : библиогр. справ. – Москва ; Ленинград, 1955.

Літ.: Міяковський В. Юрій Меженко / В. Міяковський / Розстріляне Відродження: Антологія (1917–1933). – Париж, 1959; Юрій Олексійович Меженко (1892–1969): Матеріали до біографії / уклад. Т. А. Ігнатова, Н. В. Козакова, Н. В. Стрішенець. – Київ, 1994; *Стрішенець Н.* Бібліографічна спадщина Юрія Меженка / Н. Стрішенець. – Київ, 1997; *Лавриненко Ю.* Розстріляне відродження : антологія 1917–1933 : поезія – проза – драма – есей / Ю. Лавриненко. – Київ, 2001. – URL : <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/87/39/>; *Дорошенко В. О.* Юрій Меженко – естетик, теоретик літератури / В. О. Дорошенко // Зб. Харків. історично-філологічного т-ва: Нова серія. – Харків, 1994. – Т. 3; *Дорошенко В. О.* Українські письменники 1920-х років у критиці Юрія Меженка / В. О. Дорошенко // Там само. – Харків, 1995. – Т. 5.

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 56. – 58 арк.; Список особового складу журналу «Музика» за 1923 р. – № 1560. – 13 арк.; Щоденники Ю. О. Меженка. – Відділ рукописів ІЛ НАН України. – Ф. 191.

Електр. рес.: Меженко // Ізборник : Шевченківський словник. Т 1. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/shevchenko/slovn23.htm>. – Назва з екрана; Меженко Ю. О. : бібліографія публікацій про життя та діяльність // Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського НАПН України. – Режим доступу: <http://www.dnrb.gov.ua/id/1680/?PHPSESSID=e2a01da1e3483802dc31cdfb408ad23f>. – Назва з екрана; Меженко Юрій Олексійович // Інститут історії України НАН України : Енциклопедія історії України. – Режим доступу: http://history.org.ua/?encyclor&termin=Mezhenko_Yu_O. – Назва з екрана; Меженко Юрій Олексійович (1892–1969). Книгознавець, літературознавець, бібліограф // Електронная библиотека Князева: Українська еліта. – Режим доступу: http://www.ebk.net.ua/Book/synopsis/ukrainska_elita/part3/030.htm. – Назва з екрана; Юрій Меженко // Українці в світі. – Режим доступу: <http://www.ukrainians-world.org.ua/peoples/7d6ce8fc5be872b9/>. – Назва з екрана; 90 років із часу заснування (1922) Українського інституту книгознавства (УНІК) // Library. – Режим доступу: http://lib.dsum.edu.ua/doc/pres_32.pdf. – Назва з екрана.

Мельников Михайло Михайлович (1903–?) – піаніст, акомпаніатор. Член Чернігівської філії МТЛ.

Закінчив гімназію і Музичну профшколу.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб, хору при Будинку освіти і Музпрофшколи м. Чернігова. 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 204–217. – 14 од. зб. – 14 арк.

Мень (?–?) – скрипаль. Член Київської філії МТЛ у 1928.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1986. – 48 арк.

Мерзляков В'ячеслав Іванович (27.09.1885, Перм, Росія – 16.04.1974, Вінниця) – співак, диригент, педагог. Дійсний член МТЛ у 1924–26.

Закінчив юридичний ф-т Київського ун-ту і Музично-драматичну школу ім. М. В. Лисенка (клас проф. О. Муравйової). У 1912–20 працював асистентом О. Муравйової, співав у церковному хорі. Взяв участь в організації Першої державної хорової капели. У 1920, переїхавши до Вінниці, викладав у Народній консерваторії. Від 1921 обіймав посаду завідувача музичного відділу Подільської губполітосвіти. Співав у Капелі ім. М. Леонтовича Подільської філії МТЛ (з 1922). У середині 1920-х переїхав до Києва. Обіймав посади декана диригентсько-хорового відділення і керівника оперної студії Муз.-драматичного ін-ту ім. М. В. Лисенка. Під час Другої світової війни керував Ансамблем пісні і танцю одного з військових округів. У 1944 повернувся до Вінниці, де викладав у музичній школі, водночас працюючи в Будинку народної творчості, Палаці піонерів та Вінницькій обласній філармонії. Від 1959 працював у Вінницькому музичному училищі.

Арх.: ІР НБУВ. – № 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1927. – № 61. – 22 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–1925 рр. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.

Електр. рес.: ЗК «Вінницька дитяча музична школа № 1» // Вінницька міська рада : офіц. сайт. – Режим доступу: <http://www.vmr.gov.ua/Branches/Lists/CulturalInstitutions/ShowNews.aspx?ID=12>. – Назва з екрана; Історія вокального відділу // Вінницьке училище культури і мистецтв ім. М. Д. Леонтовича. – Режим доступу: <http://vukm.com.ua/>. – Назва з екрана.

Мизинець Андрій Хомович (1896–?) – педагог, диригент. Член Донецької філії МТЛ.

Закінчив Духовну семінарію у Катеринославі, де згодом очолив Державний хор. Диригував і керував Хором ім. М. Леонтовича Донецької філії МТЛ (1925–26). Незважаючи на брак фінансування з боку держави, колектив виступив з понад 100 концертами, з яких 87 – безплатних. Хор МТЛ обслуговував районні партійні з'їзди, місцеві конференції, профспілкові збори. З метою підвищення рівня музичної освіти учасників хорового колективу запроваджувалися різні просвітницькі заходи, серед них – організація лекторію з історії української музики, передплата на журн. «Музика».

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви музичних осередків Донеччини та їх керівників про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. 1925–26 рр. – № 221–225. – 5 од. зб. – 5 арк.

Микиша Михайло Венедиктович [25.05(06.06).1885, Миргород, тепер Полтавської обл. – 20.11.1971, Київ] – оперний співак, педагог, музично-громадський діяч. Член МТЛ від 1923. Народний артист України (1971). Батько піаніста, композитора і педагога Тараса Микиші.

Закінчив Художньо-промислову школу ім. М. Гоголя у Миргороді як скульптор і рисувальник (1903). Співав у шкільному і церковному хорах. У 1903 за поширення нелегальної літератури був заарештований. У 1910 закінчив Музично-драматичну школу М. В. Лисенка (1910; клас вокалу М. Зотової та О. Мишуги). У домі М. Лисенка, де жив під час навчання, познайомився з М. Заньковецькою, М. Коцюбинським, П. Саксаганським, К. Стеценком, Лесею Українкою, І. Франком та ін. видатними діячами української культури, що вплинуло на формування світогляду юнака. Дебютував у театрі М. Садовського (1910; партія Йонтека із опери С. Монюшка «Галька»). Працював солістом театру М. Садовського (1910–14) і Київської опери (1914–22). У 1919–23 очолював Київський театр «Музична драма». У 1920–30-ті працює на різних сценах колишнього СРСР: 1923–30 – соліст Великого театру у Москві, 1930–31 – Азербайджанського, 1931–41 – Харківського, 1942–44 – Київського театрів опери і балету. Сценічна діяльність митця протягом життя тісно пов'язана з педагогічною: викладав у Харківській (1937–41) та Київській консерваторіях (1944–56, від 1946 – професор), виховав плеяду видатних співаків, таких, як З. Гайдай, В. Будкевич, А. Григор'єв, М. Стефанович та ін. У репертуарі співака – світова музична класика, українські народні пісні, солоспіви М. Лисенка, К. Стеценка, Я. Степового та ін.

Партії: Петро («Наталка Полтавка» І. Котляревського–М. Лисенка), Андрій («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського), Левко («Утоплена» М. Лисенка), Сабінін («Життя за царя» М. Глінки), Князь («Русалка» О. Даргомижського), Самозванець («Борис Годунов» М. Мусоргського), Герман («Пікова дама» П. Чайковського), Садко, Кутерьма («Садко», «Сказання про невидимий град Кітеж і діву Февронію» М. Римського-Корсакова), Альоша Попович («Добриня Никитич» О. Гречанинова), Радамес («Аїда» Дж. Верді), Хозе («Кармен» Ж. Бізе), Фауст (однойменна опера Ш. Гуно) Рауль («Гугеноти» Дж. Мейєрбера), Йонтек («Галька» С. Монюшка), Турідду («Сільська честь» П. Масканьї), Каніо («Паяци» Р. Леонкавалло), Ірод («Саломея» Р. Штрауса).

Тв.: Практичні основи вокального мистецтва : до 100-річчя з дня народження / М. В. Микиша, літ. виклад М. Головащенко. – 2-ге вид. – Київ : Муз. Україна, 1985. – URL : http://catalog.lib.zt.ua/cgi-bin/irbis64r_12/cgiirbis_64.exe?

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1923 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 57. – 15 арк.

Лім.: Шелюбський М. М. В. Микиша / М. Шелюбський. – Київ, 1947; Обухова Н. Михайл Венедиктович Микиша / Н. Обухова // Надежда Андреевна Обухова. Воспоминания, статьи, материалы. – Москва, 1979; Обухова Н. Людина світлого таланту / Н. Обухова // Радянська культура. – 1960. – 10 черв.; Артист М. Микиша (до гастролів в Державній опері в Харкові) // Нове мистецтво. – 1926. – № 3; Головащенко М. Михайло Микиша / М. Головащенко // Музика. – 1970. – № 3; Головащенко М. Корифей / М. Головащенко // КіЖ. – 1975. – 3 лип.; Гайдай З. К 60-летию М. В. Микиши: Большой мастер оперного искусства / З. Гайдай // Правда Украины. – 1946. – № 121; Рыльский М. Выдающийся певец / М. Рыльский // Советская культура. – 1955. – 23

июня; *Ладухин В.* В гостях у старого мастера / В. Ладухин // Советский артист. – 1958. – № 7; *Рыльский М.* Артист, художник, педагог: К 50-летию творческой деятельности М. Микиши / М. Рыльский // Сов. артист. – 1960. – № 78; *Людкевич С.* Шовковий тенор / С. Людкевич // Радянська культура. – 1960. – 10 черв.; *Кучеренко О.* Тенор українських театрів : М. В. Микиша (1885–1971). Народ у Полтаві // Вечірня Полтава. – 2002. – 6 черв.; *Царук С.* Трансформація засад школи співу О. Мишуги у творчу та педагогічну діяльність його учнів (С. Миронович) / С. Царук // Педагогічний дискурс. – 2014. – Вип. 16. – URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/peddysk_2014_16_37.pdf.

Електр. рес.: День смерті українського оперного співака (тенора) та педагога... // ПРО : Інформаційна агенція культурних індустрій. – Режим доступу: <http://ipro.kiev.ua/content/den-smerti-ukrayinskogo-opernogo-spivaka-tenora-ta-pedagoga-mikhaila-mikishi>. – Назва з екрана; Лютневий сніг весною пахне // Віхи історії України : INFO. – Режим доступу: <http://info.big.zp.ua/forum/index.php?topic=149.5;wap2>. Назва з екрана; Микиша // Ізборник : Шевченківський словник : у 2 т. Т. 1. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/shevchenko/slovn24.htm>. – Назва з екрана; Микиша Михайло Венедиктович // Інститут історії України НАН України : Енциклопедія історії України. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/index.php?encyclp&termin=Mykysha_M_V. – Назва з екрана; Микиша Михайл Венедиктович // Карта інтересного Києва. – Режим доступу: <http://maps.interesniy.kiev.ua/ru/streets/pankovskaYa/mikisha-mihail-venidiktovich>. – Загл. с екрана; Микиша Михайло Венедиктович // Словопедія : УСЕ (Український словник-енциклопедія). – Режим доступу: <http://slovopectia.org.ua/29/53404/15614.html>. – Назва з екрана; Микиша Михайл Венедиктович // Словари и энциклопедии на Академикe : Большая биографическая энциклопедия. – Режим доступу: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_biography/82281/%D0%9C%D0%B8%D0%BA%D0%B8%D1%88%D0%B0. – Загл. с екрана; Микиша Михайл Венедиктович // Яндекс. Словари : Отечественные певцы. – Режим доступу: <https://slovari.yandex.ru/>. – Загл. с екрана; Михайло Микиша // ЕХ : Українські класичні співаки, композитори, музиканти. – Режим доступу: <http://www.ex.ua/75357727>. – Назва з екрана; Михайло Микиша // Leksika.com.ua : Українська радянська енциклопедія. – Режим доступу: <http://leksika.com.ua/18130819/ure/mikisha>. – Назва з екрана; 20 листопада 1971 року – помер співак і викладач Микиша // Православие в Украине. – Режим доступу: http://arhiv.orthodoxy.org.ua/ru/tsey_den_v_istorii/2006/11/20/4415.html. – Назва з екрана.

Михайлів Юхим Спиридонович [27(15).09.1885, м-ко Олешки (тепер Цюрупинськ Херсонської обл.) – 15.07.1935, м. Котлас, тепер Архангельської обл., РФ] – поет, художник-символіст, педагог, пам'яткоохоронець, мистецтвознавець, музично-громадський діяч. Один із засновників Всеукраїнського комітету по вшануванню пам'яті М. Д. Леонтовича, голова Президії МТЛ, голова Видавничої комісії МТЛ, член редколегії журн. «Музика». Голова Вукопису.

Народився в сім'ї майстра корабельної справи. Коштом Херсонського земства закінчив Строгановське мистецько-промислове училище в Москві (1906)

та Московське училище живопису, скульптури та архітектури, де навчався в майстерні В. Серова (1910). Отримав звання класного художника першого ступеня за картину «До богині Лади», на створення якої митця надихнули твори М. Нестерова та М. Реріха. По закінченні училища був мобілізований до царської армії. Військову службу відбував в Катеринославі та Севастополі, а з 1914 – у Полоцьку. Ще під час служби почав друкувати свої поетичні твори, перші з них опублікував 1912. Восени 1917 разом з родиною переїхав до Києва. Будучи свідомим українцем, брав участь у діяльності українського земляцтва, був учасником Другого Всеукраїнського військового з'їзду (1917). Нетривалий час працював викладачем у Миргородському керамічному ін-ті (1918–19). У 1919 його обрано головою Київської філії Асоціації художників Червоної України. Працював у департаменті мистецтв Української Центральної Ради. Викладав у Мистецько-промисловій школі у Миргороді (жовтень 1918–19) та Всеукраїнському ін-ті народної освіти у Києві. Від 1920 – у складі художньої ради Академії мистецтв. Очолив Київський губернський комітет охорони пам'яток мистецтва й старовини (серпень 1920), ввійшов до складу Софійської комісії УАН (1921). Упродовж 1920–1930-х друкував статті та рецензії у «Бібліологічних вістях», «Житті й революції», серед них присвячені творчості художників Г. Нарбута, Г. Дядченко, О. Мурашка, Л. Позена, М. Жука, М. Брукмана. Опублікував найважливіші монографічні праці, такі як «Гончарна кераміка на Україні» (Відень, 1921), «Т. Шевченко» й «Українська пісня в московському лубку», що вийшли в Україні. Одним із перших відгукнувся на трагічну подію, пов'язану з вбивством М. Леонтовича, запропонувавши створити Комітет по вшануванню пам'яті композитора (1 лютого 1921). Від 1922 був невтомним багаторічним керівником Музичного товариства імені М. Д. Леонтовича, присвятивши своє життя організації музично-культурного процесу України. Працював над художнім оформленням журналів і нот, передусім в жанрі графіки. Збирав зразки народного мистецтва, колекції експонатів для Народного музею в Катеринославі (тепер Дніпропетровський історичний музей імені Д. Яворницького). Оригінальні художні праці митця відрізнялися серед інших праць малярів-сучасників. За фольклорними витоками вони мали спорідненість із творами П. Холодного та О. Судомори. Графічні ж композиції вишуканою ритмічною побудовою виказували впливи В. Кричевського. Хист графіка виявився в оформленні книжок, у численних ілюстраціях, орнаментальних обкладинках часописів, афішах. Для символічних праць однією з характерних є тема т. зв. національного ренесансу, найчастіше трактована як музичний символізм. Найцікавіший «музичний» твір художника – «Музика зір» (пастель, 1919), створений за часів його членства в «Гуртку Дев'яти», до якого входили майстри різних видів мистецтва – П. Тичина, Г. Нарбут, Л. Курбас, П. Козицький, М. Семенко та О. Чапківський. П. Козицький створив «музичні портрети» членів гуртка, а Ю. Михайлів – «Музику зір». Найголовнішою працею «музичної теми» виявився триптих «Соната Україна» (1919), що складається з

картин «Старий цвинтар» – адажіо, «Зруйнований спокій» – алегро та «Блукаючий дух» – скерцо. Серед запланованих «сонат», закінчив лише триптих «Місячна соната»: «Золоте дитинство», «Крихке дитинство» та «Апотеоза» (пастелі, 1927) – багато творів втрачено. У квітні 1927 року на запрошення Херсонського музею митець взяв участь у художній виставці, де експонував «Чайку», цикл сонат «Україна», «Вітряк» та «Весну». У 1934 був безпідставно заарештований за звинуваченням у підготовці збройного повстання і засланий у Котлас (тепер Архангельської обл., РФ), де оселився в робітничій родині, влаштувався на роботу декоратором у клуб, продовжуючи малювати, писати вірші та мріяти про повернення на Батьківщину до рідних. Помер у засланні. Реабілітований 30 червня 1989. Автор понад 307 художніх творів, що за життя автора були фактично заборонені. Митець не написав жодної картини, яка б славословила радянську дійсність. Творчу спадщину зберела дружина митця Ганна Олексіївна, картини було вивезено до США, де вони зберігаються й досі.

Тв.: Михайло Жук. – Харків, 1931; Григорій Дядченко. – Харків, 1931; Георгій Нарбут // Життя і революція. – 1926. – Ч. 10; Графіка на прешій виставці АРМУ // Бібліологічні вісті. – 1926. – № 4; Шляхи української кераміки // Життя і революція. – 1926. – Ч. 11–12; Фрагменти спогадів про Г. І. Нарбута // Бібліологічні вісті. – 1926. – № 3 (12); Гравюра й рисунок в Києві // Там само. – 1928. – № 1; Майстер фарби і колориту [про О. Мурашка] // Життя і революція. – 1928. – Ч. 10; Леонід Позен // Життя і революція. – 1929. – Ч. 7–8; Нове різьбярство України // Життя і революція. – 1929. – Ч. 12; Виставка робіт О. Кравченка // Бібліологічні вісті. – 1930. – № 3; [Рецензія] на кн. : Савонько В. Словар подписей русских художников-эскибристов. – Ленинград, 1929 // Там само. – 1930. – № 1.

Арх.: Архів УНІК. – ІР НБУВ. – Ф. 47. – Од. зб. 3. – арк. 9, 10; ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Комітету пам'яті М. Д. Леонтовича за 1921 р. – № 8. – 18 арк.; Інструкція Президії Музичного товариства ім. Леонтовича. 1921 р. – № 55. – 1 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922 р. – № 56. – 58 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–25 рр. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.; Списки особового складу журналу «Музика» та автури за 1923 р. – № 1560. – 4 арк.

Літ.: П'ядик Ю. Юхим Михайлів: Життя і творчість / Ю. П'ядик. – Київ, 2004. – URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?; Юхим Михайлів: його життя і творчість (1885–1935): науково-популярна література. – Нью-Йорк ; Лондон ; Париж, 1988; Світлицький В. [Міяковський В.]. Юхим Михайлів – нездоланий мистець / В. Світлицький // Нові дні (Торонто). – 1951. – Ч. 19; П'ядик Ю. Його називали українським Чурльонісом / Ю. П'ядик // Літературна Україна. – 1986. – 25 груд.; Певний Б. Про реабілітацію та життя і творчість Юхима Михайліва / Б. Певний / Сучасність. – 1987. – Ч. 12 (320); П'ядик Ю. Згадаймо це ім'я: Юхим Михайлів / Ю. П'ядик // Вітчизна. – 1988. – № 5; Нестуля О. Красиве і талановите життя / О. Нестуля. Репресоване краєзнавство (20–30-ті роки). – Київ, 1991; Її жс. Біля джерел української культури (Ю. С. Михайлів) // Реабілітовані історією. – Київ ; Полтава,

1992; *Ї ж.* Доля церковної старовини в Україні (1917–середина 20-х рр.): Ч. 1. – Київ, 1995; *Чарпленко Ю.* Український музика пензля / Ю. Чарпленко // Образотворче мистецтво. – 1997. – № 1. – URL : <http://donklass.com/arhiv/histdisk/memorial/education/draw/17/k1.htm>; Юхим Михайлів : матеріали Міжнар. конф. / за ред. О. Федорука. – Київ : Абрис, 1997; *Білокінь С.* Голодомор і становлення соцреалізму як «творчого методу» / С. Білокінь // Сучасність. – 2003. – № 7–8; *Кочубей М.* Живописні сонати України художника Юхима Михайліва / М. Кочубей // Мистецтвознавчі записки. – 2011. – Вип. 20; *Варшавська К.* Юхим Михайлів. Митець і його час (за матеріалами збірок музейних фондів Українського культурно-освітнього центру Бавнд Брука, Нью Джерсі, США) / К. Варшавська // Народознавчі зошити. – 2013. – № 6 (114). – URL : <http://www.nbuv.gov.ua/node/554>.

Електр. рес.: Михайлів Ю. С. // Полтавська область : Реабілітовані історією. Кн. 5. – Режим доступу: http://www.reabit.org.ua/files/store/Poltava_05.pdf. – Назва з екрана; Михайлів Юхим Спиридонович (1895–1935 рр.) – відомий художник-символіст, член Уряду СРСР // Цюрупинська міська рада : офіц. сайт : Видатні земляки. – Режим доступу: <http://www.oleshki.org.ua/417-pochesn-gromadyani.html>. – Назва з екрана; Михайлів Юхим Спиридонович // Галерея «АВС-арт» : Митці. – Режим доступу: <http://www.avstart.com.ua/about/painters/141>. – Назва з екрана; Михайлів Юхим Спиридонович // Інститут історії України НАН України. – Режим доступу: http://history.org.ua/?termin=Mykhayl%D1%96v_Yu_S. – Назва з екрана; Михайлів Юхим Спиридонович (15.10.1885 – 15.07.1935) // Херсонська обласна бібліотека для юнацтва ім. Б. Лавренюва. – Режим доступу: http://www.unalib.ks.ua/region_known_people_mykhailiv_es.htm. – Назва з екрана; Михайлів Юхим Спиридонович // Херсонська обласна універсальна наукова бібліотек ім. Олеса Гончара : Видатні постаті Херсонщини. – Режим доступу: <http://krai.lib.kherson.ua/m2-peopl-1.htm>. – Назва з екрана; Хроніка пам'ятних дат і подій : 26 жовтня 1925 р. // Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека: Мое Придніпров'я. – Режим доступу: <http://refdb.ru/look/2474699-pall.html>. – Назва з екрана; Ю. С. Михайлів // Живописні сонати України художника Юхима Михайліва. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/socgum/mist/2012_8/198-205.pdf. – Назва з екрана; Юхим Михайлів // Відомі невідомі українці : Quest історія України-Руси. – Режим доступу: https://vk.com/topic-37160419_27625550?offset=20. – Назва з екрана; Юхим Спиридонович Михайлів (1885–1935) // ArtFira. – Режим доступу: <http://www.artfira.com/site/uk/artist/e2450e7fb10f08d0a1321baa3e7528ea>. – Назва з екрана.

Михайлов Костянтин Миколайович [17(29).12.1882, м. Кролевець, тепер Сумської обл. – 03.04.1961, Київ] – піаніст, педагог, музикознавець, музично-громадський діяч. Учасник музично-організаційних заходів МТЛ. Заслужений діяч мистецтва УРСР (1945). Батько артиста Костянтина Костянтиновича Михайлова.

Народився в сім'ї лікаря. Закінчив Київське музичне училище (клас фп. В. Пухальського), юридичний ф-т Київського ун-ту (1901), Петербурзьку консерваторію (екстерном, 1912). Від 1907 викладав у Київському музичному

училищі. Один із ініціаторів та учасників його реорганізації у консерваторію (1913). Один із засновників філармонії у Києві (1913). Разом з Ф. Блуменфельдом і Г. Нейгаузом займався ансамблевою виконавською практикою, популяризував світову фортепіанну класику серед бійців Червоної Армії. Від 1917 – професор класу фп. Київської консерваторії, водночас професор (1917), а згодом проректор (1922–26, 1934–54) Ленінградської (тепер Петербурзька) консерваторії. Голова колегії Київської опери (1920–21). Проректор Музично-драматичного ін-ту ім. М. В. Лисенка (1927–33). Присвятив себе справі реформування музичної освіти, опікувався питаннями оновлення й розширення фортепіанного репертуару (передусім для учнів ДМШ та музичних училищ), займався організацією нових спеціальних музичних закладів – за його участі було відкрито першу в Києві і в Україні державну дитячу музичну школу (1922). Брав участь у реформі музичних закладів у Західній Україні (1939–40). Під час Другої світової війни перебував в евакуації в Ташкенті (1941–43), де обіймав посади завідувача кафедри фортепіано та заступника директора консерваторії. Організатор і перший директор оперної студії Ташкентської консерваторії. Директор Свердловської консерваторії (1943). Повернувшись до Києва (лютий 1944), працював завідувачем кафедри фортепіано, а згодом і проректором Київської консерваторії. Поміж його учнів відомі піаністи-виконавці і педагоги Києва, такі, як Л. Вайнтрауб, В. Сечкін, Е. Гуревич, М. Богомаз, І. Зеттель. Митець започаткував серію нотних видань «Педагогічний репертуар для учнів ДМШ і музичних училищ», автор фортепіанних збірок і статей з питань музичної освіти, а також творчих портретів українських композиторів та виконавців. Похований на Байковому кладовищі.

Пр.: Несміливі шукання // Радянське мистецтво. – 1928. – № 11; «Пікова дама». Перший виступ головного диригента столичної опери В. О. Дранишнікова // Радянське мистецтво. – 1936. – № 6–7; Працівники мистецтва впевнено дивляться у майбутнє // Вісті. – 1935. – № 13; Українська вокальна творчість // Вісті. – 1937 – 16 січ.; Наші таланти // Вісті. – 1937. – 3 квіт.; Консерваторія в новому навчальному році (До 25-річчя Київської консерваторії) // Пролетарська правда. – 1937. – 15 верес.; Герман Жуковский // Советское искусство. – 1938. – № 145; Шлях Київської консерваторії // Пролетарська правда. – 1938. – 17 квіт.; Музична освіта в радянському Львові // Пролетарська правда. – 1940. – 10 лют.; Скрябін (До 30-ліття з дня смерті) // Радянське мистецтво. – 1945 – № 4; Музично-навчальне життя Львова // Радянське мистецтво. – 1945. – № 21; Концерты Святослава Рихтера в Киеве // Правда Украины. – 1948. – № 84; Глиэр в Киеве // Рейнгольд Морицевич Глиэр. Статті, воспоминания, материалы. – Москва, 1955. – Т. 1 та ін.

Лит.: Малоземова А. Юбилей К. Н. Михайлова (75 лет со дня рождения и 50 лет музыкально-педагогической деятельности) / А. Малоземова // СМ. – 1958. – № 9; Аністратенко Ж. К. Михайлов – педагог / Ж. Аністратенко // Українське музикознавство. – 1976. – Вип. 11; Аністратенко [Хурсіна] Ж. Педагогічна і громадська діяльність К. М. Михайлова / Ж. Аністратенко [Хурсіна] // Виконавські школи ви-

щих навчальних закладів України. – Київ, 1990; Курковський Г. К. М. Михайлов – радянський музичний діяч / Г. Курковський // Українське музикознавство. – Київ, 1981. – Вип. 16; Рощина Т. Михайлов Костянтин Миколайович (1882–1961) – піаніст, педагог, заслужений діяч мистецтв України, професор / Т. Рощина // Науковий вісник НМАУ. – Київ, 2003. – Вип. 30; Курковський Г. Педагоги-піаністи Київської консерваторії (1913–1933 рр.) / Г. Курковський // Українське музикознавство : наук. міжвід. щорічник. – Вип. 2. – Київ : Муз. Україна, 1967; Його ж. К. М. Михайлов – радянський музичний діяч // Там само. – 1981. – Вип. 16.

Електр. рес. Костянтин Михайлов // Національна музична академія України імені П. І. Чайковського : офіц. сайт. – Режим доступу: <http://knmau.com.ua/>. – Назва з екрана; Національна музична академія України імені П. І. Чайковського // ПРО : Інформаційна агенція культурних індустрій. – Режим доступу: <http://i-pro.kiev.ua/category/topics/profzvyazok/osvita-ta-nauka>. – Назва з екрана; Михайлов Константин Николаевич // Интересный Киев : Google Maps. – Режим доступу: <http://maps.interesniy.kiev.ua/ru/streets/gorodetskogo-arhitekтора/mihaylov-konstantin-nikolaevich>. – Загл. с екрана; Михайлов // Leksika.com.ua : Українська радянська енциклопедія. – Режим доступу: <http://leksika.com.ua/17160314/ure/mihaylov>. – Назва з екрана; Сторінки історії фортепіанного відділу // Київський інститут музики імені Р. М. Глієра: Портрети. Постаті. Особистості. – Режим доступу: <http://glierininstitute.org/ukr/portraits/001.html>. – Назва з екрана.

Михайлов Микола Микитович [псевд. – М. Гриценко; 27.07(09.08).1902, Одеса – 30.09.1978, Київ] – музикознавець, композитор, музично-громадський діяч. Заслужений працівник культури (1972). Дійсний член МТЛ у 1924–26.

Навчався в Одеській консерваторії (1918–21), закінчив екстерном композиторський (1947) та історико-теоретичний (1955) ф-ти. У 1920-ті розпочав музично-педагогічну діяльність, займався популяризацією творчості українських композиторів. Під час служби у Червоній Армії викладав теорію музики і фортепіано для музикантів-аматорів і оркестрантів (1926–27). Від 1927 – лектор та інструктор Політосвіти в Одесі. Від 1930 – доцент і декан Одеського робітничого ун-ту. У 1930-ті активно займається музичним просвітництвом, пише статті і брошури, розраховані на масового читача. Протягом 1931–34 – завідувач відділу народної освіти у Ворошилівську (тепер Алчевськ Луганської обл.). У 1934–39 – директор Музично-драматичного театру, а також викладач і директор Музичного училища у м. Сталіно (тепер Донецьк). У середині 1930-х організовує Донецьке відділення СКУ (юридично існувало лише від 1969). У 1939 переїжджає до Києва, де обіймає посаду директора Київської науково-дослідної вокальної студії (1939–41). Під час Великої Вітчизняної війни працює музикознавцем Казахської філармонії в Алма-Аті (тепер Алмати). Протягом 1943–48 – начальник управління навчальних закладів і член колегії Комітету у справах мистецтва при РНК УРСР у Києві, у 1944–66 – на посаді викладача, а з 1963 – доцента Київської консерваторії.

Пр.: Музична культура Румунської Народної Республіки. – Київ, 1956; Творчий шлях «Думки». – Київ, 1957; Українська радянська опера. – Київ, 1958; Видатний композитор Я. С. Степовий. – Київ, 1958; Композитор К. Данькевич. – Київ, 1959; М. А. Скорульський. – Київ, 1960. – URL : http://lib.npu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_12/cgiirbis_64.exe?; А. Д. Філіпенко. – Київ, 1962; М. М. Вілінський. Нарис про життя і творчість. – Київ, 1962; Композитор і хоровий диригент Г. М. Давидовський. – Київ, 1962; Г. П. Таранов. – Київ, 1963; Шевченко і музика. – Київ, 1964; Композитор С. П. Людкевич. – Київ, 1964; Константин Федорович Данькевич. – Київ, 1964; Композитор П. І. Сениця. – Київ, 1965; Аркадій Філіпенко. – Київ : Муз. Україна, 1973 (Творчі портрети українських композиторів); Пилип Омелянович Козицький: методична розробка для музикантів. – Київ, 1966; О музикальном образовании на Украине // Театр. Музыка. Кино. – 1926. – № 43; Миргородська капела бандуристів // Література і мистецтво. – 1944. – № 1; Лисенко і український театр // Радянське мистецтво. – 1945. – 20 листоп.; Музика слов'янських народів на Україні // Радянське мистецтво. – 1945. – № 26; П. П. Сокальський // Україна. – 1945. – № 10–11; Чайковський і Україна. До 110-річчя з дня народження // Там само. – 1950. – 10 трав.; Авторський концерт Р. Глієра // Вечірній Київ. – 1952. – 29 квіт.; Композитор і театр: Обговорюємо роботу оперних театрів // Радянське мистецтво. – 1954. – № 17; Програмний симфонізм // Радянське мистецтво. – 1954. – № 47; Революція 1905 року і творчість українських композиторів // Радянська культура. – Київ, 1955. – № 100; Геніальний митець (до 150-річчя з дня народження М. В. Гоголя) // Мистецтво. – 1959. – № 2; Балет «Лісова пісня» М. Скорульського // Українська радянська музика. – Київ, 1960; А. Д. Філіпенко : нарис про життя і творчість. – Київ : Сов. композитор, 1962; М. М. Вілінський : нарис про життя і творчість. – Київ : Сов. композитор, 1962; Пилип Омелянович Козицький // Українська радянська музика. – Київ, 1962. Вип. 2; Наша животворна сила (Народність в українській музиці) // Радянська Україна. – 1963. – 24 лют.; Естонські враження Віталія Сечкіна // КіЖ. – 1969. – 24 серп.; До сердець мільйонів (А. Д. Філіпенко) // КіЖ. – 1972. – № 1; Незаслужено забутий (концерт з творів забутого українського композитора І. Рачинського) // КіЖ. – 1972. – № 7; Партизанська нагорода (творча біографія П. Полякова) // Музика. – 1975. – № 3; Музика буремних років // Музика. – 1975. – № 5; Фольклорист і композитор (Т. Брадіган і його вклад у музичну культуру Румунії) // Музика. – 1977. – № 3; Творчий шлях «Думки». – [б. м. : б. г.]. – URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_vfmf/cgiirbis_64.exe.

Тв.: «Героїчна увертюра» для симфонічного оркестру (1937), сюїта «Донбас» (1938); камерно-вокальні: 12 пісень і романсів на слова П. Безпощадного, М. Ісаковського, В. Сосюри, М. Фролова, Т. Шевченка (1931–41); музика до драматичних вистав.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.; Михайлов Микола Микитович (27.07(09.08).1902, Одеса – 1981) – музикознавець, музичний критик, засл. Працівник культури УРСР (з 1972). – ЦДАМЛІМ України. – Ф. 402. – URL : <http://histans.com/LiberUA/966-8225-08-2/966-8225-08-2.pdf>.

Літ.: *Кухарський В.* В отрыве от жизни / В. Кухарський, М. Сабініна, М. Гринберг // СМ. – 1952. – № 6; Дивна історія // Радянське мистецтво. – 1952. – № 30; *Миколаєнко К.* Нові книжки / К. Миколаєнко // Мистецтво. – 1963. – № 5; *Лисенко О.* Цінне дослідження / О. Лисенко // Радянська культура. – 1958. – 19 січ.

Електр. рес.: Михайлов Миколай Микитович // Йосиф Египетський : Інформаційний блок. Библиотека. Словарь. Музыканты. – Режим доступу: http://josef-egipetsky.narod.ru/Slovar/People/13m315mihaylov_nn.htm. – Загл. с екрана; Михайлов Николай Никитович // Словари и энциклопедии на Академикe : Большая биографическая энциклопедия. – Режим доступу: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_biography/84144/%D0%9C%D0%B8%D1%85%D0%B0%D0%B9%D0%BB%D0%BE%D0%B2. – Загл. с екрана; Михайлов Н. Н. // Генеалогическое дерево, история семьи / familyface.com. – Режим доступу: <http://familyface.com/zauth/auth/login/char/13/page/355>. – Загл. с екрана.

Михайловський Іван Дмитрович (23.02.1874, Одеса – 06.11.1933) – флейтист, педагог, концертний виконавець. Член Київської філії МТЛ у 1928.

Закінчив Петербурзьку консерваторію по класу флейти у проф. Ф. Степанова (1899). Був солістом Маріїнської опери у Санкт-Петербурзі (1899–1917), де виконував провідні партії. Протягом 1900–1918 викладав у музичних школах і Народній консерваторії Санкт-Петербурга. Гастролював Європою з концертами разом з відомою співачкою Л. Я. Литківською. Під час Жовтневої революції керував військовими оркестрами. У 1918, переїхавши до Києва, був зарахований на посаду першої флейти в оркестр оперного театру. Водночас працює старшим лектором і викладачем гри на флейті та деканом оркестрового відділу Муз.-драматичного ін-ту ім. М. В. Лисенка. У 1920-х займається концертною діяльністю. Організатор квартету професорів Київської консерваторії. До 1933 – соліст оркестру Київського театру опери і балету. Похований на Лук'янівському цвинтарі.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1886. – 48 арк.

Літ.: *Проценко Л.* Лук'янівське цивільне кладовище: путівник / Л. Проценко, Ю. Костенко. – Київ : Інтерграфік, 1998 (перевид. 2001); *Хроніка // Музика.* – 1924. – № 4–6; *Якименко С.* Ростислав Михайлівський: учитель, поет, краєзнавець і дослідник / С. Якименко // Західний Вісник. – 2014. – 9 трав. – URL : http://zahidonline.com/news/article/rostislav_mihajlovskij_uchitel_poet_kraznavec_dosldnik/.

Електр. рес.: Житловий будинок, початку 20 ст., в якому проживали... // Звід пам'яток історії та культури. – Режим доступу: http://pamyatky.kiev.ua/streets/gogolivska/zhitloviy-budinok-poch-20-st_-v-yakomu-prozhivali-artobolevskiy-v_m_-linka-n_v_-mihaylovskiy-i_d_-tulub-p_o. – Назва з екрана; Михайловський Іван Дмитрович // Вікіпедія. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>. – Назва з екрана; Михайловський І. Д. // Проблематика розвитку флейтового виконавства. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vdakk/2012_2/37.pdf. – На-

зва з екрана; 23.02.1874 – 140 років тому народився Михайлівський Іван... // Народний Рух України : Новини : Лютий. – Режим доступу: <http://www.nru.org.ua/important/?id=418>. – Назва з екрана.

Михальчук Валер'ян Логвинович (21.01.1901, м. Гайсин, тепер Вінницької обл. – 03.09.1937, Київ) – філолог, педагог, композитор-аматор, хоровий диригент, член Подільської філії МТЛ. Входив до складу Бюро диригентів МТЛ (від лютого 1925). Член Київської філії МТЛ у 1928. Оглядач журн. «Музика».

Син робітника поштово-телеграфної контори. Здобув вищу освіту. Був одружений, проживав із сім'єю у Гайсині по вул. Монопольній. У 1923 вступив до Подільської філії МТЛ. Обіймав у Гайсині посаду музкора, в обов'язки якого входило хронікування діяльності Подільської філії МТЛ, про що до Центрального Правління МТЛ у Києві було відправлено «Сповідання» від 10.04.1924. Був людиною великого музичного таланту, якому відсутність професійної музичної освіти не завадила обіймати посаду диригента Гайсинського хорового колективу «Зірка». Під час перебування у Гайсині підтримував дружні і творчі стосунки з засновником і керівником цього колективу Д. Балацьким. Наприкінці 1927 – початку 1928 переїхав до Києва. Працював диригентом оркестру Українського радіо. Репресований за статтею «підготовка контрреволюційних злочинів» з конфіскацією майна. Розстріляний у Києві.

Тв.: «Нашо, наше тобі». Для тенора (рукопис; до 1924); «Одну я любив». Для баритона (рукопис; до 1924), «Сидить дід». Обробка нар. пісні для хору (автограф з дарчим написом С. Дурдуківському; 1932), «На кораблі». Мішаний хор з фп. (сл. автора; рукопис; 1930-ті), «Пісня оборони». Для голосу з фп. (сл. автора; рукопис; 1930-ті), «15 жовтня». Для голосу з фп. (сл. В. Сосюри; рукопис; 1930-ті), «Тристан коня сідлав». Для чоловічого хору (сл. М. Рильського; рукопис; 1930-ті).

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Документи про діяльність музичних осередків Поділля за 1923–25 рр. – № 537. – Арк. 3; [Михальчук В.]. Інвентарний каталог Музично-теоретичної бібліотеки ім. К. Стеценка / колишньої нотозбірні Дніпросоюзу / при Музичному товаристві ім. Леонтовича. 30 серпня 1918 – 16 травня 1924. – № 944. – 146 арк. (записи № 2202, 2203); [Михальчук В.]. Каталог нотних рукописів. – № 1268, 1271–74, 1442; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1886. – 48 арк.

Електр. рес.: Гайсин // Вікіпедія. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>. – Назва з екрана; Гайсин // Надо знать. – Режим доступу: <http://nado.znate.ru/>. – Назва з екрана; Михальчук Валер'ян Логвинович // Рішення по кримінальній справі. Дата. Вид та термін покарання. – Режим доступу: <http://kiev.convdocs.org/docs/7581/index-57756.html?page=26>. – Назва з екрана; Михальчук Валер'ян Логвинович // Списки жертв : Меморіал. – Режим доступа: http://stalin.memo.ru/regions/rp81_9.htm. – Загл. с екрана.

Мідяний Василь (?–?) – співак. Входив до складу Вокального квартету імені Я. С. Степового у 1922–24.

Арх.: Особовий склад Вокального квартету ім. Я. Степового при Музичному товаристві ім. Леонтовича. 6 січня 1922–10 квітня 1924 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 725. – Арк. 1, 4–8.

Мізерницький Олександр Михайлович (1883 – після 1937) – педагог, освітньо-громадський діяч, організатор акцій МТЛ. Член Вінницької філії МТЛ.

Закінчив Київський університет св. Володимира. Брав участь у революційному русі, був неодноразово засуджений, перебував у політичній еміграції. У 1920-ті викладав у Вінницькому учительському ін-ті, працював у губернській Політосвіті, входив до складу правління «Робос». У 1920–21 очолював Миколаївський та Полтавський відділи народівити. Його кандидатуру було запропоновано на посаду завідувача губвідділу Київської народівити. Вступив до Вінницької філії МТЛ, у 1922–25 перебував у складі Правління філії. У 1927 ввійшов до складу Комісії з підготовки Всеукраїнської правописної конференції. Був заарештований 1934 чи 1937. Подальша доля невідома.

Арх.: [Мізерницький О. М.]. – ДАВО. – П. 521. – Оп. 1. – Спр. 13. – Арк. 61.

Літ.: *Марочко В.* Репресовані педагоги України: Жертви політичного терору (1929–1941) / В. Марочко, Г. Хілліг. – Київ : Науковий світ, 2003; *Семенко Л.* Їх поєднала пісня Леонтовича: Нариси з історії музичного життя в Україні 1910–1930 / Л. Семенко. – Вінниця. – 2007; *Хиллиг Г. А. М.* Мізерницький – перший «шеф» заведуючого колонией А. С. Макаренка / Г. Хиллиг // Історична пам'ять. – 2003. – № 1–2. – URL : <http://libgonchar.org/>; *Виговський М.* Партійно-радянська еліта в органах освіти УРСР початку ХХ ст. (огляд фондів ЦДАВО України) / М. Виговський // Архіви України. – 2004. – № 4–6.

Електр. рес.: Київська Округна Комісія по Справах Виборів до Установчих Зборів Української Народної Республіки. // НБУВ : Відділ стародруків і рідкісних видань : Листівки періоду (1880–1945). – Режим доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua> – Назва з екрана; Українське правописне питання. Новітня історія (від кінця 20-х до кінця 80-х років ХХ ст.) // Російсько-українські словники. – Режим доступу: <http://r2u.org.ua/node/57>. – Назва з екрана.

Міць Микола Якович (1893–?) – диригент, музично-громадський діяч. Організатор Катеринославської філії МТЛ.

Закінчив 6 класів реальної школи, здобув середню музичну освіту. Організатор хорових колективів і симфонічних оркестрів у Катеринославі (тепер Дніпропетровськ). Під його орудою діяли Капела ім. М. Лисенка, Державна капела «Зоря» і Державний оркестр, що мали славу потужних творчих мистецьких колективів округи. Основу репертуару становили твори українських композиторів – М. Вериківського, Р. Глієра, М. Лисенка, М. Леонтови-

ча, К. Стеценка, Б. Яворського та ін., а також твори російської та західноєвропейської класики, передусім А. Аренського, О. Даргомижського, Ф. Ліста, Ф. Мендельсона, В. Моцарта, Е. Направника, С. Рахманінова, Р. Шумана. З нагоди проведення урочистого вечора, присвяченого 84-й річниці від дня народження М. Лисенка, капелюю «Зоря» було підготовлено велику концертну програму з творів композитора, що включала романси, обробки народних пісень, кантати «Іван Гус» та «Б'ють пороги» (сл. Т. Шевченка), хори з опер «Утоплена» і «Зима і Весна». У новому концертному сезоні 1926–27 під орудою митця у виконанні різних колективів Катеринославщини було виконано хореографічну постановку веснянок та історичних пісень в обробці М. Лисенка, октет а саррелла «Ой, у полі жито», «Вечорниці» П. Ніщинського та кантату–поему «Хустина» Л. Ревуцького.

Арх.: Документи про заснування та діяльність Дніпропетровської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 525. – 35 арк.

Могила див. Сак Пантелеймон

Могілянський Дмитро Михайлович див. Тась Дмитро

Молодовський (?–?) – балалаечник. Член Київської філії МТЛ у 1928. Організатор оркестру «МіК» (мандолін і концертин).

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Документи про заснування та діяльність гуртка аматорів «МіК» за 1925–30 рр. – № 732. – 13 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.

Мончинська Олена Дмитрівна (?–?) – сестра композитора М. Д. Леонтовича. Почесний член ВКВПЛ–МТЛ.

З дитинства грала на балалайці і брала участь у музикуванні разом з іншими членами родини. Здобула освіту у Київській консерваторії. Була знайома з багатьма відомими музикантами і діячами української культури. За дорученням МТЛ у Гайсинському повіті займалася підготовкою відкриття Музею М. Леонтовича, де зібрала експозицію з особистих речей композитора, рукописів музичних творів і методичних праць.

Арх.: Звернення Тульчинської філії Всеукраїнської профспілки працівників освіти до Комітету. – 14 лютого – 27 грудня 1921. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 44. – 11 арк.

Музика Ольга Григорівна (1903–?) – робітниця, музикант-аматор. Входила до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича (1922–25).

Арх.: Особовий склад Студії за 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – 61 арк.

Мурашко П. Я. (1902–?) – службовець, музикант-аматор. Входила до складу Хору-студії ім. К. Стеценка (1922–25).

Працювала в Міністерстві внутрішніх справ (від 1918), кооперативній спілці «Дніпросоюз» (від 1920). Захоплювалася хоровим співом, співала в мандрівній капелі.

Арх.: Хор-студія ім. К. Стеценка. Документи про діяльність студії за 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 727. – Арк. 14–20.

Навроцький Андрій Федорович (1881–?) – учитель, музикант-аматор. Член Одеської філії МТЛ.

Мав незакінчену вищу освіту. Викладав у першій українській Торговельно-промисловій школі Одеси.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Одеської філії. 20–25 вересня 1925 р. – № 144–159. – 16 од. зб. – 16 арк.; Документи про заснування та діяльність Одеської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1924–28 рр. – № 533. – 31 арк.

Надененко Федір Миколайович (26.02.1902, м. Льгов, тепер Курської обл., РФ – 02.12.1963, Київ) – композитор, піаніст, хормейстер, редактор. Дійсний член МТЛ у 1924–26. Член Київської філії МТЛ у 1928–30. Член Спілки композиторів України.

Закінчив Музично-драматичну школу М. В. Лисенка (1914), Київську консерваторію (1921, клас фп. Ю. Турчинського, клас композиції Б. Яворського), історико-філологічний факультет Київського університету (1924). Працював концертмейстером і хормейстером оперних театрів у Києві (1926–35, 1942–43) і Ленінграді (1936–37; тепер С.-Петербург). Обіймав посаду художнього керівника Київської філармонії (1945–46) та Української державної капели бандуристів (1947–49). Від 1952 – редактор вид-ва «Мистецтво» у Києві. Редактор повного зібрання творів М. В. Лисенка. Похований на Байковому кладовищі.

Тв.: вокально-симфонічні – «Корейська сюїта» (1950), «Поема» (1953); кантата для капели бандуристів (1948); *фортепіанні* – «Танцювальна сюїта» (1959), цикл «Акварелі» (1961), 5 дитячих п'єс на українські теми (1925); *вокально-хорові* – на тексти Т. Шевченка (хори «Барвінок цвів і зеленів», «На вгороді коло броду», «Світе ясний», «О люди! Люди небораки!», «Закувала зозуленька» та ін., романси «На улиці невесело», «Серенада Яреми» (із поеми «Гайдамаки»), «Ой пішла я у яр за водою», «Од села до села» (всі 1939–63), хори на тексти І. Франка, Лесі Українки, О. Пушкіна, М. Лермонтова, І. Вазова, В. Сосюри, М. Рильського та ін.; *вокальні* – романси (понад 100) на сл. М. Лермонтова (1938–39), І. Франка (1939), М. Гоголя, Р. Тагора, сучасних поетів; пісні, обробки українських народних пісень.

Пр.: Будова музичної мови (Виклад системи Б. Яворського). – Харків, 1925. – Вип. 1; Я. С. Степовий. – Київ, 1950.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1927 р. – № 61. – 22 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1929, 1930 рр. – № 1987. – 22 арк.

Літ.: Малишев Ю. Відбитим світлом / Ю. Малишев // Солоспів. – Київ, 1968; Герасимчук М. Романси Надєненка / М. Герасимчук // Україна. – 1977. – № 9.

Електр. рес.: Випускники Київської консерваторії // Bookslls.Net. – Режим доступу: <http://www.booksllc.net/book.cfm?id=5979289>. – Назва з екрана; День смерті українського композитора, піаніста, хормейстера // ПРО : Інформаційна агенція культурних індустрій : Дні скорботи. – Режим доступу: <http://i-pro.kiev.ua/events/2014-12-02>. – Назва з екрана; Надєненко // Ізборник : Шевченківський словник : у 2 т. Т. 2. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/shevchenko/slovn27.htm>. – Назва з екрана; Надєненко Федор Николаевич // Словари и энциклопедии на Академикe. – Режим доступу: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_music/5349/. – Загл. с екрана; Надєненко Федір Миколайович // Фонди ЦДАМЛІМ України : путівник. – Режим доступу: <http://csam.archives.gov.ua/includes/uploads/2014/08/NDA.pdf>. – Назва з екрана; Надєненко Федор Николаевич (1902–1963) // Байковe кладбище. – Режим доступу: <http://kiev-necropol.narod.ru/NadenenkoFN.html>. – Загл. с екрана.

Назаренко Іван Карпович (1901–?) – економіст, педагог. Член Харківської філії МТЛ.

Закінчив Інститут народного господарства та Кооперативний інститут ім. А. Н. Головачанського у Харкові. Викладав у Харківській залізничній музичній студії, займався перекладами вокальних текстів на українську. За додатковим списком у 1925 обрано до особового складу МТЛ.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1925 р. – № 59. – Арк. 3; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб та організацій Харківської округи. 1925 р. – № 179–203. – 25 од. зб. – 27 арк.

Назимов Василь Павлович (1894, Одеса – 13.12.1937) – музикант-аматор, педагог, суспільний діяч. Член Вінницької філії МТЛ.

Закінчив Одеський інститут соціального виховання. Викладав на державних курсах українізації, працював декламатором на Одеському радіо. У 1920-х переїхав до Вінниці, де вступив до Товариства Леонтовича. У подальшому спрямував свою діяльність у напрямі організації процесів музичного просвітництва в окрузі. За звинуваченням у належності до справи СВУ вперше заарештований у 1929. Репресований і страчений 1937 за звинуваченням у зв'язках з УВО.

Арх.: [Назимов В.П.]. – ДАВО. – Ф. 6023. – Оп. 4. – Спр. 6080.

Літ.: Семенко Л. Їх поєднала пісня Леонтовича: Нариси з історії музичного життя в Україні 1910–1930-х років / Л. Семенко. – Вінниця, 2007.

Наумов (?–?) – піаніст. Член Київської філії МТЛ у 1928.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1986. – 48 арк.

Невермор див. *Ткаченко Юрій Данилович*

Нейман Борис Володимирович (1888, Миколаїв – 1969, Москва) – історик літератури, театрознавець, поет, лектор. Член редколегії журн. «Музика» у 1923. Доктор філологічних наук, професор.

Закінчив Київський ун-т Св. Володимира, учень В. Перетца. У ранньому віці захоплюється поезією і починає писати ліричні вірші. Більшість із них створює протягом 1907–09 – це майже 70 творів, на яких позначився вплив О. Блока і К. Бальмонта. У 1909–10 деякі з віршів публікує у «Студенческом альманасі» і «Киевской мысли». У 1920-ті роки працює лектором у Київській консерваторії, знайомиться з провідними діячами української культури – київськими музикантами, письменниками, що входили до складу МТЛ. Бере активну участь у творчих зустрічах композиторів і музикознавців, «вечорах сучасної поезії», обговореннях завдань українського мистецтва, запроваджених Товариством Леонтовича, передусім у роботі наукових семінарів (т. зв. «Вівторків»). На початку 1930-х репресований. Після звільнення переїхав до Москви, де викладав в університеті. Був знайомий і товаришував з багатьма діячами російської культури, передусім з Б. Пастернаком. Присвятив себе дослідженню творчості М. Лермонтова, О. Пушкіна, Вальтера Скотта, П. Куліша, С.Єсеніна. Автор 160 літературознавчих праць.

Пр.: Влияние Пушкина в творчестве Лермонтова. – Київ, 1914; Куліш і Вальтер Скотт / Пантелеймон Куліш. Збірник. – Київ, 1927; Ключки воспоминаний. – Москва, 1969; Стих Некрасова / Б. В. Нейман // Некрасов в школе : сб. статей. – Москва, 1960. – URL : <http://library.ntspi.ru>; Нові книжки про музику // Музика. – 1923. – № 3–5; Историко-музичний метод // Музика. – 1924. – № 4–6; Перші підсумки вивчення музики // Музика. – 1924. – № 7–9.

Арх.: Списки особового складу журналу «Музика». – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1560. – 4 арк.

Електр. рес.: Нейман // Ізборник : Енциклопедія українознавства. Словникова частина. Т. 5. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/encycl/euii132.htm>. – Назва з екрана; Учитель и его ученики (Памяти академіка В. Н. Перетца) Ч. 1 // Асоціація європейських журналістів. – Режим доступу: <http://www.aej.org.ua/History/1470.html>. – Назва з екрана.

Нефелова К. М. (?–?) – артистка. Входила до складу Вокального квартету імені Я. Степового (1921–23).

Арх.: Особовий склад Вокального квартету ім. Я. Степового Музичного товариства ім. Леонтовича. 6 січня 1921–23 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 725. – 13 арк.

Ницай Іван Ареф'євич (1895, Чернігів – 10.02.1938, м. Чиб'ю, тепер Республіка Коми, РФ) – учитель, композитор-аматор. Організатор Чернігівської філії МТЛ. Виконував обов'язки секретаря Першого Пленуму ВУТОРМУ (1927). Член Музичної секції т-ва «Плуг».

Закінчив ІНО і Музпрофшколу в Чернігові. Викладав у школі та ІНО. Ініціатор проведення на Чернігівщині хорової олімпіади до Шевченківських свят, конкурсна програма якої передбачала виконання «Жалібного маршу» М. Лисенка, «Хустини» Л. Ревуцького та «Заповіту» Б. Яворського. Під його керівництвом з конкурсною програмою виступив хор Чернігівського ІНО. Розробив пропозиції щодо підготовки звітної документації для регіональних відділень і філій МТЛ. Заарештований 08.12.1937. Відбував покарання в Ухтпечлазі (тепер Архангельська обл., РФ). 25.12.1937 засуджений до страти.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1927 р. – № 61. – 22 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб, хору при Будинку освіти і Музпрофшколи м. Чернігова. 1925 р. – № 204–217. – 14 од. зб. – 14 арк.; Діяльність Чернігівської філії за 1923–27 рр. – № 547. – 91 арк.; Документи про діяльність Київської філії ВУТОРМУ за 1928 р. – № 991. – Арк. 8.

Електр. рес.: Ницай Иван Арефьевич // Книга памяти : Республика Коми. – Режим доступа: <http://www.memo.ru/memory/komi/komi23.htm>. – Загл. с экрана; Ницай Иван Арефьевич // Списки жертв : Жертвы политического террора в СССР. – Режим доступа: <http://lists.memo.ru/d24/f400.htm>. – Загл. с экрана; Ницай Иван Арефьевич // Центр генеалогических исследований. – Режим доступа: <http://rosгенеa.ru/?alf=14&serchcatal=%CD%E8%F6%E0%E9&r=4>. – Загл. с экрана.

Олександр Хведорович *див. Волошин Олександр Федорович*

Опаловська Неоніла Іванівна (1885–?) – учителька, піаністка. Член Кам'янець-Подільської філії МТЛ.

Здобула середню спеціальну освіту. Викладала співи та фортепіано у школі.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Кам'янець-Подільської філії. 1–21 липня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 128–139. – 12 од. зб. – 23 арк.

Опішнянський гончар *див. Сластіон Опанас Георгійович*

Опришко Микола Васильович (06.10.1898, с. Рогозів, тепер Київської обл. – 21.09.1941, загинув у бою під с. Чорнухи Полтавської обл.) – бандурист і хоровий диригент. Дійсний член МТЛ у 1924–26. Член Київської філії МТЛ.

Здобув освіту в Музично-драматичному ін-ті ім. М. В. Лисенка, де по закінченні навчання викладав гру на бандурі. Від 1928 – член Першої української капели кобзарів, протягом 1930–33 її художній керівник і диригент. Від 1935 – організатор і керівник Ансамблю бандуристів Радіокомітету України, з 1938 – Ансамблю української пісні при Донецькій філармонії.

Тв.: Школа гри на бандурі / ред. А. Омельченко. – Київ, 1967.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–1925 рр. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.

Орешкевич Федір Гаврилович [24.04(06.05).1872, Одеса – 02.10.1932, Київ] – співак (тенор). Член Київської філії МТЛ. Герой України (1924).

Закінчив юнкерське училище, служив у Російській армії. По закінченні служби брав приватні уроки співу у Ф. Гущина в Петербурзі (1897–1900). Соліст Маріїнського (С.-Петербург, 1901–04), Варшавського (1904–06), Київського (1906–13, 1915–25) оперних театрів. Гастролював у Варшаві (1907), Москві (1909), Катеринославі (1910). У 1920-ті роки обіймав посаду професора Київської консерваторії та Музично-драматичного ін-ту ім. М. В. Лисенка. Серед його учнів – відома співачка В. Гужова. У 1920–25 працював головним режисером Київської опери. Багато часу приділяв популяризації українського музичного мистецтва, організації вечорів української пісні, концертів з творів українських композиторів – М. Лисенка, Я. Степового, К. Стеценка та ін. Першим із українських співаків записав свій голос на грамплатівку, виконавши романс М. Глінки «Гуде вітер вельми в полі» (С.-Петербург, «Грамофон», 1900).

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.

Літ.: Левик С. Записки оперного певца / С. Левик. – Москва, 1955; Лисенко І. Федір Орешкевич / І. Лисенко // Музика. – 1972. – № 4.

Осинський Максим Олександрович (1900–?) – диригент. Член Волинської філії.

Закінчив Укрпедкурси в Коростені. Від студентських часів керував там хоргуртком.

Арх.: Анкети про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича музичних осередків Волині та їх керівників. 11 квітня – 25 червня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 118–120. – 3 од. зб. – 3 арк.

Охріменко Сергій див. Єфремов Сергій Олександрович

Павлуцький Григорій Григорович (1861, Київ – 15.03.1924, там само) – мистецтвознавець, педагог. З 1921 член ВКВПЛ–МТЛ від Всеукраїнського ін-ту народної освіти (тепер Національний ун-т імені Т. Г. Шевченка).

Закінчив Київський університет Св. Володимира (1886), його викладач і професор (від 1897). Досліджував історію архітектури та народно-декоративне мистецтво України. Автор праць про архітектурні пам'ятки Київщини та Чернігівщини.

Тв.: Дерев'яні і кам'яні храми на Україні. – Київ, 1905; Історія українського орнаменту. – Київ, 1927.

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 56. – 58 арк.

Павлюк Анатолій Карпович (1900–?) – журналіст, музичний кореспондент, кооператор. Член Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–25. Секретар тимчасового бюро музкорів журн. «Музика». Музкор Київської філії МТЛ.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1927 р. – № 61. – 22 арк.; Анкети та заяви музичних осередків Києва та їх керівників про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. – 1924–26 рр. – № 230–242. – 13 од. зб. – 16 арк.; Особовий склад Студії за 1922–25 рр. – № 716. – 61 арк.

Падалка Іван Іванович [15(27).10. 1894, с. Жорнокльови, тепер Черкаської обл. – 13.07.1937, ?] – живописець і графік. Увійшов до основного складу МТЛ за додатковим списком. Член Харківської філії МТЛ.

Навчався в Художньо-промисловій школі ім. М. В. Гоголя в Миргороді (1910–12), Київському художньому училищі (1913–17; майстерня І. Селезньова), українській Академії мистецтва (1917–20; майстерня М. Бойчука). Був слухачем Муз.-драматичного ін-ту в Харкові. Викладав у Миргородському (1920–21) та Межигірському (1921–25) керамічному технікумах, Харківському (1925–34) та Київському (1934–36) художньому ін-тах. Автор ілюстрацій до «Кобзаря» Т. Г. Шевченка (1920) і малюнків до «Слова о полку Ігоревім» (1928), майстер з виготовлення декоративних тарілок, лубків, розпису плакатів. Репресований 1937. У с. Жорнокльови 1994 встановлено пам'ятник (скульптор І. Коломієць).

Тв.: розписи у т. зв. Луцьких казармах (1919; Київ, у співавторстві); картини – «Атака Червоної кінноти», «Фотограф на селі», «Молочниця» (всі 1927); «Дніпрельстан» (1928; графічна серія); фреска «Відпочинок» (1933–35; Харків); «Яблуня» (1936; картон тематичних килимів).

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1925 р. – № 59. – Арк. 3; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб та організацій Харківської округи. 1925 р. – № 179–203. – 25 од. зб. – 27 арк.

Літ.: Блюміна І. Іван Падалка повертається / І. Блюміна // Вітчизна. – 1994. – № 9–10.

Панасенко Степан див. *Васильченко Степан Васильович*

Панченко-Чаленко Кирило Михайлович (1888–?) – співак, суспільно-громадський діяч. Член Одеської філії МТЛ.

Здобув вищу музичну освіту. Соліст Одеської опери. Голова Художньої комісії при Українському Національному Комітеті. 10 вересня 1929 заарештований у справі СВУ. Подальша доля невідома.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Одеської філії. 20–25 вересня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 144–159. – 16 од. зб. – 16 арк.

Лит.: Білокінь С. Справа «Спілки визволення України» й перспективи її дальшого вивчення / С. Білокінь // Історіографічні дослідження в Україні : зб. наук. пр. – 2012. – Вип. 22. – URL : <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/40026>; Мірчук П. Нарис з історії ОУН. 1920–1939 / П. Мірчук. – Мюнхен ; Лондон ; Нью-Йорк, 1968.

Електр. рес.: В обороні мистецької спадщини: історик мистецтва Федір Ернст // Сергій Білокінь : Історик України. Персональний сайт. – Режим доступу: <http://www.s-bilokin.name/Personalia/Ernst/ScientificCorporation.html>. – Назва з екрана; Київська вчена корпорація : Будинок вчених, його вчені й гості // Сергій Білокінь : Історик України. Персональний сайт. – Режим доступу: <http://www.s-bilokin.name/Personalia/Ernst/ScientificCorporation.html>. – Назва з екрана; Програма № 9, присвячена 90-ій річниці створення Національної академії наук України та справі «Спілки визволення України». Панченко-Чаленко К. М. // Офіц. веб-сайт Ін-ту національної пам'яті. – Режим доступу: <http://www.memory.gov.ua/ua/publication/content/980.htm>. – Назва з екрана.

Папа-Афанасопуло Сергій Юрійович (17.10.1878, Рязань, тепер РФ – після 1947, ?) – диригент, хормейстер, педагог, аранжувальник народних пісень. Один із засновників і голова Подільської філії МТЛ. Організатор і диригент Хорової капели ім. М. Леонтовича у Вінниці. Нагороджено медаллю «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні».

Народився у дворянській родині. За походженням – грек. Володів, окрім української і російської, польською, німецькою та французькою мовами. Закінчив Київський кадетський корпус (1899), вчителював на Київщині та Волині. Викладав математику у Київському кадетському корпусі, водночас працював регентом кадетської церкви, вів співи в корпусі, збирав народні пісні та писав музичні твори. У 1907 вперше заарештовано за організацію Селянської спілки. Протягом 1917–19 працював регентом Софіївського собору. Був щирим прихильником УНР, часто зустрічався з М. Леонтовичем, який записав від нього декілька народних пісень, серед них – «Попід яром, яром» та «Одна гора високая». Після евакуації із Києва 1919 Кадетського корпусу працював у Немирові та Вінниці у губфінвідділі та регентом хору Казанської церкви. У 1924 отримав посаду директора Музичного технікуму. Будучи диригентом Вінницького церковного хору УАПЦ, познайомився з

видатним у майбутньому релігійним діячем-емігрантом Іваном Теодоровичем, що справило помітний вплив на світогляд митця. З середини 1920-х жив і працював у Харкові, де обіймав посаду начальника відділу Наркомфіну (1925–29), брав активну участь у створенні харківської філії «Укрфілу», писав рецензії до музичної рубрики газет «Вісті», «Харківський робітник», «Комуніст». Працював директором пересувного Українського оперно-балетного театру (більш відомого як Другий ДРОТ), відкриття якого відбулося виставою «Тарас Бульба» М. Лисенка 1 грудня 1929 у Вінниці. У репертуарі Театру йшли такі опери, як «Русалка» О. Даргомижського, «Чіо-Чіо-Сан» Д. Пуччіні, «Кармелюк» В. Костенка, «Купала» А. Вахнянина та ін. Переїхавши з театром до Дніпропетровська і відчуваючи матеріальну скруту, влаштувався додатково на державну службу в Наркомгосп (1931–35). Після 1935 переїжджає до Києва, де очолює хоріві колективи при Паровозо-ремонтному заводі та привокзальній пошті. У 1937 за «контрреволюційну агітацію... та активну участь в Українській військово-повстанській організації» його заарештовують. Внаслідок «встановленого» в ході слідства зв'язку з контрреволюційною націоналістичною організацією, «сформованою на базі Вінницької філії МТЛ», митця засуджують до 3-річного покарання в алма-атинській (тепер Алмати, Казахстан) в'язниці. У 1940 був звільнений без права в'їзду в Україну. Працював начальником планово-фінансового відділу станції Акмолінськ Карагандинської залізниці, очолював там місцевий хор. Двічі звертався з проханням про отримання дозволу переїхати в Україну, де у Харкові мешкала хвора дружина, але прохання було відхилено. Реабілітований 1989 р.

Тв.: «Вспомним вас» (Marche funebre) у супроводі фп. (сл. Г. Вяткіна). – Київ: Вид-во Л. Ідзіковського, [б. д]. – URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_vfmf/cgiirbis_64.exe.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Вінницької філії. – № 124–137. – 4 од. зб. – 8 арк.; Анкети керівників музичних осередків Поділля. 1925 р. – № 255–256. – 2 од. зб. – 2 арк.; [Папа-Афанасопуло] : ЦДАГО. – Ф. 263. – Оп. 1. – Спр. 65327; ДАВО. – Ф. Р-254. – Оп. 1. – Спр. 129.

Лит.: Ревуцький В. По обрїю життя. Спогади / В. Ревуцький. – Київ, 1998; Єфимов Л. Кулі для них приготували задовго до арешту / Л. Єфимов // Дзеркало тижня. – 1998. – 28 черв.; Семенко Л. Їх поєднала пісня Леонтовича Нарис про музично-культурне життя України у 1910–1930-х роках / Л. Семенко. – Вінниця, 2007; Семенко Л. Диригент Сергій Юрійович Папа-Афанасопуло / Л. Семенко // Вінниччина: минуле та сьогодні: Краєзнавчі дослідження : матеріали XXI Вінниц. історико-краєз. конф., 25–26 жовт. 2007 р. – Вінниця, 2007; Черкашина О. Становлення хорового виконавства на Поділлі у міжвоєнний період / О. Черкашина // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури. – 2011. – № 26. – URL : <http://book.net/index.php?p=achapter&bid=3959&chapter=1>; Єфимов Л. Пули для них приготували задовго до арешта. Массовий отстрел музыкантов по разнарядкам ЦК ВКП(б) / Л. Єфимов // Зеркало недели. – 1997. – 27 июня. – URL : http://gazeta.zn.ua/SOCIETY/puli_dlya_nih_prigotovili_zadolgo_do_aresta.html.

Електр. рес.: Вспомним вас (Marche funebre) // Any book: Библиографический поиск книг. – Режим доступа: <http://any-book.ru/book/show/id/1797425>. – Загл. с экрана.

Папарук Лідія Петрівна (1900–1975) – співачка хору, аматорка. Входила до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–1925. Дружина Павла Григоровича Тичини, берегиня меморіального Музею-квартири і особистої бібліотеки поета.

Здобула вищу освіту. Співала у хорі МТЛ, де ймовірно познайомилася з П. Тичиною. Разом зі своїм чоловіком виступила ініціатором і організатором заснування і відкриття у Києві бібліотеки для дітей при школі (тепер СШ № 136). У 1926 бібліотеку було підпорядковано Наркомосу України, як самостійну дитячу бібліотеку.

Арх.: Особовий склад Студії за 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – 61 арк.

Літ.: Камінчик А. Труба / А. Камінчик // Київ, 1993. – № 7; Губар О. Україно моя, моя люба Вкраїно / О. Губар // Кримська світлиця. – 2012. – 16 берез.

Електр. рес.: [Папарук Л. П.] // Миська спеціалізована молодіжна бібліотека «Молода Гвардія» (Київ). – Режим доступа: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>. – Назва з екрана; [Папарук Л. П.] // Музей-квартира Павла Тичини: Віхи історії літературно-меморіального Музею-квартири Павла Тичини. – Режим доступа: <http://tychyna.com/index.php/kramnychka/istoriia-muzeiu-kvartyru>. – Назва з екрана; [Папарук Л. П.] // До «Лідиного дня» готуються в Музеї Павла Тичини / Prostir. Muztum: Музейний простір України. – Режим доступа: <http://prostir.museum/ua/post/29806>. – Назва з екрана.

Парфілов Яким Іванович (1883–?) – учитель. Член Волинської філії МТЛ. Музкор журн. «Музика».

Здобув загальну середню освіту, закінчив диригентські курси. Від 1903 працював викладачем теорії музики та співу в школі, був керівником хору Житомирських Укрпедкурсів ім. М. Драгоманова.

Арх.: Анкети про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича музичних осередків Волині та їх керівників. 11 квітня – 25 червня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 118–220. – 3 од. зб. – 3 арк.

Літ.: Єршов В. PATRIAE PATRES. Михайло Петрович Кудрицький / В. Єршов // Волинь-Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. 2002. – Вип. 9. – URL : Режим доступа : http://www.archive.nbuv.gov.ua/portal/SocGum/vg/2002_9/2_9.pdf.

Пархоменко Борис Омелянович (1894–?) – урядовець. Входив до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у Києві у 1922–1925.

Арх.: Особовий склад Студії за 1922–25 р. – № 716. – 61 арк.

Пархоменко Микола Омелянович ? (1896–?) – робітник. Входив до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у Києві у 1922–1925.

Арх.: Особовий склад Студії за 1922–25 р. – № 716. – 61 арк.

Петлішенко Іван *див Мар'яненко Іван Олександрович*

Петрушевський Василь Григорович (21.12.1869, с. Косарі, тепер Черкаської обл. – ?) – композитор, хормейстер, бібліотекар, науковець. Дійсний член МТЛ від 1923. Член Київської філії МТЛ у 1928. Завідувач музичного відділу ВБУ. Один із перших дослідників життя і діяльності Артемія Веделя та видавців його творів в Україні.

Навчався в Київській духовній академії (1887–91), водночас виконував обов'язки регента академічного хору (1888–91). По закінченні Київської духовної академії працював учителем музики в Київській духовній семінарії, деякий час викладав у Москві. Професійну музичну освіту здобув у Л. Малашкіна, М. Тутковського та Є. Ріба (ймовірно, у Київському відділенні РМТ). У 1920-х разом з тогочасними провідними громадсько-культурними діячами А. Альшвангом, М. Заньковецькою, К. Квіткою, П. Козицьким, Л. Курбасом, М. Микишею, П. Сеницею, Г. Хоткевичем брав активну участь у відродженні національної культури. Входив до складу делегатів Наради наукового комітету Консерваторії з питань заснування Центрального бібліотечного бюро музичної наукової літератури (від 1924). У 1924–26 працював бібліотекарем і завідувачем музичного відділу ВБУ, від 1928 – науковим співробітником цієї бібліотеки. У творчому доробку – наукові праці з історії церкви та музичного життя Київської духовної академії, надруковані здебільшого на сторінках часописів «Труды Киевской духовной академии» та «Руководство для сельских пастырей». Композиторський доробок митця в цілому представлений хоровими творами, що посідають вагоме місце в історії вітчизняного церковного виконавського мистецтва. Майже вся хорова спадщина митця зберігається в Нотній бібліотеці хору КДА, де представлено майже 41 од. зб. рукописів та друкованих видань, упорядкованих митцем – загалом понад сто духовних творів, що належать відомим і маловідомим митцям різних епох, а то й взагалі невідомим творів. Як регент-практик присвятив себе не тільки вдосконаленню виконавської майстерності хорових колективів, але й опікувався питанням збереження національної музичної спадщини, передусім через поповнення нотного фонду. Завдяки старанням митця до бібліотечного архіву КДА потрапили безцінні рукописи партитур і поголосників з духовною музикою відомих та маловідомих українських і зарубіжних композиторів, друковані твори Л. Малашкіна, А. Казбірюка, хорові концерти Д. Бортнянського за редакцією П. Чайковського (партитури та поголосники; видавництво П. Юргенсона, 1881), духовні композиції «Тебе поем» і «Отче наш» М. Мікуліна, «Гимн в честь святих Кирилла и Мефодия» П. Чайковського (останні дві В. Петрушевський отримав в дар

від професора Духовної академії К. Д. Попова). До архіву бібліотеки потрапили 53 партитури, датовані XVIII–XIX ст., для збереження яких митець доклав чимало зусиль (від редагування музичного тексту до переписування нот). Серед них – духовні твори О. Архангельського, М. Бахметьєва, А. Веделя, М. Виноградова, С. Давидова, Г. Ломакіна, О. Львова, Г. Львовського, Л. Малашкіна, представлено тут піснеспіви і маловідомих композиторів, таких, як Є. Воронов, І. Руденко, К. Вільбоа, П. Іванов. У доробку митця також два упорядкованих ним збірники – «Духовні твори А. Веделя» та «Обиход Киево-Печерской лаврь», виданих у Києві у 1910–15. Працював також над упорядкуванням «Сборника духовных песен, избранных из Богогласника и переложенных для хора» (М., 1899. – Вып. I; 1901. – Вып. II), подарованого ним «... в библиотеку Киевского академического хора от бывшего регента». Переважну більшість авторських хорових творів було видано за власний кошт у Москві в нотодрукарні П. Юргенсона. За його сприяння друкувалися в Україні й хорові твори тогочасних українських композиторів, передусім О. Кошиця та К. Стеценка.

Пр.: О личности и церковно-музыкальном творчестве А. Веделя: К истории Киево-академического хора и характеристике церковного пения в Киеве в конце XVIII века // Труды Киевской духовной академии. – 1901. – № 7.

Тв.: Избранные духовно-музыкальные сочинения А. Л. Веделя / сост. В. Петрушевский. – Київ, 1911; Церковные песнопения для хорового исполнения: Руководство для сельских пастырей. – Москва, 1907; Москва, 1908.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1923 р. – № 57. – 15 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1924 р. – № 58. – 171 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1925 р. – № 59. – 154 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1927 р. – № 61. – 22 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–25 рр. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.

Електр. рес.: Петрушевський Василь // «Наша Парафія»: Парафія святого Архистратига Михаїла, Київ, Пирогів. – Режим доступу: <http://www.parafia.org.ua/person/petrushevskij-vasyl/>. – Назва з екрана; Хвали, душе моя, Господа // Київська Православна Богословська Академія. – Режим доступу: <http://www.kda.org.ua/all-news/news/1322-khvaly-dushe-moia-hospoda.html>. – Назва з екрана.

Пивоварчук Є. А. (1889–?) – військовик. Входив до складу Хору-студії ім. К. Стеценка у 1922–25. Мав середню загальну освіту.

Арх.: Хор-студія К. Стеценка. Документи про діяльність студії за 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 727. – Арк. 14–20.

Підгорецький Борис Володимирович [25.03(06.04).1873, м. Лубни, тепер Полтавської обл. – 19.02.1919, Москва] – композитор, музичний кри-

тик, етнограф, педагог. Твори композитора виконувалися на започаткованих МТЛ «суботниках» з метою популяризації української музики.

Закінчив Варшавський музичний ін-т (1895). У 1900 переїхав до Москви, де вчився композиції у О. О. Ільїнського. У складі Музично-етнографічної комісії 1912 відряджений до України, де здійснив запис понад 120 хорових пісень, у тому числі обрядових. Повернувшись до Москви, від 1915 викладав хоровий спів у Народній консерваторії, працював музичним критиком у періодичних виданнях «Голос Москвь» та «Известия». В українському музичному середовищі користувався популярністю і зв'язків з Україною не втратив. У нотному каталозі Музично-теоретичної бібліотеки МТЛ ім. К. Стеценка зберігався клавір його опери на дві дії «Купальна іскра» (лібр. Л. Яновської), прем'єра якої відбулася 1901 у Києві. В авторському доробку – дві опери (друга – «Бідна Ліза», 1916), понад 100 романсів на тексти Т. Шевченка, І. Франка, О. Пушкіна, М. Некрасова, Г. Гейне, Дж. Байрона та ін., хорові твори і фортепіанні п'єси. Був одним із перших дослідників творчості композитора П. І. Сениці.

Тв.: Вибрані рецензії та статті / упорядкув., передне сл. та прим. К. Черпухової. – Київ, 1970.

Арх.: Підгорецький Б. В. Купальна іскра. Опера у 2-х діях. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 944 (запис1142); № 945 (запис 650).

Літ.: *Архимович Л. В.* Українська класична опера / Л. В. Архимович. – Київ, 1957; *Історія української дожовтневої музики* / ред. і упоряд. О. Я. Шпрее-Ткаченко. – Київ, 1969; *Михайличенко О. В.* Музично-педагогічна діяльність українських композиторів і виконавців другої половини XIX – початку XX ст.: історичні нариси / О. В. Михайличенко. – Суми : Видавничо-виробниче підприємство «Мрія-1», 2005; *Хроніки // Музика.* – 1924. – № 1–3.

Електр. рес.: Подгорецкий Борис Владимирович // Энциклопедии и словари. – Режим доступа: http://enc-dic.com/enc_music/Подgoreckij-B-V-5710/. – Загл. с экрана; 19 апреля 1919 года скончался Борис Подгорецкий, украинский композитор // Литопис «Відлуння епох». – Режим доступу: <http://litopys.net/ru/thisday/month/2/day/19/id/1848>. – Назва з екрана; Значение и толкование слова Подгорецкий Б. В. // Мир слов: Музыкальная энциклопедия. – Режим доступа: http://www.mirslov.com.ua/muzyikalnaya_entsiklopediya/page/podgoretskiy_b_v.6056/. – Загл. с экрана.

Підласов (?–?) – диригент. Член заснованого у 1925 Бюро диригентів МТЛ, до якого, крім нього, ввійшли Г. Верьовка (голова), А. Бабій (секретар) та члени – К. Студзінський, М. Тараканов, В. Вітошинський, В. Михальчук.

Арх.: Бюро диригентів Музичного товариства ім. Леонтовича. 1925–26 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 521. – 12 арк.

Платонова Віра (?–?) – співачка. Одна із найкращих солісток хору «Думка», яка входила до його складу від 1921.

Арх.: Документи про діяльність Першої державної капели УСРР «Думка» за 1921–29 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 729. – 32 арк.

Пломод'яло див. Дісар Дмитро

Плюйко Полікарп Порфирівич [псевд. Поль Половецький; 08.03.1903, с. Білогорілка, тепер Лохвицького р-ну Полтавської обл. – 1979, США] – педагог, математик, економіст, музикант-самоук, поет, громадсько-політичний діяч. Член Полтавської філії МТЛ.

Народився в багатодітній родині сільського писаря. Дід дослужився до чину унтер-офіцера, був героєм оборони Севастополя. Мав чотирьох братів і сестру. Закінчив чотири класи церковноприходської школи (1911–15) та Лохвицьку реальну школу (1915–23; у 1920 – реформовано в соціально-економічну). Мав гарні музичні здібності, добре співав, від 1920 приватно вчився гри на фортепіано у піаністки із Парижа Броніслави Маторіної. По закінченні реальної школи працював у Глинську, де 1924 заснував хор районної Спілки сельбудів, водночас виконував функції диригента і соліста-аккомпаніатора (до 1926). Закінчив Київський ін-т інженерів шляхів (1926–30). Взявши шлюб з «куркулькою з контрреволюційної родини», як «політично небезпечний» був направлений на Томську залізницю. Живучи в глибинці Сибіру, усіяної політичними таборами переважно з числа українців, він фактично перетворився на внутрішнього емігранта. У тузі за Україною почав писати вірші рідною мовою, проте дуже швидко опинився в списку «ворогів народу». Повернувшись до Києва у 1935 і побачивши негативні зміни у культурному житті країни, коли «ніде не можна було почути навіть слова українською», намагається служити українству, стає «опозиційним» щодо існуючого режиму. Вже 3 березня 1938 його заарештовують, а 31 березня того ж року засуджують до розстрілу з конфіскацією майна. Проте за невідомих обставин вирок не було виконано і Полтавським обласним судом від 19 липня 1958 його було реабілітовано. У 1945 потрапляє до табору утікачів у Міттенвальді (Західна Німеччина), де працює учителем математики в українській гімназії. У 1950 переїхав до США, де до 1968 працював інженером-механіком у Клівленді (штат Огайо). Підготував англо-український математичний словник. Під псевдонімом Поль Половецький видав низку віршів, що підготував ще до еміграції, серед них – історична поема-сатира «Цар Премудрий Саривон» (1965), сатира «Над безоднею» (1978; Буенос-Айрес, Аргентина), а також п'ять аналітичних праць на соціально-політичні теми «Проти течії» (1966; Канада). Він був одним із перших українців, хто озвучив проблему Голодомору 1932–33 в Україні. Автор короткої автобіографії «Мій родовід» (1974).

Арх.: Анкети та заяви музичних осередків Полтавщини та їх керівників про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 257–263. – 7 од. зб. – 8 арк.

Лит.: Реабілітовані історією: Науково-документальна серія книг. Полтавська область. Книга третя. – Київ ; Полтава : АСМІ, 2005; *Панченко О.* Хто був Поль Пологицький / О. Панченко // Шлях перемоги. – 2008. – 7 трав.

Електр. рес.: Правдивий український патріот Полікарп Плойко та його творчість // Полтавщина : ехо з регіону. – Режим доступу: <http://echo.in.ua/?page=new&id=4524>. – Назва з екрана; Пісня-марш дивізії «Галичина» // Лохвиця : персональний сайт Олександра Панченка. – Режим доступу: http://gromada-lv.at.ua/news/pisnja_marsh_diviziji_galichina/2012-01-30-178. – Назва з екрана.

Погодаєв А. М. (? – ?) – скрипаль, диригент, композитор, педагог. Член оргбюро Миколаївської філії МТЛ.

Представник Одеської школи скрипалів, учень П. Столярського. Здобув музичну освіту у Петербурзькій консерваторії (клас скрипки Л. Ауера, композиції – М. Римського-Корсакова). По закінченні консерваторії тривалий час працював у заснованому 1900 Миколаївському (колишньому Імператорському) музичному училищі, впродовж 1921–24 виконував обов'язки директора, водночас викладав тут гру на скрипці. Був передовим музикантом свого часу. Приєднався до музично-просвітницьких процесів, що відбувалися на Миколаївщині на початку 1920-х. Будучи свідомим культурно-громадським діячем краю, спочатку ввійшов до осередку миколаївської «Просвіти», а згодом – до місцевої філії МТЛ, заснованої тут на початку 1927.

Арх.: Протоколи засідань Президії Центрального Правління Музичного товариства ім. Леонтовича за 1927 р. – 15 лютого – 12 вересня 1927. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 277. – 3 арк.

Лит.: *Фишов Е.* Ентузіаст музики // Южная правда (Николаев). – 1970. – 1 нояб. (№ 258); *Фишов Ю.* Йосиф Карбулька / Ю. Фішов // Там само. – URL : <http://www.zfishov.com/karbulka.html>.

Електр. рес.: Из истории отдела струнных инструментов // НГвМУ: Музыкальное училище. – Режим доступа: <http://www.muzilishe.org/yhilishe/strynnue/iz-istorii.html>. – Загл. с екрана.

Погоуляев Гордій див. Хлюстін Гордій Давидович

Подоляк Йосип Михайлович (?–?) – музикант, педагог. Член Тульчинської філії МТЛ.

Здобув вищу музичну освіту. Працював завучем відкритої при МТЛ Тульчинської музичної школи. За участі митця у 1923 школа зазнала реорганізації, внаслідок чого було відкрито три відділи: спеціальний (класи фп та скрипки), інструментальний (класи дерев'яних, мідних і народних інструментів) та хорвий, на базі якого під орудою Подоляка згодом було створено Співоче товариство імені М. Леонтовича.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Звернення Тульчинської філії Всеукраїнської профспілки працівників освіти до Комітету. 14 лютого – 27 грудня 1921. – № 44. – 11 арк.;

Документи про заснування та діяльність Тульчинської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922–27 рр. – № 547. – 91 арк.

Познахір Олександр Павлович (1885–?) – диригент, педагог. Член Кам'янець-Подільської філії МТЛ.

Закінчив Учительську семінарію. Викладав співи у трудшколі Кам'янця-Подільського.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви про вступ Кам'янець-Подільської філії у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. 1–21 липня 1925 р. – № 128–139. – 12 од. зб. – 23 арк.; Документи про діяльність музичних осередків Поділля за 1923–25 рр. – № 537. – 40 арк.

Покровський М. Д. (?–?) – дійсний член МТЛ у 1924–27.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 61. – 22 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–25 рр. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.

Попівський В. О. (?–?) – дійсний член МТЛ у 1924–27.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 61. – 22 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–25 рр. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.

Поліщук (?–?) – педагог. Персональний член ВКВПЛ–МТЛ у 1921–22. Представник старостату В.І.Н.О.

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 56. – 58 арк.

Поліщук Іван Трохимович (1898–?) – співак. Член Одеської філії МТЛ.

Навчався у Новоросійському муз.-драматичному технікумі. Викладав у школі.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Одеської філії. 20–25 вересня 1925. – № 144–159. – 16 од. зб. – 16 арк.; Анкети та заяви музичних осередків Одещини про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. 1925 р. – № 253–254. – 2 од. зб. – 4 арк.

Полонський Самуїл Володимирович (14.09.1902, м. Гайсин, тепер Вінницької обл. – 02.05.1955, Москва) – хоровий диригент, композитор, педагог. Член Київської філії МТЛ у 1928. Заслужений артист БРСР (1940).

У 1919–22 служив у Червоній Армії. Закінчив хоровий ф-т Муз.-драматичного ін-ту ім. М. В. Лисенка у Києві (1926). Вчився композиції у В. Золотарьова та Л. Ревуцького (1926–28). Керівник колективів художньої самодіяльності у Києві (1926–29). У 1929 переїхав до Білорусії, де обійняв посаду керівника єврейського хору (1929–41), Білоруської республіканської хорової капели, Ансамблю пісні і танцю Білоруського військового округу у Мінську. Під час Великої Вітчизняної війни працював у Новосибірську: музичним редактором кіностудії (1941–42), художнім керівником евакуйованого на Урал Білоруського ансамблю пісні і танцю (1942–43). Упродовж 1944–45 – художній керівник Шахтарського ансамблю пісні і танцю Підмосковного вугільного басейну. Від 1945 – жив у Москві.

Тв.: оркестрові – сюїта на теми єврейських народних пісень для симф. оркестру, фантазія на білоруські теми для духового оркестру; п'єса «Ярмарка» для оркестру нар. інструментів; для фп. – Варіації на єврейські народні теми для труби і фп., «Єврейська рапсодія»; вокальні твори на слова М. Лермонтова, М. Александрова, Т. Шевченка, М. Ісаковського, М. Танка, В. Лебедева-Кумача, М. Светлова, М. Голодного, О. Твардовського, В. Пухначова, І. Уткіна, Я. Шведова, П. Бровки, Я. Купали, М. Рудермана, Я. Коласа, В. Кожевнікова, О. Прокоф'єва. – URL : <http://fk.archives.gov.by/fond/105541/>.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1986. – 48 арк.

Електр. рес.: Полонский Самуил Владимирович // Словари и энциклопедии на Академикe : Большая биографическая энциклопедия. – Режим доступа: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/enციography/102455/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9>. – Загл. с экрана; Samuil Polonsky (1902–1955) // Биографическая энциклопедия. – Режим доступа: <http://yiddishmusic.jewniverse.info/polonskysamuil/>. – Загл. с экрана.

Полотай Михайло Панасович [05.06 або 23.05(04.06).1897, с. Стольне, тепер Чернігівської обл. – 06.07.1993, Київ] – бандурист, музичний діяч. Член Київської філії МТЛ у 1928.

Вчився гри на бандурі у чернігівського кобзаря Петра Ткаченка-Галашка із с. Синявок на Чернігівщині (1912–14). Закінчив учительську семінарію в Лубнах (17). По закінченні навчання повернувся на Чернігівщину, де вчителював. Від 1921 удосконалював майстерність гри на бандурі у бандуриста та конструктора музичних інструментів Олександра Корнієвського. Переїхавши до Києва, вступив на вокальний ф-т Київської консерваторії (1922–27). У 1922–30 працював у Київській капелі бандуристів (у 1924–28 її художній керівник). На початку 1930-х – редактор українського Радіокомітету, а згодом – Центрального радіокомітету у Москві. У 1939 повернувся до Києва, де керував капелою бандуристів Червоної Армії. Сприяв розвитку самодіяльних кобзарських капел у Конотопі, Вінниці, Гайсині, Овручі, Черкасах, Городищі та ін. Під час Другої світової війни був політруком на

Південному фронті. Разом з Г. Верьовкою став засновником Державного українського народного хору (1943), керував групою бандур. У 1945 організував у Києві Капелу сліпих бандуристів при клубі Товариства сліпих (УТОС). Пізніше керував Кобзарською студією при Музично-хоровому товаристві. Один із засновників класу бандури у Київській консерваторії, де тривалий час її викладав. Водночас працював в ІНТЕ (тепер ІМФЕ). Був одним із перших радянських бандуристів, хто виконував кобзарські думи. Автор збірок творів для бандури (1941, 1963), статей про кобзарське мистецтво і кобзарів, неопублікованих лекцій, таких, як «Остап Вересай», «Українська пісня і музика кобзарів у творчості Гоголя» та ін. Здійснено запис дум у його виконанні на грамплатівках.

Тв.: Дума про козака Голоту: Укр. нар. дума [аудіозапис] / Виконавець на бандурі М. Полотай // Фонохрестоматія з укр. літ-ри для 6 кл. – Москва : Мелодия, б. д.

Пр.: Десять укр. пісень для ансамблю кобзарів / ред. М. Грінченка. – Київ : Мистецтво, 1941; Мистецтво кобзарів Радянської України // Рад. музика. – 1940. – № 6. – С. 23–25; Мистецтво кобзарів-бандуристів радянського періоду // Историчний епос східних слов'ян. – Київ, 1958; Лірник Аврам Гребень – народний музика // НТЕ. – 1958. – № 4; По селам ходили кобзари... // Сов. музика. – 1975. – № 8 (про бандуриста Семена Власка); Кобзар Петро Ткаченко // НТЕ. – 1978. – № 5; Кобзар Петро Ткаченко із Синявки // НТЕ. – 1967. – № 4; Песни правды и свободы (до 100-летия со дня рождения П. Ф. Ткаченко) // Правда Украины. – 1978. – 22 дек.

Арх.: ВУТОРМ. Основний склад за 1928 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1986. – 48 арк.

Літ.: Шудря М. В рокотанні-риданні бандур / М. Шудря, В. Нечема. – Київ : МАУП, 2006; Нудьга Г. Шестьдесят лет с кобзой и песней / Г. Нудьга // Сов. музика. – 1982. – № 1.

Електр. рес.: Полотай Михаил Афанасьевич // Словари и энциклопедии на Академикe : Музыкальная энциклопедия. – Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_music/6102/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%82%D0%B0%D0%B9. – Загл. с экрана.

Полтавець Василь Федорович (1903–?) – музикант-аматор, червоноармієць. Входив до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–25. Брат Петра Федоровича Полтавця.

Арх.: Особовий склад Студії за 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – С. 6–50.

Полтавець Петро Федорович (1901–?) – музикант-аматор. Входив до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–25. Брат Василя Федоровича Полтавця.

Арх.: Особовий склад Студії за 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – С. 6–50.

Полфьоров Яків Якович [01(13).04.1891, станиця Іллінська, тепер Краснодарського краю РФ – 30.09.1966, Харків] – музикознавець, диригент, музично-громадський діяч. Музичний кореспондент і оглядач журн. «Музика».

Навчався на юридичному ф-ті Петербурзького ун-ту (1908–11), водночас відвідував лекції у Петербурзькій консерваторії (з теорії композиції у В. Каляфаті, М. Соколова та М. Штейнберга, читання партитур і диригування – у М. Черепніна), вчився у Демидовському юридичному ліцеї в Ярославлі (1911–14; тепер РФ), згодом – Одеській консерваторії (з теорії композиції у Ф. Мироновича і В. Малишевського). Диригент приватних оперних труп у Петербурзі (1908–11) і Петрограді (1916–17), від 1921 – Великого театру і Московського симфонічного товариства (1922–23). Працював директором Народної консерваторії в Ялті (1918), лектором Народного ун-ту у Сімферополі. Обіймав посаду спочатку викладача, а згодом – проректора з наукової роботи Одеської консерваторії (1918–21) водночас займаючись лекторською і диригентською діяльністю. Протягом 1921–24 працював у Петрограді директором 4-го музичного технікуму, заступником завідувача відділу художньої освіти Відділу народної освіти та відповідальним редактором журн. «Еженедельник Петроградских государственных академических театров». Від 1924 – у Харкові, де перебував на різних адміністративних посадах: ректор Музично-драматичного ін-ту (1924–25), головний інспектор відділу художньої освіти Наркомосу УСРР (1925–26), худ. керівник Українського радіомовлення (1927–29), організатор і завідувач муз. відділу Бібліотеки ім. В. Г. Короленка (1930–34; тепер Харківська наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка). Від 1930 – лектор Харківської філармонії.

Пр.: Підручник з оркестровки: Органіка. Ч. I. – Харків, 1926; 5 років художньої діяльності смичкового квартету ім. Ж.-Б. Вільома. – Харків, 1926; Звукові та музичні елементи у творах українських прозаїків. – Харків, 1929; Опера А. К. Вахнянина «Купало» [лібрето і пояснення]. – Харків, 1930; Опера Б. М. Лятошинського «Золотий обруч» [лібрето і пояснення]. – Харків, 1930; Десять років художньої діяльності «Всеукраїнського державного смичкового квартету ім. Жана Батиста Вільома». – Харків, 1931; Організація музичних виставок. Серія 2. – Харків, 1932; Русская музыка XIX и XX столетий. Библиографический справочник в помощь самообразованию и слушателям. – Харків, 1935; Іван Франко в музиці // Червоний шлях. – 1926. – № 5; Соцвих в округовій музичній виставці // Музика. – 1927. – № 1; Микола Лисенко у світлі сучасності // Музика. – 1927. – № 5–6; Петро Петрович Сокальський // Червоний шлях. – 1927. – № 7–8; Кирило Григорович Стеценко // Музика. – 1927. – № 9–10; Десять років української музичної культури // Червоний шлях. – 1927. – № 11; Микола Лисенко. 1842–1912. // Червоний шлях. – 1928. – № 5–6; Сучасна музична культура України // Всесвіт. – 1928. – № 4–6; Музика у драматичному театрі // Рад. театр. – 1928. – № 1–2; Десять лет украинской музыкальной культуры // Печать и революция. – 1929. – № 7; Старовинна народна пісня у руслі марксизму // Прапор марксизму. – 1929. – № 1; Музичне виховання у закладах Соцвиху // Музика ма-

сам. – 1930. – № 5–6; Бібліографічний покажчик творів на слова Т. Г. Шевченка. // Шевченко: щорічник. – 1930. – № 2; Бібліографічний покажчик перших публікацій Лисенка // Шевченко: щорічник. – 1930. – № 2; Дати першого видання творів Лисенка // Збірник Інституту Тараса Шевченка. – 1930. – № 2; Дослідження про автора «Катерини» // Збірник Інституту Тараса Шевченка. – 1930. – № 2; Музика у «Щоденнику» Шевченка // Збірник Інституту Тараса Шевченка. – 1930. – № 2; 5 років української опери // Червоний шлях. – 1930. – № 4; 5 років квартету ім. М. Леонтовича // Червоний шлях. – 1930. – № 7; Перша «Всеукраїнська музична виставка» // Музика масам. – 1931. – № 7–8; Бібліографічний покажчик творів Б. К. Яновського // Радянська музика. – 1933. – № 1–2; Завдання музичної критики і будівництва музичної культури в радянських республіках // Радянська музика. – 1934. – № 5–6; Адам'ян Л. Вартуї [для духового оркестру зі співом] / ред. Я. Я. Полфьоров [та ін.]. – Харків : ДВУ, 1933. – URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe.

Лім.: Українська радянська культура за 40 років (1917–1957): Бібліографічний покажчик. – Харків : Книжкова палата УРСР, 1957.

Електр. рес.: Календар знаменних та пам'ятних дат : квітень : Полфьоров Яків Якович // Національна парламентська бібліотека України. – Режим доступу: <http://old.nplu.org/ua/events/calendar/.../apr.htm>. – Назва з екрана; Кафедра теорії музики // Харківський державний університет мистецтв ім. І. П. Котляревського. – Режим доступу: <http://www.dum.kharkov.ua/harmony.htm>. – Назва з екрана.

Поль Половецький див. *Плюйко Полікарп Порфирович*

Попиков див. *Долина Павло Трохимович*

Постоловський Василь Олексійович (1898, Вінниця – 09.04.1938) – хоровий диригент. Член Вінницької філії МТЛ.

Син банківського чиновника. Закінчив учительську семінарію. За Директорії був керівником «Просвіти» та Червоного Хреста, регентом церковного хору у Вінниці. Від 1926 очолював Вінницьку капелу. Наприкінці 1920-х працював у пожежній частині, на початку 1930-х – головним бухгалтером Вінницького житлового управління. Заарештований 1932 за обвинуваченням у «справі Родкевича». Розстріляний 9 квітня 1938 р.

Лім.: *Семенко Л.* Їх поєднала пісня Леонтовича: Нариси з історії музичного життя в Україні 1910–1930-х років / Л. Семенко. – Вінниця, 2007.

Електр. рес.: Роде наш красний, роде наш прекрасний // Наталія Гетце : персональний сайт депутата Вінницької обласної ради. – Режим доступу: <http://ngettse.com.ua/competition/ft12/.../70.html>. – Назва з екрана; Постоловський Василь Олексійович // Український інститут національної пам'яті : Головна редакційна колегія науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією». – Режим доступу: <http://www.reabit.org.ua/nbr/?ID=22257>. – Назва з екрана.

Потапенко Гнат Миколайович (1858, Херсонщина – 1929) – прозаїк, драматург, музикант. Член Одеської філії МТЛ.

Народився в сім'ї священнослужителя. Закінчив Одеську духовну семінарію. Навчався в Одеському ун-ті і Петербурзькій консерваторії по класу вокалу. У 1920-ті – організатор і диригент хору при Сельбуді с. Компаніївка, що входила до складу Єлисаветградського повіту (тепер Кіровоградська обл). Не виключено, що мав відношення до родини Потапенків, які мешкали на Півдні України.

Арх.: Документи про діяльність музичних осередків Одещини. 1923–29 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 534. – 20 арк.

Предславич Леонід Юліанович (18..-?) – актор, режисер, драматург. Член Одеської філії МТЛ.

Представник музично-хорового активу Одеси, просвітницького руху доби «українізації» 1920-х на Одещині й Чернігівщині. Один із організаторів і перший директор відкритого 1926 в Єлисаветграді (нині Кіровоград) Робітничо-селянського пересувного драматичного театру ім. Т. Г. Шевченка, створеного на базі драматичного гуртка машинобудівного заводу «Червона зірка». Прем'єрною виставою театру стала «Наталка Полтавка» І. Котляревського (травень 1926). За перший рік у Чернігівському театрі побувало понад 55 тисяч глядачів, було проведено 196 спектаклів у 45 населених пунктах. Автор лібрето опери «Назар Стодоля» К. Данькевича.

Пр.: Пересувний робсельтеатр в Одесі // Сільський театр. – Харків, 1926. – № 2; Пересувний робсельтеатр ім. Ів. Франка // Сільський театр. – Харків, 1926. – № 9. – URL : <http://feb-web.ru/feb/gogol/critics/mi0/mi1/mi12474.htm>.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Одеської філії. 20–25 вересня 1925 р. – № 144–159. – 16 од. зб. – 16 арк.; Документи про заснування та діяльність Одеської філії Музичного товариства ім. Леонтовича. – № 533. – 31 арк.; РГАЛИ: Предславич Л. «Песня смелых и сильных духом» : пьеса в 4 действиях. – Ф. 631. – Оп. 9. – Ед. хр. 536 (приложена рецензия Чупрова; Предславич Л. «Земледелец по – американски» : комедия в 2 действиях по М. Твену. – Ф. 656. – Оп. 1. – Ед. хр. 2382 (приложен отзыв политического редактора о пьесе); Предславич Л. «Марьяна» : драматический этюд [по повести Д. Гордненко]. – Ф. 656. – Оп. 2. – Ед. хр. 706; Болобан Л., Предславич Л. «Ревет и стонет Днепр широкий» : пьеса в 3-х действиях по мотивам народных легенд и произведений Т. Шевченко : [перевод Б. Вакс и Л. Предславич]. – Ф. 656. – Оп. 5. – Ед. хр. 816; Предславич Л. «Рожденные бурей» : инсценировка в 4 действиях : по роману Н. А. Островского. – Ф. 962. – Оп. 1. – Ед. хр. 385 (приложено заявление автора); Предславич Л. Стаття «Театр народного творчества». – Ф. 1702. – Оп. 2. – Ед. хр. 1069 (неопубліковано); Письмо Предславича Леонида Юлиановича к А. П. Довженко. – Ф. 2081. – Оп. 1. – Ед. хр. 870 (на украинском языке). – URL : http://www.rgali.ru/object/200208953?lc=ru#!page:1/o:200208953/p:1/o:200208953_D_131473210/p:1.

Лит.: Макарик І. Перетворення Шекспіра: Лесь Курбас, український модернізм і радянська культурна політика 1920-х років / І. Макарик. – Київ : Ніка-Центр, 2010.

Електр. рес.: Історія Чернігівщини // Gorod.cn.ua : Портал Чернігова : Драматичний театр імені Т. Г. Шевченка. – Режим доступу: <http://www.gorod.cn.ua> ›. – Назва з екрана; Чернігівський обласний академічний музично-драматичний театр імені Т. Г. Шевченка // A Theatre.com.ua : Український театральний простір. – Режим доступу: <http://www.atheatre.com.ua/ru/Theatres/Details/teatrcn>. – Назва з екрана.

Пригунов Іван Васильович (1894–?) – кларнетист, педагог. Член Білоцерківської філії МТЛ.

Мав загальну середню і музичну освіту. Вчителював у школі.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Білоцерківської філії. 4–5 травня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 114–123. – 10 од. зб. – 20 арк.

Електр. рес.: Пригунов Іван Васильович // Biographistica ukrainica – стор. 198. – Режим доступу: topreferat.znate.ru/docs/index-4428.html?. – Назва з екрана.

Притиск Лідія Теофілівна (1893–?) – співачка. Входила до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–25.

Арх.: Особовий склад Студії за 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – С. 6–50.

Приходько Антон Терентійович (1892, Краснодарський край, тепер РФ – 29.01.1938, Архангельськ, РФ) – юрист, партійний діяч. Член редколегії журн. «Музика» у 1923.

Мав незакінчену вищу освіту. Член ВКП(б) (1916–20). У 1919 увійшов до партії «боротьбистів» (УКП(б)), до складу якої також входили Г. Михайличенко, Г. Гринько, О. Шумський, В. Еллан, М. Полоз, П. Любченко, А. Хвиля та ін. Навесні 1920 у зв'язку із самоліквідуванням партії вступив до КП(б)У. У 1920-ті обіймав різні державні посади: працював головою Колегії Держвидаву УРСР (1921–22), повпредом України в Москві (1922–24), заступником наркома юстиції, заступником Генерального прокурора УСРР та головою Арбітражної комісії при Раднаркомі України. Був відповідальним редактором журн. «Вісник радянської юстиції» (від 1931 – «Революційне право»). Наприкінці 1920-х жив і працював у Харкові. За звинуваченням у контрреволюційній діяльності заарештований 4 червня 1934. Засуджено до вищої міри покарання. Реабілітовано 6 грудня 1957.

Арх.: Списки особового складу журналу «Музика» та автури за 1923 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1560. – 4 арк.

Електр. рес.: Приходько Антон Терентійович // Інститут історії НАН України : Енциклопедія історії України. – Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?termin=Prukhodko>. – Назва з екрана; Історія журналу // Загальнонаціональний

науково-практичний юридичний журнал «Право України». – Режим доступу: <http://pravoua.com.ua/ua/our-history/>. – Назва з екрана; Послание бывшего заместителя Генерального Прокурора УССР председателю ГПУ республики // Групповые портреты в контексте эпохи : Харьковский альбом. – Режим доступа: <http://vini.orgfree.com/KharkovAlbum/Portrait06.htm>. – Загл. с экрана.

Протопопов Сергій Володимирович [21.02(02.04).1893, Москва, тепер РФ – 1954, там само] – музикознавець, композитор, хоровий диригент, педагог. Автор статей у журн. «Музика».

Закінчив медичний ф-т Московського ун-ту, Київську консерваторію (1921; клас композиції Б. Яворського). Працював хоровим диригентом Музично-драматичного ін-ту ім. М. В. Лисенка і Народної консерваторії (1918–21). Повернувшись до Москви, керував хорами Народної студії Великого театру, займався педагогічною діяльністю: викладав у Муз.-педагогічному училищі та обіймав посаду директора Музичного технікуму. У 1938–43 викладав у Московській консерваторії (від 1941 – доцент).

Пр.: Элементы строения музыкальной речи. – Москва, 1930. – Ч. 1; 1931. – Ч. 2; Спогади про М. Д. Леонтовича // М. Леонтович. Збірка статей і матеріалів. – Київ, 1947; Первое знакомство с Б. Л. Яворским // Б. Яворский : в 2 т. – Москва, 1961. – Т. 1. – URL : <https://books.google.com.ua/books>.

Тв.: опера «Перша кінна» (1938); 3 сонати для фп.; романси і обробки народних пісень, «Заповіт» на сл. Т. Шевченка.

Арх.: Списки особового складу журналу «Музика» та автури за 1923 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1560. – 4 арк.

Електр. рес.: Протопопов С. В. // Анализ фамилии : Центр исследований. – Режим доступа: <http://www.analizfamilii.ru/Protopopov-Sergey-Vladimirovich-m1355166.html>. – Загл. с экрана; Протопопов Сергей Владимирович // Музыкальная энциклопедия. – Режим доступа: <http://www.musenc.ru/html/p/protopopov.html>. – Загл. с экрана; Протопопов Сергей Владимирович // Словари и энциклопедии на Академике : Большая биографическая энциклопедия. – Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_biography/104413/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2. – Загл. с экрана; Протопопов Сергей. Соната // Скачать бесплатно ноты и партитуры по запросу. – Режим доступа: <http://ru.scorser.com/>. – Загл. с экрана.

Пукалюк Іван Панасович (1896–?) – учитель. Член Проскурівської філії МТЛ.

Мав середню педагогічну освіту. Працівник Наросвіти.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Проскурівської філії. 4 січня – 1 грудня 1925 р. – № 160–177. – 18 од. зб. – 34 арк.; Документи про заснування та діяльність Проскурівської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1925 р. – № 541. – 9 арк.

Пустовойт Йосип Семенович (1884–?) – бухгалтер. Член Проскурівської філії МТЛ.

Мав загальну середню освіту. Член Проскурівського хору.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Проскурівської філії. 4 січня – 1 грудня 1925 р. – № 160–177. – 18 од. зб. – 34 арк.; Документи про заснування та діяльність Проскурівської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1925 р. – № 541. – 9 арк.

Пухальський Володимир В'ячеславович [21.03(02.04).1848, Мінськ, Білорусь – 23.02.1933, Київ] – піаніст, композитор, педагог, музично-громадський діяч. Видатний майстер фортепіанної школи, перший директор Київського музичного училища. Заслужений професор УСРР (1928).

Закінчив Петербурзьку консерваторію (1874). Від 1876 працював у Києві викладачем і директором Музичного училища. Після реорганізації училища в консерваторію (1913) обіймав посаду професора. Від 1925 – професор Муз.-драматичного ін-ту ім. М. В. Лисенка. Серед найвизначніших випускників його школи – В. Горовиць.

Пр.: Микола Віталійович Лисенко (із споминів В. В. Пухальського) // Музика масам. – 1929. – № 2.

Тв.: опера «Валерія» (1923), симфонія «В горах», «Малоросійська фантазія» (1882); концерт для фп. з оркестром (1881), Літургія, п'єси для фп., романси.

Арх.: Протоколи засідання Музичної комісії Музичного товариства ім. Леонтовича. 9 лютого – 20 грудня 1923 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 552. – 18 арк.

Літ.: *Альшванг А. В.* Пухальський / А. Альшванг // Радянська музика. – 1933. – № 2–3; *Жовнір Л. В.* Пухальський – перший директор Київського музичного училища / Л. Жовнір // Радянська музика. – 1938. – № 3; *Курковський Г. В.* Пухальський і Г. М. Беклемішев – піаністи / Г. Курковський // Науково-методичні записки Київської консерваторії. – Київ, 1957; *Коган Г. В.* Пухальський / Г. Коган // СМ. – 1970. – № 10; *Аністратенко Ж.* Педагог-просвітител ь / Ж. Аністратенко // Музика. – 1973. – № 1.

Електр. рес.: Пухальський Володимир В'ячеславович // Особові архівні фонди Інституту рукопису НБУВ : путівник. – Режим доступу: http://www.archives.gov.ua/Publicat/Guidebooks/Putivnyk_IR.php. – Назва з екрана; Пухальський В. В. // Інститут історії України НАН України : Енциклопедія історії України. – Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?allsearch>. – Назва з екрана.

Пухтинський Юрій Юхимович (?–?) – диригент. Член Полтавської філії МТЛ.

Закінчив Полтавську духовну семінарію. Керував хором при Піщанському сельбуді.

Арх.: Анкети та заяви музичних осередків Полтавщини та їх керівників про вступ до Музичного товариства ім. Леонтовича. 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 257–263.

Пушечніков Федір (?–?) – педагог. Член Київської філії МТЛ у 1928. Організатор музичних заходів МТЛ. Проректор вищого навчального закладу.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1988. – 48 арк.

Пшеничний В. (?–?) – педагог, музикант. Член Чернігівської філії МТЛ. У 1921 заснував Остерський хор (тепер ім. М. Вериківського) при Педкурсах (диригент П. Кожич), що складався з 15 осіб. У результаті активної виконавської діяльності колектив набув в окрузі великої популярності. Склад хористів у 1925 налічував понад 50 осіб.

Арх.: Музичні осередки Чернігівщини за 1922–30 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 548. – Арк. 10.

Радзієвський Микола Іванович (27.11.1884, с. Єрки, тепер Катеринопільського р-ну Черкаської обл. – 27.05.1965, м. Хмельницький) – диригент, композитор, музично-громадський діяч. Член Київської філії МТЛ у 1928. Заслужений артист Республіки (1930). Член Спілки композиторів України.

Навчався на математичному ф-ті Київського ун-ту, у Московській консерваторії (клас О. Льїнського, Ф. Кенемана). Організував у Києві експериментальний оркестр народних інструментів «МіК» (мандолін і концертин; 1924). Обіймав посаду диригента оперних театрів Києва (1928–34, 1941–42) і Вінниці (1934–41). Під його орудою виконано опери «Дума Чорноморська» Б. Яновського (1928), «Тарас Бульба» М. Лисенка (1929); балет «Пан Каньовський» М. Вериківського (1931) та ін. Працював диригентом Вінницького і Проскурівського (тепер Хмельницький) музично-драматичних театрів, де водночас виконував обов'язки завідувача музичної частини.

Тв.: для симф. орк. – увертюра «Сагайдачний», струнне тріо «Симфонічна поема»; для фп. – етюди, прелюдії; для хору – «Великодній дощ», «А ти, всевидящее око», «У мороза гострі леза» (сл. А. Панова) та ін.; вокальні – романси «Ой одна я, одна», «Ой стрічечка до стрічечки» (обидва на сл. Т. Шевченка), «Ювілейна пісня для хору», «Не щечече соловейко», пісні на сл. Г. Сковороди, М. Рильського, І. Франка, Т. Шевченка, обробки нар. пісень; музика до театральних вистав.

Лит.: Панчук В. Микола Радзієвський / В. Панчук // Музика. – 1995. – № 1.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1927 р. – № 61. – 22 арк.; Інвентарний каталог Музично-теоретичної бібліотеки ім. К. Стеценка при Музично-теоретичному товаристві ім. Леонтовича. – 10 вересня 1927 – 1 липня 1931. – № 946. – 195 арк. (запис 4462–4465, 3927); Радзієвський М. І. А ти, всевидящее око (сл. Т. Шевченка) [ноти, рукопис]: для мішаного хору. – № 1301; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.

Електр. рес.: Радзієвський Микола // Люди @ EX.UA. – Режим доступу: <http://www.ex.ua/view/9071999>. – Назва з екрана; 27 ноября. Этот день в истории // Укрін-

форм. Ukrinform. – Режим доступу: http://www.ukrinform.ua/rus/news/27_noyabrya_etot_den_v_istorii_1688334. – Назва з екрана.

Радзінський В. (?–?) – редактор, партійний діяч. Член редколегії журн. «Музика» у 1923.

У 1920-ті обіймав різні службові посади в установах освіти. Завідував Українським бюро Наркомату освіти РРФСР. Працював головним редактором журн. «Пролетарское просвещение» – органу Київської профспілки робітників освіти і соціалістичної культури та Губнаросвіти Київщини.

Арх.: Списки особового складу журналу «Музика» та автури за 1923 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1560. – 13 арк.

Раїнський Олександр Якович (1895, с. Красногірка, тепер Троянецького р-ну Вінницької обл. – 1938, ?) – диригент. Дійсний член МТЛ у 1924–26. Член Київської філії МТЛ у 1927–28. Рідний брат оперного співака Івана Яковича Раїнського, репресованого і розстріляного 1941.

Закінчив Музично-драматичний ін-т ім. М. В. Лисенка. Обіймав посади диригента Вінницької капели ім. М. Д. Леонтовича (1933–36), хору Паровозо-ремонтного заводу в Києві (1936–37). Заарештований за обвинуваченням у «справі диригентів». Розстріляний у січні 1938 р. Брат митця (І. Я. Раїнський) був репресований і розстріляний 1941.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50. – Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926. – № 60. – 27 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1927. – № 61. – 22 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–25 рр. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.

Лит.: Семенко Л. Їх поєднала пісня Леонтовича: Нариси з історії музичного життя в Україні 1910–1930-х років / Л. Семенко. – Вінниця, 2007; Черкашина О. Становлення хорового виконавства на Поділлі у міжвоєнний період (1919–1937) / О. Черкашина // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури : зб. наук. пр. / М-во культури і туризму України, Нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтв, Нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; редкол. В. Г. Чернець [та ін.]. – Київ : Міленіум, 2011. – Вип. 26.

Раков (?–?) – робітник. Член оргбюро Миколаївської філії МТЛ. Працював на Чорноморському суднобудівельному заводі імені Андре Марті (тепер імені Івана Носенка).

Арх.: Документи про діяльність музичних осередків на Одещині 1923–29 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 534. – 20 арк.

Ранієць (?–?) – педагог. Член Київської філії МТЛ у 1928.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1986. – 48 арк.

Рачківський Борис Миколайович (1900–?) – службовець. Входив до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–1925.

Арх.: Особовий склад Студії за 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – 61 арк.

Ревуцький Дмитро Миколайович [24.03(05.04).1881, с. Іржавець, тепер Ічнянського р-ну Чернігівської обл. – 29.11.1941, Київ] – музикознавець, фольклорист, літературознавець, перекладач, один із основоположників українського музикознавства, зокрема Лисенкознавства. Один із засновників ВКВПЛ–МТЛ і його дійсний член (від 1921). У 1927–28 член Київської філії МТЛ. Старший брат Левка Миколайовича Ревуцького.

Ревуцькі походили із стародавнього козацького роду, були нащадками гетьманів Б. Хмельницького і П. Полуботка. Про їхнього легендарного предка – козака Петра Ревуху – було складено народну пісню. Перші знання здобув удома. Мати – Олександра Дмитрівна (уродж. – Канівська, дочка предводителя Прилуцького дворянства, на честь якого було названо сина Дмитра) – вчила читанню й письму не тільки українською й німецькою, а й французькою. Батько – Микола Гаврилович Ревуцький – займався із сином рахуванням, географією та історією. У домі звучала музика і співи, існувала унікальна колекція українських народних музичних інструментів і велика бібліотека творів Т. Шевченка, М. Гоголя, П. Куліша, Л. Толстого, О. Пушкіна та ін. Дмитро навчався у Чернігівській (1891–99) та Прилуцькій гімназіях (1890, 1899–1900). Закінчив історико-філологічний ф-т Київського університету (1906). Працював викладачем словесності у приватній школі м. Ревеля (нині Таллін, Естонія; 1906–09), від 1909 – у київських гімназіях: приватній Науменка та 7-й (від 1910). Його учнями були видатні у майбутньому особистості – поет М. Рильський, письменник К. Паустовський, літературознавець М. Алексеев, зоолог С. Крашенинников. У 1918–32 працював у Музично-драматичному ін-ті ім. М. В. Лисенка (від 1923 – професор), де викладав орфоепіку і розроблений ним курс «Історії пісні». Після перемоги Української революції і встановлення влади УНР долучився до розбудови національної музичної культури в Україні. З моменту заснування Всеукраїнського комітету по вшануванню пам'яті М. Леонтовича очолював видавничий напрям його діяльності, займався перекладанням творів українською мовою. Разом з К. Квіткою 1922 був організатором Етнографічного кабінету ВУАН (від 1936 – Інститут українського фольклору АН УРСР), доклав зусиль для заснування наукового часопису «Етнографічний вісник» (тепер «Народна творчість та етнографія»). У ці роки провадить активну наукову й видавничу діяльність. Одним із основних дослідницьких напрямів стає Лисенкознавство. Самовіддано працює над виданням повного зібрання творів М. Лисенка (музичний редактор – Л. Ревуцький), пише до нього ґрунтовні коментарі. Будучи гідним пам'яті великого українця М. Леонтовича, спрямовує свої професійні інтереси на зміцнення потенціалу національного мис-

тецтва, а також видання в Україні світових шедеврів літературної і музичної творчості, відтак – здійснює переклади українською мовою кількох вокальних творів і восьми опер європейських композиторів, як співак популяризує українські народні пісні й думи по радіо. Опікуючись справою збереження традицій фольклорного виконавського мистецтва України, стає організатором Республіканської наради кобзарів (1939). 1930-ті роки виявилися занадто важкими для всієї родини Ревуцьких. У 1932 внаслідок розпочатих у країні арештів, пов'язаних зі справою «СВУ», митець фактично лишився безробітним. Лише 1938 його поновлюють на роботі і зараховують на посаду старшого наукового співробітника Інституту фольклору АН УРСР. Друга світова війна застала митця у Києві, де невдовзі, у листопаді 1941, у своїй квартирі його було вбито разом із дружиною агентом НКВС. У роки Незалежності на честь митця встановлено меморіальну дошку на фасаді Прилуцької гімназії (1997), а ім'я внесено до реєстру «100 найвідоміших українців». У доробку 60 наукових праць, у співавторстві здійснено переклади українською мовою майже 15 тисяч творів світової вокальної класики.

Пр.: Українські думи та історичні пісні. – Київ, 1919, 1930, 2001; Живе слово: Теорія виразного читання для школи. – Київ, 1920 (перевид, 2001); Новий твір української інструментальної музики (про симфонічну поему Р. Глієра «Запорожці») // Музика. – 1925. – № 7–8; «Цикл публічних музично-історичних демонстрацій» Г. М. Беклемішева // Музика. – 1925. – № 7–8; Сучасна пародія на українську народну думу (пісня «про Микиту») // Етнографічний вісник. – Київ, 1925. – Кн. 1; Кобзарі й лірники (добірка матеріалів). Вступні уваги // Етнографічний вісник. – Київ, 1926. – Кн. 3; Золоті ключі : зб. пісень. – Київ, 1926–29; Хорова діяльність М. Лисенка // Етнографічний вісник. – Київ, 1931. – Кн. 1; С. С. Артемовський-Гулак і його комічна опера «Запорожець за Дунаєм». – Харків, 1936; Лисенко – хоровий диригент // Радянська музика. – 1937. – № 4; Т. Г. Шевченко и украинская народная песня // СМ. – 1939. – № 3; Шевченко и народная песня // Литературный критик. – 1939. – № 3; Автобіографія М. Лисенка // Українська музикальна спадщина. – Київ, 1940; Музикальна освіта М. Лисенка // Там само. – Київ, 1940; Український музичний фольклор // Українське слово. – 1941. – 23 жовт.; Український фольклор і Лисенко // Українське слово. – 1941. – 6 листоп. – URL : <http://irbis-nbuv.gov.ua>; Микола Лисенко: Повернення першоджерел. – Київ, 2003.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1923 р. – № 57. – 15 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих членів Києва за 1924–25 рр. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1886. – 48 арк.; Ревуцький Д. Золоті ключі: Вип. I, Вип. II. – № 945 (запис 3110–11, 3156–57); Ревуцький Д. Українські думи та пісні історичні. – № 945 (запис 270), № 944 (запис 1329); Ревуцький Д. Чотири народні пісні. – № 945. – (запис 2900–02).

Лит.: Іваненко В. Дмитро Ревуцький / В. Іваненко // Народна творчість та етнографія. – 1971. – № 2; Кузик В. Знімаємо тавро мовчання / В. Кузик // Музика. –

1991. – № 2; Кузик В. Виступ Дмитра Ревуцького на Республіканській нараді кобзарів (1939 р.) / В. Кузик // Народна творчість та етнографія. – 1991. – № 5; Ревуцький В. Спогади про батька / В. Ревуцький // Музика. – 1993. – № 6; Кузик В. Дмитро Ревуцький – дослідник та перекладач австро-німецької пісні / В. Кузик // Роберт Шуман и перекрестье путей музыки и литературы. – Харків, 1997; Ревуцький В. По обрjю життя: Спогади / В. Ревуцький. – Київ, 1998; Кузик В. Фольклористична і педагогічна діяльність Дмитра Ревуцького / В. Кузик // НТЕ. – 1999. – № 4–6. – URL : <http://donklass.com/arhiv/histdisk/memorial/education/music/revytski/1.htm>; Кузик В. Від Хмельницьких до Ревуцьких / В. Кузик // Український родовід. – Львів, 2001; Кузик В. Дмитро Ревуцький: 1881–1941 (біографічно-культурологічний нарис) / В. Кузик // Вісник Львівського університету : Мистецтвознавство. – Львів, 2002. – Вип. 2; Кузик В. Д. М. Ревуцький / В. Кузик // Ревуцький Д. Микола Лисенко: Повернення першоджерел. – Київ, 2003; Кузик В. Ревуцькі – Хмельницькі – Ржевуські / В. Кузик // Український музичний архів. – Київ, 2003. – Вип. 3; Кузик В. Дмитро Ревуцький: Репресований посмертно: Ще раз про «міфотворчість» радянських істориків / В. Кузик // Слово «Просвіти». – 2006. – 13–19 квіт.; Кузик В. Лев Миколайович Ревуцький / В. Кузик. – Ніжин, 2009.

Електр. рес. : Дмитро і Лев Ревуцькі // Знаменитые, великие, гениальные люди. Самое интересное о них : Events | Persons. – Режим доступа: <http://100v.com.ua/ru/node/2420>. – Загл. с экрана; Дмитро Миколайович Ревуцький нар. 1881, пом. 29 грудня 1941 // Родовід. – Режим доступа: <http://uk.rodovid.org/wk/%D0%97%D0%B0%D0%BF%D0%B8%D1%81:425041>. – Назва з екрана; Дмитро Миколайович Ревуцький // Pisni.org.ua : Українські пісні. – Режим доступа: <http://www.pisni.org.ua/persons/1022.html>. – Назва з екрана; Могила Дмитра Ревуцького // Україна Інкогніта. Ukrainaincognita : Фото-галереї : Байковий некрополь. – Режим доступа: <http://ukrainaincognita.com/baikovyi-nekropol/mogyla-dmytra-revutskogo>. – Назва з екрана; Ревуцький Дмитро Миколайович // Мій дім Україна : Портал про дозвілля, відпочинок та розваги України. – Режим доступа: <http://mydim.ua/peoples/revutskyy-dmytro-mykolayovych/>. – Назва з екрана; 5 квітня 2011 року виповнилося 130 років від дня народження українського музикознавця, фольклориста, літературознавця Дмитра Ревуцького (1881–1941) // Інформаційно-аналітичний і профорієнтаційний центр. – Режим доступа: http://www.lnu.edu.ua/cult& sport/revuckuj_130-04-11.htm. – Назва з екрана; 29 грудня 1941 року загинув мистецтвознавець, фольклорист... // Православ'є в Україні: Українська православна церква. – Режим доступа: http://arhiv.orthodoxy.org.ua/uk/tsey_den_v_istorii/2006/12/29/4903.html. – Назва з екрана; Чому в рік 20-річчя Незалежності на Чернігівщині «забули» про ювілей Дмитра Ревуцького // Українська Народна Партія. – Режим доступа: http://unp.net.ua/news/chomu_v_rik_20_richchja_nezalezhnosti_na_chernigivshhini_zabuli_projuvilej_dmitra_revuckogo/2011-04-10-695. – Назва з екрана.

Ревуцький Лев Миколайович [08(20).02.1889, с. Іржавець, тепер Ічнянського р-ну Чернігівської обл. – 30.03.1977, Київ] – композитор, піаніст, педагог, музично-громадський діяч. Персональний член ВКВПЛ–МТЛ, член Київської філії у 1927–28. Народний артист СРСР (1944). Академік АН

УРСР (1957). Герой Соціалістичної Праці (1969). Лауреат Державної премії СРСР (1941), Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка (1966). Голова правління Спілки композиторів України (1944–48). Молодший брат Дмитра Миколайовича Ревуцького.

Походив із старовинного козацького роду, нащадок гетьманів Б. Хмельницького і П. Полуботка. Як і Дмитро початкові знання здобув удома: з математики, історії, географії – від батька, української, німецької і французької мов – від матері. Батьки також навчили юнака співам і гри на фортепіано. На музичне формування майбутнього музиканта вплинула загальна музична атмосфера, що панувала в родині, де існувала унікальна колекція українських народних музичних інструментів. Професійну музичну освіту здобув у Києві в Музичній школі М. Тутковського (клас фп. – М. Лисенка; 1903), в Музично-драматичній школі ім. Лисенка (з 1904), музичному училищі (від 1908), консерваторії (клас ф-но С. Короткевича і Г. Ходоровського; від 1913). Закінчив консерваторію по класу композиції Р. Глієра та юридичний ф-т Київського ун-ту (1916). Впродовж 1916–18 перебував в армії. Працював викладачем у школі, керував сільськими хорами у Прилуках та Іржавці (1919–24). Від 1924 – викладач Музично-драматичного ін-ту ім. М. Лисенка, від 1934 – Київської консерваторії (з 1935 – професор). З 1941 – доктор мистецтвознавства. У часи Другої світової війни (1941–44) – завідувач кафедри композиції, теорії та історії музики Ташкентської консерваторії. У середині 1940-х більшу частину творчої спадщини композитора було втрачено: під час пожежі у Києві 1944 майже всі твори згоріли. Повернувшись до Києва, композитор, насамперед, присвятив себе відновленню погорілих творів. У цей же час обіймав посаду завідувача кафедри композиції Київської консерваторії (1944–60). Серед учнів – А. Філіпенко, Г. Жуковський, Г. і П. Майбороди, А. Коломієць, В. Кирейко, Д. Юделевич, Л. Грабовський, Я. Лапинський, Ф. Аєрова, Н. Герасимова-Персидська, Б. Фільц, М. Бялик та ін. Протягом життя провадив активну громадську діяльність: член оргбюро Спілки радянських композиторів України (1932–39), оргкомітету СК СРСР (1939–48), голова правління СКУ (1944–48). До 100-річчя композитора затверджено премію імені Л. Ревуцького (1989), її перший лауреат – композитор В. Степурко.

Тв.: *Ревуцький Л.* Повне зібрання творів : у 11 т. / Л. Ревуцький. – Київ : Муз. Україна, 1988. – URL : <http://irbis-nbuv.gov.ua>; *симфонічні* – Симфонія № 1 (1914–20; друга ред. 1957); № 2 (1926–27; друга ред. – 1940, третя ред. – 1970); Козачок (1936; оркестрування Б. Лятошинського); увертюра до опери «Тарас Бульба» М. Лисенка (1936–37, 1952; оркестрування Б. Лятошинського); Концерт для фортепіано з оркестром F-dur (1928–34, друга ред. 1963), присвячений пам'яті М. Лисенка; *вокально-симф.* – «Зима» I ч. з поеми «Щороку» на сл. О. Олесья (1923), Кантата-поема «Хустина» на сл. Т. Шевченка (1923, друга ред. оркестрова 1944), «Уперед, хто не хоче конати» на сл. П. Грабовського (1924), обробки народних пісень «Ой, вінку мій, вінку», «Ой, ти, зоре» (1946); «В путь-дорогу, козаки» на сл. О. Ющенка (1954), «Ода пісні» на сл. М. Рильського (1956); для голосу з оркестром – «Монолог Тараса Бульби» на

сл. М. Рильського за повістю М. Гоголя (1956), Чотири українські народні пісні «Червона ружа», «Їхав козак» (1928), «Та й крикнули журавлі», «Чуеш, брате мій» (1959); *інструментальні* – «Інтермеццо» для скрипки і фортепіано (1926), «Молдавська коліскова» для гобоя і струнного оркестру (1932), «Балада» для віолончелі й фортепіано (1933); *для фп.* – соната h-moll (1914), Сонатне алегро № 2 c-moll (1915), Три прелюдії, ор. 4 (1914–15), Дві прелюдії, ор. 7 (1916–21), Дві прелюдії, ор. 11 (1924); Гумореска і Пісня, ор. 17 (1929; присвячені сину Євгену Ревуцькому), Канон (1927), Вальс, 2 етюди (1929), три дитячі п'єси (1929), «Імпровізація» (1930), дві транскрипції органних творів Й. С. Баха (1930), «На прогулянку» (1951), «Урочиста прелюдія» (1951) та ін.; для голосу з фп. – «Ну розкажи ж» на сл. І. Хоменка (1923), «Дума про трьох вітрів» на сл. П. Тичини (1923), «Де ті слова?» на сл. О. Олеся, «Просо покошено» на сл. М. Рильського, «Тиша» на сл. власні (всі –1924), «Памяти Амундсена» на сл. Тоді (В. Вольберга) (1931), Монолог Тараса Бульби та Речитатив і Аріозо Остапа на сл. М. Рильського (до нової редакції опери «Тарас Бульба» М. Лисенка; 1936) та ін.; *для хору з фп.* – «Гукайте їх» на сл. М. Філянського, «На ріках, круг Вавилона» на сл. Т. Шевченка (1922–23), «У перетику ходила» і «Гімн чернечий» на сл. Т. Шевченка, «Уперед, хто не хоче конати» на сл. П. Грабовського (1924), «Оборонцям свободи» на сл. О. Коноваленка (із Шеллі), «Сльози жіночі» на сл. І. Франка, «На залізних дверях» на сл. М. Рильського (1925), «Ой, чого ти почорніло» на сл. Т. Шевченка (1927), «Ой, одна я, одна» на сл. Т. Шевченка, «Ой, шляхами битими» на сл. В. Бичка (1938), «Пісня про Пашу Ангеліну» (1939), «В полі, полі жито» на сл. Т. Масенка (1939), «Здобуто в боях перемогу» на сл. О. Новицького, «Гей, слов'яни!» на сл. М. Рильського, «Пісня про Україну» на сл. Д. Луценка; *обробки нар. пісень* (понад 120) – цикли для голосу і ф-но «Козацькі пісні» (1925), «Галицькі пісні» (1926), «Сонечко» (1925), для мішаного хору – «Моя мила-премила», «Три веснянки», «У вишневому садочку», «Коло млина», «Селецький став» (1926), «На кладочці умивалася» (1930), «Дід іде», «Кому воля, а кому неволя», «Ой, летіла зозуленька», «Попереду офіцер», «Ой, ти, зоре», «Ой, хмелю ж мій, хмелю» (1935), «Єврейські народні пісні» (1934), «Балкарські народні пісні» (1934), «Серед темної ночі» (1939), «Заповіт» на сл. Т. Шевченка (1942), «Ой, ви, гори» (1952) та ін.; музика до театральних вистав – інсценізація «Каменярі» за І. Франком (1926), музика до спектаклів – «Після балу» М. Погодіна (1934), «Богдан Хмельницький» О. Корнійчука (1939), «Маруся Богуславка» М. Старицького (1941), «Смерть німецьким окупантам!» К. Яншена (1942), «Назар Стодоля» Т. Шевченка (1951), музика до кінофільму «Степові пісні» (1938–39), радіофільму «Лис Микита» за І. Франком (1935) та ін.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922 р. – № 56. – 58 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1923 р. – № 57. – 15 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1924 р. – № 58. – 171 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1925 р. – № 59. – 154 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1927 р. – № 61. – 22 арк.; Анкети і заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–25 рр. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.; [Ревуцький Л.]: Інвентарний каталог Музично-теоретичної бібліотеки

ім. К. Стеценка / колишньої нотозбірні «Дніпросоюзу» / при Музичному товаристві ім. Леонтовича. 30 серпня 1918 – 16 травня 1924 р. – № 944. – 146 арк. (запис 1903); Інвентарний каталог Музично-теоретичної бібліотеки ім. К. Стеценка при Музичному товаристві ім. Леонтовича. 20 травня 1924 – 8 червня 1927 р. – № 945. – 144 арк. (запис 629, 2384–86, 3158–60); Інвентарний каталог Музично-теоретичної бібліотеки ім. К. Стеценка при Музичному товаристві ім. Леонтовича. 10 вересня 1927 – 1 липня 1931 р. – № 946. – 195 арк. (4120, 3930, 4234–37); ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1886. – 48 арк.; Ревуцький Л. М. «Гукайте їх» (сл. М. Філянського) для мішаного хору, партії [рукопис, ноти]. – № 1304; Ревуцький Л. М. «Оборонцям свободи» (переклад О. Коваленка) для мішаного хору, партитура [автограф, ноти]. – № 1305; Ревуцький Л. М. «Серце музики» для мішаного хору, партії [рукопис, ноти]. – № 1306; Ревуцький Л. М. «Слава Україні» (партія баса) [рукопис, ноти]. – № 1307; Ревуцький Л. М. «Ударник» (сл. В. Сосюри) для хору [рукопис, ноти] (Постанова Вищого музичного комітету Народного комісаріату освіти про зборону виконання). – № 1308.

Лім.: *Кисельов Г. Л. М. Ревуцький / Г. Кисельов. – Київ, 1945, 1951; Шиффер Т. Л. М. Ревуцький. Нарис про життя і творчість / Т. Шиффер. – Київ, 1958, 1960 (рос. мовою); Шиффер Т. Лев Ревуцький / Т. Шиффер. – 1973, 1979, 1982; Герасимова-Персидська Н. Друга симфонія Л. Ревуцького / Н. Герасимова-Персидська. – Київ, 1963; Горюхіна Н. Симфонізм Л. Ревуцького / Н. Горюхіна. – Київ, 1965; Горюхіна Н. Образи Шевченка в «Хустині» Л. Ревуцького / Н. Горюхіна // Шевченко і музика. – Київ, 1968; Бялик М. Л. Ревуцький. Риси творчості / М. Бялик. – Київ, 1963, 1973; Бялик М. Л. Н. Ревуцький / М. Бялик. – Ленинград, 1979; Клиш В. Л. М. Ревуцький – композитор-піаніст / В. Клиш. – Київ, 1972; Поставна А. Становлення творчого методу Л. Ревуцького / А. Поставна. – Київ, 1978; Лев Николаевич Ревуцький: Статті, воспоминання / сост. В. Кузык. – Київ, 1989; Лісецький С. Л. М. Ревуцький / С. Лісецький. – Київ, 1989; Кузык В. Лев Миколайович Ревуцький / В. Кузык. – Ніжин, 2009; *Ї ж.* Ревуцькі – державці с. Іржавець // Українська генеалогія. Теорія, методологія, історія і практика : матеріали Перших генеалогічних читань пам'яті Вадима Модзалевського. – Київ, 1996; *Ї ж.* Від Хмельницьких до Ревуцьких // Український родовід. – Львів. – 2001; *Ї ж.* Ревуцькі – Хмельницькі – Ржевуські // Український музичний архів. – Київ : Центрумзінформ. – 2003. – Вип. 3; Грінченко М. Музичні силуети. Левко Ревуцький / М. Грінченко // Музика. – 1927. – № 2; Лятошинський Б. Л. Н. Ревуцький и его Вторая симфония / Б. Лятошинский // Сов. музыка. – 1935. – № 1; Кирейко В. Народна музика в творчості Л. М. Ревуцького / В. Кирейко // Народна творчість та етнографія. – 1959. – № 1; Кроткевич Ю. Гармонічна мова фортепіанного концерту Л. Ревуцького / Ю. Кроткевич // Укр. музикознавство. – Київ, 1969. – Вип. 5; *Ї ж.* Народно-пісенна основа ладової змінності у творчості Л. М. Ревуцького // Народна творчість та етнографія. – 1974. – № 5; Клиш В. Неподвластный времени / В. Клиш // Сов. музыка. – 1978. – № 5; Шевчук О. Фольклор у творах Л. Ревуцького / О. Шевчук // Музика. – 1980. – № 6; Грабовський Л. Чародій української музики / Л. Грабовський // Музика. – 1989. – № 1; *Його ж.* Добрий чаклун-Фінн української музики // Сучасність. – Нью-Йорк, США. – 1996. – № 5; Бугаєва О. Надійне сховище*

для рукописів Ревуцького / О. Бугаєва // Музика. – 2012. – № 4; Голинська О. Тепер Ревуцькому буде комфортно / О. Голинська // Культура і життя. – 2012. – № 8; Осадча Л. Архів Майстра музики буде у надійних руках / Л. Осадча // Трудова слава (Гчня). – 2012. – 10 берез.

Електр. рес.: Дмитро і Лев Ревуцькі // Знаменитые, великие, гениальные люди. Самое интересное о них : Events | Persons. – Режим доступа: <http://100v.com.ua/ru/node/2420>. – Загл. с экрана; Дмитро Миколайович Ревуцький // Pisni.org.ua : Українські пісні. – Режим доступу: <http://www.pisni.org.ua/persons/1022.html>. – Назва з екрана; Левко Ревуцький // EX.ua : Українські класичні співаки, композитори, музиканти. – Режим доступу: <http://www.ex.ua/71153945>. – Назва з екрана; Лев Миколайович Ревуцький // ДМШ.ua : Українська музика. – Режим доступа: http://musicschool.ucoz.ua/publ/kompozitory/ukrainskaja_muzyka/lev_mikolajovich_revuckij/5-1-0-10. – Загл. с экрана; Лев Миколайович Ревуцький // Google.com.ua : Картинки. – Режим доступа: <http://www.google.com.ua/search>. – Назва з екрана; Ревуцький Левко // «Наша Парафія» : Парафія святого Архістратига Михаїла, Київ, Пирогів. – Режим доступа: <http://www.parafia.org.ua/person/revutskij-levko/>. – Назва з екрана; Ревуцький Лев Миколайович // 100 видатних українців : Розум.org.ua. – Режим доступа: <http://www.rozum.org.ua/search>. – Назва з екрана; Ревуцький Лев Миколайович // Офіц. веб-сайт Інституту національної пам'яті. – Режим доступа: <http://www.memory.gov.ua/publication>. – Назва з екрана; Ревуцький Лев Николаевич // Энциклопедии и словари на Академике : Большая биографическая энциклопедия. – Режим доступа: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc3p/252670>. – Загл. с экрана.

Регаме (Регамей) Костянтин Рудольфович (10.06.1879, Жмеринка, тепер Вінницької обл. – 1938, ?) – піаніст, композитор, педагог. Дійсний член МТЛ у 1924–27. Член Київської філії МТЛ у 1928.

За походженням поляк. Батько композитора Костянтина Регамея (Швейцарія). Разом із дружиною відкрив у Києві приватну музичну школу (1908). У 1920-ті активно концертував, виступав із сольними концертами в Києві та інших містах України. Обіймав посаду професора Музично-драматичного ін-ту ім. М. В. Лисенка. Від 1927 – співорганізатор і керівник польського музичного центру в Києві. Автор фп., камерно-інстр. та вок. творів, романсів на сл. О. Апухтіна, С. Надсона та ін. Репресований 1938. Загинув у катівнях НКВС.

Тв.: Шопен Ф. Бажання / Ф. Шопен ; ред. К. Регаме ; сл. С. Вітвіцького. – Київ : Вид. Іздииковського, 1926. – URL : <http://irbis-nbuv.gov.ua>.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1927 р. – № 61. – 22 арк.; Анкети і заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–25. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1886. – 48 арк.

Електр. рес.: Наталья Куляева. Забытые патриоты // Kievskie vedomosti : Новости всего мира. – Режим доступа: <http://www.kv.com.ua/archive/15092/culture/15119.html>. – Загл. с экрана.

Реріх Борис Костянтинович [28.05(09.06).1885, Петербург – 04.05.1945, Москва] – архітектор, художник, педагог. Брав участь у роботі ВКВПЛ–МТЛ від моменту його заснування. Автор портретів М. Леонтовича, К. Стеценка, Я. Степового, написаних на замовлення правління МТЛ. Брат художника, вченого, мандрівника і громадського діяча Миколи Костянтиновича Реріха.

Навчався в гімназії К. І. Мая (1894–1903), у Школі Товариства заохочення мистецтв. Від 1904 – на архітектурному відділенні Петербурзької академії мистецтв. У 1913 отримав звання художника-архітектора, працював також як реставратор. Викладав на Жіночих курсах вищих архітектурних знань, якими керував М. К. Реріх. Починаючи з 1905 займався розкопками, замальовував і фотографував пам'ятники. У 1910 разом із братом брав участь в археологічній експедиції, де провадив архітектурні обміри Новгородського кремля. Неодноразово брав участь у засіданнях Російського археологічного товариства, від початку заснування був членом Комісії Музею Допетровського мистецтва і побуту (1909). Викладав у школі Товариства заохочення мистецтв (ТЗМ), був завідувачем жіночого загальнорисувального класу (з жовтня 1913), організатором столярної майстерні (1914), викладачем архітектурних класів (від 1915), керівником столярно-різьбленого відділення для покалічених воїнів (з 1916), організованих М. К. Реріхом. Обрано виконуючим обов'язки директора школи ТЗМ (1918), згодом – проректором. У 1919–23 діяльність пов'язана з Києвом: обраний членом Академії мистецтва, працював на посаді професора Архітектурного ін-ту. В Україні, займається відродженням духовних святинь Волині та Києва, передусім займається реставрацією алтарної частини Софії Київської. Стає членом Комітету охорони пам'яток мистецтва та старовини. Від 1919 співробітничав з новою українською владою, захоплюючись стихією революційних перебудов життя і свідомості. Його обирають членом ревкому, запрошують на роботу в Народний комісаріат освіти УСРР і затверджують на офіційній посаді як «архітектора Ревкому». Багато часу приділяв ілюструванню книг. Відгукнувся на події, пов'язані з вбивством М. Леонтовича, створив низку портретів не тільки композитора, а й інших провідних тогочасних українських музикантів. Від 1923 – проректор з навчальної частини Архітектурного ін-ту в Петрограді. Від 1925 – заступник голови Комітету ТЗМ та помічник завідувача Художньо-промислового технікуму (у минулому – Школа ТЗМ). Від 1927 – старший архітектор Ленінградського ін-ту з проектування металургійних заводів (Ленгіпромет). У 1920-х неодноразово намагався виїхати до Америки (вперше 1922), але ці мрії так і залишилися нездійсненими. Був призначений представником американо-радянських реріховських проєктів «Белуха» та «Ур» в СРСР. У 1932 був заарештований за «намір виїхати закордон». Перебуваючи в ув'язненні, займався проєктуванням будівель держустанов. Після звільнення працював в архітектурній майстерні В. Щуко. Від 1939 жив у Москві.

Тв.: [Портрет К. Стеценка] // Козицький П. Кирило Стеценко (спроба критично-біографічної характеристики) // Музика. – 1923. – Ч. 2; [Портрет Я. Степового] // Грінченко М. Пам'яті Я. С. Степового // Музика. – 1923. – Ч. 8–9; [Портрет М. Леонтовича] // Чапківський О. Микола Леонтович: Життя, творчість, смерть // Музика. – 1923. – Ч. 1.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Листування Комітету пам'яті Леонтовича з приводу виготовлення портрета Леонтовича з художниками Ф. Г. Кричевським та Б. К. Реріхом від 10.06.1921 р. – № 45. – 3 арк.; Листування Комітету з українськими видавництвами про видання музичної спадщини М. Д. Леонтовича. 5–26 лип. 1921. – № 52. – 3 арк.

Лит.: *Киркевич В. Г.* Борис Рерих: Повесть о младшем брате / В. Г. Киркевич. – Одесса : Астропринт, 2005; *Його ж.* Театр і кобза Миколи Рериха // Музика. – 1994. – № 6; *Його ж.* Борис Рерих, якого знають у Горлівці й не знають у Києві : (Брат Миколи Рериха) // Україна. – 1996. – № 2–3. – URL : http://lib.npu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_12/cgiirbis_64.exe; *Моргачева Т. В.* К біографії Бориса Константиновича Рериха / Т. В. Моргачева // Вестник Мемориала. – 2001. – № 6; *Киркевич В.* Рерихи / В. Киркевич // Междунар. науч.-практ. конф. «Рериховское наследие» : Том II : Новая Россия на пути к единству человечества. – Санкт-Петербург., Вышний Волочёк : Рериховский центр СПбГУ ; Издательство «Ирида-пресс», 2005. – URL : <http://grani.agni-age.net/articles6/kirkevich.htm>; *Россов В.* Архитектор Б. К. Рерих / В. Россов // Вестник Ариаварты. – 2008. – Вып. 10. – URL : <http://www.aryavest.com/partlink/156.pdf>.

Електр. рес.: Борис Константинович Рерих // Проект «Человек. Земля. Вселенная». – Режим доступа: http://www.verim.org/agni/biograf/nkr/boris%20konstantinovich_rerich. – Загл. с экрана; Борис Константинович Рерих р. 1885, ум. 1945 // Rodovid. – Режим доступа: <http://ru.rodovid.org/wk/%D0%97%D0%B0%D0%BF%D0%B8%D1%81%D1%8C:371438>. – Загл. с экрана; Микола Макаренко і брати Рерихи // EXPRESS : Сумской информационный портал. – Режим доступа: <http://xpress.sumy.ua/article/sumy-svit/3732>. – Загл. с экрана; Рерих Борис Константинович // Рериховская энциклопедия. – Режим доступа: <http://www.roerich-encyclopedia.nm.ru/personal/ROERBK.html>. – Загл. с экрана; Рерих Микола Костянтинович // Вікіпедія. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>. – Назва з екрана; Родословная Н. К. Рериха // Forum.Roerich : Агни Йога (Живая Этика), Теософия : Проект «Энциклопедия жизни семьи Рерихов». – Режим доступа: <http://forum.roerich.info/showthread.php?p=496619>. – Загл. с экрана.

Рейснер (?–?) – лікар-отоларинголог, музикант-аматор. Член Київської філії МТЛ у 1928.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1986. – 48 арк.

Рибчинський Григорій Федорович (1874–?) – службовець, адміністратор. Обрано членом МТЛ за додатковими списками (1926). Член Харківської філії МТЛ. Голова Музично-театральної секції т-ва «Просвіта» у Харкові.

Здобув загальну середню і музичну освіту. Організатор робітничо-селянських хорів на Харківщині. Перекладач текстів вокальних творів українською мовою.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 59. – Арк. 3; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб та організацій Харківської округи. – № 179–203. – 25 од. зб. – 27 арк.

Рильський Максим Тадейович [07(19).03.1895, Київ – 24.07.1964, там само] – поет, перекладач, мистецтвознавець, диригент, громадський діяч. Лауреат Державної премії СРСР (1943, 1950), Ленінської премії (1960), Державної премії УРСР (1971). Його вірші лунали на літературних «суботниках» МТЛ.

Народився в Києві у польській родині від шлюбу багатого пана Розеслава Рильського і княжни Трубецької. Після смерті батька 1902 Максим з матір'ю переїжджає до с. Романівки (тепер Попільнянського р-ну Житомирської обл.). Початкову освіту здобув удома, а з 1908 навчається в приватній гімназії Науменка у Києві. Деякий час жив у родині М. Лисенка, де познайомився з етнографом і збирачем народних пісень Д. Ревуцьким, актором і режисером П. Саксаганським, фольклористом О. Русовим та іншими видатними українськими митцями. Його початкові поетичні спроби успішно реалізуються: 1907 надруковано перший вірш, 1910 – вийшла перша поетична збірка «На білих островах». У 20 років вступає на медичний ф-т Київського університету Св. Володимира (1915–18), вчиться на історико-філологічному ф-ті Народного університету, заснованого у Києві за Гетьманату, проте через бурхливі події в країні того часу навчання не закінчив. Наполегливо займався самоосвітою, музикою, вивченням мов. У 1919–29 вчителював у с. Романівка, київській залізничній школі, робітфаці Київського ун-ту та в Київському ін-ті лінгвістичної освіти. За декадентство і «відірваність від сучасних потреб соціалістичного життя» у 1920-х офіційна критика відносить його до мистецького угруповання «неокласиків». Протягом десятиріччя виходить друком 10 книжок поезій, серед яких «Синя далечінь» (1922), «Поєми» (1925), «Тринадцята весна» (1926), «Гомін і відгомін» (1929) та декілька книжок поетичних перекладів, у тому числі поема А. Міцкевича «Пан Тадеуш» (1927). «Соціальна відстороненість» та «аполітичність» або, навпаки, відверта іронічність поезії викликали невдоволення влади, що закінчилось арештом митця у 1931, перебував у Лук'янівській в'язниці близько року. Інші ж його колеги по цеху – поети-неокласики М. Драй-Хмара, М. Зеров, П. Филипович – були репресовані і загинули в концтаборах. Після ув'язнення відбувається певна трансформація ідейної позиції і художніх поглядів митця, внаслідок чого його творчість зазнає змін, проголошується лозунг «активного сприяння більшовицькій владі». Вихід збірки «Знак терезів» (1932) стає переламним у творчій діяльності, коли поет вперше отримує визнання як

«радянський поет». Від початку 1930-х у його творчості прослідковуються два напрями – «офіційний» та суто ліричний, за що «ідеологи від культури» неодноразово критикували його на сторінках періодичних видань за «буржуазний націоналізм». За радянської доби випустив 35 збірок віршів, 4 книги ліро-епічних поем, перекладів із слов'янської та західноєвропейської літературної класики. Поетична діяльність Рильського завжди була пов'язана з науковою. У 1943 його обирають академіком АН України. Протягом двадцяти років (1944–64) – директор Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН України, у 1957–64 – головний редактор журналу «Народна творчість та етнографія». Поховано митця на Байковому кладовищі. На честь Рильського 1964 у Києві було названо Голосіївський парк, де встановлено пам'ятник поету (скульптор П. Остапенко, архітектор О. Стукалов). У 1965 перейменували Радянську вулицю у Києві, де поет мешкав протягом 1951–64, на вулицю Рильського. Від 1968 в будинку, де жив поет, відкрито літературно-меморіальний музей. Перед Будинком-музеєм встановлено бронзовий бюст (скульптор О. Ковальов). У 1972 засновано щорічну літературну премію ім. М. Т. Рильського.

Тв.: Збірки поезій – «На білих островах» (1910), «Під осінніми зорями» (1918), «Синя далечинь» (1922), «Поєми» (1925), «Крізь бурю і сніг» (1925), «Тринадцята весна» (1926), «Гомін і відгомін» (1929), «Де сходяться дороги» (1929), «Знак терезів» (1932), «Київ» (1935), «Літо» (1936), «Україна» (1938), «Збір винограду» (1940), «За рідну землю» (1941), «Слово про рідну матір» (1942), «Світла зброя» (1942), «Жага» (1943), «Неопалима купина» (1944), «Мандрівка в молодість» (1944), «Чаша дружби» (1946), «Вірність» (1947), «Під зорями Кремля» (1953), «На оновленій землі» (1956), «Троянди й виноград» (1957), «Голосіївська осінь» (1959), «Зграя веселиків» (1960), «В затінку жайворонка» (1961), «Поєзії» (1946), «Поєзії» (1949), «Твори» (1956), «Твори» (1960–1962) та ін.; переклади – «Пан Тадеуш» А. Міцкевича, «Ернані» В. Гюґо, «Сірано де Бержерак» Е. Ростана, «Орлеанська дівка» Вольтера, «Король Лір» і «Дванадцята ніч» В. Шекспіра, «Євгеній Онєгін» О. Пушкіна та ін.

Пр.: «Чехов по-українському» (1930), «Творча радість» (1936), «Пушкін українською мовою» (1937), «Жуковський – перекладач» (1937), «Поэма Руставели на українском языке» (1937), «Переводы и переводчики» (1943), «Проблеми художнього перекладу» (1953), «Художній переклад з однієї слов'янської мови на іншу» (1958), «Гідний пошани труд» (1961), «Микола Зеров – поет і перекладач» (1964) та ін.; *статей про літературу і мистецтво:* «Жива правда» (1942), «Книга зненависті, любові й надії» (1943), «Антон Чехов» (1944), «Світове значення радянської літератури» (1947), «Співець молодості» (1947), «Брати Тобілевичі» (1947), «Пушкін і Шевченко» (1949), «Багатство нашої поезії» (1951), «Листи молодим письменникам» (1955), «Щасливої дороги» (1955), «Остап Вишня» (1956), «Література і народ» (1957), «Слово – наша зброя» (1959), «Природа і література» (1959), «Про Гоголя» (1959), «Про Юрія Яновського» (1959), «Лист до Івана Видригана» (1959), «Невтомний мандрівник» (1959), «Пушкін на нашій землі» (1959), «Чехов» (1959), «Він умів бачити і слухати» (1960), «Олександр Прокоф'єв» (1960), «Лірика Тараса Шевченка» (1960),

«Від давнини до сучасності» (1961), «Полум'яний геній» (1959), «Перечитуючи Толстого» (1960), «Поєма про людину» (1961), «Олександр Довженко» (1961); «Золоті розсипи народної мудрості» (1954), «Пейзажі Миколи Глушченка» (1955), «Гамлет у виконанні Сергія Балашова» (1955), «Героїчний епос українського народу» (1955), *про П. Саксаганського* («Про великого артиста», 1939 та «Майстер високої правди», 1958), *про М. Лисенка* («Лицар української пісні», 1942, «Спогади О. М. Лисенка про батька» (1959), «Про листи Лисенка», 1962), «І. Карпенко-Карий», «М. Литвиненко-Вольгемут» (1946), «С. Гулак-Артемівський» (1954), «М. Садовський» (1956), «А. В. Луначарський про театр і драматургію» (1958), «М. Заньковецька і М. Микиша» (1960), «І. Козловський і А. Бучма» (1961), «Видатний митець і педагог» (1960), «Народ іде на декаду (1960), «М. Донець», «О. Довженко», «Л. Ревуцький» (1963–64); «Про наші мистецькі справи» (1961), «Театр, глядач, репертуар» (1963); *рецензій на вистави опер*: «Наталка Полтавка», «Енеїда» М. Лисенка, «Богдан Хмельницький» К. Данькевича, «Милана» Г. Майбороди; *публікацій про культуру української мови*: «Про мову» (1939), «Розмова про мову» (1944), «Мова нашої прози» (1955), «Друзям-учителям» (1956), «Словник і питання культури мови» (1963), «Про іноземні слова» (1963); *видані праці*: Наша кровна справа. Статті про літературу. – Київ : Держ. вид-во худ. літ-ри, 1959; Література і народна творчість. – Київ : Рад. письменник, 1956; Поезія Тараса Шевченка. – Київ, 1961; «Кобзарь» Тараса Шевченка. – Москва, 1965; Мистецтво перекладу. Статті. Виступи. Нотатки. – Київ : Рад. письменник, 1975; Про людину, для людини: Статті про літературу і мистецтво. – Київ : Рад. письменник, 1962; Ясна зброя: Статті. – Київ : Рад. письменник, 1971; Тема Батьківщини в творчості Пушкіна, Міцкевича і Шевченка // Українська література. – 1942. – № 5–6; Образ поета-революціонера // Сучасне і майбутнє. – 1952. – № 1; Гордість української драматургії // Література і народна творчість. – Київ, 1956.

Арх.: Документи Музичного товариства ім. Леонтовича по влаштуванню «Суботників». 2 лютого – 11 червня 1924 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 583. – 18 арк.

Літ.: Білодід І. Дослідник скарбів рідної мови / І. Білодід // Рильський М. Ясна зброя. Статті. – Київ : Рад. письменник, 1971; *Новиченко Л.* Акт найвищої дружби / Л. Новиченко // Мистецтво перекладу. Статті. Виступи. Нотатки. – Київ : Рад. письменник, 1975; *Євченко О. В.* Стилїстичні особливості літературно-публіцистичних творів Максима Рильського / О. В. Євченко // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2010.

Електр. рес.: Біографічні відомості. Максим Рильський (1895–1964) // Довідник школяра : Lessons.com.ua. – Режим доступу: <http://lib.misto.kiev.ua/UKR/BIOGRAPHY/rilskiy1.txt>. – Назва з екрана; Максим Рильський : біографія // Parta.ua : Український письменник Рильський. – Режим доступу: <http://www.parta.com.ua/ukr/stories/writers/198/>. – Назва з екрана; Максим Рильський (1895–1964) // Українська література. – Режим доступу: <http://www.ukrlit.vn.ua/biography/rilsky1.html>. – Назва з екрана; Рильський Максим Тадейович // Житомирська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Олега Ольжича. – Режим доступу: <http://www.lib.zt.ua/node/1172>. – Назва з екрана; Рильський Максим Тадейович // Киевская городская библиотека : КГБ : Рильський Максим Тадейович. – Режим доступу: [217](http://lib.</p></div><div data-bbox=)

misto.kiev.ua/UKR/BIOGRAPHY/rilskiy1.txt. – Загл. с екрана; Рильський Максим Тадейович // Словопедія : УСЕ (Український словник-енциклопедія). – Режим доступу: <http://slovopectia.org.ua.29/53408/19536.html>. – Назва з екрана; Рильський М. Т. // Знаймо: Рильський, Максим Тадейович. – Режим доступу: <http://znaimo.com.ua/pictures/plants/>. – Назва з екрана.

Римський Арефа Феоктистович (1894–?) – педагог, диригент. Член Київської філії МТЛ.

Закінчив Учительську семінарію. Викладав співи в трудшкoлі і на педкурсах. Засновник чотирьох хорових колективів. Керівник хору Перших держмедкурсів, що складався з 40 осіб, з яких майже половина володіла нотною грамотою. Для хористів викладали елементарну теорію музики, сольфеджіо, основи постановки голосу. З метою розширення музичного світогляду для членів хору передплачували журн. «Музика». Колектив утримувався на кошти культвідділу Наросвіти і здебільшого давав безплатні концерти. Репертуар складався з творів тогочасних українських композиторів, членів МТЛ: П. Батюка, М. Вериківського, В. Верховинця, Г. Верьовки, П. Демущького, П. Козицького, М. Леонтовича Ф. Попадича.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви музичних осередків Київщини та їх керівників про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. 1925 р. – № 243–252. – 10 од. зб. – 15 арк.; Документи про заснування та діяльність Київської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1921–29 рр. – № 530. – 26 арк.

Родкевич Борис Михайлович (1898, м. Біла Холмської губ., тепер Польща – 26.04.1938) – учитель. Член Вінницької філії МТЛ.

Народився в сім'ї священика. Освіта – незакінчена вища. Під час Першої світової війни переїхав до Вінниці, де працював учителем школи № 21. У 1919 вступив до капели Г. Давидовського, у 1922 перейменованої у капелу імені М. Д. Леонтовича. Був двічі заарештований (1928, 1932). 12.01.1938 засуджений Трійкою УНКВС Вінницької обл. до вищої міри покарання. Розстріляний 26 квітня 1938.

Арх.: [Родкевич Б. М.]. – ДАВО. – Ф. 6023. – Оп. 4. – спр. 6346.

Лит.: Семенко Л. Їх поєднала пісня Леонтовича: Нариси з історії музичного життя України 1910–1930-х років / Л. Семенко. – Вінниця, 2007.

Електр. рес.: Родкевич Борис Михайлович, 1898, м. Біла Холмської губ. // Український інститут національної пам'яті : Головна редакція науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією». – Режим доступу: <http://www.reabit.org.ua/nbr/?ID=23405>. – Назва з екрана.

Ройзентур Ісайя М. (1894 – після 1960) – композитор. Член Київської філії МТЛ у 1928.

Жив і працював у Києві та в Криму. Автор першої радянської опери на революційну тему «Іскра». Працював як композитор у Київському цирку (се-

зон 1930–31). Диригував музичними номерами в п'єсі М. Кропивницького за повістю М. Гоголя «Вій» на сцені Кримського українського театру (1958). Автор пісень на тексти С. Литвина.

Тв. : «С Красной Армией, вперед!»: Симфонический марш для фп. (Op. 3). – Харьков : Госиздат Украины, 1924. – URL : <http://irbis-nbuv.gov.ua>.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – IP НБУВ. – Ф. 50. – № 1986. – 48 арк.

Лит.: Рыбаков М. А. В творческих поисках / М. А. Рыбаков // М. А. Рыбаков. Киевский цирк: люди, события, судьбы. – Киев, 2008. – URL : <http://museum.circus.com.ua/histori/kniga/vtvorcheskihpoiskah.html>.

Електр. рес.: Б. Лятошинський – Р. Глієру // Лист Б. Лятошинського – Р. Глієру. 1 вересня, 1922 р., Київ 1. – Режим доступу: http://www.gko.uni-leipzig.de/fileadmin/user_upload/musikwissenschaft/institut/arbeitsgemeinschaft/musikerbriefe/10_2_Kopytsa005Org.pdf. – Назва з екрана.

Романчуківна Ольга (?–?) – виконавиця народних пісень, учасник фольклорних експедицій.

Входила до складу музично-етнографічної групи МТЛ, яка протягом 1923–28 брала участь в експедиціях по запису українських народних пісень на Звенигородщині за ініціативою етнографічного гуртка Гусаківської райтрудошколи, очолюваного С. Середенко та Е. Саврань. За її участі було записано соціально-побутові та родинно-побутові пісні, більшість із них – у селах Вільхівець і Гусакове (тепер Черкаської обл.).

Арх.: Відомості про народні мелодії, зібрані Етнографічним відділом від часу заснування до 20 травня 1925 р. – IP НБУВ. – Ф. 50. – № 74. – 4 арк.

Лит.: Охманюк В. Етномузичні традиції Черкаської Звенигородщини: ХХ століття – стан дослідження, перспективи / В. Охманюк // Музикознавчі студії Ін-ту мистецтв Волинського нац. ун-ту імені Лесі Українки та Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : зб. наук. пр. – Луцьк, 2010. – Вип. 5. – URL : <http://esnuir.eenu.edu.ua/handle/123456789/4057>.

Роменський І. А. (?–?) – диригент. Член Кременчуцької філії МТЛ. Диригент Кременчуцької Окружної Робітничо-Селянської капели ім. М. Лисенка.

Арх.: IP НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви про вступ у Члени Музичного товариства ім. Леонтовича Кременчуцької філії. 1 грудня 1925 – 12 квітня 1926 рр. – № 140–141. – 2 од. зб. – 3 арк.; Документи про заснування та діяльність Кременчуцької філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922–1930 рр. – № 531. – 24 арк.

Рудченко Данило Михайлович (?–?) – педагог, історик, шевченкознавець. Член Вінницької філії МТЛ. Організатор Шевченківських виставок і музично-літературних свят.

Здобув вищу філологічну освіту. Листувався з Д. Щербаківським (1922–25).

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Вінницької філії. 14–16 квітня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 124–127. – 4 од. зб. – 8 арк.

Лит.: Франко О. О. Аналіз документів та матеріалів особистого наукового архіву Данила Щербаківського / О. О. Франко // Вісн. Ін-ту археології. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2009. – Вип. 4.

Садківський Федір Гаврилович (1888–?) – історик, педагог, лектор, громадський діяч. Член Проскурівської філії МТЛ.

Випускник Кам'янець-Подільського ун-ту. Входив до складу Української Центральної Ради. Член редколегії педагогічних журналів. Викладав українську мову та літературу у Проскурівському педагогічному технікумі ім. Т. Шевченка (тепер Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія). Керівник хору Залізничної семирічки. Підготував українську читанку для 3–4 класів, що стала одним з перших підручників української школи доби УНР. Автор хрестоматії з української поезії.

Пр.: Читанка для вищих початкових і середніх шкіл / Федір Садківський. Частина III (для 3-го і 4-го класів). – Кам'янець-Подільський, 1921. – URL : <http://www.ndhistory.dp.ua/index.php/NDU/article/view/74>; Тарас Шевченко, націоналізм і національне виховання / Ф. Садківський // Освіта. – 1919. – № 6. – URL : <http://dspace.kpnu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/256/1/15.pdf>.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Проскурівської філії. 4 січня – 1 грудня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 160–177. – 18 од. зб. – 34 арк.

Електр. рес.: Вулиця Тринітарська // Кам'янець-Подільський. – Режим доступу: <http://www.turism-kp.com.ua/istoriya/%20vulytsya-trynitaraska/>. – Назва з екрана; Шлях від курсів до академії // Газета «Є» : Новини Хмельницького. – Режим доступу: http://ye.ua/news/news_6807.html. – Назва з екрана.

Садівський Микола Карпович [справж. прізвище – Тобілевич; 01(13).12.1856, с. Кам'яно-Костувате, тепер Братського р-ну Миколаївської обл. – 07.02.1933, Київ] – актор, режисер, драматург, театральний діяч. Один із фундаторів Комітету по вшануванню пам'яті Леонтовича. Брат І. Карпенка-Карого і П. Саксаганського.

Народився на Херсонщині. Змалку захоплювався народно-поетичною творчістю, піснями і виставами. Освіту здобув у Єлисаветградському реальному училищі. Не закінчивши навчання, 1877 пішов добровольцем на російсько-турецьку війну. За відвагу і хоробрість був нагороджений Георгіївським хрестом. Після війни перебував на військовій службі у м. Бендери, де при офіцерському зібранні існував аматорський драматичний гурток, у якому виступав як актор. Залишивши військову службу, 1881 переїхав у Кременчук, де в театрі М. Кропивницького дебютував у ролі Миколи в п'єсі «Наталка Полтавка». У 1888 разом із М. Заньковецькою

заснував власну трупу, діяльність якої тривала протягом десяти років. Тут відбулося акторське і режисерське становлення митця, зробив він і перші кроки як організатор театральної справи в Україні. У 1898 трупа об'єдналася з «Товариством російсько-малоросійських артистів» братів Тобілевичів (І. Карпенка-Карого та П. Саксаганського), а 1900 до них приєднався ансамбль М. Кропивницького. У 1905 очолював театр «Руської Бесіди» у Львові. У 1906 заснував перший український стаціонарний театр, який діяв у Полтаві, а змінивши назву на Театр Садовського, переїхав спочатку до Києва, а в січні 1919 – до Кам'янця-Подільського. У роки УНР працював головним уповноваженим у справах народних театрів: від 1919 – з питань організації народних театрів для фронту і тилу на території УНР, від 1920 – у Галичині, від 1921 – очолював театр «Просвіти» в Ужгороді. У 1923 переїхав до Праги (Чехія). Повернувшись в Україну 1926, працював у різних театрах і кіно. Знявся в головній ролі у кінострічці «Вітер з порогів» (1929). Провадив педагогічну й виконавську діяльність, створюючи незабутні шедеври виконання українських народних пісень. Серед вихованих ним українських акторів відомі імена: О. Петляш, О. Корольчук, Є. Хуторна, М. Малиш-Федорець, І. Ковалевський, які символізували «нове покоління» української інтелігенції ХХ сторіччя. Спогади митця «Мої театральні згадки» було опубліковано посмертно 1956. Поховано на Байковому кладовищі (надгробок – скульптор Е. М. Фрідман).

Тв.: ролі – Богдан Хмельницький (в однойменній п'єсі М. Старицького), Сава Чалий (однойменна п'єса І. Карпенка-Карого), Гетьман Дорошенко (однойменна п'єса Л. Старицької-Черняхівської), Дмитро («Не судилося» М. Старицького), Опанас («Бурлака» І. Карпенка-Карого), Командор («Камінний господар» Лесі Українки), Городничий («Ревізор» М. Гоголя).

Пр.: Мої театральні згадки: 1881–1917. – Київ ; Харків : Держвидав України, 1930; Змова проти світу: Політичний нарис. – Норт Батлфорд, 1968; Спомини з російсько-турецької війни 1877–1878 рр. – Репринт. вид. – Кіровоград, 1993; Українські артисти в Петербурзі: Триумф українського театру в Петербурзі / М. Садовський // Хроніка 2000. – 2003. – № 55–56; *переклади українською мовою* – «Ревізор» М. Гоголя, лібрето опер «Галька» С. Монюшка, «Продана наречена» Б. Сметани та ін.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Комітету пам'яті М. Леонтовича за 1921. – № 8. – 18 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922 р. – № 56. – 58 арк.

Лім.: *Пащутін О. М.* Історичний нарис м. Єлисаветграда / О. М. Пащутін. – Єлисаветград, 1887; *Ревуцький В.* П'ять великих акторів української сцени / В. Ревуцький. – Париж : Видання Першої Укр. друкарні у Франції, 1955; *Тобілевич С. В.* Мої стежки і зустрічі / С. В. Тобілевич. – Київ, 1959; *Василько В.* Микола Садовський та його театр / В. Василько – Київ, 1962; *Мар'яненко І. О.* Сцена, актори, ролі / І. О. Мар'яненко. – Київ : Мистецтво, 1964; Корифеї українського театру: Матеріали про діяльність театру корифеїв / упоряд., вступна ст., прим. І. О. Волошина. – Київ : Мистецтво, 1982; *Шуранов В. П.* Про що мовчить сцена: Цикл передач радіожурна-

лу «Криниця» Кіровоградської державної телерадіокомпанії / В. П. Шурапов. – Кіровоград, 2002; *Тобілевич В.* З артистичної сім'ї Тобілевичів / В. Тобілевич // Народне слово. – 2001. – 13 груд.; *Черняк Н.* Із сузір'я корифеїв: 13 грудня – 145 років з дня народження М. Садовського / Н. Черняк // Кіровоградська правда. – 2001. – 11 груд.; *Самайда Т.* Корифей українського театру / Т. Самайда // Літературна Україна. – 2002. – 5 верес.; *Макаренко Г.* Важка доля акторів: Гастролі Садовського і Заньковецької у Житомирі в дзеркалі тодішньої преси / Г. Макаренко // Культура і життя. – 2003. – 31 груд.; *Садовський М.* Українські артисти в Петербурзі: Триумф українського театру в Петербурзі / М. Садовський // Хроніка 2000. – 2003. – № 55–56; *Тобілевич В.* Лицарі української сцени: До 155-ї річниці від дня народження Миколи Карповича Тобілевича (Садовського) / В. Тобілевич // Народне слово. – 2012. – 12 січ.

Електр. рес.: Микола Карпович Садовський // Історія Полтави : Особистості : Театральні діячі, актори. – Режим доступу: <http://histpol.pl.ua/ru/lichnosti/obshchestvennye-deyateli?id=3034>. – Назва з екрана; Микола Карпович Садовський та його театр (до 10-річчя створення у Києві першого стаціонарного українського театру) // Музей театального, музичного та кіномистецтва України : Публікації : С. Муштенко. М. К. Садовський та його театр. – Режим доступу: <http://www.tmf-museum.kiev.ua/ua/1/public/sadovsky.htm>. – Назва з екрана; Микола Садовський // Україна: Історія великого народу: Спільнота. – Режим доступу: <http://www.litopys.com.ua/encyclopedia/vidatn-d-yach-ta-tovaristva/mikola-sadovskiy/>. – Назва з екрана; Садовський Николай Карпович // Словари и энциклопедии на Академикe : Большая советская энциклопедия. – Режим доступу: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/bse/129321/%D0%A1%D0%B0%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9>. – Загл. с екрана; Садовський М. К. // Ізборник : Шевченківський словник. Т. 2. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/shevchenko/slovn35.htm>. – Назва з екрана; Садовський Микола Карпович (Микола Карпович Тобілевич) 06.07.1856–07.02.1933 – видатний український актор, режисер... // WWW.Greatest.com.ua : Гордість України. – Режим доступу: http://www.greatest.com.ua/s/sadovskij_mikola. – Назва з екрана; Садовський Микола Карпович // Словопедія : УСЕ (Український словник-енциклопедія). – Режим доступу: <http://slovopectia.org.ua/29/53409/19994.html>. – Назва з екрана; Садовський Микола Карпович // WWW. Енциклопедія Києва. – Режим доступу: <http://wek.kiev.ua/uk/>. – Назва з екрана; Тобілевич Микола Карпович (Садовський) // ОУНБ ім. Д. І. Чижевського. – Режим доступу: <http://wiki.library.kr.ua/index.php/>. – Назва з екрана.

Сайченко Алевтина (1905–?) – учениця. Входила до складу Музичної студії ім. М. Д. Леонтовича у 1922–25.

Арх : Особовий склад Студії у 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – 61 арк.

Сак Пантелеймон [псевдоніми – Могила, Всеволод, Сила, Коваль; 1905, Вишівська волость, тепер Макарівський р-н Київської обл. – травень 1943] – педагог. Член Київської філії МТЛ у 1928.

За фахом учитель. Викладав історію в інститутах Києва, керував духовим оркестром. У 1939 направлений у Західну Україну, де до 1941 працював директором школи у Львові. Від 1940 – член ОУН. Під час Другої світової війни шефствував над друкарнею Крайового проводу Осередньо-Східних українських земель у Вінниці, відкритою у серпні 1941. Разом з іншими членами групи Крайового проводу був заарештований німецькою поліцією 31.09.1941 у Василькові. Зумів втекти з-під арешту. У 1942–43 – член Крайового проводу ОУН на Північно-Східних українських землях, а згодом провідник ОУН Київщини і суміжних областей. Працював редактором підпільного видання «За самостійну Україну». Автор брошур, статей, книжки «Україна, якою є і якою буде». Арештований гестапо весною 1943, розстріляний у травні того ж року.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1986. – 48 арк.

Електр. рес.: Антинімецька боротьба ОУН : Пантелеймон Сак – «Могила» // LJ Magazine : За УССД! : Profile. – Режим доступу: <http://henrik-kvinto.livejournal.com/2816.html>. – Назва з екрана; Владимир Чистилин. Останній командир УПА // Главное : Новости. Аналитика. – Режим доступу: <http://glavnoe.ua/articles/a1311>. – Назва з екрана; Сак Пантелеймон // Квazієнциклопедія ОУН-УПА. – Режим доступу: <http://oun-upa.org.ua/encyclopaedia/s.html>. – Назва з екрана; Список загиблих в антигітлерівській боротьбі керівників ОУН і командирів УПА // Livejournal : Deratisator. – Режим доступу: <http://deratisator.livejournal.com/12065.html>. – Назва з екрана.

Самутін Федір Миколайович (1899, с. Ташань, тепер Переяслав-Хмельницького р-ну Київської обл. – 15.07.1937, ?) – службовець, освітній діяч. Член Вінницької філії МТЛ.

Народився в селянській родині. Закінчив Полтавське ремісниче училище. Член партії українських есерів (з 1916), партії «боротьбистів» (з 1918), КП(б)У (з 1920). Перебував на партійній роботі в Одесі (1920-ті), брав активну участь в організації діяльності Вінницької капели імені М. Д. Леонтовича. Був завідувачем Вінницької окрнаросвіти, культпропагандистського відділу обкому КП(б)У. У 1936 – начальник Управління мистецтв Челябінського облвиконкому. Заарештований 24 липня 1936, розстріляний 15 липня 1937.

Електр. рес.: Самутин Ф. М. : АП РФ, оп. 24, дело 410, лист 41 // Сталинские списки : Украинская ССР. – Режим доступу: <http://stalin.memo.ru/spiski/pg02041.htm>. – Загл. с екрана

Сантальджі (?-?) – музезознавець. Представник Губкоопмису Київщини в МТЛ у 1921–22.

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 56. – 58 арк.

Сапсай Прокіп Минович (10.03.1886, с. Кобелячок, тепер Кременчуцького р-ну Полтавської обл. – 16.09.1929, Ялта) – диригент, співак, композитор, режисер, драматичний актор. Член Кременчуцької філії МТЛ.

Народився в сім'ї селянина. Початкову освіту здобув у сільській школі. Закінчив Учительську школу в Полтаві, де навчився гри на скрипці і фп. та здобув навик диригування. Від 1905 працював учителем музики і співів у школі с. Харківці на Полтавщині. За участь у революційних подіях звільнено з посади вчителя. Намагаючись уникнути переслідувань, виїхав на Кубань, де прожив 4 роки: вчителював в Армавірі, заснував хор, працював у театрі. Переїхав до Москви, вчився в консерваторії (1909–14), яку закінчив з дипломом «вільного художника». Під час навчання брав участь в українському музично-драматичному гуртку «Кобзар». Знайомиться там з Ф. Шаляпіним і Л. Собіновим, з якими в студентські роки зав'язуються тісні стосунки. По закінченні консерваторії повертається на Кубань, а після раптової смерті дружини з двома дітьми повертається до матері в рідне село на Полтавщину. Під час Першої світової війни служить на Кавказі, керує військовими хорами. Після революції 1917 повертається в Україну, приїздить до Кременчука, працює інструктором хорової справи при відділі Народної освіти, завідує губернським музичним комітетом. У 1918 засновує Державну окружну хорову капелу ім. М. В. Лисенка (існувала до 1941), першим диригентом якої він працював на громадських засадах. Репертуар капели складався з українських народних пісень, хорових творів українських композиторів, а також російської і зарубіжної класики. У 1920 при капелі було започатковано художню раду, за рішенням якої найбільш обдаровані учасники капели направлялися на навчання до Київської консерваторії. Внаслідок хвороби легенів, переїхав на лікування до Ялти, проте час від часу приїздив до Кременчука і, не пориваючи зв'язків з капелою, влаштовував концерти з власних творів. У Кременчуці за ініціативи і безпосередньої участі митця було відкрито міську музичну школу (1920), якій 1940 було присвоєно ім'я П. І. Чайковського. При школі діяв професійний симфонічний оркестр і балетні класи. У 1920-ті роки створює Першу мандрівну селянську трупу, яка протягом 2-х років об'їздила всі навколишні села Кременчуччини. По суті, це був професійний пересувний драматичний театр зі своєю декоративно-художньою майстернею і театральньо-прокатним цехом. З метою забезпечення навчальних закладів, а також професійних і самодіяльних виконавських колективів нотною літературою відкриває нотну друкарню. Викладає співи на курсах, дає концерти для робітників, селян і червоноармійців, пише хорові твори – «Гімн мандрівної трупи», «Першотравень», «Будьоннівський марш» та створює обробки українських народних пісень. У 1922 у зв'язку з загостренням туберкульозу повертається до Ялти. Влаштовується на роботу до профспілкового Клубу вантажників, де 1923 створює український драмгурток з хором. За короткий час колектив перетворився на професійний муз.-драматичний театр і самостійну хорову групу «Хор Сапсая». По-

мітивши надзвичайні здібності музиканта і диригента, його запрошують до Державної філармонії, де він організовує камерний хор, з яким подорожує містами Криму. Хор складався з представників різних національностей, що позначилося на можливості виконання творів переважно мовою оригіналу – українською, російською, татарською, італійською та ін. Громада українців Південного берега Криму, започаткована у квітні 1927 в Ялті і розташована в приміщенні колишньої чоловічої гімназії, членом якої було обрано митця, відкрила українську бібліотеку, де можна було читати українські книжки і добирати український репертуар нот. Під керівництвом диригента Сапсая звучали твори М. Лисенка, М. Леонтовича, К. Стеценка, М. Вериківського, С. Гулака-Артемовського та інших укр. композиторів. Під спів хору Кримської Громади і декламування «Заповіту» Т. Шевченка у вересні 1929 митця проводжали в останню путь.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Кременчуцької філії. 1 грудня 1925 – 2 квітня 1926 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 140–141. – 2 од. зб. – 3 арк.

Лім.: *Нирко О. Ф.* Прокіп Сапсай та його хор в Ялті / О. Ф. Нирко // Кримська світлиця. – 2000. – 28 верес. – URL : <http://vikcentr.narod.ru/nirko.html>; *Кочерга С. А.* Рьцарь украинской песни Проккоп Сапсай / С. А. Кочерга // VI Дмитриевские чтения. История Южного берега Крыма : сб. науч. тр. – Ялта, 2002.

Електр. рес.: Сапсай Прокіп Минович // Кременчуччина : Новітня історія. – Режим доступу: history11.ucoz.ru/KRAEVED/2011_rozdil_3.pdf. – Назва з екрана; Сапсай Прокіп Минович // Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського : Персональні сторінки : Кочерга Світлана Олексіївна. – Режим доступу: http://www.crimea.edu/ua/person_page/kocherga/index.html. – Назва з екрана; Сапсай П. М. // Улицами Кременчуга : Личности. – Режим доступу: <http://kremenchuk.biz/lichnosti/>. – Загл. с екрана.

Свинко Марія (1906–?) – співачка-аматорка. Входила до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–1925.

Арх.: Особовий склад Студії у 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – 61 арк.

Свідзінський Олександр Захарович (1895, с. Березівка, тепер Любарського р-ну Житомирської обл. – 09.04.1938) – службовець, співак-аматор. Член Вінницької філії МТЛ.

Народився в сім'ї священика. Здобув середню освіту. Від 1919 співав у капелі Г. Давидовського, згодом – у капелі імені М. Д. Леонтовича. Працював інспектором-ревізором Вінницького облцукротресту. Заарештований за обвинуваченням у «справі Родкевича». Розстріляний 9 квітня 1938.

Арх.: [Свідзінський О. З.]. – ДАВО. – Ф. 6023. – Спр. 6346.

Лім.: *Семенко Л.* Їх поєднала пісня Леонтовича: Нариси з історії музичного життя в Україні 1910–1930-х років / Л. Семенко. – Вінниця. – 2007. – 248 с.

Семенюк Василь Митрофанович (1895–?) – службовець. Входив до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–25.

Арх.: Особовий склад Студії за 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – 61 арк.

Сениця Павло Іванович (23.09.1879, с. Максимівка, тепер Переяслав-Хмельницького р-ну Київської обл. – 03.07.1960, Москва) – композитор і фольклорист. Член МТЛ від 1923.

Приватно навчався співам в У. Мазетті (1900–01). Перший музичний твір – Струнний квартет – створює ще у 1903 не маючи фахової освіти. Вступив до Московської консерваторії, яку закінчив 1908 по класу контрабаса, 1909 – по композиції (клас О. Ільїнського, С. Василенка, Б. Яворського), теоретичні дисципліни вивчав у Р. Кенемана. По закінченні консерваторії працював викладачем музично-теоретичних дисциплін у середніх спеціальних навчальних музичних закладах. Був співробітником відділу Народного комісаріату освіти та секретарем етнографічної секції Московського державного ін-ту музики. Збирав, записував та обробляв музичний фольклор. Не поривав творчих зв'язків з Україною. Був членом Православного Хрестовоздвиженського Трудового Братства (с. Воздвиженське, тепер Ямпільського р-ну Сумської обл.). Автор понад 250 творів.

Тв.: *опери* – «Життя – це сон» (за Ф. Кальдероном), «Наймичка» (за Т. Шевченком; не закінчена); *оркестрові* – симфонія (1912), Увертюра для симф. оркестру; *інструментальні* – вісім струнних квартетів, «Скерцо», «Музичний малюнок» та «Пісня без слів» для фп., дві «Думи» для віолончелі з фп., «Легенда» для скрипки і фп.; *вокальні* – солоспіви на слова Т. Шевченка, М. Рильського, П. Тичини, М. Філянського, О. Олеся; хори; обробки нар. пісень; *видані твори:* Народився в жнива : [для баса-баритона з фп.] : ор. 24. – № 2 / текст П. Сениці [на вірш П. Голоти]. – Ленинград : Теакинопечатъ, [1924–1930]; Вітер в гаї нагинає лозу і тополю : укр. нар. пісня / обр. П. Сениці; сл. Т. Шевченка // Романси та українські народні пісні з репертуару Бориса Гмирі : [для баса з фп.] / укл., авт. передм. Г. О. Гаврилець, Г. В. Принц. – Київ, 2003; Останній промінь згас / муз. П. Сениці; сл. М. Качури // Там само. – URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_vfml/cgiirbis_64.exe.

Пр.: Сучасна українська музика (1923), Українська вокальна музика (1925), Українські народні пісні, записані у Волинській губернії М. Некозаченком (1926), П. Демуцький. Нарис його життя і критичний аналіз праці (1931).

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1923 р. – № 57. – 15 арк.; Сениця П. І. [ноти]. – № 944 (запис 1102–04, 1300–02, 1417–19, 1753–1802, 2032–36, 2186–87); № 945 (570–624, 736–739, 860–861, 1514–1519, 2023–2024, 3109, 3354–3355, 3479–3481), № 946 (запис 4091–4095, 4288); Сениця Павел Іванович (1879–1960), композитор. – ГЦМКК. – Ф. 266. – 388 ед. хр. (1945–1960), Черниговский ИМ. – № 1765. – 73 ед. хр. (1910–1947). – URL : http://www.rusarchives.ru/guide/lf_ussr/sen_skv.shtml.

Лит.: Костенко В. Павло Сениця. До 25-річчя композиторської діяльності / В. Костенко. – Київ, 1930; Михайлов М. Композитор П. Сениця. Нарис про життя і

творчість / М. Михайлов. – Київ, 1965; *Каневська Г.* Павло Іванович Сениця. Життєвий і творчий шлях музиканта / Г. Каневська, В. Віткалов. – Рівне : Волинські обереги, 1999; *Колодуб О.* Трагічна постать української музичної культури / О. Колодуб // Пам'ять століть. – 2008. – № 1/2; *Бугаєва О.* Архівна біографіка діячів музичної культури в особових фондах Інституту рукопису НБУВ / О. Бугаєва // Українська біографістика. – Київ, 2012. – Вип. 9. – URL : <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>.

Електр. рес.: Музыкальная школа имени Павла Сеницы, ул. Богдана Хмельницкого, 30 // Архитектура Переяслава-Хмельницкого: на улицах города. – Режим доступа: <http://perlyny-ua.narod.ru/kiyvska/perejaslav/perejaslav8-r.html>. – Загл. с экрана; Павло Сениця // Запорізька обласна універсальна бібліотека імені О. М. Горького. – Режим доступу: http://www.zounb.zp.ua/resource/budugai/peryeyaslavski_yetyudi/shpre. – Назва з екрана; Православне Хрестовоздвиженське Трудове Братство // Вікіпедія. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>. – Назва з екрана; Сениця Павел Иванович // Музыкальный словарь : www.musdic.ru. – Режим доступа: <http://www.musdic.ru/html/s/senica.html>. – Загл. с экрана; Сениця Павло Іванович // Українська конфедерація журналістів : Who-is-Who. Уа : Хто є хто на Київщині. Видатні земляки 2006. – Режим доступу: <http://who-is-who.ua/main/page/xhkiev2006/51/184>. – Назва з екрана; Сениця П. І. // Словари и энциклопедии на Академике : Музыкальная энциклопедия. – Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_music/6884/%D0%A1%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%86%D0%B0. – Загл. с экрана; Сениця П. І. // Особові архівні фонди Інституту рукопису НБУВ : путівник. – Режим доступу: http://www.archives.gov.ua/Publicat/Guidebooks/Putivnyk_IR.php. – Назва з екрана.

Сила див. Сак Пантелеймон

Ситник Г. М. (?–?) – хоровий диригент. Член Херсонської філії МТЛ.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Херсонська округова капела в час подорожі в села округи з 2 по 9 липня 1927. – № 895; Херсонська округова капела під керуванням Г. М. Ситника. Серпень 1927. – № 896.

Сікачинська (?–?) – співачка, педагог. Член Київської філії МТЛ у 1928.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1986. – 48 арк.

Сіцинський (Сіцинський, Січинський) Юхим (Євтим) Йосипович (10.12.1859, с. Мазники тепер Летичівського р-ну Хмельницької обл. – 07.12.1937, Кам'янець-Подільський) – історик, археолог, педагог і культурно-громадський діяч. Православний священник, член Історичного товариства Нестора-літописця (від 1896). Дійсний член НТШ (від 1899) і Українського наукового товариства в Києві (від 1906). Член Київського товариства старожитностей і мистецтва. Засновник і директор Історико-археологічного музею у Кам'янці-Подільському, автор історичного опису міста, розробив археоло-

гічну карту Поділля. Організатор Кам'янець-Подільського осередку «Просвіти» (1906). Член Кам'янець-Подільської філії МТЛ.

Походив із сім'ї, де батько, дід і прадід були священиками. Навчався в духовному училищі і духовній семінарії Кам'янця, Київській духовній академії, яку закінчив 1885 зі ступенем кандидата богослов'я. Працював у м. Бахмут на Катеринославщині (тепер м. Артемівськ Донецької обл.), а від 1889 – у Кам'янці, де прийняв сан служителя церкви. Широкі плани наукової і громадської роботи не обмежувалися релігійною діяльністю: протягом 1892–1918 працював редактором подільських періодичних видань («Подольские епархиальные ведомости», «Православная Подолия», «Подолия»); у 1890–1893 – член-секретар «Подольского епархиального историко-статистического комитета» (1903–21 – його голова); засновник і директор Історико-археологічного музею (1890–1922), де згодом працював науковим співробітником. Завдяки його ентузіазму і зусиллям було зібрано значну частину колекції українського мистецтва, підготовлено експозиції краєзнавчого музею з етнографії, археології та історії. Особливо цінними серед них вважаються збірки рукописів і стародруків, що зберігаються в бібліотеці Музею. Крім наукової, займався викладацькою діяльністю у Кам'янці: учитель технічної середньої школи і жіночої гімназії, приват-доцент богословського ф-ту заснованого там Державного Українського університету (1918–21), де читав лекції з церковної археології, а після його закриття – археологію і історію мистецтва на історико-філологічному ф-ті Інституту народної освіти (1920–26). У 1931–33 працював науковим співробітником Лаврського музею. Тяжко захворівши, повернувся до Кам'янця-Подільського. У 1920-х відійшов від релігійної і викладацької діяльності і повністю присвятив себе науці. Інтереси вченого у галузі історичного краєзнавства перебували в тісному зв'язку з прогресивними тенденціями часу і розвивалися у руслі «еволюційної теорії», яку в тогочасній українській історичній науці сповідували й інші відомі дослідники – О. Лазаревський, П. Батюшков та В. Антонович. Як свідомий українець провадив активну громадську й просвітницьку діяльність, виступав з лекціями, опікувався проблемами розвитку музейної справи. Будучи членом Кам'янець-Подільської філії МТЛ, займався організацією музично-хорової культури краю.

Пр.: Черты из народных представлений о загробном мире // ПЕВ. – 1885. – № 18, 1887. – № 9, № 10; Народные образы и представления о смерти // ПЕВ. – 1886. – № 10; Древнейшие православные церкви в Подолии: I. Церковь-замок в с. Сутковцах Летичевского уезда // ПЕВ. – 1889. – № 2–3, II. Церковь в Зинькове Летичевского уезда // ПЕВ. – 1890. – № 16–17, III. Каменецкая Иоаннопредтеченская церковь // ПЕВ. – 1890. – № 37–42, IV. Замковая церковь в г. Каменце // ПЕВ. – 1892. – № 27–28; Раскопки древнего скального монастыря в с. Бакота Ушицкого уезда // ПЕВ. – 1891. – № 46; Семейная жизнь в Подолии в 1-ой половине XVIII в. // Киевская старина. – 1891. – № 4; Материалы для церковной истории Подолии // Чтения в Историческом обществе Нестора-летописца. – Киев, 1891. – Кн. V. – № 10; Докладная записка отно-

сительного устройства епархиальной библиотеки в Каменце // ПЕВ. – 1891. – № 52; Раскопки бакотского монастырища в 1892 // ПЕВ. – 1892. – № 39; Город Каменец-Подольский. Историческое описание. – Киев, 1895; Село Бакота – древняя столица Понизья // ПЕВ. – 1899. – №№ 46–49; К истории унии в Подолии // ПЕВ. – 1899. – № 20, № 21, № 22; Раскопки у д. Приворотье Маковецкое Каменецкого уезда // Археологическая летопись Южной России (АЛЮР). – 1899. – № 1; Археологическая карта Подольской губернии // Труды XI археологического съезда в Киеве. – Москва, 1901. – Т. 1; Исследование подземных ходов в Каменце-Подольском // АЛЮР. – 1901. – Т. 3; Исчезающий тип деревянных церквей Подолии // Труды Подольского церковного историко-археологического общества. – 1904. – № 10; Каменецкий народный праздник по описанию Степана Руданского // Подолия. – 1906. – № 40; Южнорусское церковное зодчество // Православная Подолия. – 1907. – № 7–8; Иконы художника В. А. Тропинина в церкви с. Кукавки Могилевского уезда // Там само. – 1907. – № 41; Характерные черты древних церквей Подолии // Там само. – 1912. – № 36; Роспись церквей в южнорусском стиле // Православная Подолия. – 1907. – № 26; Начерки з історії Поділля // Записки Кам'янець-Подільського державного українського університету. – 1920; Нариси з історії Поділля. – Вінниця. – 1927. – Ч. 1–2. – URL : <http://rarebook.onu.edu.ua:8081/handle/store/1943>; Стародруки Кам'янець-Подільського історико-археологічного музею // Бібліотечні вісті. – 1924. – № 1–3; Оборонні замки Західного Поділля XIV–XVII ст. // Записки історико-філософського відділення Української академії наук. – 1928. – Т. 17; Поділля під владою Литви / Ю. Сіцинський / упоряд. Д. Вашук, М. Мошак. – Кам'янець-Подільський, 2009. – URL : <http://issuu.com/watra/docs/b6d15d2d0a41f7>.

Арх.: Сіцинський Й. – Державний архів Хмельницької області. – Ф. 3333. – Спр. 7. – Арк. – 51–57, Спр. 15. – Арк. 24, Оп. 1. – Спр. 38. – Арк. 6, 59; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Кам'янець-Подільської філії. 1–21 липня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 128–139. – 12 од. зб. – 23 арк.

Лім.: П'ятдесятиліття наукової праці Єфима Сіцинського // Записки Наукового товариства імені Шевченка у Львові. – Львів, 1931. – Т. СЛІ; Українська загальна енциклопедія. – Львів, 1933; *Паравійчук А. Г.* Видатний історик Поділля / А. Г. Паравійчук // Український історичний журнал. – 1968. – № 9; Бібліографічний покажчик праць Ю. Й. Сіцинського з історії краєзнавства Поділля // Український історичний журнал. – 1968. – № 9; *Кучугура Л.* Літописець краю Подільського / Л. Кучугура // Прапор Жовтня (Кам'янець-Подільський). – 1987. – 8 груд.; *Мацько В.* Літературне Поділля / В. Мацько. – Хмельницький, 1991; *Винокур І. Ю. Й.* Сіцинський / І. Винокур, В. Корнілов // Український історичний журнал. – 1991. – № 3; *Сис Т.* Слово про історика / Т. Сис // Кам'янець-Подільський вісник. – 1992. – 16 груд.; *Баженов Л.* Поділля в працях дослідників і краєзнавців XIX–XX ст.: Історіографія. Біобібліографія. Матеріали / Л. Баженов – Кам'янець-Подільський, 1993; *Маньковська Р. Ю. Й.* Сіцинський, один з фундаторів музейної справи Поділля / Р. Ю. Маньковська // Поділля і Волинь у контексті українського національного відродження: Науковий збірник. – Хмельницький : Доля, 1995; *Земський Ю. С.* Матеріали ін-ту рукопису ЦНБ НАН України ім. В. Вернадського про діяльність Ю. Й. Сіцинського

/ Ю. С. Земський // Поділля і Волинь у контексті Українського національного відродження : наук. зб. – Хмельницький : Доля, 1995; *Дзюбан О.* Видатний краєзнавець Поділля / О. Дзюбан // Історичний календар на 1997 рік. – Київ, 1996; Січинські // Мистецтво України : біогр. довід. / упоряд.: А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський ; за ред. А. В. Кудрицького. – Київ : «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1997; *Земський Ю. С.* Січинський Юхим (Євтим) Йосипович // Українські архівісти (XIX ст. – 1930-ті рр.) / Ю. С. Земський. – Київ, 1999. – Вип. 1; *Завальнюк О. М.* Вихідці з Поділля – викладачі Кам'янець-Подільського державного українського університету (1918–1921 рр.) / О. М. Завальнюк // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету. Історичні науки. – Т. 6(8). – Кам'янець-Подільський, 2001; *Будзей О.* Великий Подолянин: Ювілеї / О. Будзей // Подолянин. – 2009. – 4 груд.; *Винокур І. С.* Історико-археологічні дослідження Ю. Й. Січинського / І. С. Винокур // Духовні витоки Поділля: Твори історії краю : матеріали Міжнар. наук.-краєзнавчої конф. – Хмельницький, 1994. – Ч. 1. – URL : <http://kphistory.com.ua/vynokur-i-s-istoryko-arheolohichni-doslidzhennya-yu-j-sitsynskoho>.

Електр. рес.: Інтелігенція міст Поділля – об'єкт репресивної політики більшовицької адміністрації в Україні, 1920-ті – початок 1930-х років // Електронна бібліотека підручників : Історія України. Маловідомі імена, події, факти. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-10541.html>. – Назва з екрана; Літописець краю Подільського // Національний природний парк «Подільські Товтри». – Режим доступу: <http://www.tovtry.km.ua/ru/history/statti/postati/sicinskiy.html>. – Назва з екрана; Ольга Комарова. Народження минулого: невідома спадщина Юхима Січинського // Кам'янець-Подільський історичний. – Режим доступу: <http://kphistory.com.ua/2012/07/>. – Назва з екрана; Січинський Юхим Йосипович // Вікіпедія. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>. – Назва з екрана; Січинський Юхим (Євтим) Йосипович // Портрети істориків минулого. – Режим доступу: http://history.franko.lviv.ua/Шs_3.htm. – Назва з екрана.

Сіак Іван Михайлович (1887, с. Ляпки Муровані, тепер с. Муроване Старосамбірського р-ну Львівської обл. – 07.11.1937, Карелія, Росія) – юрист, військовик, громадський діяч. Член Харківської філії МТЛ.

Закінчив правничий ф-т Львівського ун-ту. Від 1905 обіймав партійні посади, у 1905–1919 – діяч УСДП (член головної управи), згодом старшина Армії УНР. Організатор повстання проти румунів на Хотинщині (1919). Був командиром студентського Станіславівського куреня, комендантом Тернополя. На громадських засадах забезпечував допомогу Новому Львівському театру, що перебував під опікою Начальної Команди УГА. Під час відступу із Тернополя командував Залізничною сотнею УГА. Після невдалої військової операції перейшов на бік Армії УНР. Невдовзі його обрано командиром окремого Залізного загону. Після поразки в бою з більшовиками під Ставищем здався в полон. Згодом отримав рекомендацію для вступу в РКП(б). У 1919 вступив до КП(б)У і залишився на території Правобережної України. Обіймав посаду голови комісії Револьюційної Військової Ради фронту по робо-

ті з військовиками Галицьких частин. Підтримав протест галицьких вояків проти несправедливих обвинувачень з боку Християна Раковського. Працював на різних адміністративних посадах у Харкові, у тому числі й головою Колегії правозаступників, а також секретарем Радянського посольства у Варшаві. Викладав у вишах Харкова і Києва. Від 1930 – директор Українського інституту лінгвістичної освіти. 2 лютого 1933 заарештований у справі «Української військової організації». Судовою трійкою при Колегії ДПУ УСРР 1 жовтня 1933 засуджений до 10 років робіт ВВТ. Відбував покарання в таборі «Свір» і на Соловках. Особливою трійкою УНКВД Ленінградської обл. 9 жовтня 1937 засуджений до вищої міри покарання. Розстріляний 3 листопада 1937 у Карелії (Сандармох).

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб та організацій Харківської округи. 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 179–203. – 25 од. зб. – 27 арк.

Електр. рес.: Злочини проти галичан (1917–1941) (автор: Арсенич Петро) // Vox Populi : всеукраїнський тижневик для розумних і небайдужих. – Режим доступу: <http://www.vox-populi.com.ua/rubriki/istoria/zlocini-nkvd/zlociniprotigalican1917-1941avtorarsenicpetro>. – Назва з екрана; *Ребрик А.* До річниці масових розстрілів української інтелігенції в Сандармоху / А. Ребрик // День : щоденна всеукраїнська газета : Україна-Incognita. – Режим доступу: <http://incognita.day.kiev.ua/do-richniczi-masovix-rozstriliv-ukrayinskoyi-inteligencziyi-v-sandarموхu.html>. – Назва з екрана; Сіяк Іван Михайлович // Меморіал: списки жертв. – Режим доступу: <http://lists.memo.ru/d30/f226.htm>. – Загл. с екрана; Соловки // Сергій Білокінь : персональний сайт. – Режим доступу: <http://www.s-bilokin.name/Terror/Solovky.html>. – Назва з екрана.

Сіяк Микола Михайлович (1872, Львівщина – 03.11.1937, Карелія, РФ) – юрист, педагог, військовик. Молодший брат Івана та Остапа Сіяків. Член Харківської філії МТЛ.

Народився в сім'ї вчителя. Здобув вищу юридичну освіту. Був офіцером Австрійської і Галицької армій. Згодом став членом КП(б)У. Жив і працював у Харкові викладачем німецької мови в Інституті комуністичної освіти, де обіймав посаду доцента, викладав історію українського права. Займав різні адміністративні посади, був інспектором Доприв. Заарештований 31 грудня 1932 у справі «Української військової організації». Судовою трійкою при Колегії ДПУ УСРР 23 вересня 1933 засуджений до 10 років ВТТ. Відбував покарання на Соловках. Особливою трійкою НКВД Ленінградської обл. 9 жовтня 1937 засуджений до найвищої міри покарання. Розстріляний 3 листопада 1937 в Карелії (Сандармох).

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб та організацій Харківської округи. 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 179–203. – 25 од. зб. – 27 арк.

Лит.: *Шипилявий С.* Передові громадяни і визначні постаті Бучаччини / С. Шипилявий // Бучач і Бучаччина: Історично-мемуарний збірник. – Лондон : НТШ, 1972; *Шаблій О.* Володимир Кубійович: енциклопедія життя і творення / О. Шаблій. – Париж ; Львів : Фенікс, 1996; *Литвин М.* Історія ЗУНР / М. Литвин, К. Науменко. – Львів : Ін-т українознав. НАНУ; видавнича фірма «Олір», 1995; *Мельничук Б.* Тернопільський енциклопедичний словник / Б. Мельничук, О. Павлишин. – Тернопіль : ВАТ ТВПК «Збруч», 2008. – Т. 3.

Електр. рес.: До річниці масових розстрілів української інтелігенції в Сандармоху // День : щоденна всеукраїнська газета : Україна-Incognita. – Режим доступу: <http://incognita.day.kiev.ua/do-richniczi-masovix-rozstriliv-ukrayinskoji-inteligencziyi-v-sandarmoxu.html>. – Назва з екрана; Злочини проти галичан (1917–1941) (автор: Арсеніч Петро) // Vox Populi : всеукраїнський тижневик для розумних і небайдужих. – Режим доступу: <http://www.vox-populi.com.ua/rubriki/istoria/zlocini-nkvd/zlocini-protigalican1917-1941avtorarsenicpetro>. – Назва з екрана; Сияк Іван Михайлович // Меморіал: списки жертв. – Режим доступу: <http://lists.memo.ru/d30/f226.htm>. – Загл. с екрана; Соловки // Сергій Білокінь : персональний сайт. – Режим доступу: <http://www.s-bilokin.name/Terror/Solovky.html>. – Назва з екрана.

Скавло див. Дурдуківський Володимир Федорович

Скалецький Родіон Михайлович (23.11.1899, с. Михайлівка, тепер Бершадського р-ну Вінницької обл. – 1984, Київ) – хоровий диригент, композитор-аматор, педагог, музично-просвітницький діяч на Поділлі. Послідовник М. Леонтовича. Член Тульчинської філії МТЛ.

Народився в селянській родині. У рідному селі закінчив церковнопарафіальну школу (1911), двокласну Учительську школу, де здобув гарні знання з теорії музики і сольфеджіо, навчався гри на скрипці та в оркестрі, співав у хорі. Практичні заняття сприяли не тільки формуванню молодого музиканта, але й накопиченню відповідного багажу знань, необхідного для подальшої педагогічної діяльності. По закінченні навчання працював учителем початкових шкіл в Ольгопільському повіті, де займався організацією музичних гуртків та хорових колективів (з 1916). Водночас навчався в Одесі на історико-філологічному факультеті Інституту народної освіти та диригентському відділенні Музично-драматичного інституту (1923–26). Ще під час навчання організував в університеті студентський хор, потім працював учителем історії, мови і літератури та співів у трудшколах, профшколах, технікумах, робітфаках, керував хорами. З середини 1920-х розпочинає композиторську діяльність, здобуває популярність як автор оригінальних творів і обробок народних пісень для хору. Протягом 1926–32 живе і працює у Тульчині, де викладає співи у трудовій школі № 2, обіймає посаду керівника Хорової капели імені М. Д. Леонтовича, якою керує близько 7 років. Репертуар хору складався з понад 80 творів, серед них його власні. У Тульчині була складена перша збірка записаних і оброблених ним народ-

них пісень, написано кілька власних творів. Творчі здобутки збагачувалися і перетворювалися в поетичні хорові шедеври на тексти М. Рильського, П. Тичини, В. Сосюри, М. Познанської, І. Неходи. Працював методистом музичного виховання у Вінницькому ін-ті вдосконалення вчителів, відповідальним секретарем обласного відділення Музичного хорового товариства. За звинуваченням в антирадянській діяльності заарештований у 1932. Вчителював на висланні у м. Валуйки (тепер Курської обл.), був тут директором школи, організував шкільний хор, викладав у Педагогічному технікумі. У 1936 переїжджає спочатку на Донбас, а за рік – до Полтави (1937–41). Близько 40 років займався розвитком музичного виховання та музичної освіти на Вінниччині (1944–81): очолював шкільні хори, обласне відділення Музичного хорового товариства України, обласну секцію самодіяльних композиторів, організував хор ветеранів війни та праці, при Вінницькій філармонії – чоловічу капелу бандуристів «Вітерець Поділля». У 1981–84 жив у Києві. Автор близько 600 творів, переважно для хору на тексти українських поетів («Вінок безсмертя», «Маївка» на сл. М. Рильського, «Червона калина» на сл. І. Франка), солоспівів, пісень для дітей, обробок народних пісень; збірок музичних творів «Стелися, барвінку» (1961), «Щедрий вечір, добрий вечір» (1964); циклів пісень «На Поділлі весілля» (1969), «Вечорниця» (1971). На честь Скалецького названа вулиця у Вінниці, його ім'я присвоєно міському хору ветеранів.

Літ.: Семенко Л. Їх поєднала пісня Леонтовича: Нариси з історії музичного життя в Україні 1910–1930-х років / Л. Семенко. – Вінниця, 2007.

Електр. рес.: Дорогами Вінниці: вулиця імені в'язня КДБ № 13 // 20 хвилин: Події у Вінниці. – Режим доступу: <http://vn.20minut.ua/Podii/dorogami-vinnitsi-vulitsya-imeni-vyaznya-kdb--13-29362.html>. – Назва з екрана; Композитор Родіон Скалецький народився на Бершадщині // TviyBiznes.com. – Режим доступу: <http://tviybiznes.com/main/prnews/178605>. – Назва з екрана; Скалецький Родіон Андрійович // Вікіпедія. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>. – Назва з екрана; Скалецький Родіон Андрійович // Вінницька обласна державна адміністрація. – Режим доступу: http://www.vin.gov.ua/web/vinoda.nsf/web_alldocs/Doc%D0%9B%D0%9C%D0%9B%D0%A79PGJ3A. – Назва з екрана; Урочисте покладання квітів до пам'ятника композитора // Бершадська районна державна адміністрація : офіційне інтернет-представництво. – Режим доступу: <http://rdabershad.gov.ua/news/a-1778.html>. – Назва з екрана; Фольклорист, педагог, композитор. Скалецький Родіон Андрійович // Бершадь. Уа : інформаційний портал. – Режим доступу: <http://www.bershad.ua/news/sypilstvo/.../13550.html>. – Назва з екрана.

Скибицька Марина Михайлівна [24.02(07.03).1884, Казань, тепер Татарстан – 29.01.1943, Саратов, Росія] – оперна співачка (меццо-сопрано), педагог. Солістка Житомирського, Харківського, Київського та Одеського оперних театрів. Активний учасник музичних заходів МТЛ, солістка пересувної української опери у Вінниці, Бердичеві, Чернігові.

Вокальну освіту здобула у Московському музично-драматичному училищі (1904–07; клас М. Медведєва). По закінченні навчання виступала на сценах оперних театрів України, Росії і Грузії: у Києві (1907–08, 1912–21, 1924–26), Казані (1908–09), Житомирі (1921–22), Харкові (1923–24), Тифлісі (тепер Тбілісі, 1926–27), Одесі (1927–29) та Саратові (1930–41). Професор Саратовської консерваторії (1938–43). Пропагувала український вокальний репертуар, зокрема солоспіву і українські народні пісні, які виконувала мовою оригіналу. Володіла неповторної краси і сили голосом, досконалою технікою виконання і великим артистичним талантом.

Літ.: Григор'єв Г. У старому Києві / Г. Григор'єв. – Київ, 1961; Левик С. Записки оперного певца / С. Левик. – Москва, 1962; Квалиашвили М. По трудному пути / М. Квалиашвили. – Тбілісі, 1969; Скоробагатько Н. Нотатки оперного концертмейстера / Н. Скоробагатько. – Київ, 1973; Лисенко І. З плеяди видатних / І. Лисенко // Музика. – 1984. – № 6.

Електр. рес.: Скибицкая Марина Михайловна // Яндекс : словари. – Режим доступу: <https://m.slovari.yandex.ua/> – Загл. с экрана; 7 березня 2010 року. Цей день в історії України // Тростян : портал українця. – Режим доступу: http://trostian.at.ua/news/7_bereznja_2010_roku_cej_den_v_istoriji_ukrajini/2010-03-07-804. – Назва з екрана.

Скирда Ніна (1905–?) – співачка-аматорка. Входила до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–25.

Арх.: Особовий склад Студії за 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – 61 арк.

Скирда Тетяна (1907–?) – співачка-аматорка. Входила до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–25.

Арх.: Особовий склад Студії за 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – 61 арк.

Сколотенко Василь Іванович (18.–?) – диригент. Член Київської філії МТЛ.

Закінчив школу регентів у Севастополі. У 1920-ті керував селянським співочим гуртком Ставищенського сельбуду.

Арх.: Анкети та заяви музичних осередків Київщини про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. – 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 243–252. – 10 од. зб. – 15 арк.

Скорульський Михайло Адамович [06(19).09.1887, Київ – 21.02.1950, там само] – композитор, піаніст, диригент, педагог, музично-громадський діяч. Один із фундаторів Житомирської філії МТЛ. Заслужений діяч мистецтв УРСР (1947).

Народився в сім'ї службовців. Батько – Адам Петрович – старший контролер винокурних заводів. Мати – Неоніла Олексіївна – блискуча піаністка і концертмейстер, закінчила Київське музичне училище. На формування світогляду юнака вплинула атмосфера творчості, що панувала в родині, де бували відомі музиканти – М. Лисенко, В. Пухальський, О. Шевчик, Г. Мороз-Ходоровський. Загальну освіту здобув у 1-й Житомирській гімназії (1898–1906). У 1906 вступив до Житомирських музичних класів Імператорського російського музичного товариства (ІРМТ). У 1910–14 навчався у Петербурзькій консерваторії на композиторському ф-ті (проф. М. Штейнберг, І. Вітоль, В. Калафаті) та спеціального фортепіано (проф. А. Єсіпова), водночас працював у диригентському (проф. М. Черепнін) та оперному (проф. С. Габель та Й. Палечек) класах. З 1914 – викладач класу фортепіано і теоретичних дисциплін у Таганрозькому музичному училищі ІРМТ. У 1915 призначено першим директором і педагогом Іжевських музичних класів Сарапульського відділення ІРМТ. Наприкінці 1915 повернувся до Житомира, де разом із дружиною Л. Андрієнко-Скорульською – співачкою, випускницею Петербурзької консерваторії відкрив приватну музичну вокальну студію. Вступив на військову службу, де обіймав посаду диригента симфонічного оркестру Управління інспектора ополчення Південно-Західного фронту. Після революції 1917 обраний членом виконавчого комітету ополчення. У 1917 створив перший твір великої форми для мішаного хору і симфонічного оркестру – «Гімн вільному мистецтву». Звільнившись за станом здоров'я із військової служби, провадив активну композиторську, громадську і музично-освітню діяльність: завідував музичною секцією Наркомосу та оперно-драматичною студією при відділенні політосвіти Волинського губернського військового комісаріату (згодом при Будинку Червоної Армії). Разом з В. Косенком стає фундатором Житомирської філії МТЛ (1927), яку наступного року було реорганізовано у Житомирську філію ВУТОРМ. У цей же час продовжував керувати симфонічним оркестром, у репертуарі якого були всі симфонії Л. Бетховена і Ф. Шуберта, значна кількість творів В. Моцарта, П. Чайковського, М. Глінки, М. Мусоргського, В. Каліннікова, М. Ішполітова-Іванова та ін. З 1933 працював у Києві завідувачем теоретичного відділу Народної консерваторії та референтом Філармонії. Від 1937 – доцент кафедри спеціальної теорії Київської консерваторії ім. П. І. Чайковського. У 1937 (клавір), а 1938 (партитура) з'являється балет «Лісова пісня», написаний за мотивами однойменного твору Лесі Українки. У цей період, окрім педагогічної і композиторської, веде музикознавчу, музично-публіцистичну та рецензентську діяльність. У 1940 захистив кандидатську дисертацію. Евакуюювавшись під час Другої світової війни до Казахстану, викладав в Алма-Аті (тепер Алмати) в Музично-хореографічному учбовому комбінаті ім. П. І. Чайковського і в оперній студії Театру опери та балету Казахської РСР (1941–44). Вивчає музичну культуру казахського народу, створює тут перші твори камерно-інструментального жанру. У 1944 повернувся до Києва, де його було призначено в. о. профе-

сора кафедри спеціальної теорії (викладав курси поліфонії, аналізу музичних форм та композиції) і начальником відділу музики Комітету в справах мистецтв УРСР. Композиторська, педагогічна та наукова діяльність відбувалася на ґрунті класичних традицій російської та української музики і на основі народно-поетичної творчості. Працюючи практично в усіх жанрах музичного мистецтва, залишив неперевершені зразки українського романсу, балету, хорової і фортепіанної мініатюри. Переважна більшість творів митця пов'язана зі словом, а інструментальні і симфонічні є програмними. Вагомим є музикознавчий доробок митця, представлений науково-теоретичними та музично-публіцистичними працями. Серйозним внеском у галузь музичної педагогіки стали дослідження з аналізу музичних творів, зокрема музичної форми та методики фортепіанного виконавства. Публіцистика Скорульського віддзеркалює події мистецького життя в Україні 1940-х – це рецензії на авторські концерти, оперні постановки, симфонічні концерти та музичні прем'єри; огляди Декад радянської музики; відкриття нових творів та імен українського виконавства і маловідомих вітчизняних композиторів; статті з питань музичного виховання.

Тв.: опера «Свічине весілля» (за драмою І. Кочерги, 1948); балети «Лісова пісня» (1938; постановка 1946), «Снігова королева» (незакінчена, 1950); симфонічні й оркестрові: симфонія № 1, присвячена О. Глазунову (1923), «Класична увертюра» (1928), П'ять українських пісень для симф. оркестру (1930), симфонія № 2 «Жовтнева» (1932), «Поема ентузіазму» для великого симф. оркестру (1933), «Степова поема» (пам'яті Амангельди Іманова, 1944), Інтермеццо на тему укр. нар. пісні «Про Турбаївське повстання» для оркестру нар. інструментів (1947), симф. поема «Микита Кожум'яка» (1949); хорові та вокально-симфонічні – хори а-саррелла «Знай, Богунія іде» та «Бойова пісня донців» (1919), «Великий пролог» для мішаного хору і великого симфонічного оркестру на сл. П. Тичини (1941), ораторія для солістів, хору та оркестру на сл. П. Тичини, М. Бажана, М. Рильського, А. Малишка, Л. Первомайського, І. Неходи (1942), обробка трьох казахських нар. пісень для жіночого хору (1944); вокальні – 30 романсів на слова С. Надсона, І. Раузе, Г. Володимирського, Л. Бережницької, П. Тичини, М. Вороного, Лесі Українки, Г. Чубука, О. Новицького, І. Неходи, В. Сосюри та ін., вокальний триптих «За волю» на тексти З. Гершензона, П. Тичини, М. Терещенка (1933), обробки нар. пісень; інструментальні й фортепіанні – Балада (незакінчена, 1908), Соната фа-дієз мінор (1914), Тріо для фортепіано, скрипки та віолончелі до-дієз мінор (1924), «Мелодія» для скрипки і фортепіано (1925), Соната фа мінор (1926), Largo для віолончелі або альту (інстр. транскрипція його вок. твору «Ave Maria», 1928), Квінтет на укр. теми для двох скрипок, альту, віолончелі і фортепіано мі-бемоль мінор (1929), Квартет для двох скрипок, альту і фортепіано фа-мінор (1932), Дві (1927) та Чотири (1933) прелюдії, Концерт для фортепіано з оркестром ля-бемоль мажор (1938), Квінтет на теми Абая для двох скрипок, альту, віолончелі і фортепіано (1943), «Дитячий альбом» для фортепіано (1947), дві концертні п'єси для духових інструментів (1947); музика до драматичних вистав – «Хліб» (за п'єсою В. Кіршона, 1931), «Пісня про свічку» (п'єса І. Кочерги,

1941); *музика до радіо-казок* – «Дванадцять місяців» (1939), «Давня казка» (текст Лесі Українки, 1940).

Пр.: Музична форма Катуара. – Київ, 1934; До питання про створення підручника з музичної форми. – Київ, 1936; Курс вертикально-рухливого контрапункту строгого стилю за системою С. І. Танеева. – Київ, 1940; Елементарні основи фортепіанної школи Г. М. Єсипової. – Київ, 1970 (рукопис 1938); Авторський концерт П. Козицького // Пролетарська правда. – 1941. – 10 січ.; Концерт пам'яті Леонтовича // Там само. – 1941. – 30 груд.; Концерт Лариси Руденко // Літ. газета. – 1941. – 11 квіт.; Концерти С. В. Кусевицького // Пролетарська правда. – 1941. – 10 черв.; Українські майстри мистецтв в Алма-Аті // Література і мистецтво. – 1942. – 30 лип.; Про результати сезону // Там само. – 1944. – 3 серп.; Вечір грузинської музики // Київ. правда. – 1947. – 24 трав.; Відкриття літнього симфонічного сезону // Там само. – 1947. – 10 черв. та ін.

Літ.: Михайлов М. М. А. Скорульський: Нарис про життя і творчість / М. Михайлов. – Київ, 1960; *Загайкевич М.* Українська балетна музика / М. Загайкевич. – Київ, 1969; *Скорульський М.* Спогади. Листи. Матеріали / М. Скорульський; упорядкув., прим., списки, імен. покажч. Р. М. Скорульської. – Київ: Муз. Україна, 1988; *Жадько В.* Некрополь на Байковій горі / В. Жадько – Київ, 2008.

Електр. рес.: Будинок, в якому навчався М. А. Скорульський // Карта Житомира. – Режим доступу: http://map.zt.ua/company/430/Budinok_v_yakomu_navchavsya_M_A_Skorulskiy_ukrayinskiy_kompozitor. – Назва з екрана; Михайло Адамович Скорульський // Шевченківський національний заповідник. – Режим доступу: <http://www.shevchenko-museum.com.ua/default/blog/view/180/blog/1/-Do-125-r%D1%96chchya-v%D1%96d-dnya-narodzhennya-Mihayla-Skorulskogo-%281887-%E2%80%931950%29>. – Назва з екрана; Михайло Скорульський // Українці в світі. – Режим доступу: <http://www.ukrainians-world.org.ua/peoples/f59d486a31c3fc61/>. – Назва з екрана; Скорульський Михайло Адамович // Навчальні матеріали онлайн. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/kulturologiya/skorulskiy_mihaylo_adamovich. – Назва з екрана; Скорульський Михайло // Борова: сайт смт Борова (Київської обл.). – Режим доступу: http://pidruchniki.com/kulturologiya/skorulskiy_mihaylo_adamovich. – Назва з екрана; Скорульський М. А. // Знаменитые, великие, гениальные люди. Самое интересное о них!: Events, Personas. – Режим доступу: <http://100v.com.ua/ru/node/3403>. – Загл. с екрана; Скорульський М. А. // Словари и энциклопедии на Академике: Музыкальная энциклопедия. – Режим доступу: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_music/7029/Скорульський. – Загл. с екрана; Скорульський М. А. // Словопедія: УСЕ (Український словник-енциклопедія). – Режим доступу: <http://slovopedia.org.ua/29/53409/20769.html>. – Назва з екрана.

Скрипчинська Елеонора Павлівна [29.09(11.10).1899, м. Дубно, тепер Рівненської обл. – 09.12.1922, Київ] – хоровий диригент, піаністка, педагог. Дійсний член МТЛ у 1924–26. Член Київської філії у 1928–30. Заслужений діяч мистецтв УРСР (1957).

Здобула музичну освіту. Учениця Б. Яворського та В. Пухальського. Викладала у Києві в Народній консерваторії (1919–23), Муз.-драматичному ін-ті ім. М. В. Лисенка, музичному училищі та спеціалізованій музичній школі. У школі створилася група ентузіастів музикантів-виконавців (В. Яблонський, А. Янкелевич, С. Співак, О. Муравйова, Д. Євтушенко, Д. Бертъе, С. Вілконський, І. Михайловський, Е. Скрипчинська), які влаштували в Києві численні музичні вечори з творів західноєвропейської та російської класики, сучасної української музики і народно-пісенних творів. У 1923 при Київській консерваторії було відкрито спеціальний дитячий клас (уперше в СРСР), де Скрипчинська за системою Яворського викладає на диригентсько-хоровому відділенні ладовий ритм і сольфеджіо. У 1925 Музична студія ім. М. Леонтовича МТЛ реорганізується у 5-ту музичну школу (сьогодні носить ім'я славетного композитора Леонтовича). Від 1934 – викладач Київської консерваторії (з 1965 – професор). Читає курс музично-теоретичних дисциплін, викладає читання партитур, веде камерний вокальний ансамбль і хорове аранжування на муз.-педагогічному ф-ті. Докладає зусиль для організації диригентського ф-ту, працює деканом у 1936–37, у 1938–41 – завідувача диригентсько-хоровою кафедрою консерваторії. Понад 20 років працювала в Українському народному хорі імені Г. Верьовки (у 1964–66 – худ. керівник і гол. диригент).

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1927 р. – № 61. – 22 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–25 рр. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1929, 1930 рр. – № 1987. – 28 арк.

Лит.: Верьовка-Скрипчинська. Музикант. Педагог. Людина : спогади / упоряд. В. В. Горбатюк. – Київ : Видавець Вадим Карпенко, 2004. – URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.

Електр. рес.: Національний заслужений академічний український народний хор України ім. Г. Г. Верьовки. Ювілейний концерт // Національна філармонія України. – Режим доступу: <http://www.filarmonia.com.ua/96>. – Назва з екрана; Скрипчинская Элеонора Павловна // Киевский некрополь. – Режим доступу: <http://kiev-necropol.narod.ru/SkripchinskayaEP.html>. – Загл. с екрана; Украинский народный хор // Гео-Киев : справочник. – Режим доступу: http://geo.ladimir.kiev.ua/pq/dic/a--UKRAINSKIJ.../news_arch--2012. – Загл. с екрана; 11 октября 1899 года (29 сентября по ст. ст.) в городе Дубно // Киевский календарь. – Режим доступу: <http://calendar.interestny.kiev.ua/Event.aspx?id=1917>. – Загл. с екрана.

Сластiон (Сластьон, Сластьонов) Опанас Георгiйович [псевд. – Гончар, Опiшнянський гончар; 02(14).01.1855, м. Бердянськ, тепер Запорiзької обл. – 24.09.1933, м. Миргород, тепер Полтавської обл.] – живописець, графік, мистецтвознавець, бандурист, етнограф, архітектор. Один із найвідоміших українських гонимих.

міших виконавців дум. Організатор Першої селянської капели бандуристів ім. Т. Шевченка (1928). Член МТЛ у 1923.

Початкову освіту здобув вдома у батька-іконописця. У 1874–82 навчався в Петербурзькій АМ (живопису – в І. Крамського, музиці – у П. Чистякова). Працюючи у військовому міністерстві (1887–1900), знайомиться з документами про українське козацтво. Впродовж 4-х років обіймав посаду голови Українського клубу в Петербурзі (1897–1900). Від 1900 мешкав у Миргороді, де викладав у Художньо-промисловій школі ім. М. Гоголя, перейменованій 1921 у Художньо-керамічний технікум. У цей час багато часу приділяв мандрівкам Україною, робив замальовки архітектурних споруд, пам'яток мистецтва, творів народного побуту, пейзажів, сільської місцевості тощо. Збирав зразки укр. народно-виконавської творчості, записував на фонографі спів і гру кобзарів. Зібрані матеріали опрацьовував за тематикою, жанрами та хронологією, упорядковуючи альбоми «Української» та «Запорозької» старовини. Був одним із засновників українського архітектурного стилю, підтримував В. Кричевського в боротьбі за збереження укр. національного стилю в архітектурних спорудах (будинок Земської управи у Полтаві, сільські хати у Великих Сорочинцях, земські школи, будинок Миргородського курорту). Заснував Мистецько-промисловий музей у Миргороді (1920), якому подарував власну збірку праць. Автор статей і наукових праць, опублікованих в українській («Кіевская старина», «Рідний край», газета «Рада») та в російській періодиці, зокрема журналах про кобзарство. Ілюстрував твори Т. Шевченка («Гайдамаки» 1886, перевидані у 1920-ті Я. Оренштайном у Берліні, та «Катерину»), читанку «Вінок» Б. Грінченка, «Козаки і море» Д. Мордовця, сатиричний журнал «Шершень» та ін. Зібрав і обробив матеріали до книг «Мартинович. Спогади» (1931) та «Українські народні думи», т. I (1927). Майстер втілення національної теми у живопису, залишив чимало жанрових малюнків, таких як «Українка», «Проводи на Січ» (1886), «Миргород» (1901), «Вечір. Село» (1904), «Зима на Чернігівщині», «На Волині» та ін. Його твори зберігаються у Національному художньому музеї України, Харківському художньому музеї, Полтавському Державному Художньому Музеї та ін. Помер і похований у Миргороді на Троїцькому кладовищі. У 1965 на могилі встановлено залізобетонний пам'ятник (архітектор А. Убийвовк), замінений 1989 гранітним (Р. Гусаренко). У Миргороді митцю відкрито меморіальні дошки.

Пр.: Кобзар Михайло. – Ч. 5; Мелодії українських дум і їх записування // Рідний край. – 1908. – № 41; Кравченко и его думы // Кіевская старина. – 1902. – Т. LXXVII Записування дум на фонографі // Рідний край. – 1909. – № 22; Дума, що її склав у 1904 році кобзар М. Кравченко на події відомої «Сорочинської трагедії» // Первісне громадянство. – 1929. – Вип. 1; Портрети кобзарів. – Київ : Вид-во АН УРСР, 1961; Портрети українських кобзарів : колекція малюнків / О. Г. Слассіон – матеріал - папір; формат - індивідуальний; техніка виконання - графітний олівець, туш, перо, акварель, пензель, білила. – 23 с. : ил. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_ir/cgiirbis_64.exe? – Назва з екрана.

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1923 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 57. – 15 арк.

Лит.: *Сластьон Ю.* Артист-маляр Афанасій Сластїон: До 25-річчя з дня смерті / Юрій Сластьон // Музейні вісті. – 1959. – І–ІІ квартал. – Ч. 1; Портрети українських кобзарів О. Сластїона / вступ. ст., прим. і комент. Ю. Турченка. – Київ : Вид-во Академії наук Української РСР, 1961; *Мішалов В.* Українські кобзарі-бандуристи / В. Мішалов, М. Мішалова. – Сідней, Австралія, 1986; *Аббасов А.* Опанас Сластьон / А. Аббасов. – Київ, 1973; Каталог виставки творів О. Г. Сластьона: із збірки музею / уклад. М. В. Чернова. – Харків, 1975 (Харківський художній музей); Виставка творів О. Г. Сластьона: каталог / авт. вступ. ст. та упоряд. В. М. Ханко. – Полтава, 1985; Опанас Сластьон : бібліографічний покажчик / упоряд. В. М. Ханко. – Київ, 1988. – URL : <http://www.nbuv.gov.ua/node/91>; *Шибанов Г.* Земські школи – творча спадщина Опанаса Сластьона / Г. Шибанов // Свобода. – 2010. – 9 лип. (№ 28); *Левко В. І.* Організація концертів як один з видів діяльності всеукраїнського музичного товариства ім. м. Леонтовича / В. І. Левко // Мистецтвознавчі записки. – Київ, 2010. – Вип. 18; *Довгалиук І.* Опанас Сластьон в історії фонографування кобзарсько-лірницької традиції / І. Довгалиук // Вісн. Львів. ун-ту. Серія мистецтво. – 2011. – № 10. – URL : http://www.lnu.edu.ua/faculty/Philol/www/visnyk/10_2010/2010_10_dovhaliuk.pdf.

Електр. рес.: Лірники // Вікіпедія. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Лірники>. – Назва з екрана; *Міцик І.* Творчі зв'язки О. Г. Сластїона і Д. І. Яворницького / І. Міцик // Днепропетровский национальный исторический музей имени Д. И. Яворницького. – Режим доступу : <http://ru.museum.dp.ua/article0421-2.html>. – Назва з екрана; Опанас Георгійович Сластїон // Українські пісні : Pisni.Org.ua.Українські пісні. – Режим доступу: <http://www.pisni.org.ua/persons/1081.html>. – Назва з екрана; Опанас Сластьон // Україна: історія великого народу. – Режим доступу: <http://www.litopys.com.ua/encyclopedia/viznachn-storichn-osobistost/opanas-slastion/>. – Назва з екрана; Сластїон Афанасій Георгиевич // История Полтавы (сайт Бориса Тристанова). – Режим доступу: <http://histpol.pl.ua/ru/poltava-istoricheskie-ocherki/istoricheskie-ocherki?id=2977>. – Загл. с екрана; Сластїон Опанас Георгійович // Полтавская область : город Миргород : художники. – Режим доступу: <http://mistaua.com/>. – Назва з екрана; Сластьон Опанас Георгійович // UaHistory : український календар. – Режим доступу: <http://uahistory.com/?p=278>. – Назва з екрана; 14 січня 1885 року народився український живописець Опанас Георгійович Сластьон (Сластьон) // Мистецька сторінка. – Режим доступу: <http://storinka-m.kiev.ua/article.php?id=92>. – Назва з екрана.

Слоницький Юрій Андрійович (1899–?) – диригент–аматор, педагог. Музкор МТЛ, член Музичної секції «Плугу». Автор публікацій у журн. «Музика». Член Чернігівської філії МТЛ.

Закінчив 4 класи Чернігівської духовної семінарії. Музикант-самоук. Керівник шкільних хорів, одного із найкращих на Чернігівщині Козелецького хору при 3-річних Педкурсах, заснованого 1919 і реорганізованого у 1922. Від дня заснування колектив провадив активну концертну діяльність. До жовт-

ня 1921 був державним, фінансувався Наросвітою. Колектив мав портрет М. Леонтовича, започаткував свою нотозбірню і колекцію музичних інструментів для виконання творів із супроводом. Попри заборону хор готував до виконання «Наталку Полтавку» М. Лисенка. Митець також співпрацював з хором т-ва «Плуг», що був запрошений для участі в хоровій олімпіаді, приуроченій до Шевченківських свят. Під його орудою колектив виконав конкурсну програму, що складалася з обов'язкових творів – «Заповіту» Б. Яворського, «Жалібного маршу» М. Лисенка та поеми-кантати «Хустина» Л. Ревуцького. Працював у Чернігові диригентом симфонічного оркестру.

Арх.: Анкети та заяви музичних осередків Чернігівщини про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 264–270. – 7 од. зб. – 37 арк.

Слотвинський (Слатвинський) (?–?) – скрипаль. Член Київської філії МТЛ у 1928.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1986. – 48 арк.

Смекалін Василь Григорович [08(21).11.1901, м. Вознесенськ, тепер Миколаївської обл. – 08.02.1940, Львів] – композитор, диригент, педагог. Член Київської філії МТЛ у 1928–30.

Закінчив Муз.-драматичний ін-т ім. М. В. Лисенка у Києві (1930; клас композиції В. Золотарьова), по закінченні якого працював викладачем хорового диригування (1930–34). Під час навчання керував клубними хорами, водночас працював диригентом Київського театру опери та балету (1929–37). Від 1939 – диригент Ансамблю танцю УРСР та художній керівник Львівської філармонії.

Тв.: опера «Партизани» (1934); Урочистий марш для оркестру (1930), Рондо для 2-х фп., пісні для хору з фп. «Бойова червоноармійська» (сл. А. Ситковського, 1930), «Колгоспна весна» (сл. М. Рильського, 1938); обробки українських народних пісень; *видані твори:* Сніжок іде, метіль мете : для середнього голосу з супров. фп. – Київ : Мистецтво, 1936; Колгоспна весна : пісня хору з супров. фп. / сл. М. Рильського. – Київ : Мистецтво, 1938. – URL : <http://old.rsl.ru/table.jsp?f=1003&t=3&v0=%D0%A1%D0%BC%D0%B5%D0%BA%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BD%2C+%D0%92.&f=1003&t=1&v1=&f=4&t=2&v2=&f=21&t=3&v3=&f=1016&t=3&v4=&f=1016&t=3&v5=&cc=a1&s=2&ss=31&ce=4>.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Пісня неможливиці [Ноти]. – № 946 (4668 запис); ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.

Електр. рес.: Смекалін Василь Григорьевич // Словари и энциклопедии на Академикe : Музыкальная энциклопедия. – Режим доступа: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/encbiography/114121/%D0%A1%D0%BC%D0%B5%D0%BA%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BD>. – Загл. с экрана; Смекалін Василь Григорович // Вікіпедія. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>. – Назва з екрана; Смекалін

В. Г. // Большая биографическая энциклопедия : Коллекция биографий известных личностей, автобиографии. – Режим доступа: <http://biographical-encyclopedia.info/>. – Загл. с экрана.

Смирнова Олександра Василівна [псевд. – А. Искандер; 18.11.1896, с. Солчино, тепер Луховицького р-ну Московської обл., РФ – ?] – режисер театру і кіно, акторка, педагог. Член Київської філії МТЛ у 1928.

Здобула освіту на Вищих Бестужівських курсах (1912–17), навчалася в театральній студії Вс. Мейерхольда в Петрограді (1914–17). Як драматична акторка і режисер багато років працювала на укр. театральній сцені (1918–31, 1934–36): у Першому театрі Української Радянської Республіки ім. Т. Шевченка, Київському українському драматичному театрі ім. І. Франка, Червонозаводському театрі Харкова, у театрах Одеси, Чернігова, Донецька. Режисер-постановник спектаклю «Донна Жуаніта» за п'єсою Ф. Зупше у Ленінградському театрі музичної комедії (1932, разом із О. Смирновим).

Пр.: В 1917 году // Творческое наследие В. Э. Мейерхольда / ред.-сост. Л. Д. Вендровская, А. В. Февральский. – Москва : ВТО, 1978; О тех, кого помню / А. Смирнова-Искандер. – Ленинград : Искусство, 1989. – URL : http://www.alib.ru/find3.php4?tfind=%F1%EC%E8%F0%ED%E2%E0_%E8%F1%EA%E0%ED%E4%E5%F0_%E0_%E2_%EE_%F2%E5%F5_%EA%EE%E3%EE_%EF%EE%EC%ED%FE.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1986. – 48 арк.

Електр. рес.: Смирнова (Искандер) Александра Васильевна // Кино-Театр. ru. – Режим доступа: <http://www.kino-teatr.ru/kino/director/sov/42852/bio/>. – Загл. с экрана.

Смоктіївна Ялина (?–?) – народна співачка, фольклорист. Член музично-етнографічної експедиції МТЛ у 1925.

У складі групи науковців-фольклористів займалася розшифруванням 197 записів українських пісень, а також 42 – російських та білоруських.

Арх.: Відомості про народні мелодії, зібрані Етнографічним відділом від часу заснування до 20 травня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 714. – 4 арк.

Соболь Федір Мусійович [03(15).02.1895, с. Нове, тепер Харківської обл. – 09.07.1973, Краснодар, Кубань, РФ] – диригент. Персональний член ВКВПЛ–МТЛ у 1921–22. Член Харківської філії МТЛ від 1925.

Навчався на вокальному і диригентському відділеннях Харківського музичного училища (від 1916). У 1916 організував студентський хор, перетворений 1920 на Державний український хор (ДУХ, від 1922 – імені М. Леонтовича) – багаторічний керівник і диригент одного з найпотужніших на той час в Україні хорових колективів. Репертуар хору складався переважно із українських творів – обробок народних пісень і оригінальних творів українських композиторів. Колектив провадив активну концертну діяльність

не тільки у Харкові, а й поза його межами – на Дніпропетровщині, у Запоріжжі. Організатор і багаторічний директор Музичного сектору Держвидав України (1924–32). Упорядкував і видав ряд музичних збірників, переклав українською «Практичний підручник гармонії» М. Римського–Корсакова. На початку 1930-х заарештований, відбував покарання на Далекому Сході, де з 1937 керував хорами. Від 1954 жив і працював у Краснодарі (тепер РФ).

Пр.: Хроніки // Музика. – 1925. – № 7–8.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922 р. – № 56. – 58 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб та організацій Харківської округи. 1925 р. – № 179–203. – 25 од. зб. – 27 арк.; Діяльність Харківської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1923–25 рр. – № 544. – 94 арк.

Лит.: Вихованці Харківського університету : біобібліогр. довід. / авт.-уклад. Б. П. Зайцев, В. І. Кадеєв, С. М. Пуделко [та ін.]. – Харків : Авто-Енергія, 2004; *Гавриленко А. Д.* Валківчани у спогадах, документах та ін. / А. Д. Гавриленко. – Харків : Курсор, 2007.

Електр.рес.: День працівників культури. Соболь Федір Мусійович // Культурно-ідеологічний центр «Прометей» : Валківський районний народний дім «Іскра». – Режим доступу: <http://prometej.kh.ua/culture.htm>. – Назва з екрана.

Соботницький див. Доливо-Соботницький Анатолій Леонідович

Созоненко Микола Трохимович (1903–?) – диригент, музикант-самоук. Член Полтавської філії МТЛ.

Закінчив семирічну трудшколу. Співав у хоровому гуртку.

Арх.: Анкети та заяви музичних осередків Полтавщини та їх керівників про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 257–263. – 7 од. зб. – 8 арк.

Соколовський Михайло Павлович (?–?) – педагог. Член Київської філії МТЛ у 1928.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1986. – 48 арк.

Сольницький Роберт Васильович (1894–?) – кларнетист, педагог. Член Білоцерківської філії МТЛ.

Здобув загальну середню і музичну освіту. Був керівником і диригентом шкільного оркестру.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Білоцерківської філії. 4–5 травня 1925 р. – № 114–123. – 10 од. зб. – 20 арк.; Безпалій Л. Замітка про діяльність Білоцерківської філії. 8 лютого 1925. – № 1635. – 2 арк.; Музичне життя на Білоцерківщині. 25 січня 1925 р. – № 1636. – 2 арк.

Сорокін Сергій Федорович (1898–?) – службовець. Входив до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–25.

Арх.: Особовий склад Студії за 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – 61 арк.

Сорочинський Лев (1895, м. Гайсин, тепер Вінницької обл. – 1963, США) – співак, диригент. Член Українського хору у Києві (1917), член Української республіканської капели (1918), співак і диригент Українського національного хору (разом з О. Кошицем, 1921). Від 1926 – керівник і диригент українських хорів у США і Канаді.

Ставицький Леон (?–?) – журналіст. Музкор МТЛ і оглядач журн. «Музика» із с. Краснопілка Брацлавського пов. на Поділлі. Член відділу масової роботи Кам'янець-Подільської філії МТЛ.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Кам'янець-Подільської філії. 1–21 липня 1925 р. – № 128–139. – 12 од. зб. – 23 арк.; Документи про заснування та діяльність Подільської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922–27 рр. – № 535. – 96 арк.

Старовойт (?–?) – диригент клубних оркестрів. Член Київської філії МТЛ у 1928.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1986. – 48 арк.

Стеблянко Олександр Іванович (1896–1977) – диригент, композитор, фольклорист. Член Харківської філії МТЛ.

Закінчив Учительську семінарію і Музично-драматичний ін-т ім. М. Лисенка у Харкові. Керівник і диригент хорів у сільських клубах. Автор романсів і пісень, інструментальних творів і квартетів, які виконувалися харківським Струнним квартетом ім. М. Леонтовича. Збирав музичний фольклор, був членом Кабінету музичної етнографії. З початку 1920-х співробітничав з Етнографічною комісією ВУАН.

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 59. – Арк. 3; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб та організацій Харківської округи. 1925 р. – № 179–203. – 25 од. зб. – 27 арк.

Степовий Яків Степанович [справжнє прізвище – Якименко; 08(20).03.10.1883, Харків – 04.11.1921, Київ) – композитор, педагог, публіцист, музично-громадський діяч. Один із фундаторів ВКВПЛ–МТЛ. Представник української музичної інтелігенції першої чверті ХХ ст., один із фундаторів національної композиторської школи, продовжувач традицій Миколи Лисенка. Брат композитора, піаніста і педагога Ф. Якименка.

Народився у Харкові в музично обдарованій родині: батько працював у церковному хорі, а старший брат – Федор – навчався співу у Петербурзь-

кій придворній капелі. Дитяче захоплення музикою і співами визначили подальшу долю юнака. У 1895 він був прийнятий до Петербурзької придворної капелі (1895–1902), де оволодів професією диригента, навчився гри на фортепіано і кларнеті. У 1902 вступив до Петербурзької консерваторії, де навчався композиції у провідних російських митців – М. Римського-Корсакова та А. Лядова. Імовірно під впливом останнього позначилася любов юнака до жанру мініатюри, передусім фортепіанної. Помітну роль у формуванні демократичного світогляду і громадянської позиції митця відіграла революція 1905 року. Як резонанс на революційні події виник цикл пісень і романсів «Барвінки», написаний на тексти Т. Шевченка, Лесі Українки, І. Франка. Від 1909 працює викладачем співів у початкових школах, публікується в газетах і журналах, займається композиторською творчістю. У цей час з'являється ряд його фортепіанних композицій, серед яких Соната ре-мажор, Фантазія, два рондо, збірка п'єс «Перші думки несмілого музиканта», «Прелюд пам'яті Т. Г. Шевченка» та ін. Водночас виступає як піаніст з авторськими концертами у Москві (1911) та Петербурзі (1912). На початку Першої світової війни митця мобілізують до армії і призначають писарем санітарного поїзда, де служить протягом майже трьох років. Звільнившись із військової служби у травні 1917, приїздить до Києва, де цілком присвячує себе педагогічній і творчій роботі: викладає музично-теоретичні дисципліни в Консерваторії, складає підручник з елементарної теорії музики, завідує музичною частиною Українського муз.-драматичного театру, працює художнім керівником Державного вокального ансамблю. Залучається до громадської діяльності, стає одним із засновників Музичного товариства імені М. Д. Леонтовича. На початку 1920-х організовує струнний квартет, подорожує містами України з метою пропаганди української музики. На гребені загальнонаціонального піднесення створює дві сюїти для симфонічного оркестру на українські народні теми, займається оркеструванням опери «Ноктюрн» М. Лисенка та власного романсу «Степ», з метою написання опери упорядковує музичний матеріал до драми «Невольник» М. Кропивницького (за Т. Шевченком), пише обробки революційних пісень, вокальні та інструментальні ансамблі тощо. Після чергової гастрольної подорожі захворів на тиф. Помер у Києві, похований на Байковому кладовищі. У 1921 ім'я Я. Степового присвоєно заснованому ним Вокальному ансамблю МТЛ. На честь митця 1969 в Києві названо вулицю.

Тв.: опера «Невольник» (за Т. Шевченком); *оркестрові* – дві сюїти для оркестру на теми укр. народних пісень; *фортепіанні* – прелюд «Пам'яті Т. Г. Шевченка», Соната ре-мажор, Фантазія мі-мінор, два рондо, Менует, «Пісня без слів», цикл мініатюр; *вокальні* – солоспіви на слова Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, П. Тичини, М. Рильського, серед них – «Досить невільная думка мовчала» (сл. Лесі Українки), «Утоптала стежечку», «Ой стрічечка до стрічечки», «Три шляхи» (сл. Т. Шевченка), «Пісні настрою» (сл. О. Олесья), три романси на сл. М. Рильського, «Спите, полумертвые увядшие цветы» (сл. К. Бальмонта), на публіцистичні вірші Лесі Українки («Слово», «Гетьте, думи»), І. Франка («Земле моя», «Каменярі»), «У до-

лині село лежить»), С. Руданського («Чумак з мазницею», «Засідатель»), П. Тичини («Арфами, арфами») та ін.; вокальні цикли «Барвінки» на слова різних поетів; 50 обробок українських народних пісень для хору (записи К. Квітки, П. Демуцького, О. Рубця, А. Конощенка); *обробки революційних пісень* («Сміло у ногу рушайте», «Дубинушка», «Похоронний марш», «Інтернаціонал», «Вперед», «Червоний прапор», «Комуністична марсельеза», «Шалійте, шалійте», «Вічний революціонер»); *музика для дітей* – вокальний цикл «Проліски», збірка пісень «Кобзар» на слова Т. Шевченка; *видані твори*: Українські народні пісні для народних хорів : [без супр.]. Перший десяток / [упоряд. і аранж.] Я. Степовий. – Київ ; Ляйпціг : Україна. Українська Накладня, [1919]; Українські народні пісні для народних хорів : [без супр.]. Другий десяток / [Обр.] Я. Степовий. – Київ ; Ляйпціг : Україна. Українська Накладня, [1919]; Дві хмароньки : мішаний хор [без супр.] / сл. О. Олеся. – Київ : Дніпросоюз, [1921]; Для всіх ти мертва і смішна : мішан. хор [без супр.] / сл. О. Олеся. – Київ : Дніпросоюз, [1921]; Зацвіла в долині : для баса [з фп.] / сл. Т. Шевченка. – Київ : Держ. видавн., 1921; Ой, по горі ромен цвіте : дует для чоловічих голосів [з супр. фп.] : [Партитура] / [авт. тексту] Тарас Шевченко. – Київ : Держ. видавн., 1921; Проліски : для дітей дошкільного віку : [збірник пісень для співу з фп.]. Випуск I / [упоряд., авт. муз. та гармоніз.] Я. Степовий. – Київ : Дніпросоюз, [1921]; Сонце заходить : для баса [з супр. фп.] / [авт. тексту] Тарас Шевченко. – Київ : Держ. видавн., 1921; Тече вода : мішан. хор [без супр.] / сл. Т. Шевченка. – Київ : Дніпросоюз, [1921]; Укр[аїнські] народні пісні : [для мішан. хору а сарелла]. Десяток 1-й / [упоряд. та аранж.] Я. Степовий. – Київ : Державне видавництво, 1921; Укр[аїнські] народні пісні : [для мішан. хору а сарелла]. Десяток 2-й / [упоряд. та аранж.] Я. Степовий. – Київ : Державне видавництво, 1921; Укр[аїнські] народні пісні : [для мішан. хору а сарелла]. Десяток 3-й / [упоряд. та аранж.] Я. Степовий. – Київ : Державне видавництво, 1921; Укр[аїнські] народні пісні : [для мішан. хору а сарелла]. Десяток 4-й / [упоряд. та аранж.] Я. Степовий. – Київ : Держ. видавн., 1921; Кобзар : пісні для дітей на слова Т. Шевченка : [для співу з фп.]. – Київ : Губсоюз, [1922]; Музика до творів О. Олеся : [для голоса з фп.] : Ор. 6. – №№ 1–10 /. – Київ ; Ляйпціг : Україна, [1918–1922]; П'ять шкільних хорів : [для трьохголосного хору без супр.] / [авт. слів Т. Г. Шевченко]. – Київ : Губсоюз, [1922]; Гетьте, думи! : [для меццо-сопрано з фп.] / Я. Степовий; [сл. Л. Українки]; [худ.] О. Маренков. – Харків : ДВУ, [1927]; Дихають тихо акації ніжні : [тенор або сопрано з фп.] / Я. Степовий; [сл. О. Олеся]; [худ.] О. [Маренков]. – Харків : ДВУ, [1927]; До моря : [тенор або сопрано з фп.] / Я. Степовий; [сл. М. Вороного]; [худ.] [Олексій Маренков]. – Харків : ДВУ, [1927]; Думка : [високий голос з фп.] / Я. Степовий; [сл. М. Гаврилка]. – Харків : ДВУ, [1927]; Мініятюри : [твір № 10 : для фп.] – Харків : ДВУ, [1927]; Не беріть із зеленого луку верби : [високий голос з фп.] : [Ор. 6. – № 8] / Я. Степовий ; [сл. О. Олеся]. – Харків : ДВУ, [1927]; Серенада : [тенор з фп.] / Я. Степовий; [худ.] [Євген Мей]. – Харків : ДВУ, 1927; Слово : [меццо-сопрано з фп.] / Я. Степовий; [сл. Л. Українки]; [худ.] [Олексій Маренков]. – Харків : ДВУ, [1927]; Сонце заходить : бас [з фп.] / Я. Степовий; [сл. Т. Шевченка]. – Львів : Пісня, [192*]; Степ : [баритон з фп.] / Я. Степовий; [сл. М. Чернявського; перекл. В. Б.]; [худ.] О. Маренков. – Харків : ДВУ, [1927]; Три шляхи : [високий голос з фп.]

/ Я. Степовий; [сл. Т. Шевченка]; [худ.] О. Маренков. – Харків : ДВУ, 1927; Prélude F-dur : Op. 12.– № 1 : pour piano / Я. Степовий, [худож.] Є. Мей. – Харків : ДВУ, [1927]; Trois morceaux : pour piano / Я. Степовий; [худож. Є. Мей]. – Харків : ДВУ, [1927]; Земле моя : [голос з фп.] / Я. Степовий; сл. І. Франка; [худ.] О. Маренков. – Харків : ДВУ, 1928; Місяць ясененький... : [коліскова : голос з фп.] / Степовий Я.; [поезія Лесі Українки]; [худ.] [Середа, А. Х.]. – Київ : Книгоспілка, [1928]; Погасло сонце : [голос з фп.] / Я. Степовий; сл. О. Олеся; [худ.] О. Маренков. – Харків : ДВУ, 1928; Хмара : [для баса з фп.] / Я. Степовий; сл. Ю. Будяка; [худ.] О. Маренков. – Харків : ДВУ, 1928; Як почуєш вночі : [голос з фп.] / Я. Степовий; сл. І. Франка; [худ.] О. Маренков. – Харків : ДВУ, 1928; Коваль : для баса з ф.-п. / Яків Степовий; слова [укр, рос. і нем.] Ф. Петрушенка; [худ. Б. Реріх]. – Харків : Радянське село, 1929; Прелюд в moll : Op. 9. – № 1 : [для фп.]. – [Харків] : ДВУ, 1930; Три шляхи : для високого голосу [з супр. фп.] / Я. Степовий; сл. Т. Шевченка. – Київ : Мистецтво, [1949]; Тече вода з-під явора / Я. Степовий; сл. Т. Г. Шевченка = Течет вода от явора / сл. Т. Шевченко; пер. с укр. М. Комиссаровой : для мішаного хору. – Київ : Мистецтво, 1963; Утоптала стежечку = Протоптала тропочку : для середнього голосу і фп. / Я. Степовий; сл. Т. Г. Шевченка; [пер. с укр. Н. Ушакова]. – Київ : Мистецтво, 1963; Шевченків день : [збірка для школи] : [для дітей середнього та старшого віку, для співу без супроводу] / Я. Степовий; Державний Науково-методологічний Комітет Наркомосвіти УСРР по секції соціального виховання дозволив для вжитку по шкільних установах соціалу ; [музика різних авторів, сл. Т. Г. Шевченка, П. Тичини]. – Харків : ДВУ, 1928; Інструментальні твори : [твори для фп., скрипки й фп., віолончелі і фп.] / Я. Степовий. – Київ : Мистецтво, 1964; Солоспіви та вокальні ансамблі / муз. Я. Степового. – Київ : Мистецтво, 1965; Хори : [для мішаного хору а capella] / муз. Я. Степового. – Київ : Мистецтво, 1965; Зоре моя вечірняя : збірка пісень Тараса Шевченка для дітей середнього і старшого шкільного віку : [а capella та з супр. фп.] / муз. Я. Степового, упоряд. К. Войтех, В. Горбатюк ; передм. О. Правдюка. – Київ : Муз. Україна, 1980; Хорові твори на вірші Тараса Шевченка / уклад. А. Г. Любченко. – Київ : Муз. Україна, 1989; Пісні для дітей. Вип. 1 / Обробки та пісні Якова Степового. – Київ : Мелосвіт; Ніжин : Аспект-Поліграф, 2003. – URL : <http://irbis-nbuv.gov.ua>.

Пр: Иван Алчевский в Париже // Русская музыкальная газета. – 1912. – № 36–37; Н. В. Лысенко. Некролог // Там само. – 1912. – № 48.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Реєстр експонатів пам'яті Я. Степового Музею музичної культури. 1924 р. – № 776. – 2 арк.; Степовий Я. С. «Погасло сонце ласки і тепла» (сл. О. Олеся): для голосу з фп. [Рукопис]. – № 1334; Степовий Я. С. «Гей, на весла» (сл. Г. Чупринки): дуєт з фп. [Рукопис]. – № 1332; Степовий Я. С. «В квітках була душа моя» (сл. О. Олеся): для голосу з фп. [Автограф]. – № 1335; Степовий Я. С. «В нічку беззор'яну» (сл. Г. Чупринки): дуєт [Автограф]. – № 1337; Степовий Я. С. «Венера – зіронька вечерняя» (сл. М. Вороного): дуєт [Автограф]. – № 1339; Степовий Я. С. «До моря» (сл. М. Вороного): для тенора з фп. [Автограф]. – № 1342; Степовий Я. С. «Слово» (сл. Лесі Українки): для меццо-сопрано з фп. [Автограф]. – № 1342; Степовий Я. С. «Для всіх ти мертва...» (сл. О. Олеся): для мішаного хору [Автограф]. – № 1344; Степовий Я. С. «Дві хмароньки» (сл. О. Олеся): для мішаного хору

[Автограф]. – № 1345; Степовий Я. С. «Дихають тихо акації ніжні»: для голосу з фп. [Автограф]. – № 1346; Степовий Я. С. «З журбою радість обнялась» (сл. О. Олеся): для голосу з фп. [Автограф]. – № 1348; «Земле, моя всеплодючая мати» (сл. І. Франка): для голосу з фп. [Автограф]. – № 1348; «Явтуше». Обробка нар. пісні: для голосу з фп. [Автограф]. – № 1348; Степовий Я. С. «Зимою» (сл. О. Олеся): для голосу з фп. [Автограф]. – № 1350; Степовий Я. С. Два романси: «Лився спів» та «Не беріть із зеленого луту верби» (сл. О. Олеся): для голосу з фп. [Автограф]. – № 1351; Степовий Я. С. «Нарцис, закоханий в Лілею» (сл. О. Олеся): для голосу з фп. [Автограф]. – № 1352; Степовий Я. С. «Наша славна Україна» (сл. В. Самійленка): гімн-марш для мішаного хору [Автограф]. – № 1353; Степовий Я. С. «Не цвітуть квітки зимою»: дуєт з фп. [Автограф]. – № 1356; Степовий Я. С. «О, слово рідне» (сл. О. Олеся): для голосу з фп. [Автограф]. – № 1358; Степовий Я. С. «Не на шовкових подушках» (сл. Галини Комарівни): для тенора [Автограф]. – № 1362; Степовий Я. С. «Я все знала, все забула» (сл. Г. Чупринки): мелодекламація [Автограф]. – № 1364; Степовий Я. С. «Зібралися жидовини»: для хору [Автограф]. – № 1364.

Літ.: Грінченко М. Я. Степовий. Критично-популярний нарис / М. Я. Грінченко. – Харків ; Київ, 1929; Надененко В. Я. С. Степовий / В. Я. Надененко. – Київ, 1950; Грінченко М. Я. С. Степовий / М. Я. Грінченко // Грінченко М. О. Вибране. – Київ, 1959; Шварцман Ш. Яків Степовий / Ш. Шварцман. – Київ, 1951; Степанченко Г. Композитор Яків Степовий / Г. Степанченко. – Київ, 1974; Степанченко Г. Я. С. Степовий і становлення української радянської музики / Г. Степанченко. – Київ, 1979; Булат Т. Яків Степовий / Т. Булат. – Київ, 1980; Михайличенко О. Музично-педагогічна діяльність українських композиторів і виконавців другої половини ХІХ – початку ХХ ст.: Історичні нариси / О. Михайличенко. – Суми : Видавничо-виробниче підприємство «Мрія-1», 2005. – URL : http://library.sspu.sumy.ua/biblioteka/naukovi_vidania/pdf/2008/81.pdf.

Електр. рес.: Степовий (Якименко) Яків Степанович // Українська духовна музика : Донбаський державний педагогічний університет. – Режим доступу: http://ukrspiritmuz.net.ua/pages/2_32.html. – Назва з екрана; Степовий Яків – Прелюд пам'яті Тараса Шевченка // YouTube. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=8O8qRI5OFjI>. – Назва з екрана; Степовий Яків Степанович (справжнє Прізвище — Акименко (Якименко)) // Знаменитые, великие, гениальные люди. Самое интересное о них! : Events, Personas. – Режим доступу: <http://100v.com.ua/ru/node/3408>. – Назва з екрана; Степовий // Leksika.com.ua : Українська радянська енциклопедія. – Режим доступу: <http://leksika.com.ua/14620613/ure/stepoviy>. – Назва з екрана; Степовой Яков Степанович // Словари и энциклопедии на Академик : Музыкальная энциклопедия. – Режим доступа: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/bse/170672/Степовой>. – Загл. с екрана; Степовой Я. С. // Энциклопедии & Словари : Музыкальная энциклопедия. – Режим доступа: http://enc-dic.com/enc_music/Stepovoj-JA-S-6841.html. – Загл. с екрана; Яків Степанович Степовий // НСКУ: Національна спілка композиторів України. – Режим доступу: <http://composersukraine.org/index.php?id=17>. – Назва з екрана; Яків Степовий. Біографія // Pisni.Org.Ua : Українські пісні. – Режим доступу: <http://www.pisni.org.ua/persons/584.html>. – Назва з екрана;

Яків Степовий // «Наша Парафія» : Парафія святого Архистратига Михаїла, Київ, Пирогів. – Режим доступу: <http://www.parafia.org.ua/person/stepovuj-yakiv/>. – Назва з екрана; Яків Степовий – продовжувач традицій М.Лисенка // Народне слово : загальнополітичний тижневик Української народної партії. – Режим доступу: http://www.slovo-unp.com/index.php?subaction=showfull&id=1224773100&archive=1225367027&start_from=&ucat=6&i=archive. – Назва з екрана; Яків Степовий // Україна: історія великого народу. – Режим доступу: <http://www.litopys.com.ua/encyclopedia/viznachn-storichn-osobistost/%D0%AF%D0%BA%D1%96%D0%B2+%D0%A1%D1%82%D0%B5%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9/>. – Назва з екрана; Я. С. Степовий (1883–1921 рр.) // Аколада. – Режим доступу: <http://www.akolada.org.ua/index.php?dep=&page=bibl/stepovuy>. – Назва з екрана.

Стеценко Кирило Григорович [12(24).05.1882, с. Квітки, тепер Корсунь-Шевченківського р-ну Черкаської обл. – 29.04.1922, с. Веприк, тепер Фастівського р-ну Київської обл.] – композитор, хоровий диригент, педагог, церковний і музично-громадський діяч. Один із фундаторів МТЛ.

Народився у багатодітній сім'ї талановитого сільського маляра-самоука, який займався розписом сільських храмів і малював ікони. Розвитком музичних здібностей хлопчика займалися мати і сестри, у родині часто лунала музика, співали хором народні пісні, а батько грав на скрипці. Традиції музичування вплинули на формування юнака, у якого з дитинства зародилася палка любов до української пісні, що згодом переросла у бажання писати музику. У 7 років вступив до сільської парафіяльної школи, де вчився нотній грамоті і співам. Вступив до Київської художньої школи М. Мурашка (1892) та Софійської духовної школи. Під час навчання остаточно сформувався його вибір подальшої долі як музиканта. У Софійській духовній школі відразу помітили музичні здібності тринадцятирічного юнака, який зарекомендував себе не тільки провідним солістом, а й талановитим диригентом. Тут він самотужки опановував гру на фортепіано. По закінченні школи у 1897 продовжує навчання у Київській духовній семінарії, де вдосконалює музичні знання і опановує богословські науки. Внаслідок матеріальної скрути підробляє помічником регента в Михайлівському монастирі, де користується нотною бібліотекою, знайомиться з класичними музичними творами і найкращими зразками хорової музики, грає на фісгармонії, що прискорює фахове зростання митця – у цей час з'являються перші власні композиції. Величезний вплив на формування демократичного світогляду і професійної майстерності молодого музиканта справила зустріч із композитором М. Лисенком, у хоровій капелі якого співав і формувався як особистість. Заняття з М. Лисенком не тільки відкрили невідомий раніше світ європейської, російської та вітчизняної музичної класики, але й допомогли визначити музичні уподобання композитора-початківця. Так, молодий митець вирішує присвятити себе композиторській діяльності, передусім хоровому жанру. Під час концертних подорожей містами України з Хоровою капелюю М. Лисенка і

хором семінаристів (ним керував до 1902) багато часу присвячував не тільки поширенню української народної пісні, але й збиранню музичного фольклору і створенню власних хорових обробок. По закінченні Київської духовної семінарії (1903) обирає не духовний сан, а професію учителя музики і співу, влаштовується на роботу у Київську церковно-вчительську школу. Проте юний музикант не зупиняється на досягнутому і продовжує вдосконалення педагогічної майстерності, навчаючись спочатку в школі Російського музичного товариства (РМТ), а згодом у Музично-драматичній школі М. Лисенка (у 1904). Вже 1906 видає одну із перших у Наддніпрянській Україні репертуарну збірку для дітей «Луна», до якої ввійшли його власні обробки народних пісень, а також твори М. Лисенка, О. Кошиця та М. Леонтовича. Захоплюючись композиторською практикою, водночас провадить педагогічну й просвітницьку діяльність. Демократично-світські педагогічні принципи митця і методика музичного виховання, побудована на народно-пісенному матеріалі, викликали невдоволення церкви. Як «неблагонадійного» композитора декілька разів заарештовують, а 1907 на короткий термін засилають до містечка Александровська-Грушевського (тепер м. Шахти Ростовської обл. РФ). Повернувшись в Україну, спочатку працює у Білоцерківській школі, де викладає співи й пише власні твори. У 1909 працює у Києві: в Учительському інституті, Фельдшерській школі та в різних гімназіях. У цей час провадить активну популяризаційну роботу, працює музичним критиком, рецензує збірки пісень і підручники з музичної грамоти. У зв'язку з погіршенням здоров'я та через сімейні обставини переїхав до м. Тиврів (тепер смт Тиврів Вінницької обл.), де протягом серпня 1910 – листопада 1911 обіймав посаду учителя музики і співів духовного училища. Тут композитор створює більшість своїх творів – опери для дітей, кантати на слова Т. Шевченка, збірку солоспівів, обробки колядок. Разом з тим, постійні матеріальні нестатки і безнадія змушують композитора стати священиком. Незабаром він очолює парафію у с. Голово-Русава (тепер у складі с. Олександрівка Томашпільського р-ну Вінницької обл.), що давало можливість утримувати багатодітну сім'ю. Проте церковна діяльність не стояла на заваді музично-просвітницькій: завідує парафіяльною школою, керує шкільним і сільським хором, працює над «Методикою шкільного співу», збирає матеріал до «Шкільних співаників», читає лекції з методики співу на вчительських курсах. Після перемоги Української революції і встановлення в країні нового суспільного ладу присвячує себе справі професійної музичної освіти. З метою підготовки нових педагогічних кадрів у різних містах Вінничини запроваджує обов'язкові курси диригування і методики викладання співів. Восени 1917 повертається до Києва, тут пройдуть найбільш продуктивні роки життя. Майже відразу вступає на державну службу у музичний відділ Міністерства освіти, розробляє докладний проект реорганізації музичної освіти в Україні, основною вимогою якого вважає одержавлення консерваторій, музичних шкіл, а також відкриття музичних факультетів при університетах для підготовки вчителів музики і співів

у початковій школі. З метою практичної реалізації цього проекту працює над створенням методичних рекомендацій і посібників для вчителів шкіл, а саме – підручника гри на кобзі «Співаник» та збірки для дітей «Луна». Створюючи оригінальні дидактичні вправи розвитку слуху і почуття ритму, основну увагу приділяє ознайомленню дітей з нотною грамотою вже на перших уроках музики і співу. На думку митця, широке впровадження програми музичної освіти прискорюватиме процес українізації школи. У червні 1919 уряд УНР призначив його Головноуповноваженим по організації народних хорів і капел. Він виступає з ініціативою створення в Консерваторії кафедри народної музики, відкриття музичних шкіл у десяти найбільших містах України, заснування кобзарської школи, диригентського інституту, двомісячних музичних курсів у Києві, організації симфонічного оркестру. Не діставши підтримки від влади на створення оркестру, влітку 1918 організовує Перший Київський народний хор і дві мандрівні капели, які подорожували містами України, популяризуючи творчість О. Кошиця, М. Леонтовича, М. Лисенка, Я. Степового та ін. (на основі їх з часом виникла капела «Думка»). Від 1920 – член кооперативної культурно-просвітницької спілки «Дніпросоюз», де прилучився до створення оркестрів і хорів, відкриття бібліотек і видавництв, організації музичних товариств і художньо-самодіяльних колективів. Заснував при «Дніпросоюзі» музичну бібліотеку, що на той час формувалася переважно з творів тогочасних вітчизняних композиторів. Як громадський діяч і патріот своєї країни опікувався справами церков, входив до складу Всеукраїнської Православної Церковної Ради, а у жовтні 1921 навіть взяв участь у Першому Всеукраїнському Церковному Соборі, що підтвердив автокефалію Української православної церкви. Боровся за відділення Української Церкви від російського впливу, за відродження українських церковних традицій. У 1921 оселився у с. Веприк поблизу Фастова, де у своїй парафії організував музичний гурток і хор, з якими давав концерти у містах Київщини. У 1921 його обрали професором класу хорового співу Музично-драматичного ін-ту ім. М. В. Лисенка, де він займався зі студентами тричі на тиждень. Несподівано 29 квітня 1922 у Веприку помер від тифу.

Пр.: Збірка народних пісень у хоровому розкладі, пристосованих для учнів молодшого й підстаршого віку у школах народних / упоряд. М. Лисенко. – Київ, 1908; Українські колядки і щедрівки для мішаного і однорідного хору з супроводом фортепіано. – Київ, 1909–12; Українська пісня в народній школі. – Вінниця, 1917; «Луна»: Збірка пісень для сім'ї і школи. – Київ, 1918; Початковий курс навчання дітей нотного співу : методико-дидактичний матеріал. – Київ, 1918; Шкільний співаник: Ч. 1–3. – Київ, 1918.

Тв.: хори – «Заповіт» на слова Т. Шевченка, «Сон» на вірші П. Грабовського, кантата «Єднаймося» на вірші І. Франка, поема «Рано-вранці новобранці» на слова Т. Шевченка, церковні твори (дві літургії, панахида), хори а капела та з фортепіанним супроводом, обробки українських народних пісень; вокальні – солоспів (понад 30) на слова Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, О. Олеся; музика до вистав –

«Сватання на Гончарівці» Г. Квітки-Основ'яненка, «Про що тирса шелестіла» С. Черкасенка, «Бувальщина» А. Велисовського; *опери* – (не закінчені «Полонянка», «Кармелюк»), драматична сцена «Фігенія в Тавриді» за драмою Лесі Українки, музика до поеми Т. Шевченка «Гайдамаки»; *дитячі опери* – «Івасик-Телесик», «Лисичка, котик і півнік»; *видані твори*: Забудь мене : про тенора [з супр. фп.] / муз. К. Стеценка; сл. П. Карманського. – [Перевид.]. – Київ ; Варшава : Л. Ідзіковський, [1916–1917]; Над колискою : мелодекламація [з фп.] / муз. К. Стеценка; сл. О. Олеся. – [Перевид.]. – Київ ; Варшава : Л. Ідзіковський, [1916–1917]; Сосна : мелодекламація [з фп.] / муз. К. Стеценка; поезія О. Олеся. – [Перевид.]. – Київ ; Варшава : Л. Ідзіковський, [1916–1917]; Червона калинонька : пісня : про жіночий хор, або дует [з супр. фп.] / муз. К. Стеценка; сл. Пахаревського. [Перевид.]. – Київ ; Варшава : Л. Ідзіковський, [1916–1917]; Зустрітися, щоб зразу розлучитись : про сопрана, або тенора [з супр. фп.] / муз. К. Стеценка; поезія О. Олеся. – [Перевид.]. – Київ ; Варшава : Л. Ідзіковський, [1917–1918]; І тихая хатиночка : думка про баритона [з супр. фп.] / муз. К. Стеценка; сл. Б. Грінченка. – [Перевид.]. – Київ ; Варшава : Л. Ідзіковський, [1917–1918]; Колискова пісня : для соло сопр. і скр. в супров. хора (або гармоніума) і фп. / муз. (на народню тему) К. Стеценка; сл. (з Горбунова) О. Коваленка. – [Перевид.]. – Київ ; Варшава : Л. Ідзіковський, [1917–1918]; Кряче ворон : дума кобзаря з оп. «Полонянка» : про баритона [з супр. фп.] / муз. К. Стеценка; сл. Є. Кротевича. – [Перевид.]. – Київ ; Варшава : Л. Ідзіковський, [1917–1918]; Могила : чоловічий хор [з фп.] / муз. К. Стеценка; сл. Б. Грінченка. – Київ ; Варшава : Л. Ідзіковський, [1917–1918]; На що, на що тобі питати : про контр-альто [з супр. фп.] / муз. К. Стеценка; поезія О. Олеся. – [Перевид.]. – Київ ; Варшава : Л. Ідзіковський, [1917–1918]; Ніченько, нічко : про мішаний хор [з фп.] / муз. К. Стеценка; сл. М. Чернявського. – [Перевид.]. – Київ ; Варшава : Л. Ідзіковський, [1917–1918]; О, не дивуйсь! : серенада : про тенора [з фп.] / муз. К. Стеценка; сл. О. Олеся. – [Перевид.]. – Київ ; Варшава : Л. Ідзіковський, [1917–1918]; Ой, чого ти, тополенько не цвітеш? : для тенора [з супр. фп.] / муз. К. Стеценка; сл. О. Олеся. – [Перевид.]. – Київ ; Варшава : Л. Ідзіковський, [1917–1918]; Пісні мої : про баритона [з супр. фп.] / муз. К. Стеценка; поезія О. Олеся. – [Перевид.]. – Київ ; Варшава : Л. Ідзіковський, [1917–1918]; Рано вранці новобранці : чоловічий хор і соло баритонове [з супр. фп.] / муз. К. Стеценка; сл. Т. Шевченка. – [Перевид.]. – Київ ; Варшава : Л. Ідзіковський, [1917–1918]; Рості, квіте : пісня дівчат з опери «Полонянка» : жіночий хор [з супр. фп.] / К. Стеценко; сл. Е. Кротевича. – [Перевид.]. – Київ ; Варшава : Л. Ідзіковський, [1917–1918]; Сійтеся квіти : про мішаний хор [з супр. фп.] / муз. К. Стеценка; поезія О. Коваленка. – [Перевид.]. – Київ ; Варшава : Л. Ідзіковський, [1917–1918]; Слава Україні : Гимн [!] / муз. К. Стеценка; сл. Гр. Чупринки. – Київ : [Криниця], [1917]; Сон : «Зелений гай, пахуче поле...» : мішаний хор (а сарелла) / муз. К. Стеценка; сл. П. Грабовського. – [Перевид.]. – Київ ; Варшава : Л. Ідзіковський, [1917–1918]; Тихо гойдаються : про меццо-сопрана, або тенора [з супр. фп.] / муз. К. Стеценка; сл. М. Чернявського. – [Перевид.]. – Київ ; Варшава : Л. Ідзіковський, [1917–1918]; Українські колядки і щедрівки : для мішаного і однорідного хору з супроводом фортепіана. Збірка 2 / [упоряд. та обр.] К. Стеценко. – [Перевид.]. – Київ ; Варшава : Л. Ідзіковський, [1917–1918]; Коли вже ти, сонечко, мені зійдеш? : пісня на однорідний хор [без супр.] / муз. К. Сте-

ценка; сл. О. Олеся. – Київ : Гол. склад видань «Книгарня Дніпросоюзу», [1919]; То була тихая ніч : мішаний хор [з супр. фп.] / муз. К. Стеценка; сл. Л. Українки. – Київ : Головний склад видань «Книгарня Дніпросоюзу», [1919]; У путь : «Хвилини йдуть, пора у путь!...» : мужеський хор / муз. К. Стеценка; сл. Л. Українки. – Київ : Головний склад видань «Книгарня Дніпросоюзу», [1919]; Хтось постукав в мое серце : [романс] : для тенора або сопрана [з супр. фп.] / муз. К. Стеценка; поезія О. Олеся. – Київ : Головний склад видань «Книгарня Дніпросоюзу», [1919]; Чому? : «Чому я барвінком в гаю не стелюсь...» : [романс] : для тенора [з супр. фп.] / муз. К. Стеценка; сл. О. Олеся. – Київ : Головний склад видань «Книгарня Дніпросоюзу», [1919]; Хмари : мішаний хор з фп. / муз. К. Стеценка; сл. М. Вороного. – [Львів] : Підручна Бібліотека Спів. Тов. «Львівський Боян», [до] [1920]; Веснонько, весно! : мішаний хор [з супр. фп.] / сл. О. Коваленка. – Київ : Губсоюз, [1921]; Вкраїно-Мати! : [гімн : Для мішаного хору з супр. фп.] / сл. С. Черкасенка. – Київ : Губсоюз, [1921]; Єднаймося : «Розвивайся ти, високий дубе...» : кантата на мішаний хор і solo сопранове [з супр. фп.] / сл. І. Франка. – Київ : Губсоюз, [1921]; Живи, Україно! : Гімн : мішаний хор [з супр. фп.] / сл. О. Олеся. – Київ : Губсоюз, [1921]; Заповіт : для мішаного хору [з супр. фп.] / муз. К. Стеценка; [мелодія Г. Гладкого]; [авт. сл.] Т. Шевченко. – Київ : Держ. видавн., 1921; Знов весна! : «Знов весна і знов надії в серці хворім...» : мішаний хор [a cappella] / сл. Л. Українки. – Київ : Губсоюз, [1921]; І ви покинули : для тенора, або сопрано [з супр. фп.] / сл. О. Олеся. – Київ : Губсоюз, [1921]; Колядки й щедрівки : [для хору без супр.] / К. Стеценко. – Київ : Губсоюз, [1921]; Над нами ніч : мішаний хор [з супр. фп.] / сл. О. Олеся. – Київ : Губсоюз, [1921]; Перше травня : чоловічий хор [a cappella] / сл. Філянського. – Київ : Губсоюз, [1921]; Про що тирса шелестіла : музика до драми / історична трагедія С. Черкасенка. – Київ : Губсоюз, [1921]; Сонце на обрії : мішаний хор [з супр. фп.] / сл. О. Олеся. – Київ : Губсоюз, [1921]; У неділеньку, у святую : [поема : для чоловіч. хору з супр. фп.] / сл. Т. Шевченка. – Київ : Губсоюз, [1921]; Нова радість стала : [для мішаного хору a cappella] : [партитура] / К. Стеценко. – Київ : Камерний хор «Київ», [б. р.]; Літургія : на мішаний і нар. хор / муз. К. Стеценка. – Київ : Накладом Всеукраїнської Православної Церковної Ради, 1922; Фрагменти з п'єси «Гайдамаки» : [для духового орк.] : [партитура] / К. Стеценко; [інстр. для симф. орк.] Р. Глієр, Н. Пруслін; оркестрував [для дух. орк.] В. Овчаренко. – [Харків] : ДВОУ «Література і мистецтво», 1931; О, не дивуйсь : серенада : [для духового орк.] : [партитура] / К. Стеценко; оркестрував П. Садівничий; худож. Б. Бланк]. – Харків : ДВОУ «Мистецтво», 1933; Хорові твори на слова Т. Г. Шевченка : [для чоловічого хору з фп. і для однорідного хору з фп.] / комп. : М. Лисенко, К. Стеценко; авт. сл. Т. Шевченко. – Київ : Держ. вид-во образотворч. мист. і муз. літератури УРСР, 1961; Хорові твори : [для різних складів хорів у супр. фп.] : [партитура] / К. Стеценко; муз. ред. Ф. Надененка; літ. ред. П. Тичини. – Київ : Мистецтво, 1963; Хорові духовні твори : для чотирьохголосного хору SATB : [Партитура] / К. Стеценко. – Київ : Український фонд духовної музики, 1997; Панахида : для мішаного хору / К. Стеценко. – Львів : Видавництво Тараса Сороки, 2006; Ой на річці на Йордані : [для мішаного хору a cappella] : колядка : [Партитура] / К. Стеценко; [муз. ред. М. Гобдича]. – Київ : Камерний хор «Київ», 2006; Служба божа : для мішаного хору / К. Стеценко. – Львів, 2007; Вокальний ансамбль : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [упоряд., обр.,

пед. ред.] Валентина Сичевська. – Житомир : В. В. Котвицький, 2013; Літургійні співи : для мішаного хору [без супроводу] / упоряд. Кір'ячук І. О. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2014. – URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_vfmf/cgiirbis_64.exe.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 62 (К. Стеценко). – № 1–367; Ф. 62: Пояснювальна записка: До проектів програми зі співів. – № 1 – 42018, Методика шкільного співу (автограф). – № 1 – 42021, Записки з педагогіки. – № 1 – 42020; Ф. 50 (Музичне товариство імені М. Д. Леонтовича). – Особовий склад Комітету пам'яті М. Д. Леонтовича за 1921 р. – № 8. – 18 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922 р. – № 56. – 58 арк.; Протоколи Уроцистих жалібних засідань Президії МТЛІ з приводу смерті композитора К. Стеценка, що відбулись у м. Фастові та с. Веприку. 17–18 червня 1922 р. – № 271–272. – 2 од. зб. – 2 арк.; Листування з Комітетом по охороні пам'яток старовини, Губвиконкомом у справі перейменуванні деяких вулиць Києва іменами композиторів Леонтовича, Лисенка, Стеценка, Степового. 1921–27 рр. – № 554. – 11 арк.; Хор-студія ім. К. Стеценка. Документи про діяльність студії за 1922–25 рр. – № 727. – 57 арк.; Реєстр експонатів пам'яті К. Стеценка і О. Кошиця Музею музичної культури. 15–16 листопада 1921 р. – № 777. – 3 арк.; Положення про Музично-теоретичну бібліотеку ім. К. Стеценка при Музичному товаристві ім. Леонтовича 1923 р. – № 915. – 2 арк.; Інвентарний каталог Музично-теоретичної бібліотеки ім. К. Стеценка / колишньої нотозбірні «Дніпросоюзу» при Музичному товаристві ім. Леонтовича. 30 серпня 1918–16 травня 1924. – № 944 [ноти; № запису 2, 8, 17, 27–29, 38, 42, 46, 93–95, 127–130, 140, 163, 1085–1096, 1155–1158, 1236–37, 1246, 1261–1267, 1288–1294, 1420–1432, 1455, 1631–1633, 1697–1698, 1700–1708, 1732, 1816, 1840–1842, 1913–1914, 1916–1918, 2074, 2105–2110]; Інвентарний каталог Музично-теоретичної бібліотеки ім. К. Стеценка при Музичному товаристві ім. Леонтовича. 20 травня 1924 – 8 червня 1927 р. – № 945 [ноти; № запису 113, 131–132, 253, 362–363, 414–423, 426–441, 452, 454–462, 463, 465–467, 468–477, 478–494, 495–498, 500, 502–513, 516–519, 524, 724–725, 726–729, 2131, 3049, 3080, 3654–3655]; Інвентарний каталог Музично-теоретичної бібліотеки ім. К. Стеценка при Музичному товаристві ім. Леонтовича. 10 вересня 1927 – 1 липня 1931 р. – № 946 [ноти; № запису 4238–4239, 3957]; № 1365–1376 [ноти, рукопис]; Ф. І (Фонд громадських організацій). – № 36677–36955, 40937–40944, 42016–42038.

Літ.: Грінченко М. Кирило Стеценко – композитор (критично-життєписний нарис) / М. Грінченко. – Харків ; Київ 1930; Пархоменко Л. Кирило Григорович Стеценко / Л. Пархоменко. – Київ, 1973; Лісецький С. Кирило Стеценко / С. Лісецький. – Київ, 1974; Федотов Є. Кирило Григорович Стеценко – педагог / Є. Федотов. – Київ, 1977; Пархоменко Л. Кирило Стеценко / Л. Пархоменко. – Київ, 2011; Козицький П. Суть музичної творчості Кирила Стеценка / П. Козицький // Червоний шлях. – 1923. – № 6–7; Козицький П. Кирило Стеценко (спроба критично-біографічної характеристики) / П. Козицький // Музика. – 1923. – Ч. 2–5; Федотов Е. Проблема естетического воспитания школьников в педагогической деятельности К. Г. Стеценка : дис. ... канд. пед. наук / Е. Федотов. – Київ, 1978; Товстуха Є. Кирило Стеценко: Біографічна повість / Є. Товстуха. – Київ, 1982; Калениченко А. Перші радянські підручники на Україні з музичної освіти та виховання / А. Калениченко // Педагогіка : респ.

наук.-метод. зб. – Київ, 1985. – Вип. 24; Українська педагогіка в персоналіях : у 2 кн. Кн. 1 : навч. посіб. / за ред. О. В. Сухомлинської. – Київ : Либідь, 2005; *Михайличенко О.* Музично-педагогічна діяльність українських композиторів і виконавців другої половини XIX – початку XX ст.: Історичні нариси / О. Михайличенко. – Суми : Видавничо-виробниче підприємство «Мрія-1», 2005. – URL : <http://www.day.kiev.ua/ru/article/kultura/kompozitorskaya-hata>.

Електр. рес.: К. Г. Стеценко «Вечірня пісня» // Gettune Free mp3 Online. – Режим доступу: <http://get-tune.net/?a=music&q=%EA+%E3+%F1%F2%E5%F6%E5%ED%EA%EE+%E2%E5%F7+%B3%F0%ED%FF+%EF%B3%F1%ED%FF>. – Назва з екрана; Кирилл Григорьевич Стеценко (1882–1922) // Classic-online.ru : Композитори. – Режим доступу: <http://classic-online.ru/ru/composer/Stetsenko/8737>. – Загл. с екрана; Кирило Григорович Стеценко // Аколада : Бібліотека. – Режим доступу: <http://akolada.org.ua/index.php?dep=&page=bibl/stecenko>. – Назва з екрана; Кирило Григорович Стеценко // Журнал «Музеї України». – Режим доступу: <http://www.museum-ukraine.org.ua/index.php?go=News&in=view&id=2152>. – Назва з екрана; Меморіальний музей К. Г. Стеценка // Корсунь.www.korsun.ic.k.ua. – Режим доступу: http://www.korsun.ic.k.ua/?page=memor_museum. – Назва з екрана; Меморіальний музей-садиба К. Стеценка у Веприку // Державний музей К. Стеценка у Веприку. – Режим доступу: <http://veprik.at.ua/>. – Назва з екрана; Особовий фонд Кирила Стеценка в ЦДАМЛМ України // Жінка-українка. – Режим доступу: <http://ukrainka.org.ua/node/4518>. – Назва з екрана; Стеценко Кирилл Григорьевич // Феникс : Информационный отражатель. – Режим доступу: http://fenix.vn.ua/interesno/stetsenko_kirill_grigorevich/. – Загл. с екрана; Стеценко К. Г. // Словари и энциклопедии на Академикe : Музыкальная энциклопедия. – Режим доступу: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_music/7258/D0%A1%D1%82%D0%B5%D1%86%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE. – Загл. с екрана; Стеценко К. Г. : Мемориальная доска // Гео-Киeв. – Режим доступу: http://geo.ladimir.kiev.ua/pq/dic/g-K/a-STESENKO_K_G_MEMORIALXNAYA_DOSKA – Загл. с екрана; Стеценко Кирило Григорович // Педагогічне краєзнавство. – Режим доступу: http://kraeznavstvo.at.ua/news/stecenko_kirilo_grigorovich/2012-09-26-101. – Назва з екрана; Стеценко Кирило Григорович // Педагогічне краєзнавство. – Режим доступу: http://kraeznavstvo.at.ua/news/stecenko_kirilo_grigorovich/2012-09-26-101. – Назва з екрана; Стеценко Кирило, прот. // «Наша Парафія» : Парафія святого Архистратига Михаїла, Київ, Пирогів. – Режим доступу: <http://www.parafia.org.ua/person/stetsenko-kyrulo-prot/>. – Назва з екрана; Творчество К. Г. Стеценка // Территория музыки. – Режим доступу: http://www.battlegrim.net/tvorchestvo_k_g_stecenko.html. – Загл. с екрана; Три ипостаси Кирилла Стеценка // Главред. – Режим доступу: <http://glavred.info/archive/2011/04/22/183812-7.html>. – Загл. с екрана.

Степенко Валентина Костянтинівна (Степенко-Куфтіна) [20.01(02.02).1904, м. Лебедин, тепер Сумської обл. – 26.08.1953, Рига, Латвія] – піаніст, педагог, фольклорист, музичний діяч. Член Київської філії МТЛ у 1928.

Закінчила Київську консерваторію по класу фортепіано (кл. Ф. Блуменфельда; 1923). Викладала у Київській консерваторії (1925–35). Займалася

концертною діяльністю, виступала у Києві, Москві, Ленінграді. Від 1928 активно вивчала фольклор, у складі фольклорних експедицій працювала в районі Керчі (Крим), на Далекому Сході, у Північній Осетії та Грузії. У 1930 – репресована, відбувала заслання в Сибіру. Переїхавши до Грузії, від 1935 впродовж 17 років викладала гру на фортепіано в Тбіліській консерваторії (від 1942– професор, 1947–50 – завідувач кафедри спеціального фп.) та курс історії і теорії піанізму. У концертному репертуарі – твори Й. Баха, В. Моцарта, Л. Бетховена, Ф. Шопена, Ф. Шуберта, Й. Брамса, С. Рахманінова, О. Скрябіна, С. Прокоф'єва та ін.

Пр.: О грузинском хоре // Музыка и революция. – 1929. – № 7–8; Элементы музыкальной культуры палеазиатов и тунгусов // Этнография. – 1930. – Кн. 11. – № 3; Древнейшие инструментальные основы грузинской музыки. Т. 1. Флейта Пана. – Тбилиси, 1936.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1986. – 48 арк.

Літ.: Пиралишвили Л. Этномузыковед В. К. Стещенко-Куфтина: факты биографии и научной деятельности / Л. Пиралишвили, А. Решетов // Лавровские (Среднеазиатско-Кавказские) чтения, – 2004–2005 гг. : тез. докл. – Санкт-Петербург, 2005. – URL : <http://www.kunstkamera.ru:8081/library/МАЕ9202.files/ch100.htm>.

Електр. рес.: Стещенко-Куфтина Валентина Константиновна // Проект «Личности». – Режим доступа: http://persons-info.com/persons/STESHENKO-KUFTINA_Valentina_Konstantinovna. – Загл. с экрана; Стещенко-Куфтина В. К. // МУЗ ЛИТ : музыка / литература / искусство. – Режим доступа: http://www.muzlit.com/muzyikalnaya_entsiklopediya/page/steshenko-kuftina_v_k.7224/. – Загл. с экрана; Стещенко-Куфтина В. К. // Словари и энциклопедии на Академикe : Музыкальная энциклопедия. – Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_music/7259/%D0%A1%D1%82%D0%B5%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE. – Загл. с экрана.

Стратанович Михайло Іванович (1877–?) – музикант-самоук, диригент, педагог. Член Чернігівської філії МТЛ.

Закінчив Чернігівську духовну семінарію. Викладав співи у Глухівському Учительському ін-ті, Чернігівській Музтрудшкoлі. Організатор хору Чернігівської спілки Робос.

Арх.: Анкети та заяви музичних осередків Чернігівщини та їх керівників про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 264–270. – 7 од. зб. – 37 арк.

Страшевський Олександр Миколайович (1886, Варшава, Польща – 03.12.1937, Ленінград, тепер Санкт-Петербург, РФ) – диригент, педагог, на-строювач. Член Проскурівської філії МТЛ.

Закінчив Варшавську консерваторію. Працював диригентом хору в Проскурові, був керівником Хорової студії на Педкурсах. У 1930-х жив у Ленінграді, працював настроювачем у Великому драматичному театрі. Заареш-

тований 5 вересня 1937. Засуджений до вищої міри покарання особливою трійкою УНКВС Ленінградської обл. (58-10-11 УК РРФСР).

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Проскурівської філії. 4 січня – 1 грудня 1925. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 160–177. – 18 од. зб. – 34 арк.; Документи про заснування та діяльність Проскурівської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1925 р. – № 541. – 9 арк.

Електр. рес.: Страшевський Олександр Миколайович // Меморіал: Списки жертв. – Режим доступу: <http://lists.memo.ru/d31/f291.htm>. – Загл. с екрана.

Строевський Дмитро Михайлович (1893–?) – учитель, диригент, актор, композитор. Член Харківської філії МТЛ.

Здобув вищу музичну освіту. Викладав співи у школі. Займався організацією музично-драматичних гуртків на Харківщині.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб та організацій Харківської округи. 1925 р. – № 179–203. – 25 од. зб. – 27 арк.

Студзінський О. О. (?–?) – дійсний член МТЛ у 1924–26.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–25 рр. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.

Ступницький Василь Павлович (02.01.1879, Слобода Михайлівка, тепер Харківської обл. – 1945) – етнограф, диригент, композитор. Член Харківської філії МТЛ.

Здобув вищу університетську і середню музичну освіту – закінчив Харківський університет і Московське філармонічне училище. Обстоював ідею відродження Української православної церкви, був запрошений на I Всеукраїнський православний собор УАПЦ (1921). Аранжувальник колядок і щедрівок для шкільних хорів, автор музики на тексти пролетарських поетів. Публікувався у «Волчанском земском листке» (1912–17). Автор праць «Весілля на хуторі Закараїчному», «До питання про запис народних пісень», «Культурно-історичне значення народної пісні». Підготував збірку «Слобожанські народні пісні для школи в супроводі фортепіано». У композиторському доробку хорові твори, обробки народних пісень, духовна музика.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб та організацій Харківської округи. 1925 р. – № 179–203. – 25 од. зб. – 27 арк.; Діяльність Харківської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1923–25 рр. – № 544. – 94 арк.; Інвентарний каталог Музично-теоретичної бібліотеки ім. К. Стеценка / колишньої нотозбірні «Дніпросоюзу» / при Музичному товаристві ім. Леонтовича. 30 серпня 1918 – 16 травня 1924 р. – № 944 [ноти; 1600]; Інвентарний каталог Музично-теоретичної бібліотеки ім. К. Стеценка при Музичному товаристві ім. Леонтовича. 20 травня 1924 – 8 червня 1927 р. –

№ 945 [ноти; 2645, 2967–2968, 3628–3629]; Колядки: «Ой, рано, рано кури запіли», «Ой, дозволь, пан-хазяїн»: Для мішаного хору [ноти, автограф]. – № 1384; «Ой, рано, рано кури запіли». – № 1385.

Таранов Гліб Павлович [02(15).06.1904), Київ – 25.01.1989, там само] – композитор, диригент, педагог. Член Київської філії МТЛ, керівник Українського вокального ансамблю «У.В.А.». Заслужений діяч мистецтв (1957).

Музичну освіту здобув у Петроградській (1918–20, клас скрипки), Київській (1920–24; клас композиції Р. Глієра і Б. Лятошинського, диригування – у Ф. Блуменфельда і М. Малька) консерваторіях та Музично-драматичному ін-ті ім. М. В. Лисенка. Протягом 1925–41 та 1944–74 викладав у Київській консерваторії (від 1939 – професор, у 1945–74 – завідувач кафедри інструментування). Водночас працював у Ленінградській (тепер Санкт-Петербурзька) консерваторії (1941–50). У 1956–68 – заступник голови Правління СК України. Автор симфонічних, хорових і вокальних творів. Здійснив нову редакцію та оркестровку опери М. Аркаса «Катерина».

Тв.: опера «Льодове побійще» (лібр. Б. Таранова, 1937–42); *оркестрові* – 9 симфоній (зокрема, «Антифашистська», «Історія одного міста») за повістю М. Салтикова-Щедріна (1963), «Пам'яті С. Прокоф'єва» (1964); «Героїчна» (1967), Сюїта на теми українських народних пісень (1949), 5 сюїт (серед них «Українська», «Алтайська»), симфонічна поема «Давид Гурамішвілі» (1955), скерцо-поєми «Перший космічний» (1961), «Новий експрес» (1977) та ін., увертюри, Concerto grosso «Пам'яті Г. Ф. Генделя» (для флейти, англ. рожка, фагота та струнного оркестру, 1936; 1976); Концерт для балалайки і бандури з оркестром (1954), два Струнних квартети (1929, 1945); *фортепіанні* – сонати, сюїти, концертні етюди, прелюдії, поеми, 10 п'єс для дітей; *інструментальні* – твори для скрипки з фортепіано, твори для скрипки, альту, арфи, «Дві п'єси на грузинські теми»; *вокально-хорові* – хори із супроводом і без супроводу фп. (на слова П. Тичини), «Чотири галицькі пісні», сюїта для голосу з оркестром, 6 пісень для мецо-сопрано і баса, романси на слова Т. Шевченка, О. Блока, М. Лермонтова та ін.; музика до кінофільму «Амвросій Бучма» (1960); редакція і оркестровка опери «Катерина» М. Аркаса; *видані твори:* Сюїта для фортепіано : соч. 4. – Москва : Гос. муз. изд-во, 1935; Привіт Москві : пісня для мішан. хору в супров. фп. / сл. П. Воронька. – Київ : Мистецтво, 1951; Дві п'єси на грузинські теми : для скрипки і фп. : Ор. 31. – Київ : Мистецтво, 1953; Алтайская сюїта : для симф. оркестра. – Москва : Сов. композитор, 1959; Квартет № 2 : для двох скр., альту и виолонч. : Ор. 19 / предисл. Л. Раабена. – Москва : Музгиз, 1959; Нам вже сяє Ангара для мішаного хору з фп. / сл. О. Новицького; пер. с укр. Л. Смирнова. – Київ : Рад. композитор, 1960; Вогні на Ангари : симф. поема : Ор. 37. – Київ : Рад. композитор, 1961; Давид Гурамішвілі : симф. поема : Ор. 32. – Київ : Держ. вид. образотворчого мистецтва і муз. літ. УРСР, 1961; Концерт для балалайки та бандури з симфонічним орк. : Ор. 33 / передм. Г. Таранова. – Київ : Рад. композитор, 1962; Первый космический : скерцо-поэма : для симф. орк. : Ор. 39. – Київ : Мистецтво, 1963; Вечір, юж мій вечір (з галицької Лемківщини) : для мішаного хору без супр. / обробка Г. Тара-

нова. – Київ, 1964; Квintет для флейты, гобоя, кларнета, валторны и фагота : Ор. 38. – Москва : Музыка, 1965; Симфония № 4 : соч. 35. – Київ : Муз. Україна, 1968; Две прелюдии : для фп. : Ор. 2. – Київ : Муз. Україна, 1969; Соната № 2 : для фортепиано : соч. 22. – Київ : Муз. Україна, 1971; Симфония № 5 : соч. 41. – Київ : Муз. Україна, 1972; Три монумента (Саласпилс, Хатынь, Брест) : симф. поема : соч. 46. – Київ : Муз. Україна, 1974; Три этюда для фортепиано. – Київ : Муз. Україна, 1974; Патетический секстет : Памяти Зои Космодемьянской : для струн. квинтета и фп. : (1943-1945) : соч. 20. – Київ : Муз. Україна, 1975; Вокальная сюита : обраб. укр. нар. песен: для пения (соло, дуэт) с сопровожд. фп. : Ор. 14. – Київ : Муз. Україна, 1977; Симфония № 6 : для струн. оркестра : соч. 43. – Київ : Муз. Україна, 1980; Концерто грессо : для флейты, англ. рожка, фагота и струн. орк. : Ор. 50. – Київ : Муз. Україна, 1983; Новый экспресс : скерцо-поема : для симф. орк. : Ор. 52. – Київ : Муз. Україна, 1984; Симфония № 8 : «Шушенская». – Київ : Муз. Україна, 1986. – URL : <http://old.rsl.ru/table.jsp?f=1003&t=3&v0=%D0%93%D0%BB%D0%B5%D0%B1&f=1003&t=1&v1=&f=4&t=2&v2=&f=21&t=3&v3=&f=1016&t=3&v4=&f=1016&t=3&v5=&cc=a1&i=941&s=2&ss=-31&ce=4>.

Пр.: Курс чтения партитур. – Москва ; Ленинград, 1939.

Лит.: Михайлов М. Гліб Павлович Таранов / М. Михайлов. – Київ, 1963; Мірошниченко С. Гліб Таранов / С. Мірошниченко. – Київ, 1976; Сабинина М. Успех украинского мастера / М. Сабинина // СМ. – 1958. – № 6.

Електр. рес.: Глеб Таранов : биография // Кино–Театр: советские композиторы. – Режим доступа: <http://www.kino-teatr.ru/kino/composer/sov/289723/bio/>. – Загл. с экрана; Глеб Павлович Таранов // Classic-online.ru : Композиторы. – Режим доступа: <http://classic-online.ru/ru/composer/Taranov/5464>. – Загл. с экрана; Таранов Глеб Павлович // Энциклопедии & Словари : Музыкальная энциклопедия. – Режим доступа: http://enc-dic.com/enc_music/Taranov-G-P-7011.html. – Загл. с экрана; Таранов Гліб Павлович (1904–1989) // Знамените, великие, гениальные люди. Самое интересное о них! : Events, Personae. – Режим доступа: <http://100v.com.ua/ru/node/3411>. – Назва з екрана; Таранов Г. П. // Личности. – Режим доступа: <http://persons-info.com/index.php?kwdid=136&sort=sa&sord=a&pid=62780>. – Загл. с экрана; Таранов Г. П. // Словари и энциклопедии на Академикe : Музыкальная энциклопедия. – Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_music/7427/Таранов. – Загл. с экрана; Таранов // Leksika.com.ua. – Режим доступа : <http://leksika.com.ua/18340719/legal/taranov>. – Загл. с экрана.

Тарасевич Валентина (1905–?) – службовець. Входила до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–25.

Арх.: Особовий склад Студії за 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – Арк. 6–50.

Тарновський Сергій Володимирович (21.10.1883 – 1976, США) – піаніст-віртуоз, педагог, диригент. Член Київської філії МТЛ, координатор роботи із закордонними журналістами. Професор Київської консерваторії.

Походив із шляхетного роду землевласників і меценатів Тарновських. Син спадкового дворянина Чернігівської губернії, дійсного статського радника у Києві В. А. Тарновського. Закінчив фортепіанне відділення Київського музичного училища (1903; клас Г. Бобинського) з атестатом 1-го ступеня для виконавців. Виступав з концертами в Києві, у залі Купецького зібрання 17 лютого 1904 організував концерт на користь поранених на Далекому Сході. Продовжив навчання у Петербурзькій консерваторії (клас фп. А. М. Єсипової), яку закінчив із золотою медаллю і премією Рубінштейна. Повернувшись до Києва, блискуче поєднував концертну діяльність з викладацькою у Київському музичному училищі, перейменованому згодом у Київську консерваторію. Серед його учнів – В. Горовиць, один із найвидатніших піаністів ХХ сторіччя. У 1920-ті з великим успіхом виступає на сценах Парижа та Лондона. Згодом разом із дружиною (дочкою російського композитора О. Глазунова) та й самим О. Глазуновим на початку 1930-х емігрував до США.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1927 р. – № 61. – 22 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.

Лит.: *Гуральник Н.* Українська фортепіанна школа ХХ ст. в контексті музичної педагогіки : монографія / Н. Гуральник. – Київ, 2007; *Коган Г.* Головні напрямки в фортепіанній педагогіці. Школа Лешетицького / Г. Коган // *Музика*. – 1925. – Ч. 1; *Виконавські школи вищих учбових закладів України : темат. зб. наук. пр.* – Київ : М-во культури, КДК ім. Чайковського, 1990.

Електр. рес.: Історичні передумови становлення фортепіанного навчання на Україні (К. Черні і Київська фортепіанна школа на початку ХХ століття) // Українські культурні дослідження : експериментальна веб-сторінка науковців УЦКБ. – Режим доступу: http://culturalstudies.in.ua/knigi_10_51.php. – Назва з екрана; Кафедра камерного ансамблю // Національна музична академія ім. П. І. Чайковського. – Режим доступу: <http://www.knmau.com.ua/index.php?option=comcontent&view=article&id=330&Itemid=118&limitstart=1>. – Назва з екрана; Про Горовиця // Національна філармонія України : Х міжнародний конкурс молодих піаністів імені Володимира Горовиця. – Режим доступу: <http://www.horowitzv.org/ukr-home/horab.html>. – Назва з екрана; Про навчальний заклад: історія // Київський інститут музики ім. Р. Глієра. – Режим доступу: <http://glierinstitute.org/ukr/history.html>. – Назва з екрана; Ольга Друг і Дмитро Маликов. Ярославів Вал, 12 (втрачено) // *Архітектура 1900–1950-ті : публікації*. – Режим доступу: http://www.alyoshin.ru/Files/publika/malakov/malakov_081.html. – Назва з екрана.

Тась Дмитро [справж. прізвище – Могилянський Дмитро Михайлович; 28.01.1901, Чернігів – 28.02.1938, Московська обл., РФ] – письменник, поет, публіцист, перекладач, редактор, громадський діяч. Представник неосимволізму в українській літературі. Один із фундаторів Чернігівської філії МТЛ. Син відомого письменника Михайла Могилянського, брат поетки Лади (Лідії) Могилянської.

Закінчив гімназію і педагогічний ін-т у Чернігові. Літературний дебют відбувся 1918 на сторінках «Чернігівської земської газети». Згодом влаштувався на роботу в редакцію газети «Червоний стяг», вступив до Секції робітничої преси Робос. У 1925–30 жив у Києві. Переїхавши 1930 до Харкова, працював у газетах і журналах «Пролетарська правда», «Знання», «Піонерія», «Соціалістична Харківщина». Заарештований органами НКВС 28 січня 1938. 25 лютого засуджений до вищої міри покарання, вирок виконано 28 лютого 1938 року, імовірно, у Московській обл. Автор перекладів українською мовою творів Антона Чехова. Підготував збірку віршів «Чорний парус», що так і не побачила світ.

Тв.: «Земля під снігом» // Глобус. – 1925. – № 10 (трав.); «Ведмеді танцюють» [та інші] оповідання. – Київ, 1927; «Сад»: Оповідання. – Київ, 1930; «Гримить світами Марксів заповіт...» // Літ. газета. – 1933. – № 5–6 (15 квіт.).

Літ.: Арнольд А. Литература (Проза и поэзия) / А. Арнольд // Энциклопедия экспрессионизма: Живопись и графика. Скульптура. Архитектура. Литература. Драматургия. Театр. Кино. Музыка. – Москва : Республика, 2003; Ришар Л. Экспрессионизм как художественное направление / Л. Ришар // Там само; Мовчан Р. Український модернізм 1920-х: портрет в історичному інтер'єрі : [монографія] / Р. Мовчан ; НАН України, Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка. – Київ : Стило, 2008; Осьмак О. Експресіонізм в контексті західноєвропейської культури ХХ століття : автореф. дис. ... канд. філос. наук / О. Осьмак. – Київ, 1999; Дибенко Л. Усвідомлення катастрофи у вимірах міту: відгомін експресіонізму в Австрії / Л. Дибенко // Експресіонізм : зб. наук. пр. / упоряд. Т. Гаврилів. – Львів : ВНТЛ–Класика, 2004; Гуменна Д. [Рецензія на видання Тась Д. «Ведмеді танцюють». – Київ, 1927] / Д. Гуменна // Плужанин. – 1927. – № 11–12; Смілянський [Л.] [Рецензія на видання Тась Д. «Ведмеді танцюють» / [Л.] Смілянський. – Київ, 1927] // Літ. газета. – 1928. – № 1; Крижанівський Степан. Поет урбаністичних мотивів // Поезія. – 1986. – Вип. 1; Шевчук В. Могілянські: Забута письменницька родина України / В. Шевчук // Україна. – 1988. – № 27; П'ядик Ю. Могілянські / Ю. П'ядик. // Зона. – 2004. – Вип. 8; Нестелеєв М. А. Екзотичний експресіонізм Дмитра Тася / М. А. Нестелеєв // Історико-літературний журнал. – 2010. – № 18; Rella F. Melancholy and the Labyrinthine World of Things [Translated by Keala Jane Jewell] / F. Rella // SubStance. – 1987. – Vol. 16, No. 2, Issue 53: Contemporary Italian Thought.

Арх.: Тась (Могілянський) Д. М.: ЦДАМЛІМ України. – Ф. 927. – Оп. 1. – 6 од. зб. (1928–1979 pp.); ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви музичних осередків Чернігівщини та їх керівників про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. 1925 р. – № 264–270. – 7 од. зб. – 37 арк.; Діяльність Чернігівської філії за 1923–27 pp. – № 547. – 91 арк.; Тась (Могілянський) Д. М. . – ЦАМЛІМ України. – Ф. 927. – Оп. 1. – Од.зб.6(1928–1979pp.).–URL:<http://topreferat.znate.ru/docs/index-1453.html?page=55>.

Електр. рес.: Дмитро Тась (1901–1938) – забутий митець «Розстріляного Відродження» // Search for вАВівилон. – Режим доступу: <http://westalker.livejournal.com/2999.html>. – Назва з екрана; Дмитро Тась (Могілянський) // Vcisch2.narod.ru : Народ. – Режим доступу: <http://www.vcisch2.narod.ru/TAS/Tas.htm>. – Назва з екрана;

Михайло Могиланський : репресований, але не скорений // Північний вектор: Чернігівський суспільно-інформаційний часопис. – Режим доступу: <http://pivnich.info/myhajlo-mohulyanskyj-represovanyj-ale-ne-skorenyj/>. – Назва з екрана; Тась // Leksika.com.ua : Українська радянська енциклопедія. – Режим доступу: <http://leksika.com.ua/16360117/ure/tas>. – Назва з екрана.

Татарко Архип (Арсен) Васильович (1889, с. Письменне, тепер Полтавської обл. – після 1930) – публіцист, редактор, диригент. Член Вінницької філії і один із фундаторів Проскурівської філії МТЛ.

До 1917 працював секретарем суду Лозовського повіту, комісаром Подільської залізниці (1917–18). Був членом «Просвіти», співпрацював з урядом Директорії. У 1920 емігрував до Польщі, але вже за два роки, повернувшись в Україну, став активістом руху «За повернення на Батьківщину». В Україні працював у різних радянських установах Вінниці, Кам'янець-Подільського та Проскурова (1924–1932). Будучи активним членом Вінницької філії МТЛ, окрім музичної, присвятив себе публіцистичній діяльності. Виконував функції редактора газети «Червоний заспів» – друкованого органу Вінницької філії Товариства, що відігравала важливу роль у висвітленні широкого спектра подій культурно-суспільного життя міста. У газеті подавалися також мистецькі хроніки українського буття з-за кордону – Чехії, Канади, Америки, Німеччини, друкувалися рецензії на концерти, вистави, виставки, що проходили за участю українських митців. Обіймав посаду диригента й керівника місцевої Капели ім. М. Леонтовича. Навесні 1925 приїхав до Проскурова (тепер Хмельницький), де було створено місцеву філію МТЛ, урочисте відкриття якої відбулось 25 жовтня 1925, на якому під орудою А. Татарка у виконанні Хору М. Леонтовича було виконано п'ять українських народних пісень. За участі митця було розроблено Статут Проскурівської філії Товариства. Велику увагу члени філії приділяли «боротьбі з музичною неосвіченістю трудового народу і музичною халтурою». А. Татарко став засновником і організатором українського хору при МТЛ, що складався спочатку з 20 молодих виконавців, але поступово збільшився до 50 осіб за рахунок учнів місцевих шкіл, більшість із них мала музичну освіту. Певний час колектив утримувався на державні кошти відділу Народної освіти та Політосвіти. Незважаючи на активну концертну діяльність, 1929 хор розформували, а згодом, внаслідок висунутих звинувачень в «аполітичності... та вузько націоналістичній пропаганді музичного мистецтва несумісного з радянською інтернаціональною ідеєю», закрили й саму філію. У 1932 митець потрапив за ґрати. За «відсутністю складу злочину» через півроку його випустили із в'язниці. Проте 1935 він знову був заарештований. Подальша доля – невідома.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. М. Леонтовича Вінницької філії. 14–16 квітня 1925 р. – № 124–127. – 4 од. зб. – 8 арк.; Матеріали стінної газети «Червоний заспів». Ч. I–II–III за 1925 р. – № 536. – 67 арк.; Документи про діяльність музичних осередків Поділля за 1923–25 рр. – № 537. – 40 арк.

Лит.: Семенко Л. Їх поєднала пісня Леонтовича: Нариси з історії музичного життя в Україні 1910–1930-х років / Л. Семенко. – Вінниця, 2007.

Електр. рес. : Відділ Українського Центрального Комітету в Гайнівці 1923–1939 (ст. 28). Автор Омелян Вішка // Над Бугом і Нарвою : Український часопис Підляшшя. – Режим доступу: http://nadbuhom.pl/art_0511.html. – Назва з екрана; У битві з музичною неосвіченістю // Газета «Є». – Режим доступу: http://ye.ua/statti/stattya_743.html. – Назва з екрана.

Татаров Віктор (?–?) – хоровий диригент. Член Білоцерківської філії МТЛ.

На початку 1920-х очолив об'єднану Хорову капелу, засновану К. Стеценком. Капела складалася з понад 60 осіб і була створена з метою популяризації українського хорового репертуару і національного народно-пісенного мистецтва.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Білоцерківської філії. 4–5 травня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 114–123. – 10 од. зб. – 20 арк.

Тележинський Михайло Федорович (26.01.1886, с. Булаї, тепер Бердичівського р-ну Житомирської обл. – 1940, за ін. даними – 1941) – композитор, хоровий диригент, педагог, публіцист, просвітницький, релігійний та політичний діяч. Член Київської філії МТЛ. Автор духовних творів.

Народився в сім'ї священника. Після закінчення у 1905 Києво-Подільського духовного училища був зарахований до Київської духовної семінарії. У 1913 посвячений у духовний сан, проте, відмовившись від священництва, присвятив себе мистецтву, займався самовдосконаленням як музикант. Гостро відчуваючи недосконаленість суспільно-політичного ладу в Україні, обрав, окрім музичного, шлях громадського і політичного діяча. У 1917 стає вельми помітною постаттю столиці України – членом Центральної Ради, державним інспектором військ УНР, а також диригентом першого Українського національного хору, заснованого К. Стеценком, з яким його пов'язували тісні особисті й професійні стосунки. У 1920 влаштувався на роботу у Міністерство шляхів. Невдовзі переїхав до Кам'янця-Подільського, потім – Володимира-Волинського, що займали неабияке місце серед інших музичних і культурних центрів України. Співпрацював там з хоровим гуртком волинського духовенства Володимирського повіту, займав посаду псаломщика однієї із володимирських церков. Увійшов до складу місцевої «Просвіти» – демократичного осередку, організувавши один із кращих на Волині хор «Замочок» (1922). Маючи тісні дружні і творчі стосунки з місцевими культурними діячами (композитором і диригентом Арсеном Рачинським, а також головним лікарем місцевої лікарні) і перебуваючи у вирі національних тенденцій часу, доклав зусиль у справу відродження автокефалії та українізації церковної відправи. З 1922 активно займається композиторською творчістю. Створює Літургію, у Станиславові виходить його «Збірка пісень і забав для дітей».

Починаючи з 1927, присвячує себе вивченню історії, теорії, естетики і традицій українського музичного фольклору, багато часу приділяє критично-публіцистичній діяльності. Першу статтю присвячує 100-річному ювілею від дня виходу збірки українських народних пісень М. Максимовича. Співпрацює з газетою «Українська нива», що виходила українською мовою у Варшаві (пізніше в Луцьку), де 1928 публікує два дуже важливі й небезпечні на той час біографічні нариси про К. Стеценка та М. Леонтовича. Кінець 1920-х – початок 1930-х, проведені у Луцьку, стали найбільш продуктивним періодом життя в різних напрямках діяльності – від мистецько-творчої до організаційної і громадської: займається хоровою справою, виступає з лекціями, бере участь у громадсько-культурних заходах міста. Діяльність митця не залишається непоміченою для влади, і вже 1 квітня 1925 його вперше заарештовують, але через 10 днів звільняють. З 1929 – обіймає посаду регента хору місцевого Чеснохресного братства, від 1930 – працює інспектором українських народних хорів при Шкільній кураторії. Стає організатором регулярних диригентських курсів у Луцьку, готує і видає Статут українських народних хорів. Практична діяльність стала підґрунтям для розробки власної теорії і методики хорової справи, чому присвячує чимало публікацій. У 1930-ті заявляє про себе як політичний і релігійний діяч. У 1931 його обирають депутатом до польського Сейму за списком Безпартійного блоку, співпрацює з урядом маршала Юзефа Пілсудського. Разом із головним редактором «Української ниви» П. Певним започатковує «Волинське Українське об'єднання» і стає його генеральним секретарем. По закінченні у 1935 терміну депутатських повноважень продовжує займатися громадськими справами, очоливши місцевий клуб «Рідна хата». Працює у складі Луцької комісії перекладу Святого Письма та богослужбових книг українською мовою. У жовтні 1935 в журн. «Церква і нарід» друкує статтю, присвячену ролі духовної музики у церковному житті. У 1930-ті плідно працює на композиторській ниві у різних жанрах, створює 4 десятки хорових обробок волинських народних пісень, випускає збірник із 160 українських народних пісень, пише солоспіви, серед яких цикл «Айстри» на слова О. Олеся, а також духовні твори («Вечірня та ранішня відправи») та дитяча опера «Дід Мороз». Друга половина 1930-х – найпродуктивніший період у духовній, просвітницькій та громадсько-політичній сфері. Своїми справами він органічно ввійшов у церковне й суспільне життя Волині і завдяки високому інтелектуальному рівню, значним організаторським і ораторським здібностям зміг за короткий час згуртувати громаду, сприяючи духовному й національному пробудженню віруючих в Україні. У 1936 обирає сан священика і стає настоятелем Василівської церкви у Володимирі-Волинському. У 1939 йому пощастило уникнути концентраційного табору у Березі Картузькій, де польський уряд ув'язнив багатьох відомих духовних і політичних провідників українського народу. Згодом і радянська влада не помилювала колишнього члена Центральної Ради – 1939 його заарештували. Помер у в'язниці, за іншими даними трагічно загинув «при спробі втечі» під час конвоювання до табору.

Тв.: Кирило Стеценко // Боян. – 1930. – № 6–7 (черв.–лип.); Український пісняр Микола Дмитрович Леонтович (1867–1921) // Боян. – 1930. – № 1; Музичні замітки. Церковна музика // Церква і нарід. – 1935. – Ч. 14. – 1 жовт.; Музичні замітки. Церковна музика // Церква і нарід. – 1936. – Ч. 9. – 1 трав.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1927 р. – № 61. – 22 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.; Рапорт протоиерея Н. Данилевича Волинської духовної консисторії от 10 апреля 1925 г. (приватний архів В. Т. Борщевича); Постановление Волинської духовної консисторії от 27 декабря 1928 г. (приватний архів В. Т. Борщевича); Wykazy parafjalne cerkwi Sw. Wasilewskiej m. Włodzimierza... w 1938 roku (приватний архів В. Т. Борщевича).

Літ.: Цинкаловський О. Княжий город Володимир / О. Цинкаловський. – Ленінград, 1935; Медведик П. Тележинський М. / П. Медведик // Діячі української музичної культури (Матеріали до біо-бібліографічного словника). Записки НТШ: Праці Музикознавчої комісії. – Львів, 1996. – Т. ССXXXII; Кучерепа М. Волинське українське об'єднання / М. Кучерепа, Р. Давидюк. – Луцьк, 2001; Колянчук О. Увічнення нескорених. Українські військові меморіали 20–30-х рр. ХХ ст. у Польщі / О. Колянчук. – Львів, 2003; Власовський І. Нарис історії Української православної церкви / І. Власовський. – Нью-Йорк; Київ; Баунд-Брук, 1990. – Т. IV. – Кн. 2; Кучерепа М. Волинь 1939–1941-х рр. / М. Кучерепа, В. Вісин. – Луцьк, 2005; Шиманський П. Музична культура Волині першої половини ХХ ст. / П. Шиманський. – Луцьк: Вежа, 2005; Освячення української церкви в Володимирі // Народний вісник. – 1927. – Ч. 30. – 10 листоп.; Шиманський П. Про що розповіли архіви... / П. Шиманський // Музика. – 1997. – № 1; Бурбан М. Українські хори та диригенти / М. Бурбан. – Дрогобич: Посвіт, 2007; Zaporowski Z. Wołyńskie Zjednoczenie Ukraińskie / Z. Zaporowski. – Lublin, 2000.

Електр. рес.: Михайло Тележинський. Біографія // Музична бібліотека. MuBiS.com.ua: Давайте співати. – Режим доступу: http://www.mubis.com.ua/index.php/index.php?option=com_persons&view=person&id=11. – Назва з екрана; Музикознавчо-публіцистичний нарис Михайла Тележинського «Український композитор Микола Дмитрович Леонтович...» // Володимир-Волинський: Історичний музей: Публікації. – Режим доступу: <http://volodymyrmuseum.com/publications/32-publications/naukovi-statti/23-muzykoznavcho-publitsystychnyu-narys-mykhayla-telezhynskoho>. – Назва з екрана; Тележинський Михайло // «Наша Парафія»: Парафія святого Архистратига Михаїла, Київ, Пирогів. – Режим доступу: <http://www.parafia.org.ua/person/telezhynskuj-myhajlo-ierej/>. – Назва з екрана.

Телятинський Сергій Федорович (1876–?) – композитор, педагог, диригент. Один із фундаторів МТЛ.

Закінчив Київський комерційний інститут. Розпочав педагогічну діяльність у 1897 на Поділлі, працював на Київщині та Одещині. Викладав на Педкурсах в Одесі. Автор понад 100 хорових аранжувань, оригінальних п'єс, обробок народних пісень.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Одеської філії. 20–25 вересня 1925. – № 144–159. – 16 арк.; Документи про заснування та діяльність Одеської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1924–28 рр. – № 533. – 31 арк.

Терещенко Андрій Миколайович (1895–?) – педагог. Член Київської філії МТЛ.

Здобув загальну середню і музичну освіту. Викладав співи у школі. Керівник і диригент хоргуртків у Ржищеві (тепер Київської обл.).

Арх.: Анкети та заяви музичних осередків Київщини та їх керівників про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 243–252. – 10 од. зб. – 15 арк.

Тещенко Іван (?–?) – хоровий диригент. Член Полтавської філії МТЛ.

У 1924 заснував і очолив Хор при сельбуді в с. Лазірки (тепер Оржицького р-ну Полтавської обл.), з яким виступав з концертами в окрузі. Ноти і музично-теоретична література надсилалися із Києва. Листувався з представниками Центрального Правління МТЛ.

Арх.: Документи про діяльність музичних осередків Полтавщини за 1920–27 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 539. – 31 арк.

Тиміш-Борейко див. *Квітка Климент*

Тичина Євген Григорович (15.01.1895, с. Піски, тепер Бобровицького р-ну Чернігівської обл. – ?) – педагог, диригент. Член Чернігівської філії МТЛ. Брат українського поета Павла Григоровича Тичини.

Керівник і диригент хору Товариства «Просвіта» у с. Літки (тепер Броварського р-ну Київської обл.)

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб, хору при Будинку освіти і Музпрофшколи м. Чернігова. 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 204–217. – 14 од. зб. – 14 арк.

Тичина Павло Григорович [11(23).01.1891, с. Піски, тепер Бобровицького р-ну Чернігівської обл. – 16.08.1967, Київ] – поет, перекладач, публіцист, хоровий диригент, співак, кларнетист, художник, громадський і державний діяч. Один із фундаторів і член Президії МТЛ, секретар Музейної комісії МТЛ, член Харківської філії МТЛ. Член редколегії журн. «Музика», секретар журн. «Червоний шлях». Перший диригент і керівник Капели-студії ім. Леонтовича. Представник МТЛ на міжнародних виставках у Німеччині і Празі. Відповідальний за «літературний» напрям діяльності МТЛ. Академік АН УРСР (1929). Міністр освіти УРСР (1943–1948). Лауреат Сталінської премії (1941), Лауреат Державної премії ім. Т. Г. Шевченка (1962), Герой Соціалістичної Праці (1962).

лістичної Праці (1967), Кавалер п'яти орденів Леніна, Кавалер двох орденів Трудового Червоного Прапора. Брат Євгена Григоровича Тичини.

Походив із старовинного козацького роду. Його прашур, за родинними переказами, був полковником у Богдана Хмельницького. Батько – сільський дяк і учитель у безкоштовній сільській школі. Виріс у багатодітній, незаможній родині, мав 12 братів і сестер, з яких тільки 9 вижили. Спочатку вчився у земській початковій школі у С. Морачевської, яка, оцінивши чудовий голос і слух юнака, порадила батькам віддати хлопчика в монастирський хор у Чернігові. У 1900 став співаком архієрейського хору при Єлецькому монастирі, водночас навчаючись у Чернігівському духовному училищі. Талановитий учень виділявся серед інших, йому доручили навчати нотній грамоті новачків, передусім рідного брата Євгена та майбутнього хорового диригента Григорія Верьовку. У 1906 (на смерть батька) написав свій перший вірш «Сине небо закрилося...». По закінченні училища вступив до Чернігівської духовної семінарії (1907–1913), де навчався живопису (клас малювання М. Жука). Товаришував тут з Г. Верьовкою, В. Елланським (В. Еллан-Блакитний), А. Казкою та іншими відомими діячами укр. культури. У 1911 почав відвідувати літературні «суботи» М. Коцюбинського, що справили значний вплив на формування поетичних смаків поета. У 1912 у «Літературно-науковому віснику» М. Грушевським було вперше опубліковано вірш молодого поета «Ви знаєте, як липа шелестить», а 1913 вийшло з друку вже три юнацькі оповідання – «Спокуса», «Богословіє», «На ріках Вавілонських». У 1913–17 навчався на економічному ф-ті Київського комерційного ін-ту, який не закінчив. Водночас працював редактором відділу оголошень газети «Рада» і технічним секретарем редакції журн. «Світло» (1913–14), помічником хормейстра у театрі М. Садовського (1916–17), підробляв у статистичному бюро чернігівського земства – роз'їзним інструктором і рахівником-статистом Чернігівського губернського земського статистичного бюро. У подорожах Чернігівщиною зробив перші фольклорні записи. Вступив до очолюваної В. Елланським підпільної молодіжної організації – «Чернігівське самостійницьке братство» (1916), що відрядило поета до Києва для налагодження зв'язків з іншими самостійницькими групами. У Києві працював завідувачем відділу хроніки газети «Нова Рада» (1917) і відділу поезії журн. «Літературно-науковий вісник» (1918–19), головою української секції Всеукраїнського видавництва (1919), завідувачем літературної частини Першого державного драматичного театру УСРР (1920). В атмосфері захоплення процесами відродження української літератури закінчує роботу над своєю першою книгою «Сонячні кларнети» (1918, видану 1919), створену у незвичайному поетичному стилі, т. зв. українському символізмі, що згодом отримав характерну назву «кларнетизм» як своєрідний естетичний відбиток відродження рідної країни. Проте комуністична ідеологія, що дедалі завойовувала суспільний простір в Україні, тиснула на молодого поета, який намагався відстояти свою незалежну позицію, прикладом чого стали збірки «Замість сонетів і октав» (1920)

(в радянські часи була заборонена), «В космічному оркестрі» (1921), поема-симфонія «Сковорода» (опублікована 1923). У поемі «Прометей» (1923) одним із перших у світовій літературі розкриває тему тоталітарного суспільства, що, однак, не завадило у 1920-х відстоювати позиції радянського мистецтва, позиціонуючи себе «співцем нового дня», прикладом чого стали збірки поезій «Плут» (1920) і «Вітер з України» (1924). На початку 1920-х працював у журн. «Мистецтво», у державному видавництві «Всевидав», завідував літературною частиною в Київському театрі ім. Т. Г. Шевченка. Проводив активну роботу як член МТЛ. Поету було надано спеціальний мандат на подорожі Європою з метою поширення інформації про діяльність МТЛ та музичне життя в Україні; для ведення перемовин із представниками музичних видавництв Німеччини, Франції і Великобританії і подання відповідних звітів у журн. «Музика» про новини і стан музичної культури за кордоном. Будучи відповідальним за «літературний» напрям діяльності МТЛ, займався перекладами світової оперної класики українською мовою для постановки на сценах Харківського та Київського оперних театрів. Він був першим диригентом і керівником Капели-студії ім. Леонтовича, репертуар колективу складала обробки народних пісень, а також оригінальні хорові твори М. Леонтовича, О. Кошиця, Я. Степового, К. Стеценка, В. Ступницького, М. Лисенка. 30 січня 1922 у Печерському робітничому клубі під його орудою відбувся концерт пам'яті М. Леонтовича, присвячений 1-й річниці від дня смерті композитора. Впродовж чотирьох років колектив існував на власний кошт та мізерні гонорари від концертів. Наприкінці 1924 Капелу було реорганізовано у Музичну студію, яка, у зв'язку з відсутністю фінансування, продовжувала існування за рахунок ентузіазму хористів-виконавців та її керівників – Г. Верьовки і П. Тичини. Переїхавши 1923 до Харкова, вступив до літературної організації «Гарт», а 1927 – до ВАПЛІТЕ, що під проводом М. Хвильового намагалася протистояти великодержавному шовінізму і партійному диктату. Під впливом ідей прогресивного українства пише твір «Чистила мати картоплю», за який його гостро критикували, звинувачуючи в «буржуазному націоналізмі». Деякий час вивчає іноземні мови – вірменську, грузинську, тюркську, працював у журн. «Червоний шлях», стає членом Асоціації сходознавства. Взагалі за життя митець самотужки опанував близько 20 мов. У 1934 повертається до Києва. В умовах тотального комуністичного терору поет свідомо йде владі «на поступки», видає збірки поезій і окремі вірші, такі як «Чернігів» (1931), «Партія веде» (1934), «Чуття єдиної родини», «Пісня молодості» (1938), «Сталь і ніжність» (1941). Під час Другої світової війни зазвучала патріотична тема у збірках «Ми йдемо на бій» (1941), «Перемагають і жить!», «Тебе ми знищимо – чорт з тобою!» (1942), «День настане» (1943). У 1944 вступає до ВКП(б). Від цього часу набуває статусу державного діяча: обіймає посаду міністра освіти (до 1948), Голови Верховної Ради УРСР (1953–59). У повоєнний період видає такі книжки, як «Живи, живи, красуйся!», «І рос-ти, і діяти» (1949), «Могутність нам дана» (1953), «На Переяславській Раді»

(1954), «Ми – свідомість людства» (1957), «Дружбою ми здружені» (1958), «До молоді мій чистий голос» (1959), «Батьківщині могутній», «Зростає, пречудовий світе» (1960), «Комунізму далі видні» (1961), «Тополі арфи гнуть» (1963), «Срібної ночі» (1964), «Вірші» (1968) та ін. Вагомий внесок в українську літературу – це публіцистичні, літературознавчі праці та есеїстика митця, передусім «Магістралями життя», «В армії великого стратега», «З минулого – в майбутнє», «Читаю, думаю, нотую» (останні дві видано посмертно), а також записи щоденниково-мемуарного характеру. Важливе значення мають переклади з російської, білоруської, вірменської, грузинської, болгарської та інших мов. У творчій скарбниці поета численні переклади віршів О. Пушкіна, Є. Баратинського, О. Блока, М. Тихонова, М. Ушакова, Янки Купали, Якуба Коласа, О. Ованесяна, О. Туманяна, А. Акопяна, І. Чавчавадзе, А. Церетелі, К. Донелайтиса, С. Неріс, А. Венцлова, І. Вазова, Христо Ботева, Л. Стоянова, Нікула Еркая та багатьох ін. Поховано митця на Байковому кладовищі у Києві, де 1970 на могилі встановлено надгробок (скульптор В. Бородай, архітектор А. Ігнащенко). У Києві по вул. Терещенківській, 5 відкрито Меморіальну Музей-квартиру. У 1973 засновано літературну премію всесоюзного значення імені Павла Тичини. У Чернігові на фасаді будинку № 40 по вул. Гетьмана Полуботка, де була розташована колишня духовна семінарія, поетові встановлено меморіальну дошку. У рідному селі Піски відкрито Музей історії села, до складу якого входить хата-садиба батьків Тичини, а також пам'ятник поета. У 1968 школі с. Піски, де навчався поет, а 16 квітня 1981 Бобровицькій районній бібліотеці Постановою Ради Міністрів УРСР було присвоєне ім'я Павла Тичини. У 1981 засновано стипендію імені Тичини у Ніжинському педагогічному інституті. У багатьох містах України і Вірменії названо вулиці його ім'ям.

Тв.: Ви знаєте, як липа шелестить // Літературно-науковий вісник. – 1912. – № 1; Спокуса // Рада. – 1913. – 17 жовт. ; Богословіє // Рада. – 1913. – 6 листоп.; На ріках Вавилонських // Світло. – 1913. – № 3; Скворода // Шляхи мистецтва. – 1923. – Ч. 5. ; Подорож з капелю К. С. Стеценка. – Київ : Рад. письменник, 1982.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Комітету пам'яті М. Леонтовича за 1921 р. – № 8. – 18 арк.; Доповідь Комітету на засіданні Губполітосвіти. 10 листопада 1921 р. – № 21. – 1 арк.; Інструкція Музейної комісії Комітету ім. Леонтовича. 1921 р. – № 43. – 2 арк.; Листування Комітету пам'яті М. Леонтовича з приводу створення та діяльності Капели-студії ім. М. Леонтовича. 17 лютого–15 жовтня 1921 р. – № 53. – 13 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922 р. – № 56. – 58 арк.; Положення Капели-студії ім. Леонтовича, протокол загальних зборів Товариства про схвалення Положення. – 20 травня 1922–23 вересня 1923 р. – № 715. – 5 арк.; Музична студія ім. Леонтовича. План роботи на 1924–25 рр. № 717. – 1 арк.; Звіти про роботу Музичної студії ім. Леонтовича. 1923 р. – № 718. – 2 арк.; Музична студія ім. Леонтовича. Грошові звіти, розписки, кошториси. – Квітень 1921 – червень 1923. – № 719. – 69 арк.; Музична студія ім. Леонтовича. Програма концертів під орудою П. Тичини та Г. Верьовки. 29 травня 1921 – 24 листопа-

да 1924 р. – № 720. – 11 арк.; Листування Музичної студії (колишньої Капели-студії) з Музичним товариством ім. Леонтовича. Лютий 1922 – травень 1924. – № 721. – 13 арк.; Оголошення про Музичну студію ім. Леонтовича при Музичному товаристві ім. Леонтовича. 1924 р. – № 722. – 2 арк.; Протокол загальних зборів Музичної студії ім. Леонтовича. – 28 листопада 1924 р. – № 723. – 1 арк.; Списки особового складу журналу «Музика» та автури за 1923 р. – № 1560. – 13 арк.

Лит.: Ніковський А. *Vita nova* / А. Ніковський. – Київ, 1919; *Лейтес А.* Ренесанс української літератури / А. Лейтес. – Харків, 1926; *Майфет Г.* Матеріали до характеристики творів П. Тичини / Г. Майфет. – Харків, 1926; *Юринець В.* Павло Тичина / В. Юринець. – Харків, 1928; *Лавріненко Ю.* Творчість Павла Тичини / Ю. Лавріненко. – Харків, 1930; *Гадзінський В.* Поет перебільшеної слави / В. Гадзінський // Гадзінський В. Фрагменти стихії. Статті та рецензії 1921–1926. – Одеса : ДВУ, 1927; *Бойко І.* Павло Тичина : бібліогр. покажч. / І. Бойко. – Київ, 1951; *Новиченко Л.* Поезія і революція. Творчість П. Тичини в перші післяжовтневі роки / Л. Новиченко. – Київ, 1956; *Лавріненко Ю.* Розстріляне Відродження / Ю. Лавріненко. – Париж, 1959; *Барка В.* Хліборобський Орфей, або Клярнетизм / В. Барка. – Нью-Йорк, 1961; *Білецький О.* Збірник праць у п'яти томах / О. Білецький. – Київ, 1966. – Т. 3; *Новиченко Л.* Поезія і революція / Л. Новиченко. – Київ, 1968; *Співець нового світу: Спогади про Тичину.* – Київ, 1971; *Родко М.* Українська поезія перших повоєнних років / М. Родко. – Київ, 1971; *Гальченко С.* Текстологія поетичних творів П. Г. Тичини / С. Гальченко. – Київ : Наук. думка, 1990; *Тельнюк С.* Молодий я, молодий...: Поетичний світ Павла Тичини (1906–1925) / С. Тельнюк. – Київ : Дніпро, 1990; *Тельнюк С.* Неодцвітаюча весно моя... / С. Тельнюк. – Київ, 1991; *Стус В.* Феномен доби (сходження на Голгофу слави) / В. Стус. – Київ : Знання, 1993; *Павленко М.* Про Павла Тичину / М. Павленко. – Київ : Грані-Т, 2009; *Зеров М.* Українське письменство в 1918 р. / М. Зеров // ЛНВ. – Ч. 111. – Київ, 1919; *Коцюбинська М.* Корозія таланту / М. Коцюбинська // Слово і час. – 1989. – № 11; *Овчаренко М.* Духовна криза П. Тичини / М. Овчаренко // Дзвони. – Рим ; Детройт ; Чикаго, 1978–1979. – Ч. 1–4.

Електр. рес.: Павел Тичина и Харьков // Знаете ли Вы Харьковщину? – Режим доступа: <http://www.oblrada.kharkov.ua/ru/article/pavlo-tychyna-i-harkiv-1841.html>. – Загл. с экрана; Павло Григорович Тичина (1891–1967) // КГБ : Киевская городская библиотека. – Режим доступа: http://lib.misto.kiev.ua/UKR/VPRAVA/LITERATURA_SVITOVA/pavlo_grigorovich_tichina.txt– Загл. с экрана; Павло Тичина // Музей-квартира Павла Тичини. – Режим доступа: <http://tychyna.com/category/pavlo-tychyna/biografii/>. – Назва з екрана; Павло Тичина // Твори. Blogspot. Com. – Режим доступу: tboru.blogspot.com/2012/12/blog-post.html. – Назва з екрана; Павло Тичина (1891–1967) // Українська література : каталог авторів. – Режим доступу: <http://www.ukrlit.vn.ua/biography/tichina.html>. – Назва з екрана; Сторінки життя та творчості Павла Григоровича Тичини // Центральна бібліотека для дітей ім. Т. Г. Шевченка м. Києва. – Режим доступу : <http://www.shevkyvlib.org.ua/bibliotechna-politsya/bibliografichiy-pokazhchik/419-bibliografichniy-pokazhchik-stornki-zhittja-ta-tvorchost-pavla-grigorovicha-tichini.html>. – Назва з екрана; Тичина Павло: біографія // Клуб поезії. – Режим доступу: <http://www.poetryclub.com.ua/>

metrs.php?id=127&type=biogr. – Назва з екрана; Тичина Павло Григорович // Укрліт.Орг. : Українська література. – Режим доступу: http://ukrlit.org/Tychyna_Pavlo_Nryhorovych/. – Назва з екрана; Тичина Павло – життєвий та творчий шлях // Бібліотека школяра. – Режим доступу: <http://www.ukrtvory.com.ua/ticina.html>. – Назва з екрана; Черкащина в біографії П. Г. Тичини // НСКУ : Краєзнавча Черкащина. – Режим доступу: http://nsku.ck.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=69:mm&catid=16:%202010-12-16-01-28-37&Itemid=10. – Назва з екрана.

Тищенко Борис (?–?) – учасник фольклорної експедиції 1925, організованої етнографічним відділом МТЛ, виконавець народних пісень.

Арх.: Відомості про народні мелодії, зібрані Етнографічним відділом від часу заснування до 20 травня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 714. – 4 арк.

Ткаченко Олександр Данилович (1888, Вороніж, тепер РФ – ?) – юрист, оперний і концертний співак. Член Харківської філії МТЛ. Брат Юрія Даниловича Ткаченка.

Народився в багатодітній сім'ї харківського вченого, педагога, літературознавця та громадського діяча. Закінчив Харківський університет і музичну школу. Від 1913 працював у Харківському оперному театрі, влаштовував концертні подорожі містами України та Росії. Працював у Харківській опереті.

Арх.: Ткаченко О. Д. Автожиттєпис. – Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. – Ф. 34. – од. зб. 158. – 14 арк.; ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1925 р. – № 59. – Арк. 3; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб та організацій Харківської округи. 1925 р. – № 50. – 25 од. зб. – 27 арк.

Лит.: *Боронь О.* Шевченкознавча діяльність Данила Ткаченка (Д. Пісочинця) / О. Боронь // Шевченків світ : наук. щорічник. – Черкаси, 2010. – Вип. 3.

Електр. рес.: [Ткаченко Ю. Д.] // Називав себе «Невермор» / Хай Вей. – Режим доступу: <http://h.ua/story/154345/>. – Назва з екрана.

Ткаченко (псевд. – Невермор) **Юрій Данилович** (1895, Вороніж, тепер РФ – після 1945, Німеччина ?) – оперний співак, лектор, музично-театральний критик, режисер. Секретар Правління Харківської філії МТЛ. Брат Олександра Даниловича Ткаченка.

Народився в багатодітній сім'ї харківського вченого, педагога, літературознавця та громадського діяча. Мав незакінчену вищу і середню музичну освіту. Навчався у Харківському технологічному ін-ті. Співав у Харківському (збереглося фото в ролі Мефістофеля із опери Ш. Гуно «Фауст»), Полтавському і Новоросійському (тепер Одеський) оперних театрах. Від 1927 працював музичним критиком, відповідальним секретарем журн. «Музика масам» і секретарем Правління Харківської філії МТЛ. У 1928 працював лектором Державного симф. оркестру Наркомосу України (диригенти Г. Адлер та І. Ви-

мер). Брав участь у перекладі укр. мовою оперних лібрето, романсів П. Чайковського і С. Рахманінова, писав передмови до буклетів Харківського оперного театру. Був професійним театральним хронікером, у публікаціях якого відтворено період історії харківської опери 1920-х років. Друкувався в журн. «Нове мистецтво» і газеті «Вісті ВУЦВК». Стояв біля витоків укр. національного музичного театру. Підтримуючи ідею «українізації» вітчизняної опери, висловлювався за створення «національної укр. опери» без жодних проявів у ній «імперського» ухилу та ідеології «єдиної неподільної», звертаючи увагу на існування в сучасній укр. опері «проявів іншого порядку – як от містики, еротики, фокстротизму... до викривленого відображення класової боротьби, що крізь сито державного й громадського контролю рясним дощем падають на пролетарського глядача...». У середині 1920-х одружився із співачкою Харківської опери Т. Силаковою, що дало змогу розширити професійні творчі зв'язки і знайомства з видатними музикантами – співачкою О. Шишацькою, піаністами Р. Горовиць, Б. Скловським, скрипалем А. Лещинським, арфісткою В. Дуловою, диригентами Я. Розенштейном, Г. Адлером, Н. Рахліним, музикознавцем Д. Ревуцьким, композиторами І. Держинським, В. Косенком, В. Фоменком та ін. В. Косенко присвятив йому романс «На майдані» (сл. П. Тичини), а Д. Ревуцький подарував у Києві романс «Місто» Ф. Шуберта (сл. Г. Гейне) з власним автографом, датований 19.08.1928. У 1934 серед інших діячів української культури, таких як М. Скрипник, Г. Хоткевич, Я. Полфьоров, В. Костенко, М. Михайлів, М. Грінченко, П. Козицький, Д. Ревуцький, С. Папа-Афанасопуло, за пропаганду української музики був звинувачений у «націоналізмі та фетишизуванні історичної спадщини». Оскільки залишатися в Харкові було небезпечно, у середині 1930-х подружжя дісталось Донецька, де митець був зарахований лектором філармонії, а дружина співала на оперній сцені, брала участь у концертах філармонії та на радіо. На початку Другої світової війни, у червні 1941, вступив до народного ополчення. У жовтні 1941, під час німецької окупації міста Харкова, повернувся сюди, аби докласти зусиль у справу збереження Харківської опери, а у подальшому «повернення національного репертуару на її сцену». Проте ці мрії залишилися нездійсненими: у 1943 митець залишив Україну і попрямував на Захід. Помер 1945, не повернувшись на Батьківщину. Автор статей: «Вільгельм Телль», «Вибух», «Фауст», «Аїда», «Чіо-Чіо-Сан», «Євгеній Онегін», «Ріголетто», «Намісто Мадонни», «Кармен», «Червоний мак», «Тарас Бульба».

Арх.: Ткаченко Д. О. Автожиттепис. – Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. – Ф. 34. – од. зб. 158. – 14 арк.; ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1925 р. – № 59. – Арк. 3; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб та організацій Харківської округи. 1925 р. – № 50. – 25 од. зб. – 27 арк.

Лит.: Боронь О. Шевченкознавча діяльність Данила Ткаченка (Д. Пісочинця) / О. Боронь // Шевченків світ : наук. щорічник. – Черкаси, 2010. – Вип. 3.

Електр. рес.: [Ткаченко Ю. Д.] // Називав себе «Невермор» / Хай Вей. – Режим доступу: <http://h.ua/story/154345/>. – Назва з екрана.

Тобілевич див. Садовський Микола Карпович

Толстяков Павло Нилович [справж. прізвище – Драгомиров, псевд. Драгомиров-Толстяков; 16(28).12.1880, Москва, тепер РФ – 25.05.1938, Одеса ?] – хоровий диригент, регент, композитор, педагог.

Закінчив московське Синодальне училище церковного співу із занесенням на Золоту дошку (1899) та Петербурзьку консерваторію (1902). Навчався у Муз.-драматичному училищі Філармонійного товариства у Москві. Від 1901 викладав теорію музики та співу в регентському класі Придворної співацької капели у Петербурзі (до 1904). У 1904–07 працював у різних навчальних закладах Тамбова. На запрошення диригента С. В. Смоленського повернувся до Петербурга, де працював учителем сольфеджіо та читання хорових партитур у Регентському училищі. Від 1910 – диригент, а від 1916 – головний хормейстер Маріїнського оперного театру. Викладав у Петербурзі на літніх регентсько-учительських курсах (1911). Був членом комісії з присудження премій у жанрі духовних музичних творів при редакції журн. «Хоровое и регентское дело» (від 1915). Переїхавши в Україну, викладав у Лохвицькому музичному училищі (1919–25). Організував Робітничий український хор «РУХ» у м. Лохвиці (1921), а також хор і музичну студію у м. Зінькові (тепер Полтавської обл.). У 1924–26 працював у Харківському оперному театрі, за його участі відбулася постановка опери М. Мусоргського «Сорочинський ярмарок». Хормейстер-постановник опери «Аїда» Дж. Верді на відкритті Київського оперного театру у 1926. У 1926–38 обіймав посаду головного хормейстера Одеської опери. Здійснив нову редакцію і постановку опери «Утоплена» М. Лисенка. З виконавцями хору Маріїнського театру підготував оперний репертуар з творів російської і європейської оперної класики – «Борис Годунов» і «Хованщина» М. Мусоргського, «Руслан і Людмила» М. Глінки, «Капітанська дочка» Ц. Кюї, «Перстень Нібелунгів» Р. Вагнера, «Електра» Р. Штрауса та ін. З великим успіхом проходили щорічні виступи театрального хору під його керівництвом. Хор також брав участь у концертах на запрошення О. Зілоті, в програмі яких було виконано «Літургію», симфонічну поему «Дзвони» і кантату «Весна» С. Рахманінова, пісенспіви «Страстної седмиці» О. Гречанінова, «Magnificat», хорал (із кантати № 140), «Траурна ода» Й. С. Баха та ін. Один із найвідоміших авторів духовних і світських хорових творів, створених переважно для середніх і малих за складом виконавських колективів. За майстерність і досконалість хорового письма сучасники вважали його продовжувачем традицій П. Чайковського.

Пр.: Учебник сольфеджио. – Санкт-Петербург, 1910.

Тв.: хорові – «В космічному оркестрі», «Пісня кузні», «Урожай» (сл. О. Кольцова), «Весняна пісня» (сл. М. Некрасова), «Зима» (сл. І. Нікітіна), «Посилала Ваню мати»,

«Май» (сл. О. Толстого), духовні – «Благослови, душе моя, Господи» (для альта соло), «Отче наш» (для мішаного хору), «Да исправится» (для тріо з хором), «От юности моея» (для мішаного хору), «Прийдіте поклонимся», «Трисвятое», «Херувимська», «Символ віри», «Милість миру», «Нині сили небесні», «Хваліте, отроци, Господа», «Кто взидет на гору Господню» (для мішаного хору) та ін.; романси і пісні для голосу з фп. – «Де ти, моя доле?», «Уж я сяду молоденька» та ін. на тексти російських поетів, переклади для мішаного хору а сарелла романсів Ф. Шуберта із вокального циклу «Зимовий ранок»: «Бурхливий ранок», «Розлив» (1915, 1916); музика до к/ф – «Злива» (1929), «Перекоп» (1930), «Колівщина» (1931), «Прометей» (1936); фортепіанні, 20 обробок народних пісень для хору; *видані твори: Толстяков П.* Дві українські пісні : для одного голосу в супр. роялю / П. Толстяков. – Харків : Шлях освіти, 1923 (Типо-лит[огр.] изд-ва «Путь просвещения»). – URL : <http://www.uk.xlibx.com/4istoriya/195866-47-ukrainski-notni-vidannya-fondi-harkivskoi-derzhavnoi-naukovoii-biblioteki-im-korolenka-1864-1923-katalog-pri.php>.

Лит.: Тамбов (корреспонденція) // РМГ. – 1907. – № 14; Нам сообщают... из Выборга // ХРД. – 1910. – № 1; *Петров А.* Летние Регентско-учительские курсы в Петербурге в 1911 г. // ХРД. – 1911. – № 1; Новые книги и музыкальные сочинения Драгомирова // Там само. – 1915. – № 12, 1916. – № 1; Концерт хора Императорского Оперного театра // Музыка и пение. – 1914. – № 4; По Петроградским хорам // ХРД. – 1916. – № 7/8; Театры: «Синодаль» в Императорских театрах // Утро России. – 1916. – № 98; *Коноплева Е.* Страницы из музыкальной жизни автора // Е. Коноплева. – Киев, 1990; Русская духовная музыка в документах и материалах. Т. II. Синодальный хор и училище церковного пения : Исследования. Документы. Периодика. Кн. I / Гос. ин-т искусствознания, Гос. центр. музей муз. культуры им. М. И. Глинки ; сост., вступ. ст. и коммент. С. Г. Зверевой, А. А. Наумова, М. П. Рахмановой. – Москва, 2002. – URL : <https://books.google.com.ua/books?>; *Міхно В.* Феномен П. Н. Толстякова в контексті української музичної культури ХХ сторіччя : автореф. дис. ... канд. мистецтвознав. : 17.00.01 / Вікторія Михайлівна Міхно ; Харківська держ. акад. культури. – Харків, 2007.

Електр. рес.: Драгомиров // Православная энциклопедия : электронная версия. – Режим доступа: <http://www.pravenc.ru/text/180389.html>. – Загл. с экрана; Міхно В. М. Феномен П. Н. Толстякова в контексті української музичної культури ХХ сторіччя // LibRar.Org.Ua – Бібліотека українських рефератів. – Режим доступу: http://librar.org.ua/sections_load.php?s=art&id=1127. – Назва з екрана; Павел Толстяков. Краткая биография и фильмография онлайн // КиноФильмы.TV. – Режим доступа: <http://kinofilms.tv/person/pavel-tolstyakov/>. – Загл. с экрана; П. Н. Толстяков «Придите ко мне, все труждающиеся» : Д. Хворостовский // LAST.by : поиск музыки. – Режим доступа: <http://last.by/music/%D0%BF%20%D0%BD%20%D1%82%D0%BE%D0%BB%D1%81%D1%82%D1%8F%D0%BA%D0%BE%D0%B2>. – Загл. с экрана; Толстяков Павел Нилович. Биография // Кино-Театр.Ru : за кадром. – Режим доступа: <http://www.kino-teatr.ru/kino/composer/sov/45116/bio/>. – Загл. с экрана.

Третяк Іван Олександрович (1897–?) – співак, педагог. Член Одеської філії МТЛ.

Закінчив Одеську консерваторію. Навчався в КІНО (тепер КНУ ім. Т. Г. Шевченка) і Театральному інституті. Викладав сольний та хоровий спів.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Одеської філії. 20–25 вересня 1925 р. – № 144–159. – 16 од. зб. – 16 арк.; Документи про заснування та діяльність Одеської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1924–28 рр. – № 533. – 31 арк.

Туркельтауб Ісаак Самуїлович (1890, Оренбург, тепер РФ – 1938) – театрознавець, музичний і театральний критик, перекладач, лектор, журналіст, музично-театральний діяч, педагог. Член Президії МТЛ. Член Харківської філії МТЛ. Член Правління Спілки журналістів. Член Єврейської Соціал-демократичної і Єврейської комуністичної партії.

Народився в багатодітній родині. У 1907–11 перебував на засланні у Тургайській обл., де провадив громадську діяльність. У 1914 закінчив юридичний ф-т Юр'ївського (тепер Тартуський, Естонія) ун-ту. Розпочав викладацьку діяльність в Оренбурзі у 1910–11, далі – на «народних вищих курсах» в Одесі (1912) та Вільно (тепер Вільнюс, Литва, 1914), єврейських педагогічних курсах. Від 1921 – викладач естетики в Харківському музичному технікумі, пізніше – професор Харківського театального технікуму (згодом муз.-драматичного ін-ту). Виступав з лекціями в наукових колах Москви, Петербурга, Одеси, Вільнюса, Саратова, Самари та ін. Займався режисерською діяльністю в Оренбурзі (1910), Двінську (1911; тепер Даугавпілс, Латвія), Харкові (1918–22). Керівник театральної студії при харківському «Молодому театрі» (1918), імовірно також керував літературною частиною єврейського театру «Унзер Вінкл». Голова комісії з організації Робмису у Харкові (1919). Обіймав посади голови Ліги інтелектуальної праці і Ради депутатів трудової інтелігенції у Москві. Будучи людиною патріотично налаштованою, відкрито критикував «Положення щодо театрального репертуару», прийняті нарадою Московського відділу народної освіти 1924, що унеможливило розвиток українського національного театру як такого. Не випадково був обраний членом комісії і учасником Відділу мистецтва І Пленуму Головополітосвіти, що відбувся 10 лютого 1925 у Харкові, де розглядалося питання про відкриття у місті Державної опери. Сьогодні ім'я митця значиться в «Сталінських списках...», у яких за підписом трійки від 10.06.1938 митця засуджено до страти.

Тв.: Штрихи / І. Туркельтауб // Театральний журнал. – 1918. – № 7; Гастроли студії Л. Курбаса // Пролетарий. – Харьков, 1923. – 19 июня; Н. Н. Синельников (1873–1923) // Художественная жизнь. – Харьков, 1923. – № 5; К контролю над репертуаром // Театральная газета. – Харьков, 1924. – № 32; Державна драма. «Вій» / І. Туркельтауб // Вісті ВУЦВК. – Харків, 1925. – № 2; Не лякайтеся життя // Нове мистецтво. – Харків, 1925. – № 9; Театр на Заході // Культура і побут. – Харків, 1925. – 27 верес. – 25 жовт.; Державна драма. «Вій» / І. Туркельтауб // Вісті ВУЦВК. – Харків, 1925. – № 2; Держдрама. Ще з приводу «Вія» / І. Туркельтауб // Вісті ВУЦВК. –

Харків, 1925. – № 5; На повороті / І. Туркельтауб // Нове мистецтво. – 1926. – № 4. – URL : <http://vislib.onu.edu.ua/article/view/25902>; Сорочинський ярмарок (Державна укр. опера) // Всесвіт. – Харків, 1925. – № 19. – URL : <http://feb-web.ru/feb/gogol/critics/mi0/mil/mil12474.htm>; На шляхах українського театру // Червоний шлях. – Харків, 1927. – № 2.

Арх.: Харьковский театральный техникум: Личное дело проф. Туркельтауба И. С. – Державний архів Харківської області. – Ф. Р-924. – Оп. 1. – Од. зб. 19; Діяльність Харківської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1923–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 544. – 94 арк.

Лит.: Лесь Курбас у театральній діяльності в оцінках сучасників: Документи / заг. ред., передм. і прим. В. Ревуцького. – Балтимор ; Торонто, 1989; *Гордійчук М.* Становлення українського музичного театру і критика: Київ, 1920–30-ті рр. / М. Гордійчук. – Київ, 1990; *Криволапов М.* Про мистецтво та художню критику України ХХ ст.: Вибрані статті різних років / М. Криволапов. – Київ, 2006. – Кн. 1; *Черкашин Р.* Ми – березільці: Театральні спогади-роздуми / Р. Черкашин, Ю. Фоміна ; прим. В. Собіянського. – Харків, 2008; *Собіянський В.* Митець у макрокосмі суспільства 1920-х років : театральна-критична діяльність Ісаака Туркельтауба / В. Собіянський // Сучасні проблеми дослідження, реставрації та збереження культурної спадщини / Інститут проблем сучасного мистецтва. – 2009. – № 6; *Полякова Ю.* Театральна періодика Харківка (1917–1933): типологія, тематика, проблематика / Ю. Полякова // Вісн. Одес. нац. ун-ту. Серія: Бібліотекознавство. – 2011. – Том 16. – № 1/2. – URL : <http://vislib.onu.edu.ua/article/view/25902/23367>; *Плетнев А.* Из истории становления советского театра на Украине (Театральный Харьков первого десятилетия после Октября) : автореф. дис. ... д-ра искусствоведения / А. Плетнев ; Харьков. ин-т искусств им. И. Котляревского. – Харьков, 1975; *Руднева А.* Оперная критика на Украине: Проблемы и тенденции (1917–1932 гг.) : автореф. дис. ... канд. искусствоведения. – Ленинград, 1986; *Білик А.* Театральна критика Одеси в контексті міської видовищної культури (друга половина ХІХ – друге десятиріччя ХХ століття) : автореф. дис. ... канд. мистецтвознав. / А. Білик ; Одес. нац. політехн. ун-т. – Одеса, 2009.

Електр. рес.: Туркельтауб Исаак Самойлович (1890–1938). Работы в негитуйльных томах // Театральная библиотека. – Режим доступа: http://www.teatrlib.ru/Library/Personal/Turkeltaub_Is_Sam.htm. – Загл. с экрана; Туркельтауб Исаак Самойлович // Словари и энциклопедии на Академикe. – Режим доступа: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/1653875>. – Загл. с экрана; Туркельтауб И. С. // «Мемориал» : Сталинские списки : Именной указатель. – Режим доступа: <http://stalin.memo.ru/names/index.htm>. – Загл. с экрана.

Фарба Олексій Спиридонович (1884, с. Устивиця, тепер Великобагачанського р-ну Полтавської обл. – 1937, Алма-Ата, тепер Алмати, Республіка Казахстан) – економіст, диригент, учитель музики. Заступник голови Правління Харківської філії МТЛ.

Навчався на економічному ф-ті Харківського ун-ту, мав незакінчену середню музичну освіту. У 1913–14 працював на Катеринославщині в Олександрівській жіночій гімназії, де викладав малювання і чистописання. Зго-

дом переїхав до Полтавщини, присвятив себе справі організації хорів, читав курс теорії музики на Педкурсах. На початку 1922 під його керівництвом на пожертви місцевих жителів заснували хор райспілки м. Прилук у складі 65 виконавців. Завданням хорового колективу стало збереження, виконання і популяризація народної пісні на Прилуччині. Перший концерт колективу, що відбувся 11 березня 1922, був присвячений пам'яті Т. Шевченка. За активну музично-громадську і виконавську діяльність у 1923 зарахований до МТЛ у складі Прилуцької філії, у 1925 диригента обрано членом Харківської філії МТЛ за додатковим списком. Мав добрі творчі й дружні стосунки з Л. Ревуцьким. У 1930-ті був заарештований і висланий до Казахстану за «націоналістичну діяльність». Перебуваючи в Алма-Аті, організовував музичні вечірки у колі однодумців й музикантів-аматорів. Маючи велику нотну бібліотеку, в тому числі партитури інструментальних творів, влаштував виконання квартетів Л. Бетховена, в яких грав партію скрипки. За спогадами сучасників, був блискучим, знаним музикантом і натхненною людиною. Засуджений 10.12.1937 до вищої міри покарання. Реабілітований 11.05.1989.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1925 р. – № 59. – Арк. 3; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб та організацій Харківської округи. – № 179–203. – 25 од. зб. – 27 арк.

Літ.: Щелкачев В. Н. Дорога к истине / В. Н. Щелкачев. – Москва, 2007. – URL : <http://fliphtml5.com/vodf/tlhe/basic/101-150>.

Електр. рес.: Фарба Алексей Спиридонович // Книга памяти. – Режим доступа: http://www.memo.ru/memory/almaata/alm_20.htm. – Загл. с экрана; Фарба Алексей Спиридонович // Мемориал : Списки жертв. – Режим доступа: <http://lists.memo.ru/d33/f389.htm>. – Загл. с экрана; Фарба Алексій Спиридонович // ARTRU.INFO : персоны. – Режим доступа: <http://artru.info/ar/62115/>. – Загл с экрана; Фарба А. С. // Центр генеалогических исследований : Главная. – Режим доступа: <http://rosgenea.ru/?alf=21&serchcatal=%D4%E0%F0%E1%E0&r=4>. – Загл. с экрана.

Федів Павло (?–?) – хоровий диригент, композитор. Представник МТЛ закордоном. Один із популяризаторів української музики в США. Імовірно брат географа, видавця, педагога і культурно-громадського діяча Ігоря Федіва.

Керівник і диригент хору Української робітничої дитячої школи. Брав участь 1925 у театралізованій виставі, влаштованій Товариством «Запорозька Січ» у Нью-Хейвені (США), присвяченій 64-й річниці від дня смерті Т. Г. Шевченка. У програмі – твори М. Леонтовича, М. Лисенка, К. Стеценка.

Літ.: Дещо про дитяче представлення і концерт // Українські щоденні вісті. – 1925. – 3 квіт.

Федоренко А. Г. (?–?) – диригент, керівник хору. Член Херсонської філії МТЛ.

У 1920-ті жив і працював у Херсоні. Керівник хору, що складався з 45 осіб. Колектив виступав з концертами на Херсонщині, хоровий репертуар містив твори М. Леонтовича, М. Лисенка, В. Верховинця, К. Богуславського, С. Донаурова та ін. Брав участь у щорічному святкуванні «Дня музики», запровадженого МТЛ, що традиційно проходив в обласних і районних центрах України.

Арх.: Херсонська округова капела в час подорожі в села округи з 2 по 9 липня 1927. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 895.

Федоров Василь Георгійович (?–?) – учитель, музикант-самоук. Член Донецької філії МТЛ.

Викладав музику в загальноосвітніх школах (від 1910). Організатор оркестрів у Луганську. Керівник Музичної студії при сельбуді с. Мангуш (тепер Маріупольського р-ну Донецької обл.).

Арх.: Анкети та заяви музичних осередків Донеччини та їх керівників про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. – 1925–26 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 221–225. – 5 од. зб. – 5 арк.

Федорова З. Л. (1893–?) – філолог. Входила до складу Хору-студії ім. К. Стеценка у 1922. Закінчила історико-філологічний ф-т Київського ун-ту. Співала в хорі О. Кошиця.

Арх.: Хор-студія ім. К. Стеценка. Документи про діяльність студії за 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – Ф. 50. – № 727. – 57 арк.

Федорова Олена (1905–?) – домогосподарка. Входила до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–1925.

Арх.: Особовий склад Студії за 1922–25 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – 61 арк.

Федорченко Петро (?–?) – виконавець народних пісень, учасник фольклорної експедиції 1925, організованої Етнографічним відділом МТЛ.

Арх.: Відомості про народні мелодії, зібрані Етнографічним відділом від часу заснування до 20 травня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 714. – 4 арк.

Фергардт Вітольд Станіславович (? – 25.08.1937, Київська обл.) – кооптований член МТЛ у 1922. Репресований.

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 56. – 58 арк.

Електр. рес.: Фергардт Витольд Станиславович // Мемориал : Сталинские списки. – Режим доступа: <http://stalin.memo.ru/spiski/pg02304.htm>. – Загл. с экрана.

Філіповський Віталій Васильович (22.04.1896, с. Ляхове Балтського пов., тепер Одеської обл. – 02.06.1938, ?) – регент, філолог, педагог, громадський діяч. Член Кам'янець-Подільської філії МТЛ.

Народився в сім'ї вчителів. Закінчив Балтське училище. Один рік навчався у Київській духовній семінарії. У зв'язку із смертю батька перевівся до Кам'янець-Подільської семінарії, де від 1914 керував хорами в місцевих церквах та любительських гуртках. У 1918 вступив на історико-філологічний ф-т Київського ун-ту, а з відкриттям Кам'янець-Подільського ун-ту – перевівся до нього. У роки Громадянської війни був мобілізований до лав Червоної Армії, потрапив у полон до поляків, звідки втік у 1920. Деякий час служив псаломщиком церкви у Проскуріві (тепер м. Хмельницький). У 1921 заарештований Кам'янець-Подільським ЧК. У 1921 по звільненні із в'язниці продовжив навчання в ун-ті. Протягом 1923–25 працював у Проскуріві, обіймав тут посаду ректора Вищих педагогічних курсів. Був прихильником українізації освіти і культури, брав активну участь у кооперативному русі. Майже рік перебував в Одесі, присвятивши себе викладацькій діяльності. Восени 1926 переїхав до Вінниці, працював регентом Вінницької капели ім. М. Д. Леонтовича. За звинуваченням у причетності до вінницької філії СВУ заарештований спочатку 29 серпня 1929 (за браком доказів звільнений у травні 1930) та 1932. Втретє його було заарештовано 1938 спеціальною бригадою із Тульчина за звинуваченням у належності до «військово-повстанської організації», створеної на базі Вінницької філії МТЛ. Через два місяці слідства за вироком особливої трійки НКВС був розстріляний 2 червня 1938. Реабілітований 1989.

Літ.: Семенко Л. Їх поєднала пісня Леонтовича: Нариси з історії музичного життя в Україні 1910–1930-х років / Л. Семенко. – Вінниця, 2007. – URL : http://80.91.174.172/CGI/irbis64r_11/cgiirbis_64.exe.

Електр. рес.: Філіповський Віталій Васильович // Головна редакційна колегія науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією : Національний банк репресованих. – Режим доступу: <http://www.reabit.org.ua/index.php?START=182200&LANGUAGE=&ALIAS=nbr&st=4>. – Назва з екрана.

Фінкель Еммануїл Мойсейович (1894–?) – піаніст, педагог. Член Донецької філії МТЛ.

Закінчив Петербурзьку консерваторію. Викладав музичні дисципліни на Педкурсах, у робклубах і трудшколах.

Арх.: Анкети та заяви музичних осередків Донеччини та їх керівників про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. – 1925–26 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 221–225. – 5 од. зб. – 5 арк.

Фітільов Микола Григорович див. *Хвильовий Микола*

Франко Лев Захарович (1894–?) – диригент, композитор, педагог. Член Одеської філії МТЛ.

Здобув загальну середню і музична освіту. Викладав у миколаївському ІНО. Один із організаторів Вінницької і Кам'янець-Подільської філій МТЛ. Автор хорів, солоспівів, оркестрових творів.

Арх.: Анкети та заяви музичних осередків Одещини та їх керівників про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 253–254. – 2 од. зб. – 4 арк.; Документи про заснування та діяльність Одеської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1924–28 рр. – № 533. – 31 арк.

Френкін Михайло Самійлович (1910, Баку, тепер Республіка Азербайджан – 1986, Єрусалим, Ізраїль) – історик, педагог. Член Київської філії МТЛ у 1928–30.

Народився в сім'ї службовця. Батько працював у нафтовому господарстві у Баку. У 1913 сім'я переїхала до Привіслянського краю (від 1918 – Польща), де проживала до 1925. Тут юнак закінчив польську гімназію. Повернувся в Україну після Жовтневої революції. Вступив на історичне відділення суспільно-економічного ф-ту Ленінградського педагогічного ін-ту ім. О. Герцена. По закінченні навчання у 1931 обійняв посаду завідувача учбової частини робітфаку на Київщині, де водночас працював викладачем. Від 1932 – старший асистент польського сектору Київського ін-ту соціального виховання. У 1933–34 перебував у в'язниці за обвинуваченням у належності до ПВО («Польської військової організації»). Після звільнення вступив до аспірантури Московського історико-архівного ін-ту. Захистивши кандидатську дисертацію (1938), працював на посаді доцента кафедри джерелознавства історії СРСР, виконував обов'язки виконавчого секретаря журн. «Архивное дело». У 1939 його заарештовують вдруге і засуджують до 5 років виправно-трудових робіт на засланні й заборонаю працювати за фахом. Відбував строк покарання у Красноярському краї, Норильську, де перебував до 1957. Реабілітований 1957 «за відсутністю складу злочину». Переїхавши до Чернівців, працював спочатку науковим співробітником, а згодом – завідувачем історичного відділу Чернівецького краєзнавчого музею. Повернувшись до Москви 1962, був поновлений на роботі в Історико-архівному ін-ті. Захистив докторську дисертацію на тему: «Революційний рух на Румунському фронті (1917–березень 1918)». У 1972 здобув звання професора. У 1974 емігрував до Ізраїлю. Працював на посаді професора-дослідника Центру досліджень Радянського Союзу і Східної Європи в Єврейському ун-ті Єрусалима. За три роки написав три монографії. Більшість наукових праць пов'язана з воєнною тематикою, передусім – роллю і значенням російської армії у пореволюційний період, протистоянням міста і села, питаннями російсько-єврейських відносин у Росії.

Пр.: Дон во второй половине 18 века. – Ростов-на-Дону, 1939 (тираж майже знищено); Революционное движение на Румынском фронте: 1917 – март 1918. – Москва, 1965; Русская армия и революция: 1917–1918. – Мюнхен, 1978; Захват власти большевиками в России и роль тыловых гарнизонов армии. Подготовка и проведение октябрьского мятежа: 1917–1918 гг. – Иерусалим, 1982; Трагедия крестьянских восстаний в России. 1918–1921. – Иерусалим, 1987. – URL : <http://dc.lib.unc.edu/cdm/item/collection/rbr/?id=28834>.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1929, 1930 рр. – № 1987. – 28 арк.

Літ.: Юренко О. П. Михайло Самійлович Френкін / О. П. Юренко // Зневажена Кліо / НАН України, Ін-т історії України. – Київ, 2005.

Електр. рес.: Френкин Михаил Самойлович – историк, репрессирован (1910–1986) / Backup Pages : Энциклопедия / «Неизвестные» бакинцы. – Режим доступа: http://www.backuppages.com/enc-show.php?id=138718&cm_id=276. – Загл. с экрана; Френкин Михаил Самойлович // Электронная еврейская энциклопедия. – Режим доступа: http://www.eleven.co.il/?mode=let&from=140&letter=212&where=&map=&print=&article=&query=&type_search=&what=&categ=. – Загл. с экрана.

Фролов Маркіян Петрович (06.12.1892, Бобруйськ, тепер Республіка Білорусь – 30.10.1944, Свердловськ, тепер РФ) – композитор, піаніст, педагог. Входив до складу АСМ, створеної при МТЛ. Член Київської філії МТЛ. Голова Правління Свердловського відділення Спілки композиторів РРФСР (1932–44). Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора. Заслужений діяч мистецтв РРФСР (1944).

Народився в сім'ї службовця. Закінчив Київську (1921; клас фп. – Ф. Blumenфельд, клас композиції – Р. Глієр) і Петербурзьку (1924; клас фп. – Н. Позняковська) консерваторії. Провадив концертну діяльність і викладав у Муз.-драматичному ін-ті ім. М. В. Лисенка в Києві (1924–37). Брав участь у музичних заходах, влаштованих МТЛ, як композитор-виконавець, у тому числі й концертах фестивалю «7 років музичної культури на Україні». Паралельно викладав фортепіано та музично-теоретичні дисципліни у Свердловському музичному технікумі. Будучи продовжувачем поглядів Б. Яворського щодо системи виховання професійних музикантів, сприяв розвитку поетапної різнорівневої освіти, а саме – музичної школи, технікуму, консерваторії. Став організатором і співзасновником Свердловської консерваторії, де працював на посаді професора (1934–37) і директора (1943–44). Від 1935 завідував кафедрою композиції. Автор першої бурято-монгольської опери «Енхе-Булат Батор». Упродовж життя активно концертував, як виконавець надавав перевагу композиторам-романтикам – Р. Шуману, Ф. Лісту, Ф. Шопену, О. Скребіну, виконував власні твори. На честь митця на фасаді будівлі Свердловської консерваторії 1984 встановлено меморіальну дошку.

Тв.: опера «Енхе-Булат Батор» (1940); *оркестрові* – Маленька сюїта для струнного орк. (1920), Класична сюїта (1930), «Седой Урал» – симфонічна картина (1936), Увертюра на три бурято-монгольські теми (1943); *вокально-симфонічні* – ораторія для солістів, хору та орк. «Поема про Урал»; *фортепіанні* – Концерт для фп. з орк. (1924), соната (1941), 2 казки, 5 прелюдій, Легенда, Концертний вальс; *хорові та вокальні* – Поема-кантата (1942), три укр. пісні для вокального тріо, хори, пісні.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви музичних осередків Києва та їх керівників про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. 1924–26 рр. – № 230–242. – 13 од. зб. – 16 арк.; Анкети та заяви музичних осередків Київщини

та їх керівників про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. 1925 р. – № 243–252.

Лит.: Мезрина В. Фролов Маркиан Петрович / В. Мезрина, Ж. Сокольская // Уральская историческая энциклопедия. – Екатеринбург, 1998. – URL : http://bgekb.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=2014; Фролова С. Маркиан Петрович Фролов / С. Фролова // Композиторы Урала. – Свердловск, 1968; Марченко Л. У истоков уральской композиторской школы : сб. тр. Муз.-пед. ин-та / Л. Марченко. – Москва, 1978. – Вып. 37; Мацкевич И. Творчество Маркиана Фролова / И. Мацкевич // СМ. – 1947. – № 3; Бэлза И. Выдающийся музыкант Урала / И. Бэлза // СМ. – 1950. – № 4; Фролова С. Композитор М. П. Фролов / С. Фролова // Научно-методические записки Уральской гос. консерватории им. М. П. Мусоргского. – Свердловск, 1959. – Вып. 2; Штейнпресс Б. Музыкальная жизнь Свердловска в 1917–1941 годы / Б. Штейнпресс // Из музыкального прошлого. – Москва, 1965. – Вып. 2.

Електр. рес.: Маркиан Петрович Фролов : биография // People.su : интересные истории об известных личностях, биографии, юмористические рассказы, фото, видео. – Режим доступа: <http://www.people.su/115915>. – Загл. с экрана; Маркиан Петрович Фролов // Мой Мир : Mail.ru. – Режим доступа: <http://my.mail.ru/mail/tv-soyuz/video/1010/1019.html>. – Загл. с экрана; Маркиан Петрович Фролов (1892–1944) // Муниципальное бюджетное учреждение культуры / Библиотека главы Екатеринбурга. – Режим доступа: http://bgekb.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=818. – Загл. с экрана; Мемориальная доска М. П. Фролову (Екатеринбург) // Wikimapia : карта, создаваемая вами. – Режим доступа: <http://wikimapia.org/24109906/ru/>. – Загл. с экрана; Открытие первого музыкального вуза Урало-Сибирского региона // Уральская государственная консерватория им. М. П. Мусоргского. – Режим доступа: <http://www.uralconserv.org/history/177----1892-1944>. – Загл. с экрана; «Творческая мастерская». Фролов М. П. // Globalpedia : Энциклопедия известных личностей. – Режим доступа: <http://globalpedia.ru/people.php?id=20441&category=160/>. – Загл. с экрана; Уральская государственная консерватория // Муниципальное бюджетное учреждение культуры : Библиотечный центр Екатеринбург. – Режим доступа: http://bgekb.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=3714. – Загл. с экрана; Фролов Маркиан Петрович // Словари и энциклопедии на Академикe : Музыкальная энциклопедия. – Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_biography/30360/Фролов. – Загл. с экрана; Фролов М. П. // Музыкальная энциклопедия. – Режим доступа: slovarik.net/muzyikalnaya_entsiklopediya...frolov_m... – Назва з екрана; Фролов М. П. // Муниципальное бюджетное учреждение культуры / Библиотека главы Екатеринбурга. – Режим доступа: http://www.bgekb.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=818&Itemid=48. – Загл. с экрана.

Футорянський Савелій Ілліч (1900, Тиврів, нині Вінницької обл. – 28.12.1925, за ін. даними 1926 ?) – композитор, диригент, музичний критик. Член авторського колективу журн. «Музика».

Народився в сім'ї лікаря. Навчався в Тиврівській бурсі, закінчив 3-ю Київську гімназію (1918). Вступив до Київської консерваторії, згодом перевівся

до Московської, яку закінчив 1921. Від 1922 обіймав посаду диригента драматичного театру в Києві. З 1923 – керівник Музичної студії ім. М. Леонтовича. Автор рецензій на музикознавчі праці, що друкувалися у періодичних виданнях і розраховані на широке коло читачів. З метою популяризації української музики писав статті про творчі вечори тогочасних вітчизняних композиторів і виконавців-інструменталістів, огляди виступів професійних і аматорських творчих колективів. Працював музичним кореспондентом газети «Більшовик». Виступав з авторськими концертами на «Суботниках» МТЛ. Брав участь у програмі проведення щорічних музичних виставок у рамках святкування «Дня Музики», був відповідальним від МТЛ за напрям музичної преси і нотодруку у 1925. Загинув унаслідок трагічного випадку. Автор незакінченої книги «Музика та революція», хорів на слова П. Тичини («Великодній дощ», «Ми – дзвіночки»), фортепіанних творів, солоспівів.

Тв.: Перше Травня на Великдень (мішаний хор). – Київ : ДВУ, 1925.

Лім.: Бібліографія [С. Футорянський] // Більшовик. – 1923. – 7 лют.; Вінниччина в датах: Хронологічний довідник / Вінницька обл. універсальна наукова бібліотека ім. К. А. Тімірязєва. – Вінниця, 2000; Д. Г. Савелій Футорянський : [некролог] // Життя й революція. – 1926. – № 1.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Документи Музичного товариства ім. Леонтовича по влаштуванню «Суботників». 2 лютого – 11 червня 1924. – № 583. – 18 арк.; Інвентарний каталог Музично-теоретичної бібліотеки ім. К. Стеценка при Музичному товаристві ім. Леонтовича. 20 травня 1924 – 8 червня 1927. – № 945. – (запис 2516, 2575).

Електр. рес.: Футорянський Савелій // Вікіпедія. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>. – Назва з екрана; Футорянський Савелій // Проект «Українці в світі». – Режим доступу: <http://www.ukrainians-world.org.ua/about/45/49/86/108/>. – Назва з екрана.

Харченко М. Й. (?–?) член Київської філії МТЛ у 1926–27.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 61. – 22 арк.

Харченко Олександр (?–?) – кооператор, літератор, музично-громадський діяч. Один із фундаторів МТЛ. Входив до складу Хору-студії ім. К. Стеценка у 1922.

Співробітник двотижневого журналу споживчої кооперації «Кооперативна зоря», що виходив у Києві 1918. Активний член «Дніпросоюзу». Один із ініціаторів проведення зборів громадськості Києва, що відбулися 1 лютого 1921 після трагічної загибелі М. Леонтовича, і заснування Всеукраїнського Комітету для вшанування пам'яті композитора. Один із п'яти членів тимчасової Президії Комітету з підготовки Статуту і Положення Товариства.

Пр.: Гоголь М. Твори. Т. І. «Сорочинський ярмарок», «Страшна помста» / заг. ред. І. Лакизи та П. Пилюповича, пер. А. Харченка. – Київ : Книгоспілка, 1929; Гоголь М.

Твори. Т. II. «Вій» / заг. ред. І. Лакизи та П. Пилиповича, пер. А. Харченка. – Київ : Книгоспілка, 1930. – URL : <http://feb-web.ru/feb/gogol/critics/mi0/mi1/mi12474-.htm>.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922 р. – № 56. – 58 арк.; Хор-студія ім. К. Стеценка. Документи про діяльність за 1922–25 рр. – № 727. – 57 арк.

Літ.: Крушельницький А. Зернове господарство / А. Крушельницький. – Київ : Молоде життя, 1959 (репринт. вид.); Сова А. Розвиток української національної кооперації Наддніпрянщини у 1919 році (на прикладі «Дніпросоюзу») / А. Сова // Мандрівець. – 2013. – № 3. – URL : http://journal.mandrivets.com/images/file/Sova13_5.pdf.

Електр. рес.: Кооперативна Зоря // Енциклопедія українознавства : Horyzont.narod.ru. – Режим доступу: http://horyzont.narod.ru/encyklopedia_3/encyklopedia_03_kop_krusz.htm. – Назва з екрана; Старовойтенко Інна. Гідне ім'я, що не повертається з непам'яті / Інна Старовойтенко // Просвіта. – Режим доступу: http://prosvita.ucoz.ru/_ld/0/44_N5F.pdf. – Назва з екрана.

Хвильовий Микола [справж. прізвище – Фітільов Микола Григорович; 01(13).12.1893, Тростянець, тепер Чернігівської обл. – 13.05.1933, Харків] – прозаїк, поет, публіцист, один із основоположників пореволюційної української прози. Учасник творчих вечорів та інших заходів МТЛ.

Народився в родині вчителів. Закінчив Богодухівську гімназію. Брав участь у Першій світовій та Громадянській війнах. У фронтовій українській газеті друкував власні фейлетони під псевдонімом «Дядько Микола». Був активним учасником революційних подій і виступав на армійських мітингах. Вірогідно був обраний до солдатського комітету 14-ї дивізії, де керував культурно-освітньою комісією. У 1919 вступив до КП(б)У. 1921 переїхав до Харкова, де й розпочав літературну діяльність. Заявив про себе як один із організаторів літературно-художнього життя у місті, член-засновник багатьох тогочасних літературних організацій, таких, як «Гарт» (1923), «Урбіно», «ВАПЛІТЕ» (1925), «Пролітфронт» (1930). Під тиском критики «Пролітфронт» разом з П. Тичиною, М. Кулішем, Ю. Яновським та ін. літераторами вступив до ВУСПП. Від 1920-х підтримував і впроваджував у життя політику «українізації», виступав проти русифікаційного і «просвітянського» напрямів розвитку укр. радянської культури. За свої погляди був підданий нищівній критиці. Після серії розгромних статей у пресі, присвячених боротьбі з «хвильовизмом», змушений був публічно відмовитися від своїх поглядів. У 1927 ГПУ УСРР заводить на митця справу-формуляр С-183 з метою стеження. Незважаючи на це, впродовж грудня 1927 – березня 1928 перебуває у Берліні та Відні. Повернувшись в Україну, працює у заснованих ним журналах «Літературний Ярмарок» (1928—30) та «Пролітфронт» (1930–1931), які незабаром закривають, а поет фактично опиняється в ізоляції від українського літературного життя. На знак протесту проти голодомору 1932 – 33, арешту свого приятеля письменника М. Ялового, а також масових репресій творчої

інтелігенції, покінчив життя самогубством. Залишив велику прозаїчну і поетичну спадщину, що була під забороною в Україні протягом ХХ ст., як і саме ім'я митця. Смерть Хвильового по суті символізувала кінець доби Українського Відродження.

Тв.: *поетичні збірки* – «Молодість» (1921), «Досвітні симфонії» (1922); *поєми* – «В електричний вік» та «Поєма моєї сестри» (1921); *оповідання* (1921–23) – «Вступна новела», «Життя», «Колонії, вілли...», «Редактор Карк», «Кіт у чоботях», «Юрко», «На глухій шляху», «Солонський яр», «Силуети», «Шляхетне гніздо», «Синій листопад», «Чумаківська комуна», «На озера», «Бараки, що за містом»; *новела* «Свиня»; *повідсті, романи та оповідання* (1923–29) – «Я (Романтика)», «Пудель», «Лілюлі», «Повість про санаторійну зону» (1924), «Іраїда» (1925; початок роману опублікований у журналі «Життя й революція», текст роману знищений), «Сентиментальна історія» (1928), «Мати» (1927), «Із Вариніої біографії», «Наречений», «Бандити», «Злочин», «Вальдшнепи» (1927; роман, не закінчений), «Іван Іванович» (1929), «Сині етюди» (1923), «Осінь» (1924); *памфлети, полемічні трактати, дискусійні статті* – «Камо грядеши?» (1925), «Думки про течії» (1926), «Апологети писаризму» (1926), «Україна чи Малоросія», «Про «сатану в бочці», або про графоманів, спекулянтів та інших просвітян» (1925); *окремі вірші* – «Ex oriente lux», «Пісня з тракту», «На позиції», «Путь», «Увечері проходжу по майданах...», «Поле. Шляхи. Могили...», «Катеринка», «Прийде сюди холодна, вечірня...», «У полі тиша – літній день», «Я тепер покохав город...», «Та невже ніколи не забуду...», Трамвайний лист, Зелена туга, «Співає тиша десь...», «Арабески», «Легенда», «Заулок», «Елегія», «Дорога й ластівка».

Літ.: Млиновецький Р. [Бжеський Р.] Історія українського народу / Р. Млиновецький [Р. Бжеський]. – [Б. м.], 1946; Лавріненко Ю. Микола Хвильовий / Ю. Лавріненко / Розстріляне Відродження. Антологія 1917–1933. – Мюнхен, 1959; Костюк Г. У світі ідей і образів / Г. Костюк. – Нью-Йорк; Мюнхен, 1983; Голубенко П. Україна і Росія у світлі культурних взаємин / П. Голубенко. – Нью-Йорк; Париж; Торонто: Українське слово, 1987 (у Києві: Видавництво «Дніпро», 1993); Жулинський М. Талант, що прагнув до зір / М. Жулинський / Хвильовий М. Твори: у 2 т. – Київ: Дніпро, 1990; Дзюба І. Микола Хвильовий: «Азіятський ренесанс» і «психологічна Європа» / І. Дзюба. – Київ: Києво-Могилянська академія, 2005; Плющ Л. Його таємниця, або «Прекрасна ложа» Хвильового / Л. Плющ. – Київ: Факт, 2006; Гармаш Р. [Бжеський Р.] Трагедія М. Хвильового – трагедія нашого покоління / Р. Гармаш [Р. Бжеський] // Вежі: Місячник культури. – Мюнхен, 1947. – Зош. 1, 1948. – Зош. 2; Гординський С. Микола Хвильовий // Українські вісті (Нью-Йорк) / С. Гординський. – 1947. – 11 трав.; Гришко В. Останні дні М. Хвильового / В. Гришко / Українська газета (Мюнхен). – 1947. – 18 трав.

Електр. рес.: Біографія: Микола Хвильовий (1893–1933) // Parta.ua. – Режим доступу: <http://www.parta.com.ua/ukr/stories/writers/42/>. – Назва з екрана; Микола Хвильовий // КГБ: Київська городська бібліотека. – Режим доступу: <http://lib.misto.kiev.ua/UKR/BIOGRAPHY/hvilyovii2.txt>. – Назва з екрана; Микола Хвильовий: про автора // Мистецька сторінка. – Режим доступу: http://storinka-m.kiev.ua/user_page.php?u_id=466. – Назва з екрана; Микола Хвильовий (1893–1933) // Українська літе-

ратура : каталог авторів. – Режим доступу: <http://www.ukrlit.vn.ua/biography/hviloviy.html>. – Назва з екрана; Микола Хвильовий // Br.com.ua : підручники онлайн. – Режим доступу: <http://books.br.com.ua/28785>. – Назва з екрана.

Хереско Лідія Петрівна (1886, Житомир ? – 1964, Москва) – педагог, піаністка, композитор. Член Київської філії МТЛ–ВУТОРМ у 1928–30.

Походила із родини музикантів і педагогів. Батько – директор (чи інспектор) Житомирської гімназії. Працювала у Житомирі та Києві. У Житомирі познайомилася з Ю. Гапоненком, з яким взяла другий шлюб. Від першого шлюбу мала двох синів – Вадима і Гліба Всеволодичів, які закінчили МВТУ ім. М. Баумана. Похована на кладовищі Донського монастиря в Москві.

Тв.: Музыкальные картинки. Для фортепиано // Худ. А. Финогенов. – Ленинград : Сов. композитор, 1983. – URL : http://publ.lib.ru/ARCHIVES/H/HERESKO_Lidiya_Petrovna/_Heresko_L.P..html.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – IP НБУВ. – Ф. 50. – № 1986. – 48 арк.

Електр. рес.: Хереско Лидия Петровна // Генеалогический форум ВГД. – Режим доступа: <http://forum.vgd.ru/post/1267/21698/p933337.htm>. – Загл. с екрана; Хереско Л. Музыкальные картинки / Лидия Хереско // Twirpx.com. – Режим доступа: <http://www.twirpx.com/file/352191/>. – Загл. с екрана; Хереско Лидия // Поиск предков, родственников и/или однофамильцев. – Режим доступа: <http://forum.vgd.ru/Хи21698>. – Загл. с екрана.

Хлюстін Гордій Давидович [справж. прізви. – Погуляєв; 1872, Катеринослав, тепер Дніпропетровськ – ?] – оперний співак (ліричний тенор), режисер, член об'єднаної ради диригентів Харківської і Київської опер.

Навчався співам в оперному класі Великого театру у Москві (від 1899), водночас був тут солістом (1899–1901). Вдосконалював майстерність закордоном (1901). Виступав у Казані і Саратові (1902), Пермі (сезон 1903/04; антреприза П. Кравченко у 1908), Харкові (1904/05; при «Товаристві М. Валентинова та Л. Штейнберга»), Москві (1905–06; театр Солодовникова; 1910–11; театр «Эрмитаж»; сезон 1921–22; Театр музичної драми), Іркутську (1906–07), Єкатеринбурзі та Пермі (1904, 1907–08), Тифлісі (1908–09), Томську (1909–10), Петербурзі (1913–14 та 1914–16; Театр музичної драми). Від 1923 працював режисером Маріїнського театру в Петрограді, у 1924–25 – головний режисер Великого і Державного експериментального театрів у Москві. Від 1925 в Україні – режисер оперного театру (1925–28; на запрошення Правління МТЛ). Доклав зусиль для відкриття Харківської опери. Мав досконалу акторську майстерність і чудову техніку володіння голосом. Створив неперевершені оперні образи, серед них – Сінодал («Демон» А. Рубінштейна), Ленський («Євгеній Онегін» П. Чайковського), Альмавіва («Севільський цирульник» Дж. Россіні), Фауст (однойм. опера Ш. Гуно), Подачкін («Крижаний дім» А. Корещенка, 1900); Хілас («Троянці у Карфагені» Г. Берліоза,

1899); Ближній боярин («Борис Годунов» М. Мусоргського, 1901); Рудольф («Богема» Дж. Пуччіні, 1904), Вертер (одном. опера Ж. Массне, 1907), Водемон («Іоланта» П. Чайковського, 1907); Мурі («Син мандарина» Ц. Кюї, Харків, 1904), Сакус («Нерон» А. Рубінштейна, 1904); Боян («Руслан і Людмила» М. Глінки), Князь («Русалка» О. Даргомижського), Біс («Черевички» П. Чайковського), Іван Ликов («Царева наречена» М. Римського-Корсакова), Гондольєрі Асканіо («Анджело» Ц. Кюї), Ромео («Ромео і Джульєтта» Ш. Гуно), Джеральд («Іакем» Л. Деліба), Альфред («Травіата» Дж. Верді), Герцог («Ріголетто» Дж. Верді), Йонтек («Галька» С. Монюшка) та ін.

Літ.: У Товаристві Леонтовича // Вісті ВУЦВК. – Київ, 1925. – 7 лют.; Організація Київської опери // Вісті ВУЦВК. – Київ, 1925. – 3 верес.; Державна опера // Вісті ВУЦВК. – Київ, 1925. – 25 верес.

Електр. рес.: Хлюстин Гордей Давидович // Большая биографическая энциклопедия. – Режим доступа: <http://biographical-encyclopedia.info/>. – Загл. с экрана; Хлюстин Гордей Давидович // Ваша родословная : Русские фамилии, список. – Режим доступа: <http://aricoh.narod.ru/hlustin.html>. – Загл. с экрана; Хлюстин Гордей Давидович // Энциклопедии & Словари. – Режим доступа: <http://enc-dic.com/word/h/H|justin-gorde-davidovich-4366.html>. – Загл. с экрана; Хлюстин Гордей Давидович // Яндекс. Словари : Отечественные певцы. – Режим доступа: <https://slovari.yandex.ua/>. – Загл. с экрана.

Хмельницький Андрій Демидович (1894–?) – журналіст. За додатковими списками обрано членом МТЛ. Член редколегії газети «Вісті ВУЦВК». Член Харківської філії МТЛ.

Мав загальну середню освіту.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1925 р. – № 59. – 154 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб та організацій Харківської округи. 1925 р. – № 179–203. – 25 од. зб. – 27 арк.

Хоменко Євтихій І. (?–?) – хоровий диригент, педагог, музично-громадський діяч. Член Прилуцької філії МТЛ. Дослідник творчості Т. Шевченка.

Тв.: Шевченко на Прилуччині. – Прилуки : Держдрук. ім. Томського, 1928. – URL : <http://elib.nplu.org/object.html?id=2844>.

Арх.: Документи про заснування та діяльність Прилуцької філії МТЛ. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 540. – 28 арк.

Хоткевич Гнат Мартинович [псевд. – Гнат Галайда; 19(31).12.1877, Харків – 08.10.1938] – бандурист, композитор, актор, письменник, історик, педагог, мистецтвознавець, етнограф, театральний та громадсько-політичний діяч. Автор праць з музичної етнографії в журн. «Музика». Активний провідник ідеї відродження національної культури, популяризатор української

музики в Україні. Член МТЛ від 1923. У жовтні 1924 разом з іншими виключено із Товариства як «неактивного члена».

Закінчив Харківський технологічний ін-т (1895–1900). Будучи студентом у 1895 організував селянський театр у с. Деркачі (тепер Харківської обл.) та у 1903 – перший український робітничий театр у Харкові. Протягом трьох років цей театр дав понад 50 вистав, переважно української класики. Спеціально для театру написав ряд п'єс. У студентські роки навчався гри на скрипці у харківського професора М. Ільницького. Це вміння дало змогу в найкоротший термін опанувати бандуру, а в майбутньому започаткувати професійні курси та видати перший підручник гри на бандурі (1909). Також вмів грати на фортепіано і мав чудовий голос (баритон). Від 1896 виступав з концертами як бандурист. Все життя працював над вдосконаленням технічних можливостей інструмента. У 1899 влаштував виступи кобзарів і лірників на XI Харківському археологічному з'їзді – перший відомий виступ ансамблю бандуристів в Україні. Деякий час працював інженером на Харківсько-Миколаївській залізниці і навіть розробив проект дизельного потягу (1901). Під час революційних подій 1905 був одним із активістів, внаслідок переслідувань був змушений переїхати до Галичини (1906–12), де виступав із скрипковими концертами та репертуаром для бандури. У с. Красноїлові (тепер Івано-Франківська обл.) заснував Гуцульський театр, для якого писав п'єси. Повернувшись із Галичини, оселився у Києві, де поновив діяльність Робітничого театру, виступав з лекціями і займався літературною діяльністю (перше оповідання «Грузинка» написав у 1897). Від 1913 працював редактором журн. «Вісник культури і життя». Водночас виступав з концертами під назвою «Вечори бандури». У 1914 знов почалися переслідування митця, а 1915 його вислано із України. До 1917 мешкав у Вороніжі (тепер РФ). Ставився з підозрою до радянської влади в Україні, проте від 1926 активно працював в літературно-художній сфері. У 1920–1928 викладав українську мову і літературу у Деркачівському зоотехнікумі, протягом 1926–32 – у Музично-драматичному ін-ті гри на бандурі (Харків), у ці ж роки працював художнім керівником Полтавської капели бандуристів. Від 1932 починається період життєвих невдач і трагічних подій, його звільняють із усіх державних посад, забороняють виконувати власні твори, до того ж митець потрапляє під потяг і отримує серйозну травму. У 1938 за «участь у контрреволюційній діяльності» Хоткевича заарештовують і засуджують до вищої міри покарання. Реабілітований 11 травня 1956. На честь митця в 1998 започатковано Міжнародний конкурс виконавців на українських народних інструментах імені Гната Хоткевича, що проводиться раз на три роки. Залишив багату літературну спадщину. Автор численних творів, кіносценаріїв і наукових праць, серед них – оповідання «Грузинка» (1897), «Блудний син» (1898), повість «Камінна душа» (1911), «Різдвяний вечір» (1899), цикл «Життєві аналогії» (1897–1901), повість «Авірон» (1928), роман «Берестечко» (1928), роман «Довбуш», незакінчена тетралогія про Т. Шевченка, п'єси «Довбуш» (1909), «Гуцульський рік»

(1910), «Непросте» (1911), «О полку Ігоревім», тетралогія «Богдан Хмельницький» (1929); наукові дослідження про Т. Шевченка, Ю. Федьковича, О. Кобилянську; переклади світової класики – творів В. Шекспіра, Ж.-Б. Мольєра та ін. Автор близько 600 музичних творів – романсів, хорів, струнних квартетів, творів для бандури соло та ансамблю бандуристів. Серед них: «Поема про Байду», «Буря на Чорному морі», «Пісня про Кармелюка», «Пісня про Залізняка», «Осінь», «Софрон», «Нечай», «Про смерть козака-бандуриста», «Про Богдана Хмельницького», «Як виїхав Ревуха»; хорові твори на слова Т. Шевченка, І. Франка; перекладення для бандури – пісні «Більше надії, брати» В. Верховинця, етюд Ф. Генделя, маршу Ф. Шуберта. Автор першого підручника гри на бандурі та ще понад 30 книжок. Знявся у кінострічці «Назар Стодоля» у ролі кобзаря Кирика (1937).

Пр.: Підручник гри на бандурі. – Львів, 1909; Бандура та її місце серед інших музичних інструментів. – Харків, 1914; Григорій Савич Сковорода. – Харків, 1920; Народний і середньовічний театр у Галичині. – Харків, 1924; Музичні інструменти українського народу. – Харків, 1930; Короткий курс гри на бандурі. – Харків, 1931; Кобза, торбан і бандура. – Харків, 1931; Театр 1848 року. – Київ, 1932; Бандура. – Київ, 1935; Бандура та її репертуар (1933). – Харків, 2009; Бандура та її конструкція (1934). – Харків, 2009; Тарас Бульба. Опера М. Лисенка // Червоний шлях. – Харків, 1924. – № 11–12. – URL : <http://feb-web.ru/feb/gogol/critics/mi0/mi1/mi12474-.htm>.

Тв. літ.: Гірські акварелі. – Харків, 1914; Гуцульські образки. – Харків, 1931.

Тв. муз.: для хору – «Коломийки» (1919), «Зоре моя вечірняя» (1922), «Тече вода» (1922), «Реве та стогне Дніпр широкий» (1927), «Попід горою, яром, долом» (1927), «Защebetав жайворонок» (1927), «Ой, діброво, темний гаю!» (1922); для голосу у супроводі фп. – «Ой не п'ються пива-меди» (1927), «Веснянка» (1927), «У гаю-гаю вітру немає» (1927), «Сонце гріє, вітер віє» (1927), «Ой, я свого чоловіка» (1927), «Весна прийшла» (1927), «Минає неясний день» (1928), «Шахтарі» (1928); оркестрові – «Осінь», «Містерія»; для бандури – «Одарочка» (1910), «Невільничий ринок у Кафі» (1913, 1928), «Осінь» (1931); мелодекламації на тексти українських поетів у супроводі бандури – «Про смерть козака-бандуриста», «Про Богдана Хмельницького», «Про Козака Голоту», «Про бурю на Чорному морі»; для капели бандуристів – «Поема про Байду», «Буря на Чорному морі», «Заповіт», «Софрон», «Нечай», «А в полі корчомка».

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1923 р. – № 57. – 15 арк.; Протоколи засідань Президії Музичного товариства ім. Леонтовича. 24 вересня – 26 грудня 1924 р. – № 274. – 15 арк.

Лім.: Супрун М. Гнат Хоткевич – музикант / М. Супрун. – Рівне, 1997; Мішалов В. Гнат Хоткевич (До 100-ліття від дня народження) / В. Мішалов // Молода Україна (Торонто). – 1977. – 10 листоп.; Мізинець В. Видатний будівник української культури / В. Мізинець // Українські вісті (Детройт). – 1988. – 10 квіт.; Мізинець В. Трагічна доля видатного бандуриста (Про Гната Хоткевича) / В. Мізинець // Vandura (Детройт). – 1988. – № 23–24; «Музичні інструменти українського народу» Гната Хоткевича / вступ. ст. В. Мішалова // Хоткевич Г. Музичні інструменти українського народу. – Харків, 2002 (репр. вид.); Чугуй Т. Деякі особливості просвітницької діяль-

ності Г. М. Хоткевича / Т. Чугуй. – Харків, 2002; *Мишалов В.* Кобзарська спадщина Гната Хоткевича у діаспорі / В. Мішалов // Традиції і сучасне в українській культурі : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 125-річчю Гната Хоткевича. – Харків, 2002; «Підручник гри на бандурі» Гната Хоткевича / вступ. ст. В. Мішалова // Г. Хоткевич. – Харків, 2004; *Крячок М.* З епістолярію Гната Хоткевича / М. Крячок // Архіви України. – 2006. – № 1–6. – URL : <http://www.archives.gov.ua/Publicat/AU/AU-1-6-2006/09.pdf>; *Цимбал Я.* «Мозаїка» Юрія Смолича як джерело до історії літературного побуту 1920–1930-х років / Я. Цимбал // Спадщина. Літературне джерелознавство. Текстологія. – Київ : Стилос, 2010. – Т. 5.

Електр. рес.: Гнат Хоткевич і гуцульський театр // Віталій Санітар – філософ, містик, шукач істин : досє : спадщина предків. – Режим доступу: <http://vitaliy-kreslav.livejournal.com/7281.html>. – Назва з екрана; Гнат Хоткевич – німецький шпигун із бандурою // Друг читача : Найпопулярніші матеріали. – Режим доступу: <http://vsiknygu.net.ua/person/5962/>. – Назва з екрана; Гнат Хоткевич // Українська література : каталог авторів. – Режим доступу: <http://www.ukrlit.vn.ua/author.html>. – Загл. с екрана; Гнат Хоткевич // You tube. – Режим доступу: <http://www.youtube.com/watch?v=ybgFXfvww3w>, – Загл. с екрана; Т. Лобода. Гнат Хоткевич – основоположник академічного бандурництва в Україні. – Режим доступу: http://www.tmf-museum.kiev.ua/ua/1/public/khot_p.htm. – Назва з екрана.

Цельтнер Євген Григорович (?–?) – архітектор, мистецтвознавець. Представник у МТЛ від Київського Народного Театру у 1922.

Народився в заможній родині. Вірогідно був старшим братом відомого київського адвоката П. Цельтнера. До революції міг проживати в житловому будинку, що належав його батькові, розташованому по вул. Прорізній, буд. 3 (архітектор А.-Ф. Краус).

Тв.: На що не зважали архітектори: [Про спорудження сходів та набережної Дніпра у Києві] // Соціалістичний Київ. – 1937. – № 12; Поліпшити житлові умови населення [м. Києва] // Радянський Київ. – 1939. – № 19–20.

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 56. – 58 арк.

Цибатенко Катерина (1897–?) – робітниця. Входила до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–25.

Арх.: Особовий склад студії за 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – Арк. 6–50.

Цингалова Олександра Василівна (1905–?) – домогосподарка. Входила до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–25.

Арх.: Особовий склад студії за 1922–25 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – Арк. 6–50.

Цуп Антін Григорович (18.–?) – музикант-аматор, диригент, музкор МТЛ. Член Київської філії МТЛ.

Здобув загальну середню освіту. Засновник (1923), керівник і диригент Театрального гуртка при Бужанській хаті-читальні, що складався з 32 незможних селян і середняків, для яких було запроваджено безкоштовні заняття з метою надання початкової музичної освіти, організовано забезпечення нотним репертуаром і ознайомлення з новинами музичного життя Київщини. Під його керівництвом гурток виступав з безплатними концертами для жителів округи, у виконанні якого звучали твори М. Лисенка і М. Леонтовича. Митець інформував Правління МТЛ про діяльність, репертуарні потреби і повсякденне буття членів колективу.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви музичних осередків Київщини та їх керівників про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. 1925 р. – № 243–252. – 10 од. зб. – 15 арк.; Документи про заснування та діяльність Київської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1921–1929 рр. – № 530. – 26 арк. + 8.

Чабанюк (?–?) – композитор. Член Київської філії МТЛ–ВУТОРМ у 1928–30.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1929–30 рр. – № 1987. – 28 арк.

Чайка Олександр Матвійович (1882–?) – адміністратор. Член Харківської філії МТЛ.

Здобув середню технічну освіту. Організував хор і Хорову спілку в Курську (тепер РФ). У 1925 за додатковими списками був обраний членом МТЛ.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб та організацій Харківської округи. 1925 р. – № 179–203. – 25 од. зб. – 27 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1925 р. – № 59. – 154 арк.

Чайківська О. В. (1905–?) – педагог, музикант. Член Одеської філії МТЛ.

Навчалася в одеському ІНО. Викладала співи в школі.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Одеської філії. 20–25 вересня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 144–159. – 16 од. зб. – 16 арк.

Чапківська Галина (?–?) – помічник бібліотекаря Музично-теоретичної бібліотеки ім. К. Стеценка МТЛ. Дружина фундатора МТЛ Олесь Чапківського.

Арх.: Документи особового складу Музично-теоретичної бібліотеки при Музичному товаристві ім. Леонтовича. 24 березня 1924 – 25 березня 1929 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 916. – 25 арк.

Чапківський Олесь [справж. прізвище – Чайківський Олександр Степанович; 1884 – 1938] – журналіст, критик, мистецтвознавець, громадський діяч.

Один із фундаторів МТЛ. Секретар Президії і член Загальноорганізаційної комісії МТЛ. Автор статей і член редколегії журн. «Музика». Член Української Центральної Ради. Завідувач відділу популярної літератури Всевидаву та редакції «Вістей ВУЦВК». Завідувач відділу Всеукраїнської Ради військових депутатів.

Пр.: Микола Леонтович. Життя – творчість – смерть // Музика. – 1923. – № 1.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Списки особового складу журналу «Музика» та автури за 1923 р. – № 1560. – 4 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–25 рр. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.

Літ.: Янковська О. В. О. С. Чапківський: нарис життя та діяльності (1884–1938 рр.) / О. В. Янковська // Україна ХХ століття: культура, ідеологія, політика : зб. статей. – Вип. 5. – Київ, 2001.

Електр. рес.: Українська революція 1917–1921 р. Звернення Інституту національної пам'яті // Європейська Україна : головна. – Режим доступу: http://eukraina.com/publ/human_development/ukrajinska_revoljucija_1917_1921_r_zvernennja_ukrajinskogo_institutu_nacionalnoj_pamjati/6-1-0-189. – Назва з екрана; Українська центральна рада : 7 серпня 1917 – 31 березня 1918 // Павло Павлович Гай-Нижник : архівні документи, Центральна Рада, УНР. – Режим доступу: <http://archive.today/N1hu>. – Назва з екрана.

Черников О. С. (?–?) – музикант. Член Тульчинської філії МТЛ.

Здобув середню музичну освіту. Завідував адміністративно-господарською частиною Тульчинської музичної школи.

Арх.: Документи про заснування та діяльність Тульчинської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922–27 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 543. – 46 арк.

Чистілін Борис (?–?) – скрипаль, диригент, педагог. Член Чернігівської філії МТЛ.

Працював у Ніжині та інших містах Чернігівщини. Разом із Ф. Проценком та Є. Тичиною організував роботу Чернігівської філії МТЛ.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Діяльність Чернігівської філії за 1922–30 рр. – № 547. – 91 арк.; Музичні осередки Чернігівщини. 1922–27 рр. – № 548. – 104 арк.

Чишко Олесь (Олександр) Семенович [20.05(02.06)1895, с. Дворічанський Кут, тепер Дергачівського р-ну Харківської обл. – 04.12.1976, Ленінград, тепер Санкт-Петербург, РФ] – композитор, співак (тенор), педагог. Член МТЛ від 1925 за додатковими списками, член Харківської філії МТЛ. Заслужений діяч мистецтв Узбецької РСР (1944) та РРФСР (1957). Нагороджений орденом «Знак Пошани».

Народився в сім'ї сільського вчителя. По закінченні гімназії вступив на природниче відділення Харківського ун-ту. Одночасно навчався співам у Ф. Бугамеллі та Л. Кіча. Екстерном закінчив Харківський музично-драматичний інститут (1924), був солістом Харківського оперного театру (пер-

ший виконавець партії Кобзаря в опері «Тарас Бульба» М. Лисенка, 1924). Протягом 1924–31 працював в оперних театрах Києва і Одеси, в 1946–48 – у Ленінградському Малому (тепер Михайлівський) оперному театрі. Був солістом Ленінградської філармонії. У 1938 закінчив Ленінградську консерваторію. Створив «Ансамбль песни и пляски Балтийского флота» (1939–40), ставши його першим художнім керівником. Заснував музичну школу у Новоросійську (РФ). Протягом 1948–64 викладав співи у Ленінградській консерваторії. Залишив велику композиторську спадщину, у творчому доробку – опери, твори для хору і симфонічного оркестру, оркестру народних інструментів, музика до кінофільмів та драматичних спектаклів. Виконавець партій Годуна («Розлом» В. Феміліді), Максима Беркута («Захар Беркут» Б. Лятошинського), П'єра Безухова («Війна і мир» С. Прокоф'єва) та ін.

Тв.: опери – «Юдифь» (1923), «Яблуневий полон» (за п'єсою І. Дніпровського, 1931), «Броненосець «Потьомкін» (1937), «Дочка Каспію» (1942), «Махмуд Торабі» (1944), «Леся і Данило» (1958), «Суперники» (1964), «Іркутська історія» (не закінчена); кантата «Є така партія» (1957); вокально-симфонічні сюїти – «Гвардійці» (1942), «Стяг над сільрадою» (для орк. нар. інстр., 1948), «Шахтарі» (1955); увертюра «Степ» (1930), «Українська сюїта» (1944); для орк. нар. інстр. – Танцювальна сюїта (1933), 6 п'єс (1939–45), 2 казахські пісні (1942, 1944); струнний квартет (1941); вокально-хорові – хори, романси (близько 50) і пісні на сл. О. Пушкіна, М. Лермонтова, Т. Шевченка та ін., обробки укр., рос., казах., узбецьк. нар. пісень (близько 160), музика до кінофільму «Можливо, завтра» (1932).

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 59. – 154 арк.; Чишко Олесь (Олександр) Семенович (1895–1976) – композитор, оперний співак та педагог. – ЦАМЛІМ України. – Оп. 1. – Од. зб. 50 (1914–1973). – URL : http://www.archives.gov.ua/Publicat/CDAMLM_Putivnyk.pdf; РГАЛИ: Личное дело Чишка Александра Семеновича. – Ф. 675. – Оп. 2. – Ед. хр. 701; Личное дело Чишко Олесь Семеновича. – Ф. 2095. – Оп. 1. – Ед. хр. 1310; Н. С. Ханаев Об опере О. Чишко «Броненосець Потемкин». – Ф. 2579. – Оп. 1. – Ед. хр. 2104; Фотографи макетов декорацій и сцены их оперы О. Чишко «Броненосець Потемкин». – Ф. 2579. – Оп. 1. – Ед. хр. 1612; [Письмо М. Ф. Гнесина] Чишко Олесю Семеновичу. – Ф. 2954. – Оп. 1. – Ед. хр. 281; Альбом В. А. Бендера с записями, нотними автографами, рисунками... Ф. 2956. – Оп. 1. – Ед. хр. 82; Чишко Олександр (Олесь). Гімн Советского Союза : для пятиголосного хора в сопровожд. фортепіано. – Ф. 962. – Оп. 2. – Ед. хр. 156; Чишко Олесь Семенович. «Русская махорка» : шуточная песня из сюиты «Гвардейцы» для мужского вокального дута с фп. Слова П. Германа. – Ф. 1417. – Оп. 1. – Ед. хр. 325; Письма Чишко Олесь Семеновича к Д. Б. Кабалевскому. – Ф. 2017. – Оп. 1. – Ед. хр. 136; Письма Чишко Олесь Семеновича к Р. М. Глиэру. – Ф. 2085. – Оп. 1. – Ед. хр. 1039; Письма Чишко Олесь (Александра) Семеновича к Горбатову Борису Леонтьевичу. – Ф. 2203. – Оп. 1. – Ед. хр. 305. О. С. Чишко. «Броненосець Потемкин». Опера в 4-х действиях... Партитура антракта перед 4-й картиной и клавир. – Ф. 2365. – Оп. 1. – Ед. хр. 1; О. С. Чишко. «Испытание мужества». – Заметка о своей новой опере о ленинградцах. – Ф. 2365. –

Оп. 1. – Ед. хр. 2; Письма Чишко Олеся Семеновича к Г. М. Нелепшу. Ноты дуэтов «Песни о дружбе», «Русская махорка» и романа «Не медли в дальней стороне» для голоса с фп. – Ф. 2412. – Оп. 1. – Ед. хр. 135; Письмо Чишко Олеся Семеновича к Ю. А. Шапорину. – Ф. 2642. – Оп. 1. – Ед. хр. 448; Письма Чишко Олеся Семеновича к С. М. Михоэлсу. – Ф. 2693. – Оп. 1. – Ед. хр. 146; О. С. Чишко. «Ах, пройдуся я над рекою» – лирическая частушка для сопр. и фп. на слова С. Д. Спасского. «Выйду ль я на реченьку» – обработка для сопр. и фп. – Ф. 3082. – Оп. 1. – Ед. хр. 295. – URL : http://www.rgali.ru/object/10908419#!page:1/o:10908419/p:1/o:10908419_D_131473210/p:1/o:257911606/p:1.

Лит.: Гусин И. Олесь Семенович Чишко. Очерк жизни и творчества / И. Гусин. – Ленинград, 1960.

Електр. рес.: Песня о гвардейцах (Олесь (Александр) Семенович Чишко) // Russian-Records.com. – Режим доступа: http://mail.russian-records.com/search.php?search_keywords=%E3%E2%E0%F0%E4%E5%E9%F6%E0%F5&sessionid=17rrjlhvje855e8257ccnlped1&l=russian. – Загл. с экрана; Чишко Олесь (Александр) Семенович // Кино-Театр. ru : за кадром : биография. – Режим доступа: <http://www.kino-teatr.ru/kino/composer/sov/43246/bio/>. – Загл. с экрана; Чишко Олесь (Александр) Семенович // Педагоги и выпускники Харьковского национального института искусств им. И.П.Котляревского : кафедра теории и истории мировой и украинской культуры : биогр. справ. – Режим доступа: <http://ruh.znaimo.com.ua/index-13561.html?page=7>. – Загл. с экрана; Чишко Олесь (Александр) Семенович // Пермский край : энциклопедия. – Режим доступа: http://enc.permculture.ru/showObject.do?object=1804000594&viewMode=D_1803401872&link%20=1. – Загл. с экрана; Чишко Олесь (Александр) Семенович // Энциклопедия Санкт-Петербурга. – Режим доступа: <http://www.encyspb.ru/object/2803951285?dv=2853872336&lc=r>. – Загл. с экрана; Чишко Олесь Семенович // Личности: досье личности. – Режим доступа: http://persons-info.com/persons/CHISHKO_Oles_Semenovich. – Загл. с экрана.

Човновий Павло Григорович (?–?) – музикант. Член Президії Полтавської філії МТЛ. Від 1924 після переобрання керівництва філії обіймав посаду скарбника.

Арх.: Документи про заснування та діяльність Полтавської філії Музичного товариства ім. Леонтовича. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 538. – 30 арк.

Електр. рес.: Грінченко Микола Омелянович : кореспонденція : лист Човнового П. Г. (1929), с. 85 // ІМФЕ Імені М. Т. Рильського : путівник. – Режим доступу: <http://www.etnolog.org.ua/pdf/Putivnyk.pdf>. – Назва з екрана; Полтавський Український художній хор імені Т. Г. Шевченка // Безкоштовна електронна бібліотека. – Режим доступу: <http://www.uk.orgsun.com/1/1/2055-23.php>. – Назва з екрана.

Чуванів І. І. (?–?) – кооператор, музично-громадський діяч. Персональний член МТЛ від 1922.

Пр.: Місячник збирання утильсировини // Вісті ВУЦВК. – 1930. – 1 лют.

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 56. – 58 арк.

Електр. рес.: Мобілізувати учать широких мас трудящих // Архів старих газет : Вісті ВУЦВК. – 1930. – 1 лют. – Режим доступу: <http://www.oldnewspapers.com.ua/node/160>. – Назва з екрана.

Шандровський Володимир Давидович (18..–?) – уповноважений від Тульчинської філії МТЛ, координатор у зв'язках із ВКВПЛ–МТЛ від 1922.

Імовірно брат священика і релігійного діяча Фотія Давидовича Шандровського, розстріляного 1937 у Нижньому Тагілі (тепер РФ).

Арх.: Звернення Тульчинської філії Всеукраїнської профспілки працівників освіти до Комітету пам'яті Леонтовича. 14 лютого – 27 грудня 1921 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 44. – 11 арк.

Електр. рес.: Шандровский Фотий Давидович // Мемориал : списки жертв. – Режим доступу: <http://lists.memo.ru/d36/f244.htm>. – Загл. с екрана.

Шаравський Володимир Мелетійович (1897–?) – співак. Член Одеської філії МТЛ.

Здобув загальну середню та вищу музичну освіту. У 1920-ті викладав співи в трудшколах Одеси. Подальша доля невідома. Імовірно, був старшим сином Мелетія Аркадійовича Шаравського – засновника українського церковно-релігійного руху в Одесі, священика Покровської церкви, члена Ради св. Андріївського братства, члена Правління Одеської Духовної семінарії, голови Попечительної Ради Одеської жіночої гімназії, гласного Одеської міської думи, члена одеської «Просвіти», завідувача церковно-приходської школи для дівчат та законовчителя місцевої української школи ім. І. Франка.

Арх. : ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Одеської філії. 20–25 вересня 1925 р. – № 144–159. – 16 од. зб. – 16 арк.; Документи про заснування та діяльність Одеської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1924–28 рр. – № 533. – 31 арк.

Електр. рес.: Жуковского улица. От Александровского проспекта до улицы Преображенской // Об Одессе с любовью : проект Ю. Парамонова. – Режим доступу: http://obodesse.at.ua/publ/zhukovskogo_ulica/1-1-0-133. – Загл. с екрана; Одесская Покровская церковь // Энциклопедия об Одессе : Одессика. – Режим доступу: <http://odessa.club.com.ua/sobut/d011.phtml>. – Загл. с екрана; Одесская 5-я гимназия. Мелетий Аркадьевич Шаравский // Родовое гнездо : Список должностных лиц Одессы : Адрес-календарь Херсонской губернии Памятная книжка 1901 года. Одесса – Министерство народного просвещения. – Режим доступу: http://rodovoyegnezdo.narod.ru/Kherson/1901_Odessa_narprosv.htm. – Загл. с екрана.

Шварц Самуїл (?–?) – педагог і композитор. Член Київської філії МТЛ у 1928–30.

Працював у Київському єврейському театрі. Вірогідно, викладав у Київському театральному інституті. Писав музику до вистав, серед них – до спектаклю за п'єсою Ж.-Б. Мольєра «Пан де Пурсоньяк».

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928. – № 1986. – 48 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1929, 1930 рр. – № 1987. – 28 арк.

Електр. рес.: Самуїл Новак, єврейський режиссер. Моїсей Лоев, Нью-Йорк // Мы здесь!: еврейская улица. – Режим доступа: <http://newswe.com/index.php?go=Pages&in=view&id=1138/>. – Загл. с екрана.

Шевченко Василь Кузьмович (1888, станиця Пашківська, РФ – 1964, Москва) – кобзар, бандурист, торбаніст. Персональний член МТЛ від 1923.

Народився на Кубані, жив і працював у Москві. Деякий час обіймав посаду робітника-сценографа у Великому театрі. Викладав співи у московській гімназії. Листувався з М. Лисенком, який його високо цінив, шанував як професіонала і мав намір запросити до Києва викладачем до своєї Музичної школи. Часто приїздив на Полтавщину, де записував народні пісні і думи від кобзаря М. С. Кравченка, якого вважав своїм учителем. Розпочав діяльність виконавця-бандуриста у 1905, того ж року взяв участь у першому виступі ансамблю «зрячих» бандуристів у Москві. Протягом 1913–14 очолював московську Капелу бандуристів. Подорожуючи Україною, розпочав роботу над підручником гри на бандурі. Перші три частини були надруковані за життя митця і видані його власним коштом. Рукопис невиданих частин підручника до сьогодні зберігається у Центральному музеї музичної культури ім. М. Глінки (Москва). Записав від А. П. Волощенка відому укр. нар. пісню «Ніч яка, Господи, місячна, зоряна», що увійшла до його збірника нар. пісень, виданого 1914 у Москві.

Пр.: Школа гри на бандурі. – Москва, 1914.

Арх.: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1923 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 57. – 15 арк.; Центральный музей музыкальной культуры им. М. Глинки. – Ф. 96–6. – Инв. № 1976. – С. 12.

Літ.: Мішалови В. і М. Українські кобзарі-бандуристи / В. і М. Мішалови. – Сідней, Австралія, 1986; Кирдан Б. Народні співці-музиканти на Україні / Б. Кирдан, А. Омельченко. – Київ, 1980; Нирко О. Неповний реєстр кубанських кобзарів-бандуристів / О. Нирко // Наук. вісн. Укр. ун-ту в Москві. – 2003. – № 10; Нирко О. Епос кубанських козаків / О. Нирко // Народна творчість та етнографія. – 2005. – № 5.

Електр. рес.: Часть третья. «Трохи перероблена». – Москва, 1914 // В бой идут одни «старики»: сайт памяти Леонида Быкова. – Режим доступа: http://www.leonidbykov.ru/fight/25_3.htm. – Назва з екрана.

Шевчук Микола Семенович (1896–?) – педагог, диригент, лектор. Член Київської філії МТЛ у 1928.

Закінчив Історико-філологічний інститут кн. Безбородька у Ніжині та Музично-драматичний інститут ім. М. Лисенка. Викладав теорію музики та співи. Досліджував народну творчість, брав участь в етнографічних експедиціях. Організатор Наддніпрянської співочої капели на Черкащині. Автор літературних праць.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1927 р. – № 61. – 22 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.

Шейнін Єгошуа Павлович [22.05(03.06).1890(1891), Кременчук, тепер Полтавської обл. – 12.06.1948, Потсдам, Німеччина] – диригент, композитор, педагог. Дійсний член МТЛ у 1924–26. Заслужений артист УРСР (1935), заслужений діяч мистецтв РРФСР (1947).

З 14 років навчався приватно гри на фп. у Г. Бобинського в Києві. Закінчив Петроградську консерваторію по класу композиції (1918; клас В. Калафаті та Я. Йтола). Керівник «Першого Радянського симфонічного хору» в Катеринославі (тепер Дніпропетровськ, 1919–21). Завідував єврейською музичною школою «Культурліги» у Києві (1921–29), викладав у музичному технікумі. У 1929 організував у Харкові професійний мішаний хор «Євоканс» (Єврейський вокальний ансамбль), що налічував від 40 до 60 виконавців. У 1931 хор було трансформовано у Всеукраїнську державну єврейську капелу (від 1934 – у Києві). За «формалізм у доборі репертуару» 1939 капелу було прикрито. На запрошення адміністрації Єврейської автономної області митець переїхав до Біробіджану, де із січня 1940 працював над створенням Державної капели ЄАО, котра (за умовами угоди) мала складатися здебільшого із професійних виконавців, тривати два роки і закінчитися виконанням монументальної ораторії «Квітучий Біробіджан» за участі народного хору, народного оркестру, читців та танцюристів. Однак цьому проекту також не судилося здійснитися: проекти було припинено і митець повернувся до Києва, де очолив хор Українського радіо. Під час Другої світової війни керував Ансамблем Червоної Армії Київського військового округу та «Ансамблем песни и пляски Первого Белорусского фронта», влаштував понад 2000 фронтових концертів. У 1945–48 очолював ансамбль Центральної групи Радянських військ у Німеччині. Помер за нез'ясованих обставин. Автор творів, пов'язаних з єврейською темою, дитячих п'єс для фп. («8 дитячих п'єсок на єврейські теми для фортепіано»; 1926), обробок, аранжувань, перекладів для хору («5 єврейських пісень для мішаного хору»; 1929), музики до драматичних вистав та ін.

Пр.: Збірник єврейських народних пісень для хору. – Київ, 1929; Збірник єврейських народних пісень в обробці для хору. – Харків, 1938.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1927 р. – № 61. – 22 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–26 рр. – № 62–109. – 83.

Літ.: Білокопитов О. Композитори Радянської України / О. Білокопитов. – Харків, 1934; Наумов А. Памяти Е. П. Шейнина / А. Наумов // Советское искусство. – Москва, 1948. – 24 апр.

Електр. рес. : Грампластрест : Государственная еврейская хоровая Капелла «Евоканс», дирижер Егошу Шейнин // Russian-Records.com : мир русской граммпластики. – Режим доступа: http://www.russian-records.com/search.php?search_keywords=

%C5%E3%EЕ%F8%F3%E0&l=russian. – Загл. с экрана; Егошуа Павлович Шейнин // Личности : досье личности : биографии. – Режим доступа: http://persons-info.com/persons/SHEININ_Egoshua_Pavlovich – Загл. с экрана; Майор Егошуа Павлович Шейнин (03.06.1891–12.04.1948) // Форум поисковых движений. – Режим доступа: <http://forum.patriotcenter.ru/index.php?topic=25018.0>. – Загл. с экрана; Шейнин Егошуа Павлович // Большая энциклопедия. – Режим доступа: <http://www.glossword.info/.../6ea3ac6f59585bab955b57a162a4a253536e60b15c94>. – Загл. с экрана; Шейнин Егошуа Павлович // Музыкальная энциклопедия. – Режим доступа: <http://www.vnotke.com/Info/InfoOll.aspx?ID=7884>. – Загл. с экрана; Шейнин Егошуа Павлович // Российская еврейская энциклопедия. – Режим доступа: http://www.leonid-bykov.ru/fight/25_3.htm. – Загл. с экрана; Шейнин Е. П. // Словари и энциклопедии на Академикe. – Режим доступа: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/1199291>. – Загл. с экрана; Yehoshua Sheynin (1890–1948) // Yiddishmusic.Jewniverse.info. – Режим доступа: <http://yiddishmusic.jewniverse.info/sheyninyehoshua/>. – Загл. с экрана.

Шимко Михайло Інокентійович (1906, Керч, тепер АР Крим – 09.04.1938) – співак, диригент. Член Подільської філії МТЛ.

Здобув початкову освіту. Співав у Вінницькому хорі від 1919. Заарештований за обвинуваченням у «справі Родкевича». Засуджено до страти.

Лит.: Семенко Л. Їх поєднала пісня Леонтовича: Нариси з історії музичного життя в Україні 1910–1930-х років / Л. Семенко. – Вінниця, 2007.

Електр. рес.: Шимко Михайло Інокентійович // Головна редакційна колегія науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією»: Національний банк репресованих. – Режим доступу: <http://www.reabit.org.ua/nbr/>? – Назва з екрана.

Шишкін Борис О. (1898–?) – хоровий диригент, піаніст, скрипаль, педагог. Член Житомирської філії МТЛ.

Талановитий музикант і педагог, самостійно опанував музично-теоретичні дисципліни – теорію музики, гармонію, контрапункт, аналіз музичних форм, вчив історію музики. Викладав у Коростишівському педагогічному училищі. Керівник багатьох хорових колективів Житомирщини. Від 1925 організатор і диригент Хору-студії Коростишівських Педкурсів ім. І. Франка, що нараховувала 46 членів. Викладав тут основи теорії музики та співи. Диригував оркестром народних інструментів, заснованим при коростишівській Хор-студії. Був заарештований, але звільнений завдяки втручанням Світлани Джугашвілі – дочки Й. Сталіна.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Документи про заснування та діяльність філій Музичного товариства ім. Леонтовича на Волині за 1924–27 рр. – № 528. – 30 арк.; Оркестр імітацій народних інструментів при Коростишівській Хор-студії. Кер. Б. О. Шишкін. 1926 р. – № 864 [фото].

Електр. рес. : Борис Козловський. «Який же я український націоналіст?! Я – Шишкін, росіянин...»: як Світлана Сталіна витягнула з тюрми «німецького шпигуна» і «українського націоналіста» // Он-лайн версія суспільно-політичної газети

«Високий замок». – Режим доступу: <http://archive.wz.lviv.ua/articles/102894>. – Назва з екрана.

Шипович Микола Антонович (1881–1944) – композитор, музикознавець, журналіст. Член Київської філії МТЛ у 1928–30.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1929, 1930 рр. – № 1987. – 22 арк.; Шиповичі – музичні діячі: Шипович Микола Антонович. – ЦДАЛІМ України. – Оп. 1. – Од. зб. 75 (1880–1991).

Електр. рес.: Шипович Микола Антонович // Фонди ЦДАЛІМ України. – Режим доступу: <http://csam.archives.gov.ua/includes/uploads/2014/08/NDA.pdf>. – Назва з екрана.

Шишкова Г. С. (? – ?) – дійсний член МТЛ у 1924–25 від Києва.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва у 1924–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.

Шміт Федір Іванович [03(15).05.1877, Санкт-Петербург, тепер РФ – 03.12.1937, Ташкент, Узбекистан] – візантолог, археолог, музеєзнавець, мистецтвознавець, теоретик мистецтва, педагог, музично-громадський діяч. Академік УАН–ВУАН, професор Харківського ун-ту (1912–21). Член редколегії академічних видань, журн. «Музика», співробітник «Червоного шляху» у 1921–23.

Народився в сім'ї статського радника Йоганна Шмітта. Мати походила із сім'ї обрусілих німців. Закінчив класичну гімназію св. Катерини (1894). Після смерті матері розірвав стосунки з батьком, який ставився до юнака деспотично й жорстоко. Закінчив 4 курси Петербурзького ун-ту (1899), але через хворобу не зміг скласти державні іспити. За рекомендацією ректора ун-ту їде до Рима як домашній учитель російського посла в Італії. Повернувшись до Петербурга 1900, після складання іспитів був удостоєний диплома I ступеня, два роки навчався на кафедрі історії й теорії мистецтва проф. Прахова для подальшої викладацької діяльності. Готувався до магістерського екзамену і захисту дисертації у Римі, де копіював малюнки великих майстрів епохи Відродження, відвідував музеї, здійснюючи подорожі до Флоренції, Верони, Мілана, Лукки, Пізи. Однак робота над дисертацією загальмувалася внаслідок нового призначення – юнак стає професорським стипендіатом Російського археологічного ін-ту (1901–03), де розпочинає дослідження видатної пам'ятки пізнього візантійського мистецтва – церкви Спасителя монастиря Хори в Константинополі XIV ст., всесвітньо відомої під назвою Кахріє-Джамі, вивчає зібрання візантійських рукописів, ікон і предметів декоративно-прикладного мистецтва, що збереглися у монастирському комплексі на горі Афон (Греція), а також побут монастирських монахів. Результатом праці

стали нариси «Житие игуменов монастыря Хорь», що були покладені в основу книги про Кахріе-Джамі. Видає тут і каталог рукописів Вато-Перського монастиря на Афоні. Отримав величезні враження від Салоніків, Смірни, Афін, Дельфа, Корінфа, Мікен, Тірінфа, Аргоса, пішки пройшов від Навпії до Олімпії, відвідавши при цьому Егіну, Спарту, Містру. Після Греції відвідав Італію, досліджуючи твори мистецтва у Помпеях, Римі, Флоренції та Венеції. Повернувшись до Петербурга взяв шлюб з Павлою Шпер (1904). На початку літа 1906 їде з дружиною до Софії (Болгарія), де здав у друк написану грецькою мовою дисертацію, що стала помітним явищем у світовому візантієзнавстві. Після призначення у липні 1908 вченим секретарем Російського археологічного інституту приїхав із сім'єю до Константинополя. Захист дисертації відбувся 8 березня 1909 в публічному зібранні історико-філософського ф-ту Петербурзького ун-ту – здобув ступінь магістра історії й теорії мистецтва. Восени 1912 залишив Константинополь і переїхав до Харкова, де очолив кафедру загальної історії й теорії мистецтва в ун-ті та на Вищих жіночих курсах. У Харкові в професорському середовищі вченого зустріли з прихильністю, він став одним із найпопулярніших лекторів. Поєднуючи педагогічну з науковою роботою, продовжував наукові розвідки щодо історії середньовіччя, ознайомлення з архітектурними спорудами Новгороду, Пскова та Києва, дослідження фресок Софії Київської, збирав матеріали про середньовічні пам'ятки Києва і Волині у петроградських бібліотеках і архівах тощо. Поступово візантійська тема перестала бути головною в діяльності Шміта. Впродовж 1917–20 років видав 3 книги, в яких, окрім іншого, навів чимало цікавих свідчень з історії музеїв і подав їх класифікацію. Відштовхуючись від ідей О. Прахова, Л. Толстого, Ч. Дарвіна, вчений доводить, що мистецтво – це засіб спілкування людей і що все на світі «змінюється», «все взаємопов'язано й безупинно». Його філософська концепція розвитку мистецтва базувалася на законах діалектики. Свою теорію він обґрунтовував у «законі діапазону», що ніби обумовлюється «сталим духовним складом кожного народу». Інші закони (спадковості, періодичності, переміщення центру, інерції та прогресу) лише регулюють решту принципових змін в історії мистецтва. Розвинути цю теорію в подальших працях митцю не судилося. У 1920-х розпочався новий етап діяльності, присвячений охороні «залишених без нагляду» чи «зруйнованих під час Громадянської війни пам'яток культури і мистецтва». Брав участь у роботі майже кожного підрозділу Археологічного інституту. Виступав з доповідями, читав лекції на курсах, керував навчанням аспірантів, друкував книги і статті у збірниках видавництва «Academia». Навесні 1921 за заслуги перед наукою його обрали академіком Української академії наук. Наприкінці травня того ж року переїхав з родиною до Києва, де очолив Софійську комісію, ставши першим головою Всеукраїнської археологічної комісії, а згодом і Всеукраїнського археологічного комітету (1922). Восени 1921 його обрали професором Архітектурного інституту й Музично-драматичного інституту ім. М. Лисенка. У лютому 1922 Шміт стає ректором

і професором Археологічного інституту, де очолив кафедру мистецтвознавства. Через рік став директором Музею культів, згодом – Музею Софійського собору. Брав участь у музично-теоретичних і виконавських заходах МТЛ, публікував статті в журн. «Музика». У 1924 його призначили директором Російського інституту історії мистецтв у Ленінграді, а у 1926 стає членом зарубіжних наукових закладів – Германського археологічного інституту і Болгарського археологічного інституту. У Ленінграді багато працював над створенням «Большой Советской Энциклопедии», редагував статті з теорії та історії східного і західного мистецтва, був автором статей і розділів «Візантійська література», «Візантійське мистецтво», «Грецьке мистецтво», «Давньохристиянське мистецтво», «Готичне мистецтво», «Архітектура», «Бронза в мистецтві» та ін. Життя різко змінилося у зв'язку з арештом, який відбувся 26 листопада 1933. Учений провів за ґратами 145 днів, йому інкримінували участь у контрреволюційній діяльності у складі російських та українських націоналістів. На судовому засіданні від 24 березня 1934 було оголошено вирок – п'ять років концтаборів, потім замінений на заслання в Акмолінськ (Казахстан). Завдяки клопотанню доньки, подружжю Шмітів дозволили переїхати у Ташкент. Тут, в оточенні добрих і чуйних людей, учений знов починає працювати – його зараховують на посаду наукового консультанта з питань російського і європейського мистецтва Державного музею мистецтв Узбецької РСР. Робота по-справжньому захопила вченого. У нього навіть з'явилася надія на реабілітацію чи амністію. Проте у січні 1937 йому запропонували звільнитися «за власним бажанням». Наприкінці літа 1937 на квартирі Шміта було зроблено обшук. Конфіскували рукописи, друкарську машинку, листи, золоті прикраси, фотографії, а «державного злочинця» знов заарештували. Рішенням «трійки» від 5 листопада 1937 його було засуджено до 10 років покарання. Як з'ясувалося пізніше, Шміта було розстріляно в Ташкенті ще 3 грудня 1937. А офіційна довідка про смерть, де повідомлялось, що Ф. І. Шміт помер 10 листопада 1941 року в таборі від «старческой дряхлости», виявилася «липою». У 1956 вченого повністю реабілітовано.

Пр.: Мозаики и фрески Кахрие-Джами // Известия Русского археологического института в Константинополе. – 1903. – Вып. 8; Киевский Софийский собор // Светильник. – Москва, 1913. – № 8; Законы истории. Введение к курсу всеобщей истории искусств. Вып. I. Введение. Искусство Египта. Искусство Месопотамии. Искусство Крито-Микенское // Записки Харьковского университета. – 1915. – Кн. 1; Отзыв о медальном сочинении [С. Таранушенко] на тему «Иконография украинского иконостаса» // Записки Харьковского университета. – 1917. – № 1–2; Три Генуэзских рельефа из Кафы // Известия Археологической комиссии. – Санкт-Петербург, 1918. – № 63; ; Искусство древней Руси-Украины. – Харьков, 1919; Мистецтво старої Руси-України. – Харків, 1919; Об издании са. Софии // Серия : «Сборник секции искусств». – Киев, 1921. – Т. 1; Об исследовании и издании памятников древнерусского искусства // Наука на Украине. – 1922. – № 3; Мистецтвознавство // Музика. – 1923.

Ч. 6–7; О технике водоснабжения средневековых городов Крыма / Н. И. Репников, Ф. И. Шмит // Сообщения госакадемии истории материальной культуры. – 1932. – № 9–10; Эски-Керменская базилика. – ИГАИМК, 1932. – Т. 12; Памяти Адриана Викторовича Прахова // Теория и история архитектуры и градостроительства. – Киев, 1999. – Т. 4.

Арх.: Списки особового складу журналу «Музика» та автури за 1923 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1560. – 13 арк.

Літ.: *Афанасьев В. А.* Федор Иванович Шмит / В. А. Афанасьев. – Київ, 1992; Репрессированное краеведение. – Киев, 1991; *Білокінь С. І.* Українська зірка вченого [Ф. Шміта] / С. І. Білокінь // Пам'ятки України. – 1987. – № 1; *Пиоро И. С.* Сложная судьба археолога : к 85-летию Евгения Владимировича Веймарна / И. С. Пиоро // Археология. – 1990. – № 4. – URL : http://translate.google.com.ua/translate?hl=ru&sl=uk&u=http://www.uknol.info/uk/Persons/Shmit_F_I.html&prev=/search; *Ананьев В. Г.* Федор Иванович Шмит и сборник «Музеи: Международное исследование по вопросу реформы публичных галерей» (1931 г.) : У истоков «музейной революции» / В. Г. Ананьев // Вопросы музеологии. – 2012. – № 2 (6).

Електр. рес.: До дня народження Ф. І. Шміта (1877–1937), українського та російського історика мистецтва. / Sofynist.Donntu.edu.ua. – Режим доступу: <http://sofynist.donntu.edu.ua/kalendar/2012/may/shmit.html>. – Назва з екрана; Репресований Федір Шміт (Шмідр). – Режим доступу: <http://www.infoukes.com/newpathway/17-2012-Page-12-1.html>. – Назва з екрана; Шміт Федір Іванович (1877–1937 (1941)) // Бібліотека Харківського університету. – Режим доступу: <http://www-library.univer.kharkov.ua/ukr/shmit.htm>. – Назва з екрана; Шміт Федір Іванович (1877–1937 р.) // Знання про Україну: що і де читати. – Режим доступу: http://www.uknol.info/uk/Persons/Shmit_F_I.html. – Назва з екрана; Шміт Федір Іванович // Словopedia : УСЕ (Універсальний словник-енциклопедія). – Режим доступу: <http://slovopectia.org.ua/29/53416/24187.html>. – Назва з екрана; Шміт Федір Іванович // Українська онлайн енциклопедія. – Режим доступу: http://www.hohlopedia.org.ua/use_universalnyu_slovnyk_entsyklopediya/page/shmit_fedir_ivanovych.21729. – Назва з екрана; Шмит Федор Иванович // Немцы России. – Режим доступа: http://www.rusdeutsch-panorama.ru/jencik_statja.php?mode=view&site_id=34&own_menu_id=3419. – Загл. с екрана; Шмит Федор Иванович // Словари и энциклопедии на Академикe : Большая биографическая энциклопедия. – Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_biography/120144/%D0%A8%D0%BC%D0%B8%D1%82. – Загл. с екрана; Список печатных работ Федора Ивановича Шмита (1877–1941) // Библиография русского византиноведения : справочно-информационная база. – Режим доступа: <http://brv.vremennik.biz/opus/VB/37/52323>. – Загл. с екрана.

Шпановський (Шпанівський) Дмитро Васильович (28.10.1885, с. Немиринці, тепер Вінницької обл. – ?) – філолог, педагог, музично-громадський діяч. Член Вінницької філії МТЛ.

Народився в сім'ї священика. Дитячі роки минули на Гайсинщині. Закінчив Тиврівське духовне училище (дідусь був тут духівником) та

Кам'янець-Подільську духовну семінарію (1907), входив до складу нелегального українського гуртка. Навчався на історико-філологічному факультеті Дєрптського ун-ту (1907–08), закінчив історико-філологічний факультет Київського ун-ту (1908–14). По закінченні до 1923 – учителював у гімназіях та школах Луцька, Білгорода, Немирова, Гунчі, викладав на окружних учительських курсах Гайсина, де познайомився з поетом, літератором, лінгвістом і книговидавцем М. Зеровим. З вересня 1923 призначений на посаду помічника завідуючого Вінницької центральної школи. У 1920-ті викладав у Єврейському педтехнікумі, 7-й Єврейській трудовій школі, робітничих університетах, на українознавчих курсах. Провадив громадську діяльність, був членом Правління Вінницької філії МТЛ (1926–27 – голова), членом Краєзнавчого товариства. У 1929 заарештований у справі СВУ. У травні 1930 звільнений і виїхав із Вінниці. Подальша доля невідома.

Арх.: [Шпановський Д. В.]. – ДАВО. – Ф. 6023. – Оп. 4. – Спр. 6080.

Лит.: Семенко Л. Їх поєднала пісня Леонтовича: Нариси з історії музичного життя в Україні 1910–1930-х років / Л. Семенко. – Вінниця, 2007.

Електр. рес.: Шпановський Дмитро Васильович // Головна редакційна колегія науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією»: Національний банк репресованих. – Режим доступу: <http://www.reabit.org.ua/>. – Назва з екрана; Ключевые слова «Репресії членів МТЛ»: [Шпановський Д. В.]. – Режим доступу: http://80.91.174.172/CGI/irbis64r_11/cgiirbis_64.exe?LNG=&Z21ID=&I21DBN=LV_PRINT&P21DBN=LV&S21STN=1&S21REF=&S21FMT=fullw_print&C21COM=S&S21CNR=&S21P01=0&S21P02=0&S21LOG=1&S21P03=K=&S21STR=%D0%A0%D0%95%D0%9F%D0%A0%D0%95%D0%A1%D0%86%D0%87%20%D1%87%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D1%96%D0%B2%20%D0%9C%D0%A2%D0%9B. – Назва з екрана.

Штейман Михайло Осипович [17.03.1893(1889), Єлисаветград, тепер Кіровоград – 1949, Новосибірськ, РФ] – піаніст, диригент. Один із диригентів Державної української опери у Харкові у 1925–26.

Закінчив С.-Петербурзьку консерваторію по класу композиції, учень О. Глазунова та М. Черепніна. Завдяки музичному таланту здобув премію Михайлівського палацу. Обіймав посаду диригента у Петербурзькій музичній драмі, Великому театрі у Москві (1924–25), виступав у симфонічних концертах С. Кусевицького. На запрошення адміністрації Харківської опери працював диригентом театру у 1925–26. Разом із Л. Штейнбергом доклав зусиль до відкриття у Харкові Державної української опери. У 1927 емігрував до Франції. Працював диригентом опери Російського театру у Монте-Карло (1927). Тривалий час жив у Парижі, гастролуючи містами Франції. У 1929 під його диригуванням здійснено постановку опери «Борис Годунов» М. Мусоргського. Учасник гала-концерту у Парижі на користь Комітету тимчасової допомоги росіянам (Opera, 1929). Диригент Російської опери кн. А. Церетелі та В. де Базиля (1930–32), Театру на Єлисейських полях (1930–31), Театру Opera-Comique (1932). Диригував прем'єрною постановкою опери М. Глінки

«Руслан і Людмила» у Парижі (1930), спектаклями «Князь Ігор» О. Бородіна та «Русалка» О. Даргомижського (обидва за участю Ф. Шаляпіна), «Садко» і «Царева наречена» М. Римського-Корсакова. Керівник хору Російської опери з нагоди святкування 50-річчя музичної діяльності О. Глазунова (1932). Як диригент брав участь у концертах Фестивалю російської музики у Парижі (1932). Член Комісії зі складання програм концертів «сучасної російської музики» (1933). Член Правління РМО за кордоном (1934). Диригент Паризького симфонічного оркестру (1937). На початку 1940-х повернувся до СРСР. Під час евакуації працював у трупі Великого театру у Самарі (1941–43). Диригент Новосибірського театру опери та балету (травень – червень 1949).

Тв.: Памяти павших : Траурный марш : посвящается погибшим в дни «Великой Русской Революции» : [для фп.]. – Київ : ДВУ, 1922. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_vfmf/cgiirbis_64.exe? – Назва з екрана.

Арх.: РГАЛИ: Письмо Штеймана Михаила Осиповича к Л. В. Собинову. – Ф. 864. – Оп. 1. – ед. хр. 794; Письмо Штеймана Михаила Осиповича к Р. М. Глиэру. – Ф. 2085. – Оп. 1. – Ед. хр. 1059; Письмо М. О. Штеймана Н. Я. Мясковскому. – Ф. 2040. – Оп. 1. – Ед. хр. 161; Штейман М. О. Воспоминания о Ф. И. Шаляпине. – Ф. 912. – Оп. 4. – Ед. хр. 356. – URL : <http://www.dommuseum.ru/index.php?m=dist&pid=16561&PHPSESSID=da6e%20293f80df7744931d451004f6ae4b>.

Лит. : Станішевський Ю. Український музичний театр і Харківська опера / Ю. Станішевський. – Київ, 1965; Милославський К. Харківський державний академічний театр опери і балету ім. М. В. Лисенка / К. Милославський, П. Івановський, Г. Штоль // Українська опера радянського періоду. З критичної спадщини 20-х років (XX ст.). – Харків, 1993; Організація української опери // Вісті ВУЦВК. – 1925. – 3 верес.; Станішевський Ю. Традиції і новаторство. Харківській опері 40 років / Ю. Станішевський // Прапор. – Харків, 1965. – № 11.

Електр. рес.: Евгений Цодоков. Грузинский князь и русская опера // Belcanto.ru : классическая музыка, опера и балет. – Режим доступа: <http://www.belcanto.ru/gruzinsky.html>. – Загл. с экрана; Олексій Козловський. Про патентування деяких народних традицій і корективи виконання // PuLib.if.ua : наукова бібліотека – Режим доступу: <http://pulib.if.ua/referat/view/46435>. – Назва з екрана; Харьковский театр оперы и балета // Belcanto.ru. – Режим доступа: <http://www.belcanto.ru>. – Загл. с экрана; Штейман Михаил Осипович // Культурный центр Дом-музей Марины Цветаевой : Департамент культуры города Москвы. – Режим доступа: <http://www.dommuseum.ru/index.php?m=dist&pid=16561&PHPSESSID=da6e%20293f80df7744931d451004f6ae4b>. – Загл. с экрана; Штейман М. // Бугаєва О. Архівна спадщина Музичного товариства імені М. Д. Леонтовича : монографія / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Режим доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua/E_LIV/EIF00000038.pdf. – Назва з екрана; 1824 : [Штейман М.] // ЛитМир – электронная библиотека : театральная энциклопедия. – Режим доступа: <http://www.litmir.me/br/?b=123899&p=1824>. – Загл. с экрана.

Штейнберг Лев Петрович (15.09.1870, м. Катеринослав, тепер Дніпропетровськ – 16.01.1945, Москва) – диригент, композитор, піаніст. Нар. артист

УСРР (1923). Нар. артист СРСР (1937). Орден Трудового Червоного Прапора (1937).

Закінчив Петербурзьку консерваторію. Вчився гри на фп. у А. Рубінштейна та К. Фан-Арка, композиції – у М. Соловйова, гармонії – в А. Лядова. Виступав як симфонічний і оперний диригент у Петербурзі (1892), Москві (1902), Саратові (1903), Харкові (1910–13), Києві (1911–14) та інших містах. На запрошення С. Дятілева брав участь у Російських сезонах закордоном – у Парижі і Лондоні (від 1914), а також у Берні, Дрездені, Лейпцигу, Берліні. Протягом 1917–24 працював у Києві. У 1924–26 – головний диригент Харківської опери. Здійснив інструментування опери «Тарас Бульба» М. Лисенка, прем'єра якої відбулася під його орудою в Державній українській опері (1924), де того ж року було здійснено постановку балету Штейнберга «Мірра». Працював диригентом Державного симфонічного оркестру у Харкові. Брав участь в організації філармоній і оперних театрів Києва й Одеси. Протягом 1926–28 – диригент оперних театрів Свердловська та Баку. Переїхавши до Москви, працював диригентом Великого театру (1928–45). Займався викладацькою діяльністю, професор Московської консерваторії (1937–38). У 1943–49 керував Московським державним академічним симфонічним оркестром. Похований на Новодівичому кладовищі у Москві. Здійснив постановки опер: «Коваль Вакула» М. Соловйова (1899), «Чародійка» П. Чайковського (1903, Саратов), «Майська ніч» М. Римського-Корсакова (Лондон, за участю Ф. Шаляпіна), «Князь Ігор» О. Бородіна (Лондон, за участю Ф. Шаляпіна), «Тарас Бульба» М. Лисенка (1924, Харківський театр опери і балету), «Нюрнберзькі мейстерзінгери» Р. Вагнера (1929), «Турандот» Дж. Пуччіні (1931), «Царева наречена» М. Римського-Корсакова (1937), «Русалка» О. Даргомижського (1944), «Мазепа» П. Чайковського, «Хованщина» М. Мусоргського, «Демон» А. Рубінштейна, «Алмаст» А. Спендіарова, «Севільський цирюльник» Дж. Россіні, «Кармен» Ж. Бізе, «Аїда» Дж. Верді, «Богема» Дж. Пуччіні. Автор опери «Дев'ять днів, що потрясли світ», балету «Мірра», симфонічної сюїти «Східні картини» (1941), симфонічних картин «Мелюзіна» (1901), «Україна» (1925) та «Джон Рід» (1932), кантат для солістів, хору і орк. «Самсон» (1892) та «Урочиста» (1917); симфонічних поем «Червона площа» та «Ліс спить» (1912), 4 симфоній (1906, 1916, 1920, ?), концерту для скрипки з орк. (1923) та ін.

Літ.: Станішевський Ю. Український музичний театр і Харківська опера / Ю. Станішевський / К. Милославський, П. Івановський, Г. Штоль. Харківський театр опери і балету. – Київ, 1965; Милославський К. Харківський державний академічний театр опери і балету ім. М. В. Лисенка / К. Милославський / К. Милославський, П. Івановський, Г. Штоль. Українська опера радянського періоду. З критичної спадщини 20-х років (XX ст.). – Харків, 1993; Організація української опери // Вісті ВУЦВК. – 1925. – 3 верес.; Станішевський Ю. Традиції і новаторство. Харківський опері 40 років / Ю. Станішевський // Прапор (Харків). – 1965. – № 11.

Електр. рес.: Біографія: Штейнберг Л. П. // Кино-Театр.Ру : театр. – Режим доступу: <http://www.kino-teatr.ru/teatr/activist/374523/bio>. – Загл. с екрана; Лев Петрович Штейнберг // Belcanto.ru: классическая музыка, опера и балет. – Режим доступу:

<http://www.belcanto.ru/shteinberg.html>. – Загл. с экрана; Л. П. Штейнберг. Памятные встречи // Чайковский: жизнь и творчество русского композитора. – Режим доступа: <http://www.tchaikov.ru/memuar140.html>. – Загл. с экрана; Лев Штейнберг // Классическая музыка. – Режим доступа: <http://www.classic-music.ru/shteinberg.html>. – Загл. с экрана; Штейнберг Лев Петрович (1870–1945), дирижер Большого театра // Новости и их обсуждение. Информация : Персоналии. Биографии. Музеи. – Режим доступа: <http://www.classicalforum.ru/index.php?topic=7409.25;wap2>. – Загл. с экрана; Штейнберг Лев Петрович (1870–1945) // Новодевичье кладбище. – Режим доступа: <http://www.nd.m-necropol.ru/shteinberg-lp.html>. – Загл. с экрана; Штейнберг Л. П. // Словари и энциклопедии на Академикe : музыкальная энциклопедия. – Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_music/8678/Штейнберг. – Загл. с экрана; Zemfira's Dance (Vasilenko) – Lev Steinberg, 1938 // YouTube. – Режим доступа: <https://www.youtube.com/watch?v=rJwX63wLnFo>. – Загл. с экрана.

Штефан Яків (?–?) – член Херсонського осередку МТЛ. Виконавець і староста Херсонського хору, що складався з 45 виконавців (керівник А. Г. Федоренко). В репертуарі колективу твори М. Лисенка, М. Леонтовича, В. Верховинця, К. Богуславського, С. Донаурова.

Арх.: Протоколи засідань Президії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1923 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 273. – 85 арк.

Шульгач Анатолій Теофілович (1883–?) – педагог, диригент. Член Київської філії МТЛ.

Закінчив Учительський інститут у Катеринославі (тепер Дніпропетровськ), диригентські курси в Ленінграді (тепер Санкт-Петербург). Викладав у Катеринославському Учительському інституті, керував інститутським хором.

Арх.: Анкети та заяви музичних осередків Київщини та їх керівників про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 243–252. – 10 од. зб. – 15 арк.

Електр. рес.: Шульгач А. Ф. // Biographistica ukrainica... TopReferat / А. Ф. Шульгач. – Режим доступа: <http://www.topreferat.znate.ru/docs/index-4428.html?page>. – Загл. с экрана.

Шульман Натан Борисович (Борухович) [псевд. Владимир Донато; 08.08.1906, Одеса – 1986, Київ] – піаніст-акомпаніатор, скрипаль, композитор, педагог. Член Київської філії МТЛ у 1928.

Закінчив музичну школу ім. П. Столярського з золотою медаллю. У 1922 переїхав із Одеси до Москви. Працював у залізничному депо, водночас готувався до вступу в Московську консерваторію. Був прийнятий відразу на третій курс консерваторії (клас О. Гольденвейзера), яку закінчив із золотою медаллю. У Москві концертував і писав музику. По закінченні Другої світо-

вої війни переїхав до Києва, де переважно займався концертмейстерською діяльністю, акомпанував видатним співакам, таким, як Л. Собінов, С. Лемешев, В. Барсова, Н. Обухова, Г. та О. Пирогови, П. Цесевич, І. Козловський, З. Гайдай, М. Гришко, Б. Гмиря, М. Ворвулев.

Тв.: Ми єдині : для хору з фп. / сл. В. Сосюри. – Київ, 1949; Славить Щорса Україна : для чоловічого хору з фп. / сл. Т. Масенка, рос. пер. А. Бродського. – Київ, 1949; Вечірня пісня : для хору з фп. / сл. О. Ющенко. – Київ, 1951; Колгоспний вальс / Н. Шульман, П. Майборода. – Київ, 1953; За дружбу і мир : для хору з фп. / сл. О. Новицького. – Київ, 1954; Пам'яті Лесі Українки : симфонічна сюїта / Н. Шульман А. Штогаренко. – Київ, 1954; Болеро : для балалайки з фп. – Київ, 1959; Дитячий альбом для фортепіано. – Київ, 1959; Концертна полька. – Київ, 1959; Серенада : для балалайки з фп. – Київ, 1959; Болеро : для фп. – Київ, 1961; Дозорная тропа: песня для солистов и мужского хора с фп. / сл. А. Северного. – Київ, 1963; Часовые Родины : песня для среднего голоса с фп. / сл. А. Северного. – Київ, 1963; Концерт для балалайки з оркестром. – Київ, 1966; Соната для фп. – Київ, 1967; Укр. нар. пісні в легкому перекладенні для фп. Зошит 1. – Київ, 1967; Укр. нар. пісні в легкому перекладенні для фп. Зошит 2. – Київ, 1968; Укр. нар. пісні в легкому перекладенні для фп. Зошит 3. – Київ, 1969; Укр. нар. пісні в легкому перекладенні для фп. Зошит 4. – Київ, 1970; Укр. нар. пісні в легкому перекладенні для фп. Зошит 5. – Київ, 1971; Уривки з балетів рад. композиторів / упорядкув. та пер. Б. Милича та Н. Шульмана. – Київ, 1967; Уривки з опер рос. рад. композиторів / упорядкув. та пер. Б. Милича та Н. Шульмана. – Київ, 1967; Уривки з популярних музичних комедій / упорядкув. та пер. Б. Милича та Н. Шульмана. – Київ, 1967; Неаполитанские песни : в переложении для фп. / сост. и обраб. Н. Шульман. – Изд. 2-е. – Киев, 1970; Для дому й родини : пісня в перекладенні для фп. / упорядк. та оброб. Н. Шульман. – Київ, 1972; Не гнівись... / сл. О. Матійка. – Київ, 1979; Елегія для віолончелі і фп. – Харків, [б. р.]. – URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_img/cgiirbis_64.exe. – Назва з екрана.

Арх.: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1986. – 27 арк.; Российский государственный архив литературы и искусства: Н. Б. Шульман (Вл. Донато). «Мои воспоминания о Леониде Витальевиче Собинове». – Ф. 864. – Оп. 1. – Ед. хр. 1300; Письма Шульмана Натана Борисовича (В. Донато) к Н. И. Собиновой. – Ф. 864. – Оп. 1. – Ед. хр. 1895. – URL : <http://www.rgali.ru/object/250493468?lc=ru>.

Електр. рес.: Шульман Н. Б. // Шульман Натан Борисович / Імідж-каталоги Національної бібліотеки України. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?...ШУЛЬ... – Назва з екрана; Шульман Натан Борухович // Еврейская электронная библиотека. – Режим доступу: <http://www.ejwiki.org/wiki/>. – Загл. с екрана.

Шуть Василь Кирилович (26.04.1899, м. Золотоноша, тепер Черкаської обл. – 1982, США) – композитор, піаніст, диригент, педагог. Розповсюджувач журн. «Музика». Член Полтавської філії МТЛ та Київської філії у 1928.

Закінчив Музично-драматичний ін-т ім. М. В. Лисенка у Києві (1930). Завідував муз. частиною оперних театрів Києва і Донбасу. У 1924 організував хор у Переяславі (тепер Переяслав-Хмельницький), що складався з понад 30 виконавців. Колектив давав за рік не менш як 6 концертів. Завдяки ініціативі митця хористам викладали теорію та історію музики, вчили гри на фортепіано, передплачували журн. «Музика». Проте за браком коштів через два роки викладання теоретичних дисциплін було припинено. Займався аранжуванням творів для Переяславського хору. Від 1950 жив і працював у Чикаго (США), де викладав гру на фп. Автор чотирьох симфоній (одна з них за мотивами творів Т. Шевченка), концерту для фп. з орк., семи квартетів, двох сонат для скрипки і фп., хорів та романсів.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви музичних осередків Полтавщини та їх керівників про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. 1925 р. – № 257–263. – 7 од. зб. – 8 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 27 арк.

Електр. рес.: Шуть Василь Кирилович // Офіційний портал Золотоніського району. – Режим доступу: <http://zolorayon.gov.ua/vidatni-ljudi/shut-vasil-kirilovich/>. – Назва з екрана.

Щербаківський Данило Михайлович [криптонім Д. Щ.; 17.12.1877, Шпичинці, тепер Ружинського р-ну Житомирської обл. – 06.06.1927, Київ] – етнограф, археолог, музейний діяч, мистецтвознавець, педагог, організатор музейної, освітньої та наукової справи, громадський діяч. Один із засновників Всеукраїнського музичного товариства імені М. Д. Леонтовича, член Музейної комісії Товариства. Автор публікацій в журн. «Музика». Дійсний член МТЛ у 1924–26. Дійсний член НТШ. Брат Вадима Щербаківського.

Народився в сім'ї сільського священика Михайла Щербаківського. Через ранню смерть матері вихованням займалася бабуся. Закінчив Третю Київську гімназію та історико-філологічний ф-т Київського ун-ту (1901). Учень В. Антоновича. По закінченні навчання збирав вироби української народної творчості для музеїв Києва й Полтави, провадив археологічні розкопки в різних районах України. Від 1910 до кінця життя обіймав посаду завідувача історико-побутового та етнографічного (згодом – народного мистецтва) відділів Київського історичного музею, збагатив зібрання музею на близько 30.000 експонатів. Уперше запровадив аналіз народних декоративних виробів як творів мистецтва. З метою професійного оволодіння музейною справою, отримання фахового досвіду відвідав найкращі вітчизняні та європейські музеї – Львова, Москви, Відня, Берліна, Дрездена, Мюнхена, Праги, Кракова, Венеції, Верони. Під час Першої світової війни відбував військову службу на Галичині та Буковині, методично робив знімки історичних архітектурних споруд, збирав ікони й пересилав цей матеріал до Київського музею. Як командир артилерійської батареї забороняв обстрілювати стародавні церкви й дзвіниці Західної України. Один із засновників Української Державної Академії Мистецтв (1917), її вчений секретар і почесний член (1918). Обіймав

посаду професора Академії. Читав курс «Українського народного мистецтва» та «Історії українського мистецтва» в новостворених у Києві – Археологічному, Фребелівському, Архітектурному ін-тах. Керував мистецтвознавчими семінарами при Всеукраїнському історичному музеї ім. Т. Шевченка в Києві. Член Комісії для охорони пам'яток старовини (1918), член Етнографічної Комісії ВУАН (1920), учений секретар Секції Мистецтв Українського Наукового Товариства в Києві (1921), один із засновників і активний член Всеукраїнського комітету по вшануванню пам'яті М. Д. Леонтовича (1921), заступник голови Всеукраїнського Археологічного Комітету (1922), засновник Київського Етнографічного Товариства (1924). Під час революційних подій 1917–1920 організовував експедиції для порятунку мистецьких творів із панських будинків, приречених на знищення. Протистояв вивезенню із України срібних і золотих виробів та вилученню церковних цінностей під час «культурних кампаній» у 1921, залучав «збережені» експонати до музейних колекцій. У 1923 здійснив поїздку до Москви з метою порятунку націоналізованих із українських церков виробів із золота. Йому вдалося повернути в Україну частину «експропрійованих» за наказом Москви скарбів, зокрема й золотий хрест, подарований Богданом Хмельницьким Києво-Печерській лаврі. Про тогочасну діяльність Товариства охорони пам'яток старовини й особистий внесок митця у справу «порятунку» національного культурного надбання йшлося у передовій статті українських «Вістей» за 1923, де також високо оцінювалася діяльність інших членів Товариства. Під час націоналізації бібліотек і книжкових магазинів учений провадив велику роботу з відбору книг для бібліотек, музеїв і наукових установ. Так, із сховищ Музейного фонду ним було відібрано кілька тисяч томів для Київського історичного музею, 50 ящиків надіслано до міської бібліотеки, дві тисячі томів – до ВБУ, зібрано значну кількість книг, переважно з питань археології, історії, мистецтва. За заповітом ученого, його зібрання мало відійти Всеукраїнському археологічному комітетові, а рідкісні видання передано до ВБУ та Українського наукового інституту книгознавства. Ввійшов до складу Комісії мистецтва книги, створеної 3 лютого 1926 у складі УНІК, до якої також залучили таких авторитетних учених, як М. Макаренко, А. Серета, Ф. Ернст, П. Курінний, В. Вайсблат, О. Козлов, В. Кульженко, О. Усачов, В. Кричевський та П. Клименко. У 1923, коли відбулось усунення з посади директора Київського історичного музею М. Біляшівського, з яким у Щербаківського були тісні професійні і людські стосунки, життя ученого в Музеї фактично перетворилося на виживання і самотню боротьбу проти форм «господарювання» нової влади, що, зрештою, прискорили трагічне розв'язання подій. З приходом на посаду директора В. Вінницького ситуація в колективі різко погіршалася, у Музеї почалися інтриги, крадіжки коштів, доноси на Щербаківського. Далі в таких умовах працювати було неможливо. Увечері 6 червня 1927 учений покінчив життя самогубством, залишивши листа: «...Я втомився. Залишити музей, якому я віддав найкращі роки свого життя, не маю сили. Боротися з ква-

ліфікованою підлістю ... не вмію, терпіти постійні провокаційні візити ... далі не можу...». Поховали вченого на території Києво-Печерської лаври, де похорон перетворився на мітинг протесту, трактований ГПУ як «антирадянський». Згодом чимало учасників похорону Д. Щербаківського були репресовані. Наукова спадщина вченого була вилучена органами ГПУ, а згодом – знищена. Те, що лишилося, нині зберігається в Інституті археології НАН України. У 1934 його могила, що прийшла в запустіння, зникла, відновили її лише на початку 1990-х. Національною спількою майстрів народного мистецтва започатковано Премію імені Д. Щербаківського.

Пр.: Вишневецкая библиотека // Киевская старина. – 1902. – Т. 76. – № 3. – Отд. 2; Козак Мамай // Сяйво. – Київ, 1913; Українські дерев'яні церкви... // Збірник Секції мистецтв. – Київ, 1921; Символіка в українському мистецтві // Збірник Секції мистецтв. – Київ, 1921; Готичні мотиви в українському золотарстві // Україна. – 1924. – № 4; Золотарська оправа книжки в XVI–XIX століттях на Україні // Бібліологічні вісті. – 1924. – № 1–3; Оркестри, хори і капели на панщині на Україні // Музика. – 1924. – № 2; Відділ народного мистецтва у Всеукраїнському Історичному Музею імені Т. Г. Шевченка у Києві // Записки Етнографічного товариства. – 1925. – Кн. I; Український портрет / Ф. Ернст, Д. Щербаківський. – Київ, 1925; Оправи книжок у київських золотарів XVII–XVIII ст. // Труды Укр. наукового ін-ту книгознавства. – Київ, 1926. – Т. I : Українська книга XVI–XVII–XVIII ст.; Українське мистецтво – L'art d'Ukraine. – Прага, 1926. – Т. II; Український килим. – Київ, 1927; Культурні цінності в небезпеці // Життя й революція. – Київ, 1927; Сторінка з української демонології (вірування про холеру) / Д. Щербаківський / Українці: народні вірування, повір'я, демонологія / А. П. Пономарьов, Т. В. Косміна, О. О. Боряк. – 2-ге вид. – Київ : Либідь, 1992. – URL : http://bug.clan.su/load/likuvannja/shherbakivskij_d_m_viruvannja_pro_kholeru/5-1-0-42.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Проект наказу Губревкому про утворення Всеукраїнського комітету пам'яті М. Д. Леонтовича. 1 лютого 1921 р. – № 1. – 8 арк.; Особовий склад Комітету пам'яті М. Леонтовича за 1921 р. – № 8. – 18 арк.; Інструкція Музейної комісії Комітету ім. Леонтовича. 1921 р. – № 43. – 2 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. Леонтовича за 1922 р. – № 56. – 58 арк.; Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб Києва за 1924–25 рр. – № 62–109. – 48 од. зб. – 83 арк.; Д. Щербаківський. Оркестри, хори і капели на панщині на Україні. – № 945 (№ запису 2162–2164); О. Новицький. Д. М. Щербаківський і кафедра мистецтвознавства. – ІР НБУВ. – Ф. 279. – Од. зб. 876. – Арк. 2; М. Рудинський Данило Михайлович Щербаківський і ВУАК. – Інститут археології НАН України, НА. – Ф. 10. – Од. зб. Р 69.

Лит.: Д. М. Щербаківський [некролог] // Бюлетень Етнографічного Товариства. – 1927. – Ч. 1; Д. М. Щербаківський // Український музей. – Київ, 1927. – Зб. 1; Нестуля С. Становлення Всеукраїнського Археологічного комітету ВУАН (середина 1920-х років) / С. Нестуля. – Полтава, 1997; М. Щ. [Щербаківський М.] Детский Эдем до вкушения плода от древа познания добра и зла (Из детского мира деревенского мальчика) // Киевская старина. – 1894. – Т. 47. – № 10, 11, 12; 1895. – Т. 48. – № 1. –

Отд. 1, № 3. – Отд. 1, Т. 49. – № 5. – Отд. 1, № 6. – Отд. 1; Музичне Товариство ім. Леонтовича // Вісті Київського губернського виконавчого комітету. – 1923. – 19 лип.; *Ернст Ф.* Данило Михайлович Щербаківський : пам'яті дослідника / Ф. Ернст // Бібліологічні вісті. – 1928. – № 1; *Козловська В.* Пам'яті дорогого товариша Д. М. Щербаківського / В. Козловська // Етнограф. вісник. – 1928. – Кн. 6; *Коцюбинська Н.* Данило Михайлович Щербаківський (17/ХІІ — 6/VI 1927) / Н. Коцюбинська // Нова хата. – 1928. – Ч. 3; *Павловський В.* Данило Щербаківський (1877–1977) / В. Павловський // Український історик. – 1977. – № 3–4; *Ревуцький В.* Титан музейної справи / В. Ревуцький // Український історик. – 1977. – № 3–4; *Спаська Є.* Спогади про мого найсуворішого вчителя Данила Щербаківського / Є. Спаська / Публікація С. Білоконя // Наука і культура : Україна. – Київ, 1990. – Вип. 24; *Нікішенко Ю.* Деякі етнографічні дослідження Данила Щербаківського // Український килим: генеза, іконографія, стилістика // Тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конференції, м. Київ, 10–11 квіт. 1998 р. – Київ, 1998; *Ковальчук Г.* Співробітники УНІК – жертви політичних репресій / Г. Ковальчук // Науковий вісник НБУВ. – 1999. – Вип. 2; *Верменич Я.* Ентузіаст пам'яткоохоронної справи (Д. Щербаківський) / Я. Верменич // Історія України: Маловідомі імена, події, факти : зб. статей. – Київ, 2001. – Вип. 12; *Лисенко Т.* Данило Михайлович Щербаківський (1877–1927): життя та доля / Т. Лисенко // Лаврський альманах. – Київ, 2001. – Вип. 3; *Попельницький О.* З історії формування рукописних фондів Національного музею історії України / О. Попельницький // Студії з архівної справи та документознавства. – Київ, 2003. – Т. 10; *Ходак І. Д.* Щербаківський та його книгознавчі студії / І. Ходак // Друкарство. – 2004. – № 4; *Білокінь С.* Спогади Данила Щербаківського про Г. Нарбута / С. Білокінь // Збереження історико-культурних надбань Глухівщини : матеріали Четвертої наук.-практ. конф. (21–22 квіт. 2005 р.). – Глухів, 2005; *Його ж.* Українські музейники 1920-х років: Щербаківський Данило Михайлович // Український музей. – Зб. 1: Репринтне видання 1927 р. / Нац. Києво-Печерський іст.-культ. Заповідник ; ред. рада: С. П. Кралець (голова), В. М. Колпакова (відп. ред.) [та ін.]. – Київ : НКПКСЗ, Фенікс, 2007; *Ходак І.* Данило Щербаківський як організатор академічної науки / І. Ходак // Укр. мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії : зб. наук. пр. – Київ : ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2007. – Вип. 7. – URL : <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/16848>.

Електр. рес.: Л. Горенко. Діяльність Д. М. Щербаківського в контексті історичного культурознавства // Український центр культурних досліджень : експериментальна веб-сторінка. – Режим доступу: http://www.culturalstudies.in.ua/2010_zb_1_5.php. – Назва з екрана; [Щербаківський Д. М.] // З історії археологічної науки. Данило Щербаківський. – Режим доступу: <http://www.anthropos.org.ua/jspui/handle/123456789/2898>. – Назва з екрана.

Щербань (?–?) – педагог. Член Київської філії МТЛ у 1928–30.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1929, 1930 рр. – № 1987. – 28 арк.

Щетинська Єва (1906–?) – робітниця. Входила до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–25.

Арх.: Особовий склад Студії за 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – 61 арк.

Щетинська Надія (1906–?) – учениця (студії). Входила до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–25.

Арх.: Особовий склад Студії за 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – 61 арк.

Юрмас Я. див. *Масютин Юрій Михайлович*

Юр. Юрченко див. *Яновський Юрій Іванович*

Юхим Бойко див. *Квітка Климент Васильович*

Ющук Ольга (1906–?) – учениця (студії). Входила до складу Музичної студії ім. М. Леонтовича у 1922–25.

Арх.: Особовий склад Студії за 1922–25 рр. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 716. – 61 арк.

Яворський Болеслав Леопольдович [10.06(22.06).1877, Харків – 26.11.1942, Саратов, РФ] – музикознавець, піаніст, композитор, педагог. Фундатор ВКВПЛ–МТЛ. Доктор мистецтвознавства (1941).

Закінчив Київське музичне училище (1898) і Московську консерваторію (1903; клас композиції – С. Танеева, фп. – Б. Шишкіна). У 1916–21 обіймав посаду професора Київської консерваторії, у 1917–21 – директор Київської та Народної консерваторій. Від 1918 – професор Музично-драматичного інституту ім. М. В. Лисенка. Після трагічної загибелі М. Леонтовича став одним із фундаторів Всеукраїнського комітету по вшануванню пам'яті композитора. Переїхавши 1921 до Москви, залишився членом Товариства, був активним учасником музично-творчих акцій, публікувався в журн. «Музика». Його «Заповіт» (сл. Т. Шевченка) від 1925 став обов'язковим конкурсним твором на хорових олімпіадах Чернігівщини, приурочених до Шевченківських свят. Внаслідок розпочатої у жовтні 1924 року «чистки членів» МТЛ від «неактивного елемента», у числі інших його «викреслюють» із числа членів МТЛ. У 1938–42 – професор Московської консерваторії. Автор теорії ладового ритму («слухового тяжіння»), у композиторському доробку опери «Вишка Жовтня» (1930), твори для фп., солоспіву, обробок укр. нар. пісень. Серед учнів: М. Леонтович, М. Вериківський, П. Козицький, Г. Верьовка.

Пр.: Избранные труды. Т. 1. – Москва, 1964; Т. 2. – Москва, 1987; Статьи. Воспоминания. Переписка. – Москва, 1972 (2-е изд., испр. и доп.); Строеие музыкальной

речи. Материалы и заметки. Москва, 1908; Текст и музыка // Музыка (Москва). – 1914. – № 163; Упражнение в образовании ладового ритма. – Москва : Юргенсон, 1915. – Ч. 1; Упражнения в образовании схем ладового ритма. – Москва : Музсектор, 1928 (2-е исправл. и дополненное изд.); Основные элементы музыки // Искусство. – 1923. – № 1; Конструкция мелодического процесса // Структура мелодии. – Москва, 1929. – Вып. 3; Сюиты Баха для клавира / под ред. С. В. Протопопова. – Москва ; Ленинград, 1947.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Проект наказу Губревкому про утворення Всеукраїнського комітету пам'яті М. Д. Леонтовича. 1 лютого 1921 р. – № 1. – 8 арк.; Особовий склад Комітету пам'яті М. Леонтовича за 1921 р. – № 8. – 18 арк.; Протоколи засідань Президії Музичного товариства ім. Леонтовича № 1–14 за 1924 р. 24 вересня – 24 грудня 1924 р. – № 274. – Арк. 10; Діяльність Чернігівської філії за 1923–27 рр. – № 547. – Арк. 25–53.

Лит.: Наследие Б. Л. Яворского: К 120-летию со дня рождения / ред.-сост. Г. П. Сахарова. – Москва, 1997; *Бобрик О. А. Яворский* // Московская консерватория от истоков до наших дней / О. А. Бобрик // Биографический энциклопедический словарь. – Москва, 2007 (библ.); Музичне товариство ім. Леонтовича // Вісті Київського губернського виконавчого комітету. – 1923. – 19 лип.; *Кузик В. Як загинув Микола Леонтович* / В. Кузик // Літературна Україна. – 1996. – 23 трав. – URL : <http://donklass.com/arhiv/histdisk/memorial/.../2.htm>; *Холопов Ю. Н. Ладовая теория Б. Л. Яворского* / Ю. Н. Холопов // Музыкально-теоретические системы. – Москва, 2006; *Афанасьев Ю. Професійна підготовка музиканта: уроки Болеслава Яворського: монографія* / Ю. Л. Афанасьев, О. Ф. Джура ; Держ. акад. керівних кадрів культури і мистецтв. – Київ : ДАКККіМ, 2009. – URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe; *Пясковський І. Б. Історико-біографічний нарис діяльності педагогів кафедри теорії музики НМАУ ім. П. І. Чайковського* / І. Б. Пясковський // Часопис НМАУ імені П. І. Чайковського. – 2011. – № 1 (10). – URL : http://knmau.com.ua/chasopys/10_NBUV/docs/14_Pyaskovsky.pdf.

Електр. рес.: Болеслав Леопольдович Яворський // Політичний форум міста Знамянки. – Режим доступу: http://znk.ucoz.com/news/boleslav_leopoldovich_javorskij/2012-06-22-783. – Назва з екрана; Болеслав Яворський // Знаймо. – Режим доступу: <http://znaimo.com.ua>. – Назва з екрана; Болеслав Яворський (1977) // Calendarium.co.ua : Український календар : знамениті українці. – Режим доступу: http://www.calendarium.com.ua/ua/boleslav_yavorskii. – Назва з екрана; Історія фортепіанного відділу // КІМ ім. Р. М. Глієра : фортепіано. – Режим доступу: <http://www.glierinstitute.org/ukr/spec/index.html>. – Назва з екрана; Київське державне вище музичне училище ім. Р. М. Глієра // Сайт історії Києва. – Режим доступу: <http://oldkyiv.org.ua/data/gliera.php?lang=uahttp://translate.google.com.ua/translate?>. – Назва з екрана; Леонтович Микола // «Наша Парафія» : Парафія святого Архистратига Михаїла, Київ, Пирогів. – Режим доступу: <http://www.parafia.org.ua/person/leontovych-mykola/>. – Назва з екрана; Яворський Б. Л. // Джура О. Теоретичні засади та педагогічні засоби підготовки професійного музиканта у творчій спадщині Б. Л. Яворського // Українські реферати : дисертації та автореферати. –

Режим доступу: <http://referatu.net.ua/newreferats/7569/181268>. – Назва з екрана; Яворський Болеслав Леопольдович // Словопедія : УСЕ (Універсальний словник-енциклопедія). – Режим доступу: <http://slovoedia.org.ua/29/53423/24408.html>. – Назва з екрана; Яворський Болеслав Леопольдович // Хохлопедія. – Режим доступу: <http://www.hohlopedia.org.ua> > ... > А. – Назва з екрана; Яворський // Leksika.com.ua : Українські енциклопедії та словники. – Режим доступу: <http://leksika.com.ua> > ... > Я-ям. – Назва з екрана; 22 червня: це цікаво знати // Рідна країна. – Режим доступу: <http://ridna.ua> > Культурна > Календар. – Назва з екрана; In Memoriam : Іван Монолатій, Мирослава Кочержук. Розгорнутий звіт Першої історико-меморіальної експедиції «Некрополі Коломиї» // Коломия : ТРК «Рідні медіа». – Режим доступу: <http://kolomyia.org/histpub/historypub17.htm>. – Назва з екрана.

Яворський Петро Васильович (1872–?) – юрист. Член Одеської філії МТЛ.

Здобув вищу освіту. Працював секретарем редакції «Вісті ВУЦВК».

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Одеської філії. 20–25 вересня 1925 р. – № 144–159. – 16 од. зб. – 16 арк.; Анкети та заяви музичних осередків Одещини та їх керівників про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. 1925 р. – № 253–254. – 2 од. зб.

Лит.: Бугаєва О. В. Архівна спадщина Музичного товариства імені М. Д. Леонтовича / О. В. Бугаєва. – Київ, 2011. – URL : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/E_LIB/EIF00000038.pdf.

Ягоцький В. (?–?) – диригент, адміністратор. Один із фундаторів і член Харківської філії МТЛ. Керівник Вокальної студії при Харківському технологічному інституті.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича окремих осіб та організацій Харківської округи. 1925. – № 179–203. – 25 од. зб. – 27 арк.

Лит.: Бугаєва О. В. Архівна спадщина Музичного товариства імені М. Д. Леонтовича / О. В. Бугаєва. – Київ, 2011. – URL : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/E_LIB/EIF00000038.pdf.

Якименко Яків див. Степовий Яків Степанович

Якубаніс Генріх (Роман) Іванович (07.04.1879, Київ? – 1949, Люблін, тепер Польща) – філософ, учений, педагог. Дослідник античної філософії. Один із фундаторів Всеукраїнського комітету по вшануванню пам'яті М. Д. Леонтовича.

Закінчив Київський ун-т св. Володимира, учень професора О. Гілярова. Від 1908 обіймав тут посаду приват-доцента, викладав естетику й історію філософії, водночас читав курс естетики на Вищих жіночих курсах. Бездо-

ганно володів давньогрецькою. На правах професорського стипендіата відвідав чимало європейських університетів та бібліотек, де читав спецкурси за творами Платона та Арістотеля. У 1916–18 викладав у Польському університетському колегіумі. У 1921 після трагічної загибелі М. Леонтовича йому, у числі інших патріотично налаштованих представників наукової і мистецької еліти України, таких, як архітектор Щербаков, професор Якубаніс, письменник Васильченко, академік Єфремов, композитор Демуцький, було доручено вироблення персонального складу Всеукраїнського комітету по вшануванню пам'яті композитора. У січні 1922 емігрував до Польщі. Працював професором Люблінського католицького університету. У листопаді 1939 був заарештований нацистами, але за півроку звільнений. Подальша доля не відома.

Пр.: Эмпедокл : философ, врач и чародей. Данные для его понимания и оценки. – Киев: типография Императорского ун-та Св. Владимира, 1906. – URL : <http://rutracker.org/forum/viewtopic.php?t=4268142>; Значение древней философии для современного миропонимания // Университетские известия. – 1910. – № 10.

Арх.: Проект наказу Губревкому про утворення Всеукраїнського Комітету пам'яті М. Д. Леонтовича. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1. – 8 арк.; Відповіді Голови Ради ВІНО проф. Г. Якубаніса на запитання управління Вищих шкіл від 31 жовтня 1920 року. – ЦДІАК. – Ф. 166. – Оп. 2. – Спр. 286. – Арк. 69–74.

Літ.: Історія Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова : бібліографічний покажчик. – Київ, 2010. – URL : <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/2243/1/History%20NPU.pdf>.

Електр. рес.: Ольга Друг, Марія Кадомська, Сергей Шурляков. Садиба 1874–75, 1905, в якій містилося Київське науково-філософське товариство... // Звід пам'яток історії та культури: інтересний Київ. – Режим доступу: http://pamyatky.kiev.ua/streets/yaroslaviv-val/sadiba-187475-1905-v-yakiy-mistilosya-kiyivske-naukovo-filosofske-tovaristvo-prozhivali-yaroviy-m-m_yaskevich-m-i. – Назва з екрана; Становлення хорового виконавства на Поділлі у міжвоєнний період // Библиотека online : Электронная библиотека научно-образовательной, финансовой и художественной литературы. – Режим доступу: <http://book.net/index.php?p=achapter&bid=3959&chapter=1>. – Назва з екрана; Якубаніс Генріх Іванович // Вікіпедія. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>. – Назва з екрана; 1 авгууста 1913 г. : размещены підборки // Новости «Века перевода». – Режим доступу: <http://www.vekperevoda.com/1855/yakubanis.htm>. – Назва з екрана; 20 грудня народились // Рідна країна : світоглядний портал : це цікаво знати. – Режим доступу: <http://ridna.ua/2014/12/20-hrudnya-tse-tsikavo-znati/>. – Назва з екрана.

Янкевич В. Б. (?–?) – фізик, учений, педагог. Член Київської філії МТЛ у 1928–30.

Займався розробкою акустичних систем.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: ВУТОРМ. Особовий склад за 1928 р. – № 1986. – 48 арк.; ВУТОРМ. Особовий склад за 1929, 1930 рр. – № 1987. – 28 арк.

Яновський Борис Карлович [справж. прізвище – Зігль; 19(31).12.1875, Москва – 19.01.1933, Харків] – композитор, музичний критик, диригент, педагог. Член редколегії журн. «Музика», завідувач музичного відділу газети «Комуніст» у Харкові. Член Харківської філії МТЛ.

За походженням – німець. Закінчив Колегію Павла Галагана і Київський ун-т (1903). Працював у Києві співробітником часописів та журналів, водночас вчителював, мав диригентську практику і писав критичні статті. Від 1910 жив у Петербурзі, а протягом 1916–17 обіймав посаду диригента оперного театру С. Зиміна у Москві. У 1918 повернувся в Україну, де викладав у Музичному технікумі і Музично-драматичному ін-ті в Харкові. Був першим головним редактором журн. «В мире искусств». Автор модерністських музичних творів, написаних на тексти М. Метерлінка, передусім опери «Мадажара» (1907, Київ; у другій редакції – «Сестра Беатріса», 1910, Тифліс). Звертався також до драматургічних творів О. Уайльда, один з них було покладено в основу опери «Флорентійська трагедія» (1913, Одеса; 1916, Москва; 1925, Харків). Працював у новому музичному жанрі «мелопоезій», запропонувавши сам термін і підготувавши чотири збірники однойменних творів («Мелопоезій»), в яких вірш стає рівноправною складовою в художньому синтезі музичного твору. Створюючи мелопоезії, звертався, крім українських, також до творів російських і європейських поетів-сучасників – М. Метерлінка, О. Блока, К. Бальмонта, М. Кузьміна, А. Ахматової, С. Єсеніна, Ш. Бодлера та ін. Автор 10 опер, серед них – «Сорочинський ярмарок» (1899, за М. Гоголем), «Сестра Беатріса» (за М. Метерлінком, 1907), «Вибух» (1927), «Дума Чорноморська», або «Самійло Кішка» (1928); балетів – «Аравійська ніч» (1916) і «Ференджі» (1930); творів для симф. орк. – «Східня сюїта», поеми «Вій» (за М. Гоголем) та «Фавн і Пастушка»; творів для струнного квартету, фортепіанних і хорових творів, солоспівів, обробок нар. пісень тощо.

Тв.: Перше травня : [для мішан. хору] / Б. Яновський ; [укр. текст О. Олеся ; рос. текст А. Волковича]. – Харків : ДВУ, 1925; Аероплан : [для чол. хору з фп.] / Б. Яновський ; сл. В. Поліщука. – Харків : ДВУ, 1926; Бублики : п'єски для дітей : [для фп.] / [мелод. із збірника К. Квітки. – [Харків] : ДВУ, 1926; Куль не жаліти : для баса [з фп.] / Б. Яновський ; сл. Матвієнка. – Харків : ДВУ, 1926; Лена : [мішан. хор] / Б. Яновський ; сл. Д. Бідного ; [пер. П. Панова]. – Харків : ДВУ, 1926; Гимн (!) Червоній Зорі : фінал з опери «Вибух : [для фп. та мішан. хору]. – Харків : ДВУ, 1928; Танець праці : для фп. – Харків : ДВУ, 1928; Японський танець : для фп. – Харків : ДВУ, 1928; Весільний марш : для фп. [та 4-х голосного хору ad libitum]. – Харків : ДВУ, 1930; Невільничий плач : чол. хор [з фп.]. – Харків : ДВУ, 1930; Оповідання Марини : для сопрано. – Харків : ДВУ, 1930; Прелюдія : для фп. – Харків : ДВУ, 1930; П'єса : [для скр. з фп.] / Б. Яновський ; ред. С. С. Богатирьов, В. М. Гольдфельд. – Харків : ДВОУ Мистецтво, 1933; Квартет : для 2-х скр., альта та чельо / Б. Яновський [ред. О. В. Берндт ; худож. О. Маренков]. – Харків : Мистецтво, 1934. – URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_vfmf/cgiirbis_64.exe.

Арх.: Списки особового складу журналу «Музика» та автури за 1923 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1560. – 13 арк.

Літ.: Ржевська М. Жанрові обрії оперної творчості Бориса Яновського (на матеріалі опер 1907–1916 років) / М. Ржевська // Наук. вісн. НМАУ. – 2010. – Вип. 89. – URL : <http://www.cat.convdocs.org/docs/index-41094.html?page>.

Електр. рес.: Яновський // [Leksika.com.ua](http://leksika.com.ua) : Українська радянська енциклопедія. – Режим доступу: <http://leksika.com.ua/19710727/ure/yanovskiy>. – Назва з екрана.

Яновський Юрій Іванович (псевд. – Юр. Юрченко, Георгій Ней; 27.08.1902, с. Нечаївка, тепер Компаніївського р-ну Кіровоградської обл. – 25.02.1954, Київ) – прозаїк, поет, драматург, сценарист, публіцист, культурний діяч. Підтримував тісні зв'язки з представниками МТЛ, автор публіцистичних праць з питань розвитку національного мистецтва в Україні. Лауреат Державної премії СРСР (1949).

Закінчив реальне училище, працював службовцем у різних державних установах (1919–21). Вступив до Київського політехнічного ін-ту (1922–25), який не закінчив. Зі студентських років виявляв літературні здібності: вступив до літературної студії ін-ту, на громадських засадах працював у театрі-студії імені Г. Михайличенка, де допомагав акторам і режисерам, співпрацював з групою київських панфутуристів, опублікував перші власні вірші «Море» (російською) та «Дзвін» (українською). Водночас написав і перші публіцистичні праці – 12 нарисів і 2 рецензії, надруковані в газ. «Більшовик» під псевд. Юр. Юрченко. Видав збірку віршів «Прекрасна Ут» (1928), що була через чотири роки перевидана з доповненнями. Перший прозовий твір – новела «А потім німці тікали» – опублікував у газеті «Більшовик» (1924). У 1925 вийшла збірка новел «Мамутові бивні», побудованих на реальних фактах громадянської війни, у 1927 – книга «Кров землі», доповнена оповіданнями «В листопаді», «Байгород», «Рейд». У цей же час працював на Одеській кіностудії, де познайомився з новим для нього мистецтвом кіно і написав біографічну книгу про кіномайстрів «Голлівуд на березі Чорного моря», що вийшла 1930. Не обійшов увагою постать кіномитця О. Довженка, якому присвятив нарис «Історія майстра» (1927), відгук-есе про фільм «Звенигора» (1927) і оповідання «В листопаді». Водночас в Одесі створює низку кіносценаріїв, серед них «Гамбург», «Фата Моргана» та ін. Протягом 1920–30-х був членом різних творчих організацій та напрямів, таких як «Комункульт», «Жовтень», ВАПЛІТЕ, «Пролітфронт», проте належність до них була здебільше формальною. За цей час пише романи – «Майстер корабля» (1928) та «Чотири шаблі» (1930), п'єсу «Завойовники» (1932) і роман «Вершники» (1935), що став одним із кращих радянських творів про героїку громадянської війни. Не бракувало популярності романтичній трагедії «Дума про Британку» (1937), за мотивами якої згодом М. Вінграновським було знято фільм, а В. Губаренком створено оперу. Насиченими видалися роки наприкінці 1930 – на початку 1940-х: публікує п'єсу із сільського життя «Нащадки» (1939), гостросюжетне оповідання «Короткі історії» (1940) і «Дорогу на Запоріжжя» (в жанрі «дорожнього нарису»), романтичні новели – «Чапай», «Романтик», оповіді-монологи – «Василь Палійчук», «На зеленій Буковині», новели-портрети – «Наталка», «Ган-

на Анатоліївна» та ін. Проте, розпочатий у 1940 епічний твір «Капітани» закінчити письменнику не судилося через Другу світову війну. У воєнний і повоєнний періоди працював на редакторській ниві, передусім у журн. «Українська література» (від 1946 «Вітчизна»), багато їздив Україною, готував документальну хроніку. Як член корпусу радянської преси перебував на Нюрнберзькому процесі, що дало можливість створити цикл хвилюючих репортажів «Листи з Нюрнберга» (1946). Провадив активну літературну діяльність. Видав збірку новел «Земля батьків» (1944), ряд оповідань-монологів – «Коваль», «Генерал Макодзьоба», «Дід Данило з «Соціалізму», «Дівчинка у вінку» та класичних оповідань, таких як «Яструбок», «Комісар», «Україна». У 1945–46 працює над романом «Жива вода» (1947), який, через несправедливу критику, організовану Л. Кагановичем, було опубліковано вже по смерті письменника під назвою «Мир» (1956). У 1948 з'явилася нова книжка «Київські оповідання», відзначена Державною премією СРСР («Через фронт», «Київська соната», «Боротьба за людину», «Путь у Францію», «Династичне питання», «Під яблунею» та ін.). Плідними видалися 1950-ті: виходять з друку «Нова книга» (1954; «На ярмарку», «Мистецтво», «Святий вечір»), п'єса «Дочка прокурора» (побачила світло рампи на театральній сцені за кілька днів до смерті письменника), комедія «Райський табір» (1953). Працював над романтичною драмою про молоді роки Т. Шевченка, тетралогією «Молода воля», присвячену 300-річчю возз'єднання України з Росією. Написав декілька сценаріїв: до х/ф «Зв'язковий підпілля» (1951), «Павло Корчагін» (за мотивами роману М. Островського «Як гартувалася сталь», 1953) та д/ф «Микола Васильович Гоголь» (1952). Творча спадщина здобула широке визнання, його твори в Україні двічі перевидувалися. Багато з них опубліковано в інших країнах – Польщі, Угорщині, Чехословаччині, Австрії, Італії, Франції, Німеччині, Болгарії. Поетична спадщина в основній масі стала відомою лише після смерті митця в опублікованому п'ятитомному зібранні творів (1958–59). У с. Нечаївці відкрито меморіальний музей митця, на могилі письменника у Києві встановлено пам'ятник (1961; скульптор І. Макогон).

Тв.: Твори : у 5 т. – Київ, 1982–1983; *Яновський Ю.* Поворот / Ю. Яновський // Оповідання. Романи. П'єси. – Київ, 1984; Яновський Ю. Чотири шаблі: Романи. Оповідання / Ю. Яновський. – Київ, 1990.

Літ.: *Бабишкін О.* Юрій Яновський / О. Бабишкін. – Київ, 1957; *Лавріненко Ю.* Розстріляне Відродження / Ю. Лавріненко. – Париж, 1959; *Тростянецький А.* Крила романтики / А. Тростянецький. – Київ, 1962; *Плачинда С.* Майстерність Юрія Яновського / С. Плачинда. – Київ, 1969; Лист у вічність. Спогади про Юрія Яновського. – Київ, 1980; *Плачинда С.* Юрій Яновський: Біографічний роман / С. Плачинда. – Київ, 1986; *Бабишкін О.* Кіноспадщина Юрія Яновського / О. Бабишкін. – Київ, 1987; *Цалик С.* Таємниці письменницьких шухляд: Детективна історія української літератури / С. Цалик, П. Селігей. – Київ : Наш час, 2010; Юрій Яновський / Історія української літератури ХХ ст. : у 2 кн. / за ред. В. Г. Дончика. – Київ, 1998. – Кн. 1; Юрій Яновський // Українське слово: Хрестоматія української літератури та

літературної критики ХХ ст. : у 4 кн. – Київ, 2003. – Кн. 2; Смолич Ю. Злигодні Юрія Яновського / Ю. Смолич // Сучасність. – 1971. – № 7–8; Яновський Ю. Тоді дмухав трамонтан: (Із подорожніх нотаток письменника) / Ю. Яновський // Україна. – 1984. – № 49; Шевченко-Яновська Т. Карби долі / Т. Шевченко-Яновська // Київ. – 1985. – № 3; Панченко В. Юрій Яновський. Життя і творчість / В. Панченко. – Київ, 1988; Лист Ю. Яновського до М. Хвильового // Новини кіноекрану. – 1989. – № 6; Костюк Г. Лицар культури нації / Г. Костюк // Єлисаветград. – 1992. – 19 серп.; «І як нам мало треба...»: Листування з дружиною // Єлисаветград. – 1993. – 14 жовт.; Островський Г. Все, що залишилось... / Г. Островський // Вітчизна. – 1993. – № 3–4; Панченко В. «...І думав я не тільки те, що написав у книжках»: (Перечитуючи молодого Юрія Яновського) / В. Панченко // Магічний кристал. – Кіровоград, 1995; Мовчан Р. Неоромантична проза Юрія Яновського: «Майстер корабля», «Чотири шаблі» / Р. Мовчан // Дивослово. – 2001. – № 7.

Електр. рес.: Неचाївський літературно-меморіальний музей Ю. І. Яновського // Prostir. Museum. – Режим доступу: <http://prostir.museum.ua/file/195>. – Назва з екрана; Росляк Р. Юрій Яновський: «Мое страждання у ВУФКУ вже скінчилося» / Роман Росляк // Кіно театр. – Режим доступу: http://www.ktm.ukma.kiev.ua/show_content.php?id=1157. – Назва з екрана; Юрій Яновський (1902–1954). Біографія // Українська література: готуймося до іспиту. – Режим доступу: <http://www.ukrlitzno.com.ua/yurij-yanovskij-biografiya/>. – Назва з екрана; Яновський Юрій Іванович // История Полтавы : сайт Бориса Тристанова. – Режим доступу: http://histpol.pl.ua/ru/?option=com_content&view=article&id=3520. – Загл. с екрана; Яновський Юрій – життєвий та творчий шлях // Бібліотека школяра : головна. – Режим доступу: <http://www.ukrtvory.com.ua/jano.html>. – Назва з екрана; Яновський Юрій Іванович // Вікіцитати. – Режим доступу: uk.wikiquote.org/.../Яновський_Юрій_Іванович. – Назва з екрана; Яновський Юрій Іванович // ОУНБ ім. Д. І. Чижевського : електронний сайт. – Режим доступу: <http://wiki.library.kr.ua/index.php>. – Назва з екрана.

Ярема Вишневецький див. Белза Ігор Федорович

Яструбецький Гнат Васильович (01.01.1877, с. Жолоби, тепер Томашівського р-ну Вінницької обл. – 10.02.1939, Київ) – юрист, хоровий диригент, культурний, релігійний і громадський діяч, соратник і перший дослідник творчості М. Леонтовича. Ініціатор заснування, фундатор і персональний член ВКВПЛ–МТЛ. Член Видавничої, Музейної та Музичної комісії МТЛ. Фундатор і адміністратор хорової капели «Думка».

Народився у багатодітній родині вчителя початкових класів, відставного фельдфебеля Василя Семеновича Яструбецького. Закінчивши з відзнакою Тульчинське духовне училище (1897), вступив до Подільської духовної семінарії у Кам'янці (1897–1903), де познайомився з М. Леонтовичем, з яким товаришував у всі подальші роки. Будучи тонким знавцем і любителем музики, чудово грав на скрипці і співав у семінарському хорі під регентством М. Леонтовича. По закінченні семінарії за власний рахунок вступив

на юридичний ф-т Дерптського ун-ту, де оволодів, крім іншого, п'ятьма іноземними мовами: грецькою, латиною, французькою, німецькою, давньоєврейською. По закінченні ун-ту до кінця 1909 працював учителем Сутиської (нині Тиврівського р-ну Вінницької обл.) школи. У липні 1904 взяв шлюб з Вірою Арсенівною Волянською, яка закінчила повний курс Подільського жіночого училища духовного відомства. У 1909 та 1911 у них народилися діти – Анатолій і Тамара. Наприкінці 1913 залишив професію служителя культу і став працювати викладачем середньої школи на Поділлі. Від 1914 вчителював у Тульчинському жіночому духовному училищі, викладав російську мову та російську літературу. На той час учителем церковного співу та Закону Божого у Тульчині працював М. Леонтович. Родини Яструбецьких і Леонтовичів займалися домашнім музикуванням. За спогадами дочки Леонтовича Галини, Яструбецького ласкаво називали «Гнатиком», який «приносив з собою скрипку. Моя мама брала гітару, батько сідав за піаніно. Яких тільки пісень не співали вони». Поховавши влітку 1914 від туберкульозу батька, який залишив по собі великі борги, хвору жінку та двох малолітніх доньок, митець змушений був шукати додаткового заробітку: обійняв посаду полкового священика 76-го піхотного Кубанського полку і від початку Першої світової війни перебував у діючій армії. У 1917 відмовився від посади полкового священика, але залишився в армії членом полкового комітету (з грудня – членом Військово-революційного комітету полку). За станом здоров'я 1918 демобілізувався із армії і оселився у Києві. Як і більшість представників свідомої української інтелігенції, добу становлення української державності зустрів з ентузіазмом. За часів Гетьманату був співробітником редакційно-видавничого відділу Міністерства народного здоров'я й опікування. Від 1919 працював у «Дніпросоюзі», що організовував і фінансував концерти, вистави, лекції не тільки в Києві, але й у провінції. З доброї волі голови «Дніпросоюзу» Д. В. Коліуха до штату цієї установи були зараховані такі діячі української культури, як К. Стеценко, Я. Степовий, М. Леонтович, М. Верховинець, П. Тичина, П. Козицький. Всі вони були задіяні у роботі видавничого та культурно-просвітницького відділів – театральної, музично-хорової, лекційно-консультаційної, бібліотечної, художньо-графічної, шкільної секцій. З 8 вересня 1919 зайняв посаду секретаря видавничого відділу «Дніпросоюзу». У цей час бере активну участь у духовному житті Києва, продовжує співпрацювати з Вищою Православною Церковною Радою (ВПЦР), проте внаслідок розриву з єпископатом у травні 1920 відходить від церковної діяльності і зосереджується на справі музичного просвітництва. Працюючи в «Дніпросоюзі», багато сил віддає постійно діючому хору, організованому при Спільці ще 1918 під керівництвом П. Бігдаш-Бігдашева. Справжньою подією став перший концерт, присвячений роковинам смерті Т. Шевченка, що відбувся 11 березня 1919 у Києві у великій залі «Дніпросоюзу» (Володимирська, 46). Яструбецький виконував басову партію хору. Протягом 1919–20-х колективом було здійснено декілька гастрольних подорожей по

містах і селах Київщини та Поділля. На початку 1920-х хор здобув статус професійного, змінив назву на «Першу мандрівну капелу» і почав готуватися до турне містами Лівобережної України. Диригентом і художнім керівником було призначено Н. Городовенка, посаду головного адміністратора капели зайняв Яструбецький, кореспондента–письменника – С. Васильченко (С. В. Панасенко). Однак, незважаючи на велику популярність Капели, внутрішні негаразди в «Дніпросоюзі» восени 1920 призвели до її розпаду і створення Другої мандрівної капели на чолі з К. Стеценком та О. Чапківським. Митець позбувся посади адміністратора, але залишився співати в хорі. Яструбецький відвідував різні міста України, виступаючи з капелою, у тому числі й у Тульчині, де Капела влаштувала авторський концерт М. Леонтовича, на якому він був присутній. Проте, незважаючи на успіхи, після повернення до Києва музичний колектив припинив своє існування, а культурно-просвітній відділ «Дніпросоюзу» був розформований. Згодом на основі Першої та Другої мандрівних капел було створено новий хор «Дніпросоюзу», що став державним радянським закладом мистецтва, підпорядкованим Київській губернській політосвіті. Навесні 1921 колектив вже дістав назву «Державної української мандрівної капели» («Думка»), з яким шлях митця був пов'язаний майже до кінця життя. Після трагічної загибелі М. Леонтовича у січні 1921 Яструбецький виступив одним із ініціаторів створення Всеукраїнського комітету по вшануванню пам'яті М. Леонтовича, в якому був офіційним представником «Думки» та «Дніпросоюзу», членом Видавничої, Музейної і Музичної комісії. У лютому 1921 від Комітету його було відряджено до Марківки для збирання біографічної інформації про Леонтовича, з'ясування обставин вбивства композитора, збирання творчої спадщини. Зустрічаючись тут з рідними і близькими композитора, занотовував у «Щоденнику» кожний день своєї подорожі, намагаючись майже похвилинно відтворити останній вечір і ранок, коли стався злочин. Незважаючи на труднощі відрядження, пов'язані з голодом, розрухою і розгулом бандитизму, митець провів титанічну роботу: зібрав та привіз до Києва особисті речі М. Леонтовича, його музичні твори (близько 200 од.), фотографії, рукописи, спогади родичів і друзів композитора, методичні вказівки та рекомендації, обробки народних пісень для хору (близько 380 од.) тощо. За Статутом Комітету основну частину спадщини було передано до музею МТЛ, а 1931– до рукописного відділу ВБУ (тепер – ІР НБУВ). Зібрані музичні твори М. Леонтовича були підготовлені ним до друку у п'яти збірках та видані 1921. Внаслідок більшовицького наступу на українську культуру і ліквідацію «Дніпросоюзу» від 14 листопада 1922 митець стає безробітним, але продовжує співати в «Думці». У 1924 влаштовується на посаду інструктора з кооператизації бурякової площі Київського окружного сільськогосподарського кооперативного союзу («Сельсоюзу»). У 1929 «Думка» першою із радянських хорових колективів виїхала з концертною програмою у Францію, де мала шалений успіх. Перший концерт

складався з творів композиторів-класиків, другий – із народних пісень і творів українських композиторів. Французька преса називала українську Капелу однією з найкращих у світі. Тоді ж уперше закордоном пролунали хоріві твори М. Леонтовича. У липні 1932 капела «Думка» з великим успіхом виступала на Поділлі. Організатором подорожі був Яструбецький. Проте внаслідок політичних репресій проти діячів українського мистецтва і культури, критики репертуару і утисків «Думки», а також через проблеми із здоров'ям 1934 залишив капелу і перейшов на роботу до Київської філармонії, де обійняв посаду адміністратора вокально-музичного ансамблю. Подальша доля митця була дуже складною: відійшовши від хорового мистецтва заради заробітку обіймав спочатку посаду інкасатора Київського Головного управління холодильної промисловості, а наприкінці 1930-х – директором друкарні видавництва «Пролетарська правда».

Арх.: Г. В. Яструбецький. – ВОКМ. – КВ 68606. – Ф. 8406; КВ 68744. – Д. 5310; Центральний державний архів літератури і мистецтва України. – Ф. 615. – Оп. 1. – Спр. 1; ІР НБУВ. – Ф. 50: Проект наказу Губревкому про утворення Всеукраїнського Комітету пам'яті М. Д. Леонтовича. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 1. – 8 арк.; Особовий склад Комітету пам'яті М. Д. Леонтовича за 1921 р. – № 8. – 18 арк.; Особовий склад Музичного товариства ім. М. Леонтовича за 1922 р. – № 56. – 58 арк.

Літ.: Приходько В. Під сонцем Поділля / В. Приходько. – Мюнхен, 1948; Васильченко С. Статті та матеріали / С. Васильченко. – Київ, 1950; Мишанич С. Пісні Поділля – записи Насті Присяжнюк в селі Погребище 1920–1970 рр. / С. Мишанич. – Київ, 1970; Тичина П. Подорож з капелою К. Г. Стеценка: Щоденник / П. Тичина. – Київ, 1982; Завальнюк А. Микола Леонтович. Дослідження, документи, листи: До 125-ї річниці від дня народження / А. Завальнюк. – Вінниця, 2002; Семенко Л. Їх поєднала пісня Леонтовича: Нариси з історії музичного життя в Україні 1910–1930-х років / Л. Семенко. – Вінниця, 2007; Бондаренко Ю. Свідчення поживтілих сторінок / Ю. Бондаренко // Вінницька правда. – 1976. – 2, 4, 8, 10 груд.; Іванов В. Слідами трагічних подій / В. Іванов // Український музичний архів. – Київ, 1999. – Вип. 2; Семенко Л. З історії новонадходжень музею. Комплекси матеріалів В. Р. Мілятицького та Г. В. Яструбецького / Л. Семенко // Музеї Вінниччини: зміст та форма діяльності (науково-методичний збірник). – Вінниця, 2005; Семенко Л. Перший дослідник творчості Леонтовича / Л. Семенко // Культура і життя. – 2006. – 27 верес.

Електр.рес.: Леонтович Микола Дмитрович композитор (01.12.1977–23.01.1921) // Тиврівська районна рада : каталог статей. – Режим доступу: <http://tyvrivrada.at.ua/publ/1-1-0-56>. – Назва з екрана; Творчість Миколи Леонтовича – Ч. I // Українська мова та література : School-World. – Режим доступу: <http://school-world.com.ua/lib/tvorchosti-mikoli-leontovicha-chast-1/>. – Назва з екрана.

Яценко Михайло Прохорович (1901–?) – учитель, диригент. Член Білоцерківської філії МТЛ.

Здобув загальну середню і вищу педагогічну освіту. Керівник дитячого і військового хорів у Білій Церкві.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Білоцерківської філії. 4–5 травня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 114–123. – 10 од. зб. – 20 арк.

Яценко С. М. (1887–?) – учитель. Входив до складу Хору-студії ім. К. Стеценка у 1922. Персональний член МТЛ у 1926–27. Керівник студентського хору у Києві.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 50: Особовий склад Музичного товариства за 1926 р. – № 60. – 27 арк.; Особовий склад Музичного товариства за 1927 р. – № 61. – 22 арк.; Хор-студія ім. К. Стеценка. Документи про діяльність студії за 1922–25 рр. – № 727. – Арк. 14–20.

Яциневич Ірина Іванівна (1890–?) – музикант-педагог. Член Одеської філії МТЛ.

Здобула загальну середню освіту, закінчила Спеціальну музичну школу ім. М. Лисенка. Викладала у школі. Дружина Якова Яциневича.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Одеської філії. 20–25 вересня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 144–159. – 16 од. зб. – 16 арк.

Яциневич Яків Михайлович [27.10(08.11).1869, м. Біла Церква, тепер Київської обл. – 25.05.1945, м. Кропоткін, тепер Краснодарського краю РФ] – композитор, хоровий диригент, фольклорист, педагог. Член Одеської філії МТЛ.

Навчався у Києво-Софійській духовній школі і Київській духовній семінарії, співав у митрополичому хорі. Ще під час навчання був призначений помічником регента хору Михайлівського собору. По закінченні семінарії (1890) став регентом цього хору. Мріючи про вдосконалення музичних знань, майже через рік продовжив навчання як студент хору М. Лисенка. Здобув знання з теорії музики в колишній музичній школі Блюменфельда в Києві, сольному співу і постановці голосу вчився у артистки державних театрів Е. Массіні в Києві, гру на роялі, гармонію і форми композиції – у М. Лисенка. Невдовзі М. Лисенко призначає його своїм помічником в організації концертів, підготовці подорожей хору по Україні, зараховує на посаду диригента і акомпаніатора, з яким працював протягом 15 років. Важливою подією в житті Києва став організований Яциневичем Урочистий концерт з нагоди 35-річчя творчої діяльності М. Лисенка, проведений 20 грудня 1903 року в залі Купецького зібрання (тепер Київська філармонія) з ініціативи Літературно-Артистичного товариства. Серед запрошених колективів три хори-виконавці: хор із села Охматів (тепер Жашківський р-н Черкаської обл.) під керуванням П. Демуцького, робітничий хор під орудою К. Стеценка та капела на чолі з Я. Яциневичем, у виконанні якої пролунала композиція з українських народних пісень під назвою «Вулиця». Від 1899, керуючи

студентськими хорами (капелюю Київського університету, хоровою групою Політехнічного інституту), митець підхопив лисенкову естафету просвітительських хорових поїздок Україною і благодійних концертів на користь малозабезпечених студентів. Як палкий пропагандист нар. пісень, дум, старовинних балад під час революційних подій 1905 влаштував виступи перед робітничою аудиторією. Разом із М. Садовським, М. Заньковецькою, О. Мишугою, М. Старицьким брав активну участь в організації і проведенні вечорів пам'яті визначних діячів культури України. Завідував музичною частиною Театру М. Садовського (1906–11). Від 1919 працював у Всеукраїнському музичному комітеті, де займався організацією хорових колективів і обіймав посаду диригента капели імені М. Лисенка. Працював концертмейстером в «У.В.А.». Восени 1920, залишившись без роботи і фактично голодуючи, залишив Київ і виїхав у село. Спочатку вчителював, збирав фольклор, обробляв народні мелодії у с. Щучинці (під Ржищевом на Київщині), де створив понад 50 хорових обробок, серед яких славнозвісна «Сусідка», що в його рукописному збірнику мала назву «Заспіваймо». Згодом переїхав у с. Гуляники (тепер с. Уляники Кагарлицького р-ну Київської обл.), де також робив фольклорні записи, відвідуючи сусідні села з метою запису народних пісень. У цей же час працював над хорами на слова Т. Шевченка – «Ой, стрічечку до стрічечки», «Човен», «Садок вишневий коло хати» та ін. Протягом 1923 – 25 жив і працював у Києві, де викладав співи в школі. На запрошення адміністрації Одеси переїжджає туди на посаду інспектора музичних курсів. Майже за півроку організував Українську хорову студію, що невдовзі перетворилася в Українську капелу імені М. В. Лисенка у складі Одеської філії МТЛ. Як керівник хору, митець прагнув втілення нових форм організації хорової справи і концертного виконання. З метою підняття загального музичного і виконавського рівня співаків запровадив у капелі додаткові дисципліни – читання хорових партитур, лекції з фольклору та української літератури. За короткий час хор здобув визнання, його ставили поряд з відомими капелами Києва й Харкова. Особливе місце у творчості композитора займала церковна музика. Йому належить авторство великої кількості духовних творів, серед яких «Богородице Діво, радуйся», кантати на теми св. Юрія, Василя, Петра й Павла, обробки колядок та ін. У 1921 був серед композиторів, які брали участь у I Всеукраїнському православному соборі УАПЦ. На честь цієї події написав «Літургію», котра тривалий час вважалася втраченою. Входив до секції духовних композиторів при УТОДіК, що значною мірою призвело до його творчої ізоляції і негативно позначилося на подальшій долі. На десятки років твори композитора зникли з концертних програм в Україні, проте залишалися в репертуарі численних хорів української діаспори О. Кошиця, Г. Павловського та ін. Незважаючи на плідну композиторську, диригентську і педагогічну діяльність, влада поступово відсторонила митця від музичного життя країни. Невідомо, де жив митець у 1930–35, вірогідно, як і інші колеги по цеху, не уникнув зіткнень з репресивною машиною. Не знайдено також

і жодного твору композитора, датованого цими роками. Після 1935 працював піаністом-концертмейстером при т. зв. «культурній базі» Дніпрогесу – в будинку інженерно-технічних працівників у Запоріжжі. Викладав гру на фп., був керівником вокального ансамблю, вів хоровий гурток у піонерському клубі при Алюмінієвому заводі. У 1940 переїхав до Майкопа на Кубані, де організував Обласний національний ансамбль адигейської пісні і танцю. Композитор відкрив для себе пісенні жанри, його приваблювало мистецтво нартовського епосу. Під впливом самотніх фольклорно-етнографічних образів у композитора навіть виник задум написати сценічний твір «Айшет» в 3-х діях «з життя східного села». Проте був змушений знову змінити місце перебування і переїхати в аул Кошехабль, де завдяки клопотанню композитора у жовтні 1940 було відкрито музичну школу. Для школи купили піаніно, а викладачем гри на фп., сольного та хорового співу запросили митця. Останній рік свого життя митець жив у місті Кропоткін (тепер Краснодарського краю РФ), де працював сторожем колгоспного саду.

Тв.: Кант св. Георгію : [для мішан. хору без супр.] / Я. Яциневич ; із записів П. Демущького. – Київ : Губсоюз, [1922]; Коліскова пісня : [для мішан. хору без супр.] / Я. Яциневич ; сл. О. Маковея. – Київ : Губсоюз, [1922]; Літня ніч : [для мішан. хору без супр.] / Я. Яциневич ; сл. О. Романової. – Київ : Губсоюз, [1922]; Знемоглись : [(до 1905 року) : на мішаний хор без супр.] / Я. Яциневич ; сл. [О.] Коваленка. – Харків : ДВУ, 1925; Досвітні огні : для високого голосу [з фп.] / Я. Яциневич ; сл. Л. Українки. – Харків : ДВУ, 1929; Вечір : [мішан. хор без супр.] / Я. Яциневич // Хорові твори українських радянських композиторів : 1917–1957. – Київ : Держ. видав. образотворчого мист-ва і муз. літератури УРСР, 1957; А в Києві-граді : щедрівка : [для мішан хору а саpella] / Я. М. Яциневич ; [муз. ред. М. Гобдича]. – [Партитура]. – Київ : Камерний хор «Київ», [б. р.]; Кант Великодню : [G dur] / Я. Яциневич // Христос Воскрес : Тропар Великодня для мішан. хору [без супр.]: [збірка духовних творів на текст Великоднього тропаря] / [упорядкув. та ред. М. Юрченка]. – Київ : Кобза, 1991; Духовні твори : [для мішан. хору а саpella] / Я. Яциневич ; [ред. та упоряд. М. Гобдич. – Партитура. – Київ : Камерний хор «Київ», 2006; Святий Боже : [для мішан. хору а саpella] : з Літургії Св. Іоанна Златоустого / Я. Яциневич // З репертуару Народної академічної хорової капели імені Павла Чубинського : [для хору а саpella] / ред.-упоряд. Н. Ю. Посісеєва. – Київ : Фенікс, 2014; Сусідка : обр. укр. нар. пісні : [для мішан. хору а саpella] / Я. Яциневич // З репертуару Народної академічної хорової капели імені Павла Чубинського : [для хору а саpella] / ред.-упоряд. Н. Ю. Посісеєва. – Київ : Фенікс, 2014. – URL : http://irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_vfml/cgiirbis_64.exe.

Арх.: Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Одеської філії. 20–25 вересня 1925 р. – ІР НБУВ. – Ф. 50. – № 144–159. – 16 од. зб. – 16 арк.

Лит.: Філенко Т. З яблуневоцвітної мелодії. Альманах Українського Народного Союзу на рік 1996 / Т. Філенко. – Київ, 1996; Харитон І. Суспільно-історичні детермінанти українського православного церковного співу / І. Харитон // Мультиверсум.

Філософський альманах. Український центр духовної культури. – Київ, 2004. – Вип. 41; Ржевська М. Музика Наддніпрянської України першої третини ХХ ст. у взаємодії та перетвореннях соціокультурних дискурсів : автореф. дис. ... д-ра мистецтвознав. : 17.00.03 / Майя Ржевська ; Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. – Київ, 2006; Її ж. Боротьба з духовністю в українській музиці (20–30-ті рр. ХХ століття) // Слово «Просвіти». – 2007. – 20 лип. – URL : <http://spiv.org.ua/publ/65-1-0-262>.

Електр. рес.: Камерний хор «Київ» : Яків Яциневич. «Літургія святого Іоанна Златоустого» // www.umka.com.ua : каталог : класична : хорове мистецтво. – Режим доступу: http://umka.com/ukr/catalogue/choral-art/kyiv-chamber-choir-yakiv-yatsynevych-liturgiy-of-st-john-chrysostom.html?print_this=1. – Назва з екрана; Херувимская песнь – Яциневич Я. // eНотка : открытый нотный интернет-архив. – Режим доступу: <http://www.enotka.com/music/kheruvimskaya-pesn-yatsinevich-ya>. – Назва з екрана; Яків Яциневич. Біографія / Музична бібліотека: давайте співати. – Режим доступу: http://mubis.com.ua/index.php/index.php?option=com_persons&view=person&id=23. – Назва з екрана; Яків Яциневич // Хоровий спів в Україні. – Режим доступу: <http://www.spiv.org.ua/publ/242>. – Назва з екрана; Яков Яциневич, «Благослови, душе моя, Господи», «Херувимская» // Xmusic.me. Free mp3 online : хори «Колорит». – Режим доступу: http://xmusic.me/q/l_y8zrTTFaP71-SE3ZKJsvqD66Hk/. – Назва з екрана; Яциневич Яків Михайлович // «Наша Парафія» : Парафія святого Архистратига Михаїла, Київ, Пирогів. – Режим доступу: <http://www.parafia.org.ua/person/yatsynevych-yakiv/>. – Назва з екрана.

Я. Юрмас див. Масютин Юрій Михайлович

ОСНОВНІ ДОВІДКОВІ ДЖЕРЕЛА

1. Академія музичної еліти України: історія та сучасність / авт.-упоряд. А. П. Лашченко [та ін.] ; голова редкол. В. І. Рожок. – Київ : Муз. Україна, 2004. – 512 с. : фотоіл.
2. Балет : енциклопедія / гл. ред. Ю. Н. Григорович. – Москва : Сов. енцикл., 1981. – 623 с.
3. Білокопитов О. Композитори Радянської України / О. Білокопитов. – Харків, 1934. – 125 с.
4. Бурбан М. Українські хори та диригенти : монографія / Михайло Бурбан. – Дрогобич : Посвіт, 2007. – 672 с.
5. Береза Р. П. Хорова культура української діаспори : навч. посіб. / Р. П. Береза, М. І. Бурбан. – Дрогобич : НВЦ «Каменяр», 2005. – 94 с.
6. Верстюк В. Діячі Української Центральної Ради : біогр. довід. / В. Верстюк, Т. Осташко. – Київ, 1998. – 254 с.
7. Видатні діячі минулих століть : мемор. альм. – Київ, 2000. – 611 с.
8. Всемирный биографический энциклопедический словарь / редкол. В. И. Бородулин [и др.]. – Москва : Большая рос. энцикл., 1998. – 926 с.
9. Енциклопедія історії України (ЕІУ) / В. А. Смолій ; редкол. : В. Смолій (голова), Г. В. Боряк (заст. голови) [та ін.] ; НАН України ; Ін-т історії України НАН України. – Т. 1 (2003). – Київ, 2003–2014 (Т. 1–10).
10. Енциклопедія сучасної України (ЕСУ) / І. М. Дзюба ; редкол.: І. М. Дзюба (голова) [та ін.] ; НАН України, НТШ, Координаційне бюро Енциклопедії Сучасної України. – Т. 1 (2003). – Київ, 2003–2014 (Т. 1–14).
11. Енциклопедія українознавства : словник. частина : в 11 т. / голов. ред. В. Кубійович. – Париж ; Нью-Йорк : Молоде життя, 1954–1995. Перевид. в Україні. – Львів, 1993–2003.
12. Довженко В. Нариси з історії української музики : у 2 ч. / В. Довженко. – Київ, 1957. – Ч. 1. – 236 с.
13. Жадько В. Некрополь на Байковій горі / В. Жадько. – Київ, 2008. – 312 с.
14. Жадько В. У пам'яті Києва : довід.-посіб. / В. Жадько. – Київ : Фенікс, 2007. – 480 с.
15. Жадько В. Український некрополь / В. Жадько. – Київ : СПД «Жадько В. О.», 2005. – 352 с. : іл.
16. Жеплинський Б. Коротка історія кобзарства в Україні / Б. Жеплинський. – Львів : Край, 2000. – 195 с.

17. Жінки України : біогр. енциклопед. слов. / уклад. Л. Г. Андрієнко ; голов. ред. М. А. Орлик [та ін.]. – Київ : Фенікс, 2001. – 560 с. : іл.
18. Золота книга Української еліти : інформ.-імідж. альм. : у 6 т. – К., 2001. – Т. 1–2.
19. Історія української літератури : у 8 т. / ред. Б. С. Буряк. – Київ : Наук. думка, 1970. – Т. 6 : Література періоду боротьби за перемогу соціалізму (1917–1932). – 515 с.
20. *Капельгородська Н.* Український біографічний кінодовідник / Н. Капельгородська, І. Глущенко, О. Синько. – Київ, 2001. – 736 с.
21. Київ : енциклопед. довід. / за ред. А. В. Кудрицького. – Київ : Голов. ред. УРЕ, 1981. – 735 с.
22. Кияни : біогр. слов. / Л. Андрієнко, В. Гармасар, Ю. Душленко [та ін.] – Київ, 2004. – 455 с. : іл.
23. Композитори Советской Украины : справочник / ред. Л. Архимович ; АН УССР, Ин-т искусствоведения, фольклора и этнографии. – Київ : Мистецтво, 1951. – 97 с.
24. Кто писал о музыке. Библиографический словарь музыкальных критиков и лиц, писавших о музыке в дореволюционной России и СССР / сост. Г. Бернандт, Б. Ямпольский (Т. 1–3), Т. Киселева (Т. 4). – Москва, 1971–1989.
25. Провідники духовності в Україні : довідник / за ред. І. Ф. Кураса. – Київ : Вища шк., 2003. – 783 с.
26. *Лебединская Т.* Санкт-Петербург и Украина. XVIII–XX вв. : историко-биогр. слов. / Т. Лебединская ; под ред. В. Подобеда, С. Полудиной. – Санкт-Петербург, 2002. – 283 с.
27. *Лейтес А.* Десять років української літератури (1917–27) / А. Лейтес, М. Яшек ; за заг. ред. С. Пилипенка. – Харків : ДВУ, 1928. – Т. I. – 672 с.
28. Лермонтов в музыке : справочник / сост. Л. Морозова, Б. Розенфельд. – Москва : Сов. композитор, 1983. – 176 с.
29. *Лисенко І.* Словник співаків України : енциклопед. вид. / І. Лисенко ; післямова М. Слабошпицького. – Київ : Вид-во Рада ; Джерзі Ситі : Вид-во М. Коць, 1997. – 354 с.
30. *Лисенко І.* Словник музикантів України / І. Лисенко. – Київ : Рада, 2005. – 360 с.
31. *Лисько З.* Матеріали до бібліографії та історії української музики / З. Лисько. – Мюнхен, 1947–1961.
32. Мала українська музична енциклопедія / опрац. О. Залеський. – Мюнхен : Дніпрова хвиля, 1971. – 125 с.
33. *Медведик П.* Діячі української музичної культури : матеріали до біобібліогр. слов. / П. Медведик // Записки НТШ: Праці музикознавчої комісії. – Львів, 1993. – Т. ССXXVI; 1996. – Т. ССXXXII. – 635 с.

34. Мистецтво України : енциклопедія / редкол. А. В. Кудрицький [та ін.]. – Київ, 1995. – Т. 1. – 327 с.
35. Мистецтво України : біогр. довід. / упоряд. : А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський ; за ред. А. В. Кудрицького. – Київ : Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 1997. – 697 с.
36. Митці України : енциклопед. довід. / упоряд. : М. Г. Лабінський, В. С. Мурза ; за ред. А. В. Кудрицького. – Київ : Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 1992. – 848 с.
37. Музыка : большой энциклопед. слов. / гл. ред. Г. Келдыш. – Москва, 1998. – 672 с. : ил.
38. Музыкальная энциклопедия : в 6 т. / гл. ред. Ю. Келдыш. – Москва, 1973–1982.
39. Муха А. Композитори України та української діаспори : довідник / А. Муха. – Київ : Муз. Україна, 2004. – 352 с.
40. Народжені Україною : мемор. альм. : у 2 т. / голов. ред. О. Онопрієнко. – Київ, 2002. – (Золоті імена України).
41. Ольховський А. В. Нарис історії української музики / А. В. Ольховський. – Київ : Муз. Україна, 2003. – 512 с.
42. Полтавщина : енциклопед. довід. / за ред. А. В. Кудрицького. – Київ : Укр. енцикл, 1990. – 1023 с.
43. Пружанский А. М. Отечественные певцы. 1750–1917 : словарь : в 2 ч. / А. М. Пружанский. – Ч. 1 : А–П. – М., 1991. – 423 с. : ил.; Ч. 2 : Р–Я. – Москва, 2008. – 394 с. : ил.
44. Ротач П. Розвіяні по чужині : полтавці на еміграції. Короткий біобібліогр. довід. / П. Ротач. – Полтава : Верстка, 1998. – 162 с.
45. Рудницький А. Українська музика : історично-критичний огляд / А. Рудницький. – Мюнхен : Дніпрова хвиля, 1963. – 406 с.
46. Савченко І. Українські нотні видання 1917–1923 років у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : каталог / І. Савченко ; редкол.: О. С. Онищенко [та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2007. – 382 с.
47. Советские композиторы и музыковеды : справочник : в 3 т. – Т. 1 / сост. Г. Бернандт, И. Ямпольский. – М., 1978 – Т. 2 / сост. Л. Григорьев, Я. Платек. – М., 1981 – Т. 3 / сост. Л. Григорьев, А. Модин, Я. Платек. – Москва, 1989.
48. Спілка композиторів України : довідник / упоряд. А. Муха, Н. Сидоренко. – Київ, 1968. – 276 с.
49. Столярчук Б. Фольклористи Рівненщини : біобібліогр. довід. / Б. Столярчук ; передм. І. Пашука. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Рівне, 1995. – 76 с.
50. Тичина П. Подорож з капелюю К. Г. Стеценка / П. Тичина. – Київ : Рад. письм., 1982. – 260 с.

51. Туркевич В. Хореографічне мистецтво України у персоналіях / В. Туркевич. – Київ, 1999. – 223 с. : іл.
52. Українська літературна енциклопедія : у 5 т. / редкол.: І. О. Дзеверін (відп. ред.) [та ін.]. – Київ : Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 1988–1995 (Т. 1–3).
53. Українська музична енциклопедія : у 5 т. / НАН України, Ін-т мистецтвознав., фольклористики і етнології ім. М. Т. Рильського. – Київ, 2006–2011 (Т. 1–3)
54. Українська радянська енциклопедія : у 12 т. / за ред. М. Бажана. – 2-ге вид. – Київ : Голов. ред. УРЕ, 1974–1985.
55. Українська педагогіка в персоналіях : у 2 кн. навч. посіб. / за ред. О. В. Сухомлинської. – Київ : Либідь, 2005.
56. Українські композитори : біобібліогр. довід. / упоряд. М. Дитиняк. – Едмонтон, 1986. – 160 с.
57. Універсальний словник-енциклопедія (УСЕ) / голов. ред. М. Попович. – Київ : Ірина, 1999. – 1551 с. : іл.
58. Чернігівщина : енциклопед. довід. / за ред. А. В. Кудрицького. – Київ, 1990. – 700 с.
59. Шамаєва К. И. Концертная жизнь Киева 1919–1932 годов / К. И. Шамаєва // Из прошлого советской музыкальной культуры. – Москва : Сов. композитор, 1982. – С. 89–154.
60. Шаров І. 100 видатних імен / І. Шаров. – Київ : Альтернативи, 1999. – 496 с.
61. Шевченківський словник : у 2 т. / за ред. Є. Кирилюка. – Київ, 1976–1977.

ПЕРСОНАЛЬНИЙ СКЛАД МУЗИЧНОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ М. Д. ЛЕОНТОВИЧА

Фундатори ВКВПЛ–МТЛ

Бурачек Микола Григорович
Вериківський Михайло Іванович
Дурдуківський Володимир Федорович
Дурдуківський Сергій Федорович
Єфремов Сергій Олександрович
Качеровський Максим В.
Кней
Козицький Пилип Омелянович
Кондрацький Євген Григорович
Коренчевський М.
Мар'яненко Іван Олександрович
Меженко Юрій Олексійович
Михайлів Юхим Спиридонович
Ревуцький Дмитро Миколайович
Ревуцький Лев Миколайович
Регаме (Регамей) Костянтин Рудольфович
Садовський Микола Карпович
Степовий Яків Степанович
Стеценко Кирило Григорович
Телятинський Сергій Федорович
Тичина Павло Григорович
Харченко Олександр
Чапківський (Чайківський) Олесь
Щербаківський Данило Михайлович
Яворський Болеслав Леопольдович
Якубаніс Генріх (Роман) Іванович
Яструбецький Гнат Васильович

Персональні члени ВКВПЛ–МТЛ–ВУТОРМ

Альшванг Арнольд Олександрович
Артимович (Артемович) Петро Максимович
Барик Сильвестр Степанович
Блуменфельд Фелікс Михайлович
Богорський Г. Г.
Бутовський Семен Юхимович
Буцький (Буцькой) Анатолій Костянтинович
Васильченко Степан Васильович
Ващенко-Захарченко Людмила Яківна
Верховинець Василь Михайлович
Верьовка Григорій Гурійович
Вітошинський (Вітошинський) Омелян Михайлович
Вітошинський Ярослав Теофілович
Воликівський Андрій Титович
Ганчель О. Я.
Григоріїв
Грінченко Микола Олексійович
Демуцький Порфирій Данилович
Доливо-Соботницький Анатолій Леонідович
Дрімцов Сергій Прокопович
Дубровська-Трикулевська Ніна Юріївна
Єременко
Єщенко Олександр Миколайович
Зарицький Леонід
Зенкевич Стефан Олександрович
Калинович М. В.
Калістратенко М. Р.
Квітка Климент Васильович
Кокоско
Коліух Дмитро Вікторович
Кондра Р. А.
Кондра С. Г.
Корбут Г. Й.
Коренчевський М.
Кривенький В.
Кудрицький Павло Михайлович
Курбас Лесь
Левицький К. О.
Линниченко
Лисенко-Бібікова Маргарита Євгенівна
Литвиненко А.

Любченко Ївга Петрівна
Максанін Костянтин Олександрович
Малюта
Масленникова Катерина Миколаївна
Масютин Юрій Михайлович
Мерзляков В'ячеслав Іванович
Михайлов Микола Микитович
Надененко Федір Миколайович
Опришко Микола Васильович
Петрушевський Василь Григорович
Покровський М. Д.
Попівський В. О.
Поліщук
Раїнський Олександр Якович
Сениця Павло Іванович
Скрипчинська Елеонора Павлівна
Сластін (Сластьон, Сластьонов) Опанас Георгійович
Соболь Федір Мусяйович
Студзінський О. О.
Фергард Вітольд Станіславович
Хоткевич Гнат Мартинович
Чишко Олесь (Олександр) Семенович
Чуванів І. І.
Шевченко Василь Кузьмович
Шейнін Єгошуа Павлович
Яструбецький Гнат Вас
Яценко С. М.

Почесні члени МТЛ

Заньковецька Марія Костянтинівна
Леонтович Вікторія Дмитрівна
Леонтович Дмитро Феофанович
Леонтович Клавдія Ферапонтівна
Мончинська Олена Дмитрівна
Реріх Борис Костянтинович

Білоцерківська філія

Безпалий Леонід
Безуглий Лук'ян Пилипович
Гайда Павло Васильович
Гнатенко Дем'ян Омелянович
Ельгарт Ісаак Аврамович

Івашин Іван Леонтійович
Ковнацький Євген Олександрович
Коротич Павло Іванович
Крупський Микола Іванович
Пригунов Іван Васильович
Сольницький Роберт Васильович
Татаров Віктор
Яценко Михайло Прохорович

Вінницька філія

Богущький Антон Михайлович
Величко Федір Гаврилович
Вікул Іван Павлович
Гладкий Петро Захарович
Губерман Овсій Маркович
Кондрачук Юліан Гаврилович
Лукашевич Єлизавета Миколаївна
Маньківський-Вержбицький Віктор Іванович
Мізерницький Олександр Михайлович
Назімов Василь Павлович
Папа-Афанасопуло Сергій Юрійович
Полонський Самуїл Володимирович
Родкевич Борис Михайлович
Рудченко Данило Михайлович
Самутін Федір Миколайович
Свідзінський Олександр Захарович
Татарко Архип (Арсен) Васильович
Шпановський Дмитро Васильович

Волинська філія

Бондаренко Григорій Андрійович
Осинський Максим Олександрович
Парфілов Яким Іванович

Донецька філія

Мизинець Андрій Хомич
Федоров Василь Георгійович
Фінкель Еммануїл Мойсейович

Житомирська філія

Скорульський Михайло Адамович
Шишкін Борис О.

Кам'янець-Подільська філія

Балацький Дмитро Євменович
Безуглий Микита Іванович
Білобржицька Наталка Теофанівна
Білобржицький Дмитро Васильович
Бялошицький Лев Аполлінарійович
Вайсман Яків Едуардович
Вікул Іван Павлович
Вітошинський Ярослав Теофілович
Головатюк Степан Григорович
Гоца Василь Петрович
Гупаловський Василь Павлович
Злобін Григорій Михайлович
Ковернев Іполит Васильович
Комінек Зденек Рудольфович
Кравченко Петро Петрович
Кравченко Петро Петрович
Маньківський-Вержбицький Віктор Іванович
Михальчук Валер'ян Логвинович
Опаловська Неоніла Іванівна
Папа-Афанасопуло Сергій Юрійович
Познахір Олександр Павлович
Сіцінський(Сіцинський, Січинський) Юхим (Євтим) Йосипович
Ставицький Леон
Філіповський Віталій Васильович
Шимко Михайло Інокентійович

Катеринославська філія

Косий А.
Куденко Сергій Антонович
Миць Микола Якович

Київська філія

Бабій Адам Минович
Балацький Дмитро Євменович
Баранов
Барик Сильвестр Степанович
Бас-Лебединець (Лебединець) Антін Дмитрович
Безпалець
Безп'ятов
Беклемішев Григорій Миколайович
Белза Ігор Федорович

Бертъе Давид Соломонович
Бистрицький
Білич П. П.
Брагинський (Брагінський) Лев Мойсейович
Вериківський Михайло Іванович
Верьовка Григорій Гурійович
Вишницький Петро
Витошинський (Вітошинський) Омелян Михайлович
Владимиров
Вольф-Ізраель Михайло Олександрович
Гайдай Михайло Петрович
Ганчель О. Я.
Гдешинський (Гдішинський) Олексій Петрович
Гиренко Юрко (Юрій) Олександрович
Гозенцуд Матвій Якимович
Горбенко Павло Дмитрович
Грабовський
Григор'єв Георгій Михайлович
Грінченко Микола Олексійович
Гродзинський Олександр Олександрович
Грудін (Грудин) Володимир Володимирович
Гуменник
Денбський Віктор Миколайович
Дзбанівський Олександр Тихонович
Доценко М. К.
Дробинський Борис Костянтинович
Дудка
Дурдуківський Сергій Федорович
Ейдельман (Едельман) Олександр Лазаревич
Євтушенко Дометій Гурійович
Зарицький Леонід
Золотарьов Василь Андрійович
Зубравський
Калайда Харлампій Пилипович
Калинович М. В.
Качеровський Максим В.
Квітка Климент Васильович
Колодуб Олександр Олексійович
Кондра Р. А.
Кондра С. Г.
Коновалів (Коновалов)
Костецький Іван
Кушаков Іван Г.

Лангваген
Левитський (Левицький) Борис Порфирович
Лісовицький
Любар Маркел Тимофійович
Любович Олексій Іванович
Лятошинський Борис Миколайович
Малюта
Мариківський Євмен Іванович
Мартиненко Олександр
Масайшур Петро Дмитрович
Мень
Михайловський Іван Дмитрович
Михальчук Валер'ян Логвинович
Молодовський
Надененко Федір Миколайович
Наумов
Опришко Микола Васильович
Орешкевич Федір Гаврилович
Павлюк Анатолій Карпович
Петрушевський Василь Григорович
Підласов
Полотай Михайло Панасович
Пушечніков Федір
Радзівський Микола Іванович
Раїнський Олександр Якович
Ранієць
Ревуцький Дмитро Миколайович
Ревуцький Лев Миколайович
Регаме (Регамей) Костянтин Рудольфович
Рейснер
Римський Арефа Феоктистович
Ройзентур Ісайя М.
Сак Пантелеймон
Сікачинська
Сколотенко Василь Іванович
Скрипчинська Елеонора Павлівна
Слотвинський (Слатвинський)
Смекалін Василь Григорович
Смирнова Олександра Василівна
Соколовський Михайло Павлович
Старовойт
Стещенко Валентина Костянтинівна
Таранов Гліб Павлович

Тарновський Сергій Володимирович
Тележинський Михайло Федорович
Терещенко Андрій Миколайович
Френкін Михайло Самійлович
Фролов Маркіян Петрович
Харченко М. Й.
Хереско Лідія Петрівна
Цуп Антін Григорович
Чабанюк
Шварц Самуїл
Шевчук Микола Семенович
Шипович Микола Антонович
Шульгач Анатолій Теофілович
Шульман Натан Борисович (Борухович)
Шуть Василь Кирилович
Щербань
Янкевич В. Б

Кременчуцька філія

Захаровський Іван Миколайович
Коротя (Коротяк) Іван Петрович
Роменський І. А.
Сапсай Прокіп Минович

Миколаївська філія

Погодаєв А. М.
Раков

Одеська філія

Волошин Олександр Федорович
Гордієвський Михайло Іванович
Грушівська Олена Львівна
Долина Павло Трохимович
Дорош Микита Іванович
Лехницький Борис Микитович
Навроцький Андрій Федорович
Панченко-Чаленко Кирило Михайлович
Поліщук Іван Трохимович
Потапенко Гнат Миколайович
Предславич Леонід Юліанович
Третяк Іван Олександрович
Франко Лев Захарович
Чайківська О. В.

Шаравський Володимир Мелетійович
Яворський Петро Васильович
Яциневич Ірина Іванівна
Яциневич Яків Михайлович

Полтавська філія

Боцон Павло Львович
Гавриленко Василь Остапович
Городовенко Нестор Феофанович
Дегтярьов Кіндрат Савович
Микиша Михайло Венедиктович

Проскурівська філія

Бачинський Олекса Юхимович
Гайовий Климент Гаврилович
Галудянський Павло Михайлович
Грінфельд Генріх Ілліч
Дложевська Ольга Миколаївна
Капкан Василь Петрович
Капкан Мусій Минович
Конашинська Софія Іполитівна
Копиця Роман Петрович
Лазаренко Назар Купріянович
Ляторовський Андрій Леонідович
Мевш Павло Федорович
Пукалюк Іван Панасович
Пустовойт Йосип Семенович
Садківський Федір Гаврилович
Страшевський Олександр Миколайович
Татарко Архип (Арсен) Васильович

Роменська філія

Воликівський Андрій Титович

Тульчинська філія

Гриневиц Мефодій Іванович
Лашкарьова Антоніна
Лузіна Ольга
Лященко О. І.
Подоляк Йосип Михайлович
Скалецький Родіон Михайлович
Черников О. С.
Шандровський Володимир Давидович

Харківська філія

Батюк Порфирій Кирилович
Берндт Оттомар Вільгельмович
Бестріх Йосип Йосипович
Богуславський Костянтин Євгенович
Брижаха Олександр Прокопович
Дзбанівський Олександр Тихонович
Дрімцов Сергій Прокопович
Єщенко Олександр Миколайович
Козицький Пилип Омелянович
Коляда Микола Терентійович
Комаренко Володимир Андрійович
Костенко Валентин Григорович
Лісовський Леонід Леонідович
Максанін Костянтин Олександрович
Назаренко Іван Карпович
Падалка Іван Іванович
Рибчинський Григорій Федорович
Сіак Іван Михайлович
Сіак Микола Михайлович
Соболь Федір Мусійович
Стеблянко Олександр Іванович
Строевський Дмитро Михайлович
Ступницький Василь Павлович
Тичина Павло Григорович
Ткаченко Олександр Данилович
Ткаченко (Невермор) Юрій Данилович
Туркельтауб Ісаак Самуїлович
Фарба Олексій Спиридонович
Хмельницький Андрій Демидович
Чайка Олександр Матвійович
Чистілін Борис
Ягоцький В.
Яновський Борис Карлович

Херсонська філія

Ситник Г. М.
Федоренко А. Г.
Штефан Яків

Чернігівська філія

Арте Андрій Кас'янович
Безуглий Микита Іванович

Бугославський Борис Михайлович
Вовкогон Микола Олександрович
Дегтяренко Тодось Олександрович
Дейнеко Сергій Гнатович
Зенкевич Стефан Олександрович
Конашевич Іван Матвійович
Коновал Віктор Іванович
Масютин Юрій Михайлович
Мельников Михайло Михайлович
Ницай Іван Ареф'евич
Пшеничний Володимир
Слоницький Юрій Андрійович
Стратанович Михайло Іванович
Тась Дмитро
Тичина Євген Григорович
Чистілін Борис

Члени МТЛ від різних організацій

Гарник О. (Київ)
Григоріїв (Київський гурток аматорів народних інструментів)
Єфимов В. (Губсоюз Київщини)
Кней («Думка»)
Кокошко (культвідділ цукроварні)
Мар'яненко Іван Олександрович (Народний Дім)
Меженко Юрій Олексійович (УАН–ВУАН)
Павлуцький Григорій Григорович (ВІНО, Київ)
Платонова Віра («Думка»)
Поліщук (старостат ВІНО, Київ)
Сантальджі (Губкоопмис Київщини)
Хлюстін Гордій Давидович (Об'єднана Ради диригентів
Харківської і Київської опер)
Цельтнер Євген Григорович («Народний Театр», Київ)
Шишкова Г. С. (Київ)

Співоробітники журналу «Музика»

Грінченко Микола Олексійович
Ернст Федір Львович
Качеровський Максим В.
Квітка Климент Васильович
Козицький Пилип Омелянович
Масютин Юрій Михайлович
Меженко Юрій Олексійович
Михайлів Юхим Спиридонович

Нейман Борис Володимирович
Павлюк Анатолій Карпович
Парфілов Яким Іванович
Полфьоров Яків Якович
Приходько Антон Терентійович
Протопопов Сергій Володимирович
Радзінський В.
Слоницький Юрій Андрійович
Ставицький Леон
Тичина Павло Григорович
Футорянський Савелій
Хоткевич Гнат Мартинович
Чапківський (Чайківський) Олесь
Шміт Федір Іванович
Яновський Борис Карлович

Вокальний квартет імені Я. М. Степового

Верещак Василь
Дісар (Пломод'яло) Дмитро
Дурдуківський Сергій Федорович
Калиновська Марія Степанівна
Макарова Антоніна Костянтинівна
Мідяний Василь
Нефелова К. М.

Хор-студія імені К. Стеценка

Барик Семен
Вериківський Михайло Іванович
Курчинська
Мурашко П. Я.
Пивоварчук Є. А.
Федорова З. Л.
Харченко Олександр
Яценко С. М.

Музична студія імені М. Д. Леонтовича

Бондар Ганна Федорівна
Бондар Зінаїда Федорівна
Воропаєва Тетяна
Головань Віра
Головань Катерина
Головань Ніна
Домбровська Марія

Дубок Ганна Іларіонівна
Єльчиць Олександр
Жишко Олена
Залевський Матвій
Ковалевський Олександр
Ковальчук Марія
Козачкова Ганна
Кравченко Родіон Тимофійович
Луценко Анастасія Георгіївна
Магеровський Василь Кирилович
Музика Ольга Григорівна
Папарук Лідія Петрівна
Пархоменко Борис Омелянович
Пархоменко Микола
Полтавець Василь Федорович
Полтавець Петро Федорович
Притиск Лідія Теофілівна
Рачківський Борис Миколайович
Сайченко Алевтина
Свинко Марія
Семенюк Василь Митрофанович
Скирда Ніна
Скирда Тетяна
Сорокін Сергій Федорович
Тарасевич Валентина
Тичина Павло Григорович
Цибатенко Катерина
Цингалова Олександра Василівна
Щетинська Єва
Щетинська Надія
Ющук Ольга

Музичний відділ ВБУ

Дзбанівський Олександр Тихонович
Ліозіна Ольга
Масленникова Катерина
Петрушевський Василь Григорович
Чапківська Галина

Учасники етнографічних експедицій (1925)

Романчуківна Ольга
Смоктіївна Ялина
Тищенко Борис
Федорченко Петро

Члени товариства «Просвіта»

Волошин Олександр Федорович (Київ)
Кондрачук Юліан Гаврилович (Вінниця)
Рибчинський Григорій Федорович (Харків)

Члени театру «Березіль»

Долина Павло Трохимович
Дробинський Борис Костянтинович
Курбас Лесь

Члени товариства «Плуг»

Вовкогон Микола Олександрович (Чернігівщина)
Ницай Іван Ареф'євич (Чернігівщина)
Слоницький Юрій Андрійович (Чернігів)

Члени товариства «Гарт»

Козицький Пилип Омелянович

Митці, які співпрацювали з МТЛ

Бугославський Сергій Олексійович
Литвиненко-Вольгемут Марія Іванівна
Михайлов Костянтин Миколайович
Підгорецький Борис Володимирович
Пухальський Володимир В'ячеславович
Рильський Максим Тадейович
Реріх Борис Костянтинович
Скибицька Марина Михайлівна
Сорочинський Лев (діаспора)
Толстяков Павло Нілович
Федів Павло (діаспора, США)
Хвильовий Микола
Штейман Михайло Осипович
Штейнберг Лев Петрович
Яновський Юрій Іванович

Репресовані діячі МТЛ

Адам Бабій (Київ)
Олекса Бачинський (Проскурів)
Антон Богущкий (Вінниця)
Олександр Брижаха (Харків)
Борис Бугославський (Чернігів)

Федір Величко (Вінниця)
Василь Верховинець
Іван Вікул (Поділля)
Петро Гладкий (Вінниця)
Василь Гоца (Кам'янець-Подільський)
Мефодій Гриневич (Тулечин)
Сергій Єфремов (Київ)
Іполит Ковернев (Поділля)
Євген Кондрацький (Кам'янець-Подільський)
Лесь Курбас (Київ, Харків)
Борис Левитський (Київ)
Єлизавета Лукашевич (Вінниця, Київ)
Віктор Маньківський-Вержбицький (Вінничина, Поділля)
Юхим Михайлів (Київ)
Валер'ян Михальчук (Вінниця, Київ)
Олександр Мізерницький (Вінниця)
Василь Назімов (Вінниця)
Іван Ницай (Чернігів)
Іван Падалка (Харків)
Сергій Папа-Афанасопуло (Поділля, Вінниця, Київ)
Василь Постоловський (Вінниця)
Антон Приходько (Харків)
Олександр Райнський (Київ)
Костянтин Регаме (Київ)
Борис Родкевич (Вінниця)
Пантелеймон Сак (Київ)
Федор Самутін (Вінниця)
Олександр Свідзінський (Вінниця)
Іван і Микола Сіяки (Харків)
Федір Соболев (Харків)
Валентина Стешенко (Київ)
Олександр Страшевський (Проскурів)
Архип Татарко (Проскурів)
Ісаак Туркельтауб (Харків)
Олексій Фарба (Харків)
Віталій Філіповський (Кам'янець-Подільський, Вінниця)
Гнат Хоткевич (Харків)
Федір Шміт (Київ)
Дмитро Шпановський (Вінниця)

Bugaeva O. M. D. Leontovich Musical Society (1921–1931): Biographical Dictionary / Olena Bugaeva ; scientific ed. V. I. Popik ; National academy of sciences of Ukraine ; V. I. Vernadsky Library of Ukraine. – Kyiv, 2015. – 348 p.

ISBN978-966-025159-5 (series)
ISBN 978-966-02-7512-6

This reference book is one of the first attempts to create national humanities collective portrait of the individual arts organizations - the M. D. Leontovich Musical Society (LMS) as integral object of biographical research. Personalized format of representation for musical culture of Ukraine, in the context of which the glorious Leontovich Society is naturally inscribed, opened opportunities for the creation of nominal list of all its members among the known, little-known and lost representatives (not only musicians) who belonged to the LMS. Creating 450 biographical “portraits” for representatives of (figures) the LMS made it possible to define a syncretistic unified image of the LMS as a cultural-artistic and social phenomenon of the age.

The proposed publication is intended for the representatives of the humanitarian sphere of knowledge, experts on the history of culture of Ukrainian music, teachers and students, as well as a wide range of readers interested in the issues of Ukrainian biographik.

Бугаева Е. Музыкальное общество имени Н. Д. Леонтовича (1921–1931) : биографический словарь / Елена Бугаева ; науч. ред. В. И. Попик ; Нац. акад. наук Украины ; Нац. биб-ка Украины им. В. И. Вернадского. – Киев, 2015. – 348 с.

ISBN978-966-025159-5 (серія)

ISBN 978-966-02-7512-6

Данное справочное издание представляет одну из первых попыток в отечественной гуманитаристике создания коллективного портрета отдельной художественной организации – Музыкального общества имени Н. Д. Леонтовича (МОЛ) как целостного объекта биографического исследования. Персонализированный формат репрезентации музыкальной культуры Украины, в контекст которой органично вписано знаменитое Общество Леонтовича, открыл возможность для поименного перечня всех его членов из числа уже известных, малоизвестных и вообще незнакомых представителей (не только музыкантов), которые входили в эту организацию. Создание 450 биографических «портретов» деятелей МОЛ позволило подать в синкретическом единстве обобщенный образ Общества как культурно-художественного и социального явления эпохи.

Предлагаемое издание рассчитано на представителей гуманитарной сферы знаний, специалистов по истории культуры и музыкального искусства Украины, преподавателей и студентов, а также на широкий круг читателей, интересующихся вопросами украинской биографики.

Наукове видання

Із історії музичної спадщини України

Олена Бугаєва

**Музичне товариство
імені М. Д. Леонтовича (1921–1931) :
біографічний словник**

Науковий довідник

Редактор *Олена Лук'яничук*

Редактор бібліографії *Тетяна Дубас*

Обкладинка *Лариса Івченко*

Для оформлення заставки серії використано ілюстрацію *К. Устияновича*
(*К. Устияновича*)

(Кобзар : Збірник руско-українських квартетов. – Львів, 1885)

Комп'ютерний набір і оригінал-макет *Олена Бугаєва*

Комп'ютерна верстка *Юлія Вернік*

Технічна підтримка *Дмитро Сичов*

Підп. до електр. публ. 27.01.2015. Формат 70x100/16.

Друк. офс. Ум. друк. арк 28,0. Обл.-вид. арк. 24,5.

Надруковано у Науково-видавничому центрі
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського
03039, Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 1390 від 11.06.2003 р.

Олена Валентинівна Бугасва (уродж. Тідеман) – музикознавець,

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Інституту

В.І.Вернадського, член Національної спілки композиторів Украї

ни. Автор наукових праць і публікацій з проблем української му

зичної біографіки як напрямку історичної науки, персоналістики ук

раїнської музичної культури, рукописної спадщини митців Україн

серед них монографія «Архівна спадщина Музичного товариства

імені М.Д.Леонтовича» (2011), «Музично-теоретична бібліотека

ім. К.Степенка в архівних документах Музичного товариства іме

ні М.Д.Леонтовича» (2003), «Українська музична біографістика як

об'єкт історичної науки» (2010), «Розвиток музично-біографічної до

відкової справи в Україні» (2012), «Архівна біографіка діячів музич

ної культури в особових фондах Інституту рукописи НБУВ» (2012)

та ін. Співатор презентаційних меморіальних видань «Видатні д

ні України минулих століть» (2001), «Народжені Україною» (2002)

імені М.Д.Леонтовича» (2003), «Українська музична біографістика як

об'єкт історичної науки» (2010), «Розвиток музично-біографічної до

відкової справи в Україні» (2012), «Архівна біографіка діячів музич

ної культури в особових фондах Інституту рукописи НБУВ» (2012)

та ін. Співатор презентаційних меморіальних видань «Видатні д

ні України минулих століть» (2001), «Народжені Україною» (2002)

імені М.Д.Леонтовича» (2003), «Українська музична біографістика як

об'єкт історичної науки» (2010), «Розвиток музично-біографічної до

відкової справи в Україні» (2012), «Архівна біографіка діячів музич

ної культури в особових фондах Інституту рукописи НБУВ» (2012)

та ін. Співатор презентаційних меморіальних видань «Видатні д

ні України минулих століть» (2001), «Народжені Україною» (2002)

імені М.Д.Леонтовича» (2003), «Українська музична біографістика як

об'єкт історичної науки» (2010), «Розвиток музично-біографічної до

відкової справи в Україні» (2012), «Архівна біографіка діячів музич